

Chepang-Nepali-English Dictionary

SIL International



ABOUT THIS DOCUMENT

This document contains data written in [cdm]. For more information about this language, visit <http://www.ethnologue.com/language/cdm>.

© *SIL International*

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported License.

To view a copy of this license, visit

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

अ वि.बो. ए ,ओइ 'अ आबु' दाय्हीती तोओ खे:तो "Oh friend!"
they used to say.

अक:सा व. क्रि. उकासिरहेको हुनु बाङ् दीन्हलाम्, अकना:
Don't touch that stone, it has been loosened!

अक्सा स. क्रि. उकास्नु ओउ: सीङ:हाङ: पुन् अक्ती
योआक्सा खे:तो Prising up that tree bark (we) must
first look!

अखर् n अक्षर

अङ्क:सा व. क्रि. पोल्नु (घाउ), टट्टाउनु म्हे:इ य्हुम्ओ आन
अङ्क:नौ A burn stings a lot.

अङ्ग थङ्ग

अङ्सा व. क्रि. बादल उघ्नु, फाट्नु मुस् अङ्आक्तीको ती:
अव्ना: After the cloud breaks the rain will ease.

अङ्हसा व. क्रि. आधा खुलेको हुनु, उप्काएको क्रम.नाय्
अङ्हती भयान्ते नीक्ओ मारु: पोक्ना: If the bedclothes
are not covering properly cold air enters.

अङ्ह:सा अ. क्रि. रापिनु म्हे:इ अङ्ह:आलाङ: I warmed up
by the fire.

अचलङ् n दिक्दार, उदास, मनसिक रोग तेन् अचलङ् इ दी-
ह्आताङ: Today I had a bout of sleeplessness.

अचीता n धान

अजम:सा v धिन लाग्नु, दिगमिगाउनु ओउ: चा अजम:सी:ना:
That sore is repulsive.

अनअ:सा व. क्रि. फूर्तिलो, कर्मठ, कर्मनिष्ठ हुनु ओउ: मान्ता
काम् जाङ्हसाकाय: अनअ:ती मुना: That person is ready
to work.

अनम्ह adv अस्ति, पहिले, अगाडि नीङ्जीको: चो:द्याङ् अनम्ह
ह्काल कुस्आलाङ: I met your daughter earlier.

अन्ह n कसिङ्गर इ कीम् अन्ह ब्लीङ्आ सर्ती वाय्पा: This
house is full of dirt, let it be swept.

अप:सा v राप लगाउनु ओउ: नाय् आन अप:सी:ना: Those
clothes are very warm.

अपसा v रापिनु

अप्पो n तिर्खा, प्यास ती: अप्पो तोय्ङ्आ He is fainting from
thirst.

अप्सा v तिर्खाउनु, प्यास लाग्नु आन ती: अप्आलाङ:च We
two are very thirsty.

अ:फुक् n डकार अ:फुक् दाङ्ना: Burping sickness has
come.

अ:फुक् दाङ्सा

अम:सा व. क्रि. 1) बादल लाग्नु, बदली, छाँयाले ढाक्नु तेन्
मुस्इ अम:ती बोम:आकान् Today the clouds have built
up. 2) असजिलो मान्नु, हिचकिच्याउनु ग्याङ्हते:चाना:
अम:ते:चा:ना: गम:ते:चा:ना: Don't be surprised or
startled or uneasy.

अम्रव: n छायाँ ओउ: सीङ:को: अम्रव:हाङ: न्यास्इ Let's
rest in the shade of that tree.

अम्सा व. क्रि. सुध्रिनु, सुधार्नु, घट्नु योह्को:सै बल लास्ल
अम्आ He is a little better, he has improved.

अम्ह:सा व. क्रि. स्थिती परिवर्तन हुनु, (पात आदि) पहेलो हुनु
सीङ:को: मात् अम्ह:ना: यार्सा बोङ:नौ The trees leaves
are changing, becoming yellow.

अम्हली अ. मू. लसकमसक, दमक दमक योम्पाय् अम्हली अम्ह
हली त थाती वाङ्आ A bear appeared, lumbering
along.

अम्हसा व. क्रि. सुध्रिनु, राम्रो हुनु, (बादल) लाग्नु सुरु हुनु तेन्
बल बल मुस् अम्हआ ती: वाना: यादो Today a little cloud
is appearing, it may rain.

अय्क्सा v निसासिनु एत ताङ्हओ च्याक्ओहाङ: याक्सा
खाय्ङल अय्क्आनाङ: In such a dark place I cannot
live, it stifles me!

अय्क्सी:सा स. क्रि. विस्मयकारी, दंग पर्नु

अय्ङ:सा v आत्तिनु, तर्सिनु, धम्कनु तोन् आक्तीको ल्हुङ् अय्
ङ:ना: After falling one is stunned.

अय्ङ:सी:सा स. क्रि. डर लगाउनु

अय्सा व. क्रि. ज्वरो आउनु तेन् यसाय: अय्ना: स्याङ्ह मीन्ना:
Today the Chyuri fruit are sweating, tomorrow they
will be ripe.

अरम्ह दरम्ह

अरसा v हिचकिच्याउनु, अनिच्छुक हुनु, लाज लाग्नु अरमा:त
सोकार्तो जे:उ Go ahead, don't hesitate to eat.

अरःसा अ. क्रि. धोक्खाउनु, निलिसकेको खानेकुरा हल्का
ओकलनु, भरिएर पोख्नु अरःती वाय्ताक्मात लात्तु Carry
it without spilling.

अरु वि. अरु, अर्को

अहर्सा *v* घिन लाग्नु, मन नपराउनु बेर्स्यानःकः डा आन
अहर्नाडः I am repelled by the bersyan? caterpillar.

अहर्सीःसा व. क्रि. असुन्दर, घिन लाग्दो, नराम्रो हुनु
कामःअकोः मान्तालम् आन अहर्सीःतो खे.तो The
underworld people were ugly.

अलअःसा अ. क्रि. भुण्डिनु, भुल्नु इ प्लोमः खोयोड्हाडः पेतो
अलःती गम्उ Keep swinging Grandson carefully in his
cradle.

अलक् मलक्

अलवः *n* वायुमण्डल वाः अलवःहाडः स्युडःनाः Birds fly in
the atmosphere.

अल्हसा *v* रमाउनु, खुसी हुनु गुच्युक् अल्हत्तोतेः गोःनाः डाःइ
सायःचेःनाडः I will listen (to see) how pleasing you
sound.

अवःसा अ. क्रि. उदाउने सङ्केत दिनु, धम्काउनु ओउःइ सीडःइ
अवःआताडः He threatened me with a stick. घाह लाह
अवःनाः The moon is about to rise.

अव्सा अ. क्रि. रोक्न लाग्नु(पानी), उघ्ननु, सुध्ननु (रोग) मुस्
अङ्आक्तीको तीः अक्नाः After the cloud has broken
the rain eases off.

असःसा *v* कोमल हुनु, लाज लाग्नु, नम्र हुनु सम्ध्यय्नीकः
असःसा खेःतो It is necessary to be polite to one's
son's mother-in-law.

असार् *n* आसार

असोज *n* असोज

अहः वि.बो. अहँ अहः इ जेःताक्डल Oh no, I did not let it
be eaten!

अहय वि.बो. अहो अहै ताड्हाओआः रैस My word, it is big!

अहसा *v* डाह गर्नु, लोभ गर्नु तोहा वानःतोक्हाडः गोय्चोःइ
मोमःचोःकायः अहत्तो च्यवःसा खेःतो When she is first
brought, a boy should be strongly attracted to the girl
(he is to marry).

अहसीःसा *v* रहरलाग्दो, लोभलाग्दो, चाहिन्दो, इच्छा योग्य हुनु

आ

आकाच्युलः *n* काखी आकाच्युलःहाडः पस् सय्ङ्नाः The
armpit has a sharp smell.

आक् *n* एक जातको भ्यागुतो

आक्नम् *adv* पाँच दिनअगाडि

आक्सय् *adv* पाँच दिनअगाडि

आक्सा स. क्रि. चर्काएर फुटाउनुओउः बाङ् तक्इ थोःती आक्ती
वाक्ताक्सा खेःतो That rock must be struck with a hoe
to split it.

आखरः *n* परम्परा, बोली, उक्ति, उखानको बचन ओउः
सीडःकायः आखरः रत्ती छ्यानःती तोसा खेःतो Recalling
the traditions, the tree must be spoken to.

आखीमः *n* शक्ति, प्रभाव, आत्मा आक्हीमः नाःओ मान्ता आन
तुतो स्याक्नाः A person with vitality lives long.

आगरःपा *n* देवता

आडःचाक् अ. क्रि. ठूलो (अङ्ग)

आडःसा अ. क्रि. उज्यालो पार्नु, उज्यालिनु लौ न्याम् आडःआ
The sun is beginning to shine

आङ् *n* अङ्ग, जीउ, शरीर

आङ् ब्राङ्सा

आङ् सहरसा

आङ्ग *n* अनुहार, चाख, स्वाद वलेक् आङ्ग च्यवःआकान् He
saw what appeared to be a flat (object).

आङ्गन् *n* आँगन आपा आमाकोः पीन्देमा कीम् आङ्गन्मा
इलोताडःआ मुनाः The parent's verandah and yard were
like this.

आङ्ती फुःसा

आङ्रो *n* रजस्वला

आङ्सा स. क्रि. सेकाउनु, तताउनु लौ डात् आङ्आक् First
warm the gum

आङ्हसा स. क्रि. रापिनु, पोल्नु, डढाउन लाग्नु म्हेःइ
आङ्हओहाडः आङ्हताक्साकायः गम्उ Put it to heat by
the fire.

आचीयाङ् *n* भिँगा

आःचुनी *n* चमेरो

आजी *n* साथी

आःताः *adv* पहिले डाकायः आःताः मन्ह्ची डाइ लनःनेःनाइ
First chant and I will lift you up.

आत् सङ्. एक

आन वि. धेरै, ज्यादै, प्रशस्त होम्गोयः ओःहाडः आन मुनाः
There yams are plentiful.

आन्तारः *n* एक किसिमको ठूलो हाँडि

आन्तो *adv* त्यसो भए

आन्त्युरी *n* सुतकेरी

आन्या *n* दिदी

आन्यालः *n* पीडा

आपा *n* बाबा, बुवा आमानीस् आपा राइ छ्याप्आल्नाःच The
mother and father go to clear the field.

आपु *n* दाज्यु

आप्सा स. क्रि. हान्नु ओउःइ मान्ताकायः लाः आप्नौ He shot
an arrow at the man.

आबु *n* साथी अ आबु त दाय्ह्ती तोओ खेःतो "Oh friend"
they used to say.

आबै *n* ओ आमा

आमा *n* आमा

आमापा *n* आमा बुवा ओउः चोःकोः आमापाखे नोःआकाच
The child's parents spoke.

आम्ह *n* खाना आम्ह जेःतीतेः भ्यातेःआया Have you finished
eating?

आम्हक्लीः *n* लादी, गुहु जेःगाःइ आम्हक्लीः थोनःती
ओत्ताक्नौ Food causes the waste to be expelled.

आया वि.बो. आया आया दै आमा आया दै बाबा दाय्ह्तीताडः
चोः लोने ज्याःधै वाह्नाः "Oh mother, oh father." the
child was crying, coming after (them).

आयाभामारु *n* अजिङ्गर

आयालरु *n* अजिङ्गर

आय् वि. बुढो, पुरानो याज्योः आय् रा ताय्क्नाडःसु We beat
an old tray.

आय् *n* सासू, बज्यै नाइकोः आय् तोइ बयःओः इलेःआः This
is what your in-laws gave.

आय्आम्ह *n* कागुनी

आय्कानः *n* पुर्वा(स्त्रीहरु)

आय्क्रवःवाः *n* एक जातको चरो

आय्गोयः *n* कन्द (गत सालको)

आय्डात् *n* पुरानो लिसो

आय्जाःरानी *n* एक जातको फट्याङ्ग्रो

आय्त्बार् *n* आइतबार

आय्त्योक्वाः *n* एक जातको चरो

आय्ग्राङ् *n* बारी

आय्ग्राङ् *n* बारी (हरेक साल जोतेको)

आय्रीः *n* भूत प्रेत (मारेको मान्छेको)

आय्रीःआम्ह *n* कागुनी डीकोः आय्रीःआम्ह जेःचनौ It may
be eating our grain!

आय्लाङ्क्लीः *n* बालकको पहिलो दिसा आय्लाङ्क्लीः तोहा
ओत्ओ चोःकोःक्लीःलेःआ It is the stool of a newly
born baby.

आय्सायः *n* काँक्रो, (उपमा) बच्चा

आय्हु हुस्

आय्हुडात् *n* नरम लिसो

आय्हुसा वि. कमलो, नरम, सजिलो डात् पेतो आय्हुधाङ्ल
फेरीलेः आङ्आकान् The gum had not softened
properly so he reheated it.

आरःसा अ. क्रि. निस्कन लाग्नु (बिरुववा, दाँत) भुल्किनु (सूर्य,
चन्द्र) लाह् आरःती दाह्नाः The moon begins to appear.

आराहा *n* डढेलो

आर्का त्पार्का

आर्या पार्या

आहे *adv* बेकम्मा, व्यर्थैमा ओउःइ आहे तोआताडः He spoke
to me in vain.

आहेबेला *n* राजबृक्ष Cassia fistula

आहर् आहर्

आलःसा स. क्रि. लानु, लैजानु योह्पाय् ओउःकायःपाय् तीःइलेः
आलःआथै यादो Yesterday he may have been carried
away by the water.

आलावःसा अ. क्रि. गिज्याउनु ओउःनीस् आलावःकाय्ती
हेलावःकाय्ती मुचतो The two were teasing each other.

आलीम् *adv* होला, सायद

आलु *n* आलु

आल्सा अ. क्रि. जानु तेन्तेः गाःताङ्तेः आल्नाः ती? Where
are you going today?

आवःसा अ. क्रि. उज्यालिनु

आव्कालः *n* नयाँ वर्षको पहिलो फलफुल आव्कालः
नीव्कालः त तोओ नया बर्साकोः सायःमा सागमा लेःआ
These are the new year's fruits, vegetables.

आव्हराय् अ. क्रि. गर्मी मौसिम्

आव्हासा अ. क्रि. गर्माउनुरापिनु

आससा *v* खुसी हुनु ओवः चोःलम् आसती मुनै The children are happy.

आसाङ् *adv* माथि, मास्तिर आसाङ्ताङ् छायाती गम्उ Store it up high.

आसाम् *adv* होला, सायद डाइमाः मेती छ्यानःचाङः आसाम् I should show by singing perhaps.

आस्काम् बास्काम्

आस्मै अ. क्रि. हल्ला गर्नु आस्मात मुअ Keep quiet.

आहसा *v* अमन गराउनु, वाक्कै लागु आन तीः अप्आलाङः इ मायःइआ आहनाःताङः I am very thirsty; this meat is satiating.

इ

इ *pro* यो इ डाकोःमाः मुआनाः This also is mine.

इः *pro* यहीं एत वेःसै डोय्से रीक्तीलेः आलःनानी कोय् इःसै कोय् उःसै They bound the left and right sides, some from this way some from this (other) way.

इक्नम् *adv* पाँच दिनअगाडि

इक्पुः *adv* तीन वर्षपछि

इक्से *adv* पाँच दिनपछि

इची *pro* यत्रो (सानो) इची मय्तो ग्याप्च्युक् ताङ्हओ खेःतो It was as small as this tiny needle.

इच्युक् *adv* यती

इत *adv* यसरी इत् कायःती ह नोःसा खेःतो One should only speak like this.

इताङ् *adv* यता मान्ता इताङ् उताङ् क्रव्आकाय People fled this way and that.

इनीःसा व. क्रि. खुकुलो हुनु इ सय्क् इनीःनाः This tooth is somewhat loose.

इन्दरी *n* दक्षिण

इपीःसा स. क्रि. अत्तालिनु, धकाउनु सास् इपीःनाङ्स My breathing is difficult.

इमीः अ. क्रि. बदली हुनु, अँध्यारो हुनु मुस् भोय्ती इमीःती च याक्नाः Cloud comes up and it gets darker.

इम्बी तीम्बी

इर्छीक् *v* एकलै बस्नु (सानो मान्छे) इर्छीक् त च्युङःती मुनाः He sits, small and alone.

इलीःसा व. क्रि. फुस्कनु, खुकुलो हुनु इ सय्क् इलीःनाः This tooth is wobbly.

इसै *adv* यहाँबाट

इस्ती फुःसा स. क्रि. पोल्नु (भुप्रो मुनी घुसारेर पोल्नु)

इस्लाङ् *n* एक खालको रोटी (कोदोको पीठोको)

इस्सा व. क्रि. भुङ्ग्रोमा राख्नु (पातको बीचमा), तहमा घुसाउनु, सुताउनु (नानीलाई) डाः लोःकुस्इ इस्ती जेःनाः Fish are put between leaves to cook and eat.

इहाङः *adv* यहाँ इहाङः मुनाः It is here.

इह् *pro* यहीं नै इह् नीङ्कोः चोः इ डाकोःलेः This one right here is your child, this (other) is mine.

उ

उ *pro* त्यहीं

उः *pro* त्यो (देखिन्दैन) उःताङ् आल्अ Go away over there.

उत् *n* उत्तर

उनम्ह *adv* केही समय अगाडि, अधिल्लो दिन उनम्हकोः र

याङ्ह च्योक्आक्तीको आल्आ After getting up on the next day after that, he went.

उनोको *pro* पारि, ऊ त्यहाँको उनोको सीडःताङ् आल्अ Go to that tree over there.

उन्चुलावःसा स. क्रि. फसाउनु, बोर्नु लौ ओउः चीस् कुःती जेःचु त दाय्ही उन्चुलावःआकान् 'Let's steal that thing.' he said, tempting.

उन्तनःसा स. क्रि. उधिन्नु (दाहेले) ओउः सय्क्इलेः साः उन्तनःती रेक् पोक्आ Digging up the earth with its teeth the bamboo rat entered the ground.

उन्धुलुःबन् *n* भुसेभार Bulbostylis barbata

उपुः- क्रि. *pix* छोप्नु (हातमा) दोह हायःतीतेः डाकायः उपुतेःनाङ्ज Why are you clasping (my hand)?

उप्आङ् *n* निराहार

उप्आङ् *n* पातालको ठाउँ उप्आङ्कोः खेला नीप्आङ्कोः खेला The levels of ?up?an, nip?an.

उप्आङ् काःसा अ. क्रि. उपवास बस्नु बुधा सीआ बुधीमा ओउःकोः उप्आङ् काःती मुआ सीआ The husband having died, the wife, keeping fast for him, also died.

उप्आङ् पाय्हासा

उप्सा व. क्रि. हातले मुख छोप्नु, बन्द गर्नु पेमालो सय्ङ्ओ त भ यान्ते उप्सा खेःतो Because of a bad smell it is necessary to cover the mouth.

उभी *n* गोदाम

उमःसा स. क्रि. साँघुज्याउनु, थुन्नु थ्याप् त ओउः मेःसाग उमःतीताङः खाय्आथै Snap! the bamboo shut him inside.

उमुक्वाः *n* बट्टाई चरा

उमुक्वाःबन् *n* एक जातको भार

उम् *n* फुल (कुखुरा आदिको), अण्डा याज्योः तीःहाङः नाःओ वाःकोः उम् A water-bird's egg.

उम्क्लीः *n* पीप आङ्हाङः नाःतो उम्क्लीः स्याव्आ Much pus came from the body.

उम्पारःगु *n* एक जातको पिँडालो

उम्पुरःसायः *n* एक जातको पिरो हुने फल

उम्सा 1) अ. क्रि. पाक्नु (घाउ), पचपचाउनु ओउः लीस् उम्नाः That boil has pus. 2) स. क्रि. फुल पार्नु वाःइ त्योह्हाङः उम् उम्नौ Birds lay eggs in a nest.

उम्हुसा स. क्रि. मुख बन्द गरेर खानु, मुखमा राख्नु उम्हुती जेःउ Eat with your mouth shut!

उम्हसा स. क्रि. गुम्स्याउनु, छिप्प्याउनु यल्सायः चोक्आक्तीको धुङ्हाङः उम्हनाः The Chyuri fruit after ripening are put in a leaf basket.

उया *adv* त्यसकारण, त्यसैले लौ उया क्वा फेनेःनाङः Right then friend, I will let you go.

उयुसा अ. क्रि. यता उता उङ्नु (धुवाँ) म्हेःकुः उयुती मुनाः Smoke drifts around.

उय्सा व. क्रि. रुमलिनु, उङ्नु (धुवाँ)

उरःसा स. क्रि. निस्कन थाल्नु (तलबाट) दोलःइ सीङःकोः पुन् उरःनौ Grubs push up the bark.

उहर्सा अ. क्रि. बाहिर उठ्नु दोहतेः उहर्तोतेः लात्नौ? What are you carrying that bulges?

उलःसा अ. क्रि. धुवाँ लाग्नु सय्कायः म्हेःइ उलःती सात्सा खेःतो Porcupines are killed by smoking them out (of their burrows).

उसलमा बसलमा

उस् *n* चराको घाँटीमा हुने थैली

उस्सा अ. क्रि. सुसेल्नु ह्याम्ओ मान्ता उस्ती हुय्क्नाः A tired person whistles (as he breathes).

उह् *pro* त्यो (टाढो) उह् तीःखालेः लात्ती आलःओ खेःतो It was taken to the river way over there.

उह्सा स. क्रि. बौरिनु, सुधार हुनु स्युती उह्ती र याक्ताक्आकान् Blowing, he revived him.

ए

ए वि.बो. ए ए माः रैस Oh it is indeed!

एकाङ्गो *n* एक जातको फूल हुने बोट

एकाच्युली *n* गौथली

एकान् वि. एकलो

एक्सा व. क्रि. अमन गराउनु छवःइ हासगार्सीःतो एकनाताङः The fat is satiating leading to nausea.

एङःचेक् अ. मू. आश्चार्यलाग्दो, अन्नभुत ओउः भाम् एङःचेक् त मुनाः It is a resplendent white.

एङःताक्सा स. क्रि. चुप लगाउनु

एङःसा अ. क्रि. आदर गर्नु ओउःमयः डीकः एङःतो स्याव्ने
They respect us.

एङा संयो. निम्ति, किनभने चाकोः एङ्आ अय्आलाङः

Because of a sore I have a fever.

एङ्थेङ् अ. मू. सेतो (धेरै) कुलःकोः मात् काह्पाय् भाम् एङ्थेङ्
तताङःआ भाम्आ The leaves are brilliant white on
their underside.

एङ्सा व. क्रि. थलिनु गुतो स्याव्आक्तीको एङ्ती मुनाः

Because of a long illness he is bedridden.

एत *adv* यति, यस्तो डापाय् एत एत माङःआलाङः I dreamt in
this way, that way.

एनः बुस्सा

एनःछवः *n* बोसो (पेट तथा आन्द्राको)

एनःबुस् *n* निद्रा ग्वालामः ग्लीङ्ह आल्तोक्हाङः एनःबुस्
वाङ्आ When the spirits go sleepiness comes.

एनःबुस्सा अ. क्रि. निद्रा लाग्नु, उङ्नु, लोलाउनु नाङ् एनःतेः
बुस्तेःनाः Are you sleepy?

एनःराम्ह *adv* सुत्ने बेला एनःराम्हखालेः म्हाङ्आताङः He
woke me during sleeping time.

एनःराम्ह(अ) *adv* सुत्ने बेला

एनःरुः *n* अधिल्लो दिनको माछामार्ने विष म्हाङ्रुःइ
एनःरुःकायः म्हाङ्ताक्नौ Today's fish-poison revives
the older poison.

एनःसा अ. क्रि. सुत्नु, निदाउनु ओउः थोङ्हपाय् एनःतीलेः मुनाः
He continues sleeping in daytime.

एपेःसा अ. क्रि. 1) थुन्नु (सास), पहेलो हुन लाग्नु (पात)

सीङःकोः मात् एपेःनाः The leaves are turning yellow.

2) टाल्नु (छाना आदि) तीः योर्ओ थाव् उपेःती चप्सा खेःतो
The leaking place must be blocked.

एबेत् संयो. त्यसो भाए, अनि

एम्मै अ. क्रि. सुत्नु, निदाउनु

एम्हेःसा 1) अ. क्रि. पहेलो हुन लाग्नु मात्पाय् यार् एम्हे.ती ए
हे.ती मुनाः They are yellowing. 2) स. क्रि. परपराउनु

एर् *n* नाङ्लो चरो (टूलो)

एर्लायःमुह् *n* एक जातको च्याउ असार महीनाहाङः एर्लाय्मुह्
दुङ्नाः The mushroom grows in the month of Asar.

एलेङ् *adv* माथी

एल्लुङ्सायः *n* चिउरीको फल

एल्सा व. क्रि. अमिलो र टर्रो ओउः सायःपाय् एल्तो That fruit
has a sharp taste.

एवेङ् अ. मू. चुपचाप, सुनसान, शान्त, अचल मारुः एवेङ्त्
अम्आ The wind dropped.

एसा स. क्रि. हग्नु

एसी *n* कटुस Chestnut Castanopsis hystrix/indica?

एसेङःसा *v* असपस, उकुस मुकुस, बाउँडिनु, पीडाले
छटपटाउनु नीङःइ एसेङःती डाः लम्बरःती वाह्नाः The
fish float bloated from the poison.

एसेःसा *v* फट्टाउनु

एस्सा व. क्रि. खिपेको चीज बुनु एस्तो क्याह्ओ रा दीङ्हतो
पेनाः A closely woven tray is tight and good

एह् *n* नाङ्लो चरो (सानो) ओउः एह् आन एह्त् दाय्हीती हीह्नाः
The small flying squirrel squeals "eh".

ओ

ओः *pro* त्यो ओःमयःइ स्यालःनानी Those ones over there
lead.

ओउः *pro* त्यो ओउः गोय्चोःइ ओउः मोमःचोःकायः लात्ती
वानःआकान् That boy brought (married) that girl.

ओउःच्युक् *adv* त्यति, त्यत्रो ओउःच्युक् नाःतो बयःची Give
me that much.

ओउःताङ् *pro* त्यता, उता कःस्याःपाय् ओउःताङ् आल्आ The
deer went in that direction.

ओकोतेङ् *n* खन्ती

ओखोय्ह *n* खोपिल्टो न्याम्लाङ्तीः वायाकायः ह ओउः
सीङःकोः ओखोय्हहाङः त्योखोय्हहाङः दुम्ओ तुङ्सा
दोःनाः Only if rain falls will water collect in the tree
hollows for drinking.

ओगोल्योक् अ. मू. नगर्नलाई फुकाउने

ओघ *n* जीवन, आयु बाङ्को: ओधच्युक्पाय् स्याक्तैहडली

Our lifespan is not that of the rocks.

ओडः *n* ठोक्रो ला: काआक्तीको: ओडः हास्ती लात्तु

Having put the arrows in the quiver put it on and carry it.

ओङ्सा अ. क्रि. सुधनु, बादल उघ्ननु

ओङ्हसा व. क्रि. खुल्लु, खोल्लु तेन् न्याम् ओङ्हती मुना: मुस् बल क्रव्ना: यहुदा वाङ्ना: Today the sky has begun to clear, the cloud is going - winter is coming.

ओजाय: अ. मू. चोखो, शुद्ध ती:मा मारु:मा वान:मा:त वेरमा वान:मा:त ओजाय:त खाले ती:को: ती: वाताक्नौ He brings rain without wind and hail, only pure rain.

ओत्सा₁ स. क्रि. हम्नु, बियाउनु, जन्माउनु मोम:चो:चो: ओत्आकाचु They had a daughter born to them.

ओत्सा₂ स. क्रि. सङ्नु, कुहुनु इ सीङ:पाय् ओत्ती वाय्ओआ: This wood has rotted away.

ओथोक्सीङ: *n* मकिएको वा फोस्रो दाउरो कालाङ्ङइ सीङ: ओथोक् व्हात्ती ड्हाल: जाङ्हनौ The Carpenter-bee bores a hole in soft wood to make its comb.

ओदर:वा: स. क्रि. एक जातको चरा

ओदाय्सा स. क्रि. अली उठाउनु ओउ: सीङ: च्युन्ती योआकान् ती ओदाय्सामा दाकुउलु He tried to lift the tree, but could not move it.

ओधान् *n* ओधान

ओन् *n* खर ओन् चप्ती थाल्सा परना: The thatching with grass must be started. Imperata arundinacia

ओपाक् *n* खोस्टो, केराको थामको पत्रबाट बनेको ठोक्रो मीन् कासाकाय:ओपाक् तात्ती जाङ्हती खाय्आकाचु They cut and made a container to put termites in.

ओपो:सा स. क्रि. थुन्नु (सास) गुच्युक् ज्याङ:तोते: ओपो:सा खाय्ते:नौ? How long can you hold your breath?

ओप्ती फु:सा

ओप्सा स. क्रि. भुङ्गोमा घुसानु म्हे:को: युर् भीत्र गोय: ओप्ती फु:सा खे.तो Yams should be roasted right in the coals.

ओबाव्सा स. क्रि. दाउरा खण्टनु

ओम:पाय:सा स. क्रि. संरक्षण गर्नु, छोप्नु, ढाक्नु नाङ्को: चो:लम्काय: पेतो हाय:ती ओम:पाय:ती गम्उ Look after your children well.

ओम:मुस् *n* डाडाँलाई ढाक्ने बादल

ओमय: *pro* तिनीहरु ओ.मय: पाय्हाकाय् Those ones returned home.

ओम:सा स. क्रि. छोप्नु, थुन्नु (घर) कीम्काय: ओम:ती गम्उ Close up the house.

ओम् अ. मू. बिस्तारै म्हाङ् सा:हाङ: पेतो ओम्त कानु Put the body carefully in the soil.

ओम्भास् *n* बेटलौरी फूल Costus speciosus

ओय:सा व. क्रि. नरम हुनु गाल्सा: गोय: ओय:ना: Black earth yams are of a friable texture.

ओयो- अ. क्रि. *pf* मडारिनु (धुवाँ, बादल)

ओयो भोयो:

ओयोन्दो अ. मू. थकित हुने (मरेका जस्तै)

ओयो:सा अ. क्रि. भुल्लु

ओय्क् *n* पीठो कदौको: ओय्क् डाव्सा खे.तो Millet flour is parched.

ओय्ङ:सा स. क्रि. साधनले निकाल्नु सीङ:इ साती: ओय्ङ:ती त युत्तु With a stick scoop out some oil.

ओय्सा अ. क्रि. 1) रुमलिनु, उङ्नु (धुवाँ, बादल) 2) भुल्लु

ओय्हासा स. क्रि. औलाले निकाल्नु आम्हापाय् ओउ:इ इच्युक् तोल्तोहाङ: ओय्हती जे:नौ Digging out this amount of food he eats it.

ओरोङ् भोरोङ्

ओर्लीङ्गो *n* बढी हुने (शक्ति)

ओर्सा अ. क्रि. फुल्लु ओउ: रो मीक् तेक्तोले: ओर्आ It flowered very attractively.

ओलो:सा *v* भुलाउनु पीङ् आल्पा:ताङ: त दाय्हतीताङ: ओलो:नौ हे he Saying "Let me go to the swing." he (went and) swung on it.

ओल्यो:सा *v* लुलो हुनु, लचिलो हुनु

ओल्सा *v* ढल्लु, ढाल्नु ओउ: सीङ:काय: खाम्हती ओल्नी Let's fell that tree.

ओसा अ. क्रि. बास्नु, कराउनु (चरो)

ओ:सा अ. क्रि. (नउकेलेर) वाक्नु

ओस्तोक्रोङ् अ. मू. सुनसान, रिक्तो कीम्पाय् ओस्तोक्रोङ् तले: हा:तो मुना: The house was deserted.

ओस्योङ:सा स. क्रि. डोलाउनु

ओहाङ: *pro* त्यहाँ ओहाङ्को: गोय: तुप्कु आले आल:नौ Those yams go down one short cubit.

ओ:हाङ: *pro* त्यहाँ होम्गोय: ओ:हाङ: आन मुना: There yams are plentiful.

ओहाइस्यको *adv* अनि, त्यसपछि डा ओःहाडः आल्नाडः
 ओहाइसैको डा लोने पाय्हनाडः I will go there and then
 later I will return home.
 ओह् *n* बैस ओउः ओह् प्ल्ययःतीलेः स्याव्नाः She has
 reached maturity.
 ओह्तीः *n* धद
 ओह्लाङ् *n* विचार डा लयः ओह्लाङ् लयः बोह्लाङ् लयःकोः
 ल्याम् सुत्आङ् पाय्हनाडः I will return my own chosen

way.

ओह्सा *v* सुध्निनु, राम्रो अवस्थामा बदलिनु ओह्लायादीङ्
 ओहनौ The life-giving god gives recovery.

ओहसायः *n* दुधको मुन्टो

ओह्हायः- अ. क्रि. *ptx* सुध्निनु, राम्रो तथा प्रभावकारी हुनु गत
 हायःती मान्ता ओह्हाय्सा खाय्नानी? How shall mankind
 improve?

क

ककेकाव्सा स. क्रि. मदत दिनु, सघाउनु ओउःकायः केकाव्ती
 कीम् जाइहनानी They help him make a house.
 कडः *n* कुण्डल
 कङ्कला *n* एक जातको ठूलो कमिलो
 कतपव्वाः *n* एक जातको चरो तेन् डाकोः चोःइ कतपव्वाः
 डात्हाडः चुम्आकान् Today my son caught a
 kətəpəwwa? with gum.
 कत् *n* कट (जाँडको)
 कत्सा व. क्रि. टर्निनु दम्बराय्सीडःकोः पुन् कत्नाः The bark
 of the dambəray tree is astringent.
 कथरीसीडः *n* एक जातको ठूलो रुख
 कदव् *n* एक जातको कोदो
 कदा *n* बाला, कल्ली, चुरा
 कनःथ्यावीनः *n* एक जातको ठूलो चमेरो
 कनःसा स. क्रि. 1) हेर्नु, विचार गर्नु डाइ जेःती कनःनाडः I will
 try eating it. 2) हेर्नु
 कनी *n* आगो फुक्ने ढुङ्ग्रो, सोते कनीइ म्हेः स्योती
 लुङ्ताकनानी They blow fires into flames with a
 blowing-tube.
 कन्हतवःसा व. क्रि. ढल्कनु च्युक्स्यानः कन्हतवःती वाह्नाः
 The cyuksyan? caterpillar moves at an angle.
 कन्हसा व. क्रि. ढल्कनु (तराजु) ओवः तुलो जोक्तो कन्हती
 मुनाः मायः लीःती भयान्ते The scales are much tipped
 down, because the meat is heavy.
 कपःसा स. क्रि. काठमा घाउ लगाएर काट्नु (बसिलो)
 सीडःकायः कपःती तेकनः जाइह्ती लन्हनाडः I will cut

steps in the wood to climb up.

कमा *n* दुलही, बेहुली, बुहारी आमापाकोः गोयःचोःचोःकायः
 कमा वानःधाङ्ल The parents had not yet brought a
 bride for the boy.

कमा वानःसा

कमीरो *n* कमेरो

कम्पचसीक् *n* प्वाल (तीरमा)

कम्पत् *n* कपारो (माछाको) ओउः डाःकायः कम्पत् अक्ती
 चुम्नाडः I will seize the fish by the gills.

कम्हसा *v* आँखा हेर्न नसक्नु छोटो हवःओइ डाःकायः मीक् व
 वम्हनाःताडः The bright light blinds me.

कयःवाः *n* क्यौकि चरो कय्वाः हाय्क्हाडः लाइह्ती सात्नाः
 TheBlack Bulbul is caught at a net-place.

कयारः *n* भिरको फेद वाह्सा खाय्ओ ल्याम् वारकोः
 कयारःहाडः मुनाः There is a track at the foot of the
 cliff.

कयु *n* एक जातको बन पिँडालुको बोट

कय्क् *n* घाँटी, डाँठ इहा आपाकायः कय्क्हाडः ला पेन्हनाः
 First string is tied around the father's neck.

कय्क् पोरःसा

कय्क्क्ल्यसा अ. क्रि. टाउको हल्लालउनु(तल/माथी), निहुरिनु

कय्डः *n* घर तरुलको टुप्पो कय्डःसै गोयः स्याव्नाः The yam
 comes from the top part.

कय्चीकात् *n* छानो उड्याउने काठ, डाँडो

कय्चीकात्वाः *n* एक जातको गौथली

कय्ससा *v* दिक्क लाग्नु कय्समाःत मुन दा Don't be nervous.

करव्सीडः *n* छानो उड्याउने काठ, डाँडो करव्सीडः
 गम्भाक्तीको रीक् पानःनानी After putting on the rafters
 the thatch-holding sticks are tied in place.

करही *n* कराही

कराल् *n* पट्टु, सुगा

कर् *n* आदेश, कर नाःकोः कर् खाय्माःत पोक्ताडःआ
 Heeding her command she entered (lit. Not being
 able to resist her urging).

कर्स *n* अक्षता छोनाम्हाडः कुवा कर्स गम्भाक्आकानी At
 Chonam they place the ceremonial rice.

कलल अ. मू. मुसाको चल्ने युः कलल त तन्नाः A mouse
 runs about in this way.

कलःसा *v* पट्टाइ लाग्नु, चिढिनु काम् जाइहदा जाइहदा
 कलःनाडः I am fed up with working and working.

कल्सा व. क्रि. डढेको गन्ध इ गान्दयः साग कल्नाडः This
 amaranth vegetable smells bad to me.

कवः *n* एक किसिमको चरा फसाउने जाल (सोली जस्तो)

कवःरुक् *n* खपटा, खप्पर ल्यहुमूत दुली कवःरुक्हाडः
 तालाङ्मा दोम्मा पोक्जेःआ The tortoise rapidly
 withdrew its head and legs into its shell.

कवःसा स. क्रि. चरालाई जालमा फसाउनु लाडः कवःती
 गम्भाक्तीको ओउः वाः लाडःहाडः पोक्नाः Having set
 the net birds enter it and are caught.

कव्सा स. क्रि. उठाउनु तीःसै त्युत्सा इ ल्हाय्क्इ कव्ती लनःउ
 To get it out, scoop it up with this ladle.

कःस्याः *n* 1) मृग 2) मृग

कःस्याः भाम्हाः

कःस्याःगोयः *n* एक जातको तरुल

कःस्याःवीनः *n* एक जातको सानो चमेरो

काःचरःराड् *n* खेती नगरिएको जमीन

काकलुङ् *n* गाँठो, बियाँ ओउः ला क्रयःधयः त मुनाः काकलुङ्
 मुनाः That rope is poorly twisted, it has lumps in it.

काका *n* काका

काक् *n* गाँड

काक्त्वः *n* एक जातको लाभे

काक्त्यानःमायः *n* 1) पिँडौलाको मासु 2) मुसो (हातखुट्टामा
 आउने मासुको डल्लो)

काक्करयः *n* मयल

काक्करुः *n* एक जातको काँडे लहर

काक्सा व. क्रि. गाँड आउनु

काक्सी *n* खनिउँ अथवा खनायोको रूख

काक्स्यानः *n* 1) एक जातको भुसिल्लीरो नाड् काक्स्यानः
 नाड् साक्तेःनौ You kaksyan? caterpillar, you cause
 itching!

काक्स्यानः *n* 2) एक जातको भुसिल्लीरो

काडःसी *n* कालो शिरीसको रूख

काङ्काच्याङ् *n* बाङ्गिन, भुकेको

काङ्चादाङ् *n* बाङ्गिन, भुकेको

काङ्सा *v* दया माया गर्नु पुःपाय् लयःकोः हव्कः आन काङ्नाः
 The older brother is very kind to the younger.

काङ्साः *n* गिलो माटो

काङ्सीडः *n* काप भएको लट्टि काङ्सीडःइ घाक्आक्तीकोः
 आम्ह डाय्क्नानी Holding (the pot) with a forked stick
 the food is stirred.

काङ्हसा *n* 1) तताउनु, उमाल्नु (दूध, तेल) लौ दुत् काङ्हती
 आलःती बयःताडःच Boil the milk and bring it to us
 two.

काङ्हसा *n* 2) व. क्रि. लच्छिन हुनु ओउः काङ्हओ जाबी गाःताङ्
 आलःयाकायःमा दोह् खेःयामा कासा दोःनाः That lucky
 netbag, no matter where it is taken, can always be
 filled with something.

काङ्हसाः व. क्रि. माटो (कमलो)

काःचुः *n* चराको नङ्ग्रा

काःच्युः *n* हात खुट्टाको औलाको कापमा आउने चिलाउने
 खटिरा

काःतय्ङ्हसा अ. क्रि. एकै मनको हुनु आङ् ब्राङ्ती काःतय्ङ्हती
 मुच Be one in body and mind.

कातीक् *n* कार्तिक

कात्चरःराड् *n* खनजोत नगरेको बारी, बाँभो

कात्सा अ. क्रि. पाइला चाल्नु मीओ चोःलम् क्रयोडः चोक्मात
 भ्यान्ते कात्सा चीःनीली Because small children's
 knees are not mature they cannot take steps.

काथीःसा व. क्रि. बढ्न नसक्नु, टाक्सिनु

कान्छा *n* कान्छा

कान्छी *n* कान्छी

कान्तुङ्साः व. क्रि. माटो (कालो)

कान्हसा व. क्रि. बढ्न नसक्नु, टाक्सिनु मात् सय्ङ्ती वाय्ओ
 मकय् कान्हनाः Corn that has rotting leaves is stunted.

काप् *n* तह (खरको), काप ओन्कोः काप्हाडः पोक्तीताडः
 मुआकाच The two went in under the thatch and stayed

there.

काप्नाय् *n* टालो (कपडाको) घाड्कायः ल्होप्ओ काप्नाय्
मुनाः A cloth patch covering the hole.

काप्सा *v* टाल्नु नाय् होल्होओ त खेःया काप्सा खेःतो If
clothes have holes they must be patched.

कामः *adv* तल्लो ठाउँ ओउः बाडपाय् कामःताड् तोनःती ज
याल्आ The stone bounced away down below.

कामःनाला *n* नर्क, पाताल उहीले मान्तालम् कामःनालाहाडः
याक्ताडःइतो Formerly people used to live in the
underworld (it is said).

कामालोक् वि. धेरै ठुलो जोर्नी हुने ओउः मान्ता *t* क्यो डःमा
क्रामालोक् त स्याव्ती वाय्ओः That person is large-
jointed

कामी *n* कामी

कामीनी साल्₁

कामीनी साल्₂

काम्₁ *n* मुख काम् गाबेत् वाड्तै He came with mouth open.

काम्₂ *n* काम

काम् थेस्सा

काम् थ्योस्सा

काम् दङ्सा

काम् भाङःसा

काम् भेस्सा

काम् ज्यान्सा

काम्आय्साग *n* एक जातको तीतो साग

काम्पुन् *n* ओठ

काम्बा *n* एक जातको छेपारो (चिल्लो छाला भएको) कुच्युरुडः
नाःआ काम्बा आने हव्द्याङ् खेःतो The Indian
Bloodsucker was the older sister, the Skink the
younger.

काम्बाहल् *n* मूल जरो (पहिले भाग)

काम्बाहल् *n* तरुलको जरोको भाग

काम्ला *n* बुनाइको भाग

काम्सा व. क्रि. तीतो र मुख चिर्चिराउने स्वाद ड्हा य्हाक्नाः
लोनेः काम्नाः First it is bitter, then it is sharply bitter

काम्हासा अ. क्रि. हाइ गर्नु मान्तालम् काम्हाक्तीको एनःबुस्नै
After yawning people are sleepy.

कायःसा *v* जुधाउनु, बजार्नु, भगडा गर्नु ओउः पोम्नीस्
कायःकाय्ती पक्नाःच Two pots bump together and

break.

कायामासी *n* एक जातको रूख

काय्ङ्ग्योकात् *n* काँगियोको रूख काय्ङ्ग्योकात्कोः भुरुम्
गोःतो स्याह्नाः Tops made of kayngyokat whirr when
spinning.

काय्त्थानःसा व. क्रि. मुख फर्काउनुओःनीस् काय्त्थानःती त
याङ्काय्आकाच The two argue sharply back and
forth.

काय्मालीङ् *adv* बाङ्गिएको हुने (जोर्नी) ओउः मान्ता ब्रयो
डःमा क्राय्मालीङ् That person has twisted joints.

काय्ल्यावःसा अ. क्रि. बहस् गर्नु, गनगनाउनु राङ् दोःसाकायः
काय्ल्याव्ती नोःलाङ् वाङ्आकाय् They came to
discuss land issues.

काय्सा अ. क्रि. विवाद गर्नु, भगडा गर्नु, जुध्नु स्याःताङः
काय्काय्ताक्आकानी They made cows fight each
other.

काय्ह *n* दुवाली

कारःजाः *n* बन बिरालो इसैमा मुवाः कार्जाः ज्युह्सा हायःती
मुनाः Over here the hawk and wildcats seize (their
prey)

कारःरयः₁ *n* बास्ना

कारःरयः₂ *n* जिउको दुर्गन्ध इइपाय् डाकोः आङ्रयः कारःरयः सय
ङ्ओआः बा This smells of my body odour.

कारीडाः *n* करडी माछा कारीडाःकोः मायः जेःसाकायः ल्योनाः
The flesh of the kariḍa? is soft to eat

कारीडाःसायः *n* एक जातको रूख

कारो *n* चित्त, विचार, कल्पना नाङ्कोः कारोमा डाकोः
कारोमा ब्रक्तलेः ब्राङ्ती वाह्च Let our thoughts be
united.

कार् *n* तारा ओउःइ फेल्बाङ्कोः कार् च्यवःआकान् He saw
stars in the sky.

कार्जाः *n* बन बिरालो

काज्यामःजाः *n* चुराम काज्यामःजाःइ चन् भोल्ह्ती जेःनौ The
Crab-eating Mongoose digs up crabs to eat.

कार्लाङ् *n* एक खालको रोटी

कार्सा स. क्रि. तेलमा भुट्नु जीओ यल् सातीःइ लाङ् कार्ती
फुःनानी They cook the bread with sizzling Chyuri oil.

कालःसा *v* दिक्क लाग्नु ओउः मान्ताकायः योती डा
कालःआलाङ् Seeing that person I am fed up.

कालःसीडःराङ् *n* घना बन कालःसीडः राङ्हाडः छ्याप्साकायः

पेनाः Virgin forest is good for clearing (to cultivate).

कालायङ् *n* एक जातको भमरो कालायङ्ग सीडः ओथोक् ँ

हात्ती इहालः जाङ्हनौ The Carpenter-bee bores a hole in soft wood to make its comb.

कालाव्मयः *n* तन्देरी, जवान

कालीकात्सीडः *n* एक जातको रूख

काल्याम्बा *n* बगु (रगत) युक्पाय् दु काल्याम्बा त वयःती

मुओ The monkey was bleeding profusely.

काल्ह कील्ह

कावःताय्क्सीडः *n* एक जातको रूख (खस्रो पात हुने)

कावःराङ् *n* पँधेरो

कावःज्याक् कावःरक्

कावःसा *v* भर्नु, पानी हाल्नु तीःकावःराङ् दाह्ती ओहाङ्सै

तीःताडः कावःआकान् Arriving at the spring she then fills (her pot) with water.

कावाः *n* काग कावाः आन मान्ताकायः च्यवःती काका त दाय

ह्ने When crows see people they call “ka ka”.

काव् *n* कत्ला, पाप्रो, पत्र रामाड द्योह्ती डाःकोः काव् ल्यहुती

वाय्सा खेःतो Prising with the point of a sickle the fish scales are lifted off.

काव् *n* फाँक

काव्रनः *n* ढाक्ने तह, पाप्रो, पत्र

काव्सा स. क्रि. खुवाउनु चोःकायः आम्ह काव्ती बयःउ Feed the child!

काव्हसा स. क्रि. टिप्नु साःताङ् गोय्हमामाःत लयःकायः

दाह्भम् च्युक्कायःलेः सायः काव्हती जेःनु Without looking down, pick and eat your own fill of fruit.

कासा स. क्रि. हाल्नु डाकोः डात् पाह्हाडः कासामा खाय्ल I

cannot put all the gum in the pot.

काःसा स. क्रि. बेढाउनु

काःसावः *n* सन्धन् रूखको चोप (रातो) दुओ बुन्सीकोः

काःसावः The red sap of the buns tree.

काःस्युह् *adv* अपराहण (दिउँसो, १ बजेदेखि ३ बजेसम्म)

कास्सा स. क्रि. हान्नु, सप्काउनु, बसाल्नु

काहारसा अ. क्रि. कुखुरा कराउनु (फूल पार्नलाइ) ओउः वाः

उम्इ जेःती काहार्ती मुनाः The hen is cackling before laying eggs.

काहालःसा स. क्रि. भाँक्रीकहाँ गुहार माग्न जानु अरु मुल

चोःलम्ताडः पान्देकःहाडः काहालःलाङ् वाङ्इतो Other

lay persons come to the shaman to seek healing.

काह् *n* पिठ्युँ, ढाड काह्हाडः चोः बुय्ती लात्उ दा Carry the child on your back.

काह्सा स. क्रि. टकटक्याउनु, रित्याउनु ओउः फुत्साःपाय्

काह्ती थोःती वाय्नानी They beat the dust out of (the fibres).

की *n* सिरु Imperata arundinacia

कीकीःला स. क्रि. जाबी, भोलाको डोरी

कीकीःसा स. क्रि. लादिनु (भोलाले) इ लीःओ भारीइ डाकोः

तालाङ्कायः ज्यप्ती कीकीःआताङ् This heavy bag hurts my head.

कीक्सा स. क्रि. बाँध्नु कुःओ मान्ताकायः कीक्ती पानःती

आलःनाःथै Binding the thief tightly they take him away.

कीडःसा व. क्रि. बारूलाको जस्तो कम्मर हुनु ओउःपाय् पाम्

कीडःतो मुनाः She is narrow-waisted.

कीङ्हसा व. क्रि. बारूलाको कम्मर जस्तो हुनु ओउःपाय् गीङ्

कीङ्हनाः It has a narrow back.

कीम् *n* घर डाकोः कीम्पाय् तोरःताङ् पाय्हसा खेःतो You

must go down-hill to my house.

कीम् लीःसा

कीम्गोयः *n* एक जातको घरतिर उम्रने तरुल

कीम्दीङ् *n* घर देवता कीम्दीङ् त तोओ कीम्कोः द्यव्ताकायः

तोनानी The kimdin is called the house god.

कीम्लाक् *n* घरतिर उम्रने गिट्टा कीम्लाक् हाःमामाःत फुःती

जेःसा खाय्नाः kimlak can be eaten roasted, without boiling.

कीम्लान् *n* घर देवी इ कीम्लान्इ ख्याल् जाङ्हनौ The house

goddess plays tricks.

कीम्वाः *n* कुखुरा कीम्वाःइ त्योह्हाडः उम् ओत्नानी Fowls

lay their eggs in a nest.

कीरःसा व. क्रि. पेट दुख्नु (गट्टा परेकोले) तुक् कीरीःनाःताडः

My stomach aches.

कीरीःदोलः *n* एक जातको किरा (काठ खाने) ओउः

कीरीदोलःइ सीडःकायः कीरीःती वेःनौ The kiri?dol? eats narrow, winding patterns in wood.

कीरीःलाङ् *n* एक खालको रोटी (जेलीएको)

कीरीःसा व. क्रि. गुँडुलिनु (लामखुट्टे भगाउने धुप जस्तैगरी)

चाक्ओ साः कीरीःती याव्सा खेःतो Hard soil is ploughed with the tip of the plough.

कीलीली अ. मू. बिस्तारै बाहिर निस्कनु (सानो जनावर) मीओ
युः कीलीली त तन्ती वाहनाः A small mouse goes
running about.

कील् *n* कम्मर र चाकको हाडको जोर्नी ओउःपाय् कील् कल्
योय्ती मुनाः He is crippled at the hips.

कील्सा स. क्रि. उडैटनु, ओटनु कपास्कोः सायः रुवासै कील्ती
त्युत्ती वाय्नानी Cotton seeds are carded, removing
them from the fibre.

कीःसा स. क्रि. रूखको चारैतिर घेरा लगाएर बोक्रा काटेर
भिक्नु ओउः सीडः सीताक्साकायः पुन् कीःती तात्नु To
kill that tree ringbark it.

कीस् *n* छेउ, किनारा, कम्मर ओउःइ गोयः कीस्ताङ्
नुस्आकान् He hid the yam under his arm.

कीस्सालः *n* चोया कोः बाहिर भाग

कीस्सोङ् अ. क्रि. खर्कनु (बाँस्को छाला)

कुकुदुः *n* हाड (तल्लो पेटको) पोर्कुकुदुःहाडः आप्ओ कःस्याः
वाह्सा स्वाय्उलु A deer hit in the bones of the backside
cannot get around.

कुक्च्युक्वाः *n* एक जातको लाटोकोसेरो कुक्च्युक्वाः
गोःयाकायः मकय् सुक्सा बेला दाहनाः A pig must be
kept shut in.

कुडः *n* कानको मुन्द्रि तथा टप ओउःपाय् नोहाडः लावओ कुडः
लेःआः That is a ring for wearing in the ear.

कुड्सा स. क्रि. ठुनएर राख्नु प्याक्कायः कुड्ती स्यास्सा खेःतो
A pig must be kept shut in.

कुड्हुकुलीङ् स. क्रि. लामो डाँडा, पर्वतश्रेणी (साँघुरो)

कुच्युरुडः *n* एक जातको छेपारो कुच्युरुडः नाःआ काम्बा
हव्द्याङ् खेःतो The Indian Bloodsucker is the older
sister, the Skink is the younger.

कुच्युरुडःहल् *n* 1) मूल जरो (मध्य भाग) 2) तरुलको
तलपट्टीको जरो

कुच्युली *n* कुहिनो कुच्युली थुङ्आ त खेःया आन साम्तो
जीक्नाः If the elbow is bumped it is a numbing pain.

कुःजेः *n* चोर कुःजेः मान्ताइ आन कुःती जेःसा बोडःनौ A thief
seeks to live by stealing.

कुःजेःकोः पुङ्

कुतुम् *n* एक खालको डालो कुतुम्सै बीया चोया त्युत्ती बारसा
खाय्नौ Taking it from a kutum basket seed can be
sown.

कुतुरुक्वाः *n* कुथुर्के चरा कुतुरुक्वाःइ आन बेर्स्यानः जेःनौ
The Barbet eats many bersyan? caterpillars.

कुत् *n* चुर्ना, जुका कुत् ब्याव्आ त खेःया हव्लम् मान्ता सीनै If
children have many worms they die.

कुनःसा स. क्रि. ठेलमठेला गर्नु, धक्का दिनु कुच्युलीःइ
कुनःआताडः He elbowed me aside.

कुना *n* भित्र, कुना चोःइ कीम् कुनाताङ् योधै मुआ The child
was looking inside the house.

कुनाङ् आम्ह

कुन्द *n* पश्चिमतिरको ठाउँ

कुन्दलुबन् *n* एक जातको भार

कुन्युन्यु अ. मू. धूँवाले भरिन सुरू गर्नु म्हेः भीत्रहाडः कुन्युन्यु त
कुःती मुआ The smoke was filling the inside.

कुपीः *n* ओडार

कुमःसा स. क्रि. सिरानी लगाउनु कुम्सीडःहाडः कुमःती एनःती
मुनाः Placing a block as a headrest he sleeps.

कुमःसीडः *n* काठको सिरानी

कुम् *n* काँध, कुम

कुम्सा *v* दुइ विरूवाका हाँगाहरू जोडिएर गाँजिनु ओउः
सीडःनीस् कुम्काय्ती मुओ The two trees were
interlocked.

कुम्हाल्नी *n* एक जातको सानो खजूरो (धेरैको समूहमा हिँड्ने)
कुम्हाल्नी बाय्ह बाय्ह त बुम्हकाय्ती वाहनै The
millipedes move together in a milling swarm.

कुम्हसा अ. क्रि. टाउको अड्याउनु ओउः सीडःहाडः तालाङ्
कुम्हअ Lay your head down on that wood.

कुयः *n* कुकुर ओउः कयुः आन ग्याव्हनाः That dog barks a
lot.

कुयःकान्दरी *n* एक जातको फूल फूलने पोथ्रो

कुयःकान्रो *n* एक जातको फूल फूलने पोथ्रो

कुयःकोलोवाः *n* कोलोङ्गे चरा

कुयःगान्थी *n* एक जातको बुटा (ठूलो पात हुने)

कुयःगाम्सय्क्₁ *n* कुकुरदाँत कयुःगाम्सय्क्इ आन डाम्सा
खाय्नौ Canine teeth are good for gnawing.

कुयःगाम्सय्क्₂ *n* कुकुरदाँतसँग हुने (पहिलो) सानो बङ्गारो

कुयःतुरीबन् *n* एक जातको फूल फूलने पोथ्रो

कुयःज्याङ्का *n* बारुलो (कम्मर सेतो र जीउ कालो हुने)

कुयःलुडबाङ् *n* दुङ्गा (अति सान्द्रो खाल)

कुयःलुङ्बाङ् *n* अति साज्जो कालो दुङ्गा

कुयःसय्क्₁ *n* कुकुरदाँत

कुयःसय्क्₂ *n* कुकुरदाँत

कुयःसा व. क्रि. नुहाउनु, बङ्ग्याउनु, धनुर्गुण (ताँदो) तान्नु पुःइ
लाः तेप्ती कुयःती आप्सा बोङःआकान् The older
brother setting an arrow and bending the bow, sought
to shoot.

कुयःहाव्हसीङः *n* एक जातको रूख

कुय्क्सा स. क्रि. घाँटी ड्याक्नु, सुर्काउनुकस्नु स्यारःस्याःकायः
लाइ कुय्क्ती सीनाः A deer dies from rope strangling.

कुय्नी *n* एक खालको माछा राख्ने टोकरी

कुय्याबो *n* एक जातको पोथ्रो

कुय्सा अ. क्रि. यताउता उड्नु (धुवाँ) म्हेः कुःआक्तीको
कुय्नाः Smoke from a fire drifts around.

कुरा *n* कुरा

कुरा गल्या

कुरा डाम्सा

कुरा डाय्क्सा

कुरा चय्सा

कुरा च्यासा

कुरा च्योयःसा

कुरा च्योल्सा

कुरा छेल्सा

कुरा ज्योक्सा

कुरा दोङःसा

कुरा धुय्सा

कुरा नाम्सा

कुरा फोल्सा

कुरा माङ्हासा

कुरा यावःसा

कुरा सोरःसा

कुरा हाक्सा

कुराइ क्लीःमःसा

कुराइ खाक्सा

कुराइ युप्सा

कुरुम्बी *n* एक खालको डालो

कुरुसा स. क्रि. सातो बोलाउनु तोन्ओ चोःकोः नामेः रुआङ्
साःइ कुरसा खेःतो A fallen child must have his spirit
returned, using earth.

कुःरेव् (बाङ्)

कुज्यावःसा *n* जमाउनु (तायार गर्नको लागी)

कुज्यु मुज्यु

कुर्लायःसीङः अ. क्रि. चिहान राखेको रूख

कुर्लीसा अ. क्रि. हपानु, कौलास्नु बीरामीइ ब्रःएो मान्ता
बनहाङः कुर्लीती वाह्नाः A sick person wanders
calling in the forest.

कुर्सा व. क्रि. आश्रय लिनु तीः वाओ कुर्ती मुआलाङःच We
sheltered from the rain.

कुर्हुमः *n* घर

कुह् *n* लुक्ने दूलो (माछाको), मृगको बाटो

कुह्सा स. क्रि. कन्याउनु

कुलः *n* पुवा मात् भाम्ओ कुलःकोः ला ल्हीक्सा खेःतो Bark
for ropes should be stripped from the shrub.
(Urticacea), Debregeasia longifolia?

कुलःलाङः *n* जाल (पुवाको)

कुलीङ् *n* छालाको स-सानो प्वाल

कुल्ह्ग *n* गयल, अनुपस्थित डाकोः कुल्ह्गहाङः सीआ He
died in my absence.

कुल्ह्सा स. क्रि. उखेल्लु (भार, भुत्ला), भुत्ल्याउनु लौ वाः कुल्
ह्ती दोह्ती खाङ्नु Right, pluck, prepare and cook the
bird.

कुवा *n* अक्षता कुवा कर्स् गम्आकानी They placed the
ceremonial grain.

कुःवाः *n* हलेसो (हरियो)

कुवारः *n* भिरको फेद वाहसा खाय्ओ ल्याम् वारकोः
कुवारहाङः मुनाः There is a track at the foot of the
cliff.

कुसरी *n* कुसुण्डा जाती

कुससा स. क्रि. दुकेर समाट्नु

कुसा अ. क्रि. कडिकडाउनु, कुर्लनु ओउः मान्ता दुख सायःती
कुती ज्याःती मुनाः Hearing of trouble that person cries
loudly.

कुःसा₁ स. क्रि. चोर्नु अरुकोः रामा कुःलाङ् माःती गम्लाम्
Don't take another's sickle secretly and steal it.

कुःसा₂ *v* धूँवा आउनु, धूँवाले असर पार्नु डाकायः म्हेःइ
कुःआताङः Smoke is bothering me.

कुस्रक् अ. मू. त्यत्ति नै बेला, भट्टै ओउः दाय्हओ कुस्रक्त्त व
वाखेइ म्हेः ल्होक्नौ At the instant he called, his friend
started the fire.

कुःस्यो *n* अपहरणकारी, अपहरण गर्ने व्यक्ति कुःस्योपाय् मान्ता
कुःओ मान्ता लेःआः A kidnapper is one who steals

people.

कुस्सा व. क्रि. गन्हाउनु च्युस्युः पोम् नाम्ही डीःनाः सास्
कुस्ती पोक्नाः When a shrew sniffs and squeaks at a
waterpot the smell enters it.

कुहसा स. क्रि. उखेल्लु (भार, भुत्ला)

के *n* बाणको बलभाउने भाग

केः *n* बलछी

केक् *n* घाँटी

केक्पुताक् *n* टुक्रा (भाँडाको)

केक्पुत्या *n* थैलो (माठो उठाउने)

केक्वा *n* जुरेली (गाला सेतो हुने)

केङः *n* मुन्द्री (कानमा लगाउने) डीचीहाडः केङः लावनाइसी
The ring is worn in the small earlobe.

केङःसा व. क्रि. बारूलाको जस्तो कम्म)र हुनु

केङ्करःभ्युर *n* लहरे जाई केङ्करःभ्युरहाडः बुक्वाः याक्नाः
Pigeons live in the jasmine.

केङ्का *n* बिँगो, भिँजो ओउः सीडःकोः केङ्कालम् हाह्ती
वाय्आकान् He lopped off the branches.

केङ्चना *n* बिँगो, भिँजोको टुटो

केङ्च्यु.लः *n* एक जातको कीरो (अगाडीको दुइ खुट्टाले
आफ्नो आहारा समातेर खाने किसिमको) केङःच्युलःइ
केङ्काहाडः द्योप्ओ उम् ओतूनौ The praying mantis lays
eggs stuck to branches.

केङ्ती नोःसा

केङ्सा व. क्रि. बिँगो हुनु कःस्याःकोः रोडः केङ्ती दुङ्नाः A
deer has branching horns.

केःच्युः *n* कुना, चुच्चो केःच्युःहाडः लहुप्आक्तीको परीन्कायः
लाः लाङ्ती तेप्सा खेःतो Putting the bowstring in the
arrow notch it is set in the middle of the string.

केःतेक्सा स. क्रि. कोट्याउनु (ध्यानाकर्षण गर्न)

केत्सा स. क्रि. कोट्याउनु (ध्यानाकर्षण गर्न)

केन्हसा

केप् *n* तह, सानो काप गोयःपाय् बाङ्कोः केप्हाडः पोक्ती ज्या
ल्नाः The yams grow down into rock gaps.

केम् *o* सा

केरःसा अ. क्रि. पौडु (माछा)

केरज्युः *n* तोसो राव्ओ ला केरज्युःहाडः ँहुमती गम्सा खेःतो
to Spun thread is to be wound on a notched stick.

केरपेक् *n*. टुक्रा (भाँडाको)

केरसा स. क्रि. खोल्लु (च्याःतेर) मकय्कोः पुन् केरती
त्युमत्सा खेःतो to Corn-cob coverings must be torn
open to get them out.

केलःआम्ह

केःलनःसा स. क्रि. गिज्याउनु, जिस्काउनु डीइ केलनःती २
यावःनाडःसु We teasingly mock.

केलःसा स. क्रि. कमाउनु, पर्म गर्नु तेन् डा ओउःकोः आम्हे
केलःलाङ् आल्नाडः Today I will seek to get food
from him.

केःला *n* बलछीमा राख्ने धागो केःलाइ केःती डाः सात्नानी
They catch fish with a hook and line.

केःलाः *n* एउटा मात्र बलभाउने भाग भएको बाण केःलाःहाडः
यात् नो ह मुनाः A ke?la? has only one barb.

केल्हसा

केवःसा व. क्रि. खुम्चि नु, घुँग्रिनु लाक् हाओ बेलाहाडः तीः
पुमःमाःत भ्यान्ते/केवःती वाय्नाः When (slices of)
tuber are boiled they are curled and spoilt if there is
insufficient water

केव् *n* पत्र, तह बीन्गोयःकोः केव् नाःतोलेः मुनाः A bulb has
many layers.

केव्सा व. क्रि. पत्र हुनु, तह हुनु, सिउँदो बनाउनु ओउःनीस्
नाःचाःपाय् रेःचेःरेः त म्याङ् केव्तीताडः वाह्नाःच The
two sisters go about with their hair parted. केवःसा

केव्स्योडःथोडः *n* सोलीको रुप हुने फूल

केःसा 1) स. क्रि. बलछी खेल्लु, बलभाउनु केःइ केःती सात्नानी
They catch fish with a hook. 2) अ. क्रि. राम्रो प्रकारले
(मन्त्रमुग्ध हुने गरी) गीत गाउनु ओउःइ लयः चीःती केःती
मेसा खाय्नी She know how to sing well.

केहसा व. क्रि. पूर्ण हुनु, राम्रो हुनु लौ केहओ केहओ लोः
वानःची I Bring me some good leaves

कोकाय्ल अ. मू. थोरै घुम्नेको

कोकोतेडः *n* कोदाली

कोकोरोः *n* जुनेलो

कोक्थुन् *n* एक किसिमको काठको भाँडा पोडा कोक्थुन्
क्याःनःताडः बयःआकान् He gave five containers of
curry.

कोक्पान्देः *n* एक जातको चरो

कोक्वाः *n* कोइली चरो

कोक्सायः *n* खनिउँ अथवा खनायोको फल

कोक्सी *n* खनिउँ अथवा खनायोको रूख कोक्सीको:

कोक्सायः पानःहाडः सायःनाः The fig tree fruits on small radiating branches.

कोक्स्याहनः *n* एक जातको भुसिल्कीरो

कोडःच्योडः *n* एक जातको घाँस

कोङ् *n* कोदालो

कोङ्कासीडः *n* काँडा हुने लट्टि, मृग फसाउने पासोको एक भाग
कोङ्कासीडःइ सायः त्यौयःती वानःती काव्_{sy}नानी Fruit are picked by dragging down with a hooked stick.

कोङ्कोङ्स्याः *n* एक जातको च्याउ कोङ्कोङ्स्याः तीः
वाआक्तीको ल्हु *ma* नानी The fungus is stripped off after rain.

कोङ्कोरेङ् *n* कोइरालोको कोपिला

कोङ्रोक् *n* एक जातको कमिलो (सानो, कालो, नटोक्नेः)

कोङ्रोङ् अ. मू. कुकुक् कुनाखालेः कोङ्रोङ्त ओउः गुपान्दे_a
लह वःआ a Inside (the cave) the shaman lay, shrunken and curled up.

कोङ्सा व. क्रि. ढल्कनु, भुक्नुन कोङ्ती म्हो क्आक्तीको तीः
वाय्नाः When (a vessel) is tipped water is spilt out.

कोङ्हकोलोः *n* लामो डाँडा, पहरो कोङ्हकोला खेःओ
दान्दीहाडः वाह्सा आन दुक्नाः It is difficult to walk on a narrow spur.

कोत् *n* कोट, इस्टदकोट भ्याकना भ्यानात बेलाङ् कोत्
लावतीताडः वाङ्आ He was impressive, wearing a fancy waistcoat.

कोत्मीक् *n* बाहिर आउने (आँखा)

कोत्यो र्योःe

कोत्योनक्सा अ. क्रि. आत्तिअ करानु (कुखुरा) आमा वाः उम्
ओत्आक्तीको कोत्यो₂क्नाः After laying eggs a hen cackles.

कोत्योनर्योः *n* एउटा मात्र पातलाई बेहेर बनाईएको एक खालको
दुनु लोःकोः कोत्यो र्योः_n जाङ्हती तीः हक्ती तुङ्नानी
Making a leaf cup they scoop up water and drink.

कोत्सा व. क्रि. बाहिर उठ्नु (थैलोबाट)

कोदीडःसा अ. क्रि. बल्भकनु, दोहोर्यामउ₂कुरा) ड्हा बीरामी
खेःतो लोनेसै कोदीडःती क्लोःe आ He was sick before, then later had a relapse.

कोद्योल्योक् अ. मू. धेरै नरम कुलः खाङ्आक्तीको
कोद्योल्योकत्त आय्न् नाः After boiling the fibre it becomes very soft.

कोनःसा स. क्रि. पसारनु

कोन्च्योहडः *n* एक जातको छेपारो कोन्च्योहड् दुङ्ओ
मक्यकोः थुरीः च्यो ड्ती जेःनौ The lizard pulls up and eats corn shoots.

कोन्सा स. क्रि. . पिरोल्नुह, अल्भा उनु, भिजो दिनु ओउः चोःइ
रात्भरी तेभनाङ्ताडः कोन्आथै The child bothered him all night with continual begging

कोन्न्सा अ. क्रि. ढल्नु, लङ्नु एत कःस्याःe द्युल्ती योतोक्
बेलाहाडः ओउः कोन् ती सीती मुनाः Tracking the deer they saw it had fallen over dead.

कोप्पीङ्गो *n* एक जातको रातो फूल हुने लहरो, भुले फूल
कोप्पीङ्गोकोः रीक् आन पेनाः The koppingro makes good thatch-binding sticks.

कोप्सीडः *n* भाँटा

कोमःबी *n* खलक, परिवार

कोमरःवाः *n* पिउरो चरो कोमरःवाः तीः सीहाडः द्याङ्तो मुनाः
Partridges are found near water sources.

कोमःसा स. क्रि. छोप्नु_j वाःकायः धाकर्ङ् कोमःती गम्सा
खेःतो Hens are kept trapped under a basket.

कोयःसा स. क्रि. पेट खुम्चि_e नु, बाउँदिनु जाःपाय्
योङ्क्रायःताडः कोयःआ The tiger was curled up with hunger

कोय्ओ तीःदुम्हान्

कोय्ङ्जः(ओ)सा अ. क्रि. बाङ्गोटिङ्गो जानु ओउः तीःपाय्
कोय्ङ्जो_rती कोय्ङ्जो_kती आल्नाः The water flows bending to the right.

कोय्ः *n* नचल्ने_j वय्लापाय् गाल कोय् त सीआ The marten was dead, black .and motionless.

कोय्ः त् कोय्ः त्

कोय्ः बोय्ः

कोय्सा₁ अ. क्रि. रुमलिनु, उङ्नु (धुवाँ) तेन् मारुः नाःल
म्हेः_a कुः कोय्नाः Today there is no wind, the smoke is drifting.

कोय्सा₂ *v* भोकले असर पार्नु ओउः योङ्क्राय्ती कोय्_{ta} ती
गोडःती स्यालव्नाः He is bent with hunger.

कोरःसा अ. क्रि. फुर्सत हुनु, रिक्तिनु काम् नाःमाःत भ्या_rन्ते डाङ्
तेन् कोरःती मुनाडः I have no work today so I am free.

कोरेङ् *n* कोरेचा बाँस कोरेङ्कोः च्यास् लावः क्या.ह्सा आन
पेनाः Strips from the bamboo are very good for weaving mats.

कोर्का *n* मोहोलो

कोहर्सा व. क्रि. अट्नु, अटाउनु इहाडः नाङ्कायःपाय्
कोहर्तेनाः Here is room for you.

कोलनः *n* छाँगो, भरना, भिरालो ओउः कोलनःसय् तीःपाय्
क्लोत्नःती ग्लेः ती मुनाः Water tumbles down the rock
face.

कोलनःसा अ. क्रि. भर्नु (पानि) तीः कोलनःती ग्युोस्डहओ वार
A cliff-face with falling water.

कोलोङ् *n* हुचील

कोलोङ् वसराय्

कोलोवाः *n* तोरिगाँडा चरो कोलोवाःकोः आन भाम्ओ छेनः
मुनाः The Laughing Thrush has a very white crest.

कोलोवाःयाङ् *n* एक जातको सानो सोतो भिङ्गो कोलोवाःयाङ्
चुयु चुयु त यात् थाव्ताङ् तोय्ती मुनाः The fly hovers in
one spot.

कोल्हु *n* कोल ओउःपाय् सातीः च्युर्सा कोल्हु That is a
press for pressing out oil.

कोल्जु सीडः *n* कोलको भाग, अचानु कोल्जु सीडःहाडः
दलःती गम्नौ Crush it with the split logs.

कोसा 1) स. क्रि. छेक्नुन ओउःइ कीम्कायः सीडःइ खोती
मारुकायः कोनौ He walls the house with timber to
keep wind out. 2) व. क्रि. अनुहार बिगार्नु

कोस् *n* उखु क्रोह् वाय्आक्तीको कोस्कोः योलीङ् तुड्सा
खाय्नाः After getting rid of the joints the sugarcane
section can be sucked.

कोस् *n* बिच्छी फेरी कोस् साल् रु स्याआव्आकाय् They
became scorpions, centipedes and snakes.

कोस्सा व. क्रि. अघाउनु नीचीःइ जेःती खाय्आतय्मोचु
कोस्आतय्त्च We two have finished eating and are
full.

कोह्सा स. क्रि. ढकढक्यामउनु रासै कोह्ती ओय्क्त्त्युदत्नानी
After knocking the tray to separate the flout, they
remove it.

कोह्हायःसा व. क्रि. कमजोर हुनु

क्य.मथ्सा व. क्रि. फल नभएको हुनु ओर्आक्तीको ओउः
यसायः ग्रान्ल् क्युमुती वाय्आ After flowering the
Chyuri fruit did not set, it was barren.

क्यकम्सा₁ व. क्रि. फल नभएको हुनु ओर्आक्तीको ओउः
यसायः ग्रान्बल्हे क्यमूती वाय्आ After flowering the
Chyuri fruit did not set, it was barren.

क्यकम्सा₂ अ. क्रि. रिस मर्नु योह् ओउः मान्ता आन रीस् वाङ्तो
तेन् क्यथम्आ Yesterday that man became very angry,
today he has cooled off.

क्याने वि.बो. त्यकसो भए ग्योआ त खेःया आने आलःनु
क्याअने If you are all willing then indeed take it!

क्यामन्म् *n* अस्तिः, तीन दिनअगाडि क्योमन्म्खा दाह्आलाडः
I arrived three days ago.

क्याम्सै *n* निपर्सि क्योम्सै आने वाःकायः चवःलाङ् आल्च In
three days time let us go bird-catching.

क्यार् *n* केराको बोटको बाहिरी छाला क्योर्पाय् अक्ती
वाङ्नाः यार्गार्सीःओ The outer layer lifts off, it is
yellowish.

क्यासा अ. क्रि. खुम्चःनु (नसा) डाकायः सोःइ कुत्
क्याःनाःताडः The sinew of my hand has contracted.

क्याःसा स. क्रि. छोट्याउनु, घटाउनु जाबीकोः छुःला त्युनःतो
क्याः सा खेःतो The strap of the netbag is to be
shortened

क्याह्सा स. क्रि. बुन्नु लाडःमा क्या ह्ती खाय्आलाडःसु We
have finished weaving the net.

क्यो *n* हो की, होइन त? जेथहाडः गोत्साग तुरःनाः गोत्सीडः
क्यान In the month of Jesth the gotsaga comes into
leaf, the Bauhinea is it not?

क्योःउक्सा स. क्रि. मर्काए भँच्नुछिनाउनु, छिनाल्नु
मारुःइताडः क्या क्त क्या क्त केङ्का क्यास क्तीताडः
ज्याल्आ The wind went through the tree, wrenching
off the branches.

क्योउय्डःसा व. क्रि. सार्हो हुनु, कडा हुनु (माटो) तीड साःकायः
क्याय्डती चाक्ताक्नौ Rain hardens the soil.

क्योःउय्सा₁ स. क्रि. मर्काए भँच्नुछिनाउनु, छिनाल्नु

क्योःउय्सा₂ व. क्रि. तेर्सिनु (काठ आदि)

क्योङ्सी *n* एक जातको चिलाउने रूख

क्योनः *n* तरकारी, तिहुन घाह् आम्ह्/क्यानिः खाङ्जु Now
you two, cook food and curry.

क्योवःसा अ. क्रि. खुम्चि नु (नसा), तन्याग्र उनु (धनुर्गुण)
लाःलुयः क्यावःतीपाय् आप्आक्तीको ओउः प्या क्
सात्ताडःआकानी Drawing their bows they shot and
killed the pig.

क्योडःवाः *n* काठफोरा चरो, लाहँचे

क्योड्सा व. क्रि. अमिलो स्वाय् द स्रोक्आक्तीको हान् बल
क्युनङ्तो स्यारव्नाः After being sour the beer becomes

somewhat acidic

क्योम्सा स. क्रि. पछि हट्नु, धनुर्गुण तन्क्या? उनु ओउःकोः सोः
क्युमःउ दोम् कुत् पानःउ Shrivell its sinews, bind its
arms and legs!

क्योम्सा अ. क्रि. पछि हट्नु, हक्कःनु, रिस मर्नु, रोग घट्नु
ओउःकोः रीस् क्युओम् आतो स्थाह्बुआ His anger has
ceased

क्योसा व. क्रि. नाफा कमाउनु, धनी बन्नुः, सप्रिनु साहुलम्ड चीस्
चीस् वीनःती पैसा क्युलनानी Traders increase their
wealth by selling things.

क्योइहसा अ. क्रि. कड्कनु, गाली गर्नु लयःमयः क्यो.इहकाय्ने
They shout at each other.

क्योसा अ. क्रि. धनी बन्नुह, धन थुपार्नु, सप्रिनु

क्यःयसा व. क्रि. तेर्सिनु (काठ आदि) ओउः सीडःनीस् क्य्यती
मुनाः Those two timbers are crossed.

क्यःवसा व. क्रि. बल्भेर भन खराब हुनु (घाउ) क्यःवती चाओ
भन् चा वाङ्नाः The sores worsen and increase.

क्यसा अ. क्रि. सुधनु, राम्रो हुन थाल्नु जीक्आक्तीको क्यथती
स्याक्सा बोडःआकान् After being sick he began to
improve.

क्या गुर्यु मः

क्या सा

क्याङ्गुर्युमः अ. मू. भुरिनु, सुक्नु वयःमा सीप्ती द्योक्ओ क्या
गुर्यु मः तताडः स्याव्वा When the sap dried out it
became brittle.

क्याङसा v चनाखो हुनु, आवश्यक क महसुल गर्नु, सावान हुनु
चोः क्या आ त खेःया कमा वानःसा स्यात्वाः When a son
feels the need it is right to bring a bride.

क्यान्सा अ. क्रि. भस्किनु

क्याप् अ. मू. भयाप्प

क्याप्सा अ. क्रि. रुनु

क्याबा अ. मू. एक किसिमको पात

क्यामःसा स. क्रि. दबाउनु, किचु (ठूलो वस्तुले) ओउः सीडः
ओल्ती स्याः कायः क्यामःती सात्ताथै That tree fell on a
cow, killing it.

क्यावा क्यावा

क्युक्युसा स. क्रि. मर्काएर भाँच्नुहुँडाल्नु, छिनाल्नु ओउः मीओ
सीडः क्युक् क्युती क्या क्ती वानःउ Wrenching it break
off and bring the small branch.

क्युडःसा अ. क्रि. खुट्टा खुम्च्याउनु, हात बाँध्नु, बड्गिएर बाहिर
निस्कनु लौ कुत् क्युडःती दोम् क्रयुडःती वाङ्आलाडः I

have come with folded arms and legs (ie. humbly).

क्युङ् n कुना कीम्कोः चार्चोङ्कोः क्रयुङ् A house's four
corners.

क्युन्सा व. क्रि. खुम्चिनु, सुक्नु, छोटिनु ओउः नाय् मान्ता
लावआक्तीको क्युन्ती वाय्नाः After being worn the
clothes are somewhat misshapen.

क्युमःसा व. क्रि. भुरुम भुरुम हुनु, चपाउन सकिने (हाड)
र्युम्डाः जेःओ बेलाहाडः हुस् य्होम् य्होआम् त क्र्युमःनाः
When dried fish are eaten the bones are very
crunchy.

क्युयःसा व. क्रि. लट्ठिनु (केश) नाङ्कोः क्यु यःओ म्याङ् क्रन्
सा खेःतो Your tangled hair needs combing.

क्युय्हुसा स. क्रि. चुँडाल्नु, छिनाल्नु सीडःकायः गाय्धइ क्यु
य्हु ती वाय्नाः A storm snaps (branches) off the trees.

क्युस्डाः n चेपामाछो

क्योडः n घुँडा ओउःपाय् क्योडः जीक्ती चीङ्सा खाय्उलु He
has sore knees and cannot stand up.

क्योडःतोल्(बन्) n एक जातको भार

क्योडःसीडः n घुँडासम्म आउने तीःपाय् क्योडःसीडःचयुक्
ज्युम्कुतो खेःतो The water was knee-deep.

क्योन्योक् अ. मू. जुरुक्क उठनु ओउःपाय् क्योन्योक् त चीङ्ती
आल्आ He sprang to his feet and went off.

क्योनसा व. क्रि. खुम्चिनु, घटाइनु तीःहाडः काआक्तीको जाबी
क्यो डःती मीनाः After putting in water the netbag
shrinks.

क्योमःसा स. क्रि. किचु, थिचु ताङ्हओ सीडःइ मीओ
सीडःकायः क्यो मःनाःथै A tree (falling) will crush a
smaller one.

क्योय्होसा स. क्रि. चुँडाल्नु ताङ्हओ सीडः क्योय्होती
वानःआक्तीको म्हेःह तुस्सा खेःतो After breaking off
and bringing large sticks, the fire must be stoked.

क्योसा व. क्रि. ठिहियाउनुलाटो हुनु कुत् थीआक्तीको क्योनाः
One's hand becomes numb after the pain of cold.

क्रक्सा अ. क्रि. बोलाउनु (पोथीले चल्ना लाई) मुवाः वाङ्नाः त
खेःया आमा वाःइ चोःकायः क्रक्ती गोःनौ If a hawk
comes the mother hen calls her chickens.

क्रङ्गजङ् अ. मू. ठाडो, ठिङ्ग उभिनु (ठूलो मान्छेर)

क्रत्सा व. क्रि. च्याि लुत, चिर्नु, फहराउनु चोःद्याङ्कायः
सीडःकोः चुःइ मायः क्रत्आथै The daughter's flesh was
torn by thorns.

क्रनङ्ग अ. मू. ठाडो, ठिङ्ग उभिनु (ठूलो मान्छेर) ओवःपाय्
 क्रनङ्ग त चीङ्ती मुनाः He is standing straight.

क्रनसा व. क्रि. भमभमाउनु (छाला) न्या/म्भयु/ङ्ङ क्रनती
 गमःआताडः I have pins and needles from the cold.

क्रन्जक्सा स. क्रि. टुक्राउनु, छुट्टाउनु मुजाइ युःकोः मेनःहाडः
 द्योप्ती भया^१न्त युः क्रन्जक्नास

क्रन्सा स. क्रि. टुक्राउनु, छुट्टाउनु, हटाउनु (सानो चिस) लीत्
 दीह्ती मुनाः त खेःया क्रन्ती वाय्सा खेःतो If leeches
 attach themselves they must be picked off.

क्रन्ह ^१ 1) एक जातको भार 2) काँड्यो, थाँक्रो
 क्रन्त सा

क्रमःनाय् ^१ खास्तो

क्रमःसा स. क्रि. ओढ्नु लौ नाय् क्रमःलाम् नाङ्ङ नाय्
 लहु^१ota^१नःती गम्उ Don't wrap yourself up, slip off
 your clothes

क्रम्सा अ. क्रि. ढुकढुक धङ्कनु (मुटु) रैसीःओ च्या व्आकान्
 त खेःया लहु?ङ् सावत् क्रम्आ If something frightening
 is seen one's heart beats in panic.

क्रयअः धयअः

क्रयअःसा व. क्रि. नराम्रोसँग बटारिनु, बाट्नु (डोरी) ओउः ला
 क्रयःती वाय्नाः That rope is poorly twisted.

क्रयोङ् ^१ कुना

क्रय्ह ^१ चारुरी पोडा क्रय्ह^१क लह यःती लन्ढ अ Climb up by
 the five steps.

क्रय्त् ह्सा व. क्रि. गुच्छा, भुप्पो हुनु इ सायः क्रय्^१at^१ह्ती
 सायःनाः These fruit in bunches.

क्रवःसा स. क्रि. रौं पोलु ओउः कःस्याः कोः मेनः म्हेः^१हाडः
 क्रवःउ Burn off the deer's fur in the fire!

क्रव्सा अ. क्रि. भाग्न, पोडले जानु जाःखे बन्ताङ् क्रव्आ The
 panther on the other hand fled into the jungle.

क्रसा ^१ मन बिग्रिनु, लुत्रिनु, भोक्रिनु ओउःकोः म्ह ^१र^१ओ
 मोमःचोः अरुइ आलःआक्तीको ओउः क्रनाः He became
 downcast when another took the woman he thought
 (to take).

क्रःसा व. क्रि. अधूरो गर्नु वा पिल्याक्र उनु, आंशिक रूपमा मात्रै
 काट्नु छया/प्राङ् म्हेः^१इ क्रःती वाय्आकान् पेतो जेःउलु
 The clearing was only partly burnt off, not well
 burnt.

क्रस्सा व. क्रि. अधूरो डढेको (भात), काँचो हुनु (फलफूल) इ
 मय्सायः क्रस्तोलेः मन्आ These bananas are unevenly

ripened

क्राकीमेःतात् ^१ पुच्छारको हाड

क्राक्सा स. क्रि. मुछ्नु, सँगै हुर्कनु (बाली र सामा) साः वानःती
 क्राक्ती कीम्कायः ल्याीनःनौ Earth is brought, kneaded
 and smeared on the house. बयिा चोया बन्कुस् ल्या
 व्भती क्राक्ती वाय्नाः The young plants and weeds are
 closely mixed together.

क्राङ्गाजाङ् अ. मू. लम्पचसार पर्नु उ नोको सीडः क्राङ्गाजाङ्
 त कोन् ^१ती मुनाः That tree over there is lying (with
 branches) spread out.

क्राङ्मय स. क्रि. भर्नु

क्राङ्लाः ^१ 1) चार काँड हुने वाण 2) काँड (एउटा भन्दा बढी
 तीर भएको)

क्राङ्सा व. क्रि. फाटिनु गोयः क्राङ्ती हाक्नाः A tuber
 divides into many.

क्राङ्ह ^१ उकालो क्राङ्हताङ् वाह्सा खाय्डल I cannot climb
 uphill.

क्राङ्हम्हेः ^१ उकालो जाने आगो (डढेलो) क्राङ्हम्हेः इ
 राङ्कायः पेतो जेःनौ तोरःम्हेःइ क्रःती जेःनौ An upward-
 burning fire clears a field well, a downward-burning
 one only partly clears it.

क्राती जेःसा

क्रात् ^१ बेत क्रात् तात्आक्तीको इहाताङ् दुडःसा ओहाङ्सै
 लोन्ताङ् सुत्सा खाय्नाः When cane is cut it must first
 be pushed in, then it can be pulled out.

क्रात्न्याम् ^१ फट्याङ्ग्रा

क्रात्सी ^१ जोगेकाठ

क्राःदोन्दी ^१ धमिराले बनाएको बाटो

क्रानाङ्गा अ. मू. ठाडो, ठिङ्ग उभिनु (अग्लो मान्छे) ओवःपाय्
 क्रानाङ्गा त चीङ्ती मुनाः He is standing upright.

क्रान्सा स. क्रि. खोट लगाउनु

क्राप्सा स. क्रि. निफन्नु याम् हाप्नानी They are winnowing
 rice.

क्रामः अ. मू. टोक्नु (फुर्तिसँग) जाःइ घरः क्रामः त जय्तेती
 सात्नाःताडःआकान् With a spring and a crunch the
 panther killed it.

क्रामःसा स. क्रि. किच्नु, थिच्नु (ठूलो वस्तुले) ओउः सीडः
 ओल्ती अरुकायः क्रामःआथै One tree, toppling,
 crushed another.

क्रामाधामा अ. मू. भुक्को उट्ने किसिमको नाय्को: कुम्हो हाड दोहते: क्रामा धामात उहर्तो लात्ते:आकान् What are you carrying in that shoulder bag that bulges like that?

क्रामाला वि. गाँड आएर नराम्रो हुनु क्रामाला त खे:ओताड:आ योसा लतरपाय् खे:ताड:इली Being afflicted with goitre they were not very good-looking.

क्रा:मुसा *n* एक जातको च्याउ

क्राम्सा स. क्रि. हुर्ज्याउ(छुलो वस्तु) बाड्इ क्राम्ती थो:ती सात्आकान् Heaving a large rock he killed it.

क्राय:सा स. क्रि. आपत पर्नु पाय्लीतोक्हाड: ती:इ क्राय:आताड: I was caught by rain when returning.

क्राय्कड *n* चिरो

क्राय्ड:डसा स. क्रि. सार्होल हुनु (माटो) ती:इ ओउ: सा:काय: क्राय्ड:सती वाय्नी The rain hardens the soil.

क्राय्ङ्सा₁ अ. क्रि. टकराउनु, ठोकिनु ओउ: पोम्नीस् द्याङ्तो गम्लाम् क्राय्सनकाय्ना:च Don't put those pots close together, they will bump each other.

क्राय्ङ्सा₂ व. क्रि. चर्किनु, चिरा पर्नु तेस् इहाड: लहा इत क्राय्ना: The grave split open here.

क्राय्याड: क्रय्यड:

क्राय्सा *v* भोक लाग्नु मा: योङ्पाय् क्राय्तीले: मुनाड: Yes indeed I am hungry.

क्राव: *n* आँखा पोल्ने तथा दुखाउने चिज

क्राव:सा स. क्रि. आँखा पोल्न, आँखा फरफराउने पार्नु, मुख अमिलो पार्नु धान्लीइ मीक् क्राव:आताड: Dirt is hurting my eye.

क्रासा व. क्रि. फिजाउनु

क्रा:सा स. क्रि. फट्टाउनु यसी क्रा.ती त्याओम् लआक्तीको आन साय:ना: After a Chyuri tree is pruned it has much fruit.

क्रास् *n* जुम्रो (आडको)

क्राह्सा स. क्रि. छिनाल्नु, भट्कर्नु, काट्नु लौ इ सीड:काय: द्याह् बाङ् आप्ती क्राह्चु Right, let's throw stones and knock the top off this tree now.

क्रिकाक् *n* किर्थो (फट्याङ्ग्रा जस्तोर एक प्रकारको कालो सानो कीरो)

क्रि:गोय: *n* एक जातको तरुल Dioscorea sagittata

क्रिग्रा *n* किर्थो (फट्याङ्ग्रा जस्तोर एक प्रकारको सानो कीरो)

क्रिङ्गीजीङ् अ. मू. उभिने (सानो मान्छे) ओउ: मान्ता क्रिङ्गीजीङ् तताड:आ स्याव:आ She became very thin.

क्रिङ्गीकसा स. क्रि. ससानो टुक्रा पार्नु लाङ्काय:पाय् छीव् छीव्ह त क्रत्ती क्रिङ्गीक्ती वाय्आकान् He tore up the bread into small pieces.

क्रिङ्हा अ. क्रि. फाट्टिनु (तरुल) ओउ: गोय: क्रिङ्हतो हाक्ना: That yam tuber divides in all directions.

क्रिनीक्रिनी अ. मू. भिनो घाँटी कय्लपाय् क्रिनीक्रिनी त स्या व्आ इची मय्तो ग्रेङ्दा ग्रेङ्दा Her neck was shrivelled this thin.

क्रिनीङ्गी अ. मू. रोपिएर भुण्डिएको (सानो माछा भालामा भुण्डिए भैं गरि)

क्रिनीनी अ. मू. ठाडो, ठिङ्ग उभिने किसिमले बेर्स्यान: गीङ् छालालात रोड: क्रिनीनीत लात्तीताड: आल्आ The bersyan caterpillar went off, its back humped, its horn erect.

क्रिन्सा स. क्रि. सानो चीस् बिन्नु, खोट लगाउनु नाय्हाड: द्योप्ओ मुजा:काय: कीर्न्ती वाय्सा खे:तो Burrs stuck on clothes must be picked off.

क्रिप्सा *v* ठाउँमा खुशी लाग्नु, सन्तोष मान्नु डा इहाड: क्रिप्नाड: I am happy here.

क्रिम:सा व. क्रि. कमलो चपाउन सकिने मासु, हाड ओउ: वा:को माय: आय्तो क्रिम:ना: That bird meat is soft and chewable.

क्रिमीलीङ् *adv* धेरै साना जोर्नी हुने ओउ: मान्ता/क्रयोड:मा क्रिमीलीङ् That person is very small jointed.

क्रिमसा₁ व. क्रि. कडा स्वाद सोक्आक्तीको हान् क्रिम्ती वाय्ना: After being sour the beer spoils by becoming pungent.

क्रिमसा₂ स. क्रि. काल्नु, बाट्नु (धागो) ताक्ला केर्ज्यु:हाड: काती क्रिम् नानी Putting the thread on the stick they re-spin it.

क्रियाप् *v* अङ्कनु चन्पाय् धाङ्हाड: क्रियाप् त पीत्तीताड: मुना: The crab was wedged in a hole.

क्रिह्सा स. क्रि. चुँडाल्नु (एउटा) ओउ: मय्साय: क्रिक्ती वे:ती बोउ Break off those bananas and divide them up.

क्रिह्सा स. क्रि. चुँडाल्नु (एउटा) ओउ: मय्साय: क्रिक्ती वे:ती बोउ Break off those bananas and divide them up.

क्रिसा *v* घिन मान्नु, मन नपर्नु इ जे:गा क्रीआलाड: डापाय् पा:लाम् I don't like it, don't give me more.

क्रिसी:सा व. क्रि. फोहोर पार्नु, घिन लाग्दो पार्नु

क्रीस्सा व. क्रि. छिप्पिन लाग्नु, पाक्नख लाग्नु पेतो चोक्ओ मय्सायः क्रीस्आक्तीको उम्कसा पेनाः Well grown bananas, when nearly ripe, are good for ripening artificially.

क्रु सङ्. एक हात (हातको नाप, ४५-५६ से.मी.)

क्रुक्राम्(दीङ्) *n* रात, रात को देउता न्याम्ताङः थोङ्ती वाङःआ क्रुक्राम्दीङ्ताङः स्यालव्ती वाङ्आ The sky brightens, the night arrives.

क्रुक्राम्मा/पा *n* दिनको देउता

क्रुक्सा_१ स. क्रि. दुहुनु, निचोर्नु स्याःकोः दुत् क्रुक्लाङ् आल्अ Go and milk the cow! ओउः न्यात्ओ नाय् तीः क्रुक्ती वाय्सा खेःतो Those wet clothes must be wrung out.

क्रुक्सा_२ स. क्रि. छाउनु, टाँगु नाङःइ ल्हा/व्उ नाला डाङ् क्रुक्चाङः लाङ्का You spread out the lower regions, I will cover over with the heavens.

क्रुङ् *n* घर, मौरीको घर ओउः क्रुङ्हाङः तुमः चोक्तो मुनाः That bee-hive is mature.

क्रुङ्गुजुङ् अ. मू. बसु (सानो मान्छे) ह्यात्पाय् सोह्लेःताङःआ मुनाः क्रुङ्गुजुङ्त नाय्मा नाःल दोह्मा नाःल The orphan was sitting, small, without clothes, destitute.

क्रुङ्सा_१ व. क्रि. गन्हाउनु छचुसङ् नाय् क्रुङ्ताक्नौ Urine makes clothes smell bad.

क्रुङ्सा_२ स. क्रि. ढुङ्गा मिलाएर राख्नु (टोङ्कोमा) माहा पेतो बाङ् देती बाङ् क्रुङ्ती गम्आकातीको तुमः पोक्लाङ् दाह्आ After he had very carefully laid and fitted stones around the entrance bees arrived to go in.

क्रुङ्हसा व. क्रि. खुट्टा अली खुम्चिनु तोरःताङ् वाह्ओ बेलाहाङः दोम् क्रुङ्हती तोन्आलाङ् When going downhill my knees buckled and I fell.

क्रुत् *n* हात, पाखुरो, फर्सी, लौका आदि बिरुवाको घुँगुरिएको त्यान्द्रो जाःइ चोःकोः क्रुत्कायः लेम् आकान् The tiger licked the child's hand.

क्रुत् क्यावय्सा

क्रुत् क्यवय्सा

क्रुत् क्लयय्सा

क्रुत् क्ल्याय्सा

क्रुत् चन्हसा

क्रुत् थ्योक्सा

क्रुत् दोम् रन्हसा

क्रुत् धेस्सा

क्रुत् हन्हसा

क्रुत् ल्यय्सा

क्रुत् हुःसा

क्रुत्दुम्बुरीवाः *n* एक खाल्को जुरेली

क्रुत्पाक्_१ *n* हत्केला क्रुत्पाक् जीक्आ त खेःया राङ् मेनःसा खाय्ल With a sore hand (palm) one cannot (easily) weed a field.

क्रुत्पाक्_२ *n* हत्केला क्रुत्पाक् जीक्आ त खेःया राङ् मेनःसा खाय्ल With a sore hand (palm) one cannot (easily) weed a field.

क्रुत्योलीङ् *n* हातको लामो हाड

क्रुनः *n* थाँक्रो, थामो क्रुनःहाङः लन् ओ आय्सायः जेःसा आन पेनाः Cucumbers that grow on a frame are good to eat.

क्रुनःसा स. क्रि. थामो राख्नु, थाँक्रो राख्नु पेओ दीन्हाङः कीम् क्रुनःती जाङ्हनानी House frames are put up on a suitable day.

क्रुनुङ्गु अ. मू. रोपिएर भुण्डिएको (माछा भालामा भुण्डिए भैं गरि)

क्रुन्सा अ. क्रि. बेडौल हुनु, बिय्रनु तीःइ न्यात्आक्तीको ओउः नाय् क्रुन्ती वाय्आ After they got wet the clothes have lost their shape.

क्रुप्दीङ् *n* अकासे देउता

क्रुप्सा_१ *v* खुशी लाग्नु, सन्तोष मान्नु इहाङः मुसा क्रुप्नाङः I am happy here.

क्रुप्सा_२ स. क्रि. 1) रक्षा गर्नु, छाउनु, रेखदेख गर्नु फेल्बाङ्इ ल्हाव्दैबाङ्कायः क्रुप्नाःथै The sky canopies the earth. 2) शिकार खेल्नु तेन् कःस्याःक्रुप्लाङ् आल्इ Let's go deer hunting today. 3) भेट गर्नु डा द्याह् डाकोः क्वाकायः क्रुप्लाङ् आल्नाङः I am going now to meet my friend.

क्रुप्सा_३ स. क्रि. भेट गर्नु डा द्याह् डाकोः क्वा कायः क्रुप्लाङ् आल्नाङः I am going now to meet my friend.

क्रुमःसा व. क्रि. कमलो, कुरकुरे (हाड) कुवाःकोः हुस् आन क्रुमःनाः Pigeon bones are easily chewable.

क्रुम्ल्याम् *n* दोबाटो

क्रुम्सा व. क्रि. गुच्छा हुनु, सँगसँगै टाँसिनु, हात बाँध्नु ओउः सीङःनीस् क्रुम्काय्नाःच Those two trees are growing together.

क्रुयःसा व. क्रि. लट्टिनु, लट्टा परेको (कपाल) ओउः मान्ता_nकोः म्याङ्पाय् क्रुयःतोलेः पेल That person's hair is matted.

क्रुयमुलीङ् *adv* साना जोर्नी हुने ओउः मान्ता क्रयोडःमा
क्रुयमुलीङ् That person is small jointed.

क्रुय्वाः *n* एक जातको सुगा

क्रुय्सा स. क्रि. शिकार खेलनु कःस्याःओउःसै क्रुय्ती वानःनु
Drive the deer from there.

क्रुसा व. क्रि. हातद्वारा नाप्नु? ओउः गुच्युक् ग्याकड्तो मुनाः त
क्रुती योसा खेःतो It must be measured to see how long
it is

क्रुःसा व. क्रि. गुज्जा पर्ने डोरी ओउः लापाय् क्रुःती वाय्आ That
rope is hopelessly tangled.

क्रुस्सा स. क्रि. भेट्नु याज्योःइ अमाकायः क्रुस्आकान् One of
them came across the mother.

क्रेक् *n* स्वागदिलो खाना

क्रेक्मायः *n* सुकुटि मासु योहकोः क्रेक्मायः मुबाय्नाः
Yesterday's dried meat remains.

क्रेक्सा अ. क्रि. च्यागल्नु ओउः नाय् क्रेक्ती वाय्नाः That
cloth tears (easily).

क्रेडःसा स. क्रि. लत्यारउनु, लात हान्नु, कुल्चिनु तेस्हाडः साः
काती क्रेडःती गम्नानी They put soil in the grave and
tread it down.

क्रेङ्गेजेङ् अ. मू. उभिने ओउः चोः क्रङ्गेजेङ् त चीङ्ती मुनाः
That child is standing.

क्रेत्सा व. क्रि. च्यागल्नु ओउः नाय् क्रेत्ती वाय्नाः That cloth
tears (easily).

क्रेनेङ्गे अ. मू. रोपिएर भुण्डिा एको (गँगटो) भालामा
भुण्डिभए भैं गरि) भालाहाडःताडः चन्पाय् क्रेनेङ्चेत
द्योप्ती मुःओ The crab hung impaled on the spear.

क्रेपेत् अ. मू. सनासोले च्याप्नु चन्कोः दम्बदलाइ क्रेवेत् त
पीत्ती जेःनौ The crab pinched with its claws.

क्रेःमायः *n* राक्षसको खानेकुरा (मानिस) घाह्मयः क्रेःमायःकुस्
जेःचाडः Tonight I will eat (the rice) with meat.

क्रेलुङ् *n* सिन्दुरे कीरो क्रेलुङ्इ नोतुङ्हाडः पोक्ती आन
सोस्ताक्नौ The mite enters the ear and causes much
itching.

क्रेवे केवे

क्रेव्हे अ. क्रि. भाँच्नु, चुँडाल्नु मय्सायःकोः भुङ्सै यात्नीस्
क्रेव्हेती त्योत्नानी They break one or two bananas from
the bunch..

क्रेसा व. क्रि. फाट्नु डात् त्यालःआक्तीको क्रेती योआकान्
Having pulled out the gum he stretched it to test it.

क्रेस्सा स. क्रि. बिलाप गर्नु, रुनु ताड्हाओ मान्ता सीयाकायः
मुस्इ क्रेस्नौ त तोनानी If an important person dies it is
said the clouds weep for him.

क्रेहेसा स. क्रि. चुँडाल्नु

क्रोक्सा अ. क्रि. फेरी तताउनु ओउः मायः सम् आम्^{at}कुस्
क्रोक्ती जेःनी Let's eat that meat with reheated cold
grain food.

क्रोड्सा व. क्रि. ठरिनु, सार्हो हुनु स्युनथुत स्यु^rथुतलेःताडः
स्या^tव्आ कुच्युहरुडःपाय् न्यागम्भ्यु^tङ्इ क्रोड्दा
क्रोड्दापाय् Huddled up, the lizard got stiffer and
stiffer with the cold.

क्रोड्हासा अ. क्रि. खुट्टा खुम्चिनु, बालकलाई घुँडामा राखेर
उफार्नु

क्रोत्सा स. क्रि. पात टिप्नु रोन्सगकोः मात् क्रोत्ती काव् सा
खेःतो The vegetable leaves are to be plucked off the
stalk.

क्रोनोङ्गो अ. मू. रोपिएर भुण्डिएको (गँगटो) भालामा भुण्डिएर
भैं गरि)

क्रोपोसा अ. क्रि. ठूलो थोपाको पानी पर्नु तीः वासा बोडःओ
बेलाहाडः क्रोपोनाः When it begins to rain it falls in
large scattered drops.

क्रोमःसा स. क्रि. ढाक्नु, सुरक्षित गर्नु

क्रोम्देङ्ला *n* एक जातको लहरो क्रोम्देङ्ला सीडःहाडः लपःती
याह्नाः The vine climbs clinging to trees.

क्रोम्वाः *n* एक जातको चरो

क्रोम्सा अ. क्रि. सानो थोपाको पानी पर्नु तीः क्रोम्ती वासा
बोडःआकान् द Rain is starting to fall (said as a
warning)

क्रोय्क् *n* धुट्की

क्रोःसा व. क्रि. फाप् हुनु, शुभ हुनु, असल हुनु पेओ दीन्हाडः
क्रुन्ओ कीम्हाडः दोह् खेःयामा क्रोःनाः Only in a house
that is built on an auspicious day is suitable for
anything.

क्रोस्सा (मोस्सा)

क्रोह् *n* जोर्नी, आँखलो, अठिङ्गर क्योडःताडः डीकोः चोःचोः
क्रोह्लम् जाङ्हती क्रयुडःसा दोःताक्आतय्हीक For our
knees, he made small joints so we could squat.

क्रोह्सा स. क्रि. औलाको जोर्नीले हान्नु ओवः ह्यात्
चोःकायःपाय् घान्ती क्रोह्ती लात्नानी They beat and
strike the orphan.

क्ररमःनाय् *n* ओढ्ने, खास्टोक, बर्को

क्रा: *n* धमिरो

क्राक् *n* 1) भ्यागुतो 2) अण्डचकोष

क्लाप्सा स. क्रि. परेली भुकाएर लज्जापूर्वक हेर्नु ओउ:नीस्
मीक् क्ल *i* प्काय्ना:च The two children look away
from each other.

क्लाड:सा स. क्रि. थापएर छर्नु ओउ: राङ्हाड: साडा क्लाड:ती
गम्उ Replant that field with millet.

क्लाप्सा अ. क्रि. लेट्नु, पल्टाइर राख्नु ओउ: ना:सुय् क्लाप्ती
गम्उ Lay that knife down flat.

क्ला:भर:सीड: *n* एक जातको रूख

क्लाम:सा व. क्रि. सार्हो, कडा हुनु ती: वाआक्तीको सा:
क्लाय्आ After the rain the soil hardened.

क्लाम्सा व. क्रि. तेर्सिनु (रूख, हाँगा) ओउ: सीड:को: दालुङ्
क्ला म्ती घ्यालल:ती ज्याल्आ The tree branches
stretched out at an angle.

क्लाय्ङ्

क्लाय्सा अ. क्रि. उछिट्तिनु ओउ: ला: क्लालय्ती ज्याल्आ
डाय:उलु The arrow was turned aside, it missed.

क्लाव्सा अ. क्रि. वाक्क लाग्नु डाकाय: ल्हुङ् क्ला-व्ना:ताड:
आम्ह जे:सा खे:तो I feel nauseated, I must eat some
food.

क्ला:सा स. क्रि. खसाल्नु, ओराल्नु, होच्यउनु वीन: क्वाप्ती
क्ला: आकान् He trapped a bat and brought it down.

क्ला॥ क्बाङ् *n* दुङ्गा (सम्म) क्ला/क्बाङ्हाड: लहेक्ती
तोन्चा: Don't slip on that smooth rock!

क्ला॥ य्कीजा *adv* अधुरो भरिएको, पुरा नभरिएको पोम्हाड:
ती: क्ला/य्कीजा मुना: The pot is partly full of water.

क्ला॥ य्ङ:सा व. क्रि. सार्हो हुनु (माटो) वाओ ती:इ सा:काय:
क्लाय्ङ:ती चाक्ताक्नौ Falling rain hardens the soil.

क्ला॥ व्दी:(सीड:) *n* एक जातको रूख

क्ली: *n* दिसा, गुहु ओहाड: आल्ते:चा:ना: क्ली: मुना: Don't
go over there, it is filthy!

क्ली: स्योरोसा

क्ली:/छ्युस् म्हरसा

क्लीड:क्लीड:जा: *n* एक जातको भ्याउँकीरी

क्लीड:क्लीड:जा: गो:ती मुओ थाव् An empty clearing -
with only insects calling.

क्लीड:लीर् *n* भ्याउँकीरी

क्लीड:लीर् *n* एक जातको भ्याउँकीरी

क्लीड:सा अ. क्रि. बिन्नु:, मर्नु ओउ: मान्ता:को: खाल्पाय्

क्लीड:ती म्हीत्आकाय् That person's kin have died out.

क्लीङ् *adv* केपनी छैन

क्लीङ्गरामा *n* हँसिया (बिँड नहुने) क्लीङ्गरामाकाय: च्युल्
पोत्सा खे:तो The sickle blade needs a handle put in.

क्ली:तुक् *n* आन्द्रो, मन ओउ: मान्तापाय् क्ली: तुक् पक्ती
सीआ That person died from ruptured internal organs.

क्ली:धङ्गरी *n* गुहेकीरो, गैँडेकीरो

क्ली:धाम:बराय्सीड: *n* एक जातको रूख

क्ली:धाम्बराय: *n* गुहेकीरो, गैँडेकीरो

क्लीन्दसा स. क्रि. उप्कायउनु (तह), हटाउनु लान्इ डात्
क्लीन्दती क्लीन्दती क्रव्आ The demon fled, pulling off
the gum.

क्लीन्सा स. क्रि. उप्कायउनु (तह), उक्केहर छुट्टाउनु रय:
क्लीन्ती जेस्ती वाय्उ Remove that grime with
washing.

क्ली:पुर्याङ् *n* एक जातको माखो

क्ली:पोर् *n* हग्ने चाक

क्लीप्सा₁ स. क्रि. नरम/कडा बनाउनु दुना रूप्साकाय: लो: म्हे:
हाड: क्लीप्नाड:सु To make leaf plates we (first) soften
leaves by the fire.

क्लीप्सा₂ व. क्रि. फिक्का: हुनु, पहेँलो हुनु

क्ली:बन् *n* एक जातको बन

क्ली:बोगाङ् *n* फोहोर ठाउँ, पाताल क्ली:बोगाङ्हाड:
क्ली:ओत्सा खे:तो It is necessary to defecate in the
toilet area.

क्ली:भरो *n* एक जातको निलो फुल् हुने बोट, बोक्ने घाँस

क्लीम:सा स. क्रि. माटोले ढाक्नु, पुर्नु, (ext.) हराउनु गोय:को:
य्होथगाङ् पोक्ओहाड: सा: भती क्ली म:ती सात्आथै
When he entered the yam hole the earth fell, burying
and killing him.

क्ली:मीक् *n* चोर आँखा, आँखाको कुना ओउ:इ क्ली:मीक्ड
हेर:ओको: हेर:ओइ योनौ He watches continually out of
the corner of his eye.

क्ली:मीक्ड योसा

क्लीम्सा अ. क्रि. डुबाउनु, डुब्नु ज्युम्ओ तीइ मान्ताकाय:
क्लीम्नौ People are submerged in deep water.

क्ली:राङ् *n* फोहोर ठाउँ

क्लीरसा व. क्रि. धोत्रो स्वःर हुनु ओउःकोः गुक् क्लीरती
भयाङ्गन्ते साय्तो नोःसा खाय्तुलु Because his throat is
husky he cannot speak clearly.

क्लीःहेहवाः *n* एक जातको चरो

क्लीःसातीः *n* तेल पेल्ला आउने अन्तिम तेल क्लीःसातीः
यहा/क्नाः काङ्गहासा खेःतो The last-pressed oil is bitter
and needs boiling.

क्लीःसातीः *n* पछिल्लो पटक पेल्लो तेल

क्लीःस्यु क्

क्लुक्यु क्वाः

क्लुक्युन्यामः *n* किर्थो (फट्याङ्ग्रा जस्तो एक किसिमको कीरो)

क्लुङ्सा अ. क्रि. गलती देखाउनु, सत्यसहित सामना गर्नु नाङ्ग
पेतो कुरा स्यान्तेःउलु त दाह्ती क्लुङ्ती तोनौ "You told
me wrongly!" he accused.

क्लुनःसा स. क्रि. दोहोर्ज्याउनु, थप्नु गोयःचोःचोःइ फेरी क्
लुनःती तोनौ The boy again repeats his words.

क्लुम्सा व. क्रि. दबिनु, डुब्नु, पुरिनु ओउःकायः तीःइ फुय्ती
क्लुम्आथै The water covered him.

क्लुयःसा स. क्रि. घुमाएर मेलो मेटाउनु वाह्सा ग्यामालो र्
याःकायः मेः क्लुयःती याव्नानी An unwilling ox has its
tail twisted in order to plough.

क्लुय्क्सा अ. क्रि. मर्काएर भाँच्नु

क्लुय्सा₁ अ. क्रि. कराउनु (चिल) राव्बाङ्काले मुवाः क्लुय्नाः
In hard times the eagle cries.

क्लुय्सा₂ 1) स. क्रि. हात बटारेर टिप्नु ताःताः क्लुय्ती जेःउलु
लम्ती जेःउ Don't pick at your food, eat it heartily!

2) अ. क्रि. मर्काएर भाँच्नु

क्लुसा स. क्रि. उखेल्लु मान्ताः जीक्आक्तीको म्या/ङ् क्लु/नाः
When a person has been ill their hair falls out.

क्लेङ्गोर् अ. मू. बादल उग्रनु, खाली हुनु क्लेङ्गोर्त ज्यालःआ
मुस् The cloud completely disappeared.

क्लेःतेक्सा अ. क्रि. बिकल्प अपनाउनु, बदलिनु (बाटो, काम
आदि) डाकोः दोम् क्लेःतेक्ती दाह्तेःआ You missed me
(by taking a different path).

क्लेत्सा अ. क्रि. तर्कनु ओउः मान्ता.कः द्याह् डा क्लेत्नाङः I
avoid that man now.

क्लेप्सा व. क्रि. आँखाको परेली बन्दो एनःबुसुड मान्ता मीक्
क्लेप्नाः Tiredness makes a person close their eyes.

क्लेव्हसा व. क्रि. कमजोर हुनु, पकाएर अमीलोपन नष्ट गर्नु

क्लेहसा स. क्रि. छुटाउनु, छोड्नु (वाण आदी), चढाउनु क्लेह्ती
ल्होमक्ओ लाःइ कःस्याःकायः डायःनौ Letting loose an
arrow he hit the deer.

क्लोक्सी *n* सेतो शिरीष Albizia procera

क्लोङ्(सीङः) *n* ढल्केको ठूलो हाँगो वा रुख ओउः सीङःकोः
क्लोङ् क्लङ्ती मुनाः The branch of that tree is nearly
horizontal.

क्लोङ्सा व. क्रि. तेर्सो ढल्कनु

क्लोत्ती त्यामङ्सा

क्लोत्सा अ. क्रि. बदलिनु, फेर्नु लोन्दोसै अरुकोः कुरा क्
लोत्तेःचाःजु Don't you two change your agreement
later.-

क्लोनःसा अ. क्रि. छल्कनु, चलमलाउनु, कम्पित स्वरमा गाउनु
बर्खातीः वाङ्आक्तीको चोःतीः बाङ् क्लोनःती होनाः
When the rains come the small streams tumble over
the rocks.

क्लोप्सा स. क्रि. उसिन्नु डाइ यात् छीन्कायः मायः क्
लोप्आक्चाङः I will boil the meat for a minute.

क्लोयःसा व. क्रि. धुमेर जानु, बदलिनु ओउः तीः क्लोयःती
होती ज्याल्नाः The stream flows in a wandering path.

क्लोय्क्सा व. क्रि. धुमेर जानु, बदलिनु काय्हाङः तीः क्लोय्
क्ती ल्होक्सा खेःतो For a fish trap the stream needs to
be diverted.

क्लोय्ङोःसा व. क्रि. मोडिनु (देब्रेतिर) इलेः क्लोय्ङोःमा धोय्ङो
क्राः भेन्दीकोः ल्याम् This path twists and turns like
that of white ants.

क्लोय्सा व. क्रि. धुमेर जानु, बदलिनु काय्हाङः तीः
क्लो/य्ती ल्हो क्सा खेःतो For a fish trap the stream
needs to be diverted.

क्लोःसा व. क्रि. बल्भेर भन खराब हुनु, उकल्चिनु ओउः
जीक्ओ चोः क्लोःओमाः चीःल द्यान्ह्ती वाङ्ओमाः चीःल
The child does not know how to get worse or better.

क्ल्क् *adv* अधुरो पकाएको

क्ल्क्बाङ् व. क्रि. चस्कने ढुङ्गा

क्ल्क्सा व. क्रि. असजिलो पार्नु, घोच्नु, चस्कनु एनःओ
बेलाहाङः बाङ्इ आन क्ल क्नाःताङः When I lie down
stones (under the mat) make me very uncomfortable.

क्ल्ङ्सा व. क्रि. तेर्सिनु (रुख, हाँगा) ओउः सीङःपाय् क्ल इती
ओल्सा बोङःआकान् The tree was leaning and had
begun to topple.

क्ल्ङ्सीङः व. क्रि. तेर्सिएको रुख

क्लङ्गहसा व. क्रि. जम्नु (चोप) ओउः डात्पाय् नीक्ओ मारुःइ
क्लङ्गहनाः The gum was hardening from the cold
wind.

क्लनःतक्सा अ. क्रि. अस्थिर बनाउनु, डगमगाउनु इ बाङ्ग
क्लनःतक्ती तोन्ताक्आताडः This stone tipped and
made me fall.

क्लन्सा व. क्रि. बाउँडिनु, नसो सङ्कनु

क्लम्आयःसा व. क्रि. अली उकालो परेको (बाटो) ओउः ल्याम्
क्लमआयःतो मुनाः That path has an upward slope.

क्लम्लासा √ भुक्नु (पात) कस्याः तोहालेः आल्आ त खेःया
बन्कोः मात् क्लिम्रयती मुनाः If a deer has recently gone
there the plant leaves are slightly damaged.

क्लम्सा व. क्रि. नमिठो, बासी, नुननिलो पानी साःपाडःतीः
क्लम्नाः Water from a hole in the dirt is unpalatable.

क्ल्यय्सा व. क्रि. तेर्सिनु (काठ आदि) ओउः सीङःनीस् क्ल
यय्ती मुनाः Those two timbers are crossed.

क्ल्यव्हसा व. क्रि. बल्भेर भन खराब हुनु (घाउ) क्ल्यव्हती
चाओ भन् चा वाङ्नाः The sores worsen and increase.

क्ल्याक्सा स. क्रि. मर्काएर भाँच्नुछिनाउनु, छिनाल्नु मारुःइताडः
क्ल्याक्त क्ल्याक्त केङ्का क्ल्याक्तीताडः ज्याल्आ The
wind went through the tree, wrenching off the
branches.

क्ल्यानःसा स. क्रि. दोहोज्याएर भन्नु, स्मरण गराउनु इहाकोः
होम्काय्ओ कुरा क्ल्यानःती जान्नौ He scolded him,
reminding about their previous agreement.

क्ल्याय्क्सा स. क्रि. मर्काएर भाँच्नुछिनाउनु, छिनाल्नु

क्ल्याय्डःसा व. क्रि. साज्हो हुनु, कडा हुनु (माटो) तीड साःकायः
क्ल्याय्डःती चाक्ताक्नौ Rain hardens the soil.

क्ल्याय्सा व. क्रि. तेर्सिनु (काठ आदि)

क्ल्यार्सा व. क्रि. धोत्रो स्वर हुनु ओउः गुक् क्ल्यार्ती मुनाः
She has a husky voice.

क्ल्यावःसा अ. क्रि. सुधनु ओउःकोः पीर् बल क्ल्यावःआ His
sickness has improved somewhat.

क्ल्यास्सा अ. क्रि. यताउती उड्नु मुवाः क्ल्यास्काय्ती स्युङ्नै
Eagles cross paths when flying.

क्ल्युत्सा स. क्रि. छोडाउनु, फल्नु बदाम्कोः पुन् क्ल्युत्ती
वाय्सा खेःतो The shell of peanuts must be removed.

क्ल्युमःसा स. क्रि. दुबाउनु, पुर्नु, छोप्नु क्लीःकायः साःइ क्ल्युम
ह्ती पाम्ह्ती वाय्सा खेःतो Feces should be covered with
dirt

क्ल्युमसा व. क्रि. डुब्नु तीःहाडः क्ल्युमतेःचाःनाः *ti?hag?*
Don't go under water.

क्ल्युकुःसा अ. क्रि. निमोटेर भाँच्नु (स-सानो हाँगा)

क्ल्युस्सा अ. क्रि. पसाउनु, फक्रन थाल्नु, फाट्नु चोःकोः
तुक्रयः क्ल्युस्नाः The coating on a baby's stomach
cracks off.

क्ल्योय्बाङ्ग n लङ्गडो

क्ल्योय्सा व. क्रि. खोच्याउनु मान्ता क्ल्योक्आक्तीकोः क्ल
योय्तो स्याव्नाः After dislocating a joint a person
becomes crippled.

क्ल्योर्सा व. क्रि. धोत्रो स्वर हुनु

क्ल्योह्सा व. क्रि. जोर्नी भाँचिनु, काम नलागनु हुनु कःस्याः
कील्हाडः डायःआ त खेःया क्ल्योह्ती रेन्ह्तोलेः डायःनाः If
a deer is hit in the hip the joint is broken and it is
easily caught.

क्ल्य्लासा स. क्रि. भाँच्नु लयःकोः लुयःलेः क्लाय्आकान् He
broke his own bow.

क्ल्व्सा स. क्रि. वाक्क लाग्नु इ जेःआक्तीको लहुङ्ग
क्लव्नाःताडः After eating this I feel nauseated.

क्लस्अङ्गसा अ. क्रि. उछिट्टिएर जानु डाइ आप्ओ लाः
क्लसङ्गी उताङ्ग ज्याल्आ The arrow I shot was
deflected over there.

क्वडः n डाँडा

क्वम्हसा अ. क्रि. तिरमिराउनु ओउःकोः मीक्सारेः क्वम्
ह्ताक्सा ग्याङ्गहतेःताक्तेःचाः Don't be hesitant to
confuse its sight.

क्वरः(वाः) n एक जातको लाटोकोसेरो

क्वरःसा व. क्रि. कुहुनु (अण्डा), बाँभी हुनु, कष्ट हुनु वाःकोः
उम् क्वरःती सीआ The hen's egg went bad and died.
ओउः मान्ता दुख क्वरःती मुनाः That person is enduring
hardship.

क्वल्सा स. क्रि. डाडुले पस्कनु, खोतल्नु आम्ह फेरी ल्हाय्क्ड
क्वल्ती पाःलाङ्ग वानःनौ She ladles out the food again
to serve out second helpings.

क्वल्ह n दुवालीको ठाउँ क्वल्हहाडः बाङ्ग खोआक्तीको काय्ह
सप्सा दोःनाः At a suitable site a dam can be made to
set up a fish-trap.

क्वा n मीत चन् र कःस्याः क्वाचाःताडः खेःचतो The crab
and the deer were friends.

क्वाकाय्सा स. क्रि. मीत बनाउनु

क्वाक्सा अ. क्रि. छेकारो मारु स्याःकायः क्वाक्ती
घानःसाकायः ओउः तन्ती आल्आ He ran away around
to head off the cattle.

क्वाङ् *n* बङ्गारो क्वाङ् घोक्ओ बेलाङ् ताङ्हओ रु च
यवःआकान् He came across a huge, wide-jawed
snake.

क्वाःच्यारःवाः *n* एक जातको चरो

क्वाप्सा स. क्रि. जालमा थुनु, रोग लाग्नु लाङःइ वीनःताङः व
वाप्आकान् He trapped a bat with a net.

क्वामु₁ *n* मितको स्वास्नी क्वाकोः बुधी क्वामु त तोसा The
wife of a bond-friend is called a kwamu.

क्वामु₂ *n* मीतको स्वास्नी क्वाकोः बुधी क्वामु त तोसा The
wife of a bondfriend is called kwamu.

क्वाम्हसा व. क्रि. तिरमिराउनु, भ्रान्ति हुनु होह्राङ्स्याःकायः
मीक्सारे क्वाम्हआकान् He confused the vision of the
deer.

क्वाया बाया

क्वाय् *n* एक जातको मौरी (सानो, कालो)

क्वाय्ह *n* दुवाली

क्वाय्हसा व. क्रि. टक्क अडिनु, समात्नु, रोक्नु (खोला) वाःइ
मीन्कायः क्वाय्हती त्याम्हती जेःनौ Birds catch flying
ants in mid-air, snapping them up.

क्वालःसा स. क्रि. हातको इशाराले बोलाउनु चोःकायः
जाःइताङः कुत्इ क्वालःआथै The tiger beckoned the
child with its paw.

क्वालाङः *n* छाँया, प्रतिविम्ब डाकोः क्वालाङ् च्यवःती जाः ँ
याःती ज्याल्आ Seeing my shadow the panther called
and went off.

क्वाहाल्याः अ. मू. रातो पादैँ रुत्वाः दु क्वाहाल्याः त मीक्
दुतो ज्याःआ The pheasant wept, with reddened eyes.

क्वाहसा स. क्रि. टक्क अडिनु, समात्नु वाःइ याङ् क्वाय्हती व
वाहनौ A bird snaps up insects on the wing.

क्वीक्सा स. क्रि. छेकारो मारु ओउःइ स्युङ्ती व
वीक्आक्तीको सात्थै मुओ खेःतो After flying and
heading them off he would kill them.

क्वीर्ल्हीक्वाः *n* एक जातको तोरि गाँडा चरो चरो

क्वील्हसा व. क्रि. पेट बोक्नु, गर्भवती हुनु तुक्हाङः घाह् चोः व
वील्हआ She is now pregnant.

क्वेः *n* बल्ल्छी

क्वेड *n* कानको लोती (माथिल्लो भाग) क्वेडःलावसाकायः
नोकोः क्वेड् व्हात्आकास She pierced her ears to wear
an earring.

क्वेडः *n* कानको लोतीको मुन्द्री

क्वेःतेक्सा अ. क्रि. धाप मारु, कोट्याउनु

क्वेत्सा स. क्रि. कोट्याएर बोलाउनु मायःहाङः दीन्हती क्वेत्उ
Get his attention by touching.

क्वेन्हसा अ. क्रि. ठेस लाग्नु, अल्भनु ल्याम्हङः त्योक्माःत व
वेन्हमाःत पाय्हन Return without tripping and
stumbling.

क्वेम्हसा अ. क्रि. आँखा कम्जोर हेर्नु मीक् क्वेम्हआक्तीको
बल योसा च्यवःडल Being partly blinded I cannot see
well.

क्वेर्सा स. क्रि. खोलुनु, खुला पार्नु, चिर्नु ओउः मक्य्कायः व
वेर्ती क्लयुत्ती योउ Open up that corncob and check
it.

क्वेलःसा अ. क्रि. औला भाँचु, कोट्याएर बोलाउनु

क्वेल्हसा स. क्रि. चलाउनु, बाँकटे मारेर पौड्नु, हल्लाउनु
(पखेटा, हात-खुट्टा आदि) मान्ताइ तीःहाङः क्वेल्हती
लाःनानी People swim in the water.

क्वेःसा स. क्रि. बल्ल्छी थाप्नु डाः त्योयःती क्वेःहाङः क्वेःनानी
They catch fish by hooking them.

ख

खक्सा स. क्रि. निकाल्नु, कोर्नु म्याङ्लम् क्रन्हती खक्ती
तीस्तीताङः वाङ्तो Combing, brushing out and plaiting
their hair they came.

खगवः *n* खप्पर, अस्तु मान्तापाय् तालाङ्कोः खगवः पक्आ त
खेःया सीनाः If a person breaks their skull they die.

खडःसा स. क्रि. छोडाउनु, खुर्कुनु (दाँतले) कोक्सायः खडःती
जेःनाः The fruit is skinned with the teeth and

eaten.

खङ्सा स. क्रि. धुसमुन्टिनु, घोण्टो पार्नु चोःलम् तोन्ती
खङ्नाःइसी Children skin their faces when they fall.

खन्सा व. क्रि. बाउँडिनु, नसो सङ्कनु, मासु पेट दम्को बेथा
दुमायःहाङः खन्तो जीक्नाः The muscle is stiff and
cramped.

खम्बी *n* बादलको मुस्लो, लुगाको मुजा मुस् खम्बी नाःतो लन्
ह्आ Masses of billowing cloud have arisen

खयःसा *v* बेवास्ता गर्न खोज्नु ओउःकः डा आन खयःनाङः I
don't like to meet him.

खय् *n* खिया डाकोः रामापाय् खय् जेःती वाय्आ Rust has
damaged my sickle.

खय्अर्सीङः *n* खयरको रूख

खय्जनः(बाङ्) *n* सराप

खय्जनःचुः *n* एक जातको काँडे बोट

खय्बाङ्चुः *n* एक जातको काँडे बोट

खय्ह *n* खुट्किलो, खुट्टा टेक्ने ठाउँ, हातले समान्ने ठाउँ खय्ह
मुनाः त खेःया बाङ् अक्सा खाय्नाः If there is a
handhold a stone can be raised up.

खरःसा स. क्रि. चिथोर्नु, कोर्नु (काँडा) तोन्तोक्हाङः डाकायः
सीङःकोः केङ्का खरःती वयःताक्आताङः When I fell
twigs scratched and caused bleeding.

खर्कान्दा *n* खङ्कुँलो यात् खर्कान्दा सातीताङः धाह्आक्चु
The couple heated a large pot of oil.

खर्दाङ्सा अ. क्रि. बटारिनु, छट्पटिनु, (पीडाले) दुप्लीइ नेःती
भयान्ते ओउः गोःस्याः खर्दाङ्ती प्रात्ती मुआ The civet
was writhing in pain.

खह्सा व. क्रि. कडा हुन, कडा हुनु, पीरो हुनु (धुँवा आदि) ँ
हेःकुः आन खह्तो कुःनाः Smoke is very irritating.

खलक् *n* खलक, जात, कूल ओउः मान्ता उगर् खलक्कोः
लेःआः That man is one of the Ugər clan.

खव् *n* चिउरा

खव्सा व. क्रि. ताँबो वा पित्तले नमिठो स्वाद हुनु इ आम्ह
खव्ती सङ्ङनाः त खेःआ हासगार्सीनाः This food has a
brassy smell and makes one feel sick.

खव्हासा स. क्रि. फहराउनु, चिथोर्नु, फहराउनु, कोर्नु जोक्तो तव
ह्सा खाय्मालो साःकायः खव्ही तव्हासा ह Soil that
cannot be cultivated deeply is to be given a only light
tilling.

खःसा व. क्रि. वक्क पार्ने हुनु, फुल्नु (पेट), दिक्क लग्नु

खस्अन्त *adv* नेपाली

खस्सा व. क्रि. कोत्रनु, खस्रो ओउः बाङ्इ थुङ्ती खस्आथै The
stone bumped and grazed him.

खाः *n* 1) पेट र तिघ्रो बीचको काप 2) बिख

खाक्पु *n* पराघौ लौ न्याम्पु खाक्पु फेरी वाङ्अ Come again
next year, or the year after.

खाक्सा अ. क्रि. घाँटीमा अङ्किनु

खाङ्सा स. क्रि. पकाउनु हव्द्याङ्खेकायः दुडाः दुडाः
चल्तीताङः खाङ्नाःचु Choosing minnows for the
younger sister, the couple cooked them.

खाःचा *n* घाउ (पेट र तिघ्रो बीचको कापमा हुने) तीःहाङः नाःतो
वाह्ओ मान्ता खाः स्यालःती जीक्नाः A person who is in
the water a lot gets groin sores

खाती *n* खाट सारो मान्तापाय् खातीहाङः च्युङःती मुनै The
adults are sitting on a seat.

खात् *n* फोरो

खात्सा व. क्रि. चिल्लो, राम्रो हुनु, मिल्नु, राम्रो आकारको हुनु
कीकोः मात् च्योः ब्राङ्तोलेः पानःती खात्तोलेः जाङ्हासा
खे.तो Grass leaves are to be bound with their tips
very evenly put together. ओउःनीस् दोह्हायःती
खात्काय्माःलो खेःतो Why did the two not agree?

खादोक् *n* दैलो, ढोका लौ ओउः कीम्कोः खादोक् पोक्अ Go
into that doorway.

खान्तीडाः *n* एक जातको माछो

खाम्बीनःसा स. क्रि. खानु डाकोः हौ योक्तेःआजु
खाम्बीनःतेआकाजु You have swallowed my younger
brother, you have eaten him!

खाम्बीनी *n* खाना ओउःततेः खाम्बीनी न्यास्तेःआची Such
food you have put before me (the ancestor spirit).

खाम्रुक् अ. मू. बिस्तारै (सुस्तरी) हिँड्नु (कछुवाको चालमा)
खाम्रुक् खामरुक् त दुली वाह्ती मुओ The tortoise
comes plodding.

खाम्सा व. क्रि. गल्नु, थाक्नु कुतुरुक्वाः पाय्हा पाय्हा
पाप्ताङः खाम्आ With much flying on the way home,
the Barbet's wings were tired.

खाम्हासा स. क्रि. काट्नु, ढाल्नु ओउः सीङःकायः खाम्ही
ओल्नी Let's chop that tree down.

खाय्क्सा स. क्रि. मर्काएर भाँच्नुछिनाउनु, छिनाल्नु व
र्युकुआक्तीको मकय् खाय्क्नाः The corn is wrenched

off with twisting.

खाय्सा स. क्रि. सक्नु, जित्नु, लक्ष्य प्राप्ति गर्नु, सफल हुनु कीम्
जाङ्गती दप्ती खाय्आलाङ: I finished making a house.

खार् *n* खार (मृग फसाउन प्रयोग गरिने आहारा) खार्
गम्आक्तीको स्यार:स्या: सात्नानी After placing the
salt-lick they kill Goral.

खार्सा स. क्रि. धेरै पटक उसिन्नु (गिट्टा) लाक्पाय् सुम् ती:
खार्आक्तीको य्हाक्ओ मीह्ना: When the lak root is
boiled three times the bitterness disappears.

खाला *n* खलो

खालाङ् *n* कोल खालाङ्हाङ: प्यार् काती साती च्युर्नानी After
placing the bag in the press they press out oil.

खाले *n* खालि खाले इ दुम् आले त्याङ्ना: Only the gourd
replied.

खाल् *n* खाल, किसिम, प्रकार, जात उय्हलेहाङ: खाल् खाल्को:
स्याव्आकाय् In ancient times the different kinds came
into being.

खावा *n* पातालमा पानीको मुहान काम: नालाको: खावाहाङ:
ती: दुम्ती लय्ङ्ती मुना: Water lays in the underworld
place called khawa.

खास्सा अ. क्रि. पग्रनु, गानिनु (दुध) लौ सामन:ती: लोहराङ्ती:
खास्ती लन्ह्ती वाङ्अ Let the waters of the underworld
flow freely.

खीक्नम् *n* ६ दिनअगाडि

खीक्पु *n* चार वर्षपछि

खीक्राङ्स्या: *n* थार

खीक्सा₁ अ. क्रि. कराउनु (थार)

खीक्सा₂ स. क्रि. घेरा हाल्नु, जालको घेरा हालेर फसाउनु डा:
हुम्ती वान:साकाय: लाङ:इ खीक्नानी To gather in the
fish they are trapped with the net.

खीक्सै *n* ६ दिनपछि

खीङ:सा स. क्रि. खुर्कनु (नङ्ले) दीह्ओ आम्ह सन्ड खीङ:ती
जे:ना: The food stuck (to the pot) is scraped off with
one's nails and eaten. ओउ: मान्ताइ होल्ओ राङ् खीङ:ती
मेन:नौ He weeds the large field completely.

खीङ्सा स. क्रि. मोहोर्नु (डम्फु तथा ढ्याङ्ग्रोको छाला) रीङ्ह
खीङ्आकाचु The two renewed the drumskin.

खीङ्हसा स. क्रि. फिँजाउनु, पाँज्नु, बिछ्याउनु, मोहोर्नु, ठूलो
क्षेत्र घुम्नु ओउ: नाय् खीङ्हती छ्यान:ची Spread out the
cloth to show me. ओउ:पाय् वे:ताङ् डोय्ताङ् खीङ्हती

वाह्ना: He travels over a wide area.

खी:दीङ्गो *n* ढकनी, सुरक्षा, बार

खीर:सा स. क्रि. खुर्कनु (साधनले) दादुइ ओउ: चाक्तो घोप्ओ
आम्हकाय: खीर:सा खे:तो That hard, stuck food must
be scraped off with a spoon.

खील:सा स. क्रि. मुनितर खन्नु सा: खील:ती वाय्ओ बाङ्
अक्ती ल्होक्सा खाय्ना: When soil is dug away from a
stone it can be raised and removed.

खी:सा व. क्रि. चारैतिर फैलनु, ब्याप्त हुनु, ब्यापक हुनु खी:ती
वाङ्ओ मुस् ना:तो दीन्काय: ती: वाना: Widespread cloud
gives rain for many days.

खीस्सा स. क्रि. खुर्कनु (नङ्ले) घोप्ओ आम्ह क्कुत्इ खीस्ती
जे:उ Scrape off that food and eat it.

खीहसा स. क्रि. अधुरो फुकाउनु लाङ: खीङ्हताक्साकाय:
खीह्ना: A net is unrolled to cause it to spread out.

खुक्नम् *n* चार दिनअगाडि

खुक्सै *n* चार दिनपछि द्याह तेन् स्याङ्ह चीत् क्याम् खुक्को:
दीन्हाङ:सै खाय्ना: Now it will suffice for today,
tomorrow, the next day - up to four days hence.

खुङ:सा अ. क्रि. कुप्रो परे भै गरी भुक्नु ती:सै तुमुका रोत्सा
थेडा खुङ:ना: He was leaning forward to pull the pot
from the water.

खुङ्गाव:सा स. क्रि. माथि तल गर्दै बजार्नु थोङ्ह ओउ:
रीङ्हकाय: तोस्नानी ओउ: पान्देइ ओउ: रीङ्हकाय:
खुङ्गाव्नानी In real life the shamans bump the drums
on the sides.

खुङ्सा स. क्रि. धुलो आदि टकटक्याउन बजार्नु, घोप्टो पर्ने गरी
बजार्नु ओउ: तोन्ती त्यम् खुङ्ती डाय:आकास He fell and
struck his chin.

खुत् *n* मिसावट, मिश्रण सबै सीङ:को दय्क् त्योम्आक्तीको
खुत् ब्राङ्तो स्याव्ना: Putting all the tree saps together
it becomes a mixture.

खुदु *n* मह

खुन:आर्बाङ् *n* हप्की डाकाय:ते: खुन:आर्बाङ्ते: बय:चा:ची
Don't you give me a rebuke!

खुन:सा स. क्रि. घोकेर भन्नु, गाली गर्नु ङ्हाको: जान्ओ कुरा
फेरीमा खुन:ती जान्नौ He repeated his former scolding

खुन्दाडा: *n* एक जातको माछो, महिङ्गा

खुन्सा स. क्रि. घोक्नु, पहिल्यै सुनेका शब्दहरू दोहोर्न्याउनु ङ्हा
तोओ कुरा देडी अरु खुन्ती नो:नै What was first said is
repeated by others.

खुन्हसा व. क्रि. खुट्टा खुम्चिनु, मकमकाउनु (घुँडा) तोरःताङ्ग
वाह्ओ मान्ता आन खुन्हनाः When going downhill one's
knees are always bent.

खुपनाय् *n* घुम्टो मोमःचोःपाय् खुपनाय् तालाङ्ग खुपनाःइसी
Women wear headwraps.

खुप्सा स. क्रि. छोप्नु डातङ्ग खेन् जुदालेः खुप्आकान् He
covered its face completely with gum.

खुमःसा अ. क्रि. घोप्टो हुनु, उल्टो हुनु (सुकुल आदि
ओछ्याउनु) ओउः लावः खुमःतग न्हाप्लाम् लाम्तग न्हाप्ट
Don't lay that mat upside down - put it right-way up.

खुम्सा स. क्रि. थन्क्याउनु, बेर्नु (जाल आदि), ओछ्यान उठाउनु
डात् खुम्ती ओहाङ्गसैको पाह्हाङ्गः काती पाय्हाङ्ग Taking
the gumsticks down he put them in the pot and
returned.

खुयःसा स. क्रि. पिरोल्नु, हैरान पार्नु, सताउनु डाकायः आन
दुखइ खुयःनाताङ्गः I suffer much trouble.

खुयङःमै अ. क्रि. हलुको

खुय्सा₁ स. क्रि. चोर्नु

खुय्सा₂ स. क्रि. पोल्नु, टट्टाउनु (आँखा) म्हेःकुःइ मीक्
खुय्आताङ्गः My eyes stung with smoke.

खुय्ह *n* मुठी

खुय्हासा स. क्रि. फ्रुठचाउनु चुय्कोः यात् खुय्हाकायः खुय्हती
बयःनौ He gives a handful of grain.

खुरःनाःस स. क्रि. कन्याउनु सोस्ओकायः खुरःनाःस One
scratches an itchy place.

खुरःसा अ. क्रि. निहुरिएर, कुप्पो परेर जानु बुधा स्याव्ओ मान्ता
गीङ्ग खुरःती वाह्नाः An old person walks stooped.

खुरसा स. क्रि. खौरनु, कत्रनु खीङ्गआक्तीको छालाकोः मेनः
खुरती वाय्नानी After stretching the new skin the hair
is shaved off.

खुःसा अ. क्रि. घटाउनु (जालको आँखा/घर)

खुस्पुक्वाः *n* कोइली चरो खुस्पुक्वाः नाःतो सीङःराङ्गहाङ्गः
वाह्नाः The cuckoo usually inhabits the forest.

खुस्सा अ. क्रि. घेर्नु, घेराएर बाँध्नु मेत्छ्याःकायः लाइ
खुस्आक्तीको पानःसा खाय्नाः When a goat is haltered
it can be tied up.

खेङ्गहासा स. क्रि. फिज्नु, पाँज्नु, बिछ्याउनु, मोहोर्नु ओउः लाङ्गः
खेङ्गहती योउ Spread out the net and check it.

खेःतो अ. क्रि. थियो, पर्न ओउःपाय् डाकोः राङ्ग खेःतो That
was my field. तुङ्गसा खेःतो It is necessary to drink.

खेत् *n* खेत

खेतल्या *n* खेताला तेन् डाकोः मकय् सुक्ओ खेतल्या मुनै
Today there are workers sowing my corn.

खेन् *n* मुख, अनुहार ओउः चोःकोः खेन् तोल्तो मुनाः That
child's face is round.

खेन् गाल्सा

खेन् भेल्सा

खेन्भाम् *n* चेपा, चेपागाँडा खेन्भाम्कायः सीबीरीङ्गहाङ्गः
होकोःती कानानी The tadpoles are driven into fish
baskets.

खेःया संयो. भने, यदि ओउः वाङ्गनाः त खेःया डाकायः गोत्ची
If he comes, call me.

खेरः *n* पखेटो (माछाको) डा.कोः पाप्कोः खेरः तात्आक्तीको
चुम्सा खाय्नाः After cutting the side fins the fish can
be held.

खेरसी *n* एक जातको रूख

खेःल वि.बो. होइन ओउःइ तोओपाय् खेःल That was not
what he said.

खेला *n* विश्वको तलो, बस्ती गोत्सीबाङ्गकोः खेलाताङ्ग
आल्सातेः खाय्तेःनौ Are you able to go the gotsiban
place?

खेव्रालान् *n* राक्षस (मान्छे जस्तै देखिने)

खेव्हासा स. क्रि. कुटुकुटु टोक्नु, चपाउनु, बोक्राको टुक्रा निकाल्नु
कोक्सायः खेव्हाती जे.नानी fruit is nibbled.

खेःसा₁ अ. क्रि. नाँध्नु, डाँक्नु, फट्कनु ओउः बाङ्गइ सीङःकायः
खेःआकान् The stone went over the tree.

खेःसा₂ व. क्रि. हुनु ओउः राम्कोः चोःलेः खेःनाः He is Ram's
child. दोह् खेःयामा स्याव्चाः Whatever happens it
should be all right.

खेस्पेला *n* सिन्को

खेह्मालाङ्गः *n* आंशिक फुकाएको जाल

खेह्सा स. क्रि. फुकाउनु डोय्दो पाप्हाङ्गः खेह्स दै Unfold
your right wing.

खोडःगा *n* डाँडारो, धाँदो ओउः तीः स्युह्ती स्युह्ती खोडःगा
जाङ्गहती आल्नाः The water flowing off created
gullies.

खोडःचा *n* पेट र तिघ्रा बीचको कापमा हुने घाउ

खोडा: *n* खुँगो

खोन:(कमा) *n* बुहारी

खोम्पर:(दीङ्) *n* जंगल क्षेत्र, सिकार गर्ने स्थल

खोम्पर:इ *n* जंगल क्षेत्र, सिकार गर्ने स्थल खोम्पर:इमा

ओङ्हचाङ:या Shall I open up the hunting grounds?

खोयोङ् *n* भोलुङ्गो, कोक्रो चो:काय: खोयोङ्हाङ: इस्ती गम्नौ
She places the child in the cradle.

खोय्क्सा स. क्रि. पुछ्नु (दिसा, आँसु आदि), भाँडाबाट खुर्क्याउनु
खोले आम्ह खोय्क्ती जे:सा खे:तो This food must be
scraped off and eaten.

खोय्माय: *n* चाक

खोय्हा स. क्रि. हातले सबै खुर्क्याउनु: ओखोय्हा बाङ्
ओखोय्हा खोय्हाती लन:तो बेलाहाङ: The time when the
crevices are cleaned out.

खोरा *n* डबको

खोर्बोद्यो: *n* चेपा, चेपागाँडा

खोर्ज्यो: *n* चेपा, चेपागाँडा

खोर्सा स. क्रि. पासोतिर धपाउनु मेत्छ्या:काय: खोह्स्ताङ्
खोर्ती गम्नानी They drive the goats into a pen.

खोह *n* खोर

खोल:सा स. क्रि. अँगालो हाल्नु तोहा ओत्ओ चो:काय: आमाइ
खोल:ती गम्नौ A mother cuddles her new-born baby.

खोसा व. क्रि. बारिर्नु, छेकिनु म्हे:काय: मारु: खोसा खे:तो Fire
must be sheltered from the wind.

खोसीङ: *n* बारको काठ ओउ: कीम्काय: डाको: आपाइ
खोसीङ:इ खोआकान् That house my father walled with
timber.

खोस् *n* छाती, काख जा:इ ओउ:को: काह् लेम्हो खोस् लेम्
हो खे:तो The panther was licking his back, his

chest.

ख्यव:सा *v* ताछ्नु लाक्को: पुन् ख्यव:ती छाक्सा खे:तो The
tuber skin must be pared thinly.

ख्यव्बाङ् *n* अकाश

ख्याल् *n* ख्याल, ठट्टा इ कीम्लान्इ ख्याल् जाङ्हाओ The
house goddess plays jokes.

ख्याव: खेव:

ख्याव्री *n* छौँडो, डमरु (बाघको), ख्याउरी ख्याव्री माजा:कुस्
इहा वाहना: The khyawri goes in front of the tiger.

ख्यास्सा स. क्रि. फैलाउनु, फराकिलो बनाउनु (खेत, सुकुल, गुन-
द्री, कपडा आदि) राङ्पाय् तेह्को:सै ख्यास्ती घोक्तो
जाङ्हाआलाङ: Extending the field I made it larger
than it was last year.

ख्युरवा:(जा:) *n* एक जातको ठूलो उल्लू ख्युरवा:जा: ज्या:ना: त
खे:या मान्ता सीना: If the Great Horned Owl cries out a
person will die.

खाव्मै अ. क्रि. खेलनु

खेक्सा व. क्रि. बास्ना आउनु ओउ: फु:ओ: गोय: खेक्तो सय्
ङ्ना: That roasted yam smells savoury.

ख्वाक्सा स. क्रि. पस्कनु, औलोले निकाल्नु (घाँटीबाट)
गुक्हाङ: छास्ओ हुस्काय: रेन्होले: ख्वाक्ती त्युत्सा
खे:तो A bone stuck in the throat must be quickly
removed.

ख्वाल् अ. मू. छ्याप्ने आमाखेको: पालोइ ख्वाल् साती:पाय्
गीङ् जुदाताङ: म्होक्नौ Then the mother tipped out the
oil splashing all over his back.

ख्वीह्सा स. क्रि. मुठ्याउनु ओउ: ओय्क् ख्वीह्ती हक्उ Scoop
up that flour with your hand.

ग

गङ् *n* ढुँड (गाईबस्तुको) ओउ: गङ्हाङ: प्याक्काय: जे:गा
काउ Put the pig's food in that trough.

गङ्ह *n* कर्कलो माने ती: वाओ बेलाहाङ: हौलम् गङ्हको: मात्
खुप्ना:इसी When it rains children shield themselves
with arum leaves.

गछाय:सा व. क्रि. नयाँ पात टुसाउनु, पलाउनु रात्मुदीङ्
गछाय:ना: The forest has come into leaf.

गजप् *adv* गजब गजप् पेतो साय: मीन्ती मुना: How well it
has borne ripe fruit!

गत *n* कसरी, कस्तो गत हाय:ती जाङ्हासा? How should it be
made?

गतलाडः *adv* कसो, जसै, तापनि गतलाडः खेःया डा वाड्चाडः

However things turn out I will come.

गदद अ. मू. गडगड अवाज गदद त साः हुनुःनौ He made the earth shake and rumble.

गन्छसा अ. क्रि. लटपट्याउनु, अल्भनु, बल्भनु, बाँधनु (धेरै) ओउःकोः दोम्कायः गन्छआथै Its feet were completely entangled.

गन्सा अ. क्रि. लटपट्याउनु, अल्भनु, बल्भनु, बाँधनु (कुकुर) कुःओ मान्ताकायः गन्ती पानःनानी They bind up a thief.

गन्हसा व. क्रि. गन्हाउनु (तामाको भाँडामा राखिएको खाना, सुत केरी आइमाई) ओउः सीओ रु गन्हतो सय्ङ्नाः That dead snake has a foul smell.

गभुआ *n* गबुवा नाःतो रुय्ङ्कोः गभुआहाडः तीः कावःती तुङ्नीतो They used to drink water collected in many bamboo tubes.

गभुवाधुङ् *n* ठूलो बाँस्को बाजा

गमःसा व. क्रि. भस्कुनु, तलबलाउनु अमःतेःचाःनाः गमःतेःचाःनाः गत खेःयाकायः Don't be disturbed, be bold, whatever happens.

गम् *n* वश चोर्इ कीम्कोः मान्तालम्कायः म्हय्क्ओ गम् The power of thieves to put a spell on a household.

गम्सा स. क्रि. राख्नु ओउः चोःकायः अलअःती डाइ गम्चाडः I will rock the child in its cradle.

गम्हसा₁ व. क्रि. गन्हाउनु ताम्बकोः गम्हतो सय्ङ्नाः It has an unpleasant coppery smell.

गम्हसा₂ स. क्रि. अलमल, अकमक्क पार्नु

गय्ङ् *n* पासो, फन्दा, धराप रुत्वाःकोः गय्ङ् जाङ्हसा खेःतो A pheasant trap is to be made.

गय्ङ्सा स. क्रि. सुक्याङ्बुल्भाउनु वाः गय्ङ् गय्ङ्ती गम्डोतो ओउःकायः डाइ कनःती योनाडः I have set a bird trap so I will look at it.

गय्दचुः *n* एक जातको काँडे बोट गय्दचुः पाल्ती वाय्नाडः I cut down the thorn plant.

गय्दुङ् *n* भाले कुरिलो

गहर् *n* धन-सम्पत्ति नाङ्कोः कीम्हाडः गुचयुक् गहर् मुनाः How many possessions are there in your house?

गल *adv* कहिले, जहिले ओउः गलमा दाह्ल He did not arrive (at anytime).

गल् *n* मिर्गौलो लौ तात्उ उया भीत्रकोः सीन्हलम् पोप्लम् ल्हुङ् गल् त्युत्ती लेह्लम् त्युत्ती फुःउ Right cut it up and, taking out the liver, lungs, heart, kidney and spleen, roast them.

गल्फु *n* बोसो गलाको

गवःसा व. क्रि. खुम्चिनु ओउः राङ्पाय् आन पेतो गवःतो मुनाः तीः होती ज्याल्ल That field is nicely hollowed, water does not run off it.

गव्दा *n* लुक्ने, दुक्ने ठाउँ कोय् पारःकुयः इहा इहा वाहनै गव्द त्याक्ती इअ इअ वाहनै Some wild dogs go in front, taking up an ambush site.

गसायःसा व. क्रि. टुसाउनु, पलाउनु, आउनु (बादल)

भाङ्मुदीङ्आः गसायःआ The forest has come into leaf.

गहुङ् *n* गहुँ

गाक्नम् *n* सात दिनअगाडि

गाक्सा अ. क्रि. गिज्याउनु, खिज्याउनु नाङ्कोः चोःद्याङ्कायः अरुइ गाक्चाःथै Others may laugh at your daughter.

गागरःपा *n* देउता (सृष्टि गर्ने)

गाङ्सा व. क्रि. पानी नपर्ने किसिमको बादल फाङ्नु तेन्छ्याङ् मुस् गाङ्ती मुधाङ्नाः Nowadays the cloud is starting to break.

गाच्युक्सा *v* वाकवाक् नलागनु, घिन नमान्नु दीन्हसा क्रीओ मान्ता मायःकायः दीन्हसा गाच्युक्डली A person who is disgusted by it is not willing to touch meat.

गाःताङ् *adv* कता, जता, जतासुकै तेन्तेः गाःताङ्तेः आल्नाः ती? Where are you going today?

गाद्या बाद्या

गानःसा व. क्रि. फिँजिनु, फैलनु पीर्इ सबाय्कायः गानःती डाय्आथास The disease has struck widely.

गान्आक्सा स. क्रि. अह्हाउनु, सिकाउनु, चेतावनी दिनु जुगाङ् डीःलाम् तताडः नाःखेइ गान्आक्आथै "Don't ever laugh!" the older sister warned.

गान्दयः(साग) *n* लट्टे साग गान्दयसाग दुतो मुओ बेलाहाडः पेनाः The amaranth vegetable is best when it is red.

गाम्ए ताकुः

गाम्माली *n* च्यापुको हाड गाम्माली हुस्पाय् सुमा जेःसा भाक्डली Nobody likes to eat the jawbone.

गाम्सा व. क्रि. सच्चा हुनु, धार्मिक, जोशिलो गर्नु लयःकोः बेलाङ्कायः आःताः गाम्माःतो मेसा स्याव्ल Without having acted correctly to the territory (spirits) it is

not right to sing.

गाम्हासा व. क्रि. खप्नु, टिक्नु, टिकाउनु डाको: आम्ह गाम्
हताक्नाड: I make my food last a long time.

गायचन्दा *n* आँधीको देउता

गायागान्दन:रु *n* अजिङ्गर

गाय्(स्या:) *n* गाई

गाय्थ *n* आँधी, हुरी आन वेर् आन गाय्थ वाङ्ना: Much hail
and a fierce storm comes.

गाय्सा अ. क्रि. मैथुन गर्नु ओउ:इ लय:को: चो:कमाक:
गाय्आकान् He committed incest with his daughter-in-law.

गाय्ह्लाड: *adv* कहीं, कतै, जतै आपाताड: गाय्ह्लाड: गाय्
ह्लाड:ताड: आल्ना: The father goes off to some places.

गार:सा अ. क्रि. ताप्नु सीड: चाय्क्ती म्हे: मुत्ती गार:ती एन:सा
परना: To sleep one must chop wood, light the fire
and warm oneself.

गारा पाता

गारा अ. मू. लस्कुरै हुने किसिमले ग्लय्लम् पाय्हाताड:आकाय्
गारा त The monkeys trooped off.

गारसा व. क्रि. दुइ हातको औला जोडेर गोलाकार गर्नु, यसरी
नाप्नु इच्युक् गारओ सीड: A stick this thick.

गाल:वा:जा: *n* लोखर्के गाल:ना:जा: आन सीड:को: मात् मात् त
यात्ती वाह्ना: The squirrel often jumps across from
one leafy branch to another.

गाल:सा स. क्रि. जादु हाल्नु, प्रभाव पार्नु ओउ: लान्ड मान्
ताकाय: गाल:ती ब्र:ताक्नौ That evil spirit causes a
person to wander confused.

गालैयोक् अ. मू. भर्नु (जालमा हुने चमेरो)

गाल् कोय्ज्योत्

गाल् भाम्सा

गाल् तुम्सा

गाल्की:रो *n* एक जातको पोथ्रो

गाल्गु *n* एक जातको पिँडालु

गाल्ग्याव:लीङ् *n* एक जातको ठूलो कालो टोक्ने माकुरो

गाल्डा: *n* एक जातको ठूलो कालो माछो

गाल्चुङ्कुली अ. मू. कालो गहिरो आँखा मीक्मा गाल्चुङ्कुली
त लान् योनौ The demon was looking with dark,
deepset eyes.

गाल्च्याम:पालाङ्वा: *n* बुङ्गे चरो (बैजनी रङको)

गाल्ताक्सा स. क्रि. मैलिन: सर्मा पार्नु

गाल्तान्तरी *n* एक जातको पोथ्रो

गाल्दाम्(सीड:) *n* एक जातको ठूलो रूख

गाल्दाम्वीन: *n* एक जातको कालो चमेरो

गाल्दालवा: *n* एक जातको ठूलो चिल गाल्दालवा:मा: ँ
या:तीताड: मुना: The eagle was crying.

गाल्धय्(बाङ्) *n* दोश ओउ:काय: गाल्धय्बाङ् बय:ओ खे:तो
He was accused.

गाल्धय् *n* कालो जुरेलि

गाल्बुन्सी *n* कालो साँदन

गाल्भाङ् अ. मू. गहिरो प्वाल, भ्वाङ् गाल्भाङ् त खे:ओ
सा:को: घाङ्ताङ्आ: योम् पोक्आ It was into a deep
dark hole that a bear entered.

गाल्मीक् *n* आँखाको नानी मान्ताको: भाम्मीक्सै गाल्मीक्ड च
यव:नानी People see with their eye-pupil rather than
the whites of the eye.

गाल्याम् *adv* कहाँबाट, कता?

गाल्वा:सी *n* एक जातको रूख

गाल्सय्ङ्बन *n* एक जातको सानो रूख

गाल्सा व. क्रि. कालो, मैलो गाल्ओ म्हे:ग्ल्युम् दान्ह्ती ल्यान:ती
गाल्ताक्नानी Crushing black charcoal they rub it on
and blacken it.

गाल्सा:₁ *n* कालीमाटी गाल्सा:इ कीम्काय: च्या:नानी Black
soil is used to decorate houses.

गाल्सा:₂ *n* कालो माटो

गाल्सील्हा₁ *n* एक जातको चरो

गाल्सील्हा₂ *n* एक जातको कालो चिल गाल्सील्हा च्यो:ताङ्
तोय्ती वाह्ना: The eagles circle around the peaks.

गाल्सेचेक्₁ *n* उन्यू

गाल्सेचेक्₂ *n* कालो उनिउँ

गाव् *adv* कुन, जुन गाव् ल्याम्सै वाङ्आ Which path did it
come on?

गाव्मय् व. क्रि. कालो, मैलो

गासा अ. क्रि. 1) मुख बाउनु एत म्हेतोड: गाआ Its mouth
gaped like this. 2) चिर्नु ओउ: सीड:काय: वस्राय्ङ्
गाताक्उ Split that wood with an axe.

गा:सा *v* छटपटाउनु (भोकले), आग्रह गर्नु दोह् हाय:तीते:
लीङ्हाय:ना:ज गा:ना:ज ? Why are you restless and
unsettled?

गा:सै *adv* कहाँबाट

गास् *n* जोतेको बारीको पाटो यात्चाक्ड यात् गास्कायः मेनःसा
खाय्नाः One person is able to weed one strip.

गास्सा स. क्रि. माथितिर गोड्नु (बारीको पाटो) राङ् कामःअसै
त्यावःताङ् तव्हती गास्ती लनःनानी They work the field
upwards from the bottom.

गाःहाः *adv* कहाँ, जहाँसुकै कस्याः गाःहाः दै Where is the
deer?

गाःहाङः *adv* कहाँ, जहाँसुकै नाङ्कोः कीम् गाःहाङः मुनाः
Where is your house?

गाःहाङःसै *adv* कहाँबाट, कता? नाङ्जा गाःहाङःसैतेः दाह्ती
वाङ्तेनाः ? From where have you come?

गाही(लान्) *n* ठूलो ढुङ्गाको आत्मा\शक्ती बाङ्कोःपाय् भन्
गाहीलान् मुनाः There is a spirit of that rock.

गाहीबाङ् *n* आत्मा हुने ठूलो ढुङ्गो चोः ओत्ओ आमा गाहीबाङ्
द्याङ्तो वाङ्सा स्यावल् चोःकोः रयः बाङ्इ नाम्हती गालःती
सीनाः The mother of a new born child should not go
near a spirit rock, or the child will go be affected and
die when the stone smells its scent.

गाह्सा व. क्रि. खप्नु, थेगु, टिक्नु ओउः आम्ह गाह्ताक्सा
खेःतो That food must be made to last.

गीक्पुः *n* सात वर्षपछि

गीङ् *n* पिठ्युँ, ढाङ जाःइ दुलीको गीङ्सै डोह्ती मुओ खेःतो
The panther was chewing at the tortoise's back.

गीङ् ब्योङ्हसा

गीङ्कोः घोह्

गीत् *n* गीत

गीधवाः *n* गिद्ध

गीप्दनी *n* अन्च्यारोमा फुलएको फूल सय्दीङ्रो थेःआ
गीप्दीङ्रो ओर्आ The sunlight is retreating, the
shadows are growing.

गीप्नम् *n* ६ दिनअगाडि

गीप्सा₁ अ. क्रि. बिचार गर्नु डाकोः मनरो गीप्तोलेः मनाङः I
am ready to sing.

गीप्सा₂ *n* मनको कुरा

गीमःसा व. क्रि. सच्चा हुनु, धार्मिक, जोशिलो गर्नु

गीराय् *n* अम्लिसो गीराय्सै फेक् जाङ्हनानी They make
brooms out of the grass.

गीलसा स. क्रि. सम्भन्नु मामाखेपाय् ल्हुङ्हाङः आनताङः गीलधै
मुनाः The uncle was thinking much about it.

गीःसा *v* निर्धक्क हुनु

गु *n* 1) साथी, वयस्क मानिस, सालो, भिनाजु 2) पिँडालु गुपाय्
आन साक्नाः Taro has a slight tingling taste.

गुआपा *n* मितको बुवा डाकोः क्वाकायः डाकोः चोःलम्इ
गुआपा त तोसा खेःतो My children call my friend
'gu?apa'.

गुक् *n* घोक्रो, घाँटी

गुक् काक्सा

गुक् युप्सा

गुक्काक् *n* गाँड गुक्काक्मयःकोः खाल् तोकाय्आकाय् The
ones with goitres spoke amongst themselves.

गुक्कोः त्यावःअ

गुङः *n* लोखर्के गुङःइपाय् भ्युरहाङः चोःकायः छ्युत् जाङ्हनौ
Squirrels build nests for their young in bushes.

गुच्युक् *adv* कति, जति ओउः सीङः गुच्युक् यास्नाः ? How
tall is that tree?

गुतीःसा अ. क्रि. खुसीसँग गर्नु, होशियारीपूर्वक गर्नु राङ् गुतीःती
मेनःआकान् He readily weeded the field.

गुदीः *n* गिद्रो, गुभो, गुदी ओउः सीङःकोः गुदी नाःल आन
चाक्नाः That tree's centre is very hard, it has no pith.

गुदुरसा स. क्रि. अन्न र अरु खाने कुरा मिसाएर पकाउनु गोयः र
मकय्कोः चुय्लम् ल्याव्हती गुदुरती जेःनाः Yam and corn
are cooked together and eaten.

गुनी *adv* बिस्तारै, होशियारीपूर्वक गुनी गुनी न्यास्उ Put it
down carefully!

गुन्ज्युनःरो *n* एक जातको फूल

गुमीदीङ् *n* देवता (निको पार्न) गुमीदीङ्इ स्याक्ताक्सा काम्
जाङ्हनौ The gumidin does healing works.

गुलीलाङ् *n* एक खालको रोटी (पानीमा पकाइएको)

गुरीःलाङ् *n* एक किसिमको रोटी

गुरु पुतु

गुरदाव्लीरो *n* एक जातको फूल

गुह्रसा *v* दिक्का लाग्नु, पट्टाइ लाग्नु नाःतो ल्युङ्हाआ त खेःया
गुह्रआलाङः was bored with much waiting.

गुलीचा *n* अन्धो

गुलुङः *n* न्याउरी मुसा गुलुङःइ रु सात्नौ Mongooses kill
snakes.

गुलेली *n* गुलेली गुलेलीइ वाः आप्ती सात्नानी They shoot at
birds with a pellet bow.

गुल्हदाङ् *n* अरुको बदलिमा अउने र स्थान लिने व्यक्ति
ओउःको गुल्हदाङ् इखे वाङ्नाः This one follows in his
footsteps.

गुल्हसा स. क्रि. पछ्याउनु, लखेट्नु, लगार्नु ओउःनीस्
नाःचाःकोः दोम् गुल्हती दाहती वाङ्आ He came
following the two sister's footsteps.

गुसी *n* एक जातको रूख

गुस् *n* कुम्लो, भारी

गुस्सा स. क्रि. भारी टाउकोमा बोक्नु तालाङ्हाडः यातगुस्
सीडः लातूती गुस्ती दाहती वाङ्आ He came carrying a
bundle of wood on his head.

गुहसा अ. क्रि. पछ्याउनु, लखेट्नु, लगार्नु

गेः *n* औलो ज्यय् कान्छी गेःहाडःताडः चुम्आथै He seized its
little finger.

गेङः *n* कम्मर

गेङःपाम् *n* कम्मर पेट

गेङःसा व. क्रि. साँघुरिनु (कम्मर), बङ्गिनु कःस्याः आप्ओ मान्
ताड गीङ् गेङःती आप्सा खेःतो When shooting a deer
one must bend down to shoot.

गेःछीक् *n* कान्छी औला

गेःछुम् *n* साहिँली औला

गेदरःइ *n* रूखको पात पाकएर खस्यो गेदरःइ तोम्परःइमाः हन्
हजेःआ The jungle leaves have fallen.

गेदरःमा *n* रूखको पातको देबि

गेमःसा व. क्रि. स्पष्ट बोलेको मान्ता गमःती नोःसा खेःतो A
person should speak clearly.

गेम्सा व. क्रि. इमान्दारीपूर्वक काम गर्नु पेतो गेम्तो काम्
जाङ्हपानाः Let the work be done thoroughly.

गेम्हसा व. क्रि. बाक्लो बुनेको गेम्हतो क्याह्ओ राहाडः मुओ
ओय्क् योर्ल् Flour in a tightly woven tray will not
leak out.

गेराय् *n* अम्लिसो ओउः नीस्ज्योःकायः गेराय्लोःहाडः इस्ती
जेःआकान् He put the two in grass leaves and cooked
and ate them.

गेर् *n* गाला ओउः गेर्हाडःतेः घान्चानाः Don't hit him on the
cheek!

गेःला *n* पगाहा

गेलाह् *n* अर्धचन्द्र

गेलेः *n* पत्र

गेवःसा *v* खुम्विनु, सुकेर घुम्विनु ओउः लाक्पाय् तीःइ पुमःमात
भयान्ते गेवःती वाय्नाः Because it was not covered by
water that tuber is dry and spoilt

गेसा अ. क्रि. 1) राजी हुनु ओउः आन काम् जाङ्हसा ल्हुङ्हाडः
गेनाः He is willing to do many kinds of work. 2) हुनु,
ठिक हुनु

गेस्सा₁ स. क्रि. जिस्क्याउनु, भुठो प्रेम गर्नु ओउःकुस् डा
गेस्काय्नाःच That person and I tease each other.

गेस्सा₂ स. क्रि. 1) थाडनिनु (रोग), रोग बल्भेर कष्ट हुनु लान्इ
पीर्इ गेस्नाःथै An evil spirit afflicts him with illness.
2) शिकार खेल्लु डा कःस्याः गेस्लाङ् आन म्हरनाडः I
want much to hunt deer.

गेहसा व. क्रि. उचित, लायक, योग्य हुनु (विवाहको लागि)
ओउः मान्ता बीहा वानःती जाङ्हसाकायः गेहनाः That
person is suitable to marry.

गोगन्सीडः *n* गोगन रूख

गोगोता(साग)वाः *n* एक जातको तोरिगाँडा चरो

गोगोमाले *n* मल (कुखुरा, गाईगोरुको) वाःकोः गोगोमाले वान्या
वान्या त लेवेःतो साङ्हनाः A fowl's wattle wobbles
loosely.

गोडःसा व. क्रि. बाङ्गिनु, टेढो हुनु ओउः हुस् क्वेः लेखा
गोडःतो खेःतो The bone was bent like a hook.

गोङ्ज्यो *n* एक जातको लहरो

गोङ्ज्योसा व. क्रि. कक्रिनु (जाडोले), कट्याङ्गिनु तोहालेः च
योक्ती गोङ्ज्यो त मुनाः When first getting up one is
stiff with cold.

गोते *n* गोटी लाडःहाडः गोते पान्ह्आक्तीको डाः वार्नानी
After the weights are tied on the net they catch fish.

गोत् *n* गोठ, छाप्रो

गोत्न्यामः₁ *n* एक जातको हरियो फट्याङ्ग्रो

गोत्न्यामः₂ अ. क्रि. एक जातको फट्याङ्ग्रो

गोत्सा स. क्रि. बोलाउनु नाःखेइ हव्याङ्कायः कुनासै गोत्आथै
The older sister called the younger from inside.

गोत्साग *n* टाँकीको साग जेथहाडः गोत्साग तुरःनाः गोत्सीडः
क्या In the month of Jesth the gotsaga comes into
leaf, the gotsin? is it not?

गोत्सायः *n* टाँकीको टाटो, दाना

गोत्सी *n* टाँकीरूख

गोत्सीबाङ् *n* पश्चिममा हुने ठाउँ

गोदे: *n* कुर्कुच्चो दोम् गोदेको: पुन् क्राय्क्ती वाहसा खाय्उलु
When the skin of a heel is cracked one cannot walk.

गोदोरेङ् *n* पस्नु (प्वल्मा) योम्पाय् गोदोरेङ् त घाङ्हाङ: द्यान
ह्ती पोक्आ The bear retreated into its lair.

गोद्यो:ज्यो: *n* एक जातको लहरो

गोन्छे *n* दाही-जुङ्गा

गोपोत्यो *n* बाङ्गिएको चुचो

गोबाङ् *n* नराम्रो फोहर ठाउँ

गोभ *n* गरम् (हावा) सीतीआ: त्याक्चाङ:या गोभआ ध
या:चाङ:या Shall I keep off the cold dew, shield from
the heat?

गोम्फुवा: *n* एक जातको लाटोकोसेरो

गोम्हा *n* बिनायो गोम्हा जाङ्गसाकाय: मारु:इ फोह्ओ
छोङ्को: मो परना: To make a jew's harp mountain
bamboo from a wind-blown rocky outcrop is
necessary.

गोय: *n* तरुल, कन्दमूल लौ स्याङ्गपाय् गोय: द्याव:लाङ् आल्च
Right, tomorrow let's go yam digging.

गोय:बीन्स्त्रीप् *n* एक जातको चरो

गोय:हल् *n* जरो (तरुलको)

गोय:हल् *n* मूल जरो (अन्तिम भाग)

गोय:होम्रो *n* एक जातको सेतो फूल फुल्ने बोट (यसको पात
माछा मार्न बिषको रूपमा, कपाल रंगाउन तथा रिंगटा लाग्दा
औषधीको रूपमा प्रयोग गरिन्छ)

गोय्खाम:सा स. क्रि. मिलाउनु मोम:चो: र गोय्चो: गोय्खाम:ती
ग्याकाय्ओ कुरा ले:आ: Things about bringing together
a husband and wife.

गोय्चो: *n* लोग्नेमान्छे, पुरुष

गोय्चो:चो: *n* केटो, छोरा याज्यो: चो: गोय्चो:चो: मुना: A
child, a boy remains.

गोय्ज्योन: *n* कस्तुरी बिरालो

गोय्हासा अ. क्रि. मुन्टो निहुराउनु, तल हेर्न (मथिबाट) चो:इ
सीङ:सै गोय्ह्ती योआकान् The child looked down from
the tree.

गोर:सा₁ स. क्रि. फिर्नु, घुम्नु, छेक्नु क:स्या: गोर:ती वान:उ
Head off the deer and drive it here.

गोर:सा₂ अ. क्रि. सहनु, भेल्लु, सामना गर्नु ओउ: मान्ता आन
दुख च्यव:उतो गोर:ती मुना: The person has seen much
trouble and is enduring it.

गोरे *adv* गोलो, बाटुलो, डल्लो

गोर्ध्योक् *n* गालामा खानेकुरा जम्मा गर्ने थैली (बाँदरको) युक्
बुधाखेइपाय् माय: गोर्ध्योक्हाङ: वान:ती बय:नाथा The
monkey husband brought meat in his cheek-pouches
and gave it to her.

गोर्सा 1) स. क्रि. ताजा पानीमा फेरि उमाल्नु इहा म्हे:मुत्कुस्
हाओ ओहाङ्सै रेती भ्यान्ते गोर्ती दान:ती हासा खे:तो
First it is boiled with ash, then, because it is acid, it
must be reboiled (in fresh water). **2)** अ. क्रि. फर्कनु

गोहर्सा₁ *v* दिक्का लाग्नु, पट्टाइ लाग्नु

गोहर्सा₂ अ. क्रि. फिर्नु, घुमेर फर्कनु

गोलाङ्दुङ् *n* कन्द हुने बोट

गोलाङ्दुङ् सीमी

गोली हाव्हसी

गोलीती: *n* आँखा नदेखएको पानी सीमा गोलीती: लेखा मुओ
मोको:ती: पाय:को:ती: It is like unseen water of the
highland bamboo.

गोलोम्सा व. क्रि. गुनगुन्याउनु, स्पष्ट नबोल्नु

गोल्हसा स. क्रि. सार्नु, ओसारु मकय् इहाय्क्ओ मान्तालम्मा
मकय् गोल्हओ मान्तालम्मा वाङ्नै The corn-picking,
corn-bringing people come.

गोसा स. क्रि. दाउरा काट्नु, ल्याउनु मान्तालमज्जतीपाय्
सीङ:ताङ:आ गोसा ची:आकानी All people knew how to
collect wood.

गो:सा स. क्रि. पुकार्नु, घन्कनु, कराउनु, बास्नु, कुर्लनु गुन्जन
आपाकाय: गो:डोतो त्याङ्गल I called for father but he
did not reply.

गोसाय: *n* मुखुण्डो (काठको) मान्ता गोसाय: ल्हुप्ती स्याह्ने
People put on masks and dance.

गो:स्या: *n* कस्तुरी बिरालो गो:स्या:इ धुम्बुली साय: जे:नौ The
civet eats figs.

गोहारसा स. क्रि. सार्नु, ओसारु

गोहे *n* एक जातको जनावर, सालक

ग्याक्वा: *n* एक जातको चरो ग्याक्वा:इ रेक्याकाय: पेमालो
कुरा दाङ्ना: When the gyakwa? gives a warning call it
forebodes evil.

ग्याङ्जाग्याव:लीङ् *n* एक जातको ठूलो माकुरो

ग्याङ्सा व. क्रि. लामो हुनु (वस्तु, कथा), अग्लो हुनु (मानिस) इ
आन ग्याङ्ओ ना:सुय:को: खाल् This is a very long kind
of knife.

ग्याङ्गहसा *v* अचम्म लाग्नु, छक्क पर्नु दोह्लाडः आन वलम् पलम्त ग्याङ्गहारःआ It was something that felt very strange.

ग्यात्सा *v* मनमा गङ्नु, प्रभाव पर्नु ऋःइपाय् आमा त ग्यात्नाथै The child was under the impression she was its mother.

ग्याप् *n* सियो इची मय्तो ग्यापचयुक् ताङ्गओ खेःतो It was this small, needle-sized.

ग्यावःलीङ् *n* माकुरो

ग्यावःलीङ्गो *n* एक जातको बोट

ग्याव्सा स. क्रि. डोरी टाँगु मेत्छ्याःकायः पेन्हती ग्याव्ती हामःउ Tether the goat.

ग्याव्हसा अ. क्रि. भुक्नु कुयःइ ग्याव्हनाःतय्हच The dog is barking at us.

ग्यासा स. क्रि. मान्नु, स्वीकार गर्नु, सकार्नु, इच्छुक हुनु नाङ्ग सायःसा ग्यातेःइली You are not willing to listen.

ग्योक्सा अ. क्रि. पल्कनु, नियमित गर्नु ओउः जेःगा न्युम्तो भ यान्ते ग्योक्ती जेःनानी Because the food is tasty they eat it regularly.

ग्योर् *n* गाला

ग्युग्यु अ. मू. सँगै हिङ्नु सुम् नाःचोङ् ग्युग्यु त द्यान्हतीताङः वाङ्आकाय् The three sisters return together.

ग्युयुयु अ. मू. मिलेर गर्नु, सँगसँगै गरे भैं ओउःमयः ग्युयुयु त वाह्ती मुनै Those ones always go around in a pack.

ग्युसा अ. क्रि. तङ्गनु

ग्यप्सा व. क्रि. सिद्धिनु

ग्याःसा व. क्रि. मिल्नु ओउः द्याह् ग्याःती नोःसा चीःनौ He can now speak fluently.

ग्याङःसा व. क्रि. काट्नु, फाँडनु राङ् ग्याङ्लाङ् आल्ड Let's go to clear the field.

ग्याङ्(धाकर्) *n* डोको (ठूलो)

ग्यान्योसा स. क्रि. निदाउनु (हात, गोडा) एनःओ बेलाहाडः कुत् ग्यान्योनाताङः When sleeping my hand gets numbed.

ग्याप् अ. मू. भ्याप्प ग्याप् त हायःती पीह् प्लवःतीताङः गम्आकाचु Hurriedly the two grabbed and upturned the stool.

ग्याम् अ. मू. भट्ट ग्याम् त दाहनाः, बुधापाय् The husband arrived quickly.

ग्याम्हसा स. क्रि. थप्नु, सँगै बाँध्नु रुइ नीसै दोम्मा एत ग्याम् ह्तीलेः डायःती गम्नाथै Seizing the two legs together

the snake held him.

ग्यावःसा व. क्रि. भमभमाउनु, थरथराउनु नेःलावः दीन् ह्आक्तीको दोम् कुत् ग्यावःनाःताङः After touching nettles my arms and legs sting.

ग्यासा अ. क्रि. तङ्गनु जीक्आक्तीको तोहालेः ग्याती मुनाः After being sick he is just now recovering.

ग्याह् *n* स-सानो हाँगा ग्याह् तुस्साकायः आन पेनाः Sticks are good for stoking a fire.

ग्योःसा व. क्रि. खुट्टा खुम्चिनु, निहुरानु सीडः लात्ओ बेलाहाडः क्योडः ती ग्योःती वाह्नाः One carries wood with bent knees.

ग्योक्वाः *n* कज्याङ्कुरुड हाँस ग्योक्वाः ताङ्गओ तीःहाडः डाः जेःलाङ पाय्हनै The geese go south (in September-October) to go to the large lakes to eat fish.

ग्योक्वाःसायः *n* कज्याङ्कुरुडले खसालेको मणी

ग्योक्सा व. क्रि. खुट्टा खुम्चिएर लङ्नु दोम् खुन्हती भयान्ते ग्योक्नाः Because of being weak at the knees one collapses.

ग्योङ्हसा अ. क्रि. चलमलाउनु तोहाकोः चोः ज्योस्सा बोडःती ग्योङ्हती साङ्हनाः A young child, trying to spring up, bounces at the knees.

ग्योप्सा स. क्रि. ताल्नु (पोथ्रोहरु)

ग्योमः *n* खरानी

ग्योसा अ. क्रि. तङ्गनु

ग्योहसा व. क्रि. खुट्टा खुम्चिएर लङ्नु दोम् ग्योह्ती च्युडःज्युडः त तोन्आ Collapsing at the knees he fell.

ग्रकःसा अ. क्रि. रसिनु, चुहिनु इ तुमः खुदु ग्रकःती योर्ती वाय्आ This honey is running out.

ग्रक्लाय्पा/मा *n* संरक्षक ग्रक्लाय् नाःमालो मान्ता A person without a protector.

ग्रक्सा स. क्रि. थिच्नु, थिचोमिचोमा पार्नु लीःओ भारीइ ग्रक्नौ A heavy load presses one down.

ग्रग थग

ग्रङ्कसा स. क्रि. निथार्नु, रित्याउनु ओउः लाःइ आप्ओ कःस्याः वयः ग्रङ्कःती वाह्नाः The deer hit by the arrow goes on, losing blood.

ग्रङ्सा स. क्रि. निथार्नु (अन्तिम थोपा समेत) तहज्याएर रित्याउनु

ग्रतःसा व. क्रि. निथारेर, तहज्याएर रित्तिएको हुनु तुमः खुदु ग्रतःती वाय्आ The honey is all drained out.

ग्रदक्सा अ. क्रि. गुडनु (ढुङ्गा) मान्ता बाङ्हाडः ग्रदकती तोन्नाः

ग्रधसा अ. क्रि. बिस्तारै गर्नु मास् ग्रधती लात्नु Carry the lentils carefully!

ग्रनःकीम् अ. क्रि. बस्न नहुने घर ग्रनःकीम्पाय्आन मान्ता सीती भयान्ते फेओ कीम् लेःआः A grān?kim is one abandoned because of many deaths.

ग्रनःसा 1) अ. क्रि. रिक्तो नहुनु, नपाईनु, प्रयोग गर्न छुट डाकोः पाथी न्हामःधाङ्ग दोह दोह काती ग्रनःती मुनाः My basket is not empty just now. Having put various things in it, it is not free. 2) स. क्रि. वेदना हुनु, पीर पर्नु दुख सीतो स्याव्नाः आन दुखइ ग्रनःनाःताडः I am troubled to death with much affliction.

ग्रपःसा स. क्रि. सिद्धयाउनु, सकाउनु लाङःकोः घाङ् ग्रपःती पानःआ त खेःया फास्सा खाय्ल If the holes in a net are completely mended, it cannot come apart.

ग्रपपक् अ. मू. ठिकसँग गर्नु, राम्रो व्यवहार गर्नु अरु मोमःचोःकुस् डीःमाःत ग्रपक्त हायःती वाह्अ Don't be fooling with other women, but act properly.

ग्रप्सा व. क्रि. सिद्धयाउनु, सकाउनु डाकुस् कायःकाय्ती याक्ओकायःपाय् द्याह् डाइ ल्होक्आलाडः द्याह् ग्रप्आ The one living with me, who always quarrelled, I have sent off - he is finished with.

ग्रमः अ. मू. दरो, दृढ रय्लाम् ग्रमःत मुअ Don't be frightened, stand firm!

ग्रमःसा स. क्रि. कठोर, लगातार हुनु, सिद्धयाउनु दुखइ ग्रमःआताडः I am crushed with trouble.

ग्रम्हग्रम्ह अ. मू. लगातार, टपटव, दृढपूर्वक गरे भैं, निर्धक् कसँग युःइलेः राङ्कोः मकय् ग्रम्हग्रम्ह त आनलेः तातती जेःनौ The mice relentlessly eat the corn in the field.

ग्रम्हसा व. क्रि. खँदिलो, बलियो हुनु चुम्ओ बेलाहाडः आन चाक्तो ग्रम्हनाः When grabbed it was very firm-muscled.

ग्रयोङ् व. क्रि. यमल, जोदा (फलफूल)

ग्रय्क् n एक जातको सुगा ग्रय्क्इ दम्बरायःकोः सायः जेःनौ The parrots eat fig fruit.

ग्रय्ङ्हासा व. क्रि. गुच्छा हुनु, जोडिनु आय्सायः ग्रय्ङ्हती सायःनाः Cucumber fruits in bunches.

ग्रय्हासा स. क्रि. छिनाल्नु, काट्नु

ग्राक्थाक् अ. क्रि. धेरै फल फुलेको

ग्रागा थागा

ग्राङ्गुदुङ् अ. मू. खटखट आवाज, खडखडाहटको आवाज गभुआ लात्तीताडःआ ग्राङ्गुदुङ् ग्राङ्गुदुङ् रायःतीताडःआ Carrying the containers they bumped and rattled along.

ग्राङ्सी n एक जातको रूख, काभ्रो

ग्राङ्हासा 1) अ. क्रि. जम्नु, गँगरिनु, दानेदार बनाउनु सीतकोः वयः साः स्याव्ती ग्राङ्हती वाय्ती मुआ Sita's blood, solidifying, turned to earth. 2) स. क्रि. फरासिलो वा उदार हुनु

ग्रानःसा स. क्रि. सिद्धयाउनु, पिर्नु

ग्रान् adv भुत्रो ओवः नाय् ग्रान् स्याव्नाः Those clothes are wornout.

ग्रान्नाय् n भुत्रो लुगा ओउः ह्यात् ग्रान्नाय् लावती ग्रीनी ग्रीनीत दाह्ती वाङ्आ The orphan appeared, dressed in flapping rags.

ग्रान्हासा अ. क्रि. धेरै फल फुल्नु ओउःनीस्इ वाः र वीनःइ पेतो भोम्हती भोयःती डायःओ यलेः नाःतो सायः ग्रान्हाः A Chyuri that the bats and birds have come around has many fruit forming.

ग्रापाःसा स. क्रि. सबैसँगै बाँध्नु, जोड्नु मय्सायःकोः धुङ् ग्रापाःती मारुः पोक्ताक्माःसाकायः पानःसा खेःतो

ग्रामःग्रमः अ. मू. भाट भुट्टै ओउः मान्तालम् ग्राम्ः ग्रमः त दाह्नाः बतीक् चुम्आथै As soon as they arrived they seized him.

ग्राम्हासा व. क्रि. दुइटा काम् एकै चोती गर्नु नीस्चाक्कोः भारी यात्चाक्इ ग्राम्हाती लात्नौ One person carries two men's loads together.

ग्रायःबाङ् n जाँतो

ग्रायःबाङ्बोप् n एक जातको घुँगी, शङ्खेकीरो

ग्रायःसा स. क्रि. पिँध्नु, पिस्नु आम्हल्म् ग्रायःबाङ्इ ग्रायःती जेःआकानी Grinding the grain they ate.

ग्राय्ङ्हाक् अ. मू. सँगै उभिनु ओउःनीस् ग्राय्ङ्हाक् त मुनाःच The two are standing together.

ग्राय्ङ्हासा व. क्रि. गुच्छा हुनु, जोडिनु

ग्रालाप् अ. मू. पिलपिल चम्केर (जूनकीरी आदि) ग्रालाप् ग्रालप् त पाङ्गुली थोङ्ती वाह्नाः The firefly goes about twinkling its light.

ग्रालाप् ग्रालप्

ग्रावःग्रावः अ. मू. सँगै हिँड्नु ओउः मान्तालम् ब्रक्त ग्रावः ग्रावः
त तन्ती आल्ने Many people are running in a bunch.

ग्राव् *n* एक किसिमको रोग (आउँ) ग्राव् डायःओ मान्ताइपाय्
आन न्योल् ओत्नौ A person with sickness passes a lot
of mucus.

ग्राव्सा स. क्रि. घिचु नोह् अ इ जेःगा ग्राव्उ Take it and eat it
up.

ग्राःसा स. क्रि. कुप्रभाव पार्नु, वशमा पार्नु आमाइ योआक्तीको
तुक्कोः चोः ग्राःनाःथै After the mother sees it the
unborn child is affected.

ग्रास् *n* जमाएको मधु, खोदो (चिउरीको) यसी ग्रास्कोः खुदु
क्रेक् स्यङ्नाः The solidified nectar of the Chyuri tree
smells good.

ग्रास्सयः *n* 1) बर्ख जन्माएको बच्चाको सेतो तह 2) वस्त
ग्रीगी थीगी

ग्रीग्रा अ. मू. पिलिकपिलिक (जूनकीरी आदि) ओउःपाय् ग्रीग्रा
ग्रीग्रा त पाङ्ग्यौली स्याव्आ He became a flitting firefly.

ग्रीनःसा *v* भस्कुनु, तर्सनु, आत्तिनु ल्याम्हाडः त्योक्मातो दोह्
दोह्कः ग्रीनःमात क्वेन्ह्मातो पाय्ह् अ Go home without
tripping, being alarmed or stumbling on the way.

ग्रीनी ग्रीनी

ग्रीप्सा *v* रमाउनु, रमभ्रम गर्नु साथीकुस् आन ग्रीप्नाः He is
happy with his friends.

ग्रीमी चीकी

ग्रीलोप् अ. मू. पिलिकपिलिक (जूनकीरी आदि) पाङ्ग्यौली
याह्दीङ् वाह्नाः ग्रीलोप्त ग्रीलोप्त प्लीङ्हती वाह्ना
Fireflies flicker about at night.

ग्रीवीग्रीवी अ. मू. सँगै चल्ने ग्रीवी ग्रीवी त मीओ हवल् तन्ती
आल्आकाय् The children run off together.

गुः *n* ढिको, गिर्खो गुःपाय् सुकोःमा मुनाः Everyone has
glands.

गुक्सा अ. क्रि. भुक्नु, भोलिनु ओउः सीडःको दालुङ् साःताङ्
गुक्नाः That tree's branches droop down to the
ground.

गुगु थुगु

गुङःसा अ. क्रि. भुक्नु रुङ्कोः च्योः कामःताङ् गुङःती घुट्
ह्नाः The tops of the bamboo bend and hang down.

गुङ्सा₁ अ. क्रि. ओर्लनु

गुङ्सा₂ स. क्रि. निथार्नु (अन्तिम थोपा समेत) तहज्याएर रि
याउनु म्होक्ती वाय्ओ बेलाहाडः गुङ्ती वाय्आ When
spilt, it was completely drained.

गुदुङ् *n* खोलसोको तल भाग

गुपुःसा स. क्रि. तुन्नु, परेली टाँसिनु मीक्चाइ मीक्कायः गुपुःनौ
प्याङ्ती योसा खाय्ल् Eye sores gum up the eyes, one
cannot open them to see.

गुम्सा *v* न्यानो हुनु (लुगा) न्याम् भ्युङ्ओहाडः नाय्ड मान्
ताकायः गुम्ताक्नौ When it is cold one warms up with
clothes.

गुम्हसा व. क्रि. भुत्तिनु, टुप्पामा जोडिनु ओउः गोयः साःहाडः
नाःतो गुम्हती मुनाः (The roots of) that yam all meet in
the soil.

गुङ्हुह्युक् अ. मू. सँगै बस्नु एतताडः योआकान् ती गुङ्हुह्यु
युक् लयःकोः चोःनीस्ताडःआ He looked and there were
his two small children, sitting together.

गुसा व. क्रि. थाङ्निनु, (रोगी), रोगले थलो पर्नु सेलः स्याव्ती
वाङ्सा खाय्उलु गुलाङ् फाडःआकान् He is not able to
get better - he has fallen to a long, protracted illness.

ग्रेगे थेगे

ग्रेङ्सा व. क्रि. पातलिनु, दुब्लो कुनु जेःगापाय् बयःनेःनाङ्तो
दोह् हायःतीतेः नाङ्तेः ग्रेङ्तीतेः आल्तेःनाः ? I have been
giving you food, why have you gone so thin?

ग्रेनेसा व. क्रि. जोडा, गुच्छा फल्नु फल्नु मकय् ग्रेङ्हती सायःनाः
Corn has multiple cobs.

ग्रेनेःसा व. क्रि. चील्नु, (सिस्नु जस्तो)

ग्रेप्सा स. क्रि. सिद्ध्ययाउनु

ग्रेम्हसा व. क्रि. स्पष्ट बोल्नु ओउः मान्ता आन ग्रेम्हती नोःनाः
That man speaks very clearly.

ग्रेलीप् अ. मू. पिलपिल गर्ने किसिमको (जूनकीरी आदि)
असारहाडःसै रात्हाडः पान्यव्ली ग्रेलीप् ग्रालाप् त थाङ्नाः
In this month of Asar the fireflies appear twinkling.

ग्रेहसा स. क्रि. चट्ट छिनान्नु बुधीइ ग्रेहती खाय्ओ रुकोः मेःलेः
लात्ती ह्युत्ती ओउः गुलुङःनीस् क्रव्आकाच Dragging
the snake's tail, cleanly severed by the female, the
two mongooses fled.

ग्रेगो थोगो

ग्रेडः *adv* बाक्लो, लस्सा ओउः तुमः खुदु ग्रेडः स्याव्ती ग्रा-
ह्आ The honey has thickened and become solid.

ग्रेडःबाङ् *n* चुनको ढुङ्गा चन् लयःकोः ग्रेडःबाङ् घाङ्हाडः
मुआ The crab was in its own limestone hole.

ग्रेडःबाङ्मीक् *n* तारा

ग्रेङ्कोसा अ. क्रि. घाँटी तान्नु, भुक्नु स्याः कामःताङ्
ग्रेङ्कोती जेःनानी Cattle eat with their necks stretched

downward.

ग्रोपोसा अ. क्रि. भर्नु (लेसिलो पदार्थ) योरो लयःले: ग्रोपो:ती ग
ले:ना: Nectar drops off of itself.

ग्रोप्च्यास् *n* चोयो (नाङ्लोको)

ग्रोप्सा व. क्रि. च्यापच्यापी, लस्सा लाग्नु ओउ: डात् ग्रोप्ती भ
यान्ते वा: बेत्सा खाय्उलु Because the birdlime is sticky
birds cannot get free.

ग्रोम:सा व. क्रि. अँगालोमा हुनु, यसरी रूखको घेरा नाप्नु ओउ:
सीड: इच्युक् ग्रोम:ना: That tree is this big around.

ग्रोम् *n* फूलको भाग

ग्रोम्सा स. क्रि. अँगालो हाल्नु कुच्युरुड:इ सीड:काय: ग्रोमती
मुओ खे:तो The lizard was clinging to its branch.

ग्रोम्ह *n* बिफर, माई ग्रोम्ह ग्रप्ती द्योक्आ द्याह गलमा वाङ्ल
Smallpox is eradicated, now it will not come again.

ग्रोय्क्रोत्रो *n* मास गेडे पोथ्रो

ग्रोहसा स. क्रि. अँगालेमा हुनु, औला तथा पाखुरा जोडेर गोलो
बनाउनु, त्यसरी नाप्नु

ग्लड: *adv* बाहिर निस्कने, भुक्क उठ्ने ओउ: जाबी ग्लड:
पुत्तुलु The netbag will not fill to overflowing.

ग्लड:सा अ. क्रि. बाहिर निस्कनु, भुक्क उठ्नु इ जाबीकाय:
दोह्लाड:इ ग्लड:आथै Something is making the netbag
bulge.

ग्लड्सा व. क्रि. सान्हो हुनु (माटो), छिर्न तथा घुस्न नदिनु
सीड:काय: डाय:आक्तीको ला: ग्लड्ती ज्याल्ना: After
hitting a tree the arrow misses.

ग्लन:सा अ. क्रि. केही कुरामाथि उभिनु हामामा:त भयान्ते इ
तेबल्हाड: ग्लन:ती ओ:हाड: माय: योको:उ Because you
cannot reach it stand on the table and hang the meat
there.

ग्लन्ह *n* पासो थाप्न रूखमा लिसो राख्ने ठाउँ लय:को:
सीड:हाड: डा लय:को: ग्लन्हताड् लन्हनाड: I I will climb
my tree to my catching place.

ग्लय् *n* ढेडुवा

ग्लय्ङ्ग 1) अ. मू. स्याउँस्याउँ जाने देखिन (पानीभित्रको
माछाहरू) डा:पाय् ग्लय्ङ्ग तताड:आ मीक्इ योसापाय् मुना:
Shoals of fish can be seen everywhere. 2) व. क्रि. र
याउँस्याउँ जाने देखिनु(पानीभित्रको माछाहरू) ती:को:
दुम्हान्हाड: डा:पाय् ग्लय्ङ्ग तताड: ग्लय्ङ्गती
साङ्हतीताड: मुनै Shoals of fish can be seen darting
around in the pool.

ग्लय्थुम्सीड: *n* एक जातको रूख

ग्लय्वीन: *n* एक जातको ठूलो चमेरो

ग्लय्सी *n* एक जातको रूख

ग्लर:सा अ. क्रि. आँखा पोल्नु (कसिङ्गरले) ओउ:इ मीक्हाड:
ग्लर:आताड: He bothers me (lit. makes my eyes sore).

ग्लव्ससा स. क्रि. पोल्नु (अट्टुल्लोले) म्हे:द्युन:इ ग्लय्काय: जेल
ह्हाड:ताड: ग्लव्सउतो He burnt the monkey's forehead
with a brand.

ग्लसा व. क्रि. भुत्तिनु म्हे: धाह्आक्तीको रामा ग्लना: After
being heated in the fire the sickle has lost its edge.

ग्लाड: *n* रूखैमा पाकेको फल इ ग्लाड: मन्हओ साय: उम्हसा
परल This is a tree-ripened fruit, it does not need
artificial ripening.

ग्लाड:सा स. क्रि. थप्नु (छरेको बीउ), पुन: छर्नु, बढी छर्नु ओउ:
साडा ग्लाड:ती वार्सा खे:तो The millet needs to be
over-sown.

ग्लाप् *n* पाखा-पखेरो

ग्लाम:सा स. क्रि. पानीले जमीनको माटो थप्याएर कडा पार्नु
ती:इ सा:काय: ग्लाम:आक्तीको क्लाय्ड:नौ After the rain
flattens the earth it becomes hard to penetrate.

ग्लाम:सा: *n* पानी परेर कडा भएको माटो; सान्हो माटो

ग्लाय्ड:सा स. क्रि. पानीले जमीनको माटो थप्याएर कडा पार्नु

ग्लाय्ड्सा अ. क्रि. उछिट्टिनु ला: ग्लाय्ड्ती भयान्ते ग्लेह्ना:
When an arrow is turned aside it misses.

ग्लाव:सी *n* सिमल हीक्वा:इ ग्लाव:सीको: ग्लय्काय: थ्याव:ती
म्हाङ्ती ओर्ताक्नौ When the drongos touch the Silk-
cotton tree buds they awaken them, causing them to
flower.

ग्लाव:स्रोक् *n* बिच्छी जस्तो देखिने कीरो ग्लाव:स्रोक् सुय:तो
सुङ्तो सय्ड्ना: The false scorpion has a pungent, sour
smell.

ग्लासा व. क्रि. कडापन घट्नु (स्टील), प्रभाव, शक्ति घट्नु
(धामी) रामा ग्लाआक्तीको पाल्सा खाय्उलु After the
sickle has lost its edge it cannot chop.

ग्लास्सा अ. क्रि. सम्भन्नु थोड्हा डाइ रु च्यव:डोतो माड:खामा
च्यव:तीले: ग्लास्ती माड:आलाड: When awake I saw a
snake and I also dreamed about it.

ग्लीङ्ग *n* आत्मा (मान्छेको) नो:ओखे आने गवालाम: जे:ओखे
आने ग्लीङ्गले: The speaking (spirit) is the gwalam?,
the eating one is the glingh.

गलीपीचीक्वा: *n* एक जातको चरो गलीपीचीक्वा:इ ती: वाओ बेलाहाड: न्याम्काय: वाड्अ त गोतनौ When it rains the Babbler calls to the sun 'Come!'.

गलीपनाय् *n* कमिज, भोटो बुधाखे त्याव:ताड् कमीस् खे:ओले: *r* लीपनाय् गलीपनास The husband wore a shirt on top.

गलीप्सा स. क्रि. लुगा लगाउनु मीतीड् आल्साकाय: पेओ नाय् *r* लीप्सा खे:तो To go to a meeting one puts on good clothes.

गलीसा व. क्रि. कोपिला फक्रन थाल्नु

गलीह् *n* त्यागुनो गलीह् फु:ती जे:ना: फोस्तो ओय:ना: The yam is roasted in the fire - it has a light, floury texture.

ग्लुप्सा स. क्रि. लुगा लगाउनु

ग्लुसा स. क्रि. उखेल्लु (भार) राड् कुतड् ग्लुसा खे:तो A field is weeded by hand.

ग्लेन्हसा अ. क्रि. नलागनु, चुक्नु डाय:डल ग्लेन्हआलाड: I did not hit it, I missed.

ग्लेव:सा व. क्रि. सुधर्नु ओर्आक्तीको य द्याह् भ्रयाक्सा बोड:ओ ग्लव:आ Having blossomed the Chyuri begins to set fruit, the flowers wither.

ग्ले:सा अ. क्रि. खस्नु, भर्नु ओउ: साय: लय:ले: ग्ले:ती वबय्आ That fruit fell off of itself.

ग्लेह्सा अ. क्रि. नलागनु, चुक्नु ला: ग्लायड्ती भयान्ते ग्लेह्ना: When an arrow is turned aside it misses.

ग्लोड्ह *n* नलीहाड ग्लोड्हको: चा गलमा स्याक्ल Wounds on the shin do not heal

ग्लोत् *n* आत्मा (फलाना बोटको) मय्साय:चलोत् आने कीम्को: मय्साय:हाड: मुना: च्यव:सा खाय्ल कीम्गोय:को:मा: भीत्रले: मुना: The spirit of a banana palm is the house banana. It cannot be seen. It is in house yams also.

ग्लोम:सा स. क्रि. अँगालो भराउनु, हाल्नु इ सीड: ग्लोम:ती योउ Put your arms around this tree (to see how big it is.)

ग्लोम्हसा स. क्रि. अँगालो भराउनु, हाल्नु

ग्लोस्सा स. क्रि. रूखमा मुढा तेर्साएर भज्याड बनाउनु

ग्लोस्सीड: *n* मुढाको भज्याड ग्लोस्सीड: ग्लोस्आक्तीको ओउ: ताड्हओ सीड:हाड: लन्हसा खाय्ना: Putting a log against the big tree it can be climbed.

ग्लोह्सा स. क्रि. औँलोले खाम्नु

ग्ल्यम:सा अ. क्रि. गन्ध आउन छाड्नु, रिस मर्नु ओउ: सयड्ओ ग्ल्यम:आ, द्याह् मीह्आ The smell has ceased, it is now gone.

ग्ल्याड:सा व. क्रि. छोप्नु (पानी,माटोले:) वार्ओ बीया चोयाकाय: ती:इ ग्ल्याड:सा खे:तो The sown seeds must be covered with water.

ग्ल्यान:सा स. क्रि. भपार्नु, दपेट्नु नीड्काय: भुडाले ग्ल्यान:सा दो:ओजा खे:डल डाजा It is not only you that I get to remind.

ग्ल्यानसा *v* वाक्क लाग्नु लहुड् ग्ल्यानओ मान्ताकाय: लहाम्ओ द्युर् वाड्ना: A person who is nauseated has salty saliva.

ग्ल्याव:सा स. क्रि. अम्लाउने पानी घट्नु ती: ग्ल्याव:ती द्योक्आ अरु ती: पा:सा खे:तो The water has decreased, more must be added.

ग्ल्यासा अ. क्रि. निक्लन (याममा), शक्ति गुमाउनु (धामी) द्याह् ती: वाना: द्याह् धोड: ग्ल्याना: Now the rain has come, now the frogs will come out.

ग्ल्यु: *n* कोपिला ओउ: रो ग्ल्यु: स्याव्आ That flower has come into bud.

ग्ल्युड्हसा अ. क्रि. ओर्लनु, निक्लनु, बाहिर आउनु वा जानु नीस् पय्क्चा:ले:ताड: काम:ताड् ग्ल्युड्हआकाच The couple went down below.

ग्ल्युन:सा स. क्रि. ओराल्नु, निकाल्नु बेलाड् ताड्हओ दुम्सै ग्ल्युन:तीताड: चो:ताड: छ्यान:आकान् Taking it out of a huge gourd he showed the child.

ग्ल्युप्सा अ. क्रि. लुगा लगाउनु

ग्ल्युम:सा स. क्रि. फेरी भराउनु, ढिकीको घान लाउनु याम् थुम:ओ बेलाहाड: चुय् च्युम:हाड: कुतड् ग्ल्युम:सा खे:तो When rice is being pounded the grains are pushed back into the hole with the hands.

ग्ल्योसा व. क्रि. नरम हुनु (मासु) ग्ल्योतो हाओ माय: आय्ह्ना: Meat boiled to tenderness is soft.

ग्ल्यो:सा *v* भिँजो हुनु, हैरान हुनु इ काम् जाड्हती द्याह् डा I have had enough of this work now.

ग्वक्सा स. क्रि. जालले घेर्नु, फसाउनु वीन:काय: लाड:इ *r* वक्ना:थै लोने: लाड:हाड: लहीन:ना: A bat is first encircled with the net, then it is slipped down (inside it).

ग्वम् *n* वश, शक्ति, प्रभाव ओउ: मान्ताकाय: जा:को: ग्वम्ड खुप्आथै The panther's power protects that man.

ग्वम्ड खुप्सा

ग्वम्सा *v* रिड्गाउनु, होस हराउनु ग्वम्ओ मान्ता तोन्ना: A giddy person falls.

ग्वम्हसा अ. क्रि. अलमल्याउनु, आँखा धमिल्याउनु इको: ल
हुङ्सारे ग्वम्हती मुओ नो:सा खाय्उलु He is confused in
his mind and cannot talk.

ग्वर: *n* जाल राख्ने बाटुलो बिट सोह् ग्वर: मुना: There is an
empty frame.

ग्वर:सा स. क्रि. घेर्नु, छेक्आरो मारुं

ग्वर:सा स. क्रि. हाड वरिपरिको मासु काट्नु, बङ्ग्याउनु
ओउ:ताङ् हुस् मुना: माय:सै ग्वरती तात्उ There is bone at
that end, cut meat off around it.

ग्वलअ:सा अ. क्रि. फरफराउने हुनु नाङ्को: फेर क्रोङ्गल व
वाप्ओहाड ग्वलआ:ना: Your net-rod is not rigid, it
flaps when moving it.

ग्वल:माहाय्क् *n* जाल लाउने ठाउँ वे:दोको: ग्वल:माहाय्क्
डोय्दोको: गुती:हाय्क्ताङ् वा: दाक्ती वान:सा खे:तो The
birds must be brought to the net.

ग्वल:लन:सा अ. क्रि. घेर्नु (रुख)

ग्वल:सा अ. क्रि. फरफराएर चलनु

ग्व:सा व. क्रि. बाटुलो हुनु ओउ: रीङ्ह ग्वा:त ग्व:त ग्व:ल That
drum is not truly circular.

ग्वा: अ. मू. बाटुलो होइन ओउ: रीङ्ह ग्वा:त ग्व:त ग्व:ल That
drum is truly circular.

ग्वाङ्हसा स. क्रि. सत्कार गर्नु, राम्रोसँग व्यवहार गर्नु ओउ: मान
ता जे:गा बय:सा ग्वाङ्हना: That man is generous in

giving food.

ग्वाम्या *n* सुल्सुले कियो

ग्वाम्सा स. क्रि. सफलपूर्वक गर्नु, सिद्ध्याउनु तेन् डी क:स्या:
सात्सा ग्वाम्आलाडी Today we were successful in
hunting deer.

ग्वाम्हसा *v* रिङ्गाउनु, अलमलिनु नोसारे ग्वाम्हती दाक्ती
वान:नौ It brings confusion of hearing.

ग्वालाक् ग्वलक्

ग्वालाङ् रामा

ग्वालाङ्गामा *n* हँसिया (टूलो)

ग्वालाम: ₁ *n* आत्मा (मान्छेको) नो:ओखे आने ग्वालाम:
जे:ओखे आने ग्लीङ्ह The spirit of speaking is the
gwalam?, that of eating is the glich.

ग्वालाम: ₂ *adv* भुसुक्क, निश्चयनै

ग्वाम् *n* खागो

ग्वाम् *n* एक किसिमको हाँडी उय्हले ग्वाम्हाङ्: खाङ्नीतो
Formerly they used to cook in the large earthen pots.

ग्वाम्पकुरो *n* एक जातको काँडे बोट

ग्वे: *n* औला

ग्वेराय् *n* अम्लिसो

ग्वेर् *n* गाला

ग्वेले:सा अ. क्रि. फरफराउनु (लामो वस्तु)

घ

घङ्सा अ. क्रि. घोप्टो पर्ने गरि लड्नु खुम्तग घङ्ती तोन्आ He
fell down on his face.

घपन: *n* ढकनी (हाँडीको) ओउ: ग्वाह्काय: घपन:इ बोम:उ
Put the lid on that pot.

घम:सा अ. क्रि. धुम्मिनु मुसुङ् न्याम् घम:आकान् The sun has
gone behind cloud.

घमाय्सा *v* उदास मान्नु, दु:खी हुनु (बालबच्चाको अभावमा)
ओउ:को: चो: सीती भयान्ते लहुङ् घमाय्तो मुना: Because
her child died she is despondent.

घय:दो *n* पश्चिम

घय:राङ्मय: *n* पश्चिमेली हेव्जा:को: आपा पाम्बुङ्मय: आमा
घय:राङ्मय: Hewja?'s father was from Pambung, his
mother's people were from the West.

घय:सा अ. क्रि. अस्ताउनु, डाँडाको छाया आउनु (सूर्य, चन्द्र) =
याम् घय:ती ध्याप् घय्क्आकान् With the sun has gone
the slope is in shadow.

घय्क्सा स. क्रि. छायाँ पार्न लाग्नु न्याम् घय:ती ध्याप्काय: घय
क्आकान् The sun goes down leaving the hillside in
shadow.

घय्ला *n* बादल (पानी पार्ने) मुसुङ् ती:को: घय्ला लात्ती लन:ती
मुना: There is a storm-cloud rising with rain.

घय्सा व. क्रि. कम हुनु (टाढाबाट आएको कमजोर आवाज),
रिमरिम हुनु देडी ती: बल घय्सा Now the rain has eased
somewhat.

घरुवा *n* माछाको: दुवाली, फन्दा

घल्हसा व. क्रि. भुत्तिनु ओउ: रामा घल्हती भयान्ते तात्सा
खाय्उलु The sickle is blunt and cannot cut.

घव् *n* उगाल

घव्ससा स. क्रि. कन्याउनु, रगड्नु स्या:लम् सीड:हाड: आन
घव्सना:इसी Cattle rub their backs a lot on trees.

घव्सा व. क्रि. पित्तले स्वाद हुने घव्ओ आम्ह जे:सा स्यावल्
हास्ताक्नौ Brassy-tasting food should not be eaten, it
will cause vomiting.

घ:सा अ. क्रि. डकार्नु तुक् कोस्आक्तीको मान्ता घ:ना: When
a person is full they belch.

घस्सा स. क्रि. दरखज्याउनु, ठोक्किनु घस्ते:चा:स Don't
bump yourself.

घाक् *n* जिउको काप

घाक्ज्याक् अ. मू. खुट्टा फारेर लड्नु घाक्ज्याक् त घाती
तोन्आ He fell, legs astride.

घाक्सा व. क्रि. टाँग आदि फारेर कुनै बस्तुमाथि बस्नु, काप
भएको लट्टिले टेवा दिनु युक्इपाय् गल्य्काय:माताड: तोस्ती
घाक्तीमाताड: मुना: The Macaque monkey throws
down the Langur and sits astride him. काड्सीड:इ
घाक्आक्तीको: आम्ह डाय्क्नानी Holding (the pot) with
a forked stick the food is stirred.

घाक्सीड: *n* काप भएको लट्टि

घागी *n* भन्ज्याड

घाङ् *n* प्वाल, छेद भुओ तुम् घाङ्हाड: पोक्ना: The
swarming bees enter a hole.

घाङ्सा व. क्रि. प्वाल पर्नु ओउ: आय् नाय् घाङ्ती वाय्आ
Those old clothes are in holes.

घाङ्ह *n* ठूलो पाहा घाङ्हको: दोम्इ मान्ताको: कुत् कल्य
ह्ताड:ताक्नौ A bullfrog's kick breaks a person's arm
(they say).

घान्ज्यौ *n* निर्दयी, अरुलाई पिट्ने व्यक्ति (हिंस्रक)

घान्सा स. क्रि. पिट्नु, मुड्क्याउनु, चुट्नु (अन्न) ओउ:काय:
चो:लम्इ घान्ती क्रोह्ती लात्नानी The children beat and
knuckled him.

घाम्सा व. क्रि. तेर्सिनु (डुई लट्टि), एक आपसको गलामा हात
राख्नु, पूरै मिल्नु बुधा बुधीको: लहुड्तुक् घाम्सा खे:तो A
husband and wife should be in harmony.

घाय्सा व. क्रि. कम हुनु (टाढाबाट आएको चर्को आवाज) ती:
वाओ घाय्सा The rain has eased off.

घार: अ. मू. भयाप्प भ्रम्टनु जा:इ घार: तताड: क्राम: जय्क्ती
सात्आकान् Pouncing the panther bit and killed it.

घार्आङ् *n* बराबर भाग डी सबाय्काय: यातै घार्आङ् बोउ
Serve us all equal portions.

घार्सा व. क्रि. दाँज्नु, उस्तै हुनु ओउ: लान्कुस्ले:ताड:
ब्रङ्काय्ती सीड: घार्ती गम्आकान् She put the wood
alongside the demon.

घाल:आन: *n* घडेरी इहा घाल:आन: छ्या:ती गम्सा खे:तो
First the house site is to be formed.

घाल:सा व. क्रि. खुल्ला हुनु, उघारो हुनु, रिक्तिनु मान्ता
सीआक्तीको कीम् घाल:नौ After a death there is
emptiness in a house.

घासा व. क्रि. खुट्टा फट्टाउनु हौलम् दोम् घाती वाहनै Children
walk with legs wide apart.

घा:सा स. क्रि. नाघेर वा कुल्चेर बिगार्नु ओउ:काय: घा:ते:चौ
Don't step over him!

घास् *n* धाँस

घास्सा व. क्रि. काँधमा बोक्नु (खर्पन बोके भैं) कय्क्हाड:
घास्ती लात्उ Carry it across your neck (ie. shoulders).

घाह्सा व. क्रि. फाट्तिनु, चिरा पर्नु (खुर, खुट्टाका औला,
हाँगाबिँगा) क:स्या: ह्याम्आ त खे:या ओउ:को: चोक्
घाह्ना: When a deer is tired its feet splay.

घी:सा अ. क्रि. ध्यान दिनु ओउ:धाङ् घी:तीधाङ् योजु दै Now
watch that one carefully!

घुङ्गाव:सा स. क्रि. भुइँमा हुर्याउनुजानु याम्काय: चुम्ती
नीस्ज्याङ् कुत्इ घुङ्गाव:ती प्लाती मोय्क्ती चुम्आकान्
Seizing the bear with two hands he threw it face
down and twisted its head.

घुङ्सा अ. क्रि. घोप्टो परेर लड्नु ओउ: तोन्ती घुङ्आकास
Running he fell on his face.

घुन् *n* घुन घुन्इ मक्य्को: सीन्ह जे:नौ Weevils eat the corn
kernels.

घुन्चुनी *n* भुइँभिन्न घुसिएर बस्ने कीरो घुन्चुनीइ ज्योय्ती ँ
हात्नौ The insects make deep holes in the soil.

घुन्ह्सा व. क्रि. दुख्नु, कमजोर हुनु (घुँडो) तोर:ताङ् वाहतोक्
बेलाहाड: दोम् घुन्ह्ना: Going downhill one is weak-
kneed.

घुम्ह्सा व. क्रि. ढल्किनु, निहरुनु ओउ: सीड:को: दालुङ्
काम:ताङ् घुम्ह्ना: That tree's branches hang down.

घुय्सा स. क्रि. भर्नु, भुकाउनु ओउः सीडःकोः मात् घुय्ती
वानःती काव्हउ Pull those leaves down and pluck
them.

घुय्ह् *n* टुप्पा भुक्ने जातको बाँस

घुय्हास व. क्रि. भुक्नु, भुल्नु थुगादुङ् घुय्ह्नाः The tops of
the bamboo droop.

घुर् *n* नालीजस्तो गन्ध यात् खाल्कोः पेमालो मायः घुर् सय्डनाः
One kind of bad meat has a muddy smell.

घेङ्तेडः अ. मू. असजिलोसँग हिँड्नु घेङ्तेड् घेङ्तेडः त कात्ती
हौलम् वाहनै Little children take awkward steps.

घेरःसा व. क्रि. ढल्कनु ओवः मान्ताइ घेरःती योनौ That
person tilts his head to look.

घेर्लाह् *n* प्रतिपदा

घेःल्याम् *n* सानो बाटो

घेल्सा व. क्रि. दोपहरपछि घाम अस्ताउन लाग्नु, ढल्कनु =
याम्माः घेल्आक्तीकोप्य् मारुःमाताड वाङ्आक्ल After
the sun had begun to decline there was also no wind.

घेस्सा स. क्रि. ठक्कर खानु, ठेस लाग्नु सीडःइ ओउःकायः
घेस्ती वयःताक्आथै Tree branches struck and
scratched him.

घोक्सा व. क्रि. फराकिलो हुनु, फैलनु रुकोः कय्क् घोक्सा
खाय्नौ The snake could spread out its neck.

घोगा *n* खोया

घोङ्(को)रोक् *n* घाँटी प्याक्कायः पारःकुयःइ तोस्ती
घोङ्रोक्क्हाचन जय्क्तीमाः सात्तीमाः खाय्नानी The wild
dogs bite a pig on its throat and can kill it.

घोदुङ् *n* खोल्सो, साँघुरो उपत्यका ओउःकोः कीम्पाय् बेलाङ्
घोदुङ्गाङ्कोः लेःआः His house was in a deep narrow-
sided valley

घोदुङ् यादुङ्

घोदुङ्गाङ् *n* खोल्सो

घोन् *n* हिले माछो

घोय्मै स. क्रि. जोल्नु

घोय्सा अ. क्रि. कायल हुनु, सकार्नु, स्वीकार्नु

घोरसा व. क्रि. ठूलो स्वर ओउः मान्ता घोरतो नोःनाः He
speaks in a deep voice.

घोहर् *n* नहर

घोसा अ. क्रि. कायल हुनु, सकार्नु, स्वीकार्नु लोनेसै छ
यानःतीताडःआ घोआ ङ्हापाय् माःओ खेःतो Later he

confessed - at first he was lying.

घ्याम्पा *n* घ्याम्पा नीस् घ्याम्पाहाङ् हान् गम्नाः The beer is
put in two very large pots.

घ्यालः(सीडः) *n* मुढो (तेर्सो हुने)

घ्यालःसा व. क्रि. तेर्सो हुनु ओउः सीडः साःहाङ् घ्यालःती
ओल्तीताडः मुओ The tree had been toppled and was
laid flat.

घ्युप्सा अ. क्रि. भर्नु (हानएको ढुङ्गा जस्तो) आप्ओ बाङ्
आन जोक्तो घ्युप्नाः A thrown stone drops very
rapidly.

घ्युम् *n* भुसिल्लीराको खोल स्यानःइ घ्युम् जाङ्नानी लोने
तीबीलीङ् स्याव्ती ज्याल्नाः A caterpillar makes a
chrysalis, then later goes off as a butterfly.

घ्युम्सा *v* नम्र बेखुसी हुनु योहारेः स्याव्आक्तीको न्याम्
रावःओ घ्युम्नाः As afternoon draws on the sun's heat
diminishes.

घ्योलोडः घ्यालाडः

घ्रक्सा व. क्रि. स्वाँस्वाँ हुनु, घुर्नु एनःओ बेलाहाङ् ओउः
घ्रक्ती एनःनाः When he is sleeping he breathes with
difficulty

घ्रःसा अ. क्रि. डकार्नु तुक् कोस्आक्तीको मान्ता घ्रःनाः When
a person is full they belch.

घ्राय्क्चोक् अ. मू. गप्प्याउने, कप्प्याउने, धेरै बेर सम्म पिउने

घ्राङ्हसा व. क्रि. समनान्तर हुनु, जुम्ल्याहा हुनु नीज्याङ् घ्राङ्
ङ्हती सायःती मुनाः It fruits in pairs.

घ्रुक्सा अ. क्रि. सुँगुरको आवाज निकाल्नु, कराउनु (बाँसको
मुसा) रेक्इ घ्रुक्ती छ्यानःनौ The bamboo rat calls out,
revealing its presence.

घ्रुङ्हचाक् अ. मू. समनान्तर हुने, जुम्ल्याहा हुने

घ्रुस्सा व. क्रि. घुँडा टेक्नु, लादिन मेत्छ्याःनीस् कयौङ्
घ्रुस्तीताडः काय्दा काय्दा The two goats, down on
their knees fought and fought.

घ्रोय्क्चीक्वाः *n* एक जातको सानो चरा

घ्यात्न्यामः *n* एक जातको फट्याङ्गो

घ्यान्ह *n* बुटो, पोथ्रो (काटेको) नाङ् चुःकोःया घ्यान्हकोःयातेः
ती आने मोम्? Do you have any attachments?

घ्यापात् अ. मू. फाट्नु, चिरा पर्नु (खुर)

घ्याह् *v* बिँगा वाहसाकायः घ्याह् मुओ आन दुक्नाः म्हेःइ =
युम्ती जेःनौ If there is brush it is difficult to walk, but

fire devours it with great rapacity

घवप्सा स. क्रि. उल्टाउनु

घवाय्घवय् अ. मू. अग्लो र मोटो न्हाय्ङ्न्हाय्ङ्त्त यार्मा घवाय् घ
वय्त्ताडः वाह्नाःच नाक् नाःचाःनीस् The snake sisters
went on, impressively tall.

ड

डकःसा स. क्रि. रेट्नु, चिर्नु ओउः सीडः डकःती तात्उ Saw
that wood through.

डत्सा व. क्रि. च्यापच्याप, लस्सा लाग्नु पुङ्ओ यलुङ् साती
जेःओ बेलाहाडः लेकायः डत्नौ Stale Chyuri oil makes
the tongue sticky when eaten.

डनअःसा 1) अ. क्रि. हल्लिनु (ठूलो बस्तु) स्याः पेन्हओ सीडः
च्योङ्साकायः डनअःती साङ्हाताक्सा खेःतो To pull up a
tethering stake it must be wobbled. 2) v राजीखुसी
काम् गर्नु

डनसा स. क्रि. गहौं भारी बोक्नु ओउः मान्ताइ आन लीःओ भारी
डनती लात्नौ That man carries heavy loads.

डन्दला n लाटो मानिस याज्योः पुः डन्दला खेःतो दोह्मा
जाङ्हासा चीःउलु One older brother was mentally
deficient, he could not make anything.

डन्सा व. क्रि. लेसाइलो हुनु, च्यापच्याप हुनु मकय् आम्ह
नीक्ओ तीःहाडः खाङ्सा स्यावल् डन्नाः Maize flour
should not be cooked in cold water or it is gluey.

डन्हःसा स. क्रि. अलिकति उचाल्नु ओउः भारी डाइ डन्हःनाडः
I am raising the load slightly.

डय्सा अ. क्रि. हल्ला गर्नु, स्वर मच्चाउनु वाः वाङ्या डय्माःत
मुअ If the birds come keep quiet!

डरक्सा अ. क्रि. कन्नु, पीडाले गर्दा मधुरो आवाज निकाल्नु

डरःसा स. क्रि. बुटटो मारेर काट्नु, कुँद्नु

डर्सा स. क्रि. सम्याउनु, कप्नु (काठ) इ कीम्कोः सीडः डर्ती
खात्ओ स्याव्ताक्उ Trim this house timber to make it
smooth.

डहःसा अ. क्रि. कुँडुलो हुनु, मास्तिर बेज्हिएर उक्लनु (लहरा)
ओउः सीडःकायः रड डहःती पानःआथै A vine is tightly
spiralled around that tree.

डहर्सा व. क्रि. अधुरो डह्नु सीडःराड म्हेःइ डहर्ती जेःओ त
खेःया वाह्सा दुक्तो If a field is half burnt off it is
difficult to move about in

डलअः अ. मू. गाढा, कालो ओउः लाक् डलअः डलअः त र
याव्आ गाल्गार्ओ लेःआः Those tubers are dark and
blackish.

डलःसा व. क्रि. पिल्सिनु (तरुल) ओउः लाक् डलःती वाय्आ
Those tubers are unevenly cooked.

डल्हसा अ. क्रि. कालो च्याटच्याट लाग्ने तेल पुङ्ती भयान्ते
सातीः डल्हनाः Because it is stale the oil is dark and
sticky.

डव्हसा स. क्रि. दाँतले कोपार्नु, कुटुकुटु चपाउनु मय्सायःकोः
पुन् सय्कइ डव्हती जेःनानी The (inside) of banana skin
is scraped off with the teethand eaten.

डा n म डा तेन् बजार्ताङ् आल्नाडः I will go to the bazar
today.

डाः n माछा लाडः वार्ती नाङ्इ डाः सात्तेःनौ You are
catching fish by net-casting.

डाः छ्यासा

डाच्याः अ. मू. ठाडोसँग टुकुक्क बस्नु गाल् डाच्याःत
गाल्तोताडः जाङ्हाती खाय्आकानी They made him
sitting up and black.

डाच्याच्या अ. मू. घस्रँदा आउने आवाज जस्तै दालः बोप् डाच
याच्या त लात्तीताडः दाह्ती वाङ्आ He came bringing a
crawling mass of worms and snails.

डात् n लिसो, खोटो लौ तेन्पाय् डात् ताक्लाङ् आल्च Let's
go and collect gum today.

डानना अ. मू. लस्कनु (ठूलो जन्तु) ओउः स्याः डाननात वाह्नाः
The cow plods along.

डान्थाना अ. मू. बस्ने (धेरै संख्यामा संडगै) याज्योः
चुह्केःहाडःयाय् डान्थाना त ओल्खेःतोलेः वाःयाय् तेक्आ
To one the birds came in such numbers as to nearly
tip the stand.

डान्हसा अ. क्रि. 1) कन्नु, गहिरो खस्रो स्वर निकाल्नु ओउः
मान्ता आन डान्हती सीआ The man died with much
groaning. 2) मौलनु नेक्पाय् मकय् डान्हती लन्हनाः This

year corn is growing profusely.

डाम्सा स. क्रि. चपाउनु जाःइ हुस्कायः डाम्आकान् The leopard gnawed at the bone.

डायःसा स. क्रि. निशाना लाग्नु, हान्नु (अस्त्र आदि) कःस् याःकायः लाःइ डायःआलाडः I have hit the deer with an arrow.

डाय्क्सा स. क्रि. ओडाल्नु काइसीडःइ घाक्आक्तीकोः आम्ह डाय्क्नानी Holding (the pot) with a forked stick the food is stirred.

डार्सा व. क्रि. नराम्रोसँग पकाएको (उसिनेको तरुल) हाओ गोयः डार्ती वाय्नाः ओयःल Boiled yam is spoilt by hard lumps, when it is not floury.

डार्सा 1) अ. क्रि. घुरघुराउनु, गर्जनु ओउः जाः डार्ती डार्ती वाह्नाः The panther goes about growling. 2) व. क्रि. भगडालु हुनु, सामा धेरै निस्केर बाली बिगार्नु ओउः मान्ता आन डार्ती मुनाः That man is always asserting himself. राइहाडः बन् आन डार्ती लन्ह्नाः Weeds grow profusely in the field.

डालःसा व. क्रि. गाढा रंगको हुनु (नीलो, बैजनी, खैरो)

डाल्ह n ध्वाँसो बत्तीसै आन डल्ह् दीह्लाङ् वाङ्नाः A lot of soot comes from a lamp.

डावःसायः n जंगलि केरा डावःसायः जेःसाकायः कतुनाः Wild banana tastes astringent.

डाव्सा स. क्रि. भुट्नु, तार्नु, भाँडामा पानी नराखि तताउनु गान्दै डाव्ताक्आलाडःचु We made her roast Amaranthus grains.

डाःसा v घमण्ड फल्नु, पर्याप्त हुन्छाःओ घुन्ओ बेलाहाडःतेः वाङ्चाः Don't come when (I) am strong and confident.

डास्सा व. क्रि. अल्भिनु, पासोमा पर्नु नीचीकायः मायः डास्आक्लेःया डा गय्ङ् योआल्नाडः I will go to the trap to see if there is any prey caught for us two.

डाह्त्तुमः n पाको मौरी

डाह्त्तो डायःसा

डाह्सा व. क्रि. सप्रिनु, सफल हुनु, मौलाउनु तुमःको.याय् मापाय् मुनाः चोःपाय् डाह्ल There are worker bees, but young have not developed.

डी pro हामी

डीची pro हामी दुई मेस् नीची नीस्चाक् हवःओ बेलाहाडः च यवःआलाडःचु Before, when we two used the

torchlight, we saw it. नाङ्कायः डीचीइ लाःइ आप्ती सात्नेःआलाङ्च We two killed you with arrows.

डीचीः 1) n कानको अगाडिको भाग डीचीःहाडः केडः

लावनाइसी A ring is worn in the small earlobe. 2) अ. मू. ठाडोसँग टुकुकक बस्नु (सानो)

डीनीसा स. क्रि. बिस्तारै बोक्नु ओउःइ डीनीती लात्नौ He carries it with difficulty.

डीनीःसा व. क्रि. खुकुलो हुनु, हल्लनु डाकोः सय्क् डीनीःनाडः My tooth is loose.

डीःरामे/डीःराय n खेलौँची, हाँसो ठट्टा, मजाक डीःरामे डीःसीःताक्ओ कुरा लेःआः Jokes cause laughing.

डीहीःसा व. क्रि. गुँडुलिनु, कुँडुलो हुनु ओउः गोयः डीहीःती लन् ह्नाः That yam vine climbs upward in a spiral.

डीव्ह्सा स. क्रि. कुटुकुटु टोक्नु बल डीव्ह्ती जेःती योउ Try taking very small bites.

डीःसा अ. क्रि. मुस्कराउनु, हाँस्नु, खित्का छोड्नु ओउःनीस् डीःपाःनाःच त दाय्ह्ती रेव्ओ पेओ मेती वानःधै छ्यानःनानी Saying "Let the two laugh!" they brought them and sang good and bad songs to them.

डीस्डीस् अ. मू. मासुको गन्ध ओउः डीस्डीस्ताडःआ सय्ङ्आ That smelt of roasting meat.

डु n दुध

डुतीः n दुध

डुथनःसा अ. क्रि. तलबाट निस्कने, उकास्ने (आवाज, आदि) मुस्लमइ तीःलम्कायः डुथनःती लात्ती लनःती वानःनानी Clouds bring up rain from below..

डुदीडः n मुख्य (भाग, मान्चे) कीम्कोः डुदीडः सतरी The central beam of the house.

डुदुलःचा n डाँठ

डुनःसा स. क्रि. बिसाउनु ओउः पोम् पेतो डुनःती न्यास्उ Set that pot down carefully.

डुनुसा स. क्रि. बिस्तारै बोक्नु

डुनुःसा अ. क्रि. बिसाउनु

डुन्थुला n ठुटो म्हेःइ जेःती हलुमन् डुन्थुला स्याव्आ The fire burning (his tail), Hanuman was left with a stump.

डुन्ह्सा व. क्रि. सप्रिनु, मौलाउनु, धनी हुनु ओउः सीडःहाडः र रुत्सै डुन्ह्ती लन्ह्नाः That vine is growing sturdily up the tree from its roots.

डुम् n गुँडो

डुक्:सा स. क्रि. बेर्नु, बाँध्नु, अल्भिनु

डुक्सा स. क्रि. बेर्नु, बेरेर सास निसासिनु आयालारुड डुक्ती
सात्नौ The python kills by binding around and
around.

डुय्सा व. क्रि. गुन्जनु, राम्रो आवाज आउनु ओउ: रीडू आन
डुय्तो गो:ना: That drum sounds resonantly.

डुय्हासा व. क्रि. हल्का गुन्जनु

डुर् n भाषा, बोली, कुरा आत्ज्यो डुर् डाइ छयाननुड I will tell
something

डुर्सा अ. क्रि. गुरगुराउनु (कुकुर)

डुह्सा अ. क्रि. चर्को आवाज निकाल्नु, गर्जनु नाला डुह्ती
डुथन:ती छयान:उ Go about the underworld showing
how you can give rumble like thunder.

डेन्सा व. क्रि. अल्छि हुनु, सुस्त हुनु ओउ:इ जे:गा आन डेन्ती
जे:नौ He eats listlessly.

डेरे:सा अ. क्रि. अनुहार बिगार्नु डेरे:ती जे:ती आल्आ He went,
his face distorted with crying.

डेर्सा अ. क्रि. अनुहार बिगार्नु, बिस्तारै फैलनु, आगो पड्कनु
ओउ:को: खेन्पाय् रैती डेर्ओ लेखा स्याव्आ His face is
screwed up as though in fear.

डेव्हासा स. क्रि. कुटुकुटु टोकनु कोक्साय:को: पुन् डेव्हाती
जे:नानी The skin of the koksay? fruit is nibbled.

डेसा व. क्रि. टाक्सिनु, फस्टाउन नसक्नु ओउ: डेती डेती
ब्राव्ना: It very slowly gets bigger.

डो भव्री₁

डो भव्री₂

डोक्सा व. क्रि. थलथलिनु, लर्कनु इ चो:को: तालाङ् डोक्ना:
This child's head is flopping.

डोङ्सा अ. क्रि. ढल्किनु, पल्टन खोज्नु ओउ: मान्ता पाका वहाम्
ह्ओ डोङ्आ He is past his prime.

डोच्यो: अ. मू. ठाडोसँग टुकुक्क बस्नु तोक्राक्
थुतसीड:हाड:ताड: च्युड:लाङ् लन्ह्आ, डोच्यो:त The toad
climbed up and sat up on the stump.

डोधीङ् n रिँगटा योभौरीड डाय:ओ मान्ता डोधीङ् पाव्हा: A
person dazzled by the play of lights gets giddy.

डोनोसा अ. क्रि. लरबरिनु, लरखराउनु ओउ:पाय् तन्सा
खाय्उलु कात्सा खाय्उलु डोनोती वाह्ना: He cannot run
or stride, but moves unsteadily.

डोय:सा व. क्रि. दाय्तिर मोड्नु

डोयो:सा व. क्रि. दाय्तिर मोड्नु ओउ: ल्याम् डोय्ताङ् डोयो:ती
आल्ना: The path meanders to the right.

डोय् n दाय्तिर

डोय्क्(ो:) व. क्रि. अल्भिनु, कसेर बाँध्नु स्यार:स्या: लय: डोय्
क्ती सीआ A deer dies by tangling itself (in the noose
rope).

डोय्डो:सा व. क्रि. दोब्रिनु, घुम्नु, मोड्नु

डोय्दो n दाय्तिरपट्टि डोय्दो कुत् वे:दो कुत् The right hand and
the left hand.

डोय्हासा व. क्रि. मुख बाङ्गिनु ओउ: मान्ता म्होताड: डोय्हाती
मुना: That person has a twisted mouth.

डोर्सा व. क्रि. तङ्गिनु, भोकले कमजोर हुनु तोहाले: डोर्ती र
याक्सा बोड:नौ He is just beginning to recover.

डोह्सा स. क्रि. चपाउनु, चाबु जा:इ दुलीको: गीङ्सै डोह्ती
मुओ खाय्ताड:ल The panther gnawed at the back of
the tortoise but could do nothing.

डोल:सा अ. क्रि. लौरो टेकेर हिँड्नु, लौरोको भर पर्नु क्रात्को:
दाङ्ग डोल:ती वाह्ना: He walks with a cane.

डोल् n बच्छ्युँ

डोल्तुड: n घुँडाको गाँठो

डोल्तुम: n घुँडाको गाँठो इ डोल्तुम:ताड: दाक्आथै
पाङ्ग्राहाड: It arrived at his knee-joint.

डोल्तुम:क्रा: n धमिरो

डोसा v रिडिनु, मात्तिनु, दुनुमुनिनु योसामा: खाय्डल मीक्मा:
डोआलाड: तालाङ्मा: डोआलाड: I cannot see, my eyes
are blurry, my head is swirling.

डोस्सा व. क्रि. सुबिधा, सजिलो, राम्रो हुनु इ थाव् डोस्ल This
place is uncomfortable.

ड्यर्सा अ. क्रि. फक्रन थाल्न (कोपिला)

ड्यार्सा अ. क्रि. जगडा गर्नलाइ कराउनु (बिरालो)

ड्याव्सा अ. क्रि. सुरिलो आवाजको हुनु (ढोल, ढ्याङ्ग्रो), र
याउँ म्याउँ गर्नु (बिरालो) ओउ: रीड्हा ड्याव्तो गो:ना: The
drum has a high-pitched sound.

ड्योडो:सा अ. क्रि. तन्काउनु(गर्धन) स्या: वारको घास्
ड्योडो:ती जे:नौ Cattle stretch their necks downward
to eat hillside grass.

ड्क्सा अ. क्रि. कन्नु (अलिकति) ओउ: आन ड्क्ती डान्हा:
सीना: यादो He is moaning a lot, he may die.

ड्सा व. क्रि. अलिअलि जाति हुनु ओउ:इ माय: ड्ती जे:नौ He
is recovering his appetite for meat.

इःसा व. क्रि. भण्डै उस्तै हुनु, अलि मिल्नु डा लेखा ओउःइ
 द्याह् इःती नोःसा खाय्नु He now speaks nearly as well
 as I do.

इस्सा अ. क्रि. डढेको खानेकुरा भाँडामा टाँसिनु आम्ह् यहुमःती
 इस्साः Food burns on to the pot.

इय्क्सा अ. क्रि. निमोठेर तान्नु डात्कोः सीडः पाह्से इय्क्ती
 त्युत्सा The gumstick should be pulled from the
 container with a twist.

इाःसा स. क्रि. मिसाउनु (पाकेको अन्न) आम्ह्कुस्ड साग इाःती
 खाइनाः Vegetables are cooked together with grain
 food.

इीक्सा अ. क्रि. कन्नु ओउः चोःपाय् डीक्धै डान्ह्धै मुनाः The
 child is moaning and groaning.

इीसा व. क्रि. निको हुन थाल्नु, लगभग लगभग निको हुनु,
 तङ्ग्रनु ओउः चोः तोहालेः इीती मुनाः The child is now
 beginning to recover.

इीःसा व. क्रि. अलिअलि मल्नु (विचार, बोली) ओउःइ द्याह्
 इीःती नोःसा खाय्नु He can now speak a little.

डुक्सा अ. क्रि. 1) मुन्टो दोब्रेर लड्नु ओउः सोर्तग डुक्ती
 तोन्आ He fell head-over-heels. 2) कन्नु

इेन्सा व. क्रि. सुस्त हुनु, इच्छा बिनाको हुनु जेःगार्ड
 जेःगार्मातो इेन्ती जेःनौ He eats listlessly, without

appetite.

इेसा व. क्रि. निको हुन थाल्नु, तङ्ग्रनु तोहालेः इेती च्योक्ती
 वाह्ती मुनाः He is just now beginning to get up and
 move about.

इेःसा व. क्रि. मिल्नु (बोली, विचार) ओउः मान्ताइ तेह्से नेक्
 इेःती नोःसा चीःनौ That person speaks much better
 than she did last year.

इोइसा अ. क्रि. पलाउनु इ मक्यकोः च्युलाइ बल बल इोइती
 तुरसा बोडःनाः These corn shoots are beginning to
 recover and sprout again.

इोसा व. क्रि. तङ्ग्रनु इ द्याह् इोती च्योक्ती मुनाः He is now
 able to get up.

इोःसा व. क्रि. मिल्नु (बोली) ओउः मान्ताकुस् डा इोःनाडः I
 get along with that person.

इ्यासा व. क्रि. पलाउनु

इ्याःसा व. क्रि. मिल्नु (विचार, बोली), मुक्त हुनु ओउः मान्
 तापाय् डालो लेखालेः आन इ्याःती नोःनौ That person
 speaks as fluently as I do.

इ्योक्सा व. क्रि. घुँडा कमजोर हुनु, घुँडा टेकेर लड्नु करयोडः
 इ्योक्ती तोन्ती भयान्ते आन जीक्आलाडः Stumbling
 weak-kneed and falling I am very sore.

इ्योसा अ. क्रि. निको हुनु, सन्चो हुनु

इह

इहक्सा अ. क्रि. स्वर सुक्नु, घाँटी बस्नु ओउः मान्ता ज्याःदा ँ
 याःदा गुक् इहक्आ That person has lost her voice
 from crying.

इहःसा स. क्रि. काट्नु, रूख ढाल्नु (अरूलाई लडाउन) ओउः
 सीडःकायः इहःती ओल्ताक्नाडः That tree I knock
 down with another.

इहुक्सा अ. क्रि. ध्यान दिनु, ध्यान भङ्ग गर्न नदिनु ओउः मान्ताइ
 इहुक्ती काम् जाइह्नौ That person concentrates on his
 work.

इहेक्सा व. क्रि. बास्ना (मीठो मासु आदिको) वाः मायः
 इहेक्तो सय्इनाः Bird meat has a savoury smell.

इहोक्सा अ. क्रि. घुर्नु ओउः लान् गुक् इहोक्ती एनःओ खेःतो
 The demon was snoring.

इहकःसा स. क्रि. रेट्नु, करेट्नु, करेटेर छिनाल्नु ओउः मान्ताइ
 सीडः इहकःती तात्नौ That man is sawing wood.

इहनअःसा अ. क्रि. हल्लिनु, भुल्नु हाती इहनअःती वाह्नाः
 Elephants walk swaying.

इहनसा व. क्रि. हल्लिनु ओउः सीडः मरुःइ इहनती साइहनाः
 That tree is swaying in the wind.

इहन्ग्लीह् *n* लहरा, टुसा (मरेको भुसिल्लीरोबट उम्रने)

इहन्ध्ययःसा अ. क्रि. भुल्नु

इहरक्सा अ. क्रि. आवाज निस्कनु (धोका आदि)

इहर्नाम्सीडः *n* कुखेकाठ

इहल्सा *v* छटपटी हुनु, दिक्क लाग्नु डापाय् एकान् मुदा मुदा
 इहल्आलाडः Staying alone I became restless.

इहा *n* पहिलो, अधि, अगाडि, सामुन्ने इहाताङ् कःस्याःकोः ल
हुङ् त्र्युत्आकान् First he took out the heart.

इहादो *n* अगाडि, पहिला, अधि लोन्दो पेतो गुल्हनाङःस डा
इहादो आल्नाङः You all carefully follow behind, with
me in front.

इहादोम् *n* अगाडिको खुट्टा तोरःताङ् वाह्ओ बेलाहाङः स
याःकोः इहादोम् ग्रोक्नाः When going downhill a
cow's front legs buckle.

इहाम्सा स. क्रि. पत्याउनु, मान्नु चोःखेइ आमा र आपाङ् नोःओ
इहाम्उलु The son did not believe the parents' words.

इहाय *n* चाँडै फूल फुल्ने चिउरी इहाय चोक्नाः जेथहाङः ओउः
इहाय ले.ती जे.नाङ्सु The early flowering Chyuri is
ready in Jesth. Getting the (fruit) of those we eat
them.

इहाय्क्सा स. क्रि. निमोटेर भाँच्नु (मकै आदि) इहाय्क्ओ
मकय् कीम्ताङ् गोल्लहओ मान्ता The ones bringing in the
harvested corn to the house.

इहारसा *v* अघाउनु, पुगु (खानेकुरा); बिचार, सोचाइ बदल्नु
तुमःपाय् इहारतोलेः जेःआलाङः I ate honey until I had
had enough.

इहालः *n* अण्डाको पहुँलो भाग, मौरीको चाकामा हुने पहुँलो
पदार्थ यार्तो तुमःकोः क्लीः तुमःकोः इहालः ग्ल्युङ्हा
Yellow bee rubbish, bee-bread came out.

इहासा व. क्रि. अगाडि आउनु वा जानु, अधि हुनु उय्हलेताङः
ओउःसैताङः यात्दीन् इहातीताङः तोक्राक् पुः दोःओ खेःतो
In former times, a day before him the toad older
brother was born.

इहाःसा *v* उत्सुकताका साथ, निश्चयताका साथ गर्नु; आराम
महसुस गर्नु डा तेन् दोहमा दयङ्गल डाःतोलेः मुनाङः Today I
am free from trouble, I feel good.

इहीकीःसा अ. क्रि. रेट्नु ओउः ला इहीकीःती तात्आकान्
They cut the rope by rubbing it back and forth.

इहीक्सा₁ व. क्रि. मगमग बास्ना आउनु, स्वाद आउनु (दूध)
ओउः दुत् आन इहीक्तो सयङ्नाः The milk has a good
smell.

इहीक्सा₂ अ. क्रि. चुइँकनु, दाहा किट्नु रीस् वाङ्दा वाङ्दा सय
क् इहीक्तोलेः स्याव्आलाङः Becoming more and more
angry I was grinding my teeth.

इहीडात् *n* लिसो (दिउँसो जम्मा गरेको)

इहीदीङ् *n* दिउँसो इहीदीङ् आल्ती प्याक् चुम्आकान् Going
in the daytime he seized the pig.

इहीनम् *n* पाँच दिनअगाडि

इहीपु *n* तीन बर्सअगाडि

इहीरीक्सा अ. क्रि. तिखौं आवाज निस्कनु (धोका आदि)

इहीस *adv* पाँच दिनपछि

इहीस्सा अ. क्रि. मुन्टो बटार्नु ओउः मान्ता कय्क् मेङ्नाःस
इहीस्ती योनौ That person put her head to one side
and looks away.

इहुनुःसा अ. क्रि. भुल्नु, हल्लनु ओउः मान्ता इहुनुःती योती
मुनाः That person watches shakily.

इहुट्सा अ. क्रि. ध्यान दिनु, ध्यान केन्द्रित गर्नु ओउः इहुट्ती
भयानाः नोःलाम् The shaman is concentrating on
drumbeating, don't talk.

इहरेक्सा अ. क्रि. आवाज निस्कनु (धोका आदि) ओउः
इहरेक्ती रायःनाः That door squeaks.

इहोक्सा अ. क्रि. उँधमुन्टिनु, उँभिन्डिनु इहोक्ती तोन्ओ मान्ता
कय्क् कल्य्हती सीनाः थादो A person falling head first
may break his neck and die.

इहोट्सा अ. क्रि. घुर्नु

इहोलःसा स. क्रि. लौरोको सहारा लिनु (भारी बोक्दा) ओउः मान्
ताङ् दाङ्गइ इहोलःती लीःओ सीङ् लात्नौ That person
carries heavy timber by supporting it with a stick.

इहोलःसीङः *n* मृगको पासोको एक भाग

च

चकुवय् *n* ढाल्

चतक्सा स. क्रि. लुछ्नु (केश)

चन् *n* गँगटो ग्रोङःबाङ्हाङःताङः चन् मुओ खेःतो In the
grotto there was a crab.

चन् पोङ्हासा

चन्तायःसा स. क्रि. तयार गर्नु भाव्कोः आमा कीम्हाङः

चन्तायःती मुसा खेःतो The groom's mother remains in
her house, making preparations.

चन्तावःसा स. क्रि. तयार गर्नु

चन्हसा व. क्रि. चकचके, छुकछुके चन्हओ मान्ताइ आन
कुःनानी Light-fingered persons steal a lot.

चपःसा स. क्रि. मुठार्नु, ससानो टुक्रा गर्नु (मासु, खर) ओन्
चपःती चप्सा खेःतो The grass must be well cut for
thatching.

चप्सा स. क्रि. छाउनु कीम्कायः ओन्ड चप्सा खेःतो The
house must be thatched with grass.

चम्हसा स. क्रि. 1) टाउको छिनाल्नु ओउः वाःकायः चम्हती
सात्उ Cut the bird's head off to kill it. 2) चिर्नु

चयःसी n काँडे काठ

चय् n च्याउको कन्पारो, धर्काधर्की

चय्ङ्हासा स. क्रि. थुपाएर राख्नु आम्ह लोःकुस् पाथीहाडः चय्
ङ्हाती गम्ओ खेःतो The food was stacked with leaves
in a basket.

चय्त्यालीसीडः n एक जातको सेतो फूल फुल्ने रूख

चय्मु n च्याउ (रूखमा उम्रिने) गल खेःयामा क्योडःहाडः चय्मु
दुङ्तोलेः स्याक्पाःनाः May he live long, with growths
on his knees!

चय्लाः n 1) पूर्वको ठाउँ 2) कसिङ्गर (खर्को) पोम्कोः
तीःहाडः चय्लाः पोक्सा स्याव्ल Thatch dust should not
enter water in a pot.

चय्सा n सद्दे, पानी नपस्ने/नछिर्ने ओन्ड चप्ओ कीम् तीः चय्सा
खेःतो A thatched house must keep out water.

चरअःसा व. क्रि. अधूरो तथा विषम हुनु (आगोले) म्हेःइ पेटो य
हुमःल चरअःनाः The fire did not burn it properly, it is
unevenly done.

चरःछनी n बाली

चरःसा n राँको बालेर खैँचनु (भ्यागुता आदि आहारालाई) म्हेःइ
धोडः चरःती योसा खेःतो Frogs are to be caught with
firelight.

चरपत् n दलन काठ

चल्सा स. क्रि. छान्नु, केलाउनु हव्द्याङ्खेकायः दुडाः
चल्तीताडः खाङ्नाःचु Picking out minnows for the
younger sister they cooked them.

चल्हसा स. क्रि. 1) छान्नु, केलाउनु राइ तोय्ती चल्हानी By
shaking on a tray grain is separated. 2) पुर्नप्राप्ति गर्नु
रीःकायः वीङ्हाती चल्हती ल्होकनानी Circling around the
spirit they separate it and send it away.

चवःसा स. क्रि. लिसो थाप्नु वाःकायः चवःलाङ् आल्च Let's
go to catch birds with gum.

चवालःराङ् n फाँडेको बारी

चव्दानी n पृथ्वीको सतह ओउः चव्दानीहाडः स्याह्ती मुओ
लान्कायः रुनःती ल्होकनानी They chase away the
demon dancing on the ground.

चव्दोआ n क्षितिज चव्दोआताङ् आल्ती तोमःती वाहनाः He
goes to all corners of the world.

चव्दोरी n उच्च ठाउँ चव्दोरीताङ् आल्ती सायःती मुन Go to a
lookout point and listen.

चव् n मकैको घोगाबाट निस्कने सूत, मकैको जुँगा इहा चव्
वल्यात्आक्नाः First the corn tassels show.

चव्रीस् n स्वर्ग (माथिल्लो भाग) लाङ्काकोः गुमीपाइ चव्रीस्
न्यास्आकान् The sky god laid down the upper
heavens.

चव्हमय् स. क्रि. कुट्नु, चुट्नु

चसा अ. क्रि. लुछ्नु, उखेल्नु राङ्कोः मेनः चती फुक्ती
वाय्नानी Weeds in the field are pulled out.

चोःद्याङ्कायः अमाइ म्याङ् चती जान्नु A mother grabs
her daughter by the hair and scolds her.

चा n घाउ, चोट रामाइ तातअे चा A cut from a sickle.

चाक्डात् n खोटो (कडा) चाक्डात् आय्हाडातकुस् त्योम्सा
खेःतो Hard gum must be mixed with soft gum.

चाक्सा व. क्रि. साज्हो, कठिन, गाह्रो, कडा डाकोः डात्पाय्
आन चाक्आ My gum is very hard.

चागायामः वि. सानो, बाक्लो (फूल) ओउः रो चागायामः त
ओर्ना The flower has small, bunched florets.

चाडः n थपुवा ज्युरीङ्हाडः पोडाचाडः कानानी Five
additional portions are added to the container.

चाडःसा अ. क्रि. थप्नु, सक्नु लाःइ चाडःसा खेःतो Another
arrow is needed to finish it off.

चाङ् n गँगटोको छातीको मासु चन्कोः चाङ् रक्ती जेःनाडःसु
We extract the crab meat and eat it.

चाङ्गाङ् वि. उखेलेको, पल्टिएको ओउः सीडः ओल्ती चाङ्गाङ्
त मुनाः That tree was toppled and upturned.

चाङ्सा व. क्रि. टाक्सिनु ओउः मकय् मान्ताइ दीन्ह्आक्तीको
चाङ्नाः After people disturbed that corn it is slow-
growing.

चाङ्सी n एक जातको ठूलो पात हुने रूख

चाचादाडः वि. चाउरिएको, खुम्चिएको (चमेरोको नाक) ओउः
वीनःकोः नेह चाचादाडः त ताड्हनाः The bat has a
wrinkled nose.

चातार्चातार् वि. मोटो लाक्कोः मेनः चातार् त मेन्हतो The
tuber has thick hair.

चानःसा स. क्रि. थप्नु, पुनः छर्नु इहा सुक्ओ दुइमात भयान्ते
लोने चानःती सुक्सा खेःतो Because the first sowing
does not grow a repeat is necessary.

चान्दी *n* चाँदी

चाप्सा स. क्रि. थिच्नु, चेप्नु नीस्चाक्इ ओउः मान्ताकायः
चाप्ती गम्आकाचु The two held down the man.

चामःसा 1) स. क्रि. थिच्नु, दबाउनु, किच्नु ओउः मान्ताकायः
बाड्इ चामःआथै The man was crushed by a large
stone. **2)** व. क्रि. चारैतिर फैलेको (रोग) रोग चामःती
चालःती स्याव्नाः Sickness increased and was
widespread.

चाम्सा स. क्रि. आगोमा राख्नु ल्युङ्ओ म्हेःहाडः चाम्ती फुःसा
खेःतो

चायः *n* ढङ्गी

चायःसा स. क्रि. **1)** खाना खाँदा ढुङ्गा चपाउनु आम्ह जेःओ
बेलाहाडः चेवःचेवःत बाड् चायःनाः A stone is bitten
while eating food. **2)** चिर्नु, काट्नु (दाउरा)

चायाया अ. मू. चरको बथानको आवाज वाःलम् जम्बाय्
छेव्सैपाय् चायायात ज्याव्हीताडः वाह्आकायः The birds
flew chattering alongside.

चाय्क्सा स. क्रि. चिर्नु (दाउरा) भुर्काभुर्की बनाछिः चाय्क्ती म
हेः मुत्ती गारःती एनःसा परनाः One must split wood,
light the fire and warm oneself to get to sleep.

चाय्डः अ. मू. टम्म भर्नु चाय्डःत कोस्तो जेःआकान् He ate to
fullness.

चाय्डःक्याना अ. मू. भरिभराउ भएको (ठूलो जाबी)

चारसा स. क्रि. छर्काएर हान्नुःकायः बाड् चारती आप्ती ल
होक्सा खेःतो A panther should be driven off by
throwing a handful of stones.

चारःसा अ. क्रि. घाम रापिलो हुनु ओउः महीनाहाडः न्याम्रवः
चारःती रावःनाः In that month the sun is blazing and
scorching hot.

चाराङ् चेरैङ्

चारो *n* तुवाँलो

चारोक् *n* पाप्पो (घाउको) चा चाआक्तीको चारोक् थानाः After
getting a wound a scab forms.

चाह्रसा स. क्रि. पोल्नु (घाउ, मासु) मायः चाह्रनाःताङ् My
flesh is stinging.

चालःसा अ. क्रि. फैलनु, बढ्नु (रोग) द्याह्गोते न्याम्भ्युङ्
चालःनाः From now on the cold will increase.

चावःसा व. क्रि. खान लायक नहुनु (ढुङ्गा भएर तथा कडा
भएर), खानेकुरामा ढुङ्गा लाग्नु

चासा₁ व. क्रि. घाउ लाग्नु मायःगन चा चानाः Sores all over
the body.

चासा₂ अ. क्रि. उम्लनु तीः धाह्ती चाती ओहाडः खाड्ती
खाय्आकान् Heating and boiling water she finished
cooking in it.

चाःसा व. क्रि. चित्रित, भालेमाले, छिरबिरे ओउः नाय् दुओ प
लीओ चाःती मुनाः That cloth has mixed red and green
colours

चास्अ *n* पानीको किनार

चास्अ आम्ह

चास्सा अ. क्रि. गोला बनाउनु (बारुलोले - माटोभित्र) डोल्
साःहाडः चास्ती चोः ब्याव्साकायः कीम् जाङ्हनौ Hornets
go into the ground to make a house and produce
young.

ची *n* फिल्लको

चीआरो *n* फूल

चीओर् *n* एक जातको लाटोकोसेरो

चीकी *n* डकार, ढ्याउ, वाक्क जेःगाइ चीकी दानाःताडः The
food made me regurgitate.

चीकोय्लाह् *n* औँसी *syn.* च्याक्लाह्.

चीक् *n* मुसो (छालाको)

चीक्कुनाजुय् *n* लाब्रेकीरो

चीक्यामः *n* पातालको अँध्यारो ठाउँ

चीक्यामःआय् / तो

चीक्यामःजाः *n* अँध्यारो बेला

चीक्सा अ. क्रि. फलको चिचिलो पस्नु, पसाउनु इ सायः
चीक्आ This fruit is just forming.

चीक्सायः *n* **1)** फलफूल (कट्टो), चिचिलो **2)** भुण

चीक्सै *adv* सात दिनपछि सात दिनपछि

चीङगोहे *n* एक जातको जनावर, सालक

चीडःचाडः अ. मू. सुनसान, चुपचाप, गुपचुप चीडःचाडःत
खेःओ थाव् A quiet still place.

चीडःच्युमः *n* ओखल

चीङ्च्युमः *n* मुङ्कोको ओखल

चीङ्लाङ्जा: *n* रिँगटा चीङ्लाङ्जा:इ ग्वम्हआताड: The giddy spirit me dizzy.

चीङ्लान् *n* राक्षस (व्यापारी जस्तै देखिने)

चीङ्सा अ. क्रि. उभिनु, जान लाग्नु लौ वाह् अ घाहपाय् चीङ्च
Right get moving. Let's get going now.

चीची बीबी

ची:चोक् *adv* छिन, अलिखेर डा ची:चोक्हाड: दाहनाड: I will arrive (back) in a moment.

चीत्चीन्दारु *n* चिचिन्डो साँप

चीत्चीन्दासाय: *n* एक जातको फल

चीत्नम् *adv* अस्ति

चीत्पु *adv* ६ वर्षपछि

चीत्सा अ. क्रि. फलको चिचिलो पस्नु, पसाउनु साय: घाह्
चीत्ना: A quiet still place.

चीत्सै *n* पर्सी स्याङ्गहखे यसी ताक्चु चीत्सै डाव्चु Tomorrow
let us get gum from the Chyuri trees, the day after let us cook it.

चीन: *n* छेउ, किनारा ओउ: तुल्हको: चीन:सै बन् मुना: At the side of the track there was bush.

चीन:सा व. क्रि. छेउमा बस्नु, किनारामा उठ्नु लहुङ्को:
माल्गसै लहुङ्बाङ् चीन:नानी Over the heart a stone is stood up (on edge).

चीनी *n* चिनी

चीन्चीपीलीवा: *n* एक जातको सानो चरो

चीपीन:वा: *n* एक जातको चरो

चीपी:सा स. क्रि. कुङ्क्याउनु, काट्नु माय: चीपीती जम्पन:उ
Cut the meat up finely.

चीर:सा व. क्रि. घामले पोलिने हुनु

चीरीगीनी *n* सन्तान, सन्तति, वंश ओउ:को: चीरीगीनी मीरीगीनी
ना:तोले: मुना: She has many descendants.

चीरीङ: चीरीङ:

चीरीन:थी अ. मू. धर्को हुने

चीरी:सा स. क्रि. दहन्याउनु, कडा सतह कोतर्नु, स-साना ढूलो
बनाउनु ओउ: राङ् चीरी:ती याव्आ That field has narrow furrows.

चीर्कीमीर्की *n* तरकारमान्डो

चीलाम् *n* चिलिम

चीलीली अ. मू. बाहिर निस्कनु (सानो जनावर)

चीव:सा अ. क्रि. अण्डा भित्रको चल्लो कराउनु वा:को: चो:
चीव:आ स्याङ्गह भ्युक्ती ग्ल्युङ्गहना: The chicks cheeped inside the egg, tomorrow they will hatch.

चीवाय्सा स. क्रि. चियाउनु आमापाइ चीवाय्लाङ् फालाङ्
आल्तोक् बेलाहाड: एत योआकाचु When the parents went to hide and watch, they looked this way.

ची:सा स. क्रि. थाहा पाउनु, जान्नु, बुझ्नु ओउ:इ ल्याम् ची:नौ
He knows the path.

चीस्(बीस्) *n* चीज, कुरा, वस्तु बन्को: चीस्बीस् द्योक्आ The wild things are finished.

चीस्रो *n* एक जातको पोथ्रो

चीस्सा व. क्रि. जमीन हरियो हुन थाल्नु, फैलिएर भुइँ ढाक्नु
(बोटहरू) ती: वाआक्तीको बेलाङ्गलम्काय: बन् दुङ्ती
चीस्ती बोम:ना:थै After rain, in different areas the weeds grow and cover the ground.

चु: *n* काँडा, काँडाको बोट ओउ:काय: सीङ:को: चु:लम्इ
माय:लम् क्रत्आथै The thorns of the bushes tore at her flesh.

चुआ *n* पृथ्वीको अन्त मुस् चुआ चुआसै थाना: Cloud comes up from the horizon.

चुआरो *n* चोया फूल

चुकुल् *n* एक खालको सानो हाँडी

चु:गोय: *n* एक जातको तरुल

चुङ्कुत् अ. मू. गहिरो आँखा

चुङ्कुली अ. मू. भित्र पसेको, गहिरो आँखा ओउ: लान्पाय् मीक्
भीत्र च्युङ्कुली त योनौ The demon looks with deep-set eyes.

चुङ्गी *n* घैंटो, सानो घ्याम्पो

चुन:सा 1) अ. क्रि. कोपिलो हुनु ओउ: सीङ:को रो चुन:सा
बोङ:आकान् That tree is beginning to bud. **2)** स. क्रि.
ठाडो पारेर बसाल्नु (सानो चिज) ओउ: चुन:ती ध्युङ्ताक्उ
Lean it in an upright position.

चुपतीवा: *n* एक जातको चरो

चुपुङ् *n* साँघुरो खोलसो

चुप्सा अ. क्रि. पानीमा पस्नु, डुब्नु डा: वार्साकाय: मान्ता
ती:हाड: चुप्ना:इसी To catch fish people enter the water.

चुमुरी *n* धूलोमूलोको भुमरी चुमुरीहाड: लान् मुना: मान्ताकाय:
डोताक्नौ There is an evil spirit in the dust storm

which makes people giddy.

चुम्सा स. क्रि. खोस्नु, समानु जाःइ दुलीकायः आङ्हाडः

चुम्आथै The leopard seized the tortoise by the body.

चुयु चुयु

चुय् *n* चामल, बोक्रा वा भुस निकालेको अन्न

चुय्क्सा स. क्रि. चिमोटनु, नडले च्याप्नु आम्राइ चोःकायःपाय्

चुय्क्ती ज्याःताक्नौ The mother pinches the child, making it cry.

चुय्ग्यावःलीङ् *n* एक जातको सानो माकुरो

चुय्ङःक्युनुः अ. मू. भरिभराउ भएको (सानो जाबी) कीम्सै आलःओ जाबीपाय् वलीङ्तो चुय्ङःक्युनुः त थाक्ती लात्सा खेःतो A netbag brought from a house should be carried full to capacity.

चुय्ङ्हासा अ. क्रि. अनुहार बिगार्नु, नाक खुम्च्याउनु

चुरःसा व. क्रि. पिरोलिनु (भुतद्वारा) लान्इ आन ल्हुङ्आ

चुरःनाःताडः I feel very nauseated.

चुरुङ्गावाः *n* एक जातको माछा खाने चरो

चुःसा अ. क्रि. 1) सिद्धिएको छैन (काम) काम् चुःती वाय्ओ र

याव्आ The work is not properly finished. 2) घाउ बनाउनु स्यानःइ गोयः चुःनौ Grubs damage the tubers.

चुःसायः *n* एक जातको फल (सानो, तितो हुने खालको)

चुस् *n* एक जातको भ्यागुतो

चुह् *n* लिसो टाँसेर चरा फसाउने ठाउँ डाइ यात्नीस्

चुह्कायःपाय् मीनः खायाःडाः I have got enough flying ants for one or two traps.

चुह्तापरो *n* भुसुरे

चुह्सा अ. क्रि. दुक्नु, नियाल्नु मामा ओउःकोः ल्याम्लेःताडः

चुह्ती योती मुनाः The uncle waited, watching by (the nephew's) path.

चेकेवेङ् *n* भ्याली

चेक्कुनाजुय् *n* एक जातको सानो करो

चेक्चेक् अ. मू. ओठ चाटेर मुख मिठ्याउनु चेक्चेक् मान्तालो लेखा पीहनाः Smacking its lips like a human.

चेक्लोः *n* काम्ले पोथ्रो

चेक्सा व. क्रि. खस्रो हुनु स्याःकोः लेः आन चेक्नाः A cow's tongue is very rough.

चेङ्सा व. क्रि. टाक्सिनु

चेचेरोक्सीडः *n* मसिनो डाउरो

चेचेलेङ् *n* एक किसिमको मान्द्रो

चेतामुसा *n* एक जातको च्याउ

चेनः(बाङ्) *n* जमीनमुनिको चेप्तो दुङ्गा उहाडःमाः

द्यावःआलाडः बाङ्कोः चेनःहाडः गोयः पोक्ती ओउःत तेन् स्युल्आताडः I also dug over there, but the yam went into the bedrock and so I was unlucky.

चेनःबाङ् *n* दुङ्गा (जमीनमुनिको)

चेनाय् *n* खास्टो, पछ्यौरा

चेन्ह् *n* आधा, अंश, खण्ड, भाग नीस्हाले चेन्ह् मुनाः There are two and a half dozen.

चेन्ह्तेक् *n* आंशिक रूपमा माथि निस्कनु ओउः हव्पाय् चेन्ह्तेक्हाडः मुनाः The child is half over the edge.

चेपाङ् *n* चेपाड

चेम् *n* बाँसको चिम चेम्पाय् मान्तालम् तान्हाडः न्हापनानी The flooring is put down in the loft.

चेरला *n* एक जातको लहरो, पानी लहरो चेरलाकोः तीः आङ् पेतो भ्यङ्ःनौ The vine water satisfies thirst well.

चेरःसा व. क्रि. घामले पोलिने हुनु तेन् न्याम् चेरःनाः Today the sun is blazing.

चेरे चेरे

चेरेचेप्न्याः *n* एक जातको माछो

चेर् *n* राँको धोडः हव्साकायः चेर्ताडः क्लय्हाआकानी They broke off sticks to make torches for catching frogs.

चेर्कुम्वाः *n* गौँथली चेर्कुम्वाः अकासहाडः पाय्ती वाहनाः Swallows swoop here and there in the sky.

चेर्मेनःपाप् *n* नयाँ उम्रेको प्वाँख

चेर्म्हेः *n* राँको चेर्म्हेःइ धाडः हवःनानी Frogs are caught (lit up at night) with a torch.

चेर्ला *n* डोरी (नबटारेको) ङ्हा चेनानी लोने चेर्ला ल्यास्नानी First (the bark) is split, then the material is twisted.

चेर्सा व. क्रि. चिर्नु, चिरा पार्नु ओउः बेलाहाडः डाः मेः चेर्ती पाय्हनाः तोरःताङ् ? At that time fish return upstream with ragged tails.

चेह् *n* साखिने कुखुरा चेह्वाःकोः मायः पेनाः The meat of bantams is good.

चेवःचेवः *adv* खाना खाँदा दुङ्गा चपाउने जेःओ बेलाहाडः

चेवःचेवःत बाङ् चायःनौ He struck a stone while eating food.

चेव्हसा स. क्रि. आँखा घोचु सीडःइ मीक् चेव्हआताडः A stick poked my eye.

चेसा अ. क्रि. बेर्नु (खास्टो) चेनाय् चेआक्तीको न्याम् भ्युङ्गल When a wrap is worn one is not cold

चेह् *n* खुड्किलो, सिँढी

चेह्सा स. क्रि. सिँढी बनाउनु (ठूलो रूख चढ्नलाई) इ
सीडःकायः चेह्ती लन्ह्सा खेःतो This tree should be
climbed by a stick ladder.

चोः₁ *n* बालबच्चा, सन्तान ओउः तुमःपाय् चोः जाड्हसा
खाय्उलु The bees could not produce young.

चोः₂ वि. सानो चोः बाङ्करीक् जाड्हती त्युम्ह्आलाडः
Making a small hollow I put them there.

चोः भुङ्सा

चोः धुङ्सा

चोः न्यास्सा

चोः पाङ्हसा

चोः लात्सा

चोःकमा *n* बुहारी लयःकोः चोःकोः बुधीकायः चोःकमा त
तोनानी My small molar teeth have cavities (lit. are
eaten by grubs).

चोक् *n* खुर चार्गोता चोक्हाडःमा रामा काती प्रेक्नानी They
insert a sickle in the cleft of the four hooves and split
them.

चोक्घाक् *n* खुरको चिरो चोक्कोः घाक्घाक्हाडः प्रेक्नानी
They split the hooves at the cleft.

चोःक्लाःसा स. क्रि. गर्भ तुहुनु तुक्हाडः लात्ओ चोः क्लाःती
वाय्आकान् She lost the child she was carrying.

चोक्सा व. क्रि. छिप्पिनु, पाक्नु द्याह् ओउः तुमः चोक्आ यादो
Now the bee hive is ready perhaps (for gathering.)

चोःगाम् *n* सानो बङ्गारो डाकोः चोःगाम् सय्क् स्यानःइ
जेःनाःताडः My small molar teeth have cavities (lit. are
eaten by grubs).

चोःगाम्सय्क् *n* सानो (दोप्रो) बङ्गारो

चोःडाः *n* भुरा माछा चोःडाः भ्युक्आ त खेःया डाः ब्याव्नाः
When fingerlings hatch fish numbers increase.

चोडाय्सा *v* खुशी हुनु, हर्षित हुनु ओउःपाय् चोडाय्ती स्याह्ओ
ह He dances purely for joy.

चोङ् *n* कुना, चुचो बाहिर निस्कने ठाउँ, गालाको हड्डी

चोःतीः *n* सानो खोला चोःतीःबाङ् क्लोनःजेःनाः Water of the
small streams tumbles over stones.

चोःतुक् *n* गर्भ, गर्भवती ओउः मोमःचोः चोःतुक् मुनाः That
woman is pregnant.

चोःद्याङ् *n* छोरी आन पेतोलेःताडः चोःद्याङ् दोःताडःआकाच
The couple got a beautiful daughter.

चोने *n* 1) एक किसिमको सुराही 2) एकलो बाँदर

चोन्ता *n* बोतको आधार

चोमय् स. क्रि. जन्माउनु

चोयःलीक्वाः *n* एक जातको राती कराउने चरो चोय्लीक्वाः

रावःकाले दाय्हनाः The nightjar calls in the hot season.

चोःयाङ् *n* 1) छोराछोरी, नातिनातिनी, सन्तान 2) सानो भिँगो

चोय्कोदोरी *n* एकान हुने फूल

चोय्क्सा व. क्रि. चिल्नु, चोट पार्नु डाइ ओउः कःस्याःकायः

लाःइ चोय्क्आलाडः I grazed the deer with an arrow.

चोरःसा *v* निसुर, डाह गर्नु, ईर्ष्यालु हुमोम्लेः मान्ताकोः मीक्कः
आन चोरःनाः Bears are very jealous of men's eyes.

चोर्सा स. क्रि. भुतिएको तातो खानेकुरा पानीमा खन्याउनु इ
भटमास् चोर्उ Cook these soya beans (by heating, then
putting in cold water).

चोःल्याम् *n* सानो बाटो

चोःस्या *n* बछो

च्ययःसा स. क्रि. राम्रोसँग मसिनो हुने गरि चिर्नु पेतो मीस्तो
जाड्हती च्ययःती चाय्कुड Split it very finely.

च्यवःसा स. क्रि. देख्नु, चिन्नु, पाउनु, हेर्नु नीचीइ रु वाङ्ओमा
च्यवःडुचुलु We also did not see the snakes' coming.

च्यव्हसा स. क्रि. 1) आँखामा घोचु 2) मुड्कोले चुट्नु

च्याक्तीङ्की ताङ्का

च्याक्लाह् *n* औँसी *syn* चीकोय्लाह्.

च्याक्सा व. क्रि. आँध्यारो हुनु उ च्याक्ओहाडः गत हायःती
जेःनाःतय्हचु र? How can we two ever eat in that dark
place?

च्याङ् *n* गोहोरो दोह् मुनाः कःस्याः स्यारःस्याः च्याङ् गोःस्याः
ताह्स्याः Whatever there are: barking deer, goral,
monitors, civets

च्याङ्सा स. क्रि. बलपूर्वक परिश्रम गर्नु मोमःचोःइ च्याङ्ती चोः
ओत्नानी A woman strains to give birth.

च्यादीःसा *v* फुर्तिलो मन् लाग्नु डाकायःतेः च्यादीःसीःतो
बीदीःसीःतो सुतेः दोह्तेः नोःनै You who challenge me,
embarrass me who are you, what do you say?

च्यान्तानाः अ. मू. टुकुक्क बस्नु योम्पाय् च्यान्तानाः त च्युडःती
मुनाः The bear is sitting upright.

च्यान्यारःराङ् *n* पातालको फोहोर ठाउँ

च्यापच्युप् अ. मू. बलपूर्वक समात्नु ओउः रीःकायः च्यापच्युप्
दीङ्लम्इ चुम्नानी The spirits firmly grab the dead

person's spirit.

च्यामःपालाङ्(वाः) *n* बुङ्गे चरो

च्यामःसा व. क्रि. कोपिला निस्कनु इ सीङःकोः सायः च
यामःआकान् This tree has begun to form fruit.

च्यामेली *n* एक जातको फूल फुल्ने पोथ्रो

च्याम्सा व. क्रि. चुच्चो पर्ने गरि काट्नु ओउः सीङः च्याम्ती च
युत्ताकुड Taper the wood to a point.

च्याम्हसा व. क्रि. अरूभन्दा अग्लो हुनु ओउः मान्ता च्याम्हनाः
That person is taller than others.

च्यायःसा स. क्रि. मसिनो तर लामो टुक्रा हुने गरि चिर्नु

च्यारःसा स. क्रि. औँला थिचु डाः लुओ बेलाहाङः बाङ्
ओल्ती कुत्कोः ब्रह्म च्यारःआथै When feeling for fish a
stone tipped and crushed his fingers.

च्याराली अ. मू. टुँडे, चोसो परेको मुख, थुनो ओउः कुयः मोङ्
च्याराली त मुनाः That dog has a long muzzle.

च्यार् *n* मान्द्रोको एक भाग (निस्कने कप्टेरो) लावःकोः च्यार्
तात्ती वाय्सा खेःतो Stubs projecting from a mat must
be cut off.

च्यालाला अ. मू. बाहिर निस्कनु (कछुवा आदि) दुली
कवःरुकुसै तालाङ् च्यालाला त क्लाःनाःस A tortoise puts
its head out from its shell.

च्याल्हसा अ. क्रि. अनुहार देखाउनु, भेट्न जानु डाकोः
कीम्हाङः च्याल्हती पाय्हा Pay a visit to my house on
the way home.

च्यावःसा स. क्रि. फिँजाउनु, बढाउनु वाःकोः मेनः कीम् भीत्र
क्रवःनाः त खेःया आन रोग च्यावःनाः Singeing a chicken
in a house causes widespread colds.

च्यावेः *n* ठाडो अग्लो हुने जातको बाँस

च्यासा व. क्रि. उब्जनु (याममा) दालः बोप् लेखा च्याती वाङ्आ
They increase like worms and snails.

च्याःसा व. क्रि. रङ्गाउनु बज्यइ बेसार् सुता च्याःनौ
Grandmother dyes thread with saffron.

च्याःसी *n* काठधयारो

च्यास् *n* चोयो लौ तेन्पाय् च्यास् तात्आल्च Right, today let's
go to cut bamboo (for strips).

च्यास्पालीरो *n* एक जातको लहरो

च्युक्स्यानः *n* एक किसिमको भुस्लेकीरो (भुस नभाएको, 'पुच
छरमा सिङ जस्तो हुने) च्युक्स्यानःपाय् मेः लात्तीताङः पाय्
ह्आ The cyuksyan? caterpillar went off with its horn
tail.

च्युङःसा अ. क्रि. बस्नु आपाड तोओहाङः च्युङःती मुडोतो I
stayed sitting at the place father told me to sit.

च्युङ्कुली अ. मू. गहिरो आँखा योम्पाय् मीक्मा च्युङ्कुली त
मुआ A bear with small, deepset eyes.

च्युता वि.बो. धन्यवाद लौ भालातेः बयःतेःआची च्युता Ah you
have done well in giving to me, thank you!

च्युत्पाम् *n* सानो पेट; तल्लो पेट ओउः मोमःचोः च्युत्पाम् आन
जीक्नाः The woman has a sharp pain in her lower
abdomen.

च्युत्पुरी *n* टिकटिके कीरो

च्युत्पुरीरो *n* एक जातको बोट

च्युत्पुरीसीङः *n* एक जातको रूख

च्युत्सा व. क्रि. तीखो हुनु, चुच्चो पर्नु ओउः सीङः च्याम्ती च
युत्ताकुड Taper the wood to a point.

च्युदुरुत अ. मू. एकातिर बाक्लो एकातिर पातलो ओउःकोः
दोम्कोः चोक् च्युदुरुत् त च्युत्मः Its hoof is tapered.

च्युन्सा स. क्रि. उचाल्नु, उठाउनु ओउः पोम् यातैज्योः कुत्इ च
युन्ती तुङ्सा खेःतो That pot must be lifted with one
hand only in order to drink from it.

च्युन्हसा व. क्रि. टप्काउनु, चोर्नु ओउः मान्ता आन कुत् च्युन्
हनाः That person is very light-fingered.

च्युप्सा स. क्रि. थुन्नु, थुनेर समाट्नु कीम्हाङः च्युप्या
सात्नाःताङः If I am trapped in the house I will be
killed.

च्युमः *n* ओखल

च्युम्सा व. क्रि. ज्यादै तीखो हुनु कःस्याः पोर् थुल्हओ तालाङ् च
युम्ओ धलेःआः A Barking deer's hindquarter's are
large, its head narrow.

च्युरीङःला *n* जाल बाँध्ने डोरी साःधाव्ने पेन्हओ च्युरीङःला
The net securing rope.

च्युरुः *n* एक जातको काँडे भार

च्युरुली अ. मू. टुँडे, चोसो परेको मुख, थुनो

च्युरुली च्युरुली

च्युरसा 1) स. क्रि. पेल्लु (तेल) यलुङ् थुमःती सातीः च्युरनानी
Chyuri seeds are pounded and the oil pressed out.

2) अ. क्रि. चोसो मुख पार्नु हवल्म च्युरती छ्यानःनानी
Children protrude their lips to show (feelings).

च्युलःकुनः *n* लेउ, भयाउ

च्युलःसा व. क्रि. नयाँ पात टुसाउनु तीः वाआकतीको ओन् च
युलाङ् च्युलःती दुङ्नाः After rain grass shoot spring up.

च्युलाङ्ग *n* टुसो

च्युलुलु अ. मू. बाहिर निस्कनु (कछुवा आदि) दुली च्युलुलु ग्ल
युङ्हाक्ती वाङ्गा The tortoise first ventured out (of
its shell)

च्युल् *n* बिँड क्लीङ्गामाकायः च्युल् पोत्सा खेःतो The sickle
blade needs a handle put in.

च्युस्युः *n* छुचुन्द्रो च्युस्युः आन स्यङ्गाः Shrews smell
much.

च्युस्युःवीनः *n* एक जातको चमेरो

च्युहसा स. क्रि. घोचु हुइ गोयःकायः च्युहती वाय्नाः Tubers
are damaged by a digging stick.

च्योः *n* टुप्पो, टाकुरो, चुचुरो ओउः कुयःकोः मेःचयोः भाम्तो
लेःआ That dog's tail-tip is white.

च्योक्सा अ. क्रि. उठ्नु ओउःपाय् एनःती मुनाःया च्योक्ती
मुनाःया Is he sleeping or has he got up?

च्योङ्सा स. क्रि. तान्नु, उखेल्लु इ सीताकोः म्याङ्ग डाइ इह च
योङ्ती गम्नाङः This hair of Sita's I have pulled and
keep here.

च्योतोसा स. क्रि. गाँस्नु, जोङ्नु (डोरी) ला पेन्हाकाय्ती च
योतोसा खेःतो ग्याङ्ताक्सा Rope must be tied together
to lengthen it.

च्योत्तमै स. क्रि. च्यात्नु

च्योनःसा व. क्रि. अलिक बढि हुनु, बढ्नु तेहकोः बल च
योनःतेःआ You are slightly taller than last year.

च्योन्तेङ्ग *n* लुगाको छेउ नाय्कोः चोन्तेङ्ग फास्ती चुय् म्होक्ती
वाय्आ With the cloth fold coming undone grain is
spilt.

च्योन्तोनी अ. मू. टुकुक्क बस्नु च्योन्तोनीत चुस्माताङः च
युङ्गःदाह्आ The frog also came and squatted down.

च्योन्होसा स. क्रि. भारी थप्नु, दुई भारी सँगै बाँध्नु ओउः मान्ता
भारी च्योन्होती लात्नौ After being overfilled a load is
heavy to carry.

च्योन्हमारो *n* एक जातको फूल हुने बोट स्यालुङ्गा पाय्हच च
योन्हमारो बयःचेःनाङः Let us return to the highlands

and I will give you the flower.

च्योन्हसा व. क्रि. अत्याधिक हुनु, भरिभराउ हुनु, सर्वोत्तम हुनु च
योन्हतो काती लात्ओ धक् लीःतो लेःआः After being
overfilled a load is heavy to carry.

च्योःबाङ्ग *n* चेपाङ्ग, प्रजा जाती

च्योमःसा स. क्रि. ठोक्नु, ठटाउनु योम्कायः लीःओ बाङ्ग
सात्सा खेःतो A bear must be killed by striking with a
heavy stone.

च्योयःला *n* रूखमा जाल भुण्ड्याउने डोरी

च्योयःसा स. क्रि. रूखमा जाल भुण्ड्याएर बाँध्नु हाय्क्हाङः
दाह्आक्तीको च्योयःआकान् Having arrived at the net-
place he hung it up.

च्योय् अ. मू. दाँत किट्नु लहुङ्ग आन मल्हती चोय्त् सय्क्
इहीक्ती आल्आ Being very angry, grinding his teeth,
he went.

च्योय्क्सा स. क्रि. चिल्नु, छाला खुत्तिनु, दरफराउनु रीड्इ च्योय्
क्नौ The wasp stings slightly.

च्योय्सा स. क्रि. घाउ लगाउनु, ताछ्नु, प्वाल पार्नु दोम्कोः पुन्
च्योय्आलाङः ह I only wounded it in the leg.

च्योरःसा अ. क्रि. पेट काटिएर हग्न

च्योरोलीः अ. मू. टुँडे, चोसो मुख

च्योर् *n* कुना, बाहिर निस्कने ठाउँ ओउः कीम् योसाकायः च्योर्
बल पेल The corners of that house don't look too
good.

च्योःलनःसा₁ स. क्रि. शिक्षा दिनु ओउः इ च्योःलनःती र
यान्आथास He caused them to understand.

च्योःलनःसा₂ अ. क्रि. उमार्नु, बढ्नु, टम्म हुनु बन्
वाय्आक्तीको मकय् च्योःलनःनाः After the weeds are
removed the corn appears through (the soil).

च्योल्सा अ. क्रि. नाघ्नु, छिचोल्नु रुय्ङ्गइ कीम् च
योल्ताङःआकान् The bamboo grew past the house.

च्योल्हसा स. क्रि. निकाल्नु, फिक्नु (काँडा आदि) ओउःकोः चुः
डाइ च्योल्हती वाय्आलाङः I pulled out his thorn.

च्योसरी *n* धोबी चरो

छ

छगरःबाङ् *n* गोलाकार र सानो ढुङ्ग्री

छङ्कलःसा स. क्रि. पखाल्नु

छछुहर्सा व. क्रि. केही ठूलो हुनु (आकारमा) इ कीम्सै ओउः
कीम् छुहर्नाः That house is somewhat larger than this one.

छत्सा स. क्रि. गालि, हटक गर्नु

छनःसा स. क्रि. छान्नु

छन्हसा स. क्रि. केलाउनु

छय्डःसा स. क्रि. **1)** तिर्खा मार्नुतातो खानेकुरा सेलाउनु पेओ
तीःइ तीःअप् छय्डःआताडः I slaked my thirst with good water. **2)** चोखो पार्नु, मुक्त पार्नु ओउःकोः बीनालःलेः वाःइ
छय्डःसा खेःतो He should be purified from his sickness with a bird (as an offering).

छय्डसा व. क्रि. चोखिनु, शुद्ध हुनु, मुक्त हुनु नामेः रुआङ्कायः
छय्डताक्आतय्ही Our spirits have been freed from evil influence.

छय्सा स. क्रि. खान मन नलागनु इ जेःगाइ डाकायः छय्नाःताडः
This food makes me lose my appetite.

छर्सा व. क्रि. बोका आदिको मासुमा गनाउनु बोकाकोः मायः
आन छर्नाः Goat meat smells strongly.

छल्हसा स. क्रि. छान्नु, केलाउनु राइ छ्योक्ओयःती दान्ह
यात्ताड मास् यात्ताड् छल्हउ Shaking it in a tray,
separate rubbish to one side, lentils to the other.

छवः *n* बोसो ओउःकोः सीन्ह ल्हुङ् पोप् छवः त्युत्आकान् He
took out the liver, heart, lungs and fat.

छवःबाङ् *n* सेतो बिल्लौर छवःबाङ् छीक्ती म्हेः थाताक्ती म्हेः
मुत्नानी Striking quartz, fire appears and they light a fire.

छवःसा व. क्रि. मोटो हुनु छवःओखेताडः चुन्ओ र
याःकायःताडः लात्ती वानःनौ He brings the fat and well-covered cattle.

छव्रेन् *n* कपाल अस्तव्यस्त हुने (बालबच्चा)

छसा स. क्रि. पक्षपात गर्नु, बढी दिनु आमाइ आपाकायः छती
बयःनौ The mother gives extra to the father when serving.

छह्रायःसा व. क्रि. बलियो हुनु

छा *n* माछा मार्ने जालमा हुने मुजा

छाक्जाः *n* कालो बाघ (मान्छेको लास् निस्किएको) म्हेः
छुःमाःया छाक्जाः थानाः If (the body) is not touched with fire the panther will appear.

छाक्सा स. क्रि. **1)** काट्नु, कुँद्न **2)** माथिल्लो साँचु, तमाखु
भर्नु लयःइ माक्मालो आम्हल्म ओउः ज्याम्हताङ्लेःताडः
छाक्ती गम्आकान् His own uneaten food he stored away up on the shelf.

छाडः *n* तखता (अगेनुमाथि भुन्डिने) छाडःहाडः ओउः मायः
छाक्ती गम्उ Put that meat up on the shelf.

छाङ्छीडः *n* देख्न साक्ने (भिन्न)

छाङ्हसा अ. क्रि. साउती गर्नु, कानेखुसी गर्नु सुलो सुलो दाय्हती
छाङ्हतीताडः नोःकाय्आकाय् "Who is that?" they whispered to each other.

छानःसा₁ स. क्रि. सोध्नु, प्रश्न गर्नु

छानःसा₂ व. क्रि. ठूलो हुनु, फैलनु, बढ्नु ओउः कीम् अरुसै
छानःनाः That house is larger than others.

छाना *n* छाना

छापसा स. क्रि. उजाड्नु, फाँड्नु

छाम्सा व. क्रि. कमजोर हुनु, सास फेर्न नसक्नु चोः
ओत्आक्तीको आमा नोःसा खाय्मामाःत छाम्ती मुनाः
After giving birth the mother is exhausted and unable to speak.

छाय्क् अ. मू. चुडँचुडँ छाय्क् छाय्क् त पीहर्ताडः रोनाः,
पीहर्ताडः साङ्हनाः The stool began creaking and moving.

छाय्डःक्याना अ. मू. पूरा भरी हुन युक्कोः गोर्ध्योक् छाय्डःक
याना त ब्लीङ्तोलेः खेःतो The monkey's cheek-pouches were stuffed full.

छाय्ड् छाय्ड्

छाय्सा स. क्रि. तखतामा राख्नु ओउः आम्ह ज्याम्हताङ् छाय्ती
गम्नाडः I will put the food up on the shelf.

छारारा झारारा

छालःसा व. क्रि. फैलिनु, व्याप्त हुनु (रोग, महामारी आदि), धम
की क्लीःस्योरो राग छालःती वाङ्नाः Dysentery spread widely.

छाला₁ वि. फराकिलो

छाला₂ *n* छाला

छावःसा व. क्रि. पल्किनु तेन्छ्याइपाय् न्याम्भयुङ् छावःनाः
Nowdays it is often cold.

छासा व. क्रि. प्रशस्त आहारा देखन पाउनु (पानीमा माछा,
जंगलमा जीवजन्तु आदि) डाकःहाडःपाय् बल बेलाङ् छाल
यादो Where I am the area is not well-frequented (by
birds).

छाःसा व. क्रि. धारिलो, तीखो हुनु, प्रभावकारी हुनु, निसंकोच
भन्नु इ हर् छावःसाकायः साःहाडः छाःनाः This digging-
stick is very effective for digging. ओउः मोमःचोःकः
आन छाःती नोःनाः He speaks very freely to women.

छासुसा व. क्रि. अड्कनु धोदोर् सीडःहाडः पोक्ती जाःपाय् छान्
हसामा खाय्उलु आल्सामा खाय्उलु छास्ताडःआ Entering
the hollow log the panther could not go backwards or
forwards, he was stuck.

छाहसा व. क्रि. घाउ बढ्नु, उकुच पल्टनु हान् तुङ्सा स्यावल्
ओउः चा छाह्नाः It is not good to drink beer, or the
sore will spread.

छीक्सा₁ स. क्रि. फिल्ला उठाउनु, सलाई कोर्नु म्हेः मुत्ओहाडः
सलाय्ताडः छीक्आकान् When he lit the fire he struck
a match.

छीक्सा₂ स. क्रि. गहना लगाउनु (नाक्मा) मोमःचोःइ नेह्हाडः
बुलाकी छीक्नाःइसी Women wear rings in their noses.

छीडःगलःसा स. क्रि. बिचारु, जाँचु

छीडःसा व. क्रि. छुट्याउनु

छीड्कनःसा स. क्रि. छुट्याउनु, दुष्ट आत्माबाट आत्मा अलग
गर्नु यलुङ्कोः ओय्क् छीड्कनःती त्युत्नानी They separate
out the flour of the Chyuri seeds.

छीड्गनःसा स. क्रि. बिचारु, जाँचु

छीड्सा व. क्रि. थोरै हुनु, बराबर नहुनु न्हाङ्ग ज्याल्आ छीड्ग
सीआ More fled, fewer died.

छीड्हसा स. क्रि. छान्नु, नाम काढेर बोलाउनु नाङ्छ छीड्हउ
लोने डाइ छ्युङ्हती बयःचेःनाङ् You choose one then I
will pick it out and give it to you.

छीःछेत् अ. मू. भुईमा फैलिएर चोप्नु (बोत्)

छीत्ला *adv* पासो, फन्दाको डोरी

छीत्सा स. क्रि. गाँठो पार्नु, बाँध्नु बुधीपाय् ला छीत्ती छीत्ती
ला छीत्आक्तीकोपाय् ग्ल्युङ्हा The wife tied many
pieces of rope together and descended (on it).

छीन् *adv* छिन

छीःलाक् *n* गिटो (सानो किसिमको)

छीलहसा व. क्रि. फूर्तिलो हुनु, चुलबुले हुनु ओउः चोः आन छील
ह्नाः That child is very restless.

छीव्हीछीव्ही अ. मू. ससानो टुक्रा परेको मायःकायःपाय् छीन्ही
छीन्ही त क्रत्ती क्रीङ्जीक्ती वाय्आकान् I He tore up the
bread into small pieces.

छीव्हसा स. क्रि. ससानो टुक्रा पार्नु चीपीःआक्तीको छीव्हीसा
खेःतो After is is cut up it is to be broken into small
pieces.

छीःसा व. क्रि. थोप्ले हुनु, भालेमाले हुनु, कालोले रङ्गिएको
हुनु, लुगा फोहर भएको हुनु भाम्ओ नाय् गाल्ओइ छीःनौ
Black can dirty a white cloth.

छीहसा व. क्रि. छुट्याउनु, एउटा समूहलाई अलग गर्नु, अन्तबाट
ल्याएर राख्नु, भेदभाव गर्नु इताङ् नाःल ओउःताङ् तीः
छीह्ती वानाः Rain falls over there, not here.

छुकसा व. क्रि. मासु दुख्नु तोन्ती मायः छुक्ती जीक्आलाडः
Falling, I hurt a muscle.

छुङ्सा व. क्रि. गहिरो हुनु

छुनःसा स. क्रि. तल माथि उफ्रनु, घुगुती गर्नु, केटाकेटीलाई घुँडा
वा काखमा राखेर हल्लाउनु, हिक्क आउँदा उफ्रनु ल
हुक्उनःजाइ छुनःआथै He was jerked by hiccoughs .

छुरा *n* छुरी

छुर्मु *n* डाह ओउः चोः छुर्मु दुङ्ती ज्याःनाः The child cries
out of envy (of another).

छुर्सा व. क्रि. भिमकाय, अद्भुत, डरलाग्दो बल छुर्ओ मान्ता च
यवःती डी रय्नाडी Seeing a fierce stranger we were
afraid.

छुःला₁ *n* जाबी भुण्ड्याउने डोरी जाबीकोः छुःला त्युनःतो व
याःसा खेःतो The strap of the netbag is to be
shortened.

छुःला₂ *n* डोरी (जाबीको)

छुसा व. क्रि. बराबर हुनु वा पार्नु (स्तर, शक्ति, आकारमा धेरै
मात्रामा उस्तै हुनु) ओउःइ डाकायः छुताडःल डा डाह्नाडः
ओउः ध्यव्नाः He is not my equal - I prosper, he is
weak

छुःसा स. क्रि. 1) दुईतिर डोरीले बाँधेर भुण्ड्याएर बोक्नु
(रुख, काठ आदि) ओउःइ कःस्याः लाइ छुःती लात्नौ He
carries the deer slung with rope. 2) डढाउनु, पोल्नु
ओउः म्हेः छुःआताडः That fire burnt me.

छुस्सा व. क्रि. धेरै नै ठूलो हुनु हव्घाड्सै ना: छुस्सा The older sister is much bigger than the younger.

छुह्सा स. क्रि. अगुल्टो ठोस्नु म्हे: ल्युङ्ताक्साकाय: म्हे:दयुन: छुह्उ Knock off the ash from the log to make it burn.

छे: *n* नुन, नुन जस्तै चीज म्हे:हाड: छे: कासा खे:तो Salt must be put in the fire.

छे: कास्सा

छे: राव्सा

छे:कर:बाङ् *n* गोलीकार र सानो ढुङ्ग्री

छेक्सा व. क्रि. कान्,नाक्मा गहना लगाउनु

छेड:सा व. क्रि. मसिनो तीखो स्वर हुनु ओउ: मोम:चो: आन छेड:तो नो:ना: That woman speaks in a high-pitched voice.

छेङ्कल:सा स. क्रि. छुट्याउनु, धपाउनु, लखेट्नु लय:काय: ह: स्यान्ती छेङ्कल:ना:स It is only for himself that he is set aside for teaching.

छे:चा:रा *n* खररा, खरेटो छे:चा:राइ अङ्गन् सर्नानी A twig broom is used to sweep a yard.

छेतेते *n* एक जातको सानो भ्यागुतो, जलहारा भ्यागुतो

छेत्राङ्स्या: *n* घोरल छेत्राङ्स्या:इ छेतना: A Goral calls “chet chet”.

छेतसा अ. क्रि. कराउनु (घोरल) छेत्राङ्स्या:को: छेतती नो:ओ (One who) calls as a Goral.

छेन: *n* सिउर ओउ: वा:को: तालाङ्हाड: छेन: ना:ना: That bird has a comb.

छेन्हसा अ. क्रि. लड्नु

छेपेछेपे *n* छिपछिप डा: छेपेछेपेहाड: छालाङ् वाङ्ना: Fish come to the shallows in shoals.

छे:बाङ् *n* पारदर्शी बिल्लौर छे:बाङ् छीक्आक्तीको भुय्ला त युत्आक्तीको म्हे: स्याव्ना: Having struck sparks from quartz fire starts.

छे:बारो *n* आकाशगङ्गा, निहारिका

छे:बारोसीड: *n* छानाको काठ

छेराय्हासा स. क्रि. चङ्ख बस्न सक्नु, राम्रो सुन्न सक्नु ओउ: मान् ता छेराय्हातो साय:ना: That person listens attentively.

छेरेङ्सा स. क्रि. चङ्ख बस्नु, राम्रो सुन्नु

छेरबन: अ. मू. चेप्टो हुने पाङ्खुय: छेरबेन: त बे:ना: That bug is flat-shaped.

छेरलेड: अ. मू. (अकास)

छेरलेप् अ. मू. देख्न सकिने

छेह्सा व. क्रि. सिपालु हुनु वाह्सा छेह्डल I am not sure-footed.

छे:लाक् *n* गिटो छे:लाक् बल छे: लेखा ल्हाम्ना: The tuber has a slight saltiness.

छेल्सा स. क्रि. निशाना अन्तै लाग्नु (तीर), छल्नु, तर्किनु लाङ्ती डाय:डल छेल्ती डाय:आलाड: I did not hit it squarely, (but) off to one side. डा कुय:काय: छेल्ती पाय्हाआलाड: I returned, avoiding the dogs.

छेल्ह्एक्सा स. क्रि. सर्लक्क स-साना टुक्रा पार्नु छेल्ह्एक्ती तात्सा खे:तो It must be cut finely.

छेल्ह्सा स. क्रि. भिनो हुनेगरि ताछ्नु, छाँट्नु (काठको बोक्रा) गोय: छेल्ह्ती छ्याक्सा खे:तो The yam is to be pared sparingly.

छेव्हेसा स. क्रि. ससानो टुक्रामा विभाजन गर्नु

छेव्हासा स. क्रि. खोस्याउनु, दरफराउनु ला:इ क:स्या:को: पुन् छेव्ह्ती डाय:आलाड: I only grazed the deer's skin with the arrow.

छेह्सा स. क्रि. जोखना हेर्नु, सम्भावनाहरू हेर्नु बोड:ती आल्दा छेह्तीताड: योआकानी They go seeking, looking at all possible places.

छे *n* खान मन नलाग्नु

छोङ् *n* पहाडमा निस्केको चट्टान ओउ: वारहाड: काम:ताङ् युम:सी:ओ छोङ् मुना: There is a fearful bluff on that cliff.

छोङ्मै व. क्रि. अग्लो हुनु

छोङ्हसा व. क्रि. अरू भन्दा बढी ठूलो हुनु, अग्रता लिनु ओउ:को: जेल्ह् छोङ्हना: He has a prominent forehead.

छोन:सा अ. क्रि. उछिट्टिनु, गुड्नु ओउ: बाङ् छोन:ती ज्याल्आ The stone bounced and rolled away.

छोनाम् *n* चेपाङ जातिको चाड (भाद्र महिनाको औँसीमा पितृ पूजा गरि फसलको समयमा मनाईने) जस्खान्को:ताड: बाइस् बोत्ताड: फुक्ती गम्आकाचु आपाकाय: छोनाम्हाड: ध्युङ्सा They kept aside twenty-one millet plants for the father to stand up at the Chonam festival.

छोन्सा व. क्रि. मूच्छ

छोप् *n* छोप, अचार घाह् छोप् दान्ह्ती जे:लाङ् पाय्ह्च Making pickle and eating it, let us two return.

छोबाक् *n* जाँडको छोक्रा छोबाक्पाय् हान् काम:ताङ् दन्ह्ना: Solids settle at the bottom of the beer.

छोम:(नाय्) *n* चोलो

छोमःसा स. क्रि. चोलो लागाउनु ओउः मोमःचोःलम् छोमःनाय्
छोमःनाःइसी Those women wear blouses.

छोय्जीङ्(जुय्) *n* ठूलो जातको भ्याउँकीरी नाङ् छोय्जीङ् स
याव्ती आल्अ Go off and become a cicada.

छोसा₁ व. क्रि. टल्किनु, उज्यालिनु तेन्पाय् लाह् आन घोटो
दाह्आ Today the moon is very bright.

छोसा₂ *v* जानु, छोड्नु, बाटो लाग्नु लौ स्याङ्ह छोनाङ् I leave
tomorrow.

छोःसा स. क्रि. नयाँ वस्तु पुनः थप्नु, पुनः भर्नु ओउः डात्कायः
अरु रव् डात्इ छाःसा खेःतो That gum must be renewed
with other fresh gum.

छ्यव्हसा स. क्रि. खोस्याउनु, दरफराउनु

छ्या अ. मू. भ्याप्प

छ्याक्सा स. क्रि. ताछ्नु (फलफूल) छेल्हती छ्याक्सा खेःतो
गोयःलेः वाय्चौ It must be thinly pared, don't waste
the yam.

छ्यानःरायः *n* उदाहरण, उखान, चिन्ह छ्यानःराय् लहाक्ती छ
यानःसा खेःतो It should be described with examples.

छ्यानःसा स. क्रि. देखाउनु, बताउनु, बर्णन गर्नु लौ घाह् सायः
छ्यानःआतय्ही घाह् जेःजेःनी Now he has shown us the
fruit, let us eat!

छ्यानह्सा स. क्रि. कुरा खोल्नु, जानकारी दिनु काकाकोः मय्ङ्
पेह्ती छ्यानह्आक्ताडःच First reveal our uncle's name.

छ्यापाक् *n* छानाको छेव्

छ्याप्राङ् *n* भर्खर उजाडेको, फाँडेको जग्गा छ्याप्राङ् छ
याप्आक्तीको म्हेःइ तय्क्सा खेःतो After the field is
cleared (the rubbish) is set alight.

छ्याप्सा स. क्रि. उजाड्नु, फाँड्नु लौ क्वा स्याङ्हपाय् डाकोः
राङ् छ्याप्आल्च Right friend, tomorrow let's go to
clear my field.

छ्याबादारः **छ्योबादोरः**

छ्याम्सा व. क्रि. खल्लो, फिक्का, पातलो हुनु बाहार्कोः
आय्सायः स्योक्मालो लेःआः छ्याम्नाः Lowland
cucumber is not sweet, it is watery.

छ्याय् अ. मू. भ्वाइँय्य छ्याय् छ्याय्त् गाल् छ्याय्त् म्हेःइलेः
छेःकायः माक्जेःआथै With a sizzling sound the fire
burnt up the salt.

छ्यारा बारा

छ्यार्सा व. क्रि. बढाउनु नेक् डाइ इ कीम् छ्यार्ती जाङ्हनाडः
This I will enlarge this house.

छ्यालाला अ. मू. फराकिलो, बडेमाको योम्पाय् छ्यालाला त
थाती वाङ्आ A great broad bear came lumbering
along.

छ्यासा व. क्रि. सिपालु हुनु (भिड्मा हिड्ने), उकालो चढ्दा
निश्चित हुनु

छ्याःसा स. क्रि. भुइँ सम्म पार्नु इहा घालःलनः छ्याःती गम्सा
खेःतो First the house site is to be levelled.

छ्याह्सा स. क्रि. माटोलाइ फिजाउनु, पखाल्नु साःकायः वाओ
तीःइ छ्याह्आकान् Rain wettens the soil. कुत् छ्याह्स
Rinse your hands.

छ्युः *n* पिसाप (चमेरोको) वीनःकोः छ्युः लोःहाङः च्यवःनाः
Bat urine is found on leaves.

छ्युङ्हसा स. क्रि. छान्नु, नाम काढेर बोलाउनु नाङ्इ छीङ्हउ
लोने डाइ छ्युङ्हती बयःचेःनाङ् You choose then I will
pick one out and give it to you.

छ्युःचीलीङ् *n* तिस्किलो छ्युःचीलीङ्इ गोय्ः घावःती जेनानी
They eat yam dug with a digging stick.

छ्युत् *n* गुँड, फोहरको डुङ्गुर वाःकोः उम्मा ओउः त्योह्हाङः
छ्युत्हाङः च्यवःआकान् He also saw a bird's egg in its
nest.

छ्युत्राङ् *n* कसिङ्गर हुने बारी

छ्युदुः *n* टुक्रा छ्युदुः लात्ती दाह्आलाङः I arrived carrying
the pieces.

छ्युप्सा स. क्रि. सन्तुष्ट हुनु, खुसी हुनु मान्ता नाःइली त खेःया
ओःहाङः छ्युप्लल If there is no one there I will be
unhappy.

छ्युमः(नाय्) *n* फरिया नाङ्कोः तोइ छ्युमःनाय् बयःसा
खाय्ताडःल Your father-in-law cannot give me a skirt.

छ्युमःनाय् *n* फरिया बुधीखेकोः छ्युमःनाय् छोमःनाय् तोङःनाय्
खुप्नाय् बुधा त्यावःताङ् इ कमीस्खेःओलेः ग्लीप्नाय् The
wife had on a skirt, blouse, waistband and shawl, the
husband had on top a shirt.

छ्युमःसा स. क्रि. फरिया लगाउनु मोमःचोःइ छ्युमःनाय् छ
युमःनाःइसी Women wear skirts.

छ्युरीबोप् *n* 1) घुँगी 2) सिपीकीरा

छ्युसा स. क्रि. घाउ लगाएर काट्नु तेन् डात् छ्युलाङ् आल्नाङः
Today I go to tap gum.

छ्युःसा स. क्रि. पिसप फेर्नु, मुत्नु डा छ्युस् छ्युःलाङ् ग्ल
युङ्हआक्चाङः I will first go out to urinate.

छ्युस् *n* पिसाप ओहाइसैको छ्युस् आन म्हरना: Then he felt a strong urge to urinate.

छ्युस्रुदुम् *n* मूत्राशय छ्युस्रुदुम्: पक्याकाय: मान्ता सीआना: If the bladder bursts a person will die.

छ्युस्रुदुम् *n* मुत्राशय, मुत्र थैली

छ्युहसा अ. क्रि. धाउनु जाइइ जे:गा तुङ्गाकाय: छ्युहतीले: जे:लाइ वाइते:ना: You visit often for food and drink.
छ्यो वि.बो. बस, भयो, पुछ छ्यो छ्यो स्याव्आ That's enough! It will do.

छ्योक्ओय:सा स. क्रि. अन्न र भुस छुट्याउ नाइलो यताउती चलाउनु धान्हाकाय: राइ छ्योक्ओय:सा खे:तो Chaff should be separated in a winnowing tray.

छ्योक्सा स. क्रि. भुक्काउनु, छक्काउनु, गलत निर्देशन दिनु ओउ: मान्ताकाय: ल्याम् छ्योक्ती छ्यान:नौ That person was sent off on a false trail.

छ्योत्सा स. क्रि. मैथुन गर्नु, संभोग गर्नु

छ्योबाक् अ. मू. टाकन टुकन ओउ: चीस् छ्योबाक् ह मुना: The object is in pieces only.

छ्योम:सा स. क्रि. भिजाउनु (पानी पर्दा) ती: वाआक्तीको वार्ओ बीया चोयाकाय: छ्योम:ती दुइताक्नौ After rain falls it dampens sown seeds and causes them to grow.

छ्योयसा स. क्रि. पानीमा डुबाउनु (तातो वस्तु वा आगो), भ वाईय्य हुने बनाउनु म्हे:काय: ती:इ छ्योय्ती सात्उ Douse the fire with water.

छ्योय्हासा व. क्रि. बाङ्गो हुनु, टेढो हुनु, एकापट्टि भिनो हुनु ओउ: मान्ता म्होताड: छ्योय्हाती वाय्आ That person has a twisted mouth.

छ्योर:सा अ. क्रि. गलत प्रकारले वा नमिल्ने गरि च्यात्नु, उधार्नु नाय् छ्योर:ती यात्ताइ क्रत्ताक्ती वाय्ना: The cloth is torn to one side and spoilt.

छ्योलो:सा अ. क्रि. बाङ्गो जाजु (हानेको पतलो ढुङ्गा) ओउ: रीङ्काय: बाङ् छ्योलो:ती आप्उ Throw a stone at that hornet's nest.

छ्योसा स. क्रि. चियाउनु, भाँक्नु

छ्योह् *adv* तीन वर्षअगाडि

ज

जगीत्र *n* आत्मा वा भूत (स्त्री लिंग - बाघको रूप हुने) इहाड: रात्पाय् छाक्जा: वाइना: जगीत्र जगुवा The chakja? comes here at night, jəgitrə jəguwa

जगुवा *n* आत्मा वा भूत (स्त्री लिंग—बाघको रूप हुने) इ पेमालो मान्ताको: सास्को: आने जगुवा थाना:, जगीत्र स्याव्ना: From the evil person's breath jəguwa appears, jəgitrə comes.

जङ्गल् *n* जङ्गल, वन

जतामासी *n* जटामांसी

जन्ताय:सा स. क्रि. तयार गर्नु, एकत्रित गर्नु

जन्ताव:सा स. क्रि. तयार गर्नु बीहाकाय: चीस् जन्ताव:ती गम्सा खे:तो Things must be prepared for the marriage.

जप्सा स. क्रि. सप्काउनु, चुस्नु पाय: तुक् पोक्ताक्मात यसाय: सय्क्इ जप्ती तुङ्उ Suck the Chyuri fruit through your teeth to avoid the fibres entering your stomach.

जम:सा अ. क्रि. मुख नखोलि खानु म्होतोड: जम:ती उम्हती वाह्अ Go on, keeping it in your (closed) mouth.

जम्पन:सा स. क्रि. ठूलो टुक्रा हुनेगरि काट्नु क:स्या: माय: पेतो जम्पन:ती आल:चु Cutting up the deer meat into pieces let us take it.

जम्बाय् *adv* सबै, पूर्णरूपले रुको: वय:लम्पाय् सीड:को: मातल्म जम्बाय् वलीङ्तो खे:तो The tree leaves were covered with the snake's blood.

जम्बु *n* स्याल

जम्हसा स. क्रि. तमाखु भर्नु रव:ताड: जम्हती भाङ्च छाक्तीताड: बय:नानी Preparing tobacco leaves they put it in the hookah and gave it to him.

जय्कुम: अ. मू. निष्खोट हुनु, चोखो हुनु, शुद्ध हुनु, खराबीबाट टाढा रहनु ओजय: जय्कुम: त मुओ ती:इ जय्लन:सा खे:तो It is necessary to purify with pure water.

जय्कुम:सा व. क्रि. निष्खोट हुनु, चोखो हुनु, शुद्ध हुनु, खराबीबाट टाढा रहनु ओउ:इपाय् जय्कुम:ओ ती:ले: वान:आकान् He brought rain free from (hail and

wind).

जय्क्सा स. क्रि. टोकनु जा:इ सय्काय: क्राम: जय्क्ती
सात्आकान् Biting the porcupine the panther killed it.

जय्ङ्सा स. क्रि. रुभनु, भिजाउनु च्या:साकाय: ओउ: लाङ:
बुन्सी का:साव: जय्ङ्ती गम्उ Soak the net in the red
sap of the Bunsu tree to dye it.

जय्ते:ते:सीङ: n मसलाको रूख

जय्लन:सा स. क्रि. चोख्याउनु सामन:ती:इ कुत् जेस्स,
जय्लन:स With the special water wash your hands,
purify them.

जय्सा व. क्रि. चोखो हुनु, निष्खोट हुनु, शुद्ध हुनु, सफा, सिधा
कुरा गर्ने बक्ता हुनु जोक्तो जय्तो भ्याओ पान्दे सीयाकाय:
ती: वाना: If a great and good shaman dies rain will
come.

जय्हम्य स. क्रि. चोखो पार्नु मान्ता सीआक्तीको ओउ:को:
कीम्काय: जय्हनानी After a person dies their house is
purified.

जररा अ. मू. टिलिक्क न्याम्मा: हरीक जररात न्याम् दाह्ती
वाङ्ना: The sun also begins to appear and shine.

जर:सा अ. क्रि. बिस्तारै चुहिनु ओउ: पोम्सै ती: जर:ती योर्ना:
Water leaks from the pot.

जर्ङ्सा व. क्रि. बिस्तारै चुहिने हुनु

जलुका n जलुको, पानीमाने

जल्हसा स. क्रि. सफा गर्नु, शुद्ध गर्नु, बगाउनु; खराबी मन्साउनु
नामे: रुआङ्सै लान्को: रय: जल्ह्ती वाय्साआ: The evil
spirit's influence must be cleansed from his spirit.

जल्ह्सीङ: n ढोकाका माथिलो काठ

जवसा स. क्रि. रीति, संस्कार मान्नु लौ मावाक्जा: पाय्हा ८
या:ती ओउ:तोक् बेलाहाङ: सुसु हव्लम् यादो सीनै डीङ
जवनाङ:सु When the bird returns crying, "Which
child will die?" we say.

जसा व. क्रि. घिन नलागनु, दिगमिग नहुनु ओउ: बोप् जमात जे:उ
Eat that snail without being squeamish!

जस्खान् n कागुनु जस्खान् दोह् महीनाहाङ् मीन्याकाय: ? In
what month does millet ripen?

जा: n चितुवा, बाघ वीन:काय: त्युलओहाङ: जा: वाङ्ना:
When calling bats a panther comes!

जा:क्रात्चु: n बाघ बेत

जाक्हचु: n एक जातको काँडे बोट

जागादाम: अ. मू. ह्ष्टपुष्ट हुनु

जा:गोय: n एक जातको तरुल

जाङ: n डोकोको पीँध धाकर:काय: जाङ: क्याह्ती लहुपनानी
Making a base ring they put it in a basket.

जा:डा: n बाघ माछा

जाङ्मै स. क्रि. भित्र राख्नु, पसाउनु, पस्नु, भित्र जानु

जाङ्सा v उत्सुकतापूर्वक गर्नु, गर्ने मन राख्नु

जाङ्हसा स. क्रि. बनाउनु, गर्नु, उत्पादन गर्नु गुच्युक् पेतोते: हाय
क्ते: जाङ्हआकान् नाङ्इते: ? How well have you made
your net-place?

जा:जे:काय्सा अ. क्रि. ताँती लागेर खेलनु ओउ:मय: पोर्ताङ्
जा:जे:काय्ती मुनै लय:मय: हेदाव:काय्ती वाहनै They
followed one another growling at the leader, teasing
each other.

जाथारा n एक जातको रूख (खस्रो पात हुने)

जादर: n पीँध, जग (रूख, पातालको)

जादर:बाङ् n पातालको ढुङ्गो

जादाम्सीङ: n एक जातको काँडे रूख

जान्चन:सा स. क्रि. सृष्टि गर्नु

जान्धन: n मित्रहरूको संगत, दौतरी जुगु नाङ् पाय्हासा
दो:ते:ना: जुगु Whenever can you return? (ie. Never!)

जान्या n भाँक्री

जान्सा स. क्रि. गाली गर्नु, दपेट्नु, हकार्नु भेना दाह्यापाय्
जान्ना:तय्हच If my husband arrives he will scold us
two.

जापीन:ती न्यास्सा

जाप्इन:सा स. क्रि. सृष्टि गर्नु इहाङ: मान्ताकाय: जापीन:ती n
यास्आतय्हनी We created man and placed him here.

जाबी n जाबी, थैली

जा:भोरोङ् n एक जातको कीरो

जाम:सा व. क्रि. ओठ भित्र दोब्ब्राउनु (चुस्दाखेरी गरे भैं)

जाय:सा स. क्रि. चाहिएको क्षेत्रलाई पुगु इ बीयाइ ओउ:
राङ्काय: जाय:ना:थै This seed will cover the field.

जाय्क्सा स. क्रि. छिप्पिन थाल्नु (फलफूल) चोक्ओ साय: जाय
क्तोले: मुना: Mature fruit are ready for picking.

जाय्सा व. क्रि. टेढिएको काठ ज्यात्सीसीङ: जाय्ना: सेर्मालो
चाय्क्सा खाय्ल The jyatsi tree has a crossed grain, it
cannot be evenly split.

जा:लाक्खुय: n एक जातको कीरो

जा:लाक्हुय् n एक जातको कीरो (पातमा लाग्ने)

जाल्मासीडः *n* एक जातको रूख

जाःल्याडःसायः *n* बाघ ऐसेलु

जावःसा व. क्रि. उल्टो हुनु, उल्टोपुल्टो हुनु, खुट्टा माथि पारेर
उत्तानो be wrong way up (eg. knife with cutting edge
uppermost), upside-down, lie on back with feet up
पनु धार् तरवल जम्बाय जावःतीताडः गम्आकान् He left
sharp swords all edge upwards.

जाःवालःवाः *n* एक जातको चरो ओउःनीस् हुय्क्ती
जाःवालःवाःकोः थाङ्आकाच The two whistling,
became jawal? birds.

जाव्याङ् *n* लामखुट्टे जाव्याङ्इ मान्ताकोः वयः स्युङ्ती जेःनौ
Mosquitos suck human blood.

जीक्सा व. क्रि. बिरामी हुनु, चोट लाग्नु, दुख्नु चा जीक्ओ मान्
ताकोः चाहाङः द्युरःनानी If a person suffers from sores
they spit on them.

जीगन्सीडः *n* लाटीकाठ

जीगा *n* शिकार खोज्ने ठाउँ, भुत तथा मसान बस्ने ठाउँ

जीडः *n* जीवन, शक्ति

जीडःसा व. क्रि. सप्रनु (विरूवा); गाला र अनुहार स्याउ जस्तै
भएर हष्टपुष्ट हुनु (मानिस)

जीतसा अ. क्रि. हराउनु, जित्नु ओउःसै द्याह् डा जीतआलाडः I
have now defeated him.

जीप् *n* बाँसको थुरी कुलः ताक्ला क्युम्हआक्तीको ओउः
जीप्हाडः कासा खेःतो When the bark (thread) is
twisted it is put on a shuttle.

जीमन्दार् *n* जिमीदार

जीम्सा व. क्रि. चम्किलो (रातो), रङ्गीन हुनु ओउः जीम्तो दुनाः
It is bright red.

जीरा *n* शिकार खोज्ने ठाउँ, भुत तथा मसान बस्ने ठाउँ मान्
ताकोः नामे रुआङ् लान्इ जीरा र तागाहाडः गम्नाःथै A
human spirit is kept in the evil spirit in its abode.

जीला *n* जिल्ला

जीसा व. क्रि. ताताएर खारिनु (तरल पदार्थ जस्तै तेल, राम्ररी
पाकेको जाँड आदि) सातीः जीआक्तीको भेल्लो स्याव्नाः
When oil is purified it becomes clear.

जुगाङ् *pro* पूर्णरूपले जुगाङ् ग्यालेःतेःनाः Are you
completely willing?

जुगु *pro* जहिले; कहिले पनि होइन

जुगुलाडः *pro* कुनै समय जुगुलाडःहाडः नाङ्तेः डाकःतेः र
यातेःनाःया ग्यातेःलया Are you willing to have me
sometime or not?

जुभी *n* टुप्पो (नाकको) नेहको जुभी व्हात्ती मोमःचाःइ बुलकी
लावनाःइसी Piercing the end of the nose women wear
nose-rings.

जुदा *pro* पुरा, सबै, प्रत्येक डाः प्रेक्मामाःत ओउःत जुदालेः
वानःन Without opening the fish bring the whole (to
me).

जुधनः *n* मित्रहरूको संगत, दौतरी

जुनः(सय्क्) *n* दाँत (अगाडिपट्टिको)

जुनःसय्क् *n* अधिल्लोपट्टिको दाँत

जुनसा अ. क्रि. लादिनु, थप भारी बोक्नु ओउः मान्ता आन
जुनती लात्सा खाय्नाः That man can carry extra loads.

जुना *n* घामको किरणले पहिले परने ठाउँ

जुन्हतुरुङ्गत् च्युङःसा

जुबाः *n* टुप्पो, छेउ द्याह् दोङ् सनःकोः जुबाःहाडः चुम्ची Now
hold me by the very end of my claw.

जुम्ह *n* 1) हँसिया 2) मुठी

जुम्हर *n* एक किसिमको लहरो (डाँठ संङ्गै जोडि ताँसएर कुने)

जुम्हसा स. क्रि. मुठ्याउनु, एक मुठी लिनु नीस् जुम्ह जुम्हसा
खेःतो Two handfuls are to be taken.

जुय् *n* गोब्रे कीरो

जुय्ना *n* एक डोको अन्नको भारी नीस् जुय्नाः स्याव्नाः There
are two loads.

जुरसा स. क्रि. नियालेर हेर्नु ताङ्हओ मान्ताइ चोर्कायः जुरती
योनौ t A person in authority looks intently at a thief.

जुरा *n* छाकाको तुक्रा

जुसा स. क्रि. सिप हस्तनान्तरण गर्नु (बाबु बाजेबाट वा
अरूबाट) ओउःकोः आपाकायः जुती चोःख नोःसा चीःनौ
Picking up his father's skill a child knows how to
talk.

जुःसा अ. क्रि. ध्यान दिनु, एकाग्र हुनु, एकटक हेर्नु युःकायः
पुसेइ जुःती योनौ A cat stares intently at a mouse.

जेः *n* खानेकुरा डीपाय् इखा दोह्माः नाःडीली स्याक्जेः
मीन्जेःपाय् We have no food here, either uncooked or
cooked.

जेःक्राक् *n* लोभी, खन्चुवा ओउः जाः जेःक्राक् स्याव्ती ज
याल्नाः The tiger has become greedy (ie. is a
maneater).

जेक्सा व. क्रि. टाँसिनु, लिप्तिनु ओउः प्याक्कोः पुन् ल्यहुत्तल
जेक्नाः That pig's skin does not come off, it adheres.

जेःगा *n* खाना

जे:गुलीङ्ग *n* खाना ओउ:मय:काय: जे:गुलीङ्ग स्याव्ना:
तुङ्गुलीङ्ग थाङ्ना: For them there is food, drink
appears.

जेड: *n* कानको लोती जेड: व्हात्ती लुर्का लावना *n* Piercing the
lobe rings are worn.

जेथ *n* जेठ

जेथा *n* जेठा

जेथी *n* जेठी

जेप्सा व. क्रि. कुच्चिनु ओउ: माना क्ला:ती भयान्ते जेप्ना:
That bowl was dented through dropping.

जेम्बाक् *n* खोल्सा, खोंच बेलाङ्ग घोदुङ्गहाङ:को: पीसहाङ:
जेम्बाक्हाङ: सेङ्गाहाङ: याक्ओ तुङ्ग्रेनलान् The
tunjbre demon living in a great gorge.

जे:र *n* मुखबाट पेटसम्म खानेकुरा जाने नली, ग्रासनली र
या:लम्ड घास् जे:आक्तीको जे:रसै योक्ती ल्होक्नानी
When cattle have eaten fodder they send it from their
rumen.

जे:ला *n* पासो, फन्दाको डोरी (चारोको लागि)

जे:लो: *n* पात, टपरी, दुनु

जेल्ह *n* निधार युक्पाय् जेल्हताङ: ल्हआ The monkey had
lifted (the skin of) his forehead.

जे:सा स. क्रि. खानु, सखाप पार्नु आम्ह जे:सा बेला स्याव्आ
Eating time has come.

जेस्सा स. क्रि. शरीर नुहाउनु, पखाल्नु आमाइ ना:काय: आङ्ग
याङ्ग जेस्आकान् The mother washed the older sister.

जोआय्सा व. क्रि. रहस्य हुने इ कुरा जोआय्तोले: खे:ना:
These things are mysterious.

जोक्सा व. क्रि. शक्तिशाली हुनु, छिटोछिटो गर्नु तोक्काक् ज
योस्ती तन्ती ज्याल्सा जोक्ले:ल The toad was not quick
at hopping away.

जोङ: *n* सिमाना, साँध काम:अ राङ्को: जोङ:हाङ:सै जाङ्गह
Work from the lower boundary of the field.

जोङ:सा अ. क्रि. फुर्ती गर्नु, घमण्ड गर्नु ओउ: मान्ता आन डा:ती
जोङ:नास That person confidently asserts his
superiority.

जोङ्सी *n* एक जातको सेतो फूल फुल्ने रूख

जोनसा व. क्रि. उल्टिनु, मुन्टोले टेक्नु सर्कसहाङ: तुलु:ती
जोनना:इसी At the circus they roll and stand on their
heads.

जोन्सा व. क्रि. अरूभन्दा ठूलो हुनु, गह्रौं हुनु, प्रशीत हुनु इ
वा:सै ओउ: जोन्ना: This bird is larger than that one.

जोन्हसा व. क्रि. टुप्पो गह्रौं भएकोले फेद कमजोर हुनु रुत् जोन्
ह्ती भयान्ते ओउ: सीङ: लय: ओल्ना: Because it is
weak at its base that tree is toppling of itself.

जोम:सा व. क्रि. दुइ हातको औलाले कुनै वस्तुलाई घेर्नु,
औलाले आकार इङ्गित गर्नु ओउ:इपाय् कय्क्पाय्
जोम:ताङ:उलु He could not hold it around the throat.

जो:माङ: *n* अर्था हुने सपना

जोम्ब *n* आकाश, डाँडाको आधार, दसमा/पाको पातालको घर

जोय्सा व. क्रि. गहिरिएर जानु, नअङ्किकन जानु, निपुण हुनु
(भाँक्री) पेओ सा:हाङ: रुत् जोय्ती पोक्ना: A root goes
deeply into good soil.

जोल्सा अ. क्रि. बल्नु, चम्कनु ओउ: म्हे: आन जोल्तो ल्युङ्ती
थोङ्ताक्नौ That fire burns very brightly.

जोसा व. क्रि. सामर्थवान, शक्तिशाली, बुद्धिमान हुनु; निपुण हुनु
(भाँक्री) व्हाय्ले:ते:ना: जोले:ते:ना: You are wise and
powerful.

जोस् *n* परिन्जोको सुर्केनी

जौ *n* निधार

ज्यक्सा व. क्रि. टाँसिनु, लिप्टिनु

ज्यप्सा व. क्रि. कुच्चिनु गाग्री तोस्आक्तीको ज्यप्ना: When a
metal waterpot is thrown down it dents.

ज्यम:सा अ. क्रि. भासिनु सा:हाङ: ज्यम:ती तोन्आलाङ:
Sinking in the earth I fell.

ज्याक्सा व. क्रि. घिन नलाग्नु, तत्पर हुनु ओउ: क्रील ज्याक्ती
दीन्हना: He is not put off by it, but readily touches it.

ज्याङ:सा व. क्रि. लामो समय रहनु, पुरानो, बुढो हुनु ओउ: मान्
तापाय् आन ज्याङ:ओआ: That man is old indeed!

ज्यात्सी *n* कालो कोइरालो

ज्यानाज्याना अ. मू. लामो लुगा लगाउने ज्यानाज्यानात बेलाङ्ग
कोत् लावतीताङ: वाङ्गआ He came wearing such a long
coat.

ज्यान्ज्यान् अ. मू. दनदन ज्यान्ज्यान् त म्हे:ताङ: यास्तो ल
युङ्गआ The fire flared up.

ज्यान्माया *n* एक किसिमको लोकगित, भ्याउरे गित

ज्यापीन:सा स. क्रि. सृष्टि गर्नु, बनाउनु

ज्या:रव: *n* बासना बाफ, ताप

ज्यार् *n* एक जातको तरुल (चुया)

ज्यार्क्ली: *n* एक जातको बन

ज्याल्सा अ. क्रि. टाढा जानु, ओभेल पर्नु, हट्नु; बढी हुनु
हीहतीताडः ज्याल्आ हाथीपाय् The elephant went off
trumpeting.

ज्याःसा व. क्रि. टिक्नु, लामो समयसम्म रहनु, लामो समय लिनु
इ खाल्कोः तीः दीन् ज्याःनौ That kind of rain lasts all
day.

ज्युआङ् *n* जिउ, शरीर

ज्युगाडाः *n* एक जातको माछा (लोहारो माछा?)

ज्युङ्सा व. क्रि. खोक्रो हुनु ओउः पोम् आन ज्युङ्ना That pot
holds a lot (lit. is cavernous).

ज्युङ्हासा अ. क्रि. दोहोज्याउनु, बारम्बार गर्नु ओउःइ ज्युङ्हाती ज
युङ्हाती ल्युङ्हाआकान् He often waited.

ज्युधनः *n* मित्रहरूको संगत, दौतरी

ज्युन्हतुरुङ् अ. मू. टुकुक्क हौलम् आन जुन्हतुरुङ् त च्युङ्ती
मुनाः Children often sit squatting.

ज्युपुरीः *n* थाप्लो

ज्युप्रायःसा व. क्रि. उत्सुकतापूर्वक गर्नु, मन दिएर वा
खुसीसाथ गर्नु

ज्युपती सीसा

ज्युप्सा अ. क्रि. डुब्नु, बुड्नु

ज्युम्हासा व. क्रि. गहिरो हुनु लौ तेस् ज्युम्हतो द्यावःसा परनाः
The grave must be dug deep.

ज्युरीः *n* धनुको सुइरो उनीस् पुःचाःइ लुयःज्युरीः त्योय्धै मुओ
खेःतो The two brothers were stringing their bows.

ज्युरीङ् *n* दुङ्ग्रो (टुप्पामा चुच्चो परेको)

ज्युरीङ्पाप् *n* प्वाँख (बर्षमा आउने)

ज्युरेङ् *n* भ्याउँकीरी नाङ् ज्युरेङ् स्याव्ती आल्अ Go off and
become a cicada.

ज्युर्थालःजुय् *n* भ्याउँकीरी

ज्युर्लीङ् *n* भ्याउँकीरी

ज्युर्हयः *n* एक जातको सानो कीरो (बोटको रस खाने)

ज्युहर्सा स. क्रि. पक्रनु, भट्नु, छोप्नु घरताडः जाःइ साय्कायः
ज्युह्अकान्

ज्युला *n* माछा मार्ने डोरी कस्याःकोः ज्युल्मीक्इ मान्ताकायः च
यवःनौ The Barking Deer's vertical 'eye' sees people.

ज्युल्मीक् *n* ठाडो प्रकारले जोडिने आँखाको भिमिक

ज्युल्ल्याम् *n* डाँडामा जाने बाटो

ज्युसा स. क्रि. 1) बल्छी हान्नु तेन् डा दुडाः ज्युलाङ् आल्नाडः
Today I go to catch minnows. 2) मौरीको घार् खोज्नु
तुम्इ कुङ् ज्युती बोडःनौ Bees hover, looking for a hive
place.

ज्योक्सा अ. क्रि. नाघ्नु ओउःइ बाङ् आप्ती सीडःकायः ज
योक्आकान् He threw a stone over the tree.

ज्योडःती नोःसा

ज्योडःसा अ. क्रि. अरूको लागि बहस गर्नु, प्रवक्ता हुनु

ज्योङ्मै अ. क्रि. भागनु

ज्योङ्हासा व. क्रि. बढ्ता हुनु, ठूलो हुनु, श्रेष्ठ हुनु ओउः सीडः
नेक्हाडःसै ज्योङ्हाती ताङ्हनाः From this year the tree
has increased in size.

ज्योत्सा व. क्रि. परिपक्व हुनु, योग्यको हुनु

ज्योदुङ् *n* भुसिल्लीराको खोल (भुन्डिने) ओउः सीडःहाडः ज
योदुङ्इ योकोःती मुनाः A chrysalis is hanging on that
tree. A chrysalis is hanging on that tree.

ज्योन्योय्रीबोप् *n* एक जातको शङ्खेकीरो

ज्योबारा(ओन्) *n* एक जातको अग्लो हुने भार

ज्योयोसा व. क्रि. गहिरिएर जानु (जरा)

ज्योय्न्योरीः *n* एक जातको माटोमा बस्ने कीरो

ज्योय्न्योरीःबोप् *n* घुँगी, शङ्खेकीरो

ज्योय्न्योर् *adv* थाप्लो

ज्योय्सा व. क्रि. सरासर गर्नु, गहिरिएर जानु (जरा), जुनसुकै
ठाउँमा घुम्न सक्नु ओउः मान्ता नाःतो देस्ताडः ज्योय्ती
काम् जाङ्हाआकान् That person has worked in many
countries.

ज्योरःदुङ् *n* कुरिलो

ज्योलोडःती नोःसा

ज्योलोडःसा अ. क्रि. घमण्ड गर्नु, फुर्ती गर्नु, वादविवाद अगाडि
बढाउनु

ज्योसा व. क्रि. 1) योग्य हुनु, लायक हुनु ज्योमालो त खेःया
तोसाकायः दोह्मा खेःबाय्त्थीली If a person is not
eligible then we cannot make a proposal. 2) हात
समातेर डोहोज्याउनु मीक् लोक्ओ मान्ताकायः अरुइ ज्योती
लात्नानी A blind person is lead by others.

ज्योःसा अ. क्रि. रुभाउनु, चोप्नु, डुबाउनु ओउः कीकोः मात् च
योः ब्रक्तलेः पानःती तीःहाडः ज्योःउ Tying the grass
leaves with their tips even, dip them in water.

ज्योस्सा अ. क्रि. फडकिनु, बुर्कुसी मार्नु, उफ्रनु, कुद्नु तोक्राक्
ज्योस्ती तन्ती ज्याल्सा जोक्लेःल The toad could not
get away quickly by jumping.

भ

भक् *n* ठूलो वर्गाकार बाँसको सुकाउने किस्तीभक्हाडः

मानालम् छाक्ती गम्उ Put the bowls up in the tray.

भङ्कल्सा व. क्रि. फिक्री हुनु, चिन्ता लाग्नु, धन्दा हुनु, सुर्ता हुनु

भन् *adv* भन

भन्लोप् अ. मू. थ्याच्च, बुर्लुक्क तोक्राक्पाय् भन्लोप् ज्योस्ती

वाह्तीताडः मुनाः The toad flopped along.

भपनः *n* एक किसिमको ठोक्रो

भम्हसा व. क्रि. निभ्नु, ओइलाउनु, मर्नु, कम हुनु (आगो) भम्

ह्आक्त म्हेःइ भम्हती खायाकान् The fire burnt itself out.

भय्डःसा *v* तिर्खा मर्दु तीः तुङ्ती भय्डःआताडः Drinking

this water has quenched my thirst.

भरर अ. मू. देखा पर्नु (धामको किरण) भरर त ज्याम् दाह्आ

The sun's rays are beginning to show.

भह्सा व. क्रि. निखनु (पाकेको फल), हट्नु (दुर्गन्ध) ओउः

सायः मीन्आक्तीको भह्ती द्योक्आ च्यवःल After ripening the fruit have finished, they have gone.

भलः *n* चाल्नी, तख्ता भलःइ तोय्ती छन्ह्ताक्जु Shake it

through a sieve to separate it, you two!

भलःमुसा *n* एक जातको च्याउ

भाक्सा स. क्रि. मन पराउनु, इच्छा गर्नु, चाहनु दोह्तेः

चाहनाःज जेःगुलिङ् दोह्तेः भाक्तेःनाज? What what do you want? Do you two want food or what?

भाङ् *n* भाङ, बुट्टो, स्याउलो भाङ् न्हापनानी They lay the

leaves.

भाङ्गा *n* गाग्रो आय्खेपाय् यात् भाङ्गा राव्साती गम्ओ खेःतो

The mother-in-law had a pot of old oil.

भाङ्मु(दीङ्) *n* भारपात, भाङ, बुट्टो तीः वाङ्ती भाङ्मुदीङ्

गवःसायःआ तीः सीप्आक्तीको भाङ्मुदीङ्माः यार्नाः

With the rains the forest begins to sprout, after the rains have gone it becomes yellow.

भाङ्सा व. क्रि. भाँगिनु ओउः यसी भाङ्नाः That Chyuri

tree is leafy.

भान्हगोयः *n* एक जातको तरुल

भाम्सा स. क्रि. हात बसाउनु, साँचु ओउः सीङः उःताङ्

भाम्ती गम्उ Rest that wood over there.

भाम्हसा स. क्रि. हात बसाउनु ओउःनीस् क्रुत् भाम्हकाय्ती

वाह्नाःच Those two walk with arms on each other's shoulders.

भाय्सा स. क्रि. साँचु (तख्ता आदिमा) राङ् मेनःती त्यावःअ

भाय्ती ल्हत्आलाडःसु Weeding upward level by level we reached the top.

भारःसा व. क्रि. चम्किलो हुनु, तिरमिराउनु ओउः म्हेः मीक्

भारःतोलेः थोङ्नाः The fire is dazzling bright.

भारारा भरर

भार्लाप् अ. मू. स्पष्ट देखिने किसिमले न्याम्पाय् भार्लाप् त च

यवःतोलेः मुनाः The sun is clearly seen today.

भाल्सा अ. क्रि. आँखा लाग्नु दाल कह्ओ मोमःचोःइ

चीःचीःबाले भाल्ताक्सा खाय्नानी A woman with an evil eye can knowingly hex someone.

भाव् *n* एक जातको बोट (सानो तारजस्तो)

भाःसा स. क्रि. उचाल्नु, उठाउनु, समात्नु ग्लेःसा बोडःओ चीस्

त्यावःताङ् भाःती त्याक्सा खेःतो An object beginning to fall must be supported.

भाह्सा स. क्रि. इच्छा गर्नु (भेट्नको लागि) पाय्हाआनाडः

लयःकोः आपा आमाकोः कीम्कायः योसा भाह्आलाडः I am going home! I long to see my parent's house!

भी *n* घुम, लाफो तीः वाओ बेलाहाडः माक्लो मात् रुप्ती भी

जाङ्नानी When it rains leaves of maklo? are sown together to make an umbrella.

भीक्जीर्वाः *n* एक जातको चरो भीक्जीर्वाःइ आन मीन

जेःनानी The Silver-eared Mesia eats many flying ants.

भीक्लावः वि. बुट्टो भीक्लावः आपा इलेःआ खेःतो (Said

after death) He was the old father (head of the house).

भीक्सा व. क्रि. गाढा खैरो, कालो ओउः मेत्छ्याःपाय्

भीक्नाः That goat is dark brown.

भीङ् *n* मादल खेत्यालालम्पाय् राम्हसैपाय् भीङ् ताय्क्आकानी

The fieldworkers began playing the drum in the evening.

भीड्मेनः *n* ढाडको रौं इची वाय्तो भीड्मेनः तात्आलाडः I cut the hair of its back this close! (ie. just missed the deer with an arrow).

भीड्हसा 1) अ. क्रि. छिँक्नु, हाच्छिउँ गर्नु **2)** व. क्रि. राम्ररी पकाउनु (अमिलोपन तथा तीतोपन हटाउनको लागी) लान् नाःओ मोमःचोः भीड्हल A woman with an evil spirit is not healthy.

भीभ *n* बुट्टो, भाड भीड्भहाडः वाहसा आन दुक्तो It is very difficult to move in a thicket.

भीन्तो *adv* ससानो ओउःकोः इची भीन्तो वानःधाड्अ Bring a very small amount of that.

भुडःसा अ. क्रि. घुँडा र जीउ खुम्च्याएर भुक्नु तीःहाडः डाःकायः भुडःती योसा खेःतो It is necessary to crouch down to see fish in the water.

भुडुसा व. क्रि. उँधोतिर लर्कनु, पसाउनु मयसायः भुडुती बल् यातनाः Bananas are formed downwards.

भुड्आले *adv* मात्रा, जति

भुड्सा व. क्रि. छोटो र मोटो, तलतिर मोटो हुनु (बाँस र गर्भवती आइमाइ जस्तै) कःस्याःपाय् तालाड् च्युतनाः पोर् भुड्नाः The Barking deer is thin at the head, large at the rear.

भुन्सा अ. क्रि. छेउमा समात्नु (लुगा टकटक्याउन) फट्काउनु, सावधानीपूर्वक समात्नु ओउः नाय् भुन्ती हान्हासा खेःतो The cloth must be held by the edge and shaken out.

भुय्ला *n* फिलिङ्गो छानाहाडः भुय्ला दीह्आ त खेःया म्हेः ल युङ्ती कीम् माक्नै If a spark lands on a roof fire will flare up and destroy the house.

भुरा *n* जाबी

भुराजाबी *n* जाबी, थैली

भुह्सा व. क्रि. पुरा छोप्नु (लुगा) मोम्चोःकायः भुह्ओ नाय् पेनाः It is good for women to wear well covering clothes.

भेडः(ती)तेडः अ. मू. सुन्दर, चिटिक्क ओउः रोपाय् भेडःतेडःत माहा पेतो ओर्ती मुओ The flower was very beautiful.

भेड्करा *n* बिँगो भेड्काराहाडः वाः तेक्ती मुनाः Birds perch on the branches.

भेड्हसा अ. क्रि. छिँक्नु, हाच्छिउँ गर्नु

भेर्सा अ. क्रि. दनदन बल्नु इ भेर्ओ सीडःइ म्हेः भोर्नाः With this good burning wood the fire is bright.

भेर्सीडः *n* बल्ने दाउरा, भुर्काभुर्कीयुर्सै सीओ मीमीओ भेर्सीडः वानानी From the bushes they bring small dry twigs.

भेल्सा व. क्रि. सङ्गलो हुनु, स्वच्छ हुनु

भेल्हसा व. क्रि. सुन्दर हुनु

भेव्तावाः *n* एक जातको चरो

भेसा अ. क्रि. स्वतन्त्र हुनु, आत्मनिर्भर हुनु इमयःकुस् मुती डा भेडल Staying with these ones I do not get to find my own food.

भोपोङ्खोः अ. मू. भुँडिनु

भोमःसा स. क्रि. अँगालो हाल्नु, अँगालो हालेर रूखको मोटाइ नाप्नु तेन् डाइ सीडः भोमःसा परनाडः Today I must test the tree.

भोयोसा अ. क्रि. धेरै दीन् पर्नु (पानी) इ तीः नाःतो दीन्कायः भोयोती वानाः This rain is lasting a long time.

भोरःसा स. क्रि. तिरमिराउनु डाकायःपाय् मीक् भोरःनाःताडः My eyes are completely dazzled by it.

भोर्सा अ. क्रि. बल्नु, चम्केर बल्नु इ भेर्ओ सीडःइ म्हेः भोर्नाः With this good burning wood the fire is bright.

भोल् *n* भोल, रस गभुवाहाडः भोल्ताडः इच्युक् नाःतो काआकान् He put this much soup in the container

भोसा स. क्रि. किच्नु, कुल्चनु यात्नीस् मान्ता सोक्ओ मात्गान भोतो वाहनै Some persons tread on sour leaves.

भोस्सा स. क्रि. आगो चलाउनु ल्युङ्मालो म्हेःकायः भास्ती ल युङ्ताकनानी A dying fire is brightened by stirring it up.

भयकसा स. क्रि. तप्कनु, सकिनु इ खुदु भयकती द्योक्आ The honey has all run out.

भयम्सा *v* असन्तुष्ट हुनु, चित्त नबुभ्नु

भयम्हसा व. क्रि. ओइलन लाग्नु, पूर्वयौवन

भयान्ज्युबेला *n* भुसिल्कीराको खोल

भयान्ज्युली *n* भुसिल्कीराको खोल

भयान्ते *adv* त्यसैले, यस कारण, अतः पाप् खाम्ती भयान्ते सीडःहाडः तेक्आ Its wings were tired so it landed on a tree.

भयान्ह *n* घुरान, मरेको रूख

भयामेः *n* भयाली डोय्दोकोः बाङ् भयामेः ह्यय्सातेः नाङ्इतेः खाय्नीया Can you play the cymbals on your right?

भयाम्हसा व. क्रि. पुरा छोप्नु (लुगा), दुरूस्तै हुनु, मिल्नु ओउःनीस् भयाम्हकाय्नाःच Those two get on well together.

भयार्सा व. क्रि. सुक्नु (आगो तथा घाममा) लाह्आक्तीको यलुङ् भयार्नाः Having been laid out (in the sun) the Chyuri seed dries.

भयाल्हसा स. क्रि. माटो तलतिर खन्नु, खन्नु पर्ने ठाउँ ठूलो बनाउनु डाइ भयाल्हती भयाल्हती द्यावःआक्चाडः I will first dig away to one side.

भयावसा व. क्रि. भयाउ लाग्नु

भयासा स. क्रि. द्याङ्गो बजाएर समाधिमा जानु, फलाक्नु (भाँक्री) आपाखेपाय् जस्खान्कोः छोनाम् भयाती मुनाः The father, on the other hand, was drumbeating for the millet festival.

भयुङ् *n* घरी (केराको)

भयुङ्सा व. क्रि. जाडो, ठण्डा हुनु डापाय् न्याम्आ भयुङ्नाडः I am cold indeed.

भयुन्सा स. क्रि. छेउमा समात्नु (लुगा टकटक्याउनु) ओउः नाय् भयुन्ती हान्हासा खेःतो The cloth must be held by the edge and shaken out.

भयुन्ह *n* घुरान, फोहरको थुप्रो (सानो)

भयुन्हसा स. क्रि. भट्कार्नु

भयुन्हसीडः *n* सुकेको दाउरो

भयुम्हसा व. क्रि. पुरा छोप्नु (लुगा)

भयुयसा व. क्रि. भर्नु, थुपर्नु इ घाङ् द्याम्त भयुय्तो सुइ पैसा कासा खाय्ना? Who could overfill this hole with money?

भयुर् *n* भाड, पोथ्रो, भारपात अकास्मा भयुर् इतलेः स्याव्नाः Above ground the growth was like this.

भयुर्सा व. क्रि. पुरा छोप्नु (लुगा)

भयुलुःसा अ. क्रि. बग्नु वयः भयुलुःती होनाः Blood flow profusely.

भयुहरूक् *n* छाप्रो

भयोडोसा व. क्रि. लर्कनु, भुलिनु सीडःकोः मात् मारुङ् क्लय् हती भयोडोताक्ती वाय्आकान् The wind breaks the

leaves (stems) and causes them to flap.

भयोनोसा अ. क्रि. तप्कनु, भोलिनु

भयोनोःसा स. क्रि. सावधानीपूर्वक समात्नु

भयोनसा स. क्रि. छेउमा समात्नु (लुगा टकटक्याउनु), फट्काउनु

भयोन्हसा स. क्रि. भार्नु रुत्सै साः भयोन्हती वाय्सा खेःतो Soil should be knocked out of the roots.

भयोबोनो अ. मू. भिनो ओउःनीस् पय्क्चाः चोःकायः बाल् प लेक् मायःलम् ह्युत्ती जम्बाय् भयोबोनोत स्याव्तीताडः द्योक्आ The couple, by dragging their daughter, caused her limbs to be reduced to nothing.

भयोमेनः *n* अण्डको बोक्राभित्रको पत्र उम्कोः ज्योक्थ्याक् थेकेःती वाय्आक्तीको भीत्रको भयोमेनः ल्यहुती वाय्नाः When the eggshell is broken the membrane is then peeled off.

भयोम् अ. मू. भिजेको, रुभेको ओउः नाय् तीःइ भयोम् त न यात्आ Water has soaked those clothes.

भयोम्ओक् अ. मू. डढ्न सकियो सीडःकायः म्हेःइ भयोम्ओक् त माक्नौ A tree was reduced to ashes by fire.

भयोम्लीङ्गो *n* कम हुने (शक्ति)

भयोम्सा व. क्रि. ओइलन लाग्नु ओउः चीआरो भ योम्आक्तीको डी सीनाडी When the flower withers we will die.

भयोम्हसा व. क्रि. ओइलिनु, डढ्न सक्नु, पूर्वयौवन जेःआक्तीको भयोम्ओक्ताडः म्हेःताडः भयोम्हआ Having burnt up (the wood) the fire died out.

भयोयोसा व. क्रि. निश्रुक्क भिजिनु ओउः भयोयोती वाओ तीःइ साःकायः आन न्यात्ताक्नौ The incessant rain makes the soil very wet.

भयोह *adv* चार वर्षअगाडि

भयोहसा व. क्रि. टेढो हुनु, हल्का तौल कम हुनु लाङ्ओ बेलाहाडः तुलो यात्ताङ् भयोहतो मुनाः त खेःया चीस् पुत्ल When weighing, if the scales are tipped, the goods being weighed are insufficient.

त

तकरःसा स. क्रि. ठाडो पारेर काट्नु तकरःती पालःओ चाक्तो छ्याम्ती पालःओ आय्हतो लेःआः Chopping straight

across is difficult, cutting at an angle is easy.
तकलङ् वि. टुहुरो, बहिरो

तक् *n* कोदालो राङ् तक्इ तव्हसा A field must be dug with a hoe.

तक्तालाङ् *n* टाउकाको पछिल्लो

तक्कुर *n* एक जातको बिषालु साँप

तगर: अ. मू. घेरो परेर धर्को हुने ओउ: रुपाय् दु तगर: त रय्हना:

That snake has circular red stripes.

तड:सा व. क्रि. सुरिलो आवाजको हुनु (ढोल, ढ्याङ्ग्रो)

तनसा अ. क्रि. त्वार मुत्नु, छर्कनु

तन्सा अ. क्रि. दगुर्नु, दौडनु नाङ् तन्सा जोक्मालोते: You are a slow runner.

तन्हसा व. क्रि. थुप्रो हुनु यलुङ्साय: आन तन्हती ग्ले:ती मुना:

Many Chyuri fruit are lying on the ground.

तम्सा व. क्रि. एकातिर बाक्लो एकातिर पातलो लाक्

तम्मामा:त वलअ:उ Slice the tuber evenly.

तम्हसा व. क्रि. रिक्तिनु (सञ्चय गरेर राखेको चिज), सिद्धिनु

ओउ:को: चो: तम्हती सीआ The last of his children died.

तय्क्सा स. क्रि. डढाउनु, आगो लगाउनु तेन् नीची महे: तय

क्आल्च Today let's go and burn off (the felled trees).

तय्ङ् *n* पुरुषईन्द्रिया

तय्ङ्हसा अ. क्रि. सास थुन्नु, स्वाँस्वाँ गर्नु, सास फेर्न गाहो हुनु

डाकाय: सास् तय्ङ्हना:ताड: I have difficulty breathing.

तय्छन:सा स. क्रि. छान्नु, छानेर शुद्ध गर्नु

तय्लन:सा स. क्रि. उठाउनु, उचाल्नु मुत्राङ्चो:

द्यव्आङ्चो:काय: तय्लन:सा तोयोसा खे:तो The non-shaman must be lifted up and circled around.

तय्लाव:सा स. क्रि. उचाल्नु, हुत्याउनु ओउ: सीड:को: च्यो:

तय्लाव:ती आप्ती फुय्सा खाय्ते:नौया? Can you throw a stone over the top of that tree?

तय्हसा स. क्रि. थाहा पाउनु, चिन्नु, बुझ्नु ओउ:इ तय्हना:तय्हच He will recognise us.

तरगुवाल *n* तरुल गुकाय: मेओसै तरगुवाल नो:नानी Taro is called tǝrguwalǝ in song.

तरसा व. क्रि. टाक्सिनु, विकसित हुन नसक्नु

तव:सा अ. क्रि. टुप्पोतिर बाङ्गो पार्नु, चराको पुच्छर उचाल्नु

बा:इ मे: त्याव:ताङ् तव:नास Birds tip their tails up.

तव्लन:सा *n* उचाल्न लाउनु, तौलनु

तव्सली *n* जाल बुन्ने फलामको थुरी

तव्सा व. क्रि. टुप्पो बाङ्गो हुनु, भिरको माथितिर बाङ्गो हुनु, वेगले हुँडकिएर माथि जानु (चराको उडाइ) वा: तोर.ताङ् स

युलु:ती ज्याल्ना: ओहाङ्सैको तव्ती लन्हना: Birds swoop down, then up again.

तव्सी *n* एक जातको रूख (अमला)

तव्हसा स. क्रि. खन्नु, खनजोत गर्नु राङ् तक्इ तव्हसा खे:तो A field must be dug with a hoe.

त:सा स. क्रि. बन्चरो आदि सोभो र ठाडो पारेर काट्नु नाङ्इ डाकाय:ते: त:ते:आची You have reminded me of my promise.

ता: *n* अब देखि उसो डीकाय: गुल्हता:ता:ता:ताङ्इली Stop following us!

ता: *n* मचानको पहिलो टाँड थाराहाड: लन्हतीताड: महे:ताड: ता:हाड: मुत्ना:च Climbing the watchtower the two lit a fire on the platform.

ताकाक्लय्सा अ. क्रि. पलेंटी कस्नु पान्दे ताकाक्लय्ती च युड:ती भयानै The shaman sits crosslegged when drumbeating.

ताकाभान्ता अ. मू. पलेंटी कस्ने ताकाभयान्ता दोम् क्लय्ती मुअ Sit cross-legged.

ताकाभान्ताबन् *n* एक जातको भार

ताकाभान्तासीड: *n* एक जातको रूख

ताकान:ची वि. औसत उचाइ तथा मोटाइ भएको मान्छे

ताकु: *n* जड मेत्छ्या: गोन्छेको: ताकु: प्लेत्सा खे:तो The base of the 'goat's beard' grass must be planted.

ताकुलुङ् *n* लामो हाडहरूको जोर्नीहरू ताकुलुङ् हुस् योय्हसा खाय्ल The joints of bones are hard to crunch.

ताक्रो *n* लालीगुराँस ताक्रोपाय् स्यालुङ्हाड: ह मुना: Rhododendrons are only at high levels.

ताक्ला *n* जाल बुन्ने धागो नाङ्इ ताक्ला राव:सा खे:तो You are to spin the thread.

ताक्सा 1) व. क्रि. घोपिनु, बिभनु डा चु: ताक्आलाड: I have got a thorn. 2) स. क्रि. खोटो निकाल्नु तेन्पाय् डात् ताक्लाङ् आल्च Today let's go to get gum. 3) स. क्रि. जाल् तुन्नु क्रत्ओ लाड:काय: ताक्चु: You two mend that net. 4) स. क्रि. गर्न दिनु, अनुमती दिनु लो: ग्ले:सा ताक्ताड:उलु It did not let a leaf fall.

ताक्साय: *n* आँप (फल) ताक्साय: जे:सा न्होय्तो स्योक्ना A good mango is sweet to eat.

ताक्सी *n* आँप (रूख)

तागा *n* बसोबास गर्ने गुफा, दुष्ट आत्माको आश्रय तागा देस् लेखा खे:ल बुरु लान्को: कीम् ह The taga is not like a

country, it is only an evil spirit's dwelling.

तागारावः *n* चराको पाकस्थली वाःइ तागारावःहाडः बाङ्मा जेःगामा त्युम्हती गम्नौ Birds have stones and food in their gizzard.

ताङ्ग्रोमःला *n* एक जातको ठूलो लहरो

ताङ्ला *n* एक जातको लहरो (विप्ला?)

ताङ्सा स. क्रि. हेरचार गर्नु, हेर्नु अखरः ताङ्ती योसा मान्ता पढसा खाय्नु A person who attends to the letters can read.

ताङ्हसा स. क्रि. आगोमा भाँडा बसाल्नु तीः ताङ्हजु Put the pot on, you two!

ताङ्हसा व. क्रि. वयस्क हुनु, ठूलो हुनु, हुर्कनु, फस्टाउनु, छिप्पिनु रुयङ् इच्युच्युक् ताङ्हओताङः खेःतोः The bamboo used to be this large.

ताजनः *n* पहाडमा निस्केको चट्टान ताजनः गलमा भल An outcrop does not collapse.

ताःजनःसा स. क्रि. अलग राख्नु, छुट्याउनु, पर राख्नु इ बन्कोः लान् ताःजनःसा खेःतो द्याह् फेरी इ हः सीनाः This forest spirit must be kept away, then only this one will die.

तातालाःरो *n* रूखको बीउ, फलाकी फूल

तात्पुरःचीक् *n* बाक्लो (पात)

तात्सा स. क्रि. काट्नु लौ रुयङ् तात्नु Right, cut some bamboo.

तानःकाय्सा अ. क्रि. विवाद गर्नु, छलफल गर्नु

तानःसा स. क्रि. प्रमाणित गर्नु, ठहर्‍याउनु ताः ताः तानःतेःचीली Don't try to court me.

ताने वि.बो. वास्तवमा ज्याःती ज्याःती आल्ताङःआ ओउः हव्लम् मान्ता ताने He went crying and crying - he was only a child.

तान् *n* बुइगल तान्ताङ् यात् राताङः गोयः म्होक्थै गम्लाङ् लनःनौ He takes up a tray of yams to the loft to tip out.

तान्तरि(र) *n* एक जातको पोथ्रो

तान्तालायः अ. मू. बाङ्गिन ओउः जाःकोः मेः तान्तालायः त कुयःती मुनाः That panther's tail is curved over (its back)

तान्सा स. क्रि. देखाउनु, बताउनु

ताःपाङःसा *v* छेक्नु, रोक्नु, विवाहको समयमा दुलाहको दहिलो वरिपरि धागोले बाँध्नु सातगोता सुताला ताःपाङःती पाङनानी Entrance is blocked by seven threads.

तापुः *n* थाप्लो, बारूलाको गोलाको माथिल्लो भाग (जुन अर्को सतहसँग टाँसिएको हुन्छ) रीड्कोः चोः तापुहाङः लन्ह्ती लन्ह्ती न्याम् गार्नै Wasp young climb to the top of the nest to bask in the sun.

ताप्पनः *n* 1) चराको पासो (पानीनिर बनाएको) 2) किरण (सूर्य, चन्द्रको), सूर्यको ताप न्याम्कोः हाहपनः त्याक्नाः लाह्कोः ताप्पनः त्याक्नाः It receives the heat of the sun, the beams of the moon.

ताप्पनःसा स. क्रि. पानीनिर बनाएको पासो प्रयोग गरेर चरा समाउनु वाः तापनःती चवःसा खेःतो Birds are to be caught in a waterfall trap.

ताप्सा अ. क्रि. पुरा हुनु, साँचो हुनु, चिताएको वा सोचेको कुरा हुन आउनु योह् माङःखा हान् तुङ्डोतो इलेःआ तीः वाःओ ताप्ताक्आलाङः Yesterday I dreamt I was drinking beer, now rain has come as anticipated.

ताबालाप अ. मू. बडेमाको

ताम् *n* खण्ड, तह (खरको) ओन् ताम्हाङः पोक्ती नुकुःती खुसूरूक्त पोक्आकाच Quickly entering the thatch layers they hid.

ताम्बी *n* खल्ली, गोजी, बगलीजस्तो लुकाउने ठाउँ

ताम्सा स. क्रि. खण्ड, तह बनाएर सिद्ध्याउनु, सकाउनु रीःकायः ताम्आक्ती ओउः फेनाः When the spirit has completed its activity it is left alone.

ताम्हसा स. क्रि. रोक्नु, टुङ्ग्याउनु, बीचैमा रोक्नु (विवाहको लागि कुराकानी आदि) चोःद्याङ् ग्याल वाङ्लाम् त ताम्हती नोःसा खेःतो If the daughter is unwilling (for marriage) then the negotiations should be concluded saying 'Don't come (anymore).'

तायःधाङ्मालो मोमःचोः

तायसा स. क्रि. चपाउनु कुयःइ आन हुस् तायनौ Dogs are always chewing at bones.

तायःसा स. क्रि. पूरानो घाउ फार्नु चारोक् रक्ती तायःनाः A scab comes off, reopening the wound.

तायाया अ. मू. बडेमाको जाः तालाङ् तायायात वाङ्आ A tiger came, with its huge head.

ताय्क्यामुह *n* पङ्के च्याउ

ताय्क्यारो *n* ताँकीको फूल

ताय्क्सा स. क्रि. बजाउनु, ठटाउनु भीङ् ताय्क्ती मेती मुनाःच The two were drumming and singing.

तारःमै स. क्रि. दाउरा चिर्नु

तारःसा स. क्रि. खोलनु, फराकिलो बनाउनु (ढोका, प्वाल वा बाटो) नया ल्याम् तारःती जाइहसा खेःतो A new track must be opened up.

ताराकाली अ. मू. बाटुलो फुल्ने

ताराली अ. मू. ठूलो आँखा हुन

तारन्याम् व. क्रि. गर्मी घाम्

तारपाङःसा स. क्रि. सामना गर्नु, छेक्नु, साम्य पार्नु अरु मान्ताइ चोःकायः घान्ओ बेलाहाङः लयःआमापाइ तारपाङःनानी When some person beats her child, the parents intervene.

तार्लाप् अ. मू. ताक्नु (धनु) पुःखेपाय् तार्लाप्त लाः तेपूती आप्आकान्

तारसा₁ स. क्रि. भाँडा तताउनु, सेक्नु, तार्नु भान्दाहाङः लाइ तारती फुःनानी Bread is baked in a pot.

तारसा₂ व. क्रि. घाम चर्कनु

ताहलाप् तहलप्

तालाङ् n टाउको, शिर तालाङ्हाङः सीङः गुस्ती दाह्तीताङः वाङ्नाः He came carrying wood on his head.

तालाङ् डुनुःसा

ताल्गे n मुनि, तल साः ताल्गे मुनाः It is beneath the soil.

तावःला n काल्को डोरी

तावःलासीङः n एक जातको रूख

तावःकीन् n अन्तिममा बाँकी रहेको एक ओउः यातै तवःकीन् म हेःकायःलेःताङः स्योनौ The one last ember he blew on.

तावःसा व. क्रि. बादल उग्रनु, फाट्नु

ताव्हसा अ. क्रि. पानी रोक्नु, पात पलाउन तथा फूल फुल्न बन्द हुनु ओउः सीङःकोः दुङ् मारुःइ क्लय्ह्ती वाय्ती भयान्ते ल-हसा खाय्उलु ताव्हसा Because that tree's shoots were broken by the wind it cannot grow higher, it has stopped producing leaves.

तासा स. क्रि. मिल्काउनु, फाल्नु, हुर्न्याउभेतो बयःताङःल तातीलेः बयःआकान् It was tossed, not given properly.

ताःसा अ. क्रि. 1) अङ्कल लाउनु, मान्नु, विचार गर्नु, सोच्नु लेखसा चीःउलु ततेः ताःतेःचानाः Don't be thinking "He does not know how to write." 2) छुट्याउनु, अलग राख्नु, रोगबाट बचाउनु इ चुय् र ओय्क् लहाक्बादीङ्हाङः लोः ताःती गम्उ Put leaves between the grain and flour to keep them separate.

तास्सा व. क्रि. अङ्किनु, जन्माउन नसक्नु मोमःचोः आमालेः चोः तास्ती सीनाः A woman not able to give birth dies.

ताहलुङ्चीक् n एक जातको चरो

ताहसा स. क्रि. धपाउनु मेत्छ्याःमाताङः जम्बाय् ताह्तीमाताङः आलःआकान् She drove away all the goats.

ताहस्याः n कस्तूरी बिरालो ताहस्याःइ सायः जेःनौ रो जेःनौ The Palm Civet eats fruit and flowers.

ती n नी दोह् वाङ्आ ती? What has come?. मान्तालम्इ योलाङ् वाङ्इतो ती रुताङःआ मुनाः The people came to see, and there was a snake!

तीः n पानी, सफा तरल पदार्थ, वर्षा, खोला जम्बाय् लःलयःकायः तीः वहर्पानी Let each dig for water for himself.

तीः तात्सा

तीः तावःसा

तीः प्रीङःसा

तीः प्लीङ्हासा

तीः भुर्

तीः भेस्सा

तीः लयङ्सा

तीः ल्यासा

तीःइ च्युन्सा

तीःकनीवीङ्हा n एक जातको सानो चरो

तीकाः तीकीः

तीःकावःराङ् n पनेरो, पँधेरो, जलाशय तीःकावःराङ् इहा नाम ह्ती आलःआकान् He took the scent trail first to the spring.

तीकीःसा स. क्रि. टुक्रा पार्नु

तीःकेव्रेक्वाः n एक जातको चरो

तीक् n सानो भ्यागुतो (कालो र सेतो धर्का भएकामानीमा बस्ने)

तीक्ताक् अ. मू. अँध्यारो (धेरै) तीक्ताक् च्याक्ओहाङः फाती मुआकाय् They waited in a very dark place.

तीक्सा व. क्रि. दुइ हातको औलाले कुनै वस्तुलाई घेर्नु, औलाले आकार इङ्गित गर्नु, यात्रा पुरा गर्नु अरु दीङ्कोः मयङ् पेह्ती तीक्ती आलःनौ Calling another spirit's name (the shaman) takes the spirit around.

तीःग्वाम्या n 1) स-साना भुसुना 2) ससानो कीरा (पानी माथी बस्ने)

तीङःकीनी तीङःकाय्ल

तीङ् n मुजा, चाउरी, चुना इ जेल्ह्हाङः आन तीङ् स्याव्नाः He had many folds here on his forehead.

तीङ्की ताङ्का

तीङ्सा₁ व. क्रि. मुजो पर्नु, खुम्चिनु नाय् तीङ्ती छ्युमःनास They pleat and put on their skirts.

तीङ्सा, स. क्रि. मन्त्रनु, मन्तर्नु ओउ: री:को: मयङ् पेह्ती ओउ:
पान्देइ ती: तीङ्ती बय:नौ Calling the spirit's name the
shaman chants and gives the water.

तीङ्साय: *n* भलायो तीङ्साय:को: दय्क् मान्ताकाय: स्युह्नौ
The sap of the Marking-nut tree sap burns people.

तीङ्हासा व. क्रि. नरम् हुनु तीङ्हाओ गोय: आन पेना: फोस्तो
ओय्ना: A soft yam is very good it is light-textured
and friable.

ती:चाय: ₁ *n* ढड्डी

ती:चाय: ₂ *n* एक जातको भार (पानीको छेउमा उग्रने)

ती:चेक्लो: *n* उन्यू भार

ती:चोरो *n* ओत ती:चोरो ती:हाड: वाह्ना: डा: चुम्नौ Otters
move in the water, they seize fish.

ती:च्याक्आध *n* थाप, दलदल ती:च्याक्आधहाड: ती:चेक्लो:
आन पेताक्नौ The ticeklo? does well in a permanently
wet area.

ती:छुरुङ्गुवा: *n* एक जातको चरो

तीत्यापती *n* तीतेपाती तीत्यापतीको: बार्लम् खोती याक्ओ
खे:तो They lived (in houses) walled with wormwood
stalks.

ती:दुम् *n* दह (ठूलो) ती:दुम्हाड: ती: ला:सा दो:ना: One can
swim in a pool.

तीनीक् अ. मू. मौलने ओउ: मकै प्ली तीनीक् त दुङ्ना: That
corn is green and lush.

तीनीङ्खी वि. तन्काउँदै (पातलो घाँटी) दुली तीनीङ्खी
तीनीङ्खी ग्ल्युङ्हा The tortoise came stretching its
neck (out of its shell).

ती:पन्ध्यारो *n* पनेरो

ती:पान्यरो *n* पनेरो

तीपीङ् *n* एक किसिमको सानो भाँडा

ती:पुम्युर मुवा:

ती:पोकोलोङ् *n* 1) दह (सानो) ती:पोकोलाङ् घाङ्हाड: चन्
डा: पोक्ती याक्ना: Crabs and fish live in holes in
small rock pools. 2) टोकरी

तीप् *n* तिप, खोंगा तीप्हाड: मान्तालम्ड डा: सात्नानी People
catch fish in traps.

ती:प्रोम:सी *n* तुसारे

ती:बादीस्यान: *n* भुसिल्कीराको खोल

तीबीलीङ: *n* पुतली तीबीलीङ:इपाय् आन रो स्युङ:ती जे:नौ
Butterflies suck from flowers.

ती:भीरीङ् *n* एक जातको ठूलोकीरो

तीम:सा स. क्रि. अमन पार्नु, अरुचि पार्नु फु:ती जे:ओ मकय्ङ
तीम:आथै Eating roasted corn satiates one.

ती:माङ्काले *n* बर्खाको अन्तिम् भाग

तीम्चीना *n* एक किसिमको सानो भाँडा

तीया *n* सानो ढुङ्ग्रो (खोटो थाप्नको लागि) ग्राङ्सी दुत्को: यात्
तीया बय:सा खे:तो Of the granjsi sap a small container-
full must be added.

ती:यु: *n* पानीको मुसो

ती:यो ₁ *n* एक जातको कीरो (पानीमाथि तैरर हिँड्ने) ती:योङ
ती:को: मल्गहाड: ज्युप्मात वाह्सा खाय्नौ The
Waterboatman moves on top of water without
sinking.

ती:यो ₂ *n* एक जातको ठूलोकीरो ती:यो याव्लीङ: यावलीङ: त
ती:मल्गहाड: वाह्ना: The Water-boatman walks lightly
on the water.

ती:राङ्मय: *n* माछा मार्ने जात

तीरीबोवा: *n* एक जातको तोरिगाँडा चरो तीरीबोवा:इ
तीरीबोबन्हाड: हाम्नौ The Laughing-thrush fossicks in
the tiriboban.

तीरीबोह्(बन्) *n* एक जातको भार

तीरीया *n* माटोको सानो पानी पिउने भाँडा

तीर्याडा: *n* एक जातको माछा

तीर्ल्होप् *n* एक जातको सानो पुतली तीर्ल्होप् मकय्सै ग्ल
डुङ्हना: The moth comes out from corn.

तीह्त्सा व. क्रि. कस्सिएर बटारिनु कुल: राव:आक्तीको क्रीम्
ह्ती तीह्त्ताक्नानी After the thread is spun it is twisted
together tightly.

ती:लन:वा: *n* एक जातको सानो चरो

ती:लाङ्की *n* सूर्यको किरण

तीलीक्सा *v* चिल्लो हुनु

ती:ल्योङ:वा: *n* एक जातको चरो

ती:ल्ह्योरमु *n* एक जातको च्याउ

ती:ल्ह्योरमु *n* सिँवाली

ती:वा *n* भर्री, वर्षा ती:वाइ सा: क्रायङ:नौ The rainfall has
flattened the soil.

ती:वाली *n* एक जातको कमिलो (सानो, कालो, टोक्ने)

तीव्रीन् अ. मू. सानो, पातलो (वस्तु) ओउः रुपाय् इच्युक् ताइहचोःनाः तीव्रीन्त The snake was this small and thin.

तीव्सा v अमिलो हुनु, बिग्रनु (मह आदि) तीःकुस् ल्याव्हओ खुदु तीव्ती सोक्ती वाय्नाः The honey has gone sour.

तीःसीर् n पानिको मुहान कोय् च्योःबाइ तीःसीर्मयःसै ग्ल युइहती ग्ल्युइहती वाइओ Some Chepang people are descended from people of the watersheds.

तीस्काव्सा स. क्रि. बलपूर्वक गर्नु यास्ओ सीडःकायः तीस्काव्ती बाइ आप्सा खेःतो It takes an effort to throw a stone at (the top of) a tall tree.

तीःस्युह् n रुखको चिसो हुने भाग (उत्तर तर्फको) मारुः तीःस्युह्सै वाइनाः The wind comes from the north. तीःस्युह्हाडः सीडःकोः पुन् दुन्नाः On the wet side of a tree the bark thickens.

तीःस्युह्काले n बर्खा

तीस्स adv पर्सी

तीस्सा स. क्रि. बाट्नु (कपाल) म्याङ्लम् क्रन्हती खक्ती तीस्तीताडः वाइतो Brushing, combing and plaiting her hair she came.

तुः n स्त्रीईन्द्रिया

तुकीवाः n एक जातको चरो

तुकुलुङ्ग n आधार, टुटो (चराको पुच्छरको)

तुक् n पेट, भुँडी, बारीको केन्द्र ओउःकोः तुक् आन तोल्तो He has a protruding belly.

तुक् जेःसा

तुक् तोल्सा

तुक् पेमालो

तुक् रुम्सा

तुक्क्लीः n आन्द्रा (खान नहुने)

तुक्तोल् n चेपागाँडा

तुक्पुन् n आमशय

तुक्भेरे n भिल्ली

तुःक्याक्वाः n गौथली

तुक्कयः n नया बच्चामा हुने सेतो तह

तुक्लोय् n नाइटोको बाहिर निस्केको भाग ओउःकोः तुक्लोय् कात्तो वाइनाः नाय् पानःसा खेःतो His umbilical hernia is protruding, it should be bound with clothes.

तुक्सा स. क्रि. खन्याउनु, पोख्नु डाकायः तीः लहुक्ती तुक्ची Pour water over (my hands) for me.

तुडः n पीँध, फेद, आधार, सहर्वात इ सीडःकायःपाय्

तुडःहाडःले ओल्ती वाय्सा परनाः This tree must be cut down at the base.

तुङ्गा n पेयपदार्थ

तुङ्गुलीङ्ग n पेयपदार्थ तुङ्गुलीङ्ग दोहतेः तुङ्गाःजु

तुङ्गेमाने n गीत (जाँड पिउँदा गाइने)

तुङ्गेनलान् n राक्षस (बनमा बस्ने) तुङ्गेनलान् त तोओपाय् घोदुङ्गाङ्कोः जेम्बाक्हाडः याक्नाः The tunjbrenlan lives in the valley gorges.

तुङ्गा स. क्रि. पिउनु, चुरोट आदि खानु तीः अप्चै त खेःया दोह् तुङ्गानी? When they are thirsty, what will they drink?

तुङ्गसा अ. क्रि. तहरिएर जम्म हुनु तीः जम्बाय्सै तुङ्गहती दुम्लाङ्ग आल्ओ The water had drained away from everywhere to lie in puddles at the bottom.

तुःचीत्वीनः n एक जातको सानो चमेरो

तुःचेरेबन् n एक जातको भार

तुत्राङ्गस्याः n जरायो

तुत्सा अ. क्रि. कराउनु (डरले - जरायो) तुत्राङ्गस्याःकोः रुङ्गूस यः लेखा थाइती आन ताइहताइहती तुत्तीमा छ्यानःनौ Becoming like a sambar deer he showed he could call like one.

तुनःसा स. क्रि. खोले खानु तीःमा याङ्गुलु आम्हमा तुनःउलु He does not take a little water or any gruel.

तुनीसीडः n टुनी

तुनुवाः n तित चरो

तुपुलीरु n एक जातको सानो साँप (अन्धो साँप?) तुपुलीरु नेःआ त खेःया मान्ता सीनाः If a Blindworm snake bites a person they die.

तुप् n मुठी ओउः मान्ताइ आम्हकायः यात् तुप्कायः जाइहती जेःआकान् That person ate it in one fistful.

तुप्क्रु n 1) मुडी हात ओहाङ्कोः गोयः तुप्क्रु आले आलःनौ Those yams go down one short cubit. 2) एक हातको नाप (कुहिनादेखि मुठीसम्म) होक्साःगोयः याःआ तुप्क्रुआले आलःनौ The white-earth yam only goes down one short cubit.

तुप्सा स. क्रि. मुठी पार्नु, फलाम पिट्नु, घन ठोक्नु कुत् तुप्नाडःस I clench my fist.

तुप्सायः n एक जातको फलफूल

तुप्सीबेले n एक जातको सिउर हुने चरो

तुप्सीसीडः *n* एक जातको रूख, (बर्छी)

तुमः *n* मौरी तुमःपाय् मापाय् मुनाः चोःपाय् डाह्ल Of the bees, there were workers, but no young had been produced.

तुमः छयोसा

तुमः तारःसा

तुमः भ्याक्सा

तुमपोरावीनः *n* एक जातको चमेरो

तुमःसा स. क्रि. चुम्नु, म्वाइँ खानु, माया गर्नु, प्रशंसा गर्नु मीओ चोःहाडःसै क्लीः छ्युस् थ्युरती नाङ्कायः तुमःती स्यास्ओ खेःतो From childhood you were well loved and cared for, wiping up faeces and urine

तुमुका *n* माटोको सानो भाँडा इच्युच्युक् तोल्तो तुमुका लात्ती आल्आ He went, carrying a pot this big.

तुमुयाङ् *n* एक जातको सानो बारुलो

तुम्भेङ् *n* बाँसले बनाएको एक किसिमको बाजा

तुमती फुःसा

तुम्सा स. क्रि. थाहा पाउनु

तुयःचीवाः *n* एक जातको सुगा

तुयकुसा स. क्रि. बटारेर छिनाउनु वाःकोः कय्क् मोय्क्ती तुय कुःती सात्सा खेःतो A bird should be killed by tightly twisting its neck.

तुय्क्सा स. क्रि. पोको पार्नु ओउः चुय्पाय् पेतो नाय्हाडः तुय क्ती गम्सा खेःतो The grain should be carefully wrapped up in cloth.

तुय्ङ्हास अ. क्रि. सास फेर्न गाहो हुनु

तुय्या *n* माटोको सानो भाँडा, लोटा

तुय्युक् अ. मू. विष्टा (चराको) भारेभैँ गरि हेलेवाः तुय्युक् लयःकोः क्लीः ओत्तीताडः ल्होक्नौ The drongo, excreting, sent its droppings.

तुरःगोयः *n* एक जातको कन्द

तुरःसा अ. क्रि. टुसाउनु, पलाउनु सीम्बाल् तुरःआक्तीको मारुः वाङ्नाः After the Kapok tree comes into leaf the wind comes.

तुरल्यावःसा अ. क्रि. हान्नु (तुलो ढुङ्गा आदि)

तुरसा स. क्रि. कुस्ती खेल्ला भैँ पाखुराले धकेल्नु, बल दँजाउनु, परीक्षण गर्नु रौ न्याम् तुरती वाङ्नाः The first storm comes to try itself.

तुरसीरो *n* एक जातको पोथ्रो

तुलःलनःसा स. क्रि. उछिटनु

तुलःसा स. क्रि. बेर्नु, लपेट्नु रु एतलेः तुलःआकास The snake rolled itself up thus.

तुलुःसा अ. क्रि. गुड्नु सर्कस्हाडः तुलुःती जोननाःइसी At the circus they roll and stand on their heads.

तुलो अ. क्रि. तुलो

तुल्ह *n* 1) गोहो, गार्इवस्तु हिँडेर बनेको बाटो सैपाय् जेःगा हाम्लाङ् आल्ओ ल्याम्हाडः आन तुल्ह स्याव्ती मुओ Along the porcupine's food-gathering path it leaves a trail. 2) गरोमा राखेको जाल

तुसा व. क्रि. खप्नु, बच्नु, लामो समयसम्म टिक्नु इ मान्ताइ नाःतो बर्सकायः तुआकान् This man has survived for many years.

तुस्सा स. क्रि. आगो माथी दाउरा राख्नु इ सीडः म्हेःहाडः तुस्उ Put this wood on the fire.

तेकतेन्हासा अ. क्रि. खुट्टाको पन्जाले वा औँलाले टेकेर हिँड्नु रायःताक्मालो वाह्साकायः तेकतेन्हती वाहनै In order to not make a noise they go on tiptoe.

तेकनःवाः *n* एक जातको सानो चरो

तेकनःसायः *n* एक जातको बोट (रूखमा उम्रने)

तेकारा *n* एक जातको सानो भ्यागुतो

तेक्अनः *n* खुट्टकिलो, टेक्ने ठाउँ, बाहिर निस्केको तरुता जस्तो सम्म परेको ठाउँ

तेक्सा अ. क्रि. बस्नु, टेक्नु पाप् खाम्ती भ्यान्ते सीडःहाडः तेक्आ Because its wings were tired it perched on a tree.

तेङ्कसा स. क्रि. तेर्साउनुगोडा पसारु दय्हलौहाडः दोम् तेङ्कती ताःताः चीङ्ताःल Don't stand astride the doorstep.

तेङ्हेसा व. क्रि. अस्थिर हुनु, कमजोर प्रकारले हालिनु वा टेवा दिनु तेङ्हेती देओ कीम्पाय् बल्यो स्यावल् Poorly laid stones make a house weak.

तेत्सा अ. क्रि. चुँडाल्नु (डोरी), च्यात्नु (लुगा) इ ला तेत्आ त खेःया मान्ता ग्लेःनाः कामःताङ् If the rope breaks a person will fall.

तेनसा स. क्रि. तान्नु, घिसार्नु गल ओउः धाकर् काह्सैपाय् ओउः लान्इ तेनतीताडः मुओ Whenever the basket is on the back the demon pulls it.

तेने *n* चाका तेनेहाडः ङ्हालःमा प्रोस्ती कानौ Beebread is also added to the comb.

तेनेवा: *n* एक जातको काठफोरा चरो तेने:वा:इताड: ले:इ दोल: त्युत्सा ची:ओ The woodpecker knows how to extract grubs with its tongue.

तेनेसा व. क्रि. लम्ब्याउनु, तन्काउनु डात् आङ्आक्तीको तेनेती योनानी After heating the gum is stretched to test it.

तेन् *adv* आज लौ तेन्पाय् डात् ताक्लाङ् आल्च Today let's collect gum.

तेन्छ्याङ् *adv* आजकल ओउ:को: म्याङ् तेन्छ्याङ् ओन् र याव्ती मुना: Her hair has nowadays become thatch-grass.

तेन्हेसा व. क्रि. अस्थिर हुनु, टेवा कमजोर हुनु धाकर्हाड: तेन् हेती काओ मकाय्पाय् हा:तो ले:आ: A roughly filled basket of corn is light..

तेन्हसा अ. क्रि. 1) खुट्टाको पन्जाले वा औँलाले टेकेर हिँड्नु, चाल मारेर हिँड्नु राय:ताक्मालो वाहसा मान्ता तेन्हती वाहसा खे:तो In order to not make a noise people go on tiptoes. 2) चट्टान लगाउनु (सिँढीको लागि)

तेप्सा व. क्रि. धनुको ताँदको बीचमा तीर राख्नु, आगो लगाउनु, बराबर हुनु, पार्नु, केचुहाड: ल्हुप्आक्तीको परीनकाय: ला: लाङ्ती तेप्सा खे:तो Putting the loop on the end-projection of the bow, the arrow is set in the middle of the string.

तेम: *n* चिउँडोको टुप्पो तेम:हाड: गोन्छे दुङ्ना: A beard grows on the chin.

तेमेना *n* सानो माटोको पकाउने भाँडा

तेम्चेङ् *n* सानो माटोको पकाउने भाँडा

तेम्हसा स. क्रि. चारखु, बिटाल्नु ओउ: स्या:को: चो:इ तोहा घास् तेम्हनौ The calf is now trying eating fodder.

तेर: *n* थित्री

तेर:पेन् *n* छातीको हाड (तल्लो भागको), फूलको एक भाग कोय् मान्ता तेरपेन् अक्ती सय्ना: Some people have pain from a projecting breastbone.

ते:रव:सीड: *n* एक जातको रूख

तेरेम्सा व. क्रि. तीखो स्वाद हुने वीन:को: छ्युस् तेरेम्ना: वा:को: स्योक्गार्ना Bat's urine is sharp-tasting, bird's is sweeter.

तेरेरे अ. मू. तीखो स्वाद हुने ओउ: लेकाय: तेरेरे त रोक्ना: That is sharp-tasting to the tongue.

तेव:रेन:बाङ् *n* बाङ्गिएको ढुङ्गा ओउ: तेव:रेन:बाङ् आप्उ Throw that curved stone.

तेव:सा व. क्रि. माथितिर फर्किएको चाप आकरको हुनु लो:लो:सीड:को: खाल् पोर् क्राङ्हताङ् तेव:ना: That kind of praying mantis tips its back end steeply up.

तेवे:सा व. क्रि. लुलो हुनु (लौरो) तेवे:ओ दाङ्ग वान:लाम् क्रोङ्ओ वान:पा: Don't bring a weak stick, let a stiff one be brought.

तेव्केरा *n* सानो पित्तलको कचौरा

तेव्हसा व. क्रि. धरापमा नुहाएको लौरो भट्केर पहिलेकै र थितीमा आउनु तेव्हसीड: तेव्हती त्याव:खा चीडलाङ् दाहना: The stick springs up straight.

तेव्हसीड: व. क्रि. धरापमा नुहाएको लौरो

तेसा अ. क्रि. माग्नु, अनुरोध गर्नु ओउ:इपाय् डाकाय: म्हे: तेआताड He begs for fire from me.

ते:सा स. क्रि. नकल गर्नु, टीका लगाउनु हौलम् लय: आमपाको: नो:ओ ते:नै Children imitates his parent's speech.

तेस् *n* चिहान जा: आल्ती ओउ:को: तेस् भोल्हनानी Panthers go and open up the grave.

तेस्राङ् *n* चिहानघारी राक्सी मुओ छ्याप्राङ्हाड: तेस्राङ् जाङ्हनानी A burial ground is made in a cleared Sal tree field.

तेह् *adv* पोहोर, गत साल तेह्ताङ्को: डाइ बय:ओ पय्सा पाय क्ची Pay back the money I lent you last year.

तो *n* 1) ससुरो नाङ्को: तोइ बय:सा खाय्ताड:ल Your father-in-law cannot give it to me. 2) बाजे

तोआय:सा व. क्रि. बलियो हुनु, दृष्टपुष्ट हुनु ओउ: मान्तापाय् तोआय:तो ताङ्हना: That man is sturdy.

तोकल *n* मुठो

तोकान: *n* पुर्खा डीको: उय्हलेहाड: मुओ आय्कान: तोकान:लम्इ जाङ्हआकानी Our former ancestors made it.

तोकार् *n* शुक्र ग्रह (तारा) तोकार् दाह्आक्तीको वा: गो:ना: After Venus rises cocks crow. तोकार् दाह्आ त खे:या न याम् थोङ्खे:ना: If the morning star has risen then dawn is about to break.

तोकोतोय्ह्(न्याम्) अ. मू. टाउकोमाथिको घाम, दोपहर तोकोतोय्ह् न्याम्हाड: तालाङ्को: क्वालाङ: लय:को: दोम्इ लपना: At midday one's feet stick to the head's shadow.

तोकोतोय्ह्लाह् *n* पूर्णिमा तोकोतोय्ह्लाह्हाड: जा:इ आन बादनौ At full moon panthers are on the prowl.

तोकोनासीडः *n* अचानु इच्युक् ब्राव्तो तोकोनाःसीडः मुआ A chopping block this big was there.

तोकोरःसा स. क्रि. काट्नु (रूखको सानो हाँगाहरू), कुङ्क याउनु सीडःकोः दालुङ् तोकोरःती वाय्नु Trim off the tree's branches.

तोकोलःसीडः *n* अचानु तोकोलःसीडःहाडः मायः जम्पनःनानी Meat is cut up on a chopping block.

तोकोलोङ् *n* मूढो तोकोलोङ्सीडःपाय् म्हेःद्युनः स्याव्नाः A log becomes a base for a fire.

तोकोःसा स. क्रि. ठेउको तथा ओट हाल्नु, चुकुल हाल्नु डाकोः भारी ओल्चाःबत्ताडः मेतछ्याःकोः क्लीःइ तोकोःसा खेःतो My load is toppling, it needs chocking with goat dung.

तोक् *n* दुइ हातको औलालाई मिलाउँदा त्यसमा अट्ने वस्तु डा इच्युक् तोक्आले स्याव्आलाडः I became this small around only.

तोक्आ *n* सानो ढुङ्ग्रो जस्तो सामान, चट्टानमा हुने सानो प्वाल रुङ्कोः तोक्आहाडः मायः काआकान् He put the meat in a bamboo container.

तोक्चोरोक्(सीडः) *n* कागभलायो रूख

तोक्क्राक् *n* खसो भ्यागुतो तोक्क्राक्कोः पुन्कोः चीक्हाडः भाम्ओ दय्क् मुनाः There is a white fluid in the warts on a toad's skin.

तोक्क्रेक्जुय् *n* एक जातको टिकटिके कीरो

तोक्करोक् अ. मू. बाहिर जान्नु, रहनु तीः वाओ बेलाहाडः धोडः तोक्करोक् त च्याती ग्ल्युङ्हनै When it rains the frogs emerge in large numbers.

तोक्करोक्जुय् *n* एक जातको हरियो किरा

तोक्सा₁ व. क्रि. दुइ हातको औला मिलाउँदा त्यसमा अट्नु मायः ओउःचयुक् तोक्ओलेःआ दाने Meat this big only.

तोक्सा₂ स. क्रि. खोटो निकाल्नु

तोगु *n* ससुरो

तोडः *n* मुसा थाप्ने पासो तोङ्.इ युः सात्नानी They kill rats with traps.

तोडःनाय् *n* पटुका तोडःनाय्हाडः मोमःचोःलम्ड पैसा धोम्हानी Women put money in their waistcloth.

तोडःसा स. क्रि. घेर्नु, बेर्नु ओउः रुकोः आङ् कीम् तोडःती खाय्नु The snake's body completely encircles the house.

तोङ्क वि. समूह, जात, थरी, छुट्टाछुट्टै, नियमितपूर्वक पारःकुयःइ तोङ्क तोङ्क जेःनानी The wild dogs feed group by group.

तोङ्कोरःसा स. क्रि. घेरेर काट्नु ब्रक्तलेः उनीस्इ सीडःकायः तोङ्कोरःनाःचु The two together chopped around the tree.

तोङ्ग्रो *n* माकुरो (लामो खुट्टा हुने) तोङ्ग्रोः नीस्ज्योः आन ग याङ्ओ रोडः मुनाः The Daddy-long-legs spider has two very long horns (antennae).

तोङ्ग्र्यामः *n* एक जातको हरियो फट्याङ्ग्रो तोङ्ग्र्यामः लोक्तो ज्योस्सा खाय्नु The grasshopper can jump a long way.

तोङ्पालःजाः *n* बदमासी गर्ने भुत तोङ्पालःजाःइ सीडःराङ्हाडः आन भेस्ती छ्यानःनौ The sprite reveals itself by loud noises in the forest.

तोङ्ज्या *n* भिँगे माछा तोङ्ज्याकायः दालःइ ज्युती चुम्सा खाय्नाः Crayfish can be caught by dangling a worm (in front of them).

तोङ्सा व. क्रि. हष्टपुष्ट हुनु, बलियो हुनु तोङ्ओ मान्तापाय् आन द्युन्तो स्याव्नाः A sturdy person is solidly built.

तोङ्हकोलोङ् *n* ढ्याङ्ग्रो

तोङ्हसा व. क्रि. हष्टपुष्ट हुनु, धेरै समय थेगु, टिकनु इ वाःकोः चोः तोङ्हनाः This hen's chick are robust.

तोती गम्सा

तोत्मुह *n* एक जातको सानो च्याउ

तोत्सा₁ स. क्रि. हिकाउम्भोउःकायःचुम्ती तोत्उ Grab and hit him!.

तोत्सा₂ अ. क्रि. कराउनु (रातको चरा)

तोदुङ्ग्राजाकोः भाङ्ग

तोन्सा अ. क्रि. लङ्नु, खुरमुरिनु सीडः तोन्माःत लन्ह् आ दा Climb the tree without falling.

तोन्हसा अ. क्रि. ठोक्किएर फर्कनु इ बाङ् सीडः डायःती उताङ् तोन्हती ज्याल्आ The stone bounced off a tree and went away over there.

तोपाल्सा स. क्रि. छल्नु, ठगनु, धोका दिनु ग्ल्युङ्हचल त दाङ् ह्ती हव्द्याङ्खे त्याङ्ती तोपाल्आकान् “We won't go out.” the younger sister replied deceitfully.

तोपी *n* टोपी

तोमःसा स. क्रि. टहल्नु, घुम्नु, डुल्नु, फिँज्नु जुदा राङ्माताडः तोमःआकाचु The two also went around the whole

field.

तोम् *n* गाँठो, गुज्जा मोमःचोःइ नाय् छीत्ती तोम् तुय्क्ती नुस्ती
लात्नानी Women tie knots in their clothes to hide
things.

तोम्क्लीक्वाः *n* दमाइ चरो

तोम्तोम्यावःलीङ् *n* एक जातको ठूलो माकुरो

तोम्तोम्ला *n* ढोलको फित्ता (बेतको)

तोम्परः *n* फूलको डाँठ (चिउरीको) तोम्परःसै रो ओर्ती ल-
हनाः Flowers come from the cluster base.

तोम्परःइ *n* फूलको गुच्छाको डाँठ

तोम्पला *n* कोपिलो

तोम्युः *n* सानो खालको मुसा तोम्युः दवआ राव्नाः A plague
of mice comes.

तोम्सा व. क्रि. ठूलो कन्द फल्नु ओःहाडः आन तोम्तो होक्साः
गोयः मुनाः Over there, there are fat white-earth yams.

तोयःसा स. क्रि. घुमाउनु, चक्कर लाउनु

तोयोडः तायाडः

तोयोला *n* तरुलमा जडिएको डाँठ गोयः तोयोला छ्यानःती
डाकायः चुम्ती आलःआताडः Showing me a yam with a
stem he then grabbed me.

तोयोःसा व. क्रि. बाटुलो परेको, घुमिएको हुनु

तोय् *n* नाइटो, नाभि गाल्ओ पुसेकोः पायःरा गालःओ पुसेकोः
तोय् परनाः The after-birth, the navel of a black cat is
needed.

तोय्कोरा *n* डल्लो, कोपिलो

तोय्कोःसा स. क्रि. चुँडाउनलाई जोडसँग बटार्नु लोः भ्रोय्क्ती
तोय्कोःसा खेःतो Leaves are bent and twisted off.

तोय्क्सा स. क्रि. भाँचनलाई बङ्ग्याउनु, बटार्नु वाःकोः कय्क्
तोय्क्ती सात्नानी A bird is killed by twisting and
breaking its neck.

तोय्घाङ् *n* नाइटो, नाल

तोय्ङ्सा *v* कमजोर हुनु, तिर्खा र भोकले प्याक प्याक हुनु
योङ्क्राय्रो प्रात्आ तीः अप्रो तोय्ङ्आ Famished with
hunger, stricken by thirst.

तोय्तेत्वाः *n* एक जातको चरो

तोय्रुःला *adv* 1) जालको डोरी पुत्ओ थाव्हाडः तोय्रुःला
दाहनाः The net-string comes to the end place. 2) नाल
पायःराकोः तोय्रुला तात्सा खेःतो The cord of the
afterbirth must be cut.

तोय्ज्याक् *n* एक जातको किर्नु

तोय्सा अ. क्रि. घुम्नु हेलेवाः तोय्धै लन्हूआ The Blackbird
climbed, circling.

तोर्ः *n* ओरालो घोदुङ् तोर्ः घोदुङ् क्राङ्ह मेती वाह्आकाच
The two went singing down into the valleys and up
out of them again.

तोर्नाः *n* एक जातको कीरो मान्तालम्ड तोर्नाः मीन्
ह्काय्ताकनानी People make Rhinoceros beetles fight
each other.

तोर्म्हेः *n* तलतिर फर्किएको आगो क्राङ्हम्हेःइ राङ्कायः पेतो
जेःनौ तोर्म्हेःइ क्रःती जेःनौ An upward-burning fire
clears a field well, a downward-burning one only
partly clears it.

तोर्ला *n* एक जातको लहरो

तोर्ल्याम् *n* तलतिर जान्ने बाटो

तोर्सा व. क्रि. फस्टाउनु, राम्ररी उम्रनु नेक् नाङ्कोः मकय् आन
तोर्ती लन्हूतीतेः मुबत्नाः This year your corn is really
doing well for you.

तोरे *n* तोरी

तोर्मो *n* देव्तालाइ बनाएको मर्ती

तोर्ल्होप् तार्ल्हाप्

तोर्हायः अ. मू. टाउकोमाथिको घाम, परिपक्वताको चरम न्याम्
तोर्हायःत मुनाः The sun is at its zenith.

तोर्ह्ओक्सा अ. क्रि. उफ्रिएर फर्कनु ओउः भारी लात्ओ मान्ता
थुङ्ती तोर्ह्ओक्ती तोन्आ That man carrying a load
bumped it and (rebounding) fell.

तोर्लाबुम् *n* एक जातको किरौ

तोर्(मा)गाम् *n* चपाउने दाँत तोर्मागाम् चक्ओ हुस् डाम्सा
खाय्नौ Molars can chew hard bones.

तोर्गाम्सय्क् *n* ठूलो (तेस्रो) बङ्गारो

तोर्पुन् *n* आमाशय

तोर्मागाम् *n* बङ्गारा, चपाउने दाँत (सानो)

तोर्मीक् *n* ठूलो आँखा; आँखाको आगाडीको भाग (कुना
होइन) तोर्मीक्इ लाङ्छाङ् त च्यवःनौ He watched wide-
eyed.

तोर्मुजाः *n* एक जातको बोट (कुरो) तोर्मुजाः नाय्हाडः
घोप्नाः Burrs are stuck on the clothing.

तोर्ज्याक् *n* एक जातको किर्नु (नाइटोमा बस्ने)

तोर्सा व. क्रि. डल्लो, बटुलो हुनु ओउः सायः गुच्युक्
तोर्लनाः ? How big (spherical) is that fruit?

तोलहसा स. क्रि. रोक्नु, टुङ्ग्याउनु, बीचैमा रोक्नु (विवाहको लागि कुराकानी, छलफल आदि) इ कुरा रेन्हे तोलह्लाङ् आल्जे: Go quickly and stop this talk.

तोवाक् *n* दुङ्ग्रो जस्तो भाँडा ती: तोवाक्हाङ: काउ Put water in a bamboo container.

तोसा स. क्रि. भन्नु, जानकारी दिनु डी:लाम् त तोले:आनाङ्तो I told you not to laugh!

तो:सा व. क्रि. 1) मिलेको शरीर हुनु, बलियो हुनु ओउ: चो:पाय् आङ् तो:तो ताङ्हना: That child is sturdy. 2) रुखको चारैतिरको बोक्रा ताछ्नु इ सीङ: द्याह् खाम्हुचु द्याह् तो:चु Let's fell this tree, cutting it around.

तोस् *n* जग कीम् देती जाङ्हसाकाय: तोस् जाङ्हआक्सा खे:तो To lay stones for a house a foundation must first be made.

तोस्सा स. क्रि. भुङ्तिर बजार्नु, हुर्ज्याउनुछार्नु मीन्हाकाय्दा र लय्काय:ले:ताङ:आ युक्इ तोस्आथै As they were fighting the Macaque monkey threw down the Langur.

तोहा *adv* भर्खर तोहा माङ:तोक् बेलाहाङ: इत च्यव:सा खे:तो When dreaming for the first time this must be seen.

तोहाय:वा: *n* एक जातको चिल

त्यक्सा अ. क्रि. खित्का छोड्नु, धेरै हाँस्नु ओउ: मान्ता त यक्तीले: डी:ना: That person chuckles repeatedly.

त्यङ:सा अ. क्रि. पहिरो जानु (माटो) ओउ: पेओ राङ्काय: बङ्हुगुड त्यङ:ती आल:आकान् A landslide has broken away that good field.

त्यङ्हसा अ. क्रि. चुँड्नु, छीँवल्नु, छाँट्नु (लहरको: मुन्तो) ओउ: दुङ्ओ रकाय: त्यङ्हती वाय्सा खे:तो That long growth should be nipped off.

त्यनसा स. क्रि. तानिराख्नु ओउ: लान्इले: रैस धक् त यनआताङ:, तेनती त्यती चुम्आताङ: The demon kept pulling at my basket, holding me back.

त्यम: *n* चिउँडो तोन्ओ बेलाहाङ: त्यम: थुङ्या आन जीक्ना: If the chin is bumped in a fall it hurts much.

त्यव:सा व. क्रि. माथितिर फर्किएको चाप आकरको हुनु ओउ: मान्ता काह् त्यव:ती वाह्ना: That person walk with an arched back.

त्यव्हसा अ. क्रि. भट्केरनु (पासोमा नुहाएको लौरो), पहिलेकै स्थितीमा आउनु, बिमार कम हुनु स्यारस्या:काय: त्यव्हसीङ:इ त्यव्हती सुप्ना:थै The trapstick springs up and

nooses the antelope.

त्यव्हसीङ: *n* पासोमा नुहाउने लौरो

त्यसा स. क्रि. तान्नु ओउ: लान्इ धक् त्यती चुम्आताङ: The demon dragged at my basket.

त्याक्सा स. क्रि. लिनु, स्वीकार गर्नु, पाउनु, समात्नु इ सीङ:इ मारु:काय: त्याक्नौ This tree holds back the wind.

त्याङ्ताक्आलीङ् अ. मू. घुँगुरिनु, गुजुल्टो पनुर् ओउ: सीधाव्ली त्याङ्ताक्आलीङ् त बार्ती मुना: That millipede is curled up.

त्याङ्सा अ. क्रि. जवाफ दिनु, उत्तर दिनु ची:ङ्चुलु त दाय् ह्तीताङ:आ त्याङ्ना:च "We don't understand." they both replied.

त्याङ्हसा अ. क्रि. ढलपलाएर लड्नु सीङ:हाङ: दुलुती वाह्ओ मान्ता त्याङ्हती तोन्ना: A person walking along a branch topples and falls.

त्यात्सा स. क्रि. तर्नु इहाङ:को: वा: ओउ:ताङ् त्यात्पाना: Let the birds from here cross over to there.

त्यान:सा अ. क्रि. विवाद गर्नु, दोहोरी गाउनु ओउ:नीस्चाक् त यान:काय्ती नो:काय्ना:च The two argue back and forth.

त्यान्रो *n* सुकेको मासु भयार्तो ज्याङ:ओ माय:काय: त्यान्रो त तोनानी Dried meat is called tyanro.

त्याप् अ. मू. च्याप्प, ट्याप्प लेहाङ: त्याप् त दोल:इमा जय् क्ना:थै The grubs grab on firmly to (the bird's) tongue.

त्याप् *n* तल्लो ठुँडो कीम्वा:को: त्याप् मोम:चो:काय: बय:नाङ:सु A chicken's lower jaw is given to women..

त्याबाल्याप् अ. मू. निस्कने त्याबाल्याप् त ओउ:काय: तालाङ्सै रुपाय् कय्क् ज्योक्आ A snake appeared poking above his head

त्यामत्युम् अ. मू. आँध्यारो, साँघुरो हुने (खाल्सो)

त्याम्सा *v* अनिकालमा पर्नु, भोक, प्यास लाग्नु योङ्क्राय् त याम्ती रीतीताङ: वाह्आकाय् They were famished, going about trembling with hunger.

त्याम्हसा स. क्रि. 1) अकासमा समात्नु (चराले) उड्कन समाल्नु स्युङ्ओ वा:इ याङ् त्याम्हती जे:नौ Flying birds snap up flies in the air. 2) छिनाल्नु (हाँगो)

त्यार्यासा अ. क्रि. मन्द गर्जन

त्यारसा अ. क्रि. मन्द गर्जन (बन बिरालो)

त्याह्रसा स. क्रि. टोक्नु

त्यालःसा स. क्रि. निकाल्नु, भिक्नु (सबै) डात् त
यालःआकृतीको क्रेतीताडः योआकान् Having pulled out
the gum sticks (the gum) is tested by stretching.

त्यावः *n* माथि, उँभो त्यावःअ हीमाल्ताड् पाय्हनै They
returned back up to the snow mountains.

त्याव्सा₁ स. क्रि. निकाल्नु, भिक्नु

त्याव्सा₂ स. क्रि. मास्तिर हेर्नु लाङ्काताड् त्याव् दै Look up
to the heavens.

त्याव्हसा अ. क्रि. अकासतिर मुन्टो पछाडी ढल्काउनु जम्बु
मोडःमा च्युरदुडः त त्याव्हधैताडः वाह्नाः The jackal
goes about with its snout in the air.

त्यासा अ. क्रि. राम्रो स्थितीमा फर्कनु (दुःख, बिमार,
बेहोसीपनबाट) ओउः बुधीइमा जुगाड् त्याती वाड्सा
खाय्उल्लु The wife is completely unable to recover.

त्याःसा स. क्रि. छेक्नु, रोकनु, हस्तक्षेप गर्नु मीन्हकाय्ओ मान्
ताकायः त्याःती फाक्नानी When there is fighting,
people intervene and separate them.

त्यास्सा स. क्रि. वरिपरि हेर्नु, नियाल्नु हौद्याड् लयःकोः बेलाड्
त्यास्आकान् The younger sister looked out across at
her own country.

त्युक्आड् *n* लिंगलिगे, किलकिले त्युक्आड् नोःसाकायः प्र
ह्नौ The uvula vibrates for speech.

त्युक्आड् *n* एक जातको बोट (विरबान्का भैं)

त्युक्मात् *n* एक जातको भार

त्युङ्हसा व. क्रि. कमजोर हुनु, थकित हुनु, पानी थामिनु आप्ती
त्युङ्हधै आल्ओ They shot at it until they were
exhausted.

त्युत्सा स. क्रि. निकाल्नु, भिक्नु मायःसै हुस् सुत्ती त
युत्आकान् He pulled out the bone from the flesh.

त्युनःसा व. क्रि. छोटो हुनु ब्राव्ओ चोः त्युनःओ चोः यात्
थाव्हाडः गम्नानी The taller children and shorter ones
are all put in one place.

त्युनुः अ. मू. कोच्नु, खाँदनु

त्युम्हसा स. क्रि. जम्मा गर्नु, थुपार्नु, बटुल्नु, सोहोर्नु साःहाडः
भीत्र वहात्ती गोयः त्युम्हती खाय्आकान् Digging in the
soil he put the yams there.

त्युयुसा अ. क्रि. तप्कनु यारसै साती त्युयुती ग्ल्युङ्हनाः The oil
trickles out of the pressing bag.

त्युयुःसा अ. क्रि. हाँगोमा चढ्नु ओउः दालुङ्सै सीडःताड् त
युयुःती लन्हअ Climb on to that ree along the branch

त्युयुहसा व. क्रि. तलतिर संगै बग्नु

त्युयुहसा व. क्रि. तलतिर बाङ्गिएको हुनु, जानु सय्क् इच्युक् त
युयुहतो आन वहानःतो Its beak was very sharp and
curved this much.

त्युज्युसा अ. क्रि. वेगसँग खन्याउनु वाःकोः कय्क्सै वयः त्युज्
युती ग्ल्युङ्हनाः Blood pours out of a bird's (cut) neck.

त्युरसा अ. क्रि. वेगसँग खन्याउनु, बहनु वा बहाउनु वयः त्युरती
बाङ्कायः लहुक्नाःथै Blood poured out over the stone.

त्युहयुमःवाः *n* एक जातको चरो

त्युलीङ्गोयः *n* एक जातको तरुल

त्युल्सा स. क्रि. आवाजको नकल गर्नु त्युल्ओपाय् नाःतो वीनः
वाङ्नाः If you make a bat call many will come.

त्युस्सा अ. क्रि. परिश्रम गर्नु, भएभरको बल लगाएर गर्नु यास्ओ
सीडःकोः च्योः च्योल्सा बाङ् त्युस्ती आप्सा खेःतो A
stone thrown over the top of a tall tree takes some
effort.

त्यो *adv* ५ वर्षअगाडि

त्योकोत्योन्हसा स. क्रि. एक खुट्टाले उफ्न हौलम् याज्योः दोम् च
युन्ती त्योकोत्योन्हती वाहनै Children lift one foot and
hop.

त्योक्ला *n* पासाको साँचोको डोरी

त्योक्सा स. क्रि. ठेस लाग्नु डा दोम् बाङ्हाडः त्योक्आलाडःस
I stubbed my foot on a stone.

त्योखोय्ह *n* खोपा, खोपिल्टो त्योखोय्हहाडः तुप्सीबेलेवाःइ छ्
युत् जाङ्हनौ The Crested Bunting makes nests in tree
holes.

त्योडः *n* सुर्काउन्नीरुप्लाकोः त्योडः जाङ्हनानी A slip-knot is
made for a noose.

त्योडःमारामा *n* हँसिया (सानो) त्योडःमारामा फेर्सीडःहाडः
पानःनानी The small sickle is tied to a long pole.

त्योडःसा व. क्रि. जोडिनु, लठारिनु, लस्करै हुनु (जोडिएभैं गरि)
ग्रयोक्वाः त्योडःकाय्ती स्युङ्ती ब्रक्तलेः पाय्हनै Geese
return flying in formation.

त्योडो अ. मू. तनक्क स्याःइ घास् त्योडोती जेःनौ Cattle
stretch up to eat fodder.

त्योडोःसा व. क्रि. लिप्टिनु, टाँसिनु युक्क्योडःला सीडःहाडः त
योडोःती लन्हनाः The Monkey-knee vine climbs in a
clinging fashion.

त्योङ्सा *v* कमजोर हुनु (तिर्खा तथा भोक्रे)
 त्योङ्हसा अ. क्रि. गर्धन तान्नु, घाँटी तन्काउनु ओम्त त
 योङ्हतीताङः योनै Carefully stretching up he peered
 upward.
 त्योतेत्वाः *n* एक जातको चरो
 त्योनःसा अ. क्रि. उफ्रिनु ओउःनीस् भीङ् ताक्ती त्योनःती र
 याह्आकाच The two were beating their drum, leaping
 and dancing.
 त्योनोसा व. क्रि. गुँडुल्किनु, गुजुल्किनु, बेरिनु (लहराजस्तो)
 त्योन्सा व. क्रि. गुँडुल्किनु, गुजुल्किनु, बेरिनु (लहराजस्तो)
 ओउः रु त्योन्ती बोर्ती मुनाः The snake was lying
 twisted.
 त्योन्हसा व. क्रि. लचिलो (खाना, जस्तै उसिनेको बदाम) जेःओ
 बेलाहाङः फाफ्लाङ् त्योन्हनाः Buckwheat bread is
 chewy when eaten.
 त्योपोसा अ. क्रि. तप्कनु, चुहिनु त्योप्ओक्त याःआ त्योप्कोः त
 योपोताक्तीताङः गम्आकान् He left it dripping just one
 drip at a time.
 त्योप् *n* थोपा (पानी, आदीको)
 त्योप्सा स. क्रि. सार्नु (रोग, जुम्रा आदि), दुषित पार्नु, तप्कनु
 ओउः मान्ताकोः एय्ओ डाकायः त्योप्आताङ् That
 person's fever has passed on to me. ओउः तीः योर्ती त
 योप्नाः The water leaks through, dripping.
 त्योम्काय्सा अ. क्रि. सहमत हुनु, मिल्नु ओउःनीस् त्योम्काय्ती
 नोःनाःच Those two agree together.
 त्योम्सा अ. क्रि. सम्मिलित हुनु, मिसिनु, जोडिनु ओउः
 नीस्चाक् त्योम्ती वाह्नाःच Those two always stick
 together.
 त्योयःसा स. क्रि. चुच्चो वस्तुले रोप्नु, बल्लीले माछा तान्नु डाः
 त्योयःती क्वेःहाङः क्वेःनानी They catch fish by hooking
 them.

त्योयोसा अ. क्रि. तप्कनु, तलतिर बस्तारै ान्नु
 त्योरःसा व. क्रि. धार दोब्रिनु, कुच्चिनु रामाकोः वहानः त्योरःनाः
 The sickle blade-edge is deformed.
 त्योर्ल्यहोक्बन् *n* एक् जातको बन्
 त्योर्सा व. क्रि. उघारिएको, खुलेको हुनु मीक्हाङः मीक्क्राव्
 पोक्नाः त खेःया मीक् त्योर्ती योसा खेःतो If an irritant
 enters the eye one must squint to see.
 त्योहर् *n* गुँड वाःकोः उम् त्योहर्हाङः च्यवःनौ He sees an
 egg in a nest.
 त्योहर्सा अ. क्रि. उछिटिनु ओउः वाओ तीःइ साःकायः त
 योहर्ती वाय्आकान् The rain splashed on the ground.
 त्योसा स. क्रि. यताउताबाट बिस्तारै जम्मा गर्नु साग त्योती त
 योती काव्हनाः Vegetables are gradually gathered from
 here and there.
 त्योःसा अ. क्रि. छुट्टै फैलाउनु, पट्याएको वस्तुलाई खोल्नु (जस्
 तै दुनो), नराम्रोसँग बस्नु स्याक्लोःकोः दुना त्योःल Leaf
 cups of wild banana leaves do not flatten out.
 त्योस्सा स. क्रि. भट्कार्नु, उछिटिएर छरिनु धेकीइ त्योस्ती
 वाय्नौ The husker scatters and wastes (grain).
 त्योह्सा स. क्रि. निफन्नु, केलाउनु चुय्सै ओय्क्कायः त्योह्ती त
 युत्नानी Flour is separated from the grain by shaking
 (the tray) sideways.
 त्रन्ह *n* काइँयो
 त्रन्हमै स. क्रि. कपाल कोर्नु म्याङ् त्रन्ह्नाव् She combs (her)
 hair.
 त्रास्मै स. क्रि. छाँट्नु, काट्नु, टाउको छिनाउनु
 त्राह्मै स. क्रि. छाँट्नु, काट्नु, टाउको छिनाउनु
 त्रीमै स. क्रि. धिनलाग्दो काम गर्नु, दुषित पार्नु, मैलो पार्नु त्रीती क
 लीस्युङ् त्रीनास र He dirted himself.
 त्रुक्मै स. क्रि. निकाल्नु
 त्रुन्हमै स. क्रि. चपाउनु

थ

थक्सा स. क्रि. छेउबाट भित्र खन्नु (तरुलसम्म पुग्नको लागि)
 थङअःसा₁ व. क्रि. सुस्त चल्ने हुनु इ काम्इ डाकायः
 थङअःताक्नाःताङः This work I find heavy going.

थङअःसा₂ व. क्रि. कडा हुनु (धनु), कठिन हुनु क्रोङ्ओ लुयः क
 युम्हओ बेलाहाङः थङअःनाः A stiff bow, when pulled is
 resisting.

थङ:सा व. क्रि. दहो हुनु ओन् थङ:तो पान:सा खे:तो Thatch must be firmly bound, then it does not slip out.

थङ्सा अ. क्रि. सुधनु (बिरामी), बाँच्नु चो: थङ्मा:लो मान्ता One who does not bear live children.

थङ्हसा व. क्रि. राम्रोसँग आरामसाथ बोल्नु

थत्सा अ. क्रि. कडासँग बोल्नु ओउ: मान्ता आन थत्ती नो:ना: That man often speaks loudly.

थन:सा अ. क्रि. जम्मा हुनु, भेला हुनु मुस् दुङ्हन्याम्ताङ् थन:ती पाय्हनै Clouds go to gather in the west.

थन्सा व. क्रि. हल्का सुधनु ओउ: मान्ता इहा जीक्ती मुओ खे:तो घाह् थन्आ That man was sick before, now he has recovered.

थराय्हासा अ. क्रि. राम्रोसँग, आरामसाथ गर्नु, पट्कार्नु ओउ: मान्ता थराय्हतो वाह्ना: That person is sure-footed.

थर्सा 1) व. क्रि. उक्कनु, चिरा पर्नु, तह पर्नु सीङ:को: पुन अक्ती थर्ती वाय्आ Bark lifts and flakes off a tree.

2) स. क्रि. दरफराउनु, दुखाउनु सीङ:इ डाकाय: थर्ती जीक्ताक्आताङ: The wood jarred me.

थलसा v थकाइ लाग्नु, कमजोर हुनु तेन् डा थलती मुनाङ: वाह्सा स्वाय्डल Today I feel weak, I cannot move about.

थल्ह्आक्सा स. क्रि. उक्काउनु सीङ्इ चारोक् थल्ह्आकाताङ: A stick tore the scab off.

थल्ह्सा अ. क्रि. उक्कनु चारोक् थल्ह्ती वाय्आक्तीको र याक्ना: When a scab falls off there is healing.

थव्क्रात् n एक जातको बेत थव्क्रात् तात्आक्तीको दोङ्कारे: जाङ्हनानी After cutting the cane they make a drum stick.

थव्भङ्ङि n मादलको सानो भाग

थव्ला n सानो टुक्रा (मान्द्रोको)

थस्सा स. क्रि. मन्साउनु सा:काय: गोय:को: हल् तेत्ती थस्ती पाय्क्सा खे:तो To propitiate the earth (for removing a yam) its lead-root is broken off and put aside.

थाकाच्युल् n जाँतोको बिँड थाकाच्युल् पोत्आक्तीको ग्राय ह्बाङ्इ ग्रायहनानी After putting the handle in the grinder is used.

थाकुलुङ् n घुँडा, चाकको जोर्नी एत ताङ्हओ हुस् थाकुलुङ्ते:आ बोआनाङ्स् Such a large hip-bone share with me.

थाक्अन:रो n एक जातको बोट (पंखाफूल भैं) Hedychium spicatum?

थाक्सा स. क्रि. घोप्नु, रोप्नु, घोच्नु सय्को: रती वाह्ओ चु:हाङ् ओउ: जा: कुत् थाक्आकास The panther drove the raised spines of the porcupine into his paw.

थाक्सीङ: n जाँतोको बिँड

थाङ्कीन:सा व. क्रि. ठेउको लगाएको, ठेसिएको ओउ:

जाबीहाङ: इ गोय: ब्लीङ्तोले: थाय्ङ्कीन:ती काउ Shove these yams into the netbag and fill it.

थाङ्कुलुङ् n हाड, जोर्नीको गाँठो (भुक्क उठेको भाग)

थाङ्कुलुङ्हाङ: आय्हु हुस् मुना: There is soft bone at the joints.

थाङ्गाना n तेर्सो भुण्डिएको (गबुवा आदि) गभुवामा: थाङ्गाना थाङ्गानत लात्तीताङ: चीङ्लाङ् दाह्आकाय् They came, with each carrying hanging pots.

थाङ्ग्वाल: n ढोलको एक भाग सोह् थाङ्ग्वाल: सोह् ग्वर्ले: भ यासा खे:तो He had to beat the drum by itself, without a drumskin.

थाङ्सा अ. क्रि. बदलिनु (अवस्था, रूप वा स्थिती) नाङ् थाङ्अ सुलाङ्जुय् डा थाङ्चाङ: चन: You turn into a cicada, I will turn into a crab.

थान् n थान

थापु:च्युङ: n तल्लो पेटको हाड

थाप्बाङ् n अगेनुको दुङ्गा

थाम्सा व. क्रि. बलियोसँग थामिनु ओउ: ज्युरीङ् थाम्ती गम्उ Fix that gumpot firmly.

थाय्कासा स. क्रि. फोर्नु, फुटाउनु (हाड आदि) हुस्ले:

योङ्कोलालम् थाय्कातीताङ: सीरी जे:आकानी With the bones they broke the long ones and ate the marrow.

थाय्क्सा स. क्रि. फोर्नु, फुटाउनु, साँढेको अण्डकोशको नसा काटेर नपुंसक बनाउनु तीङ्साय: क्राक्लुङ् थाय्क्डोतो ओउ:को: दय्क् ल्याव्हाआलाङ: I crushed the tinsay? fruit, and got its sap on me.

थाय्ङ्कीन:सा स. क्रि. ठेस्नु, ठेउको लाउनु

थाय्ङ्सा₁ स. क्रि. ठेसाएको हुनु

थाय्ङ्सा₂ स. क्रि. पुर्नु, भर्नु यु:घाङ्हाङ: सा: थाय्ङ्ती गम्सा खे:तो A rathole should be filled with dirt.

थार:सा स. क्रि. आफ्नो इच्छा अनुसार गर्नु लौ नोह् थार:ती जे:उ Right, have your own way, take it and eat.

थारा n मचान, थारो, कुरूवा घर, यु:घाङ्हाङ: सा: थाय्ङ्ती गम्सा खे:तो A rathole should be filled with dirt.

थाराय् adv माथि, उँभो थाराहाङ: मुती पान्ताइ युक् ल्युङ्हनानी People stay in the watchtower, watching for monkey.

थार्सा व. क्रि. उक्कनु, चिरा पर्नु, तह पर्नु

थालवः *n* बुढापाका, पूर्खा लयः कीम्कोः थालवःआपा इलेःआ
खेःतो He was the head of the house.

थालवःपा/मा *n* मुखिया (वंश, गाउँको)

थाल् *n* थाल

थाल्सा स. क्रि. हुन थाल्नु मायः आने बल गाल्ती थाल्नु The
flesh began to blacken slightly.

थाव् *n* ठाउँ, जग्गा

थाव्सा स. क्रि. धनु, पखाल्नु

थासा *v* देखा पर्नु, टुसा पलाउनु मक्य्कोः दुङ्ओ स्याङ्हा थाओ
च्यवःनाः Tomorrow the corn shoots will show.

थाःसा व. क्रि. पर्याप्त हुनुपुगु इ जेःगा बीसजनकायः थाःनाः
This food will serve twenty persons.

थास्सा₁ अ. क्रि. अधूरो गर्नु

थास्सा₂ अ. क्रि. डुब्नु, अस्ताउनु (धाम) न्याम्माताडः याह्ती
थास्तीमाताडः ज्याल्आ The sun sank low and set.

थाह्सा₁ व. क्रि. गर्मी, तातो हुनु

थाह्सा₂ अ. क्रि. राम्रोसँग गर्नु हाव्नयःगनी थाह्डल My voice
does not perform well.

थीड्म *v* गन्नु पैसा थीङ्ती बयःना Money is counted and
given.

थीनीनी अ. मू. बिस्तारीसँग बोक्नु (आगो) थीनीनी त म्हेः
लात्ती वाङ्नाः He comes, carefully carrying hot coals.

थीर्सा व. क्रि. उक्कनु, चिरा पर्नु, तह पर्नु चा इची वाय्तो
थीर्ती वाय्आ A piece this small came off the scab.

थीव्लाः *n* बाँसको लौरो

थीसा स. क्रि. ठिहिज्याउनु नीक्ओ तीःइ क्कुत् थीनाःताडः The
cold water makes my hand stiff.

थुः *n* तीरको डण्डा, खील (अरिङ्गाल, बच्छ्यूँको) डोल्ड सात्
थुःइ नेःनौ The hornet stings with seven stings.

थुक्सा₁ अ. क्रि. हप्काउनु, भार्नु (भूतप्रेतलाई) चीःओ पान्देइ
रुः थुक्नौ A knowledgeable shaman can chant a spell
for fish-poison.

थुक्सा₂ स. क्रि. छोट्याउनु, घटाउनु इ जाबी छुःला ग्याङ्ती भ
यान्ते थुक्नाडः This netbag string is long so I will
shorten it.

थुगादुङ् *n* बाँसको टुसो

थुगामुह् *n* एक जातको लहरो (तीतो चाख हुने)

थुङ्कुस्याः *n* एक किसिमको डालो

थुङ्गीडाः *n* थुङ्गे माछा Xenentodon regan?

थुङ्गुनु *n* दुल्की हिङ्नु

थुङ्सा स. क्रि. ठोक्किनु, ठोकाउनु ओउः प्याक्इ सीङःकायः
थुङ्ती वाह्आ The pig wandered around bumping into
trees.

थुत्सा स. क्रि. टल्काउनु, माभ्नु, पुछ्नु नाङ्कोः आम्ह् खाङ्ओ
भान्दाकायः म्हेः मुत्ती थुत्त Clean your cooking pot
with ash.

थुन *n* दाउरा (माटोमा राखेको)

थुनःसा स. क्रि. उग्राउनु, दोहोज्याएर भन्नु स्याःइ घास् थुनःनौ
Cattle chew the cud (when eating) fodder. आल्लाम्
दाय्हीताडः आमाखेइ थुनःआकान् "Don't go!" the
mother repeatedly warned.

थुन् *n* आरी (काठको भाँडो)

थुमःसा स. क्रि. कुट्नु, चुट्नु यलुङ् धेकीइ थुमःती साती च
युर्नानी Having pounded the Chyuri seed in a
footpounder oil is then pressed out.

थुम् *n* ढिको, चपरी साःकोः थुम् तक्इ थोःती पक्ताकनानी
Clods are broken up by hitting with a hoe.

थुम्हुङ् *n* अकास्को जग

थुम्ह्सा स. क्रि. सुक्न लाग्नु (रस, घाउ) उनम्ह्कोः स्याङ्हा ओउः
चा थुम्ह्नाः The next day the wound began to heal.

थुय्लुम् अ. मू. भरिभराउ भएको (जाबी)

थुरीः *n* मुठ्ठा (मान्द्रो, पात आदिको) ओउः मय्सायःकोः लोः
यात् थुरीः मुनाः That banana has one leaf shoot.

थुर्सा व. क्रि. उक्कनु, चिरा पर्नु, तह पर्नु

थुःलाः *n* तीरको डण्डा ओउः कःस्याःकायः नीस् थुःलाः
आप्आक्तीको ह सीआ It took two arrows for the deer
to die.

थुल्ह्सा व. क्रि. एक छेउ मोटो र अर्को छेउ भिनो हुनु, जीउ
मोटो तर हातखुट्टा भिनो हुनु कःस्याः पोर् थुल्ह्ओ तालाङ् च
युम्ओ The barking deer has large hindquarters and a
small head.

थुसुसा व. क्रि. डम्कनु, भरिएको हुनु, टम्म हुनु जाबीहाडः
थुसुती कासा खेःतो The netbag should be brim-full.

थुह्सा स. क्रि. छिचोल्नु, निश्रुनु सय्ङ्ओ चीस् सबाय्कायः
थुह्नौ (The odour of) smelly things permeates
everything.

थे वि. अलग, विभिन्न, फरक, अनौठो ओउःकोः खाल् थेलेः
His kind are different.

थेके:सा स. क्रि. अण्डा ठुँगेर प्वाल पार्नु (चल्लाले) वा:को: चो:
उम्सै थेके:ती ग्ल्युङ्गना: The chicks peck their way out
of the egg.

थेक्काक् *n* भुस्लेकीराको खोल

थेगान्को: पुङ्

थेङ्आ प.स. -को लागि इजा रैस जे:लाङ् थेङ्आले: द्यान्हीती
वाङ्ओ He indeed came back in order to eat!

थेङ्ए प.स. -को लागि

थेङ्सा अ. क्रि. गन्नु, भर्नु, पत्र पत्र भर्नु, टिप्नु (फूलको)
माङ:दोर्वा:इ ओउ: सीङ:को: पुन् थेङ्ती वाय्नी The
woodpecker picks off the bark piece by piece.

थेत्सा स. क्रि. दाँतले चुँडाल्नु हौलम्इ चाक्ओ माय: थेत्ती
जे:नानी Children tear at tough meat with their teeth.

थेथे *adv* प्रत्येक, भिन्दा भिन्दै, छुट्टाछुट्टै ओउ: पान्दे लय:को:
कीम्हाङ: इ पान्दे लय:को: कीम्हाङ: थेथे भयाआकाच
That shaman in his house, this shaman in his own
house - each separately drum beat.

थेन्सा स. क्रि. चुच्चोले चुँडाल्नु रीवा:इ माय: आन थेन्ती
जे:नानी Vultures tear at meat with their beaks.

थेप्सा स. क्रि. भट्कार्नु, धक्का दिनु ओउ: रुय्ङ्पाय् थेप्ती ल
होक्ना:चु The two flicked up the bamboo.

थेप्सीङ: *n* पासोमा नुहाउने लौरो थेप्सीङ:इ त्यव्हती स्यार्स
या:काय: गय्ङ्ती सात्ना:थै The stick springs up and
catches the goat-antelope.

थेरेक् अ. मू. अलिकति छुनु

थेरसा अ. क्रि. उक्कनु भयार्आक्तीको कुल:सै सा: थेरना:
After drying out, the mud cracks off the fibres.

थेल्बाङ् *n* आकास

थेल्ह्आक्सा स. क्रि. उप्काउनु (ढुङ्गो आदि)

थेल्ह्एक्सा स. क्रि. छिल्काउनु, उप्काउनु

थे:सा व. क्रि. बद्लनु, एउटाबाट अर्कोमा खन्याउनु
चो:लम्काय: ती: थे:ती काव:नानी They pour water into
a different vessel for the children.

थेस्सा स. क्रि. हुत्याउनु

थोक् *n* थोक, चीज ओउ: जा:इ स्या: मेत्छ्या: जे:नौ वा: जे:नौ
जम्बाय् थोक्ले: जे:नौ That panther eats cattle, goats, it
eats birds - all things it eats.

थोक्ओक् अ. मू. ठकठक, टकटक, ट्वाकट्वाक, टिकटिक,
टुकटुक

थोक्सा *v* पुगाउनु, सबैलाई पुगु पार:कुय:इ स्योत्ताङ् स
योत्ताङ् थोक्ती जे:नानी Wild dogs take turns until all

have eaten.

थोङ् *n* पिरे भ्यागुतो

थोङ्कोलोङ् *n* एक खालको बाजा (बाँसको)

थोङ्खय: *adv* बिहान सबेरै, भिसमिसे न्याम् थोङ्खय:आ The
light begins to dawn.

थोङ्गोरा *n* एक जातको रूख

थोङ्गोला *n* खोक्रो मुढो थोङ्गोला सीङ:को: तुम:को: कुङ:
जाङ्हनानी A hollow log is used for a beehive.

थोङ्गोलोङ् *n* मुढो डाकाय: यात् थोङ्गोलोङ् सीङ: चाय्
क्साकाय: बय:ची Give me a log to split.

थोङ्न्याम् *adv* दिउँसो थोङ्न्याम्हाङ: आल्ड Let's go at
daylight.

थोङ्रीङ् अ. मू. ढलेर मर्नु

थोङ्लाह् *n* 1) पूर्णिमा थोङ्लाह्हाङ: वाह्सापाय् ल्याम् च
यव:ना: Walking at full moon the path can be seen.

2) पूर्ण र चम्किलो चन्द्र

थोङ्सा व. क्रि. बियाउनु, उज्यालो हुनु लौ डात् आङ् न्याम्
थोङ्आ Let's warm up the gum, it is daylight.

थोङ्ह *n* बिपना माङ:खाले: दीङ्लम्इ तोनानी थोङ्हपाय् खे:ल
It is during dreams that the spirits speak, not when
(one is) awake.

थोत्सा अ. क्रि. ठोक्किएर फर्कनु, लच्चिएर फर्कनु, पूर्वावस्थामा
आउनु

थोत्सी *n* एक जातको रूख

थोदे: *n* एक जातको अगलो भार

थोन:सा स. क्रि. निकाल्नु (नलीबाट बाहिर) जे:गा:इ क्ली:
थोन:आथै (Eating of) food forces out faeces.

थोन्ती *n* धागो कात्दा प्रयोग हुने काठको औजारको दुवै छेउमा
अथवा तीरको फेदमा हुने चोके

थोन्तीङ् *n* जालमा हुने लौरो अड्याउने साधन (बाँसको नली)

थोन्पोङ् *n* रूखको बोक्रा लाई जोडेर बनाईएको ढुङ्गो जस्तो
भाँडा (चिउरीको तेल राख्नु), सोली थोङ्पोङ्हाङ: यसाती:
काती गम्नानी Chyuri oil is put in the container to
solidify.

थोन्सा *v* पहिलाको स्थिती, आकार वा अवस्थामा आउनु इहा
थाम्ती गम्ओ डात् त्युत्ती थोन्ना: Firmly stuck gum
(sticks) spring back when pulled.

थोप्सा स. क्रि. पुज्याउनु, बाँड्नु (सबैलाई) मान्ता सीमा:त मुया
बेलाङ् य्होक्आक्ल सीङ:मा थोप्आक्ल If people did
not die there would not be enough room, not enough
trees.

थोम्पयः *n* फूलको गुच्छा (चिउरीको) एहपाय् यको: ओर्ओ
थोम्पयःहाडः आल्आ The flying squirrel went to the
blooming flower cluster.

थोम्परः *n* फूलको फेद (चिउरीको)

थोम्ह *n* पिँडौला इ थोम्हको: याङ्मायः फेरी तात्ओ He also
cut the flesh of the calf.

थोयः *n* घुमेर जोतेको बारीको पाटो

थोयःसा अ. क्रि. घुमेर फर्कनु, घुम्नु (भाँक्री) एत थोयःती
इहाडःसै थादाह्ना: Having made a round trip (the
shaman) appears back here.

थोयोडः थायाडः

थोय्कोसा स. क्रि. ससानो टुक्रा पार्नु सीडः थोय्कोती क्लय्ह्ती
मुना: Wood is broken into short pieces.

थोय्ङ्क्योसा स. क्रि. ससानो टुक्रा परेको

थोय्ङ्सा अ. क्रि. टुक्रिनु, धुजाधुजा हुनु ओउ: ल्यास् थोय्ङ्ती
ह्योक्ना: That vine has disintegrated completely.

थोरः *n* ढोड मक्य्को: थोर: तात्ती वाय्नानी The cornstalks
are cut and thrown away.

थोर् *n* गोरु, साँढे

थोर्सा स. क्रि. बोक्रो उक्काउनु थोर्पोङ्कायः थोर्ती सीडःको:
पुन् त्युत्नानी To make a utensil, bark is knocked loose.

थोल्ह्सा *v* खकार्नु, बताउनु, खबर गर्नु नाङ्इ तोओ कुरा डाइ
ओउ:मयःकायः थोल्ह्नाडःसु What you told me I will
pass on to them.

थोःसा स. क्रि. लट्टीले पिट्नु, हान्नु रु थोःती सात्डुचुलु We did
not kill it with beating.

थोस्सा स. क्रि. अधुरो गर्नु, सार्नु, हल्लाउनु राङ्को: पोर्
थोस्ती मेनःओ खे:तो The bottom section of the field
was weeded.

थ्यक्ला *n* सुर्काउनी बनाउने डोरी

थ्यक्सा स. क्रि. भट्कारेर सुर्काउनी कस्कुम्बाकायः थ्यक्ती
सात्नानी Lizards are caught by jerking a noose
(around their necks).

थ्यक्सीडः *n* पासोमा नुहाउने लौरो

थ्यत्सा स. क्रि. दाँतले चुँडाल्नु, छिनाल्नु कुयःइ मायः सय्क्इ
थ्यत्ती जे:नौ A dog tears at meat and eats it.

थ्यन्सा स. क्रि. चुच्चोले चुँडाल्नु, छिनाल्नु रीवा:इ मायः
द्योह्ती थ्यन्ती जे:नौ A vulture pecks and tears off
meat and eats it.

थ्याक्सा स. क्रि. माटो हानेर लेप्नु थ्याक्ती आप्ओ सा:
द्याक्ती द्योप्ना: Mud slapped on sticks fast.

थ्याङ्हमय् व. क्रि. अडेस लगाएर बस्नु, अङ्ग्याउनु

थ्यात्ल्यात् अ. मू. पाकी सकेको, कमलो

थ्याम् अ. मू. ट्याम्म (वाण, बन्चरो आदि लाग्ने किसिमले)
आप्ती ल्होक्आकाजु थ्याम्ताडः पोन्ह्आ Sending their
arrows, they struck and pierced (the target).

थ्यार्का *n* बाँसको दुङ्ग्रो जस्तो फूलको रस राख्ने भाँडा थ
यार्का लात्तीले:आ थ्या:चुया? Shall we two take a
container and collect nectar?

थ्यावःसा स. क्रि. जिस्क्याउनु, ठट्टा गर्नु अरुको: बुधीकायःते: थ
यावःते:चनौ Don't flirt with another's wife.

थ्याःसा स. क्रि. टकटकाएर भाँडामा रस भार्नु, भाँडाको पीँधमा
ट्याप ट्याप गर्नु थ्यार्काइ लात्तीले:आ थ्या:चुया Shall we
two take a container and collect nectar?

थ्याह्सा व. क्रि. फराकिलो हुनु इ ल्याम् मेस् उमःतो खे:तो द्याह्
थ्याह्आ This path was narrow at first, now it has
widened.

थ्युरसा स. क्रि. पुछेर सफा गर्नु क्ली: छ्युस् थ्युरती नाङ्कायः
तुमःती स्यास्ओ खे:तो Wiping up faeces and urine you
must be well cared for.

थ्युस् *n* मुठा (ऊन, धागो वा तारको) यात् थ्युस् ल्यास्आ One
skein was twisted.

थ्योक्सा स. क्रि. दहो पार्नु इनी:ओ सय्क्कायः बीरीड
थ्योक्ना.इसी People firm up lose teeth by chewing
betelnut.

थ्योडःसा व. क्रि. जेल्लु, बेर्नु, लहरदार हुनु

थ्योडःस्योडः *n* पात बेरेर सोलीजस्तो बनाइएको एक खाल्को
दुनु

थ्योडो:सा व. क्रि. जेल्लु, बेर्नु, लहरदार हुनु ओउ: रु व
वायाबायात थ्योडो:ती थ्योडो:ती बोर:तीताडः क्रम्ती
चो:कायः इस्ना:थै The snake was twined and curled
around the boy, covering him.

थ्योङ्काक् *n* भुसिल्लीराको खोल वा:उम् थ्योङ्काक् वा:को:
चो:इ थेके:ती भ्युक्ती ग्ल्युङ्हने Chicks peck their way
out of eggs.

थ्योङ्वा: *n* रुद्रघण्टी, कण्ठ, स्वरयन्त्र गुक्को: थ्योङ्वा:
पक्आ त खे:या मान्ता सीना: If the larynx is broken a
person dies.

थ्योङ्वा: *n* एक जातको चरो (मौरी खाने) थ्योङ्वा:इ तुम्को:
आमा त्याम्हती जे:नौ A Bee-eater catches adult bees in
the air and eats them

थ्योन्हसा *v* ललचाउनु, बहकाउनु, अरूको निन्दा गर्नु दोङ् कुरा
खे:मात पेमालो कुरा थ्योन्हती तोती डाकाय: बीग्रआताङ:
Speaking bad words, not true ones, you have ruined
me.

थ्योम्सा स. क्रि. छलफलद्वारा विश्वास दिलाउनु, ठहर्नु, साम्य
गर्नु कोय्को: वहत्काय्ती नो:काय्ती होम्काय्ती थ
योम्काय्ती स्याव्ना: For some it is right to ask, talk,

persuade and reach a settlement.

थ्योरे *n* प्वाल, खोक्रो

थ्योरेङ् *n* प्वाल, खोक्रो

थ्योर्(बन्) *n* एक जातको भार थ्योर्बन् ना:ओ राङ् मेन:सा
दुक्ना: A field with thyorbən in it is difficult to weed.

थ्योर्स्यङ् *n* फूलको तल्लो हुने भाग

थ्योल्पो थ्यालाप्

थ्योस्सा *v* छ्याप्नु, छिटा फाल्नु, ढिकीबाट छरिनु कोय् धीकीङ्
थुम:ओ बेलाहाङ: आन थ्योस्नौ Some foot-pounders
scatter much when used.

द

दक्सा स. क्रि. लैजानु, हटाउनु (भूत) ओउ: चीस् उताङ् दक्ती
गम्उ Put that over there (out of sight).

दगलाक् अ. मू. दहो हुनेगरि ओउ: सीङ: दगलक्त्त मुआ That
tree stood firm.

दगी *adv* पछि

दङ:सा व. क्रि. **1)** अररो हुनु, दुख्नु (गर्धन) **2)** अस्पष्ट बोल्नु,
कुरा चपाउनु, कठिनाइपूर्वक सम्भन्नु, हिचकिचाउने हुनु
दङ:ती नो:ओ मान्ता भ्रोस्ती नो:सा खाय्उलु A confused
person cannot speak clearly.

दङ्कर:सा स. क्रि. बोक्रा काटेर ताछ्नु

दङ्सा व. क्रि. थेग्रनु, थिग्र्याउनु ओउ: आम्ह दङ्ना: वाल्हसा
खे:तो That food has gone lumpy - it must be stirred.

दङ्हसा स. क्रि. मुन्टो ठोक्नु, छक्क पर्नु सीङ:काय: तालाङ्ङ
दङ्हसा परना: It is necessary to strike the tree with
your head.

दङ्हसा: *n* माटो (साज्हो) दङ्हसा:हाङ: होक्सा:मा ना:ल
चेन:बाङ्मा ना:ल The hard soil is not friable, nor does
it include bedrock.

दन:सा स. क्रि. घचेट्नु, थेल्लु, चुहिनु ओउ: बाङ्काय: धुस्ती
उ:ताङ् दन:उ Push aside that stone.

दन्हसा अ. क्रि. थेग्रनु त्याव:ताङ् ती: लन्हना: काम:ताङ् रुम्ह
दन्हना: The liquid rises, dregs settle to the bottom.

दप्सा स. क्रि. सिद्ध्ययाउनु इ काम् द्याह् दप्ती खाय्आतय्हचु
We two have completely finished this work.

दम: *n* बुढी औँलो ओउ: मान्ताको: मादम: जीक्ती मुना: That
person has a sore thumb.

दम:सा व. क्रि. सिद्धिनु, सकिनु चुय् दम:ती खाङ्उ Cook the
last of the grain.

दम्बराय:सीङ: *n* असारे फलको रूख

दम्ह(गलय्) *n* एकलै हिङ्ने लङ्गुर सीङ:हाङ: याज्यो: दम्हगलय्
च्युङ:ती मुना: A lone Langur is sitting in a tree.

दम्हग्लै *n* एकलै बस्ने, डुल्ने ढेडुवा यलुङ् बन्हाङ: युक् योम् र
लय् आन तुङ्नौ The Chyuri fruit in the forest are
devoured by Macaque and Langur monkeys, and by
bears.

दय:सा अ. क्रि. पर्नु, हुनु लौ डा द्याह् दोह् दय:आलाङ: Oh,
what has happened to me now?

दय् *n* न योलाङ्ले: ग्ल्युङ्ह: दय् ना:य Come out to see,
older sister.

दय्क् *n* चोप, भडप तीङ्साय: क्राक्लुङ् थाय्क्डोतो ओउ:को:
दय्क् ल्याव्हआलाङ: I crushed the tinsay? fruit, and
got its caustic sap on me.

दय्ङ्सा स. क्रि. टुक्रयाउनु (दाउरा) ओउ: सीङ: तोकोर:ती दय्
ङ्ती लात्उ Chop that wood into lengths.

दय्सा व. क्रि. दुख्नु, पिसाब पोल्नु डाकाय: छ्युस् दय्ना:ताङ:
My urine burns.

दय्हलो *n* दैलो, ढोका

दरर *n* हल्लिनु ओउ: सीङ: दरर त साङ्हना: That tree is
shaking.

दरःसा स. क्रि. मन्त्र लगाएर रोक्नु यसी योम्कायः युःकायः
दरःनौ अ युः दव्आ च्याचाःनाः योम् दव्आ च्याचाःनाः The
Chyuri trees are protected from bears and mice by
(this) spell "Don't let there be mice plagues, bear
plagues!"

दरी n फुलको मधु रोकोः दरी तुङ्गानी They drink nectar.

दर्बार् n दर्बार्

दलल n सँगै चलनु दलल त ब्रक् वाह्ने They move together.

दलसा स. क्रि. माटोको डल्लो फोर्नु, साह्रो दलनु

दलःसा स. क्रि. किचु वाःकायः बाङ्गइ दलःती सात्नानी A
bird is killed by crushing in a stone deadfall trap

दल्सा व. क्रि. बाँचु, बचु, जोगिनु, भागु तेन्पाय् दोह
हायःतीतेः दल्चानाः Why should you escape today?

दव n महामारी तोमःइ दव्आ राव्चानाः रोक्इ दव राव्चानाः
Don't allow a plague of mice, or of rats.

दव्हसा स. क्रि. धेरै लग्छ इहाङः डाः दव्हनाः डायःसा दोःनाः
Fish are available here, they can be caught (easily).

दसखेला n नरकमा हुने ठाउँ

दसमा/पा n पातालका आत्माहरू (देवताहरू)

दा n है जुगाड्मातेः फोल्चाःजु दा Don't ever open it!

दाक्सा स. क्रि. पुज्याउनु, पुरा गर्नु, ल्याउनु माः रैस जाःकोः दुत्
दाक्लेःतेःआकान् Indeed you have delivered the tiger's
milk!

दागान्ची अ. मू. लामो खुट्टा

दाङ् n पिँडालुको पुरानो फेँड

दाङ्कारःसा व. क्रि. साँचो लगाएको हुनु (ढोका) कीम्
दाङ्कारःती राक्उ Shut and fasten the door.

दाङ्ग n लट्टी, डण्डा दाङ्गइ स्याः ताह्नी Cattle are driven
with sticks.

दाङ्मारुः n पछाडीबाट आएको हावा दोङ्मारुःइ लोन्सै धुस्नौ
A tailwind pushes from behind.

दाङ्लाह् n 1) औँसीपछि देखा पर्ने चन्द्रमा तेन् दाङ्लाह् च
यवःनाः Today the new moon appears. 2) प्रतिपदा

दाङ्सा व. क्रि. देखा पर्नु, नयाँ भाग, अवस्था, यूग वा विचार
शहरु हुनु तेन् लाह् दाङ्नाः Today the new moon
appears.

दानःसा स. क्रि. दोहोज्याउनु, पुनः छर्नु बीया चोया दानःती
वारसा खेःतो Seeds must be resown.

दानाना अ. मू. फटफट गर्ने दानाना त वाः स्याव्तीताङः ज्याल्आ
Becoming a bird, flapping it went off.

दाने n हस् लौ उया स्याङ्ह आल्च दाने Right then, we two
will go tomorrow.

दाने(दोआ) n टाढाको ठाँउ जहाँ घाम उदाउने वा अस्ताउने हुन
छ दाने र दोआखा डीइ गलखा दाह्सा खाय्चाःतय्हनी र?
Whenever could we get to the distant place?.

दान्दा n डाँडा दान्दाकोः सीङः लेखा मुनाः It is like a tree of
the hills.

दान्हपाचीक् अ. मू. फस्टाउन नसक्ने ओउः दान्हपाचीक् त
ताङ्हसा खाय्उलु That small child cannot grow

दान्हसा स. क्रि. कुट्नु, पिस्नु ओउःइ म्हेःग्ल्युम् दान्हती ल
यानःआकास She crushed charcoal and rubbed it on
herself.

दाप्सा स. क्रि. उबाएर नाप्नु (माना, भाँडा आदिले), औँलाले
आकार सुचित गर्नु नीची नीस्चाक्कायः याम्चुय् दाप्ती
खाङ्उ Measure out rice for the two of us and cook it.

दाब n कोसो, तुनो (बोडीको) माक्सायःकोः दाब प्रयाङ्ती
सायः त्युत्त Splitting the bean pod take out the seeds.

दाबाल्या अ. मू. तहर हुन

दाम्बल n सनासो (गँगटो आदिको) चन्इ दाम्बलइ आन जय
क्नौ Crabs nip much with their pincers.

दाम्सा स. क्रि. बिदा दिनु ओःहाङः पाय्हतोक् बेलाहाङः दाम्ती
ल्होक्ची When we leave for there, farewell me.

दाय्क्वाः n एक जातको माछा खाने चरो

दाय्ङःसा स. क्रि. पुर्नु, खँदिलो पार्नु (हिलो) घाङ्कायः साः
काती ब्लिङ्ताक्ती दाय्ङःती वाय्उ Fill in the hole with
earth.

दाय्हसा अ. क्रि. भन्नु, बोल्नु, कुरा गर्नु; कल्याङ्कुलुङ् गर्नु
(चरा, जनावर) दोह्त् दाय्हतेःनाः What are you saying?

दारःदो n पूर्व (सूर्योदयको ठाउँ)

दारनः n पहारिलो, उच्चो ठाउँ न्याम्इ पेतो डायःओ थाव्
दारनःहाङः इ चीस् स्याव्ल A hot place, where the sun
strikes, is not good for this.

दारातीः n भर्री (ठूलो थोपाको) दारातीः वानाः त खेःया बर्ख र
याव्नाः If there are heavy drops of rain the wet
season is coming.

दारगायः n चलने

दार्रीङ्गो *n* धैयारो मोम्ब्रेङ्वा:इ दार्रीङ्गो तुङ्गनौ The Silver-eared Mesia drinks (nectar) from the darriro shrub.

दार्सा स. क्रि. डङ्गु ओउ:इ डाकाय: धाहो बाङ्गु दार्आताङ्गु He applied heat me with a hot stone (as a cure for stomach trouble)

दार्सी *n* साज मारु: आल्ताङ्गु:आ दार्सीक:हाङ्गु: The wind went to the Laurel tree.

दाह्याङ्गु: *n* दाहेमाछा

दाल: *n* गँड्यौला दाल: बोप् दुङ्गु:ताङ्गु: मोम:काय: बय:ना:चु The worms, snails and minnows they gave to the sister-in-law.

दाल:र *n* एक जातको लहरा

दालुङ्गु *n* हाँगो ओउ: मान्ता सीङ्गु:को दालुङ्गु त्याम्हती वाय्आकान् That person cut off the tree branches.

दाल् *n* दाल

दाल्लहरा *n* एक जातको बुटा (ठूलो पात हुने)

दाव् *n* गँड्यौला

दाव्लाया:रो *n* एक जातको फूल हुने बोट

दासा स. क्रि. फेला पार्नु, इच्छा पुरा गर्नु लौ तेन् डाइ लय: मोहो सीङ्गु: दाआलाङ्गु: Today I spotted the tree of my choice.

दा:सा स. क्रि. मिसाएर पकाउनु

दास् *n* मस्यौरो भिङ्गो दासङ्गु वय:को: थाव् पे: कानौ The fly put maggots in bleeding spots.

दास्सा स. क्रि. थुनिनु (नाक) डाकाय: नेह दास्आताङ्गु: My nose is blocked.

दाह्न्याम् *n* पूर्व दाह्न्याम् थेतोक्हाङ्गु: सुक्र ओउ:च्युक् तोल्ती दाह्ना: When Venus goes to the east it is this large.

दाह्माका *n* गयल, अनुपस्थित डा दाह्माकाहाङ्गु: ओउ: आल्आ He went while I was absent.

दाह्सा अ. क्रि. 1) आइपुगु कीम्हाङ्गु: दाह्आकाय् They arrived at the house. 2) पुगु इ आम्हङ्गु डाकाय: दाह्आताङ्गु: This food is sufficient for me.

दीक् *n* कुकुर बच्छुँ दीक्पाय् सीङ्गु:हाङ्गु: पोन्ह्ल सा:हाङ्गु: पोक्ना: The Dogwasp does not nest in trees, it enters the ground.

दीक्ती तोसा

दीक्पाल: *n* मूली, पाको मान्छे कीम्को: दीक्पाल: आपालम् वाङ्गुपै Let the household elders come.

दीक्सा स. क्रि. नाप् देखाउनु, अंकित गर्नु, अङ्कलनु गुच्युक् नाङ्गु दीक्ती तोओ ओउ:च्युक् सुआ वाङ्गु: Of however many you estimated, who might come?

दीङ्गु *n* देवता, आत्मा (सहित्य गर्न सक्ने) पान्देलम् दीङ्गुकाय: आन गोत्नानी Shamans often call the assisting spirits.

दीङ्गुदीङ्गो *n* उदाउने धाम लाग्ने ठाउँ सय्दीङ्गो ओर्आ दीङ्गुदीङ्गो भयोम्आ The place darkened with the setting sun grows (lit. blossoms), that of the shining sun decreases (lit. withers)

दीङ्गुली *n* यमलोक, आत्मालोक

दीङ्गुधनी *n* देवताहरू इ बीर थोङ्गुपाय् ना:ल दीङ्गुधनीसै ल हाक्ओ कुरा ह The weapon does not exist in the real world, it is only spoken of from the spirits.

दीङ्गुधाल: *n* देवताहरू डीको: दीङ्गुधाल:को: खे:ल नेपालको: छव्तालम् गम्नानी It is not our (Chepang) spirits, but gods from Nepal that they keep.

दीङ्गुधुत् *n* देवताहरू देख्न सकिने बिगतको समय (सत्य यूग?) इ दीङ्गुधुत्को: मान्ताले: He was a man of former times.

दीङ्गुसा व. क्रि. पुगु ओउ: दीङ्गुना: जुगु इसै ओउ: दीङ्गुल That is in no way lesser, it is not less than this. ओउ: माय: यात् कीम्काय: दीङ्गुल नीस् सुम् कम्काय: दाह्नाः That meat is not so small as to be just for one house, it suffices for two or three.

दीङ्गुहसा व. क्रि. बाक्लो गरी बुन्नु, प्वाल प्वाल नहुनु दीङ्गुहतो क्याह्उ ज्याडा ज्याडात क्याह्लाम् Weave it closely, without gaps.

दीन् *adv* दिन

दीन्हसा स. क्रि. छुनु इ डोय्सैको: पाम् दीन्हचा:ची Don't touch my right side.

दीप्सा अ. क्रि. बानी बस्नु, घरपालुवा हुनु डाको: चो:कमा आन दीप्ना:बत्ताङ्गु: My daughter-in-law eats with me regularly.

दीबचु: *n* काँडे बोट दीबचु:इ दान:सा खे:तो It is necessary to turn it back with dibə thorns.

दीभार: *n* भुलेत्रो ती: वाओ बेलाहाङ्गु: दीभार:को: लो:इ खुप्ना:इसी When it rains people use dibhar leaves as rainshields.

दीभार:हुय: *n* एक जातको कीरो

दीभार:हुय: *n* एक जातको सानो कीरो (बोटको रस खाने)

दीराम्ह *n* बेलुका

दीर्सा स. क्रि. पैटिनु, चलाउनु

दीलाङ्(गौरी) *n* कुमालकोटी

दीली बीली

दीःसा अ. क्रि. अडिनु, रोकिनु पान्दे लन्हूती वाङ्आक्तीको भ
याओ दीःनाः When the shaman ascends (from the
underworld) he stops drumbeating.

दीस्सा स. क्रि. नजिक नजिक राख्नु, कुन्यू लाउनु, मकय् दीस्ती
गम्मा त खेःया युः पोक्सा खाय्उलु If the corn is neatly
stacked rats cannot enter it.

दीहीचुः *n* काँडे बोट

दीह्सा *n* टेक्नु, बस्नु हक्कोः आङ्हाङः न्यामः दीह्आ A
grasshopper landed on the younger brother's body.

दुकुनःरो *n* एक जातको फूल फूलने बोट

दुकसा व. क्रि. गाहो हुनु भीभहाङः वाह्सा आन दुक्तो It is
very difficult to move in a thicket.

दुकह *n* दुःख, कष्ट डाइ आन दख गोरःआलाङः I have
suffered much trouble.

दुखुमः *n* घर

दुगु *n* एक जातको पिंडालु दुगु आन म्हर सय्ङ्नाः The red taro
smells of fertile earth.

दुगोयः *n* सखरखण्ड दुगोय्इ मान्ताकायः आन गुक् नङ्नाः
Sweet potato often sticks in one's throat.

दुधायःसा व. क्रि. टाक्सिनु इ ताङ्हासा दुधायःनाः He is slow
to grow.

दुङनारवाः *n* एक जातको चरो

दुङःसा स. क्रि. 1) नाकले सास तान्नु, नाक सिंक् सिंक् गर्नु
ओउः मान्ताइ नेह्वलीः दुङःनाःस That person is sniffing.
2) अगोमा अगुल्लो ठोस्नु म्हेः दुङःउ Stoke up the fire.

दुङाः *n* गदेला माछा भेनाकोः पालोइ दालः बोप् दुङाः
लात्आकान् The husband brought worms, minnows
and snails.

दुङ् *adv* भित्र ओउःपाय् गःताङ्मा आल्ल, कीम् दुङ्हाङः मुआ
He did not go anywhere, he remained inside the
house

दुङ् *n* दुसो, डुकु, मुना रकोः दुङ्सै दुङ्ती लन्हनाः A plant
grows from the shoot.

दुङ्कुचा *n* पुच्छरको आधार (उम्रने ठाउँ) कःस्याःपाय् लाः
दुङ्कुचा पोक्ती क्ल्योय्आ A deer was limping with an
arrow at that base of its tail.

दुङ्कुत्वीनः *n* एक जातको चमेरो

दुङ्सा अ. क्रि. उम्रनु, टुसाउनु ओउः चोःकोः चीनःसै मेःसाग
दुङ्ती मुआ A bamboo shoot was growing beside the
child.

दुङ्हउरी अ. मू. फस्टाउन नसक्ने मावाक्जाः दाह्न्याम्सै दुङ्ह
याम्ताङ् पाय्हनाः The geese fly from east to the west.

दुङ्हन्याम् *n* पश्चिम, घाम अस्ताउने ठाउँ मावाक्जाः दाह्न
याम्सै दुङ्हन्याम्ताङ् पाय्हनाः The geese fly from east to
the west.

दुङ्हन्याम्मयः *n* पश्चिमेली दुङ्हन्याम्मयः आन न्होय्तो नोःनै
The Western people speak slowly.

दुङ्हसा अ. क्रि. 1) पोखिएर पुरा रित्तिनु, पीँधबाट चुहिनु खुदु
दुङ्हती दुम्ताक्ती गम्उ Collect the honey from the
bottom (of the container). 2) ओर्लनु, निक्लनु

दुच्यामःपालाङ्वाः *n* बुङ्गे चरो (रातो रङको)

दुताङ्क्वार् अ. मू. रातो देखिने न्याम्पाय् दुताङ्क्वार् त दुतो च
यवःनाः The sun appears very red.

दुत् *n* दूध, स्तन, सेतो रस यात् थाव्हाङः दुत् जाङ्हनानी They
make the white fluid in one place.

दुत् जान्सा

दुत्बन् *n* एक जातको भार दुत्बन् नाःओहाङः मास् स्याव्नाः
Where the weed is found lentils thrive.

दुत्सायः *n* दूधको मुन्टो बजारसै दाह्आक्तीको चोःकोः दोम्इ
दुत्सायःकायः आमाइ क्रेङ्ताक्नानी After arriving from
the bazaar the mother brushes the nipples with the
child's foot.

दुदुयाङ् *n* एक जातको सानो भिँगो

दुदेल्ये *adv* अस्ताउने बेलाको रातो घाम न्याम् दुदेल्ये तताङः
याह्आ The sun began to set in redness.

दुध्यात्सीङः *n* एक जातको ;सेतो फूल फूलने रूख

दुध्योत् *n* रातो बग्ने तरल

दुनः *n* खेतमा चुटेपछि छोडिएको धान इ दुनः वाःकायः बयःउ
Give these grains to the hens.

दुना *n* दुनु

दुन्दीबह *n* नङ्छुरी दुन्दीबह लयःलेः दाङ्नाः त खेःया ब्र्यह्
माङ्नाः When a whitlow appears (infected) the finger
swells.

दुन्सा व. क्रि. बाक्लो हुनु साः गाःहाङः बेःनाः गाःहाङः दुन्नाः
Where is the soil thin and where is it thick?

दुन्हउरी अ. मू. फस्टाउन नसक्ने

दुन्हसा व. क्रि. बाक्लो, घना हुनु इ मकय आन दुन्हतो दुङ्ना:

This corn is growing very closely.

दुप्ली: *n* एक जातको कमिलो (सानो, रातो, टोक्ने) योसाकाय:

दुप्ली: र कोङ्गो ओउ:ले: ने:मत्दीङ् र कोङ्गोदीङ्
यात्सैताङ् To look at they are ants, but they are really spirits.

दुप्लीक् *n* एक जातको भार

दुप्सा स. क्रि. सिँगार्नु, लगाउनु

दुब *n* दूबो

दुमाय: *n* मासु (रातो)

दुम् *n* लौका, तुम्बी आपाखेइताङ: ओउ: दुम्हाङ:ताङ: घुर
घुर:तीताङ: काआकान् The father, on the other hand spat into the gourd.

दुम्दुम्(मुस्) *n* बादलिन तेन् दुम्दुम् मुस् वाङ्ना: Today there is overcast cloud.

दुम्दुम्रो *n* पैयुं

दुम्बुरी *n* दुम्प्री

दुम्मै स. क्रि. काट्नु, छिनाल्नु

दुम्योङ्क्ली: *n* आन्द्रोको लामो अङ्ग दुम्योङ्क्ली:हाङ: कोले
क्ली: स्याव्ना: In the small intestine there is thin waste material.

दुमुरु: *n* एक जातको पोथ्रो डा: सात्साकाय: दुमुरु:को: मात्
दान्हीती ती:हाङ: कानानी To kill fish the plant leaves are crushed and put in the water.

दुम्सा अ. क्रि. आहालमा जम्मा हुनु (तरल पदार्थ), भेला हुनु
सीङ:को: ओखोय:हाङ: ती: दुम्ल Water did not collect in tree hollows.

दुम्साग *n* एक जातको साग दुम्साग साय:पाय् काकुलुङ् र
याव्ती साय:ना: The gourd fruits with knotlike fruit.

दुम्हान् *n* दह, खाल्डो दुम्हान्हाङ: ती: दुम्ती मुना: Water collects in pools.

दुम्हाय:सा व. क्रि. आपूर्ती, संचय हुनु जे:गा गाहओ कीम् जे:गा
दुम्हाय:ना: In a food-conserving house there is a supply of food.

दुय्ङ्ह *adv* ठोस, खँदिलो ओउ: रुय्ङ् फेङ्ल आन दुय्ङ्ह That bamboo is not hollow, it is very solid.

दुय्ङ्हरुय्ङ् *adv* ठोस, खदिलो (बाँस)

दुय्ला *n* एक जातको कीरो, गाइनेकीरा दुय्ला अलव:हाङ: याङ्
त्युम्हीती जे:ती वाह्ना: Dragonflies snap up flies while

in the air.

दुर्गान् *n* दुलान दान तेन्को: पत्र दीन्हाङ: फेरी दुर्गान् वान:न
दुर्गान्को: पुङ्

दुर्जीकान्दा *n* चमेरोको पुर्खा

दुर्जीबेला *n* एक जातको पुतली (वा सानो चमेरो?) दुर्जीबेला
याह्दीङ्हाङ: यरो: तुङ्लाङ् वाङ्ना: The moth comes at night to drink nectar.

दुलाङ्ग्याङ् *n* एक जातको भिँगो (औँसा पार्ने) दुलाङ्ग्याङ्
पे:नौ The blowfly lays maggots.

दुली *n* ठोटरी, कछुवा खाम्रुक् खाम्रुक्त दुली वाह्ती
मुओताङ:आ The tortoise came waddling along.

दुलुङ: *n* डाँडा, पर्वतश्रेणी, श्रृंखला उ यास्ओ बुम्को: च
यो:हाङ: दुलुङ: मुना: There is a ridge at the top of that high hill.

दुलु:सा अ. क्रि. सन्तुलित भएर हिँड्नु (मुढा, हाँगामाथि) मान्ता
सीङ:को: दालुङ्हाङ: दुलु:ती वाह्ने People walk along the tree branches.

दुवत्वा: *n* रानी चरो

दुवारानी *n* रातो आकाश (घामअस्ताउने बेलामा)

दुसा व. क्रि. रातो हुनु, रातो देखा पर्नु ओउ: मुस्पाय् दुना: The clouds are reddening

दुसा: *n* रातोमाटो दुसा:इ कीम् लेक्नानी Houses are plastered with red earth.

दुसा:राङ्मय: *n* चेपाङको थर, कुल डीको: दुसा:राङ्मय:ताङ:
दुसा: फुक्ती थाआकाय् Our Red-earth clan appeared from the red earth.

दुसुङ्₁ *n* भित्र

दुसुङ्₂ *n* इस्त्र्याउनु

दुसे: *n* बाँसको तरल पदार्थ

दुस्योपाङ् वि. रातो आकाश, बादल दुस्योपाङ् दाह्आक्तीको न
याम् थोङ्ना: After the sky has reddened the sun appears.

दुस्सा स. क्रि. धकेल्नु, ठेल्नु इहाङ: दुस्ती भारी बय:ची Push here to help with my load.

दुहीक्वा: *n* रानी चरो दुहीक्वा: लोक्तोसै वाङ्ओ च्यव:ना:
The Scarlet Minabet can be seen coming from a long way off.

दुहेरेरे *n* रातो आकाश (घामअस्ताउने बेलामा)

दुहसा स. क्रि. टाउकोले ठेल्नु, हान्नु, सिङले घोच्नु इ
सीङ:काय: दुहडोतो जेल्ह्आले ल्हआलाङ: I butted this

tree, and only split my forehead.

देकालाक् *n* फुर्लुङ

देङःसा व. क्रि. डढ्नु (लुगा, भाँडा) धाह्ओ म्हेःइ नाय् देङःनाः

Clothes are scorched by a hot fire.

देङी *adv* अहिले, भर्खरै, चाँडै एहे डाजा देङीकोःलेः जेःडोतो

बाती Oho, I just ate some.

देङ्सा स. क्रि. सपक्कको भारी बनाउनु, मिलाएर राख्नु पेतो

भेर्ओ सीङः देङ्ती म्हेः मुत्आकानी Laying the wood carefully they lit the fire.

देङ्हसा स. क्रि. चारुन् कयानः देङ्हती याङ्सा खेःतो The

curry must be tasted with the tongue.

देतेलेः अ. मू. घुम्नु केङ्च्युलः तालाङ् देतेलेः त फीरीक्सा

खाय्नु The mantis can rotate its head.

देन्याङ्गा अ. मू. ठाडो हुने (चमेराको कान, आदि)

देप्सा स. क्रि. पर सार्नु, बाटोबाट हटाउनु, थन्क्याउनु देप्ती

गम्ओ चीस् दीन्ह्सा स्यावल् Things that are set aside should not be touched.

देबेल्यय् अ. मू. पुरा भरिएको ओउः पोम् देबेल्यय् त ब्लीङ्नाः

That pot is full right up.

देम्सा स. क्रि. निखाउनु, निर्मूल पार्नु, सिद्ध्याउनु बन्दुक्

लात्ओ मान्ताइ कःस्याःकायः यातैज्योः देम्आकानी A gun carrying man exterminates deer to the last one.

देम्ह *adv* निम्टो, बराबर नाप ओउः माना देम्ह चुय् मुनाः That

is a level measure of grain.

देरेङ्जुय् *n* भयाउँकिरी

देरेङ्सायः *n* एक जातको ठुलो लहरो

देर्ल्हेमः अ. मू. टनाटन, टम्म (तरल पदार्थ) दुत् फाम्हाङः र

लेःताक्आक् देर्ल्हेमःत देम्ह स्याव्ती मुआ Milk having been let down into the container was brimfull.

देर्सा स. क्रि. पैट्याउनु, चलाउनु इ डाइ गम्आलाङः देर्तेःचनै

I have put this away, don't touch it!

देलःसा व. क्रि. लाग्नु (सराप, आशिष), भुल्कनु (सूर्य)

आमाकोः आसीक् ओउः मान्ताकायः देलःती दोःआ His mother's blessing has come to pass. न्याम् याह्ती यार्ती ज्याल्आ न्याम् देलःआ The sun is yellowing and going down, it has just about set.

देलेङःके अ. मू. चेप्टो हुने

देसा स. क्रि. गारो लाउनु, चिन्नु पेतो बाङ् देती बाङ् कुङ्तीताङः

गम्आकान् He carefully built around and fitted the stones.

देःसा स. क्रि. मिसाएर पकाउनु

देसी गोयः

देसी मुजाः

देस् *n* देस

देह्सा व. क्रि. रोजन लायक हुनु (विवाहको लागि) ओउः

मोमःचोः नाङ्कायः वानःसा देह्नाः That woman is suitable for you to marry.

दोआ *n* किनारा, चारै कुना, क्षितिज चार् दोआसै वाङ्आकाय्

They came from the four corners of the earth.

दोआमुस् *n* क्षितिजको बादल

दोक्सा स. क्रि. खुट्ट्याउनु, तोक्नु, दाबी गर्नु डाकोः तो डाइ

दोक्नाङः I will point out my father-in-law.

दोगालोः *n* जङ्गली केराको पात

दोङः *n* अन्तिम भाग (धागो आदीको) दोङ् मीह्आ त खेःआ

हीम्ला कुःआ If the end of a skein is lost the thread tangles.

दोङ्गलःसीङः *n* लौरो

दोङःसा अ. क्रि. सिद्धिनु, समाप्त हुनु तीः वाओ गल दोङःती

द्योक्नाः When will the rain cease?

दोङ्कोरेः *n* ढोल बजाउने बेतको छडी, गजो थक्क्रात्

तात्आक्तीको दोङ्कोरेः जाङ्हनानी After cutting the cane they make a drum stick.

दोङ्कोला *n* डन्ठी (पातको) लोः स्योल्ती देङ्नाः दोङ्कोला

ताती वाय्नाः After stripping and stacking the leaf-sides the stalks are discarded.

दोङ्ताङ् सोरःताङ् नोःसा

दोङ्मीक्इ योसा

दोङ्लाक्खुयः *n* एक जातको कीरो

दोङ्लाक्हुय् *n* एक जातको कीरो (पातमा लाग्ने)

दोङ्वीनः *n* एक जातको चमेरो

दोङ्सा व. क्रि. अगाडी बढ्नु, जारी राख्नु, सही दिशातिर जानु इ

सीङः दोङ्सैलेः चुम्ती गम्उ Keep holding the stick by the right end.

दोङ्सी *adv* साँचै, पक्का दोङ्सीलेःआः है It is indeed true!

दोङ्स्योः *n* एक प्रकारको टोकरी

दोङ्हल् *n* कन्दको जरो (जोर्ने भाग) दोङ्हल् दाह्आक्तीको

गोयः हाक्नाः When one gets to the donghal the tuber begins.

दोङ्हसा स. क्रि. भित्र ठोस्नु, आँखा घोच्नु ओउः सीङःइ मीक्
दोङ्हआताडः That stick poked my eye. ओउःनीस्
मीक्हाडः दोङ्हती नोःनाः The two speak boldly.

दोङ्होसा स. क्रि. अगोमा अगुल्टो ठोस्नु ओउः सीङः दोङ्होती
गम्उ म्हेःहाडः Keep the fire stoked with wood.

दोत्सा₁ स. क्रि. लगाई हेर्नु (लुगा, जुत्ता, साँचो आदि), निको
हुनको लागि भाँक्रीकोमा गई हेर्नु इ जुत्ता दोत्ती योस Try
these shoes on.

दोत्सा₂ अ. क्रि. उदाउनु (घाम) न्याम् बलक्खेः बलक्खे दो-
दील्हाडः दोत्आ The sun sank lower and lower,
setting over the horizon.

दोदयः *n* पैसा

दोदोःसा व. क्रि. बिष नीकाल्नु घाड्सै नीङः दोदोःती त्युत्सा
खेःतो Poison must be removed from the wound.

दोन *n* सानो डुड (कुखुराको लागि)

दोन्दील् *n* समतल सतहको किनारा, घेरा बाङ्कोः दोन्दील्सै रु
थाती वाङ्आ A snake appeared above the edge of the
stone.

दोन्सा व. क्रि. रोगलाई जित्नु, काम सकाउनु ओउः मान्ता
योह्कोःसै तेन् बल दोन्आ That man has improved
today, over yesterday.

दोन्हेः *n* डील, भीरको किनारा न्याम् दोन्हेहाडः नेलःती आल्नाः
The sun sinks below the horizon.

दोपाङ् *n* कुलको उद्गम स्थल डा दुसाःराङ् दोपाङ्कोः
खेःनाङः I am of the Red-earth clan.रीःदोपाङ्

दोबाङ् *n* वर्षाको उद्गम स्थल

दोब्र्य्ह *n* चोर आँलो

दोम् *n* खुट्टा, गोडा सोक्ओ मातृगनखा वाह्ओ दोम्इ
मरीचाकायः घानौ The foot (of someone) having
walked on sour leaves spoils yeast.

दोम् त्योन्हसा

दोम्इ वाह्सा

दोम्चोक् *n* खुर

दोम्पाक् *n* पैतालो फुत्साःहाडः वाह्आक्तीको मान्ताकोः
दोम्पाक् क्राय्क्नाः After walking in dry soil a person's
soles crack.

दोम्ब्र्य्ह *n* खुट्टाको आँलो

दोयङ्सा व. क्रि. सुकेर भुरिनु (काठ, मकै, मरेको विरूवा) दोय
ङःओ मकय् बीयाकायः पेनाः *d* Dried out corn is good
for seed.

दोयङ्हसा व. क्रि. सुकेर भुरिनु, पुरानो

दोय्छुमः *n* चोर आँलो डाइ दोय्छुमःइ दोनाङः I point with
my index finger.

दोर *n* फेर, पारि (लुगाको), मोहोजी डीकोः नाय्कोः दोर युःइ
तात्ती जेःनानी Mice nibble at the hems of our clothes.

दोरला *n* जालको तल्लो भागतिरको डोरी दोरला नाःमालो लाङः
तोङ्हल A net without a bottom rope is not strong.

दोरायःसा व. क्रि. तयार हुनु, सुक्नु राङ् दोरायःआक्तीको म्हेः
ल्होक्नाः After the field is dry enough it is burnt off.

दोरी *n* दिशा डा गाव् दारी कुम्हती सीचाङः In which
direction will I lay down and die?.

दोरेङःसायः *n* एक जातको पोथ्रो

दोर्सा स. क्रि. पैटिनु, चलाउनु

दोहर्सा स. क्रि. ठुङ्नु (चरा) माङःदोर्वाः तोकोमा तोरोत सीङः
दोहर्ती वाह्ओ The woodpecker goes about tap-
tapping on trees.

दोलः *n* एक जातको ठूलो कीरो (काठ खाने) तेनेवाःइ लेइ
दोलः त्युत्सा चीःनौ The woodpecker knows how to
extract grubs with its tongue.

दोलनःसीङः *n* मुढो

दोली *n* यमलोक, आत्मालोक

दोल्कावःसा स. क्रि. थप्नको लागि खाना वरिपरि लैजानु, पस
कनु, राखिदिनु इ आम्ह् दोल्कावःती बयःनौ Take this
food around.

दोल् *n* धारिलो डाँडा ओउः यास्ओ दुलुङःकोः च्योःहाङः
नाःतो दोल् The upper end of the ridge is very steep-
sided

दोल्ह्महेः *n* माथि डढाउने आगो

दोल्ह्सा स. क्रि. डढाउनु, जलाउनु पाङ्खे आब म्हेः दोल्ह्ती
दाह्ती वाङ्आ The younger brother then came to burn
it up.

दोसा स. क्रि. औलाले देखाउनु, आँल्याउनु डाइ दोय्छुमःइ
दोनाङः I point with my index finger.

दोःसा अ. क्रि. पाउनु नीस् पय्क्चाः गोय्चोःचोः दोःआकाच
The couple had a son.

दोह् *pro* के, केही अहै दोह् त्याङ्नाः ती Oho, what is
answering?

दोह्लाङः *pro* कुनै, केही कामःताङ् दोह्लाङः रायःती ज्याल्आ
Something went noisily away below.

दोह्लीमः *n* होला, सायद माः दोह्लीमः Yes, perhaps.

दोहसा अ. क्रि. के के गर्नु तीःलम् जेस्ती दोहती खायाकाचु
The two completed washing and whatever
(necessary).

द्यव्आइचोः *n* भाँक्री नहुने व्यक्ति

द्यव्आइसी *n* विवाह नगरेको व्यक्ति

द्यव्कालःवाः *n* जुरेलि द्यव्कालःवाः लेखा ज्याव्हती वाहनाःच
दाने The two go about chattering like Bulbuls.

द्यव्ता *n* देउता,

द्याक्सा अ. क्रि. टाँसिनु थ्याक्ती आप्ओ साः द्याक्ती द्योप्नाः
Mud slapped on sticks fast.

द्याइसा व. क्रि. निर, नजिक ओउःकःहाडः द्याइतो मान्ता
नाःमालो खेःतो There were no people near him.

द्याइहमयः *n* तरुनी, युवती ओउः द्याइहमयः मोमःचोः बुधाकः
पाय्हधाइल That young woman has not got a husband.

द्यानःसा स. क्रि. फर्काउनुफिर्ता गर्नुआम्ह द्यानःती पाय्क्लाइ
दाक्नाःथास They deliver the food to them in
repayment.

द्यान्द्यासा *v* निदाउनु, भमभमाउनु डाकायः दोम् आन ग्रयान्
योती द्यान्द्याआताडः My foot is numbed and prickling.

द्यान्या अ. मू. तनक्क (लिसोको खोटो) द्यान्या द्यान्यात डात्
धेइक्आकानी They stretch out the gum.

द्यान्सा अ. क्रि. निको हुन थाल्नु ओउःपाय् तेन्छ्याइ जीक्ओ
द्यान्आथै His sickness has gone away.

द्यान्हमै अ. क्रि. सुन्दर हुनु

द्यान्हसा अ. क्रि. फर्कनु, फिर्नु पारःकुयःइ मायःताइ द्यान्हती
जेःलाइ वाइइली Wild dogs do not return to eat the
kill.

द्याम् अ. मू. टम्म डाकोः कीम्हाडःपाय् मकय् द्याम्त ब्लीइआ
My house is filled up with corn.

द्यायाया अ. मू. घिसिएर चलने (सर्प जस्तै)

द्यार्सा स. क्रि. खोसनु, बीचबाट हटाउनु (तातो अँगार) म्हेःकोः
सीडः द्यार्उ Withdraw the wood from the fire.

द्याह्सा स. क्रि. 1) असजिलो पार्नु, अचानक पीडा तथा
असुविधा पैदा हुनु (जस्तै खानामा दुइगा, आँखामा धुलो
आदि पसेर), दिक्क पार्ने हुनु डाकोः मीक्हाडः मुलाम्
डाकायः द्याह्नाःताडः Let him get out of my sight, he
bothers me. 2) टोक्नु

द्याल्हसा व. क्रि. भुत्तिनु

द्यावःसा स. क्रि. खन्नु डाइ गोयः द्यावःलाइ आल्चाडः I may
go to dig yams.

द्याव्हसा व. क्रि. पाउनु सक्छ (कुनै ठाउँमा) ओःहाडः मीनः
आन द्याव्हनाः There flying ants are easily caught.

द्यास्सा अ. क्रि. भर्नु, खस्नु मान्ता वारसै द्यास्ती सीनाः A
person falling from a cliff will die.

द्याह् *adv* अहिले, अबदेखि लौ द्याह् आल्इ Right, let's go.

द्याह्मयः *adv* आज बेलुका, साँभ द्याह्मयः राम्हअ तीः वानाः
Early this evening rain will fall.

द्युडःसा *v* अफसोस लग्नु, बेचैन हुनु

द्युत्(स्यानः) *n* केरामा प्वाल पार्ने कीरा, घुन द्यत्स्यानःइ
मय्सायः आन जेःती माक्नौ The borer devours banana
plants.

द्युत्सा स. क्रि. पहिल्याउनु, थ्याप्चे हेर्न; नक्कल गर्नु कोय्इ
हालः द्युत्तीलेः आलःनानी Some take after the spoor.

द्युनः(सीडः) *n* अगुल्टो द्युन्सीडः दुडःसा खेःतो The backlog
should be pushed into the fire.

द्युनःम्हेः *n* अगुल्टोमा हुने आगो याज्योः द्युनःम्हेः मुनाः One
burning backlog remains.

द्युन्सा व. क्रि. मोटोघाटो हुनु (मान्छे) डा ग्रेइओ स्याक्डल
द्युन्ती वाइडल I cannot get over this thinness and put
on weight.

द्युमःरायः *n* बिगत, समय बिताउने काम ओउःइ नोःकाय्ती
द्युमरायः जाइहनौ He fills in time with talking.

द्युमःसा अ. क्रि. आराम हुनु (काम सकेपछि, निराशभएपछि)

द्युमच्यादीइ *n* अन्त ओउःपाय् दोइ द्युमच्यादीइ खेःतो He was
right at the last.

द्युम्रीप् *n* करड (तल्लो हुने) कःस्याःकायः द्युम्रीप् डायःआ त
खेःया पोडा फाल्मा आल्ल् If a deer is hit in the lower
ribs it will not go more than five steps.

द्युम्सा व. क्रि. दुइगिनु द्याह्पाय् इ वीनःराय् द्युम्आ Now this
story is ended.

द्युरः हाक्सा

द्युरःसा स. क्रि. थुक्नु आपाखेइताडः ओउः दुम्हाडः द्युरः
द्युरःतीताडः काआकान् The father then spat into the
gourd.

द्युर *n* राल, थुक कुरा तोसा स्युल्बाइकःहाडः द्युर द्युरःसा खेःतो
Words must be spoken at the rock, with spitting.

द्युर ग्ल्यासा

द्युर बल्यासा

द्वयुज्युज्यु अ. मू. सरसर (सानो लहरा चढ्नु) मीओ ला द्वयुज्युज्यु
त लन्हना: A small vine climbs upwards

द्युल् द्युल्

द्युल्सा अ. क्रि. पाइला पहिल्याउन लौ डा नीस् ना:चा:काय:
द्युल्ती आल्नाड: Right I will go, following the two
sisters.

द्युल्हसा व. क्रि. भुत्तिनु ना:तो सीड: पाल्आक्तीको वस्राय:को
व्हान:ओ द्युल्हना: After cutting much wood an axe
gets blunt.

द्युसी n बारुलो तथा अरिङ्गालको घरको कागत

द्युस् n डन्डीफोर, बिमिरा द्युस्ड मान्ताको: खेन् प्यान्ह्चीक् र
याव्ताक्नौ Acne causes pockmarks on a person's
face.

द्यो pro त्यो

द्योक्सा व. क्रि. सकिन लाग्नु, सिद्धिनु डाको: जे:गुलीङ्मा
द्योक्खे:आ My food also is nearly finished.

द्योत्सा अ. क्रि. 1) जिब्रो निकाल्नु ओउ:मय:इ ले
द्योत्ताक्ना:इसी They poke ot their tongues. 2) बढी
गर्न नसक्नु काम् जाङ्हथै द्योत्आताड: अरु दोह्मा जाङ्हसा
खाय्ङल I have come to the end of this work, I can do

nothing more.

द्योन्सा व. क्रि. पूर्वावस्थामा फर्कन लाग्नुपलाउन लाग्नु (घाउ)

द्योप्आडा: n काभ्रे माछो

द्योप्सा अ. क्रि. टाँसिनु चुह् जाङ्हती फेक्को: रोहाड: डात्
लपती ओहाड: मीन:को: पाप् द्योप्ताक्ना: To make a bird
snare gum is put on the grass flowers and the
termites' wings are stuck to it.

द्योय:सा व. क्रि. कडा (खाना), नमिठो (कन्द), ठोस (तरल
होईन)

द्योय्सा स. क्रि. चिथोर्नु साती: द्योय्ती याङ्उ Dig some of the
(thickened) oil out and taste it.

द्योर् n गाला ओउ:को: द्योर् आन तोल्तो ले:आ: He has large
cheek(bones).

द्योह्सा स. क्रि. टुङ्नु गीधवा:इ द्योह्उतो सय्क्ले: वाय्आथै
The vulture had pecked (him), and its beak was
damaged.

द्य्सा अ. क्रि. पहिल्याउनु, थ्याप्चे हेर्नु डाइ हाल: द्युलाड:
आल्नाड: I will check the tracks.

द्रप्सा व. क्रि. टर्ने हुनु

दुङ्सा अ. क्रि. निस्कनु, जानु

ध

धङ्कचा(वीन:) n एक जातको कालो चमेरो

धङ्कर:सा अ. क्रि. बटुलनु रुङ्काय: तात्ती धङ्कर:ती भारी
पान:नानी Cutting the bamboo they put it together and
tie it in loads.

धङ्सा अ. क्रि. तल पुग्नु, भर्नु छास्ओ जे:गा ती:
तुङ्आक्तीको तुक्ताङ् धङ्ना: Stuck food goes down to
the stomach with drinking of water. लासै ओम्त र्ल
युङ्हती सा: ध्यङ्सा दो:आ Climbing carefully down
the rope she was able to reach the ground.

धङ्ह n मेहनत, प्रयास (अवाजसंग) ओउ: मान्ता वाह्ताक्हाड:
आन धङ्ह राय:तो वाह्ना: He moves noisily with much
effort.

धन्चुवा: n एक जातको सानो चरो

धन्रो n एक जातको फूल फूलने बोट,गाइफूल

धम्मसु n ढाक्ने बादल धम्मसुइ ती: वाताकुलु Overcast
cloud does not bring rain.

धम् न्यास्सा

धय:सा स. क्रि. छोरसँग बिहे गर्नको लागि केटी स्वीकार गर्नु
(बचनबद्ध हुनु) गोय्चो: मोम:चा: योकाय्ती धय:ती
गम्काय्ना:च A boy and a girl, looking at each other,
accept one another for betrothal.

धय्ला n 1) एक जातको बोट (विरबान्का भैं) 2) माउरीको
चाका

धय्सा स. क्रि. एकाग्र हुनु, घोरिएर हेर्नु (ताक्दाखेरी), जागा रहनु
लौ गा:ताङ्लो पाय्ह्ती मुना: पेतो धय्नु दा Where is it
returning to? Watch carefully!

धर्कुन: n थाम, लट्ठा, खम्बा ङ्हापाय् धर्कुन:सीड:
ओल्आकानी First a post-tree is felled.

धर्सा स. क्रि. थर्कनु, हल्लनु, फुत्काउनु याज्यो: मान्ताइ डा:
धर्ती ल्होक्नौ One man flushed out the fish.

धलअ:सा स. क्रि. लगातार हल्लनु धर्कुन:सीड: ज्युम्हो
पोत्मा:त भयान्ते मारु:इ आन धलअ:ताक्नौ If a post is
not put in deep, then wind will continually shake it.

धल:सा स. क्रि. चाहिने मात्रामा नाप्नु, प्रशस्त मात्रामा गर्नु
कीम्को: आमाइ धल:ती खाङ्गनौ The mother of the
house cooks a sufficient quantity.

धव्साय: *n* बडहर फलफूल

धव्सी *n* बडहर रूख

ध:सा व. क्रि. एकै चोटि पाक्नु (फलफूल) तेन्छ्याङ्ग कोक्साय:
ध:ती मुना: Nowadays the koksay? fruit are all ripe.

धाकर: *n* डोको, ढाकर

धाकर:गोय: *n* एक जातको तरुल धाकर:गोय:इ रेक्काय: गय
ङ्गी सात्नानी The Bamboo rat is caught using the
yam tuber.

धागुवा: *n* एक जातको लाटोकोसेरो

धाङ्सा स. क्रि. उपस्थिति वा आगमन संकेत जनाउनु (खोकेर,
घघघच्याएर आदि), बास्नु (भाले) लौ नेक् डा धाङ्नाङ् त
पान्दे नो:आ This year I will indicate my presence (to
the underworld beings).

धाङ्सार:कोन् *n* फाप्ने चरो ओउ: छेन: ना:ओ वा:काय:
धाङ्सार:कोन् त तोना: That bird with the crest is called
dhanjsar?kon

धात्सा अ. क्रि. 1) कराउनु (ढेडुवा), गर्जनु, दन्केको आगो
पङ्कनु हुगुगु म्हे:पाय् धात्तीताड: लन्ह्ती वाङ्आ With a
roar the fire came up (the field). 2) रगत बग्नु (नाक,
घाउबट) आप्ओ क:स्या:को: वय: धात्ना: Blood flows
from a shot deer.

धान्वा:सी *n* एक जातको पोथ्रो

धान्सा व. क्रि. पुग्नु, पुरा गर्नु ओउ:च्युक् धान्ल That much is
not sufficient. दस् मान्ताकाय: पास मुथी चुय् धान:ना: For
five persons five handfuls of grain are sufficient.

धान्ह *n* कसिङ्गर एन:ओ थाव्हाड: धान्ह गम्सा स्याव्ल It is
not good to leave rubbish in a sleeping place.

धापा:सा अ. क्रि. उदाहरण दिनु अरुको: चो:काय: धापा:ती
लय:को: चो:काय: स्यान्सा ख:तो Using another child as
an example one should teach one's own child.

धाम्प *n* तिस्किलो

धारा *n* धारा

धाराप्बाङ् *n* धराप

धारे: *n* जादु, भेद

धार्सा अ. क्रि. प्वालमा लौरो, औलोले घुसानु

धालाङ् *n* एक खालको रोटी

धालाङ् *n* एक खालको रोटी (मकैको)

धाल् *n* देवताहरूको दल ओउ:को: दीङ्को: धाल्द त्याक्नानी
His assisting spirits will take it.

धावसा अ. क्रि. धेरै पटक जानु काम जाङ्हलाङ् स्यात्ती र
योत्ती धावती जाङ्हनाङ् I go regularly to do the work.

धाव:सा स. क्रि. धुनु ओउ:को: नाय् धाव:ओ बाङ् इले:आ बा
This is her clothes washing stone.

धाव्बाङ् *n* एक खालको ढुङ्गो

धासा स. क्रि. कुदृष्टिले हेर्नु, आँखा लगाउनु लान्द मान्ताकाय:
धाना:थै Spirits cast an evil eye on people.

धाह्सा व. क्रि. तातो, गर्मी हुनु यात् खर्कान्दा साती.ताङ्:
धाह्ताक्आक्चु The couple heated a large pot of oil.

धीकी *n* ढिकी धीकीइ याम् थुम:नानी ice is husked with a
foot-pounder.

धीङ्सा व. क्रि. पुग्नु ओउ:सै इ धीङ्गल This is larger than
that (lit. not less than)

धीङ्हसा *v* 1) मन पराउनु, राम्रो लाग्नु इहाङ्: मुसा धीङ्हनाङ्:
I like staying here. 2) दुइ भारी एउटै बनाउनु

धीन:सा स. क्रि. समात्नु ओउ: चो:काय: धीन:ती प्राथना
जाङ्हउ Touch the child and pray for it.

धीपी:सा स. क्रि. बुज्याउनु, बन्द गर्नु कीम् धीपी:ती राक्ती
गम्उ Shut the house (door).

धीव्रीङ् *n* घेरै साने

धुक्र्वा: *n* ढुकुर

धुक्मु *n* एक जातको च्याउ (बिखालु)

धुक्सा स. क्रि. बिख लगाउनु धुक्मु जे:आक्तीको मान्ताकाय:
धुक्ती सीताक्ना:थै Eating a toadstool causes a person
to die of poisoning.

धुगुरुङ्गी: *n* धेरै ठूलो ढुङ्गो हुने दह

धुङ् *n* एक किसिमको टपरी (ठूलो पातले बनेको) माक्लो:को:
मात्सै धुङ् रुप्नानी Storage baskets are made from
maklo? leaves.

धुङ्कीरो *n* एक जातको फूल हुने रूख

धुङ्सा स. क्रि. टकटक्याउनु (भिन्नको चिस् निकाल्नुको लागि)
सीओ मान्ताकाय: गभुवा धुङ्गीताङ्: आल:नीतो The

container is taken to be bumped (before using) for a dead person.

धुमुक् अ. मू. पूरै आघाएको ओउःपायः धुमुक् त कोस्नाः His hunger was completely satisfied.

धुम्बी n फुर्लुङ ओउःकायःलेःताडः धुम्बी लात्सा लावआकाच For that they carried fish-baskets.

धुम्बुली n डुम्री

धुयुङ्गु अ. मू. देख्न सकिने

धुय्सा व. क्रि. धमिलो पार्नु, धमिलिनु, बेइजत गर्नु तीः धुय्ताक्लाम् Don't muddy the water.

धुरुः n प्वाल पार्ने कीरा धुरुःइ आन सीडः व्हात्ती जेःनानी Borers eat many holes in wood.

धुरसा स. क्रि. भाकल गर्नु डाइ धुरती गम्ओ वाः तेन् तात्ती भयासा खेःतो The (bird) that I promised must be killed, along with drumbeating today.

धुःसा अ. क्रि. जोशिलो भएर, नथाकि, दोहोज्याउँदै गर्नु कःस्याः गुल्हओ ओउः आन धुःती वाहनाः He is always going deer hunting.

धुःसी n भोगटे

धुसुलः n सानो बन (बारीमा)

धुस्सा स. क्रि. घचेट्नु, ठेल्लु, धकेल्नु

धेकीथुकःवाः n एक जात्को रातमा उड्ने चरो

धेङ्कसा स. क्रि. तन्काउनु, फैलाउनु दान्या दान्या त डात् धेङ्कआक्तीको खेन्हाडः लहुप्आकान् After stretching the gum he put it over its face.

धेङ्सा व. क्रि. सोभो, सिधा हुनु ओउः सीडः आन धेङ्तो लेःआः That wood is very straight.

धेपसा व. क्रि. राकेको हुनु(ढोका)

धेपेःसा व. क्रि. लुलो हुनु नाङ्कोः लुयः आन धेपेःतो स्याव्नाः Your bow has become weak.

धेर्छेन् अ. मू. फट्टिएको (चराको पुच्छर)

धेवःसा व. क्रि. हल्का बाङ्गिनु, सोभो नहुनु लुयः धेवःतो मुसा स्याव्ल For a bow to be slightly crooked is bad.

धेव्लेक्सा व. क्रि. कमजोर हुनु

धेव्सा व. क्रि. कम हुनु, घट्नु, कमजोर हुनु तेह्सै नेक् मक्य् धेव्आलाडः This year I have less corn than last.

धेःसा व. क्रि. आफ्नो अनुभवबाट ज्ञान हासिल गर्नु, अरू पनि आफू जस्तै हो भन्ने ठान्नु लयः धेःती नाङ्कायः योनःनेःनाङ् Knowing what it is like myself I feel sorry for you.

धेस्सा व. क्रि. आँखाले राम्ररी देख्नु ओउःत भेल्लमाःत धेस्तो आप्सा परनाः It is necessary to have a clear sight like this to shoot without (the arrow) being turned aside.

धोः अ. क्रि. डाँडाको जग उह्र कामःअ धोःहाडः मुनाः It is away down there at the base of the hill.

धोआ अ. क्रि. बालि

धोका अ. क्रि. ढोका

धोकोःसा स. क्रि. थाम्नु, टेवा दिनु, टाउको हातमा राख्नु मय्सायः सीडःइ धोकोःसा खेःतो Bananas must be propped up with a stick.

धोडः n पिरे भ्यागुतो लौ द्याह्र इ धोडः हव्सा खेःतो Right, now let's catch frogs by torchlight.

धोडःउम्रो n एक जातको पहेंलो फूल फुल्ने बोट

धोङ्कसा स. क्रि. भुईमा थोक्नु

धोङ्कोसा स. क्रि. टेक्नु (लौरो आदि) रुयङ्कोः च्योःलेः धोङ्कोती कामःताङ् धोती ल्होक्नीतो Using the tip of the bamboo, they prodded down below.

धोन्हसा स. क्रि. कुट्नु, चुट्नु धीकीहाडः पेतो चुय् ल्यहाङ्तो धोन्हती थुमःसा खेःतो The grain must be carefully well husked in the pounder.

धोमाय्सा व. क्रि. दुःखपछि खुसी हुनु, भोक लागेपछि सन्तुष्ट हुनु

धोमुक्सा v दिमाग शान्त हुनु,

धोम्हसा स. क्रि. पोल्टोमा बोक्नु, पोल्टिनु काम्बा सात्ती बुधीइ पाम्हाडः धोम्हतीताडः लात्आकान् Having killed the lizard the wife put it in her waistband and carried it.

धोयः घोयः

धोय्ङ्योःसा व. क्रि. मोडिनु (देब्रेतिर) इलेः क्लोयङोःमा धोय् डोःमा क्राः भेन्दीकोः ल्याम् This path twists and turns left and right, like that of white ants.

धोरोवा अ. क्रि. बाँसको ढुँड

धोरसा स. क्रि. प्वालमा घुसानु (आँला आदिले) घाङ्हाडः पोक्ओ रुकायः सीडःइ धोरसा खेःतो A snake in a hole is poked with a stick

धोहर्सा अ. क्रि. ठोक्किनु घतकोः बाङ् तीःइ धोहर्ताक्नौ Water is made to strike the millstone (wheel).

धोसा, अ. क्रि. विश्राम गर्नु, बिदा पाउनु तेन्पाय् धोओ दीन् काम् जाङ्हसा स्याव्ल Today is a holiday, one should not do work.

धोसा₂ स. क्रि. लौरोले गहिराई नाप्नु रुड्कोः च्योःले:

धोङ्कोती कामःताङ् धोती ल्होक्नीतो Using the tip of the bamboo, they prodded down below.

ध्यक् *n* पाखापखेरो ओउः कीम् ध्यक्हाङः मुनाः The house is on a hillside.

ध्यङःसा व. क्रि. अधिग्रो हुनु ध्यङःती ग्लेःओ चोः स्यावनाः It was a premature child.

ध्यमःसाः *n* दुङ्गा नभएको माटो ध्यमःसाःहाङः गोयःपाय् आन आल्नौ Yams go a long way in rock-free soil

ध्यज्युज्यु अ. मू. सरसर (ठूलो लहरा चढ्नु)

ध्यव्सा व. क्रि. कमजोर, कम हुनु काम् जाङ्हसाकायः ध्यव्सा स्याव्ल Being weak is no good for working.

ध्याक्सा स. क्रि. ठड्याउनु ओउः भीताक्हाङः ध्याक्ती गम्उ Stand that up against the wall.

ध्याङालाः अ. मू. घान्टीको रुप जस्तै (फूल)

ध्याङ्ज्याङ् अ. मू. फराकिलो हुने (फूलको मुख) ओउः रो ध्याङ् ज्याङ् त म्होतोडः होल्तो ओर्नाः That flower has a wide mouth.

ध्याङ्ह *n* भीर डाकोः राङ् द्याङ्हराङ्लेःआ My field is on a slope.

ध्याङ्हसा व. क्रि. अडेस लगाएर बस्नु, अड्याउनु डाकोः फेर् ओउः सीङःहाङः ध्याङ्हती गम्आलाङः I rested my netstick against that tree.

ध्यान्हसा *n* अधाएको होइन

ध्याप् *n* भिरालो पाखा ओउः कीम्पाय् लोक्तो अरुकोः ध्याप्सै मुओ खेःतो The house was far off, on another hillside.

ध्याप्चाङः वि. चेप्टो, खालि (जाबी आदी) जाः घोर्तोलेः ध यार्ती डार्नाः A panther growls deeply.

ध्यारःसा व. क्रि. धोत्रो स्वर ओउः गुक् ध्यारःतो नोःनाः He speaks with a rough throat.

ध्यावः ध्यावः

ध्याव्न्यासोः *n* नसो (धुँडा तथा कुर्कुच्योको) ध्याव्न्या सोःइ लीःतो भारी लात्नौ The large tendon carries a heavy load.

ध्याःसा स. क्रि. बचाउनु, रक्षा गर्नु (आफैलाई) सीत्तीआ त याक्चाङःया गोभआ ध्याःचाङःया ? Shall I keep off the dew, shield from the wetness?

ध्युङ्सा स. क्रि. कुनै वस्तु ढल्कनु जस्खान्कोः बोत् द्याह्मयः छोनाम्हाङः ध्युङ्सा खेःतो The millet plants are to be stood up for the Chonam festival.

ध्युङ्हसा अ. क्रि. हात पछाडी पारी भुँइमा टेकी ढल्कनु ओउः मान्ता सीङःहाङः ध्युङ्हती च्युङःती मुनाः That person is sitting leaning against the tree.

ध्युत्सा व. क्रि. धमिलिनु भल्हाङःताङःआ तीः ध्युत्ओ मुनाः When there is a flood the water is muddied.

ध्युज्युङः ध्याज्याङः

ध्योकोच्या *n* टोकरी

ध्योङःसा अ. क्रि. भोकले पेट सेप्रिनु, ख्याप्लक्क पर्नु

ध्योङ्कोरः *n* फुर्लुङ

ध्योङ्सा अ. क्रि. कमजोर पर्नु (सोर)

ध्योत् *n* चोप, खोटो

ध्योन्सा स. क्रि. लुलो हुनु, खुस्कनु रीङ्हकोः छाला नीक्ती भ यान्ते ध्योन्नाः गोःल Because the drum-skin was cold it was not tight, it did not resonate.

ध्योन्हसा व. क्रि. भोक् तृप्त पार्नु

ध्योयो *v* खुल्ला हुनु बान्हओ जाबी ध्योयोःल A shorter netbag is not as capacious.

ध्योय् *v* बिस्तारै काम् आन ध्योय् जाङ्हनानी They work very slowly.

ध्योल् व. क्रि. सुरिलो आवाजको नहुनु (ढोल, द्याङ्ग्रो, आदि)

ध्योल्(जा) *n* श्लेष्मा, चोप चोः ओत्ओ बेलाहाङः ध्योल्जाः र लयुङ्हनाः When a child is born mucus is passed.

ध्योल्मायः *n* पन्यालो मासु

ध्योल्यो व. क्रि. फिक्का हुन

ध्योःसा व. क्रि. खुस्कनु, खुकुलो हुनु, भोलिनु ओउः ला इहा तेनेती मुओ द्याह् ध्योःनाः That rope was taut before, now it is slack.

न

न *n* वा, पनि, समेत ओउः मान्ता न तीःहाडःआ ज्युप्आ न तीःइ आलःआथै That man may have drowned, he may have been carried away by the water.

नङ्सा स. क्रि. घाँटीमा अङ्किनु, निल्लन गाऱ्हो हुनु चाक्ओ गोयःइ नङ्आताडः Hard yam stuck in my throat.

नथ *n* नत्थ

नया *adv* नयाँ

नय्ङ्ह *n* थाकल नय्ङ्ह भीत्रकोः गोयः तारःती जेःनानी The root in centre of the palm is cut out and eaten.

नरक्सा अ. क्रि. पेट साहो भएको महसुस गर्नु ज्याःओ मान्ता नोःसा खायःनीली हाव्ने नरक्तो मुनाः A crying person cannot speak, they are choked with emotion.

नरायःसा स. क्रि. अशुद्ध, दुषित पार्नु, बिमार पैदा गर्नु, कमजोर पार्नु काःरयःइ नरायःचाःतय्ही The body dirt may cause us long-lasting weakness.

नर् स. क्रि. घाँटीमा अङ्किनु दुगोयःइ जेःआक्तीको गुक् नरआताडः When eating sweet potato it causes a lump in my throat.

नर्पुन् *n* ओठ म्होतोडःकोः नर्पुन्हाडः वाःचा थानाः wa?ca thana? Cold sores come on the lips.

नर्सी *n* एक जातको रूख

नहर्चीक् नुहचीक

नहर्सा व. क्रि. खुम्चिनु, चाउरी पर्नु, क्वाखेइ जेल्ह नहर्ताक्आकान् His friend had crumpled his forehead (by hitting it).

नलःसा अ. क्रि. धार बाङ्गिनु

नल् *n* गिजा नल्सै सय्क् दुङ्नाः Teeth grow from the gums.

नल्गाल्सीडः *n* एक जातको ठूलो रूख

नल्हसा अ. क्रि. धार बाङ्गिनु रामा बाङ् डायःती नल्हनाः Having hit a stone the sickle (blade-edge) is bent.

नवःरयः *n* मैलो, खस्रो छाला नवःरयः बलजम्कोः जेस्ओइ आलःल Grime is not removed by only a little washing.

नवःसा अ. क्रि. ठाडो हुनु (बिरुवा) प्लेत्ओ कदौ नवःती च योक्नाः Transplanted millet stands upright.

नव्आङ्गी *n* चेपाड जातिको चाड

नव्हराङ् *n* सिकारु नव्हराङ् पान्दे चोक्धाङ्ल A novice shaman is not experienced.

नाः *n* दिदी दाह्आलाडी बह् सुम् नाःचोङ्लेः We three sisters have arrived, uncle.

नाकासाक् स. क्रि. चाका (माउरीको)

नाक् *n* नाग तीः पोक्आक्तीको नाक् स्याव्ती एनःआकाच Having entered the water the two (sisters) became Nag snakes and lay on the bottom.

नाक्सन्मा/पा *n* अकास, भुमीको देउता

नाक्सा स. क्रि. अँगालो हाल्नु लौ डाइ नाक्भनाङ्सु दा I will always cherish them.

नागरःरो *n* एक जातको फूल हुने बोट

नागरी *n* पुर्बाको ठाउँ

नाङ् *pro* तँ, तिमी, तपाईं नाङ् तेन् वाङ्तेःनाःया वाङ्तेःलया? Will you come today or not?

नाङ्हसा स. क्रि. ऋण लिनको लागि धितो राख्ने सम्पती देखाउनु रीन्कायः मेत्छ्याः नाङ्हती तेसा खेःतो It is necessary to have a goat to make a request (for a loan).

नाःचाः *n* दुइ दिदी बहिनी नीस् नाःचाः घोदुङ्ताङ् आलआकाच The two sisters went to the valley.

नाःचाःरो *n* एक जातको फूल हुने बोट

नाःचुबेला *n* चमेरोको पितृ, पुर्खा

नाःचोङ् *n* दिदी बहिनीको समूह ओउः कीम्हाडः पोडा नाःचोङ् मुनै In that house there are five sisters.

नाप्सा स. क्रि. भाता राख्नु बान्हग गम्सा नाप्सीडः पानःती गम्उ Tie the horizontal timbers.

नाबेः *n* मान्चेको आत्मा

नाबेःनाप्सीडः *n* भाता

नामेः रुआङ्

नाम्जा *n* भोला नाम्जा नाय्कोः जाङ्हनानी A shoulder-bag is made of cloth.

नाम्धयः रुआङ्

नामरुङ्दीङ् *n* सिकरि देउता

नाम्सा *v* मसलादार बनाउनु, बास्नादार बनाउनु इ क्यानः नाम्ताक्साकायः बीन् कानौ To make this curry tasty

garlic is put in.

नाम्हसा स. क्रि. सुँधनु जाःइ सय्कोः रयः नाम्हाकान् The panther sniffed the porcupine scent.

नाय् *n* लुगा, कपडा

नाय्क्सा स. क्रि. छुनु (भीडभाडमा विपरित दिशाबाट आएका मानिसहरूलाई हल्का प्रकारले) ल्याम् य्होक्माःत भयान्ते नाय्क्काय्ती वाहसा खेःतो Because there was not much room on the path, one would brush against others.

नाय्ग्रान्जय्क् *n* चेपा, चेपागाँडा

नाय्छ्युमः *n* फरिया डापाय् नाय्छ्युमः नाःडल I have no skirt.

नाय्पुन् *n* लुगा, कपडा

नाय्रो *n* रजस्वला, पर सर्ने काम लयःकोः नाय्रो वाङ्ओ खेःडोतो I had begun menstruating.

नाःराङ्मयःजुय् *n* भयाउँकीरी

नाःज्यास् वि. बच्चा पाउने लागेको आइमाई ओउःपाय् नाःज्यास् स्याव्आ ओत्सा बेला दाह्खेःआ She is about to give birth, her time has come.

नाह्सा स. क्रि. सजाय दिनु, बदला लिनु डाःकोः तुमःकोः सीलाङ् आमाइ नाह्नाःतैही त रय्ने "The mother spirit of fish and bees will punish us" they fear.

नाःल वि.बो. छैन, कुनै होइन ओहाङः दोह्मा नाःल There are none there.

नाला *n* नरक, पाताल नाला दाह्साकायः कामःताङ् ग्ल्युङ्हनै To get to the underworld one has to descend.

नालीङः *n* वंश, कुल लयःकोः द्याङ्तो नालीङः स्याव्ओ मोमःचोःलम्कुस् वाहसा स्यावल् It is not right to go about with a girl from a near clan.

नालीङः देङ्सा

नाल्ह *n* मोसो, गाजल सातीः हवःओ बतीइ आन नाल्ह दीन् ह्ताक्नौ An oil-burning lamp leaves much grime.

नावसा अ. क्रि. समाचार फैलाउनु, पाउनु पेमालो कुरा नावती तोम्ती ज्याल्नाः Bad news goes around.

नाससा अ. क्रि. सराप परेर खराबी हुनु कीम् दाह्ओ रे सबाय् नासती सीताङःआकाय् With returning to the house all died, by a curse.

नासा अ. क्रि. 1) सुम्पिनु, अरूलाई छोड्नु (काम) काम् जाङ्हसा ग्यामाःत भयान्ते ङ्कः नानाः Being unwilling he hands over the work to his younger brother. 2) गित गाउनु

नाःसा व. क्रि. 1) हुनु; अस्तित्वमा रहनु, धेरै हुनु, जन्माउनु तीःहाङःपाय् खेव्वालान्आः नाःनाः In the water are Khewra spirits. 2) दिदी हुनु इनीस् मोमःचोःपाय् सु नाःनाःच Which is the older of these two sisters?

नाःसुयः *n* खुकुरी नाःसुयःकोः जुबाइ तात्सा खेःतो It must be cut with the knife-tip.

नाह वि.बो. साँच्चै, तापनि दोह् नाह है What indeed! (What in the world?)

नाहालः *n* देख्न सकिने कुनै चीजले छोडेको चिन्ह-रेखा (शङ्खे कीरा, हवाइजहाज, उल्का तारा आदिको) बोप्कोः नाहालः गाःताङ् आल्नाः Where does the snail's trail go?

नाहो वि.बो. वास्तवमा, तापनि डा एकान्लेः नाहो I am indeed alone.

नाह् *n* 1) एक जातको कीरा (कन्दमलमा लाग्ने) डाकोः कीम्गोयः नाह्इ पुन् जेःती दुन्ती वाय्आ Grubs have eaten and spoilt the skin of my house yams 2) छालामा कालो ठाउँ मान्ताकायः नाह्इ जेःनौ People get skin darkening.

नी *pro* हामी, हामीहरू

नीक्नम् *adv* आठ दिनअगाडि

नीक्न्याम् *adv* चिसो हुने बेला (बिहान, बेलुका) नीक्न्याम् राम हसै पाय्हइ Let's return in the cool evening.

नीक्पु/पुह *adv* आठ वर्षपछि

नीक्सा₁ व. क्रि. चिसो हुनु, सेलाउनु भेना दाह्ल आम्ह नीक्आ Husband has not arrived, the food is cold.

नीक्सा₂ स. क्रि. जुम्रा मार्नु (नङको बीचमा राखेर) सनःइ सय्क् नीक्ती सात्उ Crush a louse with your nails.

नीक्सै *adv* आठ दिनपछि

नीङः *n* बिष नाङ्कोः नीङःइ डा सीडल I will not die with your poison.

नीङःज्याक् *n* किर्नु

नीङःसा व. क्रि. खाँदनु, दबाउनु, कोच्नु जाबीहाङः नीङःती काउ Push it firmly into your netbag.

नीङःहोम्गोयः *n* एक जातको कन्द

नीङःहोम्रो *n* एक जातको बोट (विरबान्का भैं)

नीङ् *pro* तिमीहरु, तपाईंहरु नीङ् स्याङ्ह आल्तेःनैया? You (all) will go tomorrow?.

नीङ्जी *adv* तिमी दुइ नीङ्जीइ दोह् तुङ्नाःजु नीङ्जीइ दोह् जेःनाःजु ओउःलेः बयःचेःनाङ्ज Whatever you two drink,

whatever you eat that I will give you.

नीङ्सा व. क्रि. सन्तुष्ट, प्रभावकारी, उपयोगी, असल हुनु (व्यक्ति), पचाउन सकिने हुनु (खाना) ओउ: सीङ: आन पेतो
नीङ्ना: That tree will serve the purpose.

नीङ्हसा अ. क्रि. खाँदिनु, दबिनु, कोचिनु

नीज्याङ् सङ्. दुइटा

नीतुङ: न भिरको फेद वाहसा खाय्ओ ल्याम् वारको:
नीतुङ:हाङ: मुना: There is a track at the foot of the cliff.

नीदार्सीङ: न ढोकाको माथिल्लो काठ

नीदाल: न जान्ने भाँक्री लय: माङ:ती भयाओ नीदाल: पान्देइ
ओउ: पाव्हराङ्काय: स्यान्सा खे:तो An experienced shaman who goes into a trance on his own must teach a novice.

नीदाल:सीङ् न निदाल

नीदाल:सीम्बी न सिमी

नीपाङ् न पाताल

नीरमुजा: न एक जातको बोट

नील न पातालमा हुने ठाउँ

नील:फोङ्ला न एक जातको भार स्यालुङ् सीमीको:
नील:फोङ्ला नील:मात्को: फोङ्गानी The highlands cliff-living nil?phonla, the nil?mat tying grass.

नील:मात् न एक जातको भार

नील:सा, व. क्रि. टल्कनु (हल्का नीलो रंगमा) गाल्दाम:को:
मात् नील:तो प्लीना: The leaves of the galdam tree are shiny bluish (in colour).

नील:सा, स. क्रि. दोब्रिनु ओउ: नाय् नील:ती रुप्ओ That cloth is hemmed.

नीवाल:राङ् न फाँडेको बारी

नीव्ह न निहुँ, बहाना लोन्ते: सीसा बोड:ओ चो: नीव्ह स्याव्ना:
A child that later does not thrive is a deception.

नीसा अ. क्रि. हाँस्नु, मुस्काउनु ओउ: लहीत नीलाङ् वाङ्आ It came grinning.

नी:सा अ. क्रि. हाँस्नु, खित्का छोड्नु, मुस्कराउनु

नीस् सङ्. दुइ ओउ: नीस्चाक् आल्ना:च Those two are going.

नीस् मन्

नीस्गुगुचा: न दुइजना मीत, साथीको एक जोडी

नीस्ज्यो: सङ्. दुइटा नीस्ज्यो: वा: बय:ची Give me two birds.

नीस्याङ् न भोली

नीहाय:सा स. क्रि. थलिनु इ मान्ता द्याह गलपाय् नीहाय:तोले:
जीक्ना: यादो This person now is always afflicted with sickness.

नीहाल: न देख्न सकिने कुनै चीजले छोडेको चिन्ह-रेखा (शङ्खे कीरा, हवाइजहाज, उल्का तारा आदिको)

नु न त्यो, त्यहाँ

नु: न दुध

नुकु:सा अ. क्रि. लुक्दै गर्नु मामा नुकु:ती भी:ती वाय्ती मुओ
खे:तो The uncle came crouching and hiding.

नुकु:सा अ. क्रि. लुक्नु लौ लान्आ यादो वाङ्ना: नुकु:च A demon comes perhaps, let us two hide.

नुतुसा स. क्रि. दुइ हातले रगड्दै गर्नु ग्लय्ल्मडपाय् चेक्लो,
धुसीको: मात्ताङ: नुत्थै मुओ खे:तो The monkeys were rubbing the leaves between their hands.

नुतुसा स. क्रि. दुइ हातले रगड्नु, आँखा मिचनु चो:इ नीस्ज्याङ्
क्रुत्इ मीक् नुत्ना:स A child rubs his eyes with two hands.

नुनु तुङ्सा

नुनु(ती:) न दुध, बुबु

नुमरु न एक जातको हरियो साँप नुमरुइ ने:नौ त खे:या कोय्
सीना: Some die when bitten by a Green Pit Viper,

नुर न बोली, भासा

नुरपुन् न ओठ

नुरसा स. क्रि. निचोर्नु, थिचु कुत्सै वय: नुरनौ He massages blood from the hand.

नुह्चीक् अ. मू. चाउरे आन तीङ् नुह्चीक् त स्याव्ना: It was wrinkled with many folds.

नुल:सा स. क्रि. माथि सार्नु (बाहुला आदि), पल्टिनु बाहुला
नुल:ती गम्नानी Sleeves are rolled up.

नुल्हु:सा स. क्रि. मिचु नाय् धाव:ओ बेलाहाङ: नाय् बाङ्हाङ्
नुलु:ती धाव:नानी When clothes are washed they are rubbed back and forth on a stone.

नुल्हसा स. क्रि. दल्नु, मिचु चो:लम्काय: सातीइ नुलह्ती ल
यान:नानी Children are rubbed with oil.

नुसु:सा स. क्रि. लुकाउँदै गर्नु ओउ: नाय् नुसु:ती गम्उ Keep that clothing hidden.

नुस्सा स. क्रि. लुकाउनु मा: जाङ्हती वस्त्राय्काय:पाय्
नुस्तीताङ: गम्आकान् Secretly he kept his axe hidden.

ने:कोस् *n* बिच्छी ने:कोस् सीड:को: क्राय्क्ओ पुन्हाड:

याक्ना: Scorpions live in cracks in tree-bark.

नेक् *adv* यो साल नेक् डा राङ्क:ताङ् वाङ्नाड: I will come to the field this year.

ने:डा: *n* एक जातको माछा (सिङ्गे?)

ने:छाय्क् *n* चिलने

नेपाल्भीङ्(गुलीङ्) *n* एक जातको चरा

नेप्सा स. क्रि. मिलाएर एकसाथ थिच्नु, सँगै बस्नु, सम्म परेको बस्तुमुनि थुन्नु देप्आक्तीको ओउ: लो: नेप्काय्ती गम्सा खे:तो The leaves should be bundled then pressed together.

ने:मत् *n* एक जातको कमिलो (टोक्ने)

ने:मत्दीङ् *n* देउता

नेल:सा अ. क्रि. अस्ताउनु न्याम् दोन्हेहाड: नेल:ती आल्ना: The sun sinks below the horizon. वा: दान्दाको: च यो:हाड: नेल:ती ज्याल्आ: Birds flew away over the hilltops.

ने:लाव: *n* सिस्नु सीड:को: पीत्ताक्ड ने:लाव: काव्क्ती खाङ्उ Pick nettles with wooden tongs and cook them.

ने:लाव:लाड: *n* जाल

ने:लो: *n* जङ्गली केराको बोट

नेल्सा व. क्रि. थिच्नु, सम्म पर्नु क्युन्ओ नाय्काय: नेल्सा खे:तो Wrinkled cloth is to be smoothened.

ने:सा स. क्रि. टोक्नु, डस्नु, ठुङ्नु इ दुप्लीइआ रैस ने:जे:आताड: These ants indeed bit me!

नेह् *n* नाक

नेह् क्ला:ताक्सा

नेह् दुड:सा

नेह् नाय्क्सा

नेह् ना:सा

नेह् ब्राड:काय्सा

नेह् हडसा

नेह्क्ला:सा *v* नम्र हुनु, सरम पर्नु ओउ: नेह् क्ला:ती रास्ती मुना: He is feeling humbled and ashamed.

नेह्क्ली: *n* सिँगान स्त्री नेह्क्ली: स्त्रीधै कानौ He blew his nose into it.

नेह्घाङ् *n* पोर्रो (नाकको) नेह्घाङ् दास्नौ It blocks the nose.

नेह्चीक्ला *n* जालको टाँगोको टुप्पामा बाँध्ने डोरी फेर्को: च यो:हाड: नेह्चीक्ला छीत्नानी The string is tied to the

top of the net-rod.

नेह्जुभी *n* नाकको टुप्पा

नेह्तेक् मीक्तेक्

नेह्तेक् मीक्तेक् जाङ्हसा

नेह्तेप् क्राङ्ह

नेह्धेने *n* पोर्रो छुट्ट्याउने भाग नेह्धेनेहाड: बुलाकी घाङ् ँ हात्नानी A hole is made for a ring in the nasal septum.

नेह्रो *n* समृद्धि, सफलता

नेह्रो ओर्सा

नेह्रो भयोम्सा

नेह्रोम: *n* पोर्रो वरिपरिको भाग नेह्रोम:हाड: बुलाकी घाङ् ँ हात्नानी A hole is made for a ring in the side of the nose.

नेह्सीड: *n* 1) नाकको डाँडी तोन्ओ बेलाहाड: नेह्सीड: कल्य ह्ना: With a fall the nose-bridge breaks.

2) ढ्याङ्गरोभित्रको बिट, डिल

नो *n* कान डाइ नो साय:डल I cannot hear.

नो थोत्सा

नो दाय्ड:सा

नो लोकसा

नोकेड: *n* कान अगाडिको मुजा

नोको *adv* उ त्यहाँ उ नोको गव्दहाड: आल्ती मुचाड: I will go over to that hide.

नोकोड: *n* कान पछाडिको मुजा नेवार् मोम:चो: नोबाङ् व्हात्ती ह्युड: काना:इसी Newar women pierce the back of the earlobe and put in a cloth plug.

नोक्ली: *n* कानेगुजी नोक्ली: ब्लीङ्ती भ्यान्ते नो सोस्नाड: Because it is full of wax my ear itches.

नोक्वेरेक् *n* कान माथील्लोको मुजा

नो:गुलीङ् *n* बोली, शब्द

नोचाय् *n* कान बुटो

नोजेड: *n* कान लोती (तल्लो भाग)

नोथोल् *n* बन्चरोको फलाम

नोपेत *n* कानको लोती नोपेतहाड: जेड: व्हात्ती लुरशका लावना:इसी Piercing the lower earlobe they wear an ornament.

नोप्सा स. क्रि. एकसाथ राख्नु वा बाँध्नु, ताक्नु, पक्रनु ला: नोप्ती आप्नानी The arrow is sighted and shot.

नोभेरे *n* कानभिन्न हुने जाली नोभेरे पक्का त खेःया जुगाङ्ग
सायःसामा खाय्ल् If the eardrum is broken one cannot
hear at all.

नोरः *n* जिब्रोमा हुने तह (सेतो) वा छालामा हुने तह (कालो) दुतो
जेःआ त खेःया लेहाङः दुओ नोर् दीहनाः If red food is
eaten then there is a red tongue coating.

नोरःक्लीः *n* सेतो दीसा

नोःराय् *n* बोली, शब्द ओउः मान्ताकोः नोःराय् पेतो स्याव्नाः
That person's words are good.

नोलोक् वि. बहिरो ओउः मान्ता नोलोक् सायःसा खाय्उलु That
person is deaf, he cannot hear.

नोःसा अ. क्रि. बोल्नु, कुरा गर्नु, छलफल गर्नु देडेकोः मान्ता
नोःसामा रेन्हतोलेः नोःनै People now speak quickly.

नोह्सा अ. क्रि. लिऊ नोहन नीङ्कोः आम्ह Take your food!

न्यवःस्यानः *n* पिँडालुमा लाग्ने कीरा न्यवःइ गुकोः च्युलाङ्ग
जेःनानी The grubs eat the taro shoots.

न्यात्सा व. क्रि. भिज्नु, रुभ्नु ओउः न्यात्ओ नाय् तीः कुक्ती
वाय्सा खेःतो Those wet clothes must be wrung out.

न्याप् *n* कठचौरी मौरी

न्यामः *n* फट्याङ्ग्रो न्याम्इ मकय्कोः थुरी तात्ती जेःनानी
Grasshoppers eat the new corn shoots.

न्याम् *n* घाम, आँधी ल्याउने बादल, मौसम स्याङ्गह न्याम्
थोङ्गपाय् आल्लेःआजेःनाङः Tomorrow, when the sun
rises, I will go. योह् इच्युक् न्याम् लन्हल् Yesterday this
much storm-cloud did not form.

न्याम् ज्याल्सा

न्याम् भ्युङ्सा

न्याम् पान्सा

न्याम् पेसा

न्याम् प्लीङ्गहसा अ. क्रि. चमक, फिलिक्क चम्कनु (बिजुली) =
याम् प्लीङ्गहआक्तीको मुस् मुक्नाः After lightning
flashes the clouds thunder.

न्याम् फेङ्सा

न्याम् बल्हसा

न्याम् ब्लक्सा

न्याम् ब्लसा

न्याम् मुक्सा

न्याम् याह्सा

न्याम् लोङ्गहसा

न्याम् सहरसा

न्याम् सेहरसा

न्याम् हारःसा

न्याम् हीङ्सा

न्याम् हेङ्गहसा

न्याम् हेरःसा

न्याम् हेःसा

न्याम्आतीः *n* भरीको पानी तेन् न्याम्आतीः दुम्ती मुनाः Today
there are rain-water puddles.

न्याम्ए *n* बुहारी

न्याम्कोः दोम्

न्याम्चीवाः *n* एक जातको चरा न्याम्चीवाः कदौ राङ्हाङः
हाम्नाः The Wren Warbler feeds in millet fields.

न्याम्चीवाःबन् *n* एक जातको बोट

न्याम्भ्युङ्ग *n* ठण्डा, जाडो, चिसो न्याम्भ्युङ्गइतेः सीआत खेःया
सीतेःपाः

न्याम्तुङ्ग *n* बादलको आधार न्याम्तुङ्गः मुक्तीमाताङः फेउलु
Even if it thunders it will not let go.

न्याम्तुङ्गदालः *n* एक जातको सानो गूँडचौलो

न्याम्त्याक् *n* घाम लाग्ने पट्टि (दक्षिण मोहडा) मारुः न्याम्
याक्सै वाङ्नाः The wind comes from the south.

न्याम्त्याक् *n* रक्सी

न्याम्थोङ्ग *adv* बिहान, धाम उज्यालो बेला न्याम्थोङ्ग थोङ्गआ
The day dawns.

न्याम्दारः *n* सूर्य उदाउने स्थान, पूर्व न्याम्दारःहाङःसैको न्याम्
लक्ताङ्ग थेःती नाङ्गइ गोत्सीबाङ्गकोः खेलाताङ्ग आल्सालेः
खायःनौया ? Can you go from the place of sunrise to
the place of sunset, to gotsiban?

न्याम्दीङ्गरो *n* प्रकाश वा घामको किरण

न्याम्पान्तीः *n* भरीको पानी

न्याम्पान्रो *n* सूर्यको किरण (उदाउने समयको), सूर्यको रक्तिमा
न्याम्पान्रो वेःताङ्ग डोय्ताङ्ग थेःती वाह्नाः The sun's rays
move from left to right (east to west).

न्याम्पाःराङ्ग *n* प्रकाशको किरण, घाम फैलिने ठाउँ

न्याम्पुः *adv* आघौँ सुम् दीन् त तोओपाय् न्याम्पुः दाह्नाः In
three days, the next year will arrive.

न्याम्बल्क् *n* घाम डुब्ने ठाउँ न्याम्दारःहाङःसैको न्याम्
लक्ताङ्ग थेःती नाङ्गइ गोत्सीबाङ्गकोः खेलाताङ्ग आल्सालेः
खायःनौया ? Can you go from the place of sunrise to
the place of sunset, to gotsiban?

न्याम्रवः *n* 1) घामको राप बैसाक्कोः न्याम्रवः छ्याप्ओ
सीङः रेन्हतोलेः भयार्ताक्नौ The heat of Baisakh
rapidly dries out the felled trees. 2) ताप (घामको)

ओउः सीहालःसीडः न्याम्रवः वाङ्तोक् बेलाहाडः ओउःकोः
अम्रवःहाडः नुक्सा खेःतो (Said to buried person's
spirit) With this grave-tree, when the heat comes,
hide in its shade.

न्याम्रावः *n* घाम्को राप

न्याम्लाङ्तीः *n* भरीको पानी त्यावःअसै न्याम्लाङ्तीः
वाय्याकायः ह तुङ्सा दोःनाः Only if rain falls will there
be water to drink.

न्याम्सायः *n* निबारो फल असारहाडः फेरी कोक्सायः =
याम्सायः मीन्नाः In the month of Asar the koksay? and
nyamsay? figs ripen.

न्याम्सी *n* निबारो

न्याम्सी हाला

न्याम्स्योपाङ् *n* घाम्को तेज, घामको लालिमा, उदाउने तथा अस्
ताउने समय न्याम् बल्क आक्तीको न्याम्कोः थोङ्ओ स्
योपाङ् अ मुनाः After the sun has set only its bright
glow remains.

न्यायःसा स. क्रि. मिचु (फोहर आदि) लौ क्लीःइतेः =
याय्तेःआकान् You have dirtied yourself.

न्याज्याङःखा अ. मू. पसारिने

न्याज्याज्या अ. मू. चलने (बाघ)

न्यालवः *n* भुतको नराम्रो चलन न्यालवः लान् नाम्ती मुनाः An
evil spirit is attracted by the dead person's spirit.

न्यालवःबोप् *n* चिप्ले, सिँगाने कीरा

न्याःलवःबोप् *n* चिप्लेकीरा

न्याल्याबोप् *n* चिप्ले कीरा न्याल्याबोप् साः जेःती नाहालः गम्ती
वाह्नाः Slugs eat dirt and leave a trail as they go.

न्याल्याल्या अ. मू. बेज्हेर चलने (सर्प)

न्याल्यासा स. क्रि. खाँदु, दबाउनु, थिचु जाःइ फीङ् त बन्मा
न्याल्याती लात्ती पाय्हा आ Flattening the plants the
panther went off..

न्यावाः *n* एक जातको चरा, न्याहुला

न्याव्री अ. मू. बाङ्गिएको (लहर, सर्प)

न्यासा₁ अ. क्रि. बिसाउनु (भारी, सामान), थकाइ मार्नु

न्यासा₂ व. क्रि. टुक्रा पर्नु थुमःओ बेलाहाडः याम् न्याती वाय्नाः
When beaten rice (grains) may crumble.

न्याःसा स. क्रि. खाँदु, दबाउनु, थिचु, धस्नु बन् धोआ न्याःती
मीस्माधोआ च्योलनःसा खेःतो Pushing down the weeds
and raising the millet.

न्यास्(गोयः) *n* भुईमा रहने लहराको कन्द

न्यास्सा अ. क्रि. बिसाउनु (भारी, सामान), थकाइ मार्नु ओउः
पोम्ताडः ओम्त न्यास्नौ

न्याह्सा अ. क्रि. 1) बिसाउनु (भारी), आराम गर्नु भारी लीःती भ
यान्ते न्याह्ती च्युडःती मुअ The load is heavy so put it
down and rest. 2) खाँदु, कोचु

न्युत्सा स. क्रि. रगड्नु गहुङ्कोः रोक् न्युत्ती वाय्सा खेःतो
Wheat husks are removed by rubbing.

न्युदोआ *n* स्वर्ग (माथिल्लो भाग)

न्युदोरी *n* स्वर्ग

न्युन्युला *n* गुर्जो लहरो

न्युन्हसा व. क्रि. 1) घट्नु, खुम्चिनु (लुगा आदि) रपत् तेनओ
बेलाहाडः स्यननाः फेओ बेलाहाडः न्युन्हनाः When rubber
is pulled it stretches, when released it shrinks.
2) राम्रोसँग लाछु जाबीकायः न्युन्हती ल्हीक्सा खेःतो For
a netbag bark must be stripped cleanly.

न्युप्सा व. क्रि. कमलो, नरम, मसिनो इ नाय् आन न्युप्नाः This
cloth is very soft.

न्युमःसा स. क्रि. खान मन लागु, रुचु, स्वाद राम्रो लागु इ आम
ह्पाय् न्युमःनाःताडी This food appeals to us.

न्युम्सा व. क्रि. मीठो हुनु इच्युक्सै न्युम्ओ थोक् दोह्मा नाःल
There is nothing tastier than this.

न्युम्हसा व. क्रि. सजाय पाउनु, कष्ट भोगु आल्लाम् नाङ्इ न्युम्
ह्तेःचौ Don't go (or) you will suffer for it.

न्युरीस् *n* पाताल ओउः मान्तापाय् उव्ह कामःअ न्युरीस्कोः
ताले ज्याल्अ That person has gone away below the
underworld..

न्युज्युङःगु अ. मू. लामो ओउः रु न्युज्युङःगु त ग्याङ्नाः The
snake is long.

न्युर्ला *n* एक जातको लहर

न्युह्सा अ. क्रि. बाङ्गोटिङ्गो हुनु, खुम्चिनु न्युह्स्ती ल
हीक्नानी They strip the bark unevenly.

न्योडोःसा स. क्रि. घाँटी तानेर खानु स्याःइ न्योडोःती जेःनानी
Cattle stretch their necks to eat fodder.

न्योनःसा स. क्रि. चुस्नु चोःइ दुत् न्योनःती तुङ्नानी Children
suckle milk.

न्योप्सा स. क्रि. भुम्भोले एकसाथ समाल्नु धाह्ओ चीस् चेक्ओ
लोःइ न्योप्ती चुम्नौ He picks up hot things with a
rough leaf.

न्योयःसा व. क्रि. कमलो पारेको, चाप्रो, लचिलो पेओ च्यास् =
योयःतो स्याव्नाः Good bamboo skin is supple.

न्योयोङ्गो अ. मू. तन्काउँदै जानु

न्योय्तो नोःसा

न्योय्सा व. क्रि. अमन हुनु, धेरै गुलियो हुनु तुमः खुदु आन =
योय्तो स्योक्नाः Honey is very sweet.

न्योरःसा व. क्रि. थिचिनु, बिकृत हुनु, बाउँडिनु स्याःकायः
कुनाखा दुह्काय्ती न्योरःतो स्याव्नाः When cattle are
fighting inside their necks are twisted.

न्योलःसा व. क्रि. धार दोब्रिनु बाङ् डायःती भयान्ते रामा =
योलःनाः Because of hitting a stone the sickle (blade
edge) is bent over.

न्योल् n राल न्यवःइ जेःओसै न्योलः ग्ल्युङ्गनाः Sap comes
from where a grub has eaten (the taro plant).

न्योःसा स. क्रि. चोप्नु, रोप्नु कदव् सुक्ओ बेलाहाडः न्योःती
सुक्सा खेःतो When millet is planted it is pushed into
(the earth).

न्यहक् n घाटी, भञ्ज्याड यास्ओ च्योःकोः न्यहक्हाडः वाः ब
लक्नाः Birds cross over in the saddle of high peaks.

न्यहक्सा व. क्रि. घाटी हुनु, भञ्ज्याड हुनु ओउः दुलुङ् बल न्य
हक्आ That ridge is somewhat undulating

न्यहयःसा व. क्रि. पलेंटी कस्नु ओउः मान्ता ताकाक्ल्यय्ती न्य
हय्ती च्युडःनाः That person sits cross-legged.

न्यहय्सा व. क्रि. गुजुलिटिनु कार्जाःइ वाः आलःओ बेलाहाडः
बन्कायः न्यहय्ती आलःआबान् When a wildcat carries

off a fowl the weeds are flattened.

न्यहवःसा व. क्रि. अली बङ्गिएकोर हुनु ओउः लुयः न्यहवःनाः
आप्साकायः धेस्ल The bow is slightly bent, it cannot
be aimed well.

न्यहामःसा व. क्रि. खाली हुनु, फुर्सत हुनु नाङ्कोः पाथी न्य
हाम्हाङ्गल दोह् दोह् काती ग्रनःती मुनाः ? Your basket is
not yet empty - it has something else in it.

न्यहारःसा व. क्रि. सप्रनु, मौलाउनु न्यहारःती लन्हओ मकाय्
आन ताङ्हाओ लन्हनाः Flourishing corn plants grow
large.

न्यहाःसा अ. क्रि. धेरै पकाउनु हान् न्याःती खाङ्उ Cook plenty
of beer mash.

न्यहुप्सा व. क्रि. बासना (मिठो) हुनु

न्यहोकोरःसा अ. क्रि. कम्पनसाथ गाउनु गुक् आन पेतो न्य
होकोरःती मेनाः She has a good singing voice.

न्यहोनःसा स. क्रि. राम्रोसँग चुस्नु चोःइ आन न्यहोनःती तुङ्सा
चीःनौ A child knows well how to suckle.

न्यहोयःसा व. क्रि. पाको हुनु ओउः आन न्यहोयःती क्लय्हनाः
That wood is beginning to split.

न्यहोय्सा व. क्रि. 1) महकिनु ओउः मय्सायः न्यहोय्तो स
योक्नाः Those bananas are sweet smelling. 2) सुस्त
हुनु (बोली आदि) भुरुम् न्यहोय्ती स्याहनाः A top spins
slowly.

न्यहोरःसा व. क्रि. सप्रनु, मौलाउनु मकाय् न्यहोरःती लन्हनाः त
खेःया ओल्सा खाय्उलु Thriving corn will not topple.

न्ह

न्हप्सा स. क्रि. धकल्लु, लडाउनु मादालः पादालःकःहाडः
दाह्तो न्हप्ती रीःदोकःहाडः न्यास्ती गम्आकान् On
arriving at the place of the ancestors (the dead
person's spirit) is tipped into the place of the dead.

न्हम्सा व. क्रि. ढल्कदै लाग्नु ओउः सीडः ज्याडःती भयान्ते =
हम्सा बोडःनौ That tree is old and so is leaning.

न्हयःसा व. क्रि. उठ्ठन लाग्नु (मकैको बोट आदि) मारुङ् क्लय्
हओ मकय् न्हयःती लन्हनाः The corn broken by the
wind begins to stand up (again).

न्हय्ङ् अ. मू. फुसुफुसु न्हय्ङ् त न्हील्हतीताडः एनःआ He was
soundly asleep.

न्हहर्सा अ. क्रि. काममा ध्यान दिनु ओउः मान्तापाय् =
यास्मामाःत आन काम् न्हहर्ती जाङ्नौ That person
concentrates, working without stopping.

न्हःसा स. क्रि. ढाल्नु (ढूलो रूख) ओउः सीडःकायः न्हःती
ओल्नाडः I will fell that tree.

न्हङ्सा व. क्रि. बढ्नु, थपिनु, धेरै हुनु, बेर्नु (धागो) चाक्डात्
अरु डात्सै न्हङ्आ The hard gum exceeds the other
kinds.

न्हाइहसा स. क्रि. धितो राख्नु, बन्धक राख्नु वा:को: न्हाइहती
बय:चे:नाइ I will show you a hen as security.

न्हाप् *n* सुत्ने ठाउँ, ओछ्यान

न्हाप्नाय् *n* ओछ्याउने लुगा न्हाप्नाय् ना:ल त खे:या सा:सै
नीक्ती भयान्ते एन:बुस् वाइल् If there is no undercloth
then sleep does not come.

न्हाप्लाव: *n* ओछ्याउने वस्तु (मान्द्रो, गुन्द्री, सुकुल आदि) पान्
देकाय: न्हाप्लाव: न्हाप्आकान् He laid a mat for the
shaman.

न्हाप्सा स. क्रि. ओछ्यान लगाउनु, ओछ्याउनु लाव: फर्लीक्
त न्हाप्आकान् He laid a mat carefully.

न्हाय:सा व. क्रि. मौलाउनु ओउ: राइको: मकय् न्हाय्ती लन्
हना: The corn in that field grows well.

न्हाय्ङ् अ. मू. फुसुफुसु ओउ: भुइहती न्हाय्ङ्त् एन:ना: He is
sleeping so very soundly.

न्हाय्ङ् न्हाय्ङ्

न्हाय्सा व. क्रि. ढल्किनु

न्हाव:रो *n* तीतेपाती

न्ही(दीङ्) *adv* दिउँसो, दिन उय्हले योमइ न्हीदीङ् च्यव:उतो
मीक् या:दीङ् च्यव:आकुउलु Formerly bears could see
in the daytime, not at night.

न्हीक् *n* हाडको मोड्ने भाग

न्हीक्चोलाक् *n* मोड्ने ठाउँ

न्हीक्सा व. क्रि. बास्ना आउनु (दूध) ओउ: दुत् आन न्हीक्तो
पेना: That milk smells very good.

न्हीबेले: अ. मू. टम्म (मौरीको चाका) ओउ: तुम:को: रेन:हाड:
खुदु न्हीबेले: त ब्लीङ्नानी That comb is full of honey.

न्हीम्हसा स. क्रि. अघाउनु, पुगु (खानेकुरा) मान्ता इहा काय:
जे:गार्तो मुना: जे:आक्ती न्हीम्हआथै A person first
desires meat, after eating they are satisfied.

न्हील्हसा व. क्रि. निन्द्राले मस्त हुनु, ध्यान लगाएर काम गर्नु
लेसा खाय्उलु न्हील्हती एन:तीले: मुना: He can not wake
up, he is sleeping so soundly.

न्हीस्सा अ. क्रि. पिठ्यू फर्काउनु

न्हुस्मै स. क्रि. घचेड्नु, लडाउनु

न्हेक् *n* नाडी; घाटी, भञ्ज्याङ ओउ: त्याव:अको: न्हेक्हाड:

हाय्क् मुना: In that saddle up there there is a net-place.

न्हेक्सा व. क्रि. घाटी हुनु, भञ्ज्याङ हुनु ओहाड: दुलुङ् न्हेक्ती
मुना:

न्हेङ:सा स. क्रि. ठेल्लु, लडाउनु, घचेड्नु ल्याम्हाड: वाह्ओ
मान्तालम् न्हेङ्काय्ती वाहनै People walking on a path
jostle each other.

न्हेप्सा व. क्रि. टम्म हुनु, इहा रती मुओ चीस् न्हेप्ती गम्सा
खे:तो Things that are untidy need to be made neat.

न्हेबेले: अ. मू. भरी हुनु ओउ: घाङ् न्हेबेले: त ब्लीङ्तो खे:तो
That hole was full right up.

न्हेमै स. क्रि. बिसर्नु, भुल्नु

न्हेल्सा अ. क्रि. चुम्वक् हुनु, चाउरिनु ती:इ न्यात्ती भयान्ते छ्
याप्प्राङ् न्हेल्आ म्हे:इ जे:उलु Being wet and compacted
by rain the cut field does not burn.

न्हेव्सा व. क्रि. गहिरो घाटी हुनु, भञ्ज्याङ हुनु दुलुङ: =
हेव्आक्तीको न्हेक् स्याव्ना: A ridge dips to form a
saddle.

न्होक्रला *n* एक जातको लहरो

न्होक्सा अ. क्रि. मर्कनु (जोर्नी) डा प्रोय्क्ती तोन्ती भयान्ते दोम्
न्होक्आलाड: I fell, twisting and spraining my foot.

न्होय:ती लन्हसा

न्होय:सा अ. क्रि. बङ्ग्याउनु, नितम्ब हल्लाउनु (नाच्दा) मान्ता =
होय:ती स्याहनै People dance, swinging their hips.

न्होर: *n* नवजात शिशुको गन्ध रे:चो:को: रय: न्होर: सय्ङ्ना:
जेस्सा खे:तौ A newborn child has a smell and needs
washing.

न्होसा व. क्रि. डामिनु, नीलडाम पर्नु ओव: रुकाय: न्होती
घान्आलाड: I beat the snake black.

न्हो:सा स. क्रि. ढाल्नु (ढूलो रूख) सीड: न्हो:ती ल्होक्आकान्
He sent the tree crashing.

न्होसा स. क्रि. बिसर्नु

प

पकोलाइ

पकोःसा

पकःसा स. क्रि. फलफूलको कोयो निकाल्नु यसायः पकःती
यलुङ् त्युत्सा खेःतो Opening the fruit the seed is taken
out.

पकुवाः *n* लाटोकोसेरो, उल्लू पकुवाःइ कीम्वाःकोः चोःवाः
आन जेःनौ The owl eats domestic chickens.

पक्सा अ. क्रि. फुट्नु, टुक्रनु जाःइ दुलीकोः कवःरुक्
गलमाताडः पक्सा खाय्उल The panther could in no
way crack the tortoise's shell.

पगर् पगर्

पड अ. मू. धहरूधहरू रुनु ओउः मान्तालम्पाय् पड तताडः ँ
याःआकाय् The people wept bitterly.

पडःसा व. क्रि. धस्कनु, प्वाल पर्नु रीड्हकोः छाला पडःती
मुनाः The drum skin is ripped open.

पङ् *n* रूख तथा ढिस्कोमा हुने अन्तराल जहाँ जाल भुण्ड्याइन्
छ ओउः हाय्क्हाडः पङ्ताडः स्याव्ती मुआ The net-place
was in a gap.

पङ्घर् *n* कुलो

पङ्सा व. क्रि. अन्तराल हुनु, रिक्तो हुनु, खालि हुनु इस्कुल् घाह्
पङ्आ The school is now vacated.

पङ्ह पङ्ह

पङ्हडाः *n* दहमा थुनेको माछा

पङ्हसा स. क्रि. माछा मार्नु (दहमा) तीःइ डाःकायः पङ्हआथै
The fish are trapped in the pool.

पतक्सा अ. क्रि. डिलबाट खस्नु, बाटो छोडनु दीङ्ल्हयःसीडः
पतक्ती वाय्सा खेःतो The spirit ladder is to be tipped
over the edge.

पत्ला *n* पत्लो

पत्सा स. क्रि. कपाल गुजुल्टो पार्नु मोम्चोःइ आन म्याङ्
पत्नाःइसी Women often twist their hair.

पन् *n* उडुस सीडः कीम्हाडःपाय् आन पन् ब्लीड्नाः In a
wooden house there are many bedbugs.

पन्ध्यारो *n* पँधेरो

पन्हसा व. क्रि. कुहिएको गन्ध कदव् पन्हआ त खेःया पन्ह सय्
ङ्नाः If millet is stale it has a musty smell.

पय्क्चाः *n* लोग्ने स्वास्नी ओउः नीस् पय्क्चाःकायः जेःसामा
नाःल There was nothing for the couple to eat.

पय्क्चोङ् *n* लोग्ने स्वास्नीहरू

पय्क्सा व. क्रि. भाँगिनु, बोट विरूवा पुनः उम्रनु पय्क्ओ राङ्
छयाप्साकायः पेनाः A well overgrown field is good for
re-clearing (by slash and burn).

पय्ङ्हसा स. क्रि. सास थुन्नु, स्वाँस्वाँ गर्नु डाकायः स्युप्ती भ
यान्ते आन सास् पय्ङ्हनाःताडः Because of coughing I
was breathless.

पय्छनःसा अ. क्रि. गानिनु, बग्नु (दूध) आमाकोः दुत्
पयःछनःती खास्नाः A mother's milk flows freely.

पय्तो *n* जाल्को डोरी

पय्त्याव्सा *n* बिस्तारैसँग तान्नु

पय्सा *n* पैसा, रुपियाँ

पय्साडाः *n* पोथी माछा

पय्ह्ला *adv* भुसुक्क, निश्चयनै

परसा व. क्रि. पर्नु, आवश्यक हुनु ओउः माडः पालःतीलेः फेरी
भयातोक् बेलाहाडः भयासा परनाः What is recalled in a
dream must be spoken while drum-beating.

परिन् *n* ताँदो केःचुहाडः लहुप्आक्तीको परीनकायः लाः
लाङ्ती तेप्सा खेःतो Putting the loop of the end-
projection of the bow, the arrow is set in the middle
of the string.

परमी *n* पोल्टो मोमःचोःलम्ड परमीहाडः जेःगा पय्सा भोम्ह्ती
लात्नानी Women carry food, money in the top of
their skirts.

पहर्सा स. क्रि. पढनु

पलःसा अ. क्रि. बल्भनु (रोग), कठोर हुनु ओउः रोग क्लोःती
पलःआ That sickness refuses to go.

पलत् *adv* पल्ट, चोटि, ताल सुम् पलत् घ्यान्ह्ती योतोक्हाडः
दोह्मा मुल At third time of looking there was nothing!

पवःवाः *n* एक जातको चरा

पव् *n* केराको खम्बाको बाहिरी पत्र (जहाँबाट नयाँ पात
पलाउँछ)

पव्सा व. क्रि. लेप्प्राउनु (तल्लो ओठ), मन नपराउनु ओउःकोः
क्वाङ् पव्नाः His jaw juts out.

पस् *n* दुर्गन्ध, खुकुन्डी (काखीबाट आउने पसिनाको गन्ध) पस् सय्ङ्ओ मान्ताकुस् वाह्सा भाक्सीःल Going with a person with a strong odour is not desirable.

पा *n* बाबु, बुवा (घरमूली) नीची माचाः पाचाः स्याव्नाःच We two will become the heads of the house.

पाकाःसा स. क्रि. टुक्रा पार्नु

पाक्₁ *n* हत्केलो, पैतालो पाक्हाडः लीस् वाङ्आ त खेःया काम् जाङ्हसा खाय्ल If a boil comes on the palm of the hand one cannot work.

पाक्₂ अ. मू. कज्याक्क अवाज, प्वाक्क वेर् पाक्त् पक्त् र लेःनाः Hail patters down.

पाक्पाराम् *n* लप्सी जस्तो

पाक्सा स. क्रि. मुखमा छुट्याउनु (खान लायकको कुरा खानु र खान नलायकको कुरा मुखबाट बाहिर निकाल्नु) तुम् खुदु पाक्ती जेःनानी Honey(comb) is eaten, separating out (the wax) in the mouth.

पागाहर् पगह्

पागुवाला *n* पिँडालु

पाङःकालाङ् *n* एक जातको कीरा (बाँसमा लाग्ने) पाङःकालाङःइ जेःआ मेःसाग आन रेव्तो स्याव्नाः A bamboo shoot eaten by the beetle is badly spoilt.

पाङःगुली *n* जूनकीरी पाङःगुलीपाय् जाःको मीक्लो थोङ्ती वाह्नाः Fireflies shine like a panther's eyes.

पाङसा स. क्रि. छेक्नु, थुन्नु ओउः रीःकोः ल्याम् पाङताक्सा परनाः The spirit's path must be closed off.

पाङःसा स. क्रि. मुख छोप्नु

पाङ् *n* देवर पाङःइ डाकायः सात्नाःताङः My brother-in-law will kill me.

पाङ्अव्ली *n* जूनकीरी

पाङ्कमा *n* देवरानि

पाङ्कात्वाः *n* लाटोकोसेरो

पाङ्खुयः *n* एक जातको कीरा पाङ्खुयःइ सीङःकोः मात्कोः वयः स्युङःती जेःनानी Shieldbugs suck the sap of tree-leaves.

पाङ्खुयःवाः *n* एक जातको चरा

पाङ्गु *n* देवर पुःकोः कमाइ पुःकोः हौकायः पाङ्गु तोनानी The fireflies flutter about at night.

पाङ्नाम्गोयः *n* एक जातको तरुल Dioscorea sagitta

पाङ्ग्यव्ली *n* जूनकीरी पाङ्ग्यौली याह्दीङ् वाह्नाः ग्रीलोप् ग्रीलोप् त ग्रीङ्ती वाह्नाः The fireflies flutter about at night.

पाङ्हसा स. क्रि. फाँको हाल्नु कुत्पाक्सै मान्ताइ ओय्क् पाङ्हती जेःनानी People eat flour by stuffing it into their mouths with the palm of the hand.

पाचर *n* परिवार पाचरलम् नीङ् नाःतोतेः मुनै As a family you are many.

पाःचरा *n* एक जातको सेतो फूल हुने बोट

पाचाः *n* आमाबुवा नाङ् र डा लोन्तेः माचाः पाचाः स्याव्च Let us later be married (lit. father and mother).

पाःछनःसा व. क्रि. तौल बह्नु (बिरामी भएर निको भएपछि), पात पलाउनु नव्लनःइ पाःछनःती वाङ्नाः The new leaves grow.

पातीक् *n* तीतेपाती ओउः पातीक्कोः मात् वेःती ल्यानःनाःइसी Dividing up the wormwood leaf they rub themselves with it.

पातुरःसीह्ला *n* एक जातको चिल

पात्सा स. क्रि. सोस्नु पोम्ह्ओ आम्ह्इ तीःकायः पात्नौ Stored food absorbs water.

पाथी *n* डाली (एक पाथी अट्ने)

पादालः *n* पितृ, पुर्खा डाकोः मादालः पादालःकःहाङः पाय्ह्च Let us return to my ancestors' place.

पानःसा स. क्रि. बाँध्नु (सँगै) ओउःकोः दोम् कुत् पानःती गम्उ Keep him tied hand and foot.

पान् *n* नियमित चर्न जाने बाटो, फल फल्ने डाँठ कोक्सीकोः कोक्सायः पानःहाङः सायःनाः The fig tree fruits on small radiating branches.

पान्चलः *n* बाँसको गिट्रो च्यास् मार्आक्तीको पान्चलः वायःनानी After peeling off the bamboo skin the inner part is discarded.

पान्दे *n* भाँक्री, धामी नाला मुह्तो भयाओ पान्दे सीआः A powerful shaman died.

पान्रुङ्दीङ् *n* उत्तरतिरको ठाउँ

पान्सा अ. क्रि. केन्द्रबाट फैलनु, बिकेन्द्रित हुनु, नियमित बाटो हिँड्नु चामनःतीःसै मायःसीराङ् पान्ती पाय्ह्ती वाङ्आलाङः I went out to Camanti and back home to Maiserang.

पान्हच्युलीङ् *n* एक जातको चरा

पान्हसा स. क्रि. किनारामा बाँध्नु (जालको गोटी) लाङः व याह्आक्तीकोः गोते पान्हसा खेःतो After weaving the

net the weights must be tied around it.

पापुतुडः *n* एक जातको कीरा पापुतुडः सीङःहाङः पुम्ती याक्नै
The tree parasites gather on trees.

पाप् *n* पखेटा, प्वाँख वीनःखेइ रोकायः पाप्इ ताय्क्आथै The
bat hit the flower with its wings.

पाप् *n* पाप, सराप द्याह् आमापाइ बयःओ पाप् नाङ्कःहाङः
दीह्तेःल Now your parent's curse will not come upon
you.

पाप्नरःवाः *n* कुखुरा

पाप्सा अ. क्रि. भकभकाउनु, हल्ला गर्नु पाप्ती भयान्ते ओउःइ
पेतो नोःसा खाय्उलु Because of stammering he could
not speak well.

पाम् *n* कम्मर, पेट इ डोय्सैकोः पाम् दीन्ह्चाःची Don't touch
my right side.

पाम् ध्योडःसा

पाम्केवःरेक्वाः *n* एक जातको चरा

पाम्हसा स. क्रि. गाड्नु साः द्यावःती पाम्हनानी Digging the
soil they bury him.

पायः *n* फलफूल भित्र हुने रेशा यसायः तुङ्ती पायःखे जप्ती
वाय्नाः The Chyuri fruit is sucked and the fibres
rejected.

पायः(रा) *n* सालनाल, जरायु पायःराकोः तोयूरुला तात्सा खेःतो
The cord of the afterbirth must be cut.

पायःमादुङ् *n* एक जातको बाँस

पायःमो *n* एक जातको बाँस

पायाल *n* हाँगाको अटिम भाग, बिँगो

पाय्क्सा स. क्रि. तिर्नु, फर्काउनुमाह् द्यानःती पाय्क्लाङ्
दाक्आथास They brought back the food and returned
it to them.

पाय्सा अ. क्रि. आकाशतिर चाल मादैं उङ्नु (चरा) वीनः आने
तोय्ती अकास्हाङः पाय्ती वाह्नाः Bats circle and glide
around.

पाय्हीमः *n* बेँसी, तराई थारु जातलम् पाय्हीमः याक्नै Tharus
live in the lowlands.

पाय्हसा अ. क्रि. घर फर्कनु लौ डामा भ्याआलाङ् पाय्हच Well
I have finished, let's go home.

पारःकुयः *n* ब्वाँसो पारःकुयःइ बन्याल् प्याक् चुम्आकान् The
wild dogs seized a wild pig.

पारःवाः *n* ओश्रने पोथी

पारःसा अ. क्रि. दुक्नु, ओश्रनु हवलम्इ ग्रीगी थीगीत आम्
ह्कायः पारःती जेःनानी The children sit crouched
around the food to eat.

पाराङ् *n* सूर्यको किरण, पहारिलो ठाउँ घय्ओ थाव्हाङः न्याम्
पाराङ् मुनाः The sun's rays are (seen against) the
shadows.

पाराङ्सा स. क्रि. हस्तक्षेप गर्नु, हप्काउनु

पारसा अ. क्रि. अनुहार खुम्च्याउनु, मुख बिगार्नु ओउः चोः ँ
याःसा बोडःती पारती मुनाः That child is about to cry,
screwing up its face.

पाहर् *n* ओश्रो वाःइ पाहर्हाङः पारःनौ A hen crouches over
her clutch of eggs.

पाहर् पाहर्

पालःतोत्वाः *n* रातमा उङ्ने एक जातको चरा

पालनःसा स. क्रि. शिक्षा दिनु, सम्भाएर भन्नु द्याह् इ सीङः
पालःलनःलाङ् आलःचु Now let's take this wood to
instruct concerning it.

पालःसा स. क्रि. उच्चारण गर्नु, वर्णन गर्नु, सम्भन्नु आय्कानः
तोकानःकोः मय्ङ् पालःती तोसा खेःतो Reciting of
ancestor's names is necessary.

पालाहाःसा अ. क्रि. हात उचाल्नु, हात पसान्नु

पालसा स. क्रि. छिनाल्नु, काट्नु दोह् हायःतीतेः डाकायःतेः
पाल्तेःआची आने ? Why did you slash me then?

पाव्ला *n* रूखको बोक्रा, (पापरा जस्तै)

पाव्ह्राङ् *n* सिकारु पाव्ह्राङ्कायः नीदालः पान्देइ स्यान्नानी
An experienced shaman teaches a novice.

पाव्ह्रलोः *n* बनकेरोको बोट (सानो)

पाव्हसा अ. क्रि. 1) कष्ट पाउनु ताङ्हओ बीनालः पाव
ह्आलाडी A severe affliction has come upon us.

2) टुसाउनु

पासा स. क्रि. बढी हुनु (पहारिलो ठाउँ)

पाःसा स. क्रि. थप्नु (खाना), दोश्रो पटक छर्नु (बीउ), बढी
भएको चीज बाँड्नु साथीकायः यात्हाले पाःती ल
होक्आलाङः I gave an extra dozen to my friend. + -

पासाराः अ. मू. मुखमा च्यापेर बोक्नु कुयःइ सय्क्इ जय्क्ती
पासाराः त आलःआकान् The dog carried it off in his
teeth.

पास् *n* भ्याकुर पास् फुःती जेःनानी The tubers are roasted
and eaten.

पास्सा स. क्रि. काँधमा बोक्नु डात् पास्ती लात्तीताङः
चवःलाङ् आल्आ He carried the gum (pot) on his

shoulder to go and catch birds.

पाह् *n* ढुङ्ग्रो (लिसो हालने) पाह्हाडः डात् काती लात्नानी
They put gum in a pot and carry it.

पीकीःसा स. क्रि. ससानो टुक्रा पार्नु ज्युम्ह डाः पीकीःती वेःती
जेःनानी Breaking off small pieces of dried fish they
share and eat it.

पीक्पु *adv* ६ वर्षपछि इ सीडः पीक्पुच्युक्हाडः ब्राव्ती
सायःनाः In six years time this tree will be big and
fruiting.

पीक्सै *adv* छ दिनपछि

पीडःसा व. क्रि. कसिनु, साँघुरिनु आम्ह जेःओ ज्याडःआ त
खेःया गुक् पीडःनाः नङ्गौ If one has not eaten for a
long time one's throat becomes constricted and (food)
sticks in it.

पीङ्कलःसा स. क्रि. पन्छाउनु, मन्साउनु रीःकायः पीङ्कलःती
ल्होक्नाथै The dead person's spirit is sent off.

पीङ्सा स. क्रि. मुठा पार्नु, एकै ठाउँमा किर बाँध्नु पडल्ड्तीः
पीङ्ओ थाव्सै स्युह्ती वाह्नाः Water flows swiftly
from a narrow gorge.

पीचीङ्कल्यय् *n* एक कसिमिको खेल

पीचीःसा स. क्रि. चिमोटेर रगड्नु

पीचेरेक्वाः *n* एक जातको चरा

पीच्ययःसा स. क्रि. औलाको बीचमा रगड्नु

पीत्ताक् *n* चिम्टा (बाँसले बनेको)

पीत्सा स. क्रि. च्याप्नु (चिम्टा, खुट्टा आदिले) काखीहाडः नुस्ती
पीत्ती लात्नौ He carried it held hidden under his arm.

पीनाचा *n* टाउकोमा आने घाउ, डाम्रो

पीन्दे *n* पिँढी

पीन्सा स. क्रि. एक चिउँटी लिनु यात् पीन् छेः पीन्ती व
यानःहाडः काउ Taking a pinch of salt put it in the
curry.

पीन्हसा स. क्रि. दिसा, पिसाब थुनिनु क्लीः पीन्हनाःस He held
back defecation.

पीप्ला *n* एक जातको ठूलो लहर

पीयाङ् *n* ठाउँ, क्षेत्र तेन् ओउः पीयाङ्सै आल्ड Today let's go
from that place.

पीर् *n* पीर (बिमारको कारणले हुने)

पीसा स. क्रि. सेकाउनु, पोल्नु मकय् म्हेःयुरहाडः पीताक्ओइ
वाल्ह्ती भेस्ताक्ती पीती जेःसा खेःतो Corn should be

eaten by stirring with tongs in hot coals to pop it.

पीःसा स. क्रि. लुगाले बेर्नु; बार लगाउनु, भुतको बातो धाक्नु
नाय्मा पीःती पीःतीत आल्ताडःचोःनाः (The child) went
off, his clothes tucked around him. लान् वाङ्ओ ल
याम्कायः पीःसा खेःतो The path an evil spirit comes on
should be blocked.

पीसीःगु *n* एक जातको पिँडालु पीसीगु जेःयाकायः आन
साक्नाः Eating the taro causes mouth burning.

पीसीःसा स. क्रि. निचोर्नु, धकेल्नु नाःतो नाःओ मान्ताकःहाडः
पीसीःकाय्ती वाह्ने In a crowd people push past each
other.

पीस् *n* बीचमा पर्ने ठाउँ, खोल्सा, पेट र तिघ्रा बीचको काप
बेलाङ् घोदुङ्हाडःकोः पीस्हाडः जेम्बाक्हाडः सेङ्गाहाडः
याक्ओ तुङ्ब्रेन्लान् The tunbrenlan living in the great
gorge.

पीस्उलुङ् *n* खोल्सा, खोंच, चेप डाः पीस्उलुङ् पोक्नाःया
डायःसा खाय्ल If fish enter a crevice they cannot be
caught.

पीस्सा व. क्रि. चेप्नु, कानमा फूल सिउरिनु नोहाडः रो पीस्ती
रोसःनाइसी They put flowers behind their ears for
decoration.

पीह्सा अ. क्रि. मुख मिठ्याउनु (ओठ चाटेर) जेःओ बेलाहाडः
चेक् चेक् मान्तालो लेखा पीह्नाः When it eats it smacks
its lips like a person.

पुः *n* दाजु ओउः पुःनीस् ब्रक्तलेःताडः थाआकाच The two
older brothers appeared together.

पुःकमा *n* भाउजु

पुकुःसा स. क्रि. टुक्रा टुक्रा पार्नु

पुङ् *n* कोसेली

पुङ्सा व. क्रि. कुहिनु दप्ली रो भीत्रकोः पुङ्ती मुओ The ants
spoil the inside of the flower.

पुःचाः *n* दुई दाजुभाइ ओउःमा डामा पुःचाः डच We two are
brothers.

पुःचोङ् *n* दाजुभाइहरू

पुःच्युक्सा स. क्रि. मुख खोकल्नु राक्सी पेल त खेःया वानःओ
भाव्कोः खेन्हाडः तोइ तीःइ पुच्युक्नानी If the alcohol
(gift) is not good the father-in-law rinses his mouth
with water and spits it out in the face of the son-in-
law who brought it.

पुछ्युडःसा स. क्रि. घोकनु, शब्द दोहोर्ज्याउनु जान्ओ बेलाहाडः
कुरा पुःछ्युडःती नोःने When scolding words are
repeated angrily.

पुज्ययःसा व. क्रि. तयार हुनु, पाक्नु ओउः मकय् पेतो पुज्ययःती
मीन्ओ That corn is full ripe.

पुतली *n* लिसो राख्ने पातको ठाउँ पुतली जाइहती वाः चवःनाः
By making the trap birds are caught.

पुतुङ्ग *n* एक जातको कीरा (रूखको जरोमा लाग्ने) पुतुङ्ग लोने
पाङ्गुली स्याव्ती क्रव्नाः Later the grubs become
fireflies and leave.

पुतुर्ची *adv* छोटो (चराको पुछार)

पुत्सा अ. क्रि. सकाउनु, पूरा गर्नु ओउः लाडः क्याह्ओ नाङ्ग
पुत्तेःनौ? Are you completing the net?

पुत्सी *n* एक जातको रूख, कुटमेरो

पुनम् *adv* चार दिनअगाडि

पुन *n* छाला, बोक्रा

पुब *n* फूलको पराग, पुंकेशर

पुमःसा अ. क्रि. डुबाउनु, छोप्नु याम्चुक्कायः तीः पुमःतो काउ
Put water in to cover the rice.

पुम् *n* बथान, भीड, दल

पुम्तुमः *n* मौरीको हुल

पुम्सा अ. क्रि. धुइरिनु, हुल बाँध्नु ओउः भुओ तुमः पुम्नाःया
साःताङ्ग पोक्नाःया Are those bees going to swarm or
go into the soil?.

पुय्हासा अ. क्रि. टुप्पोमा पुगु, कथा अन्त गर्नु कीम् रीक्ती
दोह्ती पुय्हाआकानी They completed the roofing to the
top of the house.

पुरःसा स. क्रि. धुइरिनु, ढाक्नु याङ्ग मायः आन पुरःनानी The
flies swarm over meat.

पुर्बी *n* एक किसिमको बिरालो जस्तो जनावर (भाँक्रीको
साथी)

पुल *n* द्वारद्वार आगो बल्ने सुकेको पातको मुठो पुलहाडः म्हेः
दोल्ह्ती रीङ्कायः तय्कनानी The lighted tinder is used
to set fire to the wasp nest.

पुलः *n* कुसाउरो मात्कोः रीप्कोः मुओ पुलः The rubbish
from leaf-stalks.

पुलीडःसा अ. क्रि. दोहोर्ज्याएर भन्नु, फेरि गर्नु, उकल्चिनु मामाड
द्यानःती पुलीडःती तोआथै The uncle again told him.

पुस *adv* चार दिनपछि

पुःसा व. क्रि. प्रमुख हुनु, जित्नु रुसैपाय् गरुल्ड पुःनै जीतनाः
The Garuda bird won against the snake.

पुसेः *n* बिरालो

पुस् *n* पौष

पुह *n* 1) तरुलको टुसो उम्रने टुप्पो 2) टाउको, शिर

पुह्अ *n* सिरान राङ्कोः पुह्असै तोरःताङ्ग मेनःती क्लाःनाःचु
They weeded downward from the top of the field.

पुह्क्लीः *n* गिदी, दिमाग पुह्क्लीः जेःसा होरो होरो त ताःसीःनाः
When brain is eaten it seems soft.

पुह्च्युलीडः *n* कल्की, सिउर ओउः वाः यात्ज्योः पुह्च्युलीडः
मेनः नाःनाः The bird has a hair crest.

पुहरूमः *n* खप्पर, अस्तु पुहरूमः पक्आ त खेःया मान्ता सीनाः
If the skull bones are broken a person dies.

पुह्लीङ्गो *n* पूर्णता, परिपक्वता, प्रौढता पुह्लीङ्गो ओर्आ He
has reached maturity. पुह्लीङ्गो ओर्तो स्याव्ओ मान्ता
नाःतो तुतो मान्ता A person reaching fullness of life is
long-living.

पुह्सा स. क्रि. खन्याउनु हान् वानःती व्लीङ्गोले पुह्नानीः They
bring beer and pour it until (the cups) are filled.

पुह्स्यारेःचोः *n* जेठो बालक

पेः *n* औंसा पेःइ मायः तात्ती यान्भनःती जेःनौ Maggots eat
holes in meat.

पेकेःसा स. क्रि. टुक्रा टुक्रा पार्नु (ढुङ्गा) बाङ्ग पेकेःती त्युम्
ह्आकानी Chipping rocks they piled them up.

पेक्सा व. क्रि. पत्र पत्र हुने गरि छिल्किनु, उप्काउनु डाकोः
होलोकोः तालाङ्ग रुत्हाडः डायःती पेक्ती वाय्आ The top
of my plough is chipped from hitting roots.

पेक्हेनः *n* खोपा, खोपिल्टो

पेङ्कलःसा स. क्रि. पन्साउनु, छुट्याउनु, हटाउनु ओउः रु
पेङ्कलःती गम्आकान् ओहाङ्गसै ल्याम्ताडः स्याव्आ He
put the snake to one side, so there was a path.

पेङ्च्युत् *n* खोलसा, खोंच, साँघुरो ठाउँ पेङ्च्युत् ल्याम्हाडः मान्
ता पीसीःती वाहनै On a narrow path people squeeze
through.

पेङ्गुङ्गीः *n* खोलसा, खोंचबाट बग्ने पानी पङ्गुङ्गीः पीङ्ओ
थव्सै स्युह्ती वाहनाः Water flows swiftly from a
narrow gorge.

पेङ्सा स. क्रि. एकातिर बाँध्नु (कुचो), एकापट्टि साँघुरिनु फेक्
युप्ती पेङ्गी पानःनानी Brooms are bound tightly at one
end.

पेङ्गसा स. क्रि. पत्र पत्र पार्नु (ढुङ्गो) ओउः बाङ्कायः पेङ्गहती
फन्हती वाय्पाः Let that rock be broken up into pieces.

पेतेलेक् *adv* रोपिएर भुण्डिएको (माछो भालामा भुण्डिए भै
गरि)

पेन्ह *n* दाम्लो स्याःकोः पेन्हलाइ पेन्हनानी Cattle are tied
with their halters.

पेन्ह *adv* पटक, बेला, अवस्था इ पेन्हहाडः डाः आन घाव्नाः
This time fish are plentiful.

पेन्हला *n* पगाहा, दाम्लो

पेन्हसा स. क्रि. धागो, डोरी, दाम्लो बाँध्नु (गलामा) इहा
आपाकायः कय्क्हाडः पेन्हनाः ह्रीम्ला First the thread is
tied around the father's neck.

पेमः *n* भाँडाको बिट, चिउँडो पेमःहाडःतेः आम्ह गम्नौ वाय्स
You have food on your chin, remove it!

पेलेःसा स. क्रि. हात तलै राखेर फ्याँक्नु पेलेःती आप्ओ बाङ्
आन लोकतो ज्याल्नाः A stone thrown with a skimming
motion goes far.

पेवा *n* पेवा, दाइजो

पेव्लेङ् *n* फूलको ठुलो पत्र

पेव्सा अ. क्रि. ओठ लेप्प्राउनु हव्लम् पेव्ती ज्याःनै Children
cry pouting.

पेसा व. क्रि. राम्रो, गतिलो आन पेओ मोमःचोः च्यवःआकान्
He saw a very good looking girl.

पेःसा 1) अ. क्रि. पाद्नु फाफर्लाङ् पेस् पेःताक्नौ Buckwheat
bread causes wind. 2) स. क्रि. औँसा पार्नु याङ्ःइ
मायःहाडः पेः पेःनौ Flies lay maggot eggs in meat.

पेस् *n* पेटको वायु

पेहसा स. क्रि. नाम कण्ठ गर्नु काकाकोः मय्ङ् पेह्ती छ्यान
ह्आक्ताडःच First recite and tell us our uncles'
names.

पो *n* श्रीमान, लोग्ने अ पोय वाङ्अ त मोइ गोत्आथै “Oh
husband, come” the wife called.

पोक्च्युरुङः *n* गर्दन, गर्दनको माथिल्लो भागमा हुने खोक्रो
भैसीकायः पोक्च्युरुङःहाडः थोःती सात्नानी Buffalos are
killed by clubbing on the back of the neck.

पोक्योमः अ. मू. पूरै पाक्नु ओउः पोक्योमः त मीन्मालो
सायःओ य That is a Chyuri tree whose fruit does not
ripen at the one time.

पोक्सा अ. क्रि. पस्नु, भित्रनु, छिर्नु बन्सै दाह्ओ मान्ताकायः
कीमताङ् पोक्ताक्सा स्याव्ल A person arriving from
the forest should not enter the house.

पोडा सङ्. पाँच पोडा कोक्थुन् क्यानःताडः बयःआकान् He
gave five containers of curry.

पोडाज्योः सङ्. पाँच

पोङ् *n* एक जातको कीरा (काठ खाने)

पोङ्कोः आमा

पोङ्गोलोङ् *n* खोलेको ठाउँ

पोङ्घोरीक् *n* ढुङ्गामा हुने खोक्रो, खोपिल्टो पोङ्घोरीक्हाडः
तीः दुम्ती मुनाः Water gathers in rock hollows.

पोङ्दोलः *n* एक जातको सानो कीरो (काठ खाने)

पोङ्हसा व. क्रि. चिरा पर्नु, फुट्नु (छाला)

पोःचोःसा व. क्रि. मर्कनु, भाँचिनु

पोःच्ययःसा व. क्रि. मर्कनु, भाँचिनु ओउः रो क्लय्हती पोःच
यायःती वाय्नाः The flower (stem) is nearly broken off.

पोःछ्योडःसा व. क्रि. वाद विबादु

पोजेः *n* विधवा, राँडी पोजेः त जान्ती तोसा स्याव्ल It is not
good to scold someone, calling them a widow (lit.
husband-eater).

पोत्आरे *n* पातको मुठो (पासोको) छेः पोत्आरे बीन् पोत्आरे ढ
हेःतेःचानी Do not forget the salt and onion bundles.

पोत्ओलःसा स. क्रि. मुठो पार्नु, गुटमुट्याउनु, बेर्नु लाङःलम् ल्
हुती पोत्तोलःआक्तीको पाय्हा Having taken down
and rolled up the nets he returned.

पोत्सा स. क्रि. उठाउनु, ठड्याउनु, गाड्नु डात् सुम् सलायच्
युक्कायः चुह्हाडः पोत्ती गम्आकान् Up to three gum
sticks were put upright in the trap.

पोन्तारा *n* खोयो (मकैको)

पोन्ताराला *n* एक जातको लहर

पोन्हतेलाङ् *n* लोखर्के

पोन्हतोलोङ् *n* सानो लाटोकोसेरो, उल्लू पोन्हतोलोङ् गोःताक्ती
छ्यानःसाकायः अरु वाः हुम्लाडः वाङ्नै If the Pygmy
Owl is made to call other birds come and gather.

पोन्हसा अ. क्रि. छेड्नु, छिराउनु (बाण) ख्याम् तताडः
सीडःहाडः लाः पोन्हआ Wham! the arrow went into the
tree (trunk).

पोप् *n* फोक्सो सीन्हलम् पोप्लम् लहुङ् त्युत्ती फुःउ Taking
out the liver, lungs and heart and roast them.

पोमःमुस् *n* छाँयाले ढाकने बादल

पोमःसा स. क्रि. छोपेर समात्नु, छोप्नु, ढाक्नु लान्ड लाडः
वार्तीताडः ल्होक् आकान् पोमःतीताडः जय्क्ताडः आकान्
The demon cast his net, trapping them underneath,
and then he bit them.

पोम् *n* घैंटो ओउः पोम्ताडः ओम्त न्यास्नौ She carefully
puts down the pot.

पोम्गोयः *n* एक जातको तरुल पोम्गोयः अरुसै भाम्तो स्याव्नाः
The cultivated yam is whiter than others.

पोम्पयः(रो) *n* फूलको पत्र (चिउरीको) यकोः पोम्पयः ग्लेःती
द्योक्नाः The Chyuri flowers drop off and are finished.

पोम्बल्यय्सा स. क्रि. थुपार्नु, चाङ् लगाउनु यात् थाव्हाडः
मकय्कोः घोगा पोम्ब ल्यय् आकानी They piled the corn
cobs in one place.

पोम्हसा स. क्रि. मुठो पार्नु, थुपार्नु, एक ठाउँमा संचय गर्नु पोम्
हओ आम्हड तीः पात्नौ Stored grain food absorbs
water.

पोयःसा व. क्रि. लचकनु, भोलिनु ओउः मय्सायः पोयःखेःआ
सीडः धोकोसा खेःतो The banana stalk is about to
break under its own weight, it should be propped up.

पोय्ह *n* छानोको एकातिरको सानो पाली इ मीओखे पोय्ह इ
घोक्ओखे व्लाङ् This smaller one is the end roof
section, the wider one is the side section.

पोरःसा अ. क्रि. कच्याककुचुक हुनु, लचकनु डाकोः आम्ह
खाङ्ओ भान्दा पोरःती वाय्आ My cooking pot is
crumpled.

पोरोली *n* एक जातको लहरो पोरोलीको मात् आन य्हाक्नाः व
यानःहाडः जेःनानी The leaves of the vine are very
bitter and eaten in curry.

पोर् *n* चाक, नितम्ब, पुछार, पीँध क्वाखेताडः कामःसै राङ्कोः
पोर्सै आल्आ The friend went (starting) from the
bottom of the field.

पोर् थापुःच्युडः

पोर्क्रेपेत् *n* एक जातको कीरा

पोर्घाक् *n* तिघ्रोको कापः दुई जाँध जोङ्ने भाग

पोर्घाङ् *n* मलद्वार

पोर्ज्ययःसा व. क्रि. अलिकति बाँकी रहनु ओउः पोम्हाडः तीः
पोर्ज्ययःती मुनाः In that pot there is only a little water.

पोर्तुकुलुङ् *n* पुच्छरको आधार (चरा, बास्त्राको) ओउः
वाःकोः मेः नाःल पोर्तुकुलुङ् ह फेआथै That bird has no
tail, only a stump is left.

पोर्तुकुलुङ् *n* अ. मू. भण्डै रित्तो ओउः पोम्हाडः तीः पोर्तुकुलुङ्
च्युक्कायः ह मुनाः There is only a little water in the
pot.

पोर्तोल् कोङ्रोक्

पोर्द्योप् कोङ्रोक्

पोर्हुस् *n* कम्मरको हाड

पोलालाङ् *n* एक खालको रोटी लोःहाडः पोतोलःती गम्ओ
खाल्कोः लाङ् पोलालाङ् त तोनाः Bread wrapped in
leaves and cooked in the hot coals is called polalanj.

पोलील्या अ. मू. बगाल हुने

पोलोःसा स. क्रि. बेर्नु तोहा ओत्ओ चोःकायः पेओ नाय्हाडः
पोलोःसा खेःतो A newborn child is wrapped up in
good cloth.

पोसा स. क्रि. पिट्नु, काट्नु ओउः कायः पोउ, लाय्ङ्उ, कास्उ
त दाय्हती तोनानी “Beat him, strike him, thump him!”
they say.

पोःसा₁ अ. क्रि. बाक्लो छर्नु; तौल पुर्नप्राप्ति गर्नु (बिरामी प
चात) मायः पोःती वानःआथै He has put on flesh.

पोःसा₂ *n* हान्नु, पिट्नु

पोस् *n* पखेटा र ह्याकुलो (चराको), पाखुरा र काँध वाःकोः
पोस्मायः आन पेनाः The breast meat of a bird is very
good.

पोस्मायः *n* ह्याकुलोको मासु (चराको) वाःकोः पोस्मायः आन
पेनाः The breast meat of a bird is very good.

पोस्सा स. क्रि. पसाउनु, छिराउनु, भित्र लानु एत ताङ्हओ
कीम्खा पोस्वानःआताडः They have brought me into
such a sort of house.

पोह्सा स. क्रि. भूतप्रेत लाग्नु रीःइ पोह्ओ मान्ता आन डोनाः
आन हास्नाः A person attacked by an evil spirit is
very giddy and vomits much.

प्याक् *n* सुँगुर, बनेल ओउः नम् दीन् प्याक् सात्नाडःसु On that
day we kill a pig.

प्याक्आप्तो *n* शुक्र तारा

प्याक्छवःरो *n* एक जातको बोट

प्याक्जुय् *n* एक जातको गोब्रे कीरा

प्याक्वाः *n* एक जातको चरा

प्याक्सात्पोङ् *n* एक जातको कीरा (काठ खाने)

प्यात् *n* जूका (जमीनमा पाइने) प्यात्इ मान्ताकायः वयः र
युडःती जेःनौ Leeches suck peoples blood.

प्यान्ताना अ. मू. सुत्ने जस्तै पसारिने

प्यान्हसा स. क्रि. बाँध्नु

प्यार् *n* तेल पेल्ला प्रयोग गर्ने चोयाले बुनेको थैली खालाङ्हाडः
प्यार् काती साती च्युरनानी After placing the bag in the
press they press out oil.

प्यालःसा स. क्रि. उजाड्नु, फाँड्नु, सफाचट गर्नु कीम्कायः म्हेः
प्यालःओ A firebreak is cleared around the house.

प्यालाला अ. मू. बुर्लुकबुर्लुक कःस्याःपाय् प्यालाला त आल्नाः
The deer went trotting along.

प्युक्सा स. क्रि. निकाल्नु, थुत्नु (म्यानबाट) ओउः नाःसुय् दाप्सै
प्युक्ती योम्कायः पाल्ती सात्आकान् Withdrawing his
knife from its sheath he killed the bear.

प्युङ्सा अ. क्रि. निक्लनु, फुत्कनु, खुस्कनु वारहाडः
वाह्तोक्हाडः ओन् चुम्ती योकोःसा स्यावल् प्युङ्नाः When
climbing on a cliff one should not put one's weight
on grass - it will come out.

प्युरुडः दुरुडः

प्युर *n* फुलाड, फुलेको वा सुन्निएको पेट, कम्मर, मुख प्युर ग्ल
युङ्हती जेःनानी They eat (swallowing) down from a
bulging mouth.

प्युलुलु अ. मू. खुर वय्लापाय् प्युलुलु त वाह्आ The marten
trotted along.

प्योरोङ्गो *n* टोकरी

प्योलोलो अ. मू. लुसुलुसु जम्बु प्योलोलो त थाती वाङ्आ The
jackal appeared, trotting along.

प्योसा स. क्रि. पसारु (हात) एत कुत् प्योती बयःनौ

प्याक् *n* 1) आधा प्रक्आक्तीको नीस् प्याक् मुनाः After
splitting there are two halves. 2) लपेटो यात् प्याक्
घान्आताडः He gave me a slap.

प्याक्सा व. क्रि. छुट्नु, टुट्नु आङ्नाबेः कानाबेः डाकायःजा ण
प्याक्ओलो ताःनाडः I guessed that the bond between
the two spirits had been broken.

प्याङ्सा स. क्रि. उध्रनु, आँखा उघार्नु कोय्इताडः सायःताडःआ
प्याङ्आकानी Some split open pods.

प्यानःचीक् *n* छ्याक, बिफरको खत द्युसङ् मान्ताकोः खेन् ण
ग्रानःचीक् स्याव्ताक्नौ Acne causes pockmarks on a
person's face.

प्याःसा स. क्रि. बाखालाइ धपाउनु

प्यास्याङ् अ. मू. लामो (हात, खुट्टा) धोडःपाय् प्यास्याङ् त दोम्
ग्याङ्तो मुनाः The frog is long-legged.

प्युत्सा अ. क्रि. घुर्नु (बाखा) जाः च्यवःती पेट्छ्याः प्युत्नाः

When a goat sees a panther it snorts.

प्युक्कुःसा अ. क्रि. निमोठेर भाँचु (स-सानो हाँगा)

प्युस्सा स. क्रि. चिच्याएर वा दुङ्गा हानेर चरालाई जालमा
फसाउनु वाःकायः बाङ् आप्ती प्युसनानी Birds are driven
into the net by throwing stones.

प्योय्सा स. क्रि. जरा छिँवल्नु (टुटो हटाउनु); सम्बन्ध टुट्नु मान्
ताइ आने रुत् प्योय्ती फुक्नाडःसु भ्याःओ आने नामेः रुआङ्
प्योय्नानी Men cut roots to take out (stumps), in a
trance also the spirit's connections are severed.

प्रकःसा स. क्रि. भुँडी चिरेर खोल्नु कःस्याः सात्आक्तीको तुक्
प्रकःती सीन्ह पोप्लम् त्युत्नानी When a deer is killed it
is cut open and the innards taken out.

प्रङ्हसा व. क्रि. उक्कनु (पुरानो घाउ), सङ्कनु (जोर्नी) घोप्ती
खाय्ओ मायः प्रङ्हती चाआ Flesh that had joined again
opened as a wound.

प्रनःबाङ् *n* सराप घान्ओखेकायः द्यानःती आमापानीसङ्
सीत्बाङ् प्रनःबाङ् बयःनाःचु ओउः लयःकोःचोःकायः In
return for beating the parents curse their son.

प्रनःसा स. क्रि. सरापनु, धिक्कार्नु डात्हाडः चवःओ वाःइताडः
आन मान्ताकायः प्रनःनौ It is said that birds caught with
gum curse humans much.

प्रन्हसा व. क्रि. उध्रनु ओउः नाय् प्रन्हती वाय्नाः The clothes
are coming apart at the seams.

प्रप्सा *v* खुसी हुनु, हँसिलो हुनु, नडराउनु

प्रह्सा अ. क्रि. हातखुट्टा चलाउनु (पौडी खेल्दा), औला
चलाउनु (बाँसुरी बजाउँदा)

प्रवः *n* अभागी, बेकम्मा, दास ह्यात् प्रवःचाःनीस् You two
wretches!

प्रवअःसा स. क्रि. आँखा फरफराएर आँसु निस्कनु ज्याःओ मान्
तापाय् प्रवअःती मीक्क्लीः क्लाःनानी A crying person
blinks away their tears.

प्रसा अ. क्रि. 1) तन्कनु, फुकिनु (फुट्ने सम्म हुनु) हान्इ पोम्
प्रती वडःताक्आथै The water burst the pot. 2) फुट्नु

प्रःसा स. क्रि. अन्न र अरु साग मिसाएर पकाउनु

प्रस् *adv* करिब पूरै, प्रायःजसो, चाँडै इ गोयःपाय् प्रस्आ मुआ
This yam is not completely (cooked).

प्राताता अ. मू. आगोको आवाज (पङ्कने)

प्रातमै अ. क्रि. चुँड्नु (डोरी आदी)

प्रात्सा व. क्रि. आकुलव्याकुल हुनु, अनियन्त्रितरूपले उत्तेजित हुनु, उत्थ्रंखल हुनु चो: योङ्क्राय् प्रात्ती ज्या:आ The child cried in distress from hunger.

प्रान्ह प्रान्ह

प्रान्हसा व. क्रि. 1) फाट्नु, उधनु, भाँचिनु 2) छुटकारा दिलाउनु, उद्धार गर्नु, बचाउनु आपाइ आल्ती भाक्क: चो:द्याङ् प्रान्हती वान:आकान् The father went and separated his daughter from his son-in-law.

प्राय: अ. मू. बाक्लो, घना बीया चोया प्राय: तले: डहा काउ Put the seed first close together.

प्राय्क्सा स. क्रि. निमोटेर टुक्याउनु ओउ:इ आम्ह क्लुय:ती प्राय् क्ती जे:नौ He ate breaking pieces off his food.

प्राय्ङ्सा स. क्रि. उधार्नु, नङ्ग्याउनु दाब प्राय्ङ्ती साय: त्युत्उ Split the pods and take out the seeds.

प्राह्सा स. क्रि. छोडाउनु ओउ: मकय् प्राय्हती पाथीहाङ्: गम्आकानी They pushed off the corn and kept it in a basket.

प्रासा स. क्रि. तन्कनु जाबीकाय: गोय:इ प्राआकान् He stretched the netbag with yams.

प्रा:सा स. क्रि. खानेकुराको बिभिन्न परिकार एकै ठाउँमा मिसाउनु (खिचडी जस्तै) चुय् साग माय: सीमीको: साय:लम् प्रा:ती खाङ्गानी Grain, greens, meat, beans are cooked together

प्रास्सा व. क्रि. मिसिनु, अनेक हुनु साय: प्रास्ती मुना: The seeds are of different varieties.

प्राह्सा व. क्रि. छुट्नु, छुटाउनु, फटाउनु ओउ: वाय्ओको: नाबे: प्राह्ती स्याक्तो नाबेले: इहाङ्: गम्सा खे:तो Severing the dead person's spirit bond the live person's spirit is to be put here.

प्राह्साय: न एक खालको फलफूल

प्राह्सी न एक जातको रूख

प्रीगीरीक्₁ अ. मू. तरंगित हुने (पानी) प्रीडि प्रीडि त खे:ओ ती: मुना: There is rippling water.

प्रीगीरीक्₂ अ. मू. धेरै सानो प्वाल् हुने

प्रीङ:सा अ. क्रि. धिपधिप गर्नु (बत्ती), आँखा भिम्क्याउनु पु:लम् मीक् प्रीड:काय्तीताङ: तोकाय्आकाय् The brothers winked at each other as they talked.

प्रीचीन:सा व. क्रि. भमभमाउनु दोम् प्रीचीन:ना:ताङ: I have pins and needles in my foot.

प्रीत्सा अ. क्रि. कराउनु (चरा) प्रीत्वा: प्रीत्ना: The Munia calls.

प्रीन्सा स. क्रि. खानेकुरा चिमोटेर टिप्नु, चिम्टी लिनु हवल्मङ् आम्ह आन प्रीन्ती जे:नानी Children often pick at their food.

प्रीप्सा व सन्तोष मान्नु, खुसी हुनु ओउ:को: ल्हुङ् प्रीप्ती काम् जाङ्हनौ He works contentedly.

प्रीमा *adv* भिसमिसे बिहान प्रीमा च्योक्ती आल्ड Let's get up and go at dawn.

प्रीवीसा अ. क्रि. फुल्नु, हल्का चालको हुनु (चिम्म गरेपछि आँखाको) मीक् प्रीवी:सा ची:ओ मान्ता सील If an (unconscious) person still has eye movements he is not (yet) dead.

प्रीवी:सा स. क्रि. आँखा फरफराएर आँसु निस्कनु

प्रीसा अ. क्रि. कराउनु (एक जातको चरा)

प्री:सा स. क्रि. रोप्नु, पेट बोकाउनु

प्रीह्सी न एक जातको रूख

प्रुकु:सा स. क्रि. तान्नु, उखेल्नु (भार्) साय: प्रुकु:ओ प्रुकु:ती आल्आ He went, pulling off fruit.

प्रुकु:सा स. क्रि. तान्नु, उखेल्नु

पुङ्हु पुङ्हु

पुतुक्सा स. क्रि. पात लुँड्याउनु, खेल्नु (बन)

पुतु:सा अ. क्रि. थोपा थोपा गरेर खस्नु (भरी)

पुतुसा₁ स. क्रि. टिप्नु (पात)

पुतुसा₂ स. क्रि. नाक बजाउनु, फुँ फुँ गर्नु

पुन्हसा स. क्रि. 1) आँखा माड्नु (सुतेर उठ्ने बेला)

लेआक्तीको कुत्ड मीक् प्याङ्ती पुन्हना:इसी After waking a person opens and rubs their eyes. 2) लुछ्नु, खोस्नु, कपाल तान्नु योम्इ मान्ताकाय: पुन्हती लात्नौ

पुप्सा व सन्तोष मान्नु, खुसी हुनु पुप्ताक्ते:पै May you have happiness!

प्रुकु:सा स. क्रि. निमोटेर भाँच्नु, छिनाल्नु

प्रुकु:सा स. क्रि. निमोटेर भाँच्नु, छिनाल्नु मीओ वा: प्रुकु:ती सात्सा ताङ्हओ वा: प्रोकु:ती सात्सा खे:तो Smaller birds are killed by twisting (the neck) with the fingers, larger ones by hand.

पुव्हसा अ. क्रि. बच्नु, तगनु, जोगिनु, लामो समयसम्म रहनु इ मय्ङ् बय:ओ पुह्तोले: स्याक्पा:ना: May the one who gave the name live long.

पुह्सा स. क्रि. चरा धपाउनु; बचाउनु, छुटकारा दिनु मुवा:इ आल:ओ वा: पुह्ती गम्सा खे:तो A fowl should be rescued from a hawk (by shouting, throwing stones at it). कार्जा:इ आल:ओ वा:काय: पुह्सा खे:तो A

hentaken by a wildcat should be rescued by shouting.
प्रेकेःसा स. क्रि. चिर्नु गयड्हाडः सात्ओ रुत्वाःकोः सीन्ह
 प्रेकेःती त्युत्तु Open up the pheasant caught in the trap
 and remove its liver.
प्रेक्सा स. क्रि. फार्नु, चिर्नु डाः इहाडः प्रेक्मामाःत जुदालेः
 वानःअ Bring the fish whole, without opening it.
प्रेडः ढ एक जातको कमिलो (कालो, टोक्ने) प्रेडःइपाय् मान्
 ताकायः आन जय्क्नौ The ants often bite people.
प्रेड्सा अ. क्रि. आफैँ उघ्ननु ओउः माक्सायः द्याह् प्रेड्ती
 द्योक्आकाय् Those pods have split and are finished.
प्रेड्सायः ढ एक जातको भार प्रेड्सायः नाःओ राड्पाय् म्हेःइ न
 युम्नौ A field with the grass in it burns well.
प्रेन्सा स. क्रि. खानेकुरा आँलाले टिप्नु, चिमोट्नु हवल्मड् आम्ह
 आन प्रेन्ती जेःनानी Children often pick at their food.
प्रेसा व. क्रि. तन्कनु, फुकनु जाबीहाडः नाःतो गोयः
 काआक्तीको प्रेतो स्याव्नाः After many yams are put in
 a net-bag it bulges.
प्रेःसा स. क्रि. रोप्नु, प्रत्यारोपण गर्नु डीड तेन्छ्याड् बीया प्रेःती
 सुक्नाडःसु Nowadays we plant seeds.
प्रेहसा व. क्रि. मिठ्याउनु, मसलादार ले प्रह्ताक्ती जेःनौ He
 eats spiced food.
प्रोक्सायः ढ एक जातको भार म्हेःइ प्रोत्सायःकोः आड्
 भेस्ताक्नौ Fire causes the grass stalks to explode.
प्रोती नोःसा
प्रोत्सा स. क्रि. तिर्न सक्नु, चुक्ता गर्न सक्नु, जित्न सक्नु
 साहुकोः रीन् नेक् डाइ प्रोत्आलाडः This year I repaid the
 shopkeeper in full.
प्रोपोसा व. क्रि. भर्न लाग्नु (पानी)
प्रोपोःसा स. क्रि. सेकाउनु (तातो खरानीमा चलाएर) म्हेःयुरहाडः
 प्रोपोःती जेःनानी Roasting in hot coals they eat it.
प्रोप् ढ फोक्सो
प्रोप्सा स. क्रि. सेकाउनु (तातो खरानीमा पोलेर)
प्रोसा स. क्रि. फुटाउनु, भत्काउनु पान्दे मान्ता ओउः जीरा तागा
 प्रोनानी The shamans destroy the evil spirit's dwelling.
प्रोःसा स. क्रि. मिसाउनु (अन्न र साग)
प्रोस्सा व. क्रि. मिसिनु, अनेक हुनु मकय् गेदा भाम्ओ, यार्ओ,
 दुओ प्रोस्ती मुनाः The corn seeds are white, yellow and
 red, equally mixed together.
प्रोह् ताय्क्सा

प्रोह्ताय्क्सा अ. क्रि. थपडी मार्नु, ताली बजाउनु फेरी कोय्
 प्रोह्ताय्क्ती स्याह्ने Again some clapped and danced.
प्रयान्ह्चीक् ढ छ्याक
प्लकःसा स. क्रि. भाग लाउनु, ससानो टुक्रा पारेर काट्नु, पुनः
 भाग लगाउनु आय्सायः प्लकःती तात्नानी Cucumbers are
 cut into pieces.
प्लप्सा अ. क्रि. आँखा चिम्लनु, तिरस्कारपूर्ण रूपमा हेर्नु अरु
 मान्ताकायः मीक् प्लप्तोतेः दीप्चै Don't be in the habit
 of looking at others disdainfully.
प्लय् सड्. चार प्लय्दीन् त तोःचयुक्पाय् पेतोलेःताडः भयानाः
 For four days, so to speak, he drum-beat well.
प्लय्ज्योः सड्. चार
प्लवःसा स. क्रि. उल्ट्याउनु, सुल्ट्याउनु, पल्टाउनु आम्ह ण
 लवःती योतोक् बेलाहाडः यहुमःओ च्यवःनानी When the
 food is tipped over to look at (the underside) it is
 seen to be burnt.
प्लव्सा व. क्रि. उल्टनु, घोट्नु, पल्टनु मारुः वाड्आक्तीको
 सीडः प्लव्ताक्आकान् After wind came it blew back
 the leaves.
प्लाक्चोड् अ. मू. छ्वाप्ल्याड तोक्राक् तीःहाडः ज्योस्ती ण
 लाक्चोड् त पोक्नाः The toad jumps with a plop into
 the water.
प्लाक्सा स. क्रि. आधा गर्नु (लम्बाइतिरबाट), चिर्नु (हाड)
 वाःउम् हाती माभहाडः प्लाक्ती बयःसा खेःतो An egg is
 boiled and given cut in half.
प्लाडःसा स. क्रि. कुरा फेरि ल्याउनु (भगडाको)
प्लाड्सा अ. क्रि. उछिट्नु, उफ्नु (बन्चरो) नाःसुयः इ सीडःसै ण
 लाड्नाः The khukuri rebounds from this tree.
प्लाड्सी ढ लाम्पाते प्लाड्सी सीडःकोः मात् स्याःइ न्युम्तो
 जेःउल्लु Cattle do not like to eat the leaves of the tree.
प्लाड्हसा अ. क्रि. उछिट्नु, उफ्नु (बन्चरो) वस्राय् यात्ताड् ण
 लाड्हती ज्याल्आ The axe glances off to one side.
प्लात्सा व. क्रि. बेकम्मा हुनु, मुख हुनु, लथालिङ्ग गर्नु ओउःत
 हायःती नाड् आनतेः प्लात्नाः Doing that you make a
 fool of yourself.
प्लाय्क्सा अ. क्रि. डाँडा काट्नु कःस्याः ओउः दुलुड् प्लाय्क्ती
 उःसै ज्याल्आ The deer went off across to the other
 side of the ridge.
प्लाय्ड्सा अ. क्रि. उछिट्नु, उफ्नु, ताकेको ठाउँमा नलागु
 (बन्चरो) प्लाय्ड्ओ वस्राय्डी सीडःकायः तात्सा खाय्उल्लु

A rebounding axe does not cut wood.

प्लायह्सा अ. क्रि. पलटनु, कम्पत हुने(पातु)

प्लासा अ. क्रि. घोटो परेर लड्नु ओउः चोः खुमःतग प्लाती
तोन्आ The child fell flat on its face.

प्लाह्सा अ. क्रि. उत्तानो परेर लड्नु ओउःलेः प्लाह्ओ
ओउःकायःलेः तास्आलाडः He is flat on his back, I
have thrown him.

प्लीकीःसा स. क्रि. दुइ टुक्रा पार्नु (सानो चीज) मीओ आलु प
लीकीःती तात्सा खेःतो Small potatoes should be cut in
two.

प्लीङ् n गन्ध (कुहिएको पातको)

प्लीङ्हसा व. क्रि. चम्कनु, बल्नु, टल्कनु व्लीङ् व्लीत सय्क् प
लीङ्हतीताडःआ मुनाः The teeth were flashing.

प्लीतीक्सा अ. क्रि. प्रकट गर्नु, लुगा खोलनु

प्लीलाय्ङ् अ. मू. हरियो प्लीलाय्ङ्त प्लीःओ बाङ् मुनाः There
is a very green stone.

प्लीवी स्

प्लीवीस् वि. सङ्लो, हरियो (पानी)

प्लीसा व. क्रि. हरियो, निलो प्लीओ लोःकोः दुनाः A cup
made from a green leaf.

प्लीसी n एक जातको रूख

प्लीस्सा अ. क्रि. कोपिला फक्रन थाल्नु

प्लुक्च्युङ् अ. मू. छ्वाप्ल्याड तोक्राक् प्लुक्च्युङ् तताङ्आ
तीःहाडः पोक्तो डाःपाय् आसती जेःआथै The toad
jumped plop! into the water, and the fish happily ate
it.

प्लुत्सा व. क्रि. कोपिला फक्रन थाल्नु तोहालेः प्लुत्ओ आर्सा
बोडःओ It is just beginning to open .

प्लुय्क्सा स. क्रि. पल्टाउनु (बाहुला आदि) मायः माहा पेतो याव्
फर्लीक् त प्लुय्क्तो हाआकान् The meat which he
neatly rolled off he boiled.

प्लुसा अ. क्रि. उक्कनु, उखेलिनु म्याङ्हाडःताडः चुम्आकान् प
याङ्मा प्लुती वाङ्आ He grabbed the hair, and it came
out by the roots.

प्लुस्सा अ. क्रि. कोपिला फक्रन थाल्नु रो प्लुस्ती ग्ल्युङ्हती
वाङ्आ The flower is beginning to come out.

प्लेक् n तिघ्रो, जाँघ कःस्याः आप्ओ मान्ताकोः सात्भ
याङ्कायः प्लेक् बयःनानी The man who shoots a deer
get the thigh as a reward.

प्लेक्घाक् n तिघ्रोको काप

प्लेक्ताय्क्न्यामः n फट्याङ्ग्रो

प्लेक्योलीङ् n 1) खुट्टाको लामो हाड 2) लामो टुक्रा क्रोह्
वाय्आक्तीको कोस्कोः योलीङ् तुङ्सा खाय्नाः After
getting rid of the joints the sugarcane section can be
sucked.

प्लेङ्सा अ. क्रि. उछिट्नु ओउः लोः प्लेङ्ती भयान्ते भल्ह्ती ज
याल्आ The arrow glanced off and went astray.

प्लेङ्हसा अ. क्रि. बाटो छोपेको बोत उठाउनु ओउः ल्याम्हाडः
मुओ याम् प्लेङ्हती प्लेङ्हती गम्आक्तीको ल्याम् त्युत्सा
खेःतो Standing up the fallen rice a path must be
picked out.

प्लेःतेक्सा अ. क्रि. प्रकट गर्नु, देखाउनु, लुगा खोलनु छ्युस् छ
युःओ बेलाहाडः नाय् फोल्ती प्लेतेक्सा खेतो When
urinating one exposes one's self.

प्लेत्सा स. क्रि. रोप्नु, सार्नु दुङ्आक्तीको याम् प्लेत्सा खेःतो
After sprouting the rice must be transplanted.

प्लेव्हसा व. क्रि. हराउनु (गन्ध), रोकिनु, समाप्त हुनु ओउः
पेमालो सय्ङ्ओ प्लव्हआ The bad smell has stopped.

प्लेसा व. क्रि. फटाउनु ओउः चोः प्लेती तोन्ती जीक्आ The
child hurt itself by doing the splits.

प्लेःसा स. क्रि. खुट्टा फट्टाउनु

प्लेस्सा अ. क्रि. कोपिला फक्रन थाल्नु

प्लोत्सा स. क्रि. 1) पालो फेर्नु, बदल्नु पुःकायः प्लोत्ती हौ
काम् जाङ्लाङ् आल्आ The younger brother went to do
work in place of the older. 2) बिगार्नु नाङ्ङतेः प
लोत्तेःआकान् पेमालोतेः जाङ्हतेःआकान् You have
messed it up, you have done badly.

प्लोप्सा स. क्रि. छोपेर उसिन्नु आय्हात्साकायः मायः प
लोप्ती हानानी Meat is simmered to soften it.

प्लोमः n नाति लौ डाकोः प्लोमः अलःती गम्उ Now keep
rocking your grandson (in the cradle).

प्लोमःदाने n सन्तान (पुरुष) ओउःकोः प्लोमःदाने नाःतो ब
याव्आकाय्

प्लोस्सा अ. क्रि. कोपिला फक्रन थाल्नु

प्लय्यःसा व. क्रि. भरिएर पोखिनु ओउः पोम्कोः तीः प्लय्यःती
मुनाः That pot is overflowing with water.

प्लय्व्सा स. क्रि. उल्टाउनु, घोट्याउनु ओउः सीङः ओल्ती प्ल
यव्आकान् He toppled the tree.

प्लय्व्हसा व. क्रि. लोप हुनु, हराउनु, दुर्लभ हुनु ब्रोम्ह स्याव्ओ
मान्ता बल प्लय्व्हती स्याक्आ The signs of smallpox
have begun to disappear.

प्ल्यात् *n* जुको

प्ल्युत् *n* काउसो

प्ल्युत् अ. मू. सुत्त, फुत्त घार् ज्युह्ताड:आथै जा:इ प्ल्युत् ल योन्ती बात्ती ज्याल्ताड:आ जम्बुले:ताड:आ The panther sprang and seized it but the jackal wriggled free and went off.

प्ल्युत्सा व. क्रि. अलिअलि छोडाइएको हुनु मकयोको: घोगा प्ल्युत्साकाय: क्वेर्ती योसा खे:तो Corn cobs are partly

opened to examine them.

प्ल्युकु:सा अ. क्रि. निमोटेर भाँचु (हाँगा)

प्ल्युस्सा व. क्रि. कोपिला फक्रन लागु ओउ: रो ओर्सा थेडा तोहा प्ल्युस्ती मुना: That flower is emerging to blossom.

प्ल्योह्सा व. क्रि. टुक्रिनु ओउ: गोय: आन प्ल्योह्ती सय्ङ्ती वाय्आ That yam is rotting away.

फ

फकीताडा: *n* एक जातको माछा (फकिता)

फङ्सा व. क्रि. उघ्रिनु ओउ: सीड: ओल्ती वाय्आक्तीको इ ल याम् आन फङ्ते स्याव्ना: Now that tree has fallen this path is more open.

फचक्सा स. क्रि. (बटार्न वा खोल्नको लागि) गल तथा अन्य साधन लाउनु सय्क् फचक्ती बोङ्हती वाय्सा खे:तो Teeth must be twisted and pulled out.

फन्ह *n* टुक्रा

फन्हलाह् *n* अष्टमी तेन् फन्हलाह् स्याव्आ तेन् लाह् फान्ह्ना: Today there is a half moon.

फन्हलाह् *n* अर्धचन्द्र

फन्हसा स. क्रि. टुक्रा पार्नु ओउ: गोय: फन्हती सुम् पन्ह जाङ्हाकान् He broke the yam into three pieces.

फप्सा अ. क्रि. फोका पर्नु (सानो) म्हे: यहुम:ओ कुत्हाड: इची मीओ फप्ना: A hand burnt with fire comes out in small blisters.

फयाह्क्रु सङ्. एक हात

फय्सा व. क्रि. लुक्नु, छेकिनु ओउ: दान्दाकाय: इ कीम्इ फय्ती गम्नौ This house blocks out the hill.

फरवलालाङ् *n* रोटी (पानी रोटी); एक खालको रोटी (सेतो कोदोको) फरवलालाङ् ती:हाड: हाती खाङ्नानी The bread is boiled in water.

फर:सा स. क्रि. ज्यान तताउनु (तातो खाना, पेयपदार्थ खाएर) डहा आङ् नीक्तो खे:तो आम्ह जे:आक्तीको आङ् फर:आताड: First I felt cold, but after eating I warmed up.

फरीम्सीड: *n* एक जातको रूख

फर्लीक् अ. मू. फुटिएर पल्टिनु माय: माहा पेतो याव् फर्लीक् त प्ल्युक्तो हाआकान् The meat, which he carefully stripped off, he boiled.

फह्सा स. क्रि. गर्माउनुजिउ भित्र) देडी फह्आताड: Now I have warmed up.

फलना *adv* फलानो

फल:सा स. क्रि. दोब्ब्याउनु (बाहुला आदि) ओउ: मान्ताकाय: र याङ्ती भयान्ते नाय् प्लव:ती फल:ती लावआकास Because they were long he rolled up his clothes.

फलाम् *n* फलाम

फव:सा स. क्रि. स्वतन्त्र, निर्धक्क हुनु, राम्रोसँग जानु ओउ:नीस् फव:काय्काय: फुकाय्काय: आने पाय्हा:च If the two are confident with each other. let them marry.

फसा अ. क्रि. फुल्लु, बढ्नु ओउ: लाङ् फती माङ्तो स्याव्ना: The bread is rising.

फस्सा व. क्रि. खसो हुनु चेक्ओ नाय्इ फस्आथै Rough clothes scratched him.

फाक् *n* भाग, अंश, हिस्सा इ आम्ह नीस् फाक् जाङ्हुड Divide this bread into two portions.

फाक्सा स. क्रि. बाँड्नु, छुट्याउनु द्याह् ओउ: री:काय: डाइ फाक्ती गम्नाड: Now I will keep the spirit's share.

फागुन् *n* फाल्गुन

फाइ:सा स. क्रि. थलिनु सेल: स्याव्ती वाङ्सा खाय्उलु गुलाङ् फाइ:आकान् He cannot get better, he has a severe and

long-lasting illness.

फाइ *n* मात्रा, भाग नीस् फाइ जे:उ Take two doses. घान्ओ
नीस् फाइ घान्आकान् He gave him two blows.

फात्सा स. क्रि. काँडा निकाल्नु, सहवास गर्नु लौ चु: चाने
फात्नाइस दै Quickly remove the thorn for me.

फान:सा स. क्रि. समाचार सुनाउनु, खबर पुज्याउनु लौ तेन् ओउ:
चीतवान् बनराइहाड: मान्ता जे:ओ जा: मुना: त फान:ती ल
हाकती छ्यान.ना: The news is spread that "Today there
is a maneating tiger in the Chitwan forest".

फान्याम् *n* एक जातको फट्याङ्ग्री

फान्सा स. क्रि. फुस्काउनु, खुकुलो पार्नु चोर् पाय्हापाना: दाय्हती
फान्ती ल्होक्नानी "Let the thief return home" saying
they release him.

फान्ह *adv* पूरा नभरेको (भोला, जाल आदि) इ जाबीहाड: व
लीङ्ल फान्ह ह This netbag is not full, it is half empty.

फान्हसा स. क्रि. केलाउनु, असल भाग अलग गर्नु ओय्क् र चुय्
राइ त्योह्ती थे थे फान्हसा खे:तो The flour and grains
should be separated by shaking in a tray.

फापर *n* फापर

फा:बाङ *n* सिमानाको ढुङ्गा

फाम् *n* फाम, गबुवा जा:इपाय् लय:को: दुत् फाम्हाड:ले:ताड:
क्रुक्आकान् The tiger milked itself into the pail.

फाम्मै व. क्रि. सेतो

फार:सा व. क्रि. पूर्वावस्थामा फर्कनुपुन: गर्भधारण गर्नु ओउ:
आमाइ चो:काय: फार:ती अरु चो:लात्आकान् The mother,
after returning to childbearing, was pregnant.

फार्ल्याक् अ. मू. फाट्ने (भुईं) फार्ल्याक् त सा: ओउ:काय:
वाक्ती बय:आथै With a cracking the ground opened
for her.

फाल् *n* पाइलाको: चाल् ओउ: डाय:ओ कस्या: पोडा फाल्मा
अल्ल् The wounded deer did not even go five steps.

फाल्हसा स. क्रि. फुकाएर निकाल्नु फास्आक्तीको फाल्हती त
युत्नौ After unwrapping he takes it out to look at it.

फाव् *n* जुवाइँ

फासा अ. क्रि. लुकेर ढुक्नु ओउ: जा: योह्को: ज्युह्ओ
थाव्हाड:ले: फाती मुआ The panther lay in waiting
where he had pounced the day before.

फा:सा स. क्रि. सिमाना, साँध छुट्याउनु इ राङ् फा:बाङ् गम्ती
फा:ती वे:चु Let's mark off this field with stones and
divide it.

फास्सा *v* फुस्काउनु, फुकाउनु इ फास्ती:आ योचाड: दोह्लो
खे:ना: I will open it and see what it is.

फाहसा स. क्रि. माछा मार्न दहको पानी खोल्नु, सुकाउनको
लागी सीप्ताक्साकाय: दुम्हान्को: ती: फाह्ती ल्होक्इ
Let's open up the pool to drain it.

फीङ् अ. मू. सुइँकुच्चा टाढो जानु यस्वा: भाव् फीड्त
क्रव्ताड:आ बन्ताङ् The wild-fowl husband suddenly
flew off to the forest.

फीतीसी *n* एक जातको रूख

फीतीसीमुसा *n* एक जातको च्याउ दोय्ङ:तो सी:ओ सीङ:सै
फीतीसीमुसा तेत्ती काव्हनानी The mushrooms are
pulled off the dead tree. Leutinus radicans

फीरीक्सा स. क्रि. बटार्नु युप्ती पान:ओ लाकाय: फीरीक्ती
फास्उ Untwist the tightly bound string and open it.

फीलीङ्गीला *n* एक जातको लहरो फीलीङ्गीलाको: पुन ल
हीक्ती बाङ्हाड: दान्ह्ती म्याङ् रय.ना:ईसी Stripping the
vine's bark and crushing it on a stone they rinse their
hair.

फीलीम:बाङ् *n* एक किसिमको ढुङ्गो फीलीम:बाङ् पेले:ती
आप्साकाय: पेना: Steatite rock is good for throwing
with a skimming motion.

फी:सा व. क्रि. कुहिएको, निम्न स्तरको, मक्किएको फीओ
कदव् आम्ह आन यहाक्ना: Food made from stale millet
is bitter.

फीहसा अ. क्रि. फैलनु, फिँजाउनु म्हे:माताड: राङ् जुदाले:
फीह्ती लन्ह्आ The fire spread out over the whole
field as it went up.

फुक्सा *v* जमीनबाट देखा पर्नु, उखेलनु, उखाड्नु सा: फुक्ती
थाआकाय् Breaking through the ground they
appeared.

फुगाङ् *n* रूखको टुप्पो

फुङ् *n* भाँडा (बफाउनेको लागि)

फुङ्सा 1) *v* छिचोल्नु, चढ्नु ओउ:को: जीरा तागा फुङ्ती
लन:नी Let us take it up through the evil spirit's lair.
2) स. क्रि. बफाउनु ओउ: यलुङ्को: ओय्क् फुङ्नानी The
Chyuri seed flour is steamed.

फुत्दुम् अ. मू. धुलाम्य फुत्सा: फुत्दुम् त कु.ना: म्हे.कु: ओय्ओ
लेखा: The air is dusty, like billowing smoke.

फुत्सा व. क्रि. फुस्रो, खैरो रङ्गको हुनु ओउ: वा: फुत्तो मुना:
That bird is brown.

फुत्सा: *n* धूलो हवदयाइखेइताडः लोन्तेसै फुत्सा: बुरुधै गुल हना:थै The younger sister followed her covering (the track) with dust.

फुन्सा स. क्रि. निकाल्नु, बाहिर पठाउनु; जन्माउनु नाङ्को: बुधी गलखा फुन्ना: When will your wife give birth?

फुन्हा स. क्रि. निकाल्नु, बाहिर पठाउनु; जन्माउनु
फुय् *n* जङ्गल

फुय्सा स. क्रि. डुबाउनु, पानीले ढाक्नु, जलमग्न गर्नु ती:इ कीम् फुय्आकान् Water covered the house.

फुरी: *n* ओठको कुनामा हुने घाउ (जूठो खाँदा आउने)

फुसा स. क्रि. निर्धक्क हुनु, निश्चिन्ता हुनु ओउ:नीस् फव:काय्याकाय: फुकाय्याकाय: आने पाय्हापा:च If the two are confident with each other. let them marry.

फु:सा स. क्रि. पोल्नु लेह्लम् त्युत्ती फु:उ Take out the internal organs and roast them.

फुस्सा 1) स. क्रि. बसाउनु, बिसाउनु (पिट्युबाट भारी), पिट्युमा बोकेको बच्चा फुकाउनु बुय्ती लात्ओ चो: गीङ्सै फुसने A carried child is let down from the back. **2)** व. क्रि. फस्टाउनु, हुर्कनु ओउ: डेती फुस्ती ताङ्हना: He slowly is reaching maturity.

फुह्वा: *n* बिहान सबभन्दा पहिले बास्ने भाले फुह्वा: गो:आ बेलाहाड: तोकार् दाह्सा बोड:नौ When the first cock crows the morning star is about to rise.

फुह्वा: गो:ओ

फुह्सा *n* बौरिनु

फुह्स्यारे: *n* बैसे

फुह्स्यारे:चो: *n* पहिलो बच्चा (जेठा अथवा जेठी) फुह्स् यारे.चो:इ आन दुख च्यव:नौ सबैकाय: जाङ्हसा खे:तो A first child has much trouble, he has to do things for everyone.

फेक् *n* **1)** कुचो चुह् जाङ्हती फेक्को: रोहाड: डात् इची मय्तो लपनानी Making the trap, a very little gum is spread on the grass flowers. **2)** अम्लिसो चुह् जाङ्हती फेक्को: रोहाड: डात् इची मय्तो लपनानी Making the trap, a very little gum is stuck on the grass flowers. Thysanolaena

फेक्कार् *n* पुच्छे तारो

फेक्सा स. क्रि. कुचो लाउनु, बढार्नु

फेड:सा स. क्रि. ठाउँ, बाटो दिनु फेड:नीङ्सी Make way!

फेङ्सा व. क्रि. खोक्रो हुनु, खुल्ला हुनु

फेन्सा स. क्रि. फुकाउनु, छोड्नु (बाँधेको गाईबस्तु), खोल्नु (नत्थी) ओउ:मेत्छ्या: फेन्ती ल्होक्उ Release that goat!

फेन्हा स. क्रि. टुक्रा पार्नु

फेप्सा अ. क्रि. फोका उठ्नु (ससानो)

फेर:सा अ. क्रि. फर्कनु, पूर्ववस्थामा आउनुबद्दै जानु, धेरै हुनु (जरा तथा छोराछोरी) ड्हाको: चो:काय: फेर:ती अरु चो: आमाइ लात्आकान् The mother had another child after the first one.

फेरी *adv* फेरि

फेर् *n* टाँगो (जालमा हुने) लौ डाइपाय् लाड: फेर्आ योआक्चाड: Right, I will first go and look at my net and rod.

फेर्दोम्ला *n* जालको तल्लो कुनादेखि टाँगोसम्म जोडिएको डोरी

फेल्बाङ् *n* आकाश फेल्बाङ्को: कार्लम् थेङ्सा खाय्ल The stars in the sky cannot be counted.

फेल्सा स. क्रि. खोल्नु (बाटो, किताब, गाँठो आदि), पाना पल् टाउनु बन्राङ्हाड: वाह्ओ बेलाहाड: ड्हा वाह्ओ मान्ताखेइ बन् फेल्ती फेल्ती स्याल्ती वाह्ना: When going through the scrub the first person goes opening up the track.

फेसा स. क्रि. छोड्नु, छुटाउनु, त्यागनु सय्क: रय्ती जा:इ ब्रान्त फेआकान् Fearing the porcupine, the panther let it go.

फे:सा स. क्रि. उछिन्नु, सर्नु, चल्नु ल्याम्हाड:मोतोर् फे:काय्ती वाह्ने Vehicles pass each other.

फेस्सा स. क्रि. पत्र पत्र पार्नु, चोड्ट्याउनु चाक्ओइ सय्क्काय: फेस्ती चाय्क्नौ Hard things chip the teeth.

फेह्(पाप्) *n* प्वाँख वा:पाय् फेह्पापुइ स्युङ्ती वाह्ने Birds fly with their wing feathers.

फेह्पाप् *n* प्वाँख

फोङ्नाय् *n* पगरी, फेटा

फोङ्ला *n* एक जातको झार

फोङ्सा स. क्रि. बेर्नु, ढाक्नु (टाउको) द्याङ्हमय:लम्इ फोङ्ला रोत्थै फोङ्ना:इसी The girls were picking the grass stalks and tying them around their heads.

फोताक् *n* कोपिलो (सिमलको) ग्रय्क्वा: सीम्बल् फोताक्काय: पक्ती जे:नाड: त दाय्हती ल्युङ्हती मुओ खे:तो The parrot was waiting saying "When the pods are broken I will eat it".

फोतालीस् *n* एक कसिमको पिलो

फोप् *n* फोको

फोप्टेक् *n* फलफूल (नेभारोको)

फोप्सा अ. क्रि. फोका (ठुलो) उठ्नु महे: यहुम:ओ पुन् फोप्ना:
Burnt skin blisters.

फोरो अ. मू. उज्यालो आउने

फोह्रसा स. क्रि. फुक्नु (हल्लासँग) महे:माताङ: फोह्रती
मुत्सामाताङ: बोड:नौ Blowing gently he sought to start
the fire.

फोल्याव:सा स. क्रि. फकाउनु, फुस्ल्याउनु, भुठो प्रशंसा गर्नु
चो:लम्काय: फोल्याव:ती काम् जाङ्गताकनानी Children
are encouraged, to get them to work.

फोल्सा स. क्रि. खोल्नु, उघार्नु (ढोका, भाँडा) कीमते:
जुगाङ्मा:ते: फोल्चा:जु Don't ever open the door!

फोसा व. क्रि. सुन्निनु, ढाडिनु ज्युम:ती चाक्ओ माय: ती:हाङ:
ज्यङ्ती फोती खाङ्गनानी Hard dried meat is steeped and
softened in water when cooking it.

फोस्सा व. क्रि. भुरिनु, खस्रो हुनु (सतह) गोय: पेतो फोस्तो
ओय:ना: The yams are of a light and friable texture

फोहसा स. क्रि. धेरैलाई पुग्नेगरि पकाउनु फोह्ती खाङ्ती
सबैकाय: भोरतीले: बय:सा खाय्नाँ Cooking plentifully
all can be amply fed.

फ्यान्मै स. क्रि. फुकाउनु, खोल्नु

फ्यार् अ. मू. आगोमा घुसाने राङ्को: छ्युत्लम् रोत्ती फ्यार् त
वाय्उ Push the field rubbish into the fire.

फ्यासा अ. क्रि. काममा छोटो आराम लिनु, बदल्नु, चल
लाहरूलाई गुँडबाट बाहिर राख्नु (माउले) तेन् काम् जाङ्गओ
फेती फ्याती मुइ Today let's stop work and have a
break.

फ्यास्सा स. क्रि. फट्कनु, टकटक्याउनु (हातले), उजाड्नु
कुत्तगन नाय् फ्यास्सा खे:तो The clothes should be
brushed off (with a hand)

फ्याह्कु *n* एक हातको नाप (कुहिनादेखि औँलाको टुप्पोसम्म)
ओउ: सीङ: सुम् फ्याह्कु मुना: That wood is three long
cubits in length.

फ्याहसा व. क्रि. हात खोलनु, कपाल Icf कोर्नु, पसानु म्याङ् प
याह्ती आल्ज Go with your hair combed.

फ्योप्सा अ. क्रि. फोको उठ्नु (लामो अण्डाकारको)

ब

बड: *n* ढुङ्ग्रो

बङ्करीक् *n* खोपिल्टो, खाल्डो (केही चीजबीज राख्ने ठाउँ),
धरापको प्वाल बङ्करीक् जाङ्गती गोय: त्युम्हआलाङ:
Making a hollow I stored the yams.

बङ्कीम:ला *n* ढ्याङ्ग्रोको बाँध्ने बेत

बङ्गु *n* पहिरो बङ्गुइ राङ्को: सा: बङ्गती आल:आकान्
The landslide took the soil away.

बङ्गसा अ. क्रि. पिहिरो जानु ओउ:हाङ:को: सा: बङ्गती
आल्ना: Over there the soil is slipping.

बजर्बाङ् *n* शालिग्राम

बजै *n* बज्यै

बन् *n* भार, वन

बन्दुक् *n* बन्दुक

बय:सा स. क्रि. दिनु, बेच्नु सीङ:को: पुन् वान:ती बय:ना:चु
Bring the bark they gave it to him.

बयाङ् *n* स्वर, बोली मेओ बेलाहाङ: ओउ:को: हाव्ने बयाङ्ले:
पेना: When singing her voice is beautiful.

बय्स ल्युङ्सा

बय्साक् *n* वैशाख

बर्स *n* वर्ष

बल *adv* अलि(कति), कम, थोरै, केही ओउ:को: कीम् बल
लोक्तो मुना: His house is somewhat distant.

बलचो: *adv* अलि(कति), कम, थोरै, केही ओ:हाङ: मीन्
बलचो: बेलाङ् द्याव्हओ रैस In that place there are not a
few termites.

बलम:आपा *n* मित बुवा, मित बा डाको: आपाको: क्वा
बलम:आपा त तोना: My father's bondfriend is called
bələm??apa.

बलम:आमा *n* मित आमा डाको: आमाको: क्वामु बलम:आपा त
तोना: My mother's bondfriend is called.bələm??ama.

बल्हसा अ. क्रि. जालमा पर्नु (चरा तथा चमेराहरू) लाडःहाडः
 वीनः बल्हआ त खे.या क्वाप्ती क्ला.नानी If a bat strikes
 the net it is flipped around and the bat brought down.
 बव्धाम्सीडः *n* एक जातको रूख
 बव्मै अ. क्रि. अस्ताउनु (घाम)
 बव्वा *n* माछा जाल्को मुजो
 बहीवाः *n* एक जातको चरा
 बह *n* जेठाज्यू, जेठान धावःलाड् आल्अ बह्लम् मह्लम् Go to
 dig, brothers and sisters-in-law.
 बह्आपा *n* ठूलोबुवा, मामा लौ बह्य हौ ल्होक्ताडःच So
 uncle, send your son with us.
 बह्रम्बी *n* बनको कन्दमुल, फलफूल
 बा वि.बो. साँच्चै न्याम् याह्आ बा The sun is setting indeed!
 बाक्गु *n* पिँडालु बाक्गुकायः न्यवःइ जे.सा न्युमःउलु Grubs
 do not like to eat the cultivated taro.
 बागलः *n* आरुको बोट
 बाडा बड
 बाङ् *n* दुङ्गो, चट्टान अक्ती ल्होक्चु इ बाङ्कायः Let's tip
 this stone and send it away.
 बाङ्कार्जाः *n* बनबिरालो
 बाङ्क्राय्कमयः *n* पातालका बासिन्दाहरू
 बाङ्खन *n* फोको, नसो (पेट र तिघ्रो बीचको कापमा हुने)
 बाङ्खन बाङ्आक्तीको मान्ता ऐनाः When groin
 swellings come a person gets a fever.
 बाङ्खेरः *n* दुङ्गाको चिरो, खोपिल्टो
 बाङ्तारे *n* एक किसिमको भाँडो
 बाङ्तीडः *n* माउसुली बाङ्तीडःइ मे.इ ने.नौ The gecko stings
 with its tail.
 बाङ्तुङ् *n* गुफा, ओडार
 बाङ्तेन्हमयः *n* पातालका बासिन्दाहरू
 बाङ्तोल् *n* गोलो परेको चट्टान बाङ्तोल् माल्ग लन्ह्ती गोय्ह्ती
 च्युडःती मुडोतो I had climbed on top of a large rock
 and was sitting there looking down.
 बाङ्त्युम्ह *n* उग्याएर खानको लागि घाँसपात वा अन्न संचय
 गरेर राख्ने पेटको एक भाग (गाईको) बाङ्त्युम्हपाय् स्या.कोः
 जे.गा तुङ्गा मन्ह्ओ थाव् The rumen is where cattle
 digest their food.
 बाङ्थोलःवाः *n* उल्लू
 बाङ्नान्तरी *n* भयाउँकीरी

बाङ्पीस् *n* चेप (दुई दुङ्गाको बिचमा)
 बाङ्बासरो *n* एक जातको फूल
 बाङ्रोप्सी *n* एक जातको रूख
 बाङ्ह्युङ् *n* दुङ्गेनी स्थान बाङ्ह्युङ् राङ्पाय् बाङ् ना.तो मुनाः
 In a rocky place there are many stones.
 बाङ्लम् त्योक्ती क्ल्योक्नाःक्ल्योक्सा अ. क्रि. जोर्नी मर्कनु
 बाङ्लम् त्योक्ती क्ल्योक्नाः Tripping on rocks causes
 sprains.
 बाङ्लोय्ह्मयः *n* पातालका बासिन्दाहरू बाङ्लोय्ह्मयःई
 कामःअकोः बाङ् लोय्ह्ती थ्युर्नानी The underworld
 spirits shift stones to flatten the surface.
 बाङ्ल्हयोबेःडाः *n* काभ्रे माछा Pseudocheneis sulcatus
 बाङ्वाः *n* बाज बाङ्वाःइ मुवा.कायः रुन.नौ The falcon
 chases off hawks.
 बाङ्सापरु *n* एक जातको विषालु साँप
 बाङ्सी *n* खमारी रूख Gmelina arborea
 बाङ्सुली *n* बाँसुरी, मुराली
 बाःचुनी *n* एक जातको चमेरो
 बाज्या *n* बाज्ये
 बाती *n* होइन त? ओउःजा वाःआ बाती ओउःजा वाःआ बा
 That was a bird wasn't it? It was indeed a bird.
 बात्सा स. क्रि. भाले लाग्नु, पोथीमाथि चढ्नु ओउः भाल्यवाःइ
 पोथीवा.कायः बात्नौ The rooster mates with the hen.
 बादालाङ्सा₁ स. क्रि. सप्को हाल्नु
 बादालाङ्सा₂ अ. क्रि. लडनु
 बादीङ् *adv* बीच, मध्य
 बाने₁ *n* बानी, चरित्र नाङ्कोः आमा एत न्याम् याह्तो दोह् बाने
 लेःनौ What is your mother's custom, (coming home)
 like this after dark?
 बाने₂ वि.बो. साँच्चै हो डोआनाडः बाने I am dizzy indeed.
 बान्छनःसा स. क्रि. काटकुट गर्नु ओउः भैसीकोः मायः तात्ती
 बान्छन.ती वे.आकानी The buffalo meat was cut up and
 shared out.
 बान्सा अ. क्रि. बारम्बार जानु वा गर्नु (असाधरण प्रकारले),
 असाधरण हुनु ओउः चोः आन क्लीः बान्नाः That child is
 defecating more than usual.
 बान्ह *adv* तेसी, सिधा अगाडि वेःताङ् डोय्ताङ् चीनःताङ् बान्
 ह्ताङ् त्यावःताङ् योनौ He looks to the left, the right, to
 the side ahead and above.

बान्हजाबी *n* जाबी, थैली (कम गहिरो)

बान्हमीक् *n* तेर्सो प्रकारले जोडिने आँखाको भिमिक

बान्हसा व. क्रि. सम्म हुनु, पाखातिर तेर्सो जानु ओउः ल्याम्लेः
बान्हती ज्याल्चतो The two went off around the
hillside.

बाप्सा व. क्रि. कम बोल्ने हुनु, सोचेर बोल्नु, इज्जत गर्दै बोल्नु
लयःकायः डामालो मान्ता बापती नो.नाः A person who is
not confident is slow to speak.

बाबस्राङ् *n* व्यर्थ

बाबा *n* बुवा

बाबाघाङ्घाङ् *n* माकुरो (लामो खुट्टा चुँडेको)

बाम्हारे *n* भमरो

बाम्हसा व. क्रि. प्रशस्त हुनु, स्याउँस्याउँ हुनु इ तीःहाङः आन
धोङः बाम्हनाः This place is swarming with frogs.

बाय्उला *n* जाललाई डन्डीमा जोड्न बाँधिने डोरी

बाय्क्सा स. क्रि. फकाउनु, विश्वास दिलाउनु, लोभ्याउनु, फुस्ल
याउनु तेन्लो बाय्क्आक्तीको पाय्हा युक् क्वा That day,
having persuaded him the monkey friend returned.

बाय्रालु *n* सुकेको मासु

बाय्सा व. क्रि. अल्छी, सुस्त हुनु, काम गर्ने मन नहुनु ओउःपाय्
काम् जाङ्हसा ग्याल आन बाय्नाः He is unwilling to
work, and very slow.

बाय्ह बाय्ह

बाय्हर *adv* बाहिर नाङ् बार् बाय्हर ज्याल्नाः बीतीक् डामा
वाङ्नाङः As soon as you go outside the fence I will
come.

बारुनारो *n* एक जातको फूल

बार् *n* गारो, भित्तो नाङ् बार् बाय्हर ज्याल्नाः बीतीक् क्रव्च As
soon as you go outside the fence let us two flee.

बाल *n* बैसी, तराई

बालाङ्ग *n* कालीकाठ *Myrsine semiserrata*

बालाबोवाः *n* एक जातको चरा

बालो *n* बालो

बाल् *n* पाखुरो

बाल्नाप्लेक् *n* हातखुट्टा

बाल्याङ्गा *n* खुट्टा खुम्चिएको

बाल्सा स. क्रि. राम्रो हेरचाह गर्नु, दया गर्नु ह्यात् मान्ताकायः
बाल्ती स्यास्सा खेःतो An orphan child should be
carefully brought up.

बाल्हसा अ. क्रि. अरूमाथि भर पर्नु, आश्रित हुनु, काम छोड्नु
आमापानीस् चोःकः बाल्हनाःच The parents depend on
their child.

बाव्मारो *n* एक जातको पहेलो फूल फूलने रूख

बासा अ. क्रि. राम्नु (गाईभैँसी) स्याः योङ्क्राय्ती बानै Cattle
low with hunger.

बाःसा अ. क्रि. घोटो पर्नु, घुसुक्क बस्नु (जीउ खुम्च्याएर र
टाउको निहुऱ्याएर भ्मटन लागेभैँ), निहुरिनु जाःपाय् ल
युङ्हती बोर्ती एनःती बाःतीताङःआ मुआ The panther
waited, lying curled up with its head down.

बास् *n* छेउ, किनार

बास्सा स. क्रि. छेउ बनाउनु, बिट मार्नु, बुन्न सिद्ध्याउनु
ओउ.इ जाबी बास्नौ She is finishing off the net-bag.

बाहार् *n* तराई स्यालुङ्कोः नीक्तो रापाङ् बाहार्कोः धाह्तो
हाह्पन The cold wetness of the highlands, the hot
dryness of the lowlands.

बाह्सा अ. क्रि. बामे सर्नु, घस्रनु; घाँटी दुख्नु चोः सा.हाङः
बाह्ती वाह्नाः A child crawls on the ground.

बीक्पुः *adv* छ वर्षपछि

बीक्से *adv* छ दिनपछि

बीघा *n* बिघा

बीःडाः *n* गोंच माछा बीःडाः मुस्कोः चोः ले.आः त तोनानीः
The bi?ja? fish is the cloud's offspring, they say.
Bagarius bagarius

बीभ *n* हाड (बाघको)

बीदीःसा व. क्रि. डराउनु, लजाउनु, अनिच्छुक हुनु डाकायःतेः च
यादीःसीःतो बीदीःसीःतो सुतेः दोह्तेतेः नोःनै You who
challenge me, embarrass me who are you, what do
you say?

बीनसा स. क्रि. सम्भनु, कल्पनु मीह्ओ चीस्कायः बीनाक्तीको
ची.सा खाय्नौ By thinking back, the (whereabouts) of
lost items can be known.

बीनालः *n* पीडा एत ताङ्हओ बीनालः पाव्हआलाङ् I am
suffering from such an affliction.

बीन् (गोयः)

बीन्चीरीस् *n* गाईको भूँडी, पत्रदार

बीयाचोया *n* बियाँ

बीरा *n* हतियार, तरवार इ बीरा थोङ्हपाय् नाःल योसाकायःपाय्
ओउः बीराकोःपाय् गेराय्लोःकोः गुकोः मात्माः बीरालेः स
याव्मानाः In the real world the weapon does not exist,
it consists of geray grass, taro leaves.

बीरामी *n* बिमार

बीरीम् *n* टोकरी

बील *n* एक जातको भार

बीलीक्सा: *n* माटो (सेतो) बीलीक्सा: चेन:बाङ्को: माल्ग

ना.ना: The white soil is on top of the bedrock.

बी:सा अ. क्रि. ढुकेर बस्नु, टाउको भुकाउनु एत बी:ती

मुआलाङ: I was hiding like this.

बीस् सङ्. बीस

बीस्सा स. क्रि. टाल्नु, मान्द्रोमा नयाँ चोया थप्नु ओउ: खाङ्सा

लाव:काय: बीस्ती योर्मालो जाङ्हउ Mend that cooking

mat (for steaming) so it does not leak.

बीहबार् *n* बिहीवार

बीहान *adv* बिहान

बुगा *n* पटुका, बोक्ने लुगा; उद्गम स्थल

बुदु *n* एक जातको बोट

बुदुनाडा: *n* बुधुना genus Gambusia

बुधबार् *n* बुधवार

बुधा *n* लग्ने, बुढा आमा र आपा बुधा बुधी स्याव्ती ज

याल्ना:च The parents were well on into old age.

बुधाज्युवा: *n* एक जातको चरा

बुधी *n* स्वास्नी, जहान, बुढि

बुन्सी *n* एक जातको रूख (रगत जस्तो चोप हुने) बुन्सीसीङ: त

तोना: इहा लीमुरुङ्सीङ: खे:तो It is called the buns

tree, before it was the limurun tree.

बुन्हतुङ् *n* एक जातको मौरी बुन्हतुङ्पाय ब्रक्त सा: घाङ्हाङ:

याक्नै The bees live together in a hole in the ground.

बुम् *n* डाँडा, थुम्का, ढिस्को इ:ताङ्मा घोदुङ् ओउ:ताङ्मा बुम्

Here are valleys, over there are hills.

बुम्हलाय्पा *n* अकाशको देवता योहन्मदीन्को: ल्हाव्हलाय्मा र

बुम्हलाय्पा बुम्हकाय्ना:च The hlawhlayma and

bumhlaypa of former times are close together.

बुम्हसा *v* खप्ताएर हुनु, खप्ताएर लाउनु (भारी, लुगा) हव्लम्

बुम्हती एन:नै Children sleep under a cover.

बुय्सा स. क्रि. ढाडमा बोक्नु ओउ:इ कमाकाय: बुय्तीताङ:

लात्आकान् He carried his brother's wife on his back.

बुर:सा स. क्रि. दुलो बनाउनु, सुरुङ् खन्नु लय:को: कीम्

जाङ्हसाकाय: यु:ङ् बुर:नौ To make its own house a rat

burrows.

बुर:सा: *n* खनेर निकालेको माटो यु:ङ् बुर:सा: बुरुती क्ला:नौ A
rat throws out piles of diggings.

बुरु संयो. तर, बरु लेखसा ची:नाङ: पु:नीस् बुरु जान्चा:च I do

know how to draw, but the two brothers will scold.

बुरु:सा स. क्रि. माटोले छोप्नु हव्द्याङ्इ वय:काय: फुत्सा:

बुरु:ती गुल्हआकान् The younger sister followed,

covering the blood with earth.

बुर्बात् *n* उत्तर

बुसा स. क्रि. बुई गर्नु (बालबोलीमा) ओव: चो: बुती लातुउ

Carry the child on your back.

बुस्सा स. क्रि. पिठ्युमा बोक्नु अमाइ चो:काय: बुय्ती बुस्ती

लात्नानी A mother puts a child on her back and

carries it.

बुह्राय: *n* गर्मी र सुख्खा, पातहरू पहेँलो हुने समय बुह्राय: लन्

हना: हापन: वाङ्ती सीङ:लो: मात् यार्ना: When the heat

risers the hot winds come and the tree leaves go

yellow.

बेङ्कुती(वा:) *n* भिँगवा चरा

बेङ्गे *n* एक जातको भ्यागुतो बेङ्गे सा:हाङ: याक्ना: The

frog lives in the ground.

बेङ्हसा व. क्रि. पत्र पत्र पार्नु, टुक्रा पार्नु (गाग्रोको घेराबाट)

ओउ: पोम् बेङ्हती वाय्अ That pot is badly chipped.

बेज *n* एक कीसीमको बिरालो जस्तो जनावर (भाँक्रीको साथी)

वे:दोको:मा डोय्दोको:मा वाहीम: बेज ना:चा:इ व

वाप्आकाचु On the left and on the right the spirit cat

sisters were entrapping it.

बेत्वा: *n* फिस्तो चरा

बेत्सा अ. क्रि. उम्कनु, सुईकिनु, फुत्कनु, भागनु, ऋण मुक्त हुनु

ओउ: क:स्या: बेत्ताङ:आ खाय्ताङ:उलु The deer

struggled to get free, but it could not.

बेत्सी *n* पैयुँ रूख

बेन्द्याव्सा स. क्रि. पट्याउनु, दोब्याउनु नाय् बेन्द्याव्ती गम्सा

खे:तो हान् हान् त पेल Clothes should be kept folded,

being crumpled is not good.

बेन्सा अ. क्रि. छुट्नु (हिरासत, जेलबाट) दोह् हाय:ती डीइ

बेन्ताक्मय: ? Why should we let her go free?

बेर् *n* एक जातको भार

बेर्न्याम: *n* एक जातको फट्याङ्ग्रो

बेर्स्यान: *n* एक जातको भुसिल्कीरो

बेल:सी *n* बेल

बेला *n* बेला, समय, अवसर

बेलाङ्ग *n* इलाका, क्षेत्र डापाय् लयःकोः बेलाङ्ग योलाङ्ग ग्ल
युङ्गहनाङः I will go out to see our own territory.

बेलाङ्ग *vi*. ज्यादै बेलाङ्ग ताङ्गहो योम् च्यवःआलाङः I saw a
very large bear.

बेलेङाः *n* महेङ्गा माछा

बेल्ह *n* डाँडाको चुचुरो ओउः दुलुङःकोः बेल्ह बेल्हकोः ल्याम्
आल्अ Go on the track skirting the top of the ridge.

बेल्हल्याम् *n* डाँडाको टुप्पोको बाटो

बेल्हसा अ. क्रि. डाँडा नाघ्नु, डाँडाको चुचुरो नजिकै जानु
उताङ्तेः बेल्हती तोन्चाः When going along the ridge
don't fall over the edge!

बेसा अ. क्रि. कराउनु (गाईको बाच्छा) योङ्क्राय्ती स्याःकोः
चोः बेनाः Being hungry the calf bleats.

बेःसा व. क्रि. पातलो साः गाःहाङः बेःनाः गाःहाङः दुन्नाः त
योचाङः I will see where the soil is thin and where it
is thick.

बेसेङ्ग *n* टोकरी तुङ्ब्रेन् बेसेङ्ग लात्तीताङः वाङ्गआ The
tunbren demon came carrying a basket.

बेस्काङ्ग *n* पीठो

बो *n* वन

बोगाङ्ग *n* नरकजस्तो पोहोर ठाउँ

बोङःकःसा अ. क्रि. घिच्नु बोङःकःती जेःउ Scoff it up.

बोङःसा स. क्रि. खोज्नु; गर्न थाल्नु डाइ सीङः बोङःचाङः I
will look for wood.

बोङ्गो *n* केराको बुङ्गो मय्सायःकोः बोङ्गो तात्अकान् He
cut out of the banana flower.

बोङ्सा व. क्रि. ठूलो कन्द हुनु यार् होक्साःहाङः गोयः बोङ्नाः
The yellow fine earth yams have large tubers.

बोङ्हसा व. क्रि. टुक्रिनु, पत्र पत्र हुनु (धार) राय्गाम्सय्क्
बोङ्हधै वाय्न् The milk teeth are shed (lit. break off)

बोछनःसा स. क्रि. बाँड्नु, भाग लगाउनु

बोत् *n* बोट

बोद्योल्योङःसा अ. क्रि. लम्पसार पर्नु थलथलिनु, लर्कनु
फटफटाउनु

बोनःयोङ्क्लीः *n* आन्द्रोको अन्तीम अङ्ग

बोनःसा व. क्रि. मोटो हुनु (बेलनाकार बस्तु) इच्युक् कय्क्
बोनःतो Its neck is this thick.

बोन्दा वि. बेलनाकार, डोलो ओउः डाःकोः तालाङ्ग बोन्दा
That fish's head is cylindrical.

बोप् *n* शङ्खेकीरो, घुँगी कीरो दुडाःताङः मोम्कायः दालः र
बोप्ताङः लयःनीस् पय्क्चाःकायः बयःआकाचु The
couple gave the younger sister minnows, and
themselves worms and snails.

बोप्प्राय्क्सीङः *n* पङ्के शिरीष Albizia juilbrissu

बोःबुधी *n* बच्चा जन्माउने अवस्था पार गरिसकेकी स्वास्नी
ओउः मोम.चोः बोःबुधी स्याव्अ That woman is past
child-bearing.

बोमःसा स. क्रि. ढाक्नु, छोप्नु, भित्र राख्नु लयःकोः नाय्छ
युम्डताङः बोमःतीताङः जय्क्आकान् She trapped it
under her skirt and bit on it.

बोम्बोलोय्दुम् *n* सलकी डाँडो

बोम्सा स. क्रि. मुर्छा पार्नुआन्ड जीक्ओ मान्ताकायः बोम्नौ An
evil spirit causes a sick person to become
unconscious.

बोर्नाय् *n* कम्मरमा बेरेका लुगा

बोर्पुन् *n* बोसोको लुँदो द्युन्ओ मान्तालम्कोः बोर्पुन् वाङ्नाः A
heavy person get rolls of fat.

बोर्सा व. क्रि. घुँगरिनु, गुजुल्टो पर्नु आयलारुइ मान्ताकायः
बोर्ती युर्ती सात्नौ A python wraps itself around a
person and, squeezing, kills them.

बोलो *n* बलो

बोसा स. क्रि. बाँड्नु, भाग लगाउनु मायः फुःती माहा पेतो
लोःहाङः बोउ Roast the meat and divide it carefully on
leaves.

बोस्योलःसा स. क्रि. धुइरनु, सँगै हुनु वा रगड्नु ओउः डाःलम्
लयःमयःलेः आङ् बोस्योलःकाय्ती साङ्हती वाह्ने The fish
move around together in a shoal.

बोहर् *n* बन

बोहारी *n* बनको कन्दमुल, फलफूल बेलाङ्गहाङःबोहारी जेःसा
दो.नाः In a foraging area forest foods are available.

बोह्मय व. क्रि. हुनु

बोह्लाया् *adv* सम्बृद्ध, उन्नतशिल दीङ्धनीलम्इ सबै थोक्
ओह्लाया् बोह्लाया् जाङ्गहआकानी The gods created all
things.

बोह्हायःसा अ. क्रि. सप्रनु, सम्बृद्ध हुनु

ब्याङ्ग *n* पाहा, ब्याङ

ब्याम्ह्मै अ. क्रि. हराउनु

ब्यालःमाङः *n* अर्थहिन सपना

ब्यालःज्यौ *n* बकम्फुस

ब्यालःल्याम् *n* भुलेको बाटो

ब्यालःसा₁ व. क्रि. अर्थहिन, अशुभ हुनु (सपना) डाइ व
यालःलाइ तोसा खाय्दल I cannot revoke the (blessings)
I spoke.

ब्यालःसा₂ स. क्रि. पुछ्नु, फोहोर लगाउनु कुत्हाडः नेहक्लीः व
यालःआकास He wiped snot on his hand.

ब्याल् *n* बन्चरो

ब्याव्सा अ. क्रि. बढ्नु, प्रचुर मात्रामा उब्जनु मयःसायः आन व
याव्ताकनौ The banana is caused to be prolific.

ब्यासा अ. क्रि. चकचकाउनु, बेचैन हुनु, लोसो भएर काम गर्नु

ब्यास्सा अ. क्रि. फुट्नु

ब्याह्सा अ. क्रि. डुल्लु, घुम्नु (उद्देश्य सहित), टहल्लु, भौँतारिनु
(बाटो हराउँदा) ल्याम् ब्रेःती ओःहाडः ब्याह्ती वाह्ती मुआ
Mistaking his way he was wandering about.

ब्युक्सा स. क्रि. आँला चाट्नु वा चुस्नु तुमः खुदु ब्युक्ती लेम्
ह्नाःस Honey is licked off the fingers

ब्युरसा व. क्रि. बटुलिनु, भुप्पा पर्नु (फलको) गजप् पेतो
सायःताडः ब्युरती मीन्ती मुनाः How good the fruit was,
ripening in bunches!

ब्योड्हासा अ. क्रि. तन्काउनु (आड)

बग्र्यासा व. क्रि. फराकिलो हुनु दुड्ओ मक्य् दुन्हतो खेःल
बग्र्यातो पेतो स्याव्आ Growing corn is better widely
spaced, not close.

ब्याकाजाबी *n* जाबी (ठूलो) ब्याकाजाबीहाडःपाय् ना.तो जे.गा
आल.नाः A large netbag takes much food.

ब्यान्ह्चीक् *n* बिफरको दाग ब्रोम्ह्इ डायःओ मान्ता ब्यान्ह्चीक्
दाम् त मुनाः A person who has had smallpox has
pockmarks.

ब्यान्ह्सा व. क्रि. चर्कनु, फुट्नु (पित्तलको भाँडा) जा.कोः सनःइ
मान्ताकोः नो ब्यान्ह्ती वाय्नाः A person's nose is torn
by a leopard's claws.

ब्याय्सा व. क्रि. पातलो हुनु, फराकिलो हुनु

ब्यास्याङ् ब्रस्यङ्

ब्योक्सा व. क्रि. फुल्लु ओउ.कोः म्याङ् ब्योक्आ Her hair is
greying.

ब्रक् अ. मू. सँगसँगै, बराबर ओउःत खेःयापाय् ब्रक्आः आल्च
In that case let us return together.

ब्रक्सा अ. क्रि. सँगै गर्नु, सँगै हुनु, बराबर हुनु ओउःनीस् सुमा
ताड्हतोलेः ब्रक्नाःच The two are both equally big.

ब्रङ् अ. मू. समकालिक, एकै समयमा ब्रङ्त न्याम् स्याङ्ओ र
दाह्माताडःआ Right at daylight he arrived.

ब्रङ्न्याम् *n* सूर्योदय

ब्रदक्सा अ. क्रि. गुडनु (ढुङ्गा)

ब्रःन्याम् *n* एकसासि पर्ने पानी ब्रःन्याम्इ मान्ताकायः रेन्हतोलेः न
यात्ताकनौ A sudden downpour quickly wets people.

ब्रन्सा अ. क्रि. फुकाल्लु, फुत्किनु आय् पानःओ लावः ब्रन्ती
वाय्सा खे.तो Old ties on a mat must be broken.

ब्रह् *n* आँला इ कमाखेकोः कान्छी ब्रह्हाडः सुत्ता
छीत्आकान् He tied a thread onto the sister-in-law's
little finger.

ब्रःल्लुङ् *n* दोमन, अलमल्याइ; अकमकिएको (मन) ब्रःल्लुङ्
ना.ओ मान्तापाय् दोह् जाङ्हओमा वह्क्सी.ल A muddly
person has not known how to do anything.

ब्रःसा *v* अलमलिनु, अकमकिनु ओःहाडः ब्रःती गाय्हाडःका
ल्याम् ब्रेःती ब्याह्ती वाह्ती मुआ Being confused there
he missed his way and was wandering.

ब्राः(आम्ह) *n* खोले, फाँडो ब्राःआम्हपाय् जीक्ओ मान्ताकायः
बय.सा खे.तो Soup should be given to sick people.

ब्राक् अ. मू. सँगै हिँड्नु (खुट्टाको चाल एकै गरेर) ब्राक् ब्राक् त
ब्रक्तलेः वाह्नाच The two march in unison.

ब्राडःसा स. क्रि. सँगै गर्नु, पछ्याउनु, नक्कल गर्नु, सँगै राख्नु
ओउःनीस् ब्राडःती मेनाःच The two are singing together.

ब्राड्सा व. क्रि. मिल्नु, सँगै हुनु, बराबर हुनु, सन्तुलित हुनु
सीडः ब्राड्तो पान.ती लात्नानी They carry the wood
evenly bound together.

ब्राड्ह अ. मू. एकै मन हुने नीची ल्लुङ् ब्राड्ह स्याव्नाच We two
are lik-minded.

ब्राचा *n* दाग, थोप्लो

ब्राज्यु *n* दाग, थोप्लो (चिलाउने) ओन्कायः नाय्क्ती
वाह्आक्तीको आङ्हाडः ब्राज्यु थानाः After brushing
through thatch grass itchy spots appear on the body.

ब्रात् *n* एक जातको कमिलो (ठूलो, पहेँलो, टोक्ने) ब्रात्इ आन
तुमः जे.नौ The ants often eat bees.

ब्रादा ब्रद

ब्रान् अ. मू. छोड्ने ओहाडःसै उया चन्ड कस्याकायः ब्रान्तताडः
फेआथै Then the crab left off (holding) the deer.

ब्रान्सा अ. क्रि. फुक्लनु, फुस्कनु

ब्रान्हासा अ. क्रि. फुक्लनु, फुस्कनु

ब्रायड:सा अ. क्रि. सँगसँगै कराउनु, सँगसँगै बजाउनु ओउ: पान् देनीस् ब्रायड:ती भयाना:च The two shamans drumbeat in unison.

ब्राय्हासा अ. क्रि. पोख्नु, छरिनु, दुई दिशातिर जानु मकय ग्राय् ह्ओ बेलाहाड: ब्राय्ही कालाम् When grinding corn do not let it spill over the edge.

ब्राव्सा व. क्रि. ठूलो, अग्लो, लामो हुनु इ थोम्हको: याङ्माय: इचीच्युक् ताङ्हतो इचीच्युक् ब्राव्तो खे:तो The meat of the leg was this large around, this long.

ब्रा:सा व. क्रि. खोले पकाउनु

ब्रास्चाक् अ. मू. गच्चा हुने (फलफूल)

ब्रास्सा 1) व. क्रि. मिसिनु, अलमल हुनु ओउ: साय: ब्रास्ती साय:ओ मुना: Those seeds are of mixed (colours).

2) अ. क्रि. पहिलाकै घटना सपनामा फेरि देख्नु, डरलाग्दो सपना इ हौ योह् आन ग्रीन:ताक्आकानी यादो तेन् आन ब्रास्धै ज्या:आ एन:ओ बेलाहाड: They must have scared this child yesterday, today he is dreaming of this and crying in his sleep.

ब्राह्सा स. क्रि. टुक्रा हुनेगरि काट्नु

ब्रीङ्हचीकी *n* ठाडो, ठिङ्ग उभिनु (सानो र राम्रो आकारको हुने)

ब्रीङ्हसा व. क्रि. जहिल्यै पनि कसैको साथमा रहनु, पछिपछि लाग्नु डाकुस् ब्रीङ्हती वाह्सा भाक्ना: (He) always wants to go about with me.

ब्रीजाबी *n* जाबी, थैली (ठूलो); फराकिलो जाली भएको जाबी
ब्रीत्वा: *n* एक जातको चरा

ब्रीन:सा व. क्रि. कोपिला हुनु, पेटभित्र अण्डा लाग्नु वा:उम् तुक् ब्रीन:ना: The hen has unlaidd eggs.

ब्रीन्दुङ्साय: *n* एक खालको फलफूल

ब्रीन्दुङ्सीड: *n* एक जातको पहेलो फुल हुने रूख

ब्रीन्हासा व. क्रि. मोटो, मोटो, बाक्लो (डोरी, लुगा)

ब्रीबन् *n* घना जङ्गल (बोटबिरुवा पहिले कहिल्यै नकाटिएको)
ब्रीबन्हाड: ब्राव्ओ सीड: मुना: A virgin forest has large trees.

ब्रीलाड: *n* फराकिलो जाली भएको जाल

ब्रीसा व. क्रि. फराकिलो हुनु (जालको जाली)

ब्रुक्वा: *n* एक जातको चरा

ब्रुदु(ती:) *n* सिमसिम पानी तेन्पाय् ब्रुदुती: ह वाआ Only light rain fell today.

ब्रुदुसा स. क्रि. सिमसिम पानी पर्नु

ब्रुन:सा व. क्रि. जीउमा काँडा उम्रनु, सिरिङ्ग हुनु डाकाय: आन न्याम्भ्युङ् ब्रुन:ना:ताड: The cold gives me much goosepimples.

ब्रुन्हासा व. क्रि. मोटो, बाक्लो (डोरी, लुगा), ठूलो (जाबी), पोटिलो (अन्न) हुनु

ब्रुम्सा व. क्रि. न्यानो हुनु इच्युक्सै ब्रुम्ओ थाव् घाह् डा गा:ताङ् दो:चाड: Where might I get a warmer place than this?

ब्रुस्सा व. क्रि. फुस्रो पार्नु, खरानी दल्नु खेन्हाड: साती: ल यान:मा:त म्हे:मुत् ब्रुस्ती ल्यान:ती मुओ Without rubbing on oil she rubbed ash on her face.

ब्रे *n* औँला

ब्रे: *n* औँला

ब्रेक्सा अ. क्रि. पट्किनु (मकै) ओउ: मकय् ब्रेक्ती भेस्ना: The corn pops and explodes.

ब्रेड:ताक:सा स. क्रि. स्थिर पार्नु

ब्रेड:सा व. क्रि. ढेपाढेप गर्नु, ढेप्नु ओउ:नीस् ब्रेड:तीले: च युड:ती मुआकाच The two squatted side by side.

ब्रेन:सा स. क्रि. चिमोट्नु युस्ना:ताड: ब्रेन:ना:ताड: चुय क्ना:ताड: I am tickled, pinched and tweaked.

ब्रे:सा अ. क्रि. भुल्नु, गल्ती गर्नु, बिराउनु, चुक्नु, भुक्किनु ओ:हाड: ब्रे:ती गाय्हाड:का ल्याम् ब्रे:ती ब्याह्ती वाह्ती मुआ Being confused there, somewhere he took the wrong path and wandered around.

ब्रेस्सा व. क्रि. दुई भागमा बाँडिनु (हाँगा) नाक्को: ले पेल ब्रेस्तोले:आ: The serpent's tongue is not good, it is divided.

ब्रेह्ल्याम् *n* दोबाटो

ब्रेह्सा व. क्रि. छुट्नु, फाट्नु (हाँगो, बाटो); बिरोधमा हुनु, भ्रम पार्नु

ब्रोक्मै स. क्रि. हटाउनु, निर्मूल पार्नु

ब्रोक्सा₁ स. क्रि. पछार्नु डाइ ओउ:काय: ब्रोक्आलाड: I threw him down.

ब्रोक्सा₂ व. क्रि. हल्का फुल्नु (कपाल) ओउ:नीस् नीस्पय् क्चा:मा: म्याङ् ब्रोक्तो खे:चतो म्याङ् भाम् होन:थो:लओड: तताड: खे:चतो The couple had greying hair, white streaked.

ब्रोत्मान: *n* **1)** फिरफिरेको बोक्रा **2)** एक किसिमको बोक्रो (धागो बनाउन प्रयोग गरिने)

ब्रोत्सी *n* फिरफिरे रूख Acer oblongum

ब्रोम्ह *n* बिफर

ब्रोहलावः *n* एक जातको जनावर (सेतो निगाले?)

बलकन्याम् *n* अस्ताउने घाम; पश्चिम वलकन्याम्सै थे:तोक्
बेलाहाडः सुक्र उच्युक् ह तोलना: When it appears in the
west Venus is this small only.

बलक्सा अ. क्रि. उतातिर नागेर जानु, पर्नु ताङ्हाओ वीनः व
लक्नाः दा A large bat has brushed past the net.

बलजक् अ. मू. चम्कने

बलनसा अ. क्रि. दाँत र गिजा देखाउनु (हाँस्दा) ओउः नल् व
लन्तो डी:ना: He grins, showing his gums.

बलरसा स. क्रि. आन्द्रा तथा भुँडीभित्रको लादी निकाल्नु;
सुँगुरको अण्डकोश निकाल्नु तुक्पुन् बलरती त्युत्नानी The
stomach is forced out.

बलवसा स. क्रि. उल्टाउनु, फर्काउनु

बलसा अ. क्रि. दाँत देखाउनु (हाँस्दा) नाङ्जा आनते:आ वलना:
You are really showing your teeth.

बलाङ्ग₁ अ. मू. ढ्याक्क ल्याम्हाडः वलाङ्ग सीडः न्यास्आकान्
He laid the tree flat on the path.

बलाङ्ग₂ *n* छानाको पाखा इ मीओखे पोय्ह इ घोक्ओखे वलाङ्ग
The smaller is the end roof section, the longer is the
side one.

बलाङ्गधाडः अ. मू. लम्पसार पर्नु

बलाङ्गसा स. क्रि. काठ ताछ्नु (बसिलाले) सीडः
ओल्आक्तीको वलाङ्गआक्तीको लात्नानी After felling
the tree and chopping out planks, they carry it.

बलाङ्गह(सीडः) *n* फल्याक, ढोका, द्वार

बलाजाना: अ. मू. बाउने (मुख) बलाजाना: त म्होताडः गाना: Its
mouth was gaping.

बलाय्क्सा *v* मन नपराउनु ओउः मान्ताकः डा वलाय्क्नाडः I
find that person disagreeable.

बलाय्ङ्सा अ. क्रि. उछिट्टिनु

बलावसा स. क्रि. उल्टाउनु, फर्काउनु

बलीङ्सा व. क्रि. भरी हुनु, भर्नु ओउः पोम् वलीङ्सा That pot
is full.

बलीबली अ. मू. टिलिक्क (दाँत) वलीबलीत सय्क् प्लीङ्हती
मुनै Their teeth were shining white.

बलीसा अ. क्रि. दाँत देखाउनु (खिस्स हाँस्दा)

बलीस् अ. मू. दाँत नदेखाउने (खिस्स हाँस्दा) वलीस् त डी:ना:
He grins.

बलु *n* गन्ध वा.मायः बलु त सय्ङ्ना: Bird meat smells bad.

बलुङ् अ. मू. ढ्याम्म वलुङ् ध्याकुम:त धोका फोल्आकान् He
flung the doors open.

बलुर अ. मू. सल्याडबल्याड (भाडीतिरबाट) वलुर त सीडः
फेल्लाङ् दाहना: It came crashing through the trees.

बलुसा₁ अ. क्रि. दाँत अलि देखाउनु (खिस्स हाँस्दा)

बलुसा₂ स. क्रि. भार उखेल्लु, पन्साउनु (हातले) ओउः राङ्को:
बन् बन्ती गम्उ Root out the weeds of that field.

बलुस्सा *v* भूतप्रेत आकर्षित हुनु मायः फु:आक्तीको लान् व
लुस्ती वाङ्ना: After roasting meat an evil spirit is
attracted.

बलेक् *adv* पातलो, थेप्चिएको बी:डा:को: तालाङ् वलेक्
इचयुक् घोक्ना: The catfish's head is flattened (and)
this wide.

बलेक्बाङ् *n* ढुङ्गो (पत्रेदार) बलेक्बाङ् पेले:ती आप्साकायः
पेना: Flat rocks are good for throwing with a
skimming motion.

बलेङ् *n* छालाको मुजा

बलेन्हसा अ. क्रि. निशाना चुक्नु बाङ् आप्ओ बेलाहाडः ओउः
सीड:कायः डाइ बलेन्हती डाय:डल When I threw a stone
I missed the tree.

बलेव:सा *v* दिक्क लाग्नु, हैरान् हुनु, पट्यार लाग्नु, वाक्क हुनु
(पाहुनाहरू घरिघरि आएकोले), दु:ख लाग्नु काम् जाङ्हदा
जाङ्हदा वलेव:आलाडः After working and working I
was disheartened.

बलेवसा व. क्रि. लुत्रुक्क हुनु, भोलिनु ती:वाआक्तीको
सीड:को: मात् आन बलेव्ना: After rain tree leaves
droop.

बले:सा अ. क्रि. उक्कनु (कपाल)

बल्ययसीमी *n* एक खालको गिलो माटो बल्यसीमीहाडः आन बल
यती तोन्ओ सा: मुना: In a soft hillside there is much
flowing soil.

बल्यरसा स. क्रि. आन्द्रा भुँडी निकाल्नु

बल्यव:सा *v* पट्यार लाग्नु

बल्यवसा व. क्रि. लुत्रुक्क हुनु, भोलिनु ती:वाआक्तीको
सीड:को: मात् बल्यव्ना: After rain tree leaves droop.

बल्यसा व. क्रि. भिज्नु (माटो), चिप्लिने हुनु आन ती:
वाआक्तीको सा: न्यात्ती भयान्ते बल्यती ल्हेक्तो स्याव्ना:
After much rain the wetness makes soil soft and
slippery.

बल्यसा: *n* एक खालको कमलो माटो,कमेरो

बल्यात्सा अ. क्रि. बाला पसाउनु इहा चव् बल्यात्आकना:

First the cornsilk is formed.

बल्यानःसा अ. क्रि. दोहोज्याउनु, पहिलेको कुरा सम्झाउनु

बल्यान्सा व. क्रि. वाकवाक लाग्नु

बल्यावःसा √ पटचार लाग्नु, भयाउ लाग्नु कीम्को: मान्ता
सबाय् जीक्ती आपा ह सेल: योती लीह्ती वल्यावःआ If all
the household are sick and only the father is well, he
watches, sad and disheartened.

बल्यासा₁ व. क्रि. मनतातो, फिक्का, खल्लो न्याम् रावःती भया-
ते ती: बल्यातो स्याव्ना: With the hot sun the water
becomes warm.

बल्यासा₂ अ. क्रि. देखा पर्नु, निस्कनु (सानो जव्नु)

बल्याःसा √ पटचार लाग्नु, भयाउ लाग्नु आन मान्ता
जीक्आक्तीको कीम्को: मान्ता बल्याःती मुनै After many
have become sick the household members are
disheartened.

बल्युस्सा √ भूतप्रेत आकर्षित हुनु

बल्योन्घोङ् अ. मू. निस्कने (खर)

बल्योसा व. क्रि. मनतातो, फिक्का, खल्लो ती: बल धाह्ती
मुना: बल्योना: The water is somewhat warm, it is tepid.

बल्योःसा √ धेरै हुनु, पटचार लाग्नु, दिक्क लाग्नु बल बल जे:गा
ना:याकाय: नीस्चाक्काय: वल्यो:तोले: If there is a little
food it is more than enough for the two of them.

भ

भडःसा स. क्रि. फुट्नु, फुटाउनु डाको: लाङःकाय: कय्वाङ्

भडःआकान् The Bulbuls broke through my net .

भङ् *n* आँकुरो, दुसा डाको: राङ्हाङः आन बन्को: भङ् वाय्सा
खे:तो There are many re-growing roots in my field to
clear.

भङ्सा स. क्रि. भङ्काउनु (मानिस, भूतप्रेतले), भुलाउनु इकाय:
ओउ: बन्को: भङ्लान्ङ भङ्ती आल:आथै The jungle
spirit has caused him to lose his mind.

भङ्हसा स. क्रि. पुर्नु, सार्नु (माटो) सीङःको: रुत्सै बङ्हगुङ्
भङ्हती क्ला:नौ A landslide moves the soil.

भतीस्चो: *n* भातिजो

भदौ *adv* भाद्र, भदौ

भनीस् *n* भानिज, भान्जा डाले: मामा डाको: भनीस्चो: नाङ्ते:
खे:ते:ना: I am the uncle, you are my nephew.

भम: (रोक्)

भमःमुस् *n* उपत्यका ढाक्ने बादल

भमःसा व. क्रि. जमिन तथा उपत्यका ढाक्नु (बादल, तुवाँलो)
मुस् भमःती वाङ्आक्तीको च्याक्तो स्याव्ना: After low
cloud moves in it becomes dark.

भमःसा: *n* माटो (कमलो)

भय्सी *n* भैंसी

भहर्सा अ. क्रि. चुलिनु, भरिएर पोखिनु, उम्लिएर पोखिनु; धेरै
शक्ति, जोश हुनु ती: भहर्ती चाअ Water has boiled over.

भलीयोम् *n* जमिनमा रहने भालु

भलुलु अ. मू. उङ्नु (धुलो)

भल् *n* भल, बाढी ती: भल् वाङ्तीआ: दाह्तीआ: मुना: A flood
indeed comes.

भव्री *n* बग्ने पानी ती: भव्री क्लोन:ती स्युहर्ना: The water
flows swiftly, tumbling.

भसा अ. क्रि. भत्कनु, ढल्नु कीम्को: बाङ् भना: A house's
stones collapse.

भस्मे:राङ् *n* भर्खर उजाडेको बारी भस्मे:राङ्हाङः आन मकय् स
याव्ना: In a newly cleared field corn does well.

भाक्मात् *n* एक जातको भार

भाक्सा स. क्रि. निरुत्साह गर्नु, तर्साउनुोम् रय्ताक्साकाय:
राङको: छेव् छेव्हाङः सीङःको: मात् प्नव:ताक्ती भाक्नानी
To frighten off bears tree leaves are upturned at the
edges of a field.

भागी वि.बो. अभिवादन लौ भागी त दाय्ह्ती त्याङ्सा खे:तो
Greetings should be said in reply to a bow.

भाङःसा व. क्रि. बाँझो, व्यर्थ, बेकम्मा ओउ: वा:को: उम्
भाङःती वाय्आ चो: स्याव्सा खाय्उलु That egg is
infertile, it cannot become a chicken.

भाङ्ग *n* सुर्ती, तमाखु डाकाय: भाङ्ग छाक्सा परना: I need
some tobacco put in the hookah.

भाङ्गतुङःवा: *n* एक जातको काठफोरा चरो

भादाराय् *n* भद्राई चरो

भान्ताल्याव् *n* भयँउकीरी

भान्हसा अ. क्रि. मुर्छा पर्नुबेहोश हुनु योङ्क्राय्इ मान्ताकायः भान्ताक्नौ Hunger makes a person faint.

भाम्गोयः *n* एक जातको कन्द

भाम्गोयःरो *n* एक जातको सेतो फूल उय्हलेताडः भाम्गोयःरोताडः ओर्आ Formerly the bhamgoy? flower was in bloom.

भाम्गुरा *n* एक जातको लहरो

भाम्होक्साः *n* एक खालको सेतो माटो

भाम्लाक् *n* 1) एक जातको गिट्टा 2) गिटो (सेतो किसिमको)

भाम्वारानी *n* मिरमिरे उज्यालो इहा वाः गोःनाः गोःआक्तीको भाम्वारानी वाङ्नाः After the first cock crows the false dawn comes.

भाम्वाःसी *n* एक जातको रूख

भाम्सा व. क्रि. सेतो हुनु ओउः मात् खोस्सै मीलःतो प्लीनाः काह्सै भाम्नाः The leaf is greyish-green on its top, white on the underside.

भाम्साः *n* सेतो माटो

भाम्सायः *n* पैसा

भाम्सेचेक् *n* सेतो उनिउँ

भाम्हलोः *n* माटो नजिक हुने लहराको पात

भारी अ. मू. भरी हुनु (जाल आदि)

भारीभारी *n* भारी

भार्की *n* सिरु Imperata arundinacia

भान्यात् भन्यत्

भाला₁ वि.बो. भलो, स्याबास भालातेः वाङ्तेःआ It is good that you have come!

भाला₂ *n* भाला

भाल्या(वाः) *n* कुखुरा, भाले

भाव् *n* दुलाहा, बेहुला लौ आमै आमा र बाबा डालेः नाङ्कोः चोःदयाङ्कोः भाव् Oh mother and father, I am your daughter's husband.

भाव्(चोः) *n* (छोरी) जुवाइँ ल्होक्सापाय् ल्होक्नेःनाङः भाव्चोः I will send you, son-in-law.

भाव्कः पाय्हासा

भास्सा व. क्रि. रगत नहुनु, फिक्का हुनु, अनुहार मर्नु ओउः मान्ता रय्ती खेन् भास्तो स्याव्आ That man was pale with fear.

भीङ्गुलीङ् *n* एक जातको चरो

भीङ्गुलीङ् *n* एकै मनको हुने

भीङ्सा व. क्रि. नजिक हुनु, दोब्याउनु (लुगा) ओउःनीस् भीङ्नाःच Those two are very close friends.

भीत्र *adv* भित्र, भित्रपट्टि

भीरीमः *n* साङ्लो, घून भीरीमः आन बाह्ती वाह्नाः Weevils crawl about.

भीरीमःपाती *n* एक जातको चरो

भीःसा अ. क्रि. कुप्रेर ढुक्नु, लुक्नु ओउः दाह्ती नुकुःती भीःती वाय्ती मुओ खे.तो He came furtively crouching and hiding.

भीसीःतीः व. क्रि. तरल पदार्थ (सुत्केरोको)

भीसीःसा व. क्रि. चिरा चिरा पार्नु भीसीःती वाक्सा खे.तो It is to be finely split.

भु अ. क्रि. बथान, भिड

भुङ्ग्रा *n* एक जातको भ्यागुता

भुङ्सा अ. क्रि. भट्कार्नु, चुट्नु, धूलो भार्नु थोःआक्तीको ओउः साः भुङ्ती ज्याल्नाः Having beaten it the dirt shakes out.

भुङ्हासा अ. क्रि. ढकमक्क फुल्नु, कामकुरो सकिन लाग्नु, राम्रोसँग निदाउनु चैतहाङः मकय् भुङ्हतोलेः सुक्नानी In the month of Cayt everyone sows corn at once.

भुज्याल् *n* चेपाङको एक थर (भूजेल)

भुतुक् अ. मू. बोल्न नसक्ने ह्याम्ती भ्यान्ते डा भुतुक् त र याव्आलाङः I was speechless with tiredness.

भुयुयु अ. मू. धुइरिनु, ढाकिनु (सानो वस्तु), फुसिलो (पात) ओउः मात्हाङः भुयुयु त याङ् वाह्नाः The leaf is covered with flies.

भुयुलनःसा अ. क्रि. होस हराउनु

भुय्आर् *n* गृह इलाका लौ द्याह तेन्धाङ् लयःकोः

भुय्आरःगनहाङः वेल्लाङ् आल्चाङः Right now, today I will go to our area to select one.

भुय्सा अ. क्रि. जमिनमाथि वरिपरि घुम्नु (तुवाँलो) मुस् भुय्ती लन्ह्ती वाङ्नाः Clouds came swirling up.

भुरीसा अ. क्रि. पाकेको (घाउ)

भुरुम् *n* भुरुड

भुर *n* भुक्क उक्सनु

भुरबुत् *n* एक जातको लहरो

भुलनःसा अ. क्रि. नराम्रो प्रभाव हुनु, अरूको जाँगर मारु ओउः

भुलनःती वाय्नाः He is a bad influence.

भुला *n* धूलो, चाया, कण न्याम्कोः सुरीङ्हाडः भुला भुलुलु त च यवःसा स्वाय्नाः Motes can be seen floating in sunbeams.

भुलीङ्गो *n* एक जातको पहुँलो फूल हुनु पोथ्रो

भुसा अ. क्रि. बथानमा हिँड्नु, उड्नु ओउः भुओ तुमः गुल्हती आल्सा खेःतो Those swarming bees should be followed.

भुःसा व. क्रि. राम्रो गर्नु, ध्यान दिनु ओउः मान्ताइ भु.ती नो.नौ That man speaks well.

भुसुनायाङ् *n* भुसुना, एक प्रकारको सानो फिङ्गा

भुसुन्दी *n* बैँसे पुगेको

भेः *n* सन्तान, पुस्ता

भेक्चेडाः *n* एक जातको माछा

भेक्देलेङ् वि. रवाफसँग

भेक्सा अ. क्रि. ढिलो हुनु कीमसै वाङ्सातेः भेक्आ You are late coming from your house.

भेतीडाः *n* एक जातको माछा

भेःत्याक्सा स. क्रि. पछ्याउनु, उत्तराधिकारी हुनु डाकोः

आपाकोः काम् भे.त्याक्ती जाङ्हनाडः I take over my father's work.

भेदेलेङ् वि. खजमज्याएको

भेना *n* भिनाजु ओउःकोः आमापानीस् सुक्र मामाकोःपाय् नाः र भेना His parents were uncle Sukra's older sister and brother-in-law.

भेबेजेङ् *n* फिल्ली

भेरीङः *n* साङ्लो, घून

भेरे *n* फिल्ली तोक्राक्कायः भेरे पक्ताक्आकाचु The two burst the toad's peritoneum.

भेलेङ् अ. क्रि. उछिन्नु, एकातिर जानु, चल्नु

भेल्हसा अ. क्रि. नलागु, उछिट्नु, चुक्नु लाः आप्ढोतो भेल् ह्आलाडः I shot an arrow but missed.

भेवःसा व. क्रि. सिङ्गिनु, सखाप हुनु वीनः भेवःती ज्याल्आ The bat season has ended.

भेसा व. क्रि. छुट्नु, अलग हुनु, भिन्न बस्नु ओउः डाःकोः चोः आमापाकःसै भेनाः The young fish live apart from their parents.

भेस्सा अ. क्रि. फुट्नु, पङ्कनु मकय्लो भेस्ती मुनाः They were burst like corn.

भेहसा अ. क्रि. चुक्नु, नलागु डाइ ची.माःत भयान्ते ओउःकायः

भेह्आलाडः Not being aware I missed him.

भोक् *n* एक जातको बोट (मसिनो बाँस जस्तै)

भोगोना *n* आन्द्रोको अन्तीम अङ्ग

भोङ्गोला अ. मू. भ्वाङ, फुङ्ग बार्हाडः भोङ्गोला मुनाः त खे.या युः कार्जाः पोकनाः If there are gaps in a wall rats and wild-cats will enter.

भोङ्गोल् 1) अ. मू. भ्वाङ, फुङ्ग हुनु न्ह्यक्हाडः भोङ्गोल् त घाङ् मुनाः At the saddle of the ridge a gap appears.

2) *adv* भ्वाङ, फुङ्ग ओनोकोः भोङ्गोल्हाडः वाः बलक्ती ज्याल्नाः Birds go through that gap over there.

भोत्योङ्को *n* उक जातको सोभो पुच्छा हुने माछा

भोत्योन्ज्यो *n* उक जातको बाङ्गो पुच्छा हुने माछा

भोदामुह् *n* एक जातको च्याउ

भोदीङःसा अ. क्रि. प्रभाव, शक्ति घट्नु (धामी)

भोदोगोयः *n* एक जातको तरुल

भोदोयोत् *n* भुसिलो हुने

भोनः अ. मू. भुँडीवाल

भोप् *n* फीँज, गाँज नीङः जे.ती भयान्ते म्होतोडःसै भोप् वानःती सीताडःआ With froth coming from his mouth he died.

भोम्हलोः *n* भुइँमा फैलने लहराको पात

भोम्हसा अ. क्रि. यता उति लख्खराउनु वाः र वीनःइ भोम्हती भोयःती डायःओ यलेः नाःतो सायः ग्रान्हाः A Chyuri tree which birds and bats circle close around will have many fruit set.

भोयःमुस् *n* नजिक चल्ने, घुम्ने बादल

भोयःसा अ. क्रि. नजिक घुमेर उड्नु, ढाक्नु ओयो भोयोः त मुस् भोयःती लन्हती वाङ्आ The cloud came swirling up (the hillside).

भोय्सा व. क्रि. फिँजिनु ओउः लाङः लयः भोय्ती घोक्नाः The net spread wide of itself.

भोरःसा *n* खुवाउनु (धेरै) ओउःइ तोक्राक्कायः भोरःतीलेः आम्ह बयःआथै

भोरोङ्जुय् *n* एक जातको किरौ

भोरोङ्सी *n* एक जातको रूख

भोल्हसा स. क्रि. खोतल्नु क्वाकोः तेस् पेतो भोल्हती योउतो Carefully opening his friend's grave he looked in.

भ्यप्सा अ. क्रि. फोको पर्नु (धेरै) म्हेः य्हुमःआकतीको पुन भ् यप्तो स्याव्नाः After being burnt the skin blisters.

भ्यमःसाः अ. क्रि. माटो (कमलो, कालो)

भ्यवःसा व. क्रि. सिद्धिनु, सखाप हुनु मीन् भ्यवःखेःनाः रेन् हतोलेः ओप्आक् तात्उ The white ants are nearly finished, hurry and cut a container (to collect them).

भ्यागा भ्यग

भ्यामःओ कुरा

भ्यामःसा अ. क्रि. डुल्लु, घुम्नु, टहल्लु लन्हती पाय्हअ भ्यामःतेःचानाः Go back up and don't wander around.

भ्यासा अ. क्रि. बुत्याउनु, भ्याउनु आम्ह जेःतीतेः भ्याआया भ्यातेःधाड्लया Have you finished eating yet or not?

भ्यास्सा अ. क्रि. बलजफती उम्कनु, खोल्लु ल्याम् भ्यास्ती जाड्हनौ He opened up a new path.

भ्याहसा अ. क्रि. फैलनु (फोका, आदि)

भ्युक्सा अ. क्रि. चल्ला काढनु, अण्डा कोरल्लु मावाःइ उम् पारःती गम्दा गम्दा लोने भ्युक्आ After the hen sat on the eggs a while they hatched.

भ्युर्सा स. क्रि. बटुल्लु, सोहोर्नु ओउः मान्ताइ सीडः गोती ना.तो भ्युर्ती त्युम्हआकान् That person collected and stored a lot of firewood.

भ्योप्सा अ. क्रि. फोका पर्नु (धेरै)

भ्योसा स. क्रि. हात तथा लौरोमा उचाल्लु रीड् तय्क्ओ बेलाहाडः सोताप् भ्योती ल्होक्नानी When setting fire to a wasp nest tinder is raised on a stick.

भ्याक्सा अ. क्रि. ओइलिनु, सिद्धिन लाग्नु (फलफूल आदि), अन्तिम चरणमा आउनु (ऋतु) ओउः रो थुम्हती भ्याक्आ That flower is withering.

भ्याड्आ भ्याड्अ

भ्रदक्सा अ. क्रि. गुड्नु लग्नु बाड् भ्रोस्ती भ्रदक्ती सोधोरोक् गलेःनाः Loose stones slide away down (the hillside).

भ्राहसा स. क्रि. चिरेर काट्नु वाःकाय? भ्राहती तात्उ Cut the bird in two.

भ्रुत्सा अ. क्रि. नाक बजाउनु, फूँ फूँ गर्नु (बाखा) मेत्छ्याः भ्रुत्आ त खे.या जाः वाड्नाः त ची.नाडःसु If a goat snorts we know a panther is coming.

भ्रोस्सा अ. क्रि. 1) गुड्नु, भर्नु (ढुङ्गा) बाड् भ्रोस्ती भ्रदक्ती सोधोरोक् गलेःनाः Stones slide away down (the hillside). 2) स्पष्टसँग बोल्नु दडःती नोःओ मान्ता भ्रोस्ती नोःसा खाय्उल्लु A muddled person cannot speak clearly.

म

मकय् *n* मकै

मकय् कोस्

मकय् पोड्हसा

मङ्गलबार् *n* मङ्गलबार

मचनःरो *n* एक जातको फूल (खमिरको रूपमा प्रयोग गरिने)

मभ्यार्मा *n* बच्चा जन्माउने अवस्था पार गरिसकेकी आइमाइ

मत्याङ्ग्रो *n* मट्याङ्ग्रो प्मत्याङ्ग्रोइ वाःकायः आप्ती सात्नानी Birds are killed with a pellet bow.

मनःसा स. क्रि. आदर गर्नु, पूजा गर्नु, इज्जत दिनु नाड्कायः डाइ मय्ङ् मनःचेःनाडः I will give you an honoured name.

मन् *n* मन, विचार

मन्भरःराड् *n* बुट्यान भएको बारी

मन्भरःवाः *n* एक जातको चरो

मन्भक्ली *n* लोकन्ती

मन्तुक् *n* चरित्र, मनसाय

मन्हसा ₁ व. क्रि. छुक लाग्नु, लच्छिनको हुनु डाकोः लुयः आन मन्हनाः My bow is a very lucky one.

मन्हसा ₂ स. क्रि. मनोरञ्जन गर्नु, भजन गाउनु

मन्हसा ₃ व. क्रि. पकाउनु, पाकेको हुनु आम्ह मन्हती गम्नाडः भेनाः I have cooked and put aside the food.

मप्सा स. क्रि. मुर्छा पार्नु

मयःसी *n* एक जातको सेतो फूल फुल्ने रूख

मय्कुःवाः *n* हलेसो

मय्ङ् *n* नाम, नाउँ इ डाइ आय्तलाल् त मय्ङ् बयःआलाडः This one I give the name ?aytəlal.

मय्ङ्सा अ. क्रि. नाम राख्नु, बोलाउनु डा राम् त मय्ङ्नाडः I am called Ram.

मय्धन्रो *n* एक जातको फूल फुल्ने बोट

मय्मै *n* केटाकेटी

मय्सा व. क्रि. सानो हुनु गोय्चो: मोम:चो: इ मय्ओ ताङ्हाओ
जम्बाय् वाङ्गनै Males and females, small and big, all
come.

मय्साय: *n* केराको बोट कीम्हाड: आने माय: वा:उम् मय्साय:
बय:ती गम्सा खे:तो At the house meat, eggs and
bananas must be given.

मय्सुना *n* चमेलीको बोट

मय्हसा स. क्रि. मनोरञ्जन गर्नु, भजन गाउनु इ थुगादुङ्
बासादुङ्काय: मय्हउ Chant to this bamboo shoot.

मरीचा *n* मर्चा

मल:सा स. क्रि. जरावरिपरि मल, माटो थुपार्नु

मल् *n* मल

मल्ग *n* माथि, टुप्पामा बाङ्गतोल् मल्ग लन्ह्ती च्युड:ती मुडोतो
I climbed up on top of the rock and sat there.

मल्हसा व. क्रि. असहयोगी हुनु, अनुत्पादक हुनु, टुनामुनाद्वारा
बिग्रनु सा:को: रव: मल्हआ The soil's fertility has been
blighted.

म:सा व. क्रि. अमन हुनु प्याक्को: माय:जे:ती भयान्ते डाकाय:
म:आताड: Eating pork satiated me.

मस(याङ्) *n* भुसुनु, पिउसो जाव्याङ्गनी जे:ना: मस्याङ्गनी
वाङ्ना: The mosquitoes will bite, the sandflies will
come.

महीना *adv* महिना

मह् *n* आमाजू, जेठीसासू

मह्आमा *n* ठूलीआमा, माइजू, फुपू

मह्ला *n* बोक्राको बाहिरी तह मह्ला जाबी क्याहसाकाय: र
यावल् तोय्स्ती तेत्ना: The outer layer is no good for
making netbags, it frays and breaks.

मा *n* आमा (घरको मूली), माउ कीम्को: मा स्याव्आक्तीको
नाङ् मुअ Now you are the head woman of the house,
stay here.

मा: वि.बो. हाँ, हो मा: इले:आ Yes this is it.

मा(लुङ्)जा: *n* बाघ मालुङ्जा: च्यव:आलाड: I saw a tiger.

माक् *n* भोर्लाको लहरा

माक्ला *n* भोर्लाको डोरी

माक्लो: *n* भोर्लाको पालीचीको: बेलाङ्हाड: माक्लो: यार्आ
दीदी The Bauhinea vine leaves have yellowed in our
area, Older Sister.

माक्सा स. क्रि. हसुर्नु, दन्काउनु ओउ:इ आम्ह सोय्ह्तीले:
माक्आकान् He completely finished off the food.

माक्साय: *n* भोर्लाको टाटो

माक्सी *n* भोर्ला

माखन:ला *n* भोर्लाको लहस्साखन:ला माक्सरसै वाङ्ना: The
rope comes from the Bauhinea vine.

मागाम्(सय्क्) *n* बङ्गारा, चपाउने दाँत (ठूलो) मागाम्सय्क्इ
जे.गाकाय: डाम्नौ The molars chew food.

मागाम्सय्क् *n* ठूलो (चौथो) बङ्गारो

मागे: *n* 1) माभि औला 2) माहिली औला

मागोय: *n* 1) एक जातको घरतिर उम्रने तरुल 2) कन्द, तरुल
(दुइ वा सोभन्दा बढी भएको) मागोय: रेन्हतो चोक्ल Older
yams do not mature quickly.

माघ *n* माघ

माड: *n* 1) एक जातको भार 2) सपना, दर्शन माड:खा रु च
यव:आलाड: I saw a snake in a dream.

माड:खा *n* सपनाको संसार

माड:दोर्वा: *n* लाहाँचे, काठफोरुवा चरो माड:दोर:वा:इ सीड:
दोहर्नौ The woodpecker taps trees.

माड:याव् *adv* छिन, विराम ओउ: माड:याव्खा त्याङ्आ He
replied after hesitating.

माड:सा अ. क्रि. सपना, दर्शन देख्नु, समाधिमा हुनु इहाड:को:
मान्ता माड:नै माड: च्यव:नानी People here dream, see
dreams.

माङ्याङ् *n* सपना

माङ्सा अ. क्रि. सुनिनु, ढाडिनु नाङ् सीन्हते: माङ्तीते: सीते:ना:
You will die of a swollen liver.

माङ्साय: *n* निबुवा माङ्साय:आन सोक्ना: Lemons are very
sour.

माङ्सीर् *n* मङ्सिर

माङ्हरो *n* रजस्वला

माङ्हसा व. क्रि. असान्दर्भिक, अशुभ नाय्रो माङ्हाओ
कुनाङ्चो: A child whose birth date cannot be
predicted (because no resumption of menstruation
after previous birth).

माचर *n* परिवार गोपालको: माचर पेतोले: मुनै Gopal's family
are well.

माचा: *n* स्वास्नी (लोग्ने समेत) नाङ् र डा लोन्ते: माचा: पाचा:
स्याव्च Let us two later become wife and husband.

माछारा:डा: *n* एक जातको ठूलो माछा

मातन:सा स. क्रि. नराम्रो कुरा रोक्नु, ब्युँताउनु

मातीः *n* नदी, खोला मातीः बाङ्ग स्योङ्जेःनाः The the rivers roll the stones.

मात् *n* पात पारःकुयःङ् छ्युःती गम्ओ लोःकोः मात् The leaf that the wild dogs urinated on.

मात्कोः दोम्

मादमः *n* बूढीऔला मादमःमा दोदमःमा पीन्साकायः
चुम्काय्ना.च To pinch, the thumb and forefinger come together.

मादालः *n* पूर्खा(मातृसतात्मक) मादालःङ पादालःङ नाःङल I have no family.

मादोलः *n* एक जातको कीरो (काठ खाने)

माधाम् *n* एक जातको काँडे बोट (मैदाल) माधाम्सायःङ नाय्
धावःनानी Seeds of the thorn tree are used to wash clothes.

मानः *n* ओदालको बोक्रा

मानसा स. क्रि. मान्नु, इज्जत गर्नु, चढाउनु (प्रसाद) नाङ् आने
डाइ तोओ कुरा मानसा खेःतो You must obey what I told you.

मानःसी *n* ओदाल

माना *n* माना मानाइ हुरनानी A cup is used to measure.

माने *n* सँगै जेःचु माने तुङ्चु माने Let us both together eat and drink.

मान्ता *n* मानिस

मान्ता जुन्ह

मान्सा स. क्रि. मुछ्नु, फिट्नु, घोल्नु हान् रुह्ती मान्सा खेःतो
Beer solids are scooped out and pressed.

माप्सा स. क्रि. ओठ लाईएर जाँचनु

मामा *n* मामा डालेः मामा डाकोः भनीस्चोः नाङ्तेः खेःतेःनाः I am the uncle, you are my nephew.

मायः *n* मासु, सिकार, रूखमा काठ धेरै हुने भाग चोःद्याङ्पाय्
सीङःकोः चुःङ मायः क्रत्आथै The tree thorns tore the daughter's flesh.

मायः प्लवःसा

मायः ल्यहावःसा

मायः सुत्सा

मायः/स्याः गुल्हसा

मायःओ *n* अचार, सितन

मायःसा अ. क्रि. मासु, तरकारी व अचार अन्नको खानासँग
खानु, पिउनु इ वीनःमायः समःआम्हकुस् मायःती जेःसा
खेःतो This bat meat should be eaten along with the

cold grain food.

मायःसी *n* लाटीकाठ

माय्आङ्गरो *n* एक जातको पोथ्रो

माय्ती *n* माइती माय्ती कीम्ताङ् आल्ती तोलम् आय्लम्कुस्
नोःकाय्न् Going to the wife's family house (the son-in-law) talks with his in-laws.

माय्रीसा व. क्रि. छट्पटिनु, तल्बलिनु

मायल्हा *n* माहिला छोरा

मायल्ही *n* माहिली छोरी

माय्सा अ. क्रि. बिस्तारै गर्नु, काम ठगु ओउः मान्ताङ् काम
आन माय्ती जाङ्हनौ That person works very slowly.

माय्हासा व. क्रि. घुम्रिएर बटारिनु माय्हाओ सीङः तात्सा पेल To cut a twisted tree is no good.

मारः *n* गिट्रो (बाँसको) मारःकोः क्याह्औ लावः तुले A mat woven of soft bamboo strips does not last.

मारः प्र. होइन त? इ नाङ्कोः स्याः मारः? माहै डाकोःलेःआः
“This is your cow isn't it?” “Yes indeed it's mine!”

मारक्₁ *n* कुखुरा, पोथी मारक्ङ उम् नाःतो ओत्नौ A mother hen lays many eggs.

मारक्₂ *n* पोथी कुखुरा

मारसा स. क्रि. बाँसको चोया उक्काउनु, निकाल्नु लौ र
याङ्हापाय् च्यास् मारउ Right, tomorrow you are to strip bamboo.

माराङ् *n* चट्याङ् माराङ्ङ वस्राय्लो सीङः वाक्ती क्लाःनौ A lightning bolt fells a tree as though with an axe.

माराङ् क्लेहसा

माराङ्क्लेहसा स. क्रि. बज्र छोड्नु मुसुङ् माराङ् क्ले ह्नौ The clouds loose bolts of lightning.

माराङ्चुः *n* 1) एक जातको काँडे रूख 2) एक जातको लहरा

मारुः *n* बतास, हावा ब्लक्न्याम्कोः मारुः कोःतेःआ नाङ्जा
You are shielded from the west wind.

मारुः पाङ्हासा

मारुः स्युतुःसा

मारुःङ डुय्क्सा

मारुःङ ब्लव्सा

मारे वि.बो. अँ

मार्फारात् *n* एक जातको भार

माल वि.बो. होइन

माःल वि.बो. होइन

मालःसा व. क्रि. बराबर हुनु, -जत्तिकै माथि आउनु, ढेपिनु तीः
लड्डीती इच्युकहाडः मालःलाड् दाह्आ The water came
right up to this level.

मालाडः *n* ठूलो प्वाल हुने जाल मालाडःइ ताड्हाओ डाः सात्नौ
चोःलाडःइ मीओ डाः A large-meshed net catches large
fish, a small meshed one small fish.

मालाड्आय् *n* सृष्टि गर्ने देवी

मालाड्तो *n* सृष्टि गर्ने देवता

माःलीमः वि.बो. होला

मालुडःजाः *n* बाघ मालुड्जाःइ स्याः सात्नौ A tiger kills
cattle.

माले *n* ढ्याङ्गोको फलाम्

माःलेः वि.बो. हो, हाँ माःलेः माःलेः ओउःकोः लेःआः बा Yes
indeed it is his.

मावाक्जाः *n* अन्य देशमा उडेर जाने एक जातको चरा, क-
याड्कुरुड मावाक्जाः दाह्ण्याम्सै दुड्हण्याम्ताड् पाय्हनाः
The cranes fly from east to the west.

मासरः *n* बरुलो

माःसा अ. क्रि. ढाँट्नु, ठग्न, छल्नु, वाहाना गर्नु, गुप्तरूपले गर्नु
मोम्खेइ जेःओ माःधै काह्ताड् ताधै वाय्नौ The younger
sister was pretending to eat, throwing (the food)
behind her back.

मासीडः *n* ठूलो रूख त्यावःअ दान्दाकोः मासीडःहाडः दोह् दाय
ह्नाः? Above, in that large tree up the hill, what is
callng?

मास् *n* मास

माहा *adv* महा, अति

माःहै वि.बो. हाँ, हो माःहै डाकोः स्याः लेःआः Yes indeed it is
my cow!

मीक् *n* आँखा; आँखलो मान्ताकोः मीक्ताडः उय्हले योम्कोः
खेःतो Formerly humans had bears' eyes.

मीक् कत्सा

मीक् कोत्सा

मीक् क्रावः

मीक् क्लुय्क्सा

मीक् क्लेत्सा

मीक् च्योय्सा

मीक् ज्युम्हसा

मीक् त्याव्हसा

मीक् न्युत्सा

मीक् लहसा

मीक् लोकओ

मीक् लोकसा

मीक् लहसा

मीक् लहसा

मीक् हाल्हसा

मीक्इ क्लेत्सा

मीक्इक्लेयत्सा अ. क्रि. नदेख्नु

मीक्क्रय्ह *n* आँखावरिपरिको चाउरी नीस्नाःचाः आनलेः पेतो
रेःचेःरेः मीक्क्रय्हमाः रेःचेःरेः म्याड् कवःती वाड्आकाच
The two sisters came with long eyelashes and hair
neatly parted.

मीक्क्रय्ह *n* आँखा वरिपरिको चाउरी ओउः नीस् नाःचाः
आनलेः पेपेओ रेःचेःरेः त मीक्क्रय्हा मा खेःचतो The two
sisters were very beautiful, with fine eye wrinkles.

मीक्क्रावः *n* आँखा बिभाउने धूलोको कण मीक् क्रावःती
जीक्आलाडः I have an eye irritation.

मीक्क्लय्सा स. क्रि. आँखा घुम्नु मीक् क्लु/य्ओहाडःलेः
कार्जाःइ वाःकायः आलःआथै In a brief moment of
inattention the wild-cat took the hen.

मीक्क्लीः पान्सा

मीक्क्लीः लाड्सा

मीक्क्लीः *n* आँसु, आँखामा हुने फोहर ज्याःऔ मान्ताइ मीक्क्
लीः क्लानौ A crying person drops tears.

मीक्क्ले त्सा अ. क्रि. नहेर्नु हौलम्कःसै मीक् क्ले त्धै मुनाः
He was avoiding looking at his younger brothers.

मीक्खुड्गुलः *n* गह कोय् मान्ताकोः मीक्खुड्गुलः यास्तो मुनाः
Some people have projecting eyebones.

मीक्चा *n* आँखाको पाकेको हुनु

मीक्च्याक्रो *n* एक जातको बोट

मीक्तेक् व. क्रि. मनमोहक, सुन्दर ओउः रो मीक्तेक्तो ओर्ना
It flowered so attractively.

मीक्तेक्सा व. क्रि. आकर्षक हुनु ओउः रो मीक् तेक्तोलेः
ओर्नाः That flower is attractive.

मीक्पुन् *n* आँखाको पटल

मीक्पुलः *n* आँखीभौ

मीक्पुलः *n* आँखीभौ

मीक्रानी *n* आँखाको पुटली

मीक्लुड् *n* आँखीगेडी

मीक्लुड्बाड् *n* गोलाकार र सानो ढुङ्ग्री

मीड्सा व. क्रि. नाम राख्नु

मीन् *n* धमिरो (उड्ने खालको) ती: वाओ बेलाहाड: मीन् ग्ल
युड्हना: When it rains the flying termites will emerge.

मीन्सा व. क्रि. पाक्नु द्याह् मन्हाआलाड: द्याह् मीन्ताक्आलाड:
Now I have cooked it.

मीन्हकाय्सा अ. क्रि. लडाईं गर्नु, भगडा गर्नु मीन्हकाय्दा मीन्
हकाय्दा ग्लय्काय:ले: युक्ड तोस्नौ Fighting together,
the Macaque monkey threw down the Langur.

मीन्हसा स. क्रि. आक्रमण गर्नु, लडाईं गर्नु, भगडा गर्नु

मीप्सा स. क्रि. ओठ लाईएर जाँचनु तुङ्ती याङ्साकाय: मीप्ती
योसा खे:तो To taste it, sip a small amount.

मीर:सा अ. क्रि. पसाउनु, पालुवा पलाउन थाल्नु ओउ: सीड:
मीर:सा बोड:नौ The tree is beginning to show new leaf
buds.

मील:सा व. क्रि. चम्कनु, उज्यालो ओउ: कुल:को: मात् खोस्सै
मील:तो प्लीना: काह्सै भाम्ना: The leaf is deep green
on its top, white on the underside.

मीसा व. क्रि. सानो मीमीओचो: ताङ्हाओ चो: यात् थाव्हाड:
गम्नानी Very small children, larger children (all) are
kept in one place.

मीस्मीक् *n* डेढो आँखा मीस्मीक्ड चीबीयीप्त च्यव:नौ He
sees through half-closed eyes.

मीस्सा व. क्रि. मसिनो (पीठो तथा धागो) बीन्गोय:को: मात्
मीस्तो मुना: The lily has fine leaves.

मीहसा व. क्रि. हराउनु, बेपत्ता हुनु, अल्पनु, अस्ताउनु तोक्राक्
सा:खागले: मीह्आ The toad had disappeared in the
earth.

मुक्सा₁ व. क्रि. गन्हाउनु धुक्मु मुक्तो सय्ङ्ना: The toadstool
has a bad smell.

मुक्सा₂ अ. क्रि. गडगडाउनु, गर्जनु मुक्ती लन्होओ मुस् मारु:
वान:नौ Thunder clouds bring wind.

मुखुन्दसीड: *n* एक जातको रूख

मुगुलीसीड: *n* ठोक्ने काठ

मुङ्क्लक् *n* एक जातको कन्द

मुङ्बल् अ. मू. शक्तीसँग

मुङ्ग *n* एक जातको लहरो

मुङ्सा व. क्रि. बढ्नु, अरूलाई उछिन्नु (सामर्थ्यमा तौलमा,
खानामा) ओउ: अरुसै मुङ्ती ली:ना: That is heavier than
the others.

मुचुन:रो *n* एक जातको फूल (खमिरको रूपमा प्रयोग गरिने)

मुजा: *n* एक जातको कुरो बोट मुजा:पाय् नाय्हाड: आन द्योपना:
Burrs stick much to clothes.

मुजा:राङ् *n* बुट्यान भएको बारी

मुत्राङ्चो: *n* भाँक्री नहुने मान्छे

मुत्सा स. क्रि. फुक्नु, बजाउनु (बाँसुरी आदि)

मुत्हुङ् *n* अकास्को जग

मुदुल:चा *n* डाँठ, औँला आदिको ठुटो ओउ: मान्ता कुत् ब्रय्
ना:मा:त मुदुल:चा स्याव्आ That person has no fingers,
only stumps.

मुन् *n* मृत्यु

मुन्धा *n* मुढा (रूखको) बेलाङ्को: राक्सी मुन्धा मुओ खे:तो A
huge sal tree trunk was there.

मुन्मीक् *n* जालको थाल्ने आँखा

मुन्ह्राङ् *n* बुट्यान भएको बारी मुन्ह्राङ्हाड: ना:तो चो:चो:वा:
याक्नै Many small birds live in an overgrown field.

मुन्ह्राङ्वा: *n* बुट्यानमा रहने चरा द्याह् नीची जावाल:वा:को:
थाङ्ती मुन्ह्राङ्वा:को: थाङ्ती वाय्आतय्हचे Now we two
will become jawal?wa? birds, small scrub birds.

मुल्धुरी *n* खाँबो, मूल खाँबो ओउ: कीम्को: मुल्धुरी ले:आ:
That is the centre post of the house.

मुवा: *n* बाज, चील मुवा:इ वा: लात्ती आल्नौ That is the
centre post of the house.

मुवा:लोङ्कोरा *n* एक जातको बोट

मुसा₁ *n* च्याउ

मुसा₂ अ. क्रि. रहनु, हुनु मुते:ना:जया हात्ना:चा: Are you
there sisters?

मुस् *n* बादल, हुस्सु मुस् रोन:थोनो रान:थाना त चीङ्लाङ्ताड:
दाह्दतो Clouds arose, forming around (the hills).

मुस् दङ्सा

मुस् दोङ:सा

मुस् मुक्सा

मुस् रोम:सा

मुस्सा व. क्रि. प्रतिस्पर्धी हुनु, शक्तिशाली हुनु ओउ: मुस्ती
नो:सा ची:नौ He knows how to speak persuasively.

मुह₁ *n* च्याउ

मुह₂ *n* 1) लहरामा लाग्ने फल 2) शक्ति, प्रभाव नाङ् पान्दे मुह
ना:ते:आ त खे:या ओउ: जीक्ओ मान्ता स्याक्ते:ताक्कान्
If you, the shaman have power, you will have made
the sick man recover.

मुहसा व. क्रि. 1) लहरामा लाग्ने फल हुनु लाक्को: मुह त यावःअ मुहना The reproductive growth of a vine is higher up (on the vine). 2) शक्तिशाली हुनु, प्रभावशाली हुनु, सम्बद्ध हुनु जोक्तो जय्तो भयाओ नाला मुहतो भयाओ पान्दे सीआ A shaman who was powerful and influential in the underworld died.

मे: *n* पुच्छर, पुछार (बारीको) ओउ: कःस्याःको: मे:को: च्यो: तात्आकान् He cut off the deer's tail.

मे:को: तुकुलुङ्

मे:को: रो

मेङ् *n* नाम, नाउँ

मेङ्सा अ. क्रि. टाउको ढल्काउनु वा:इ कय्क् मेङ्ती योनौ A bird watches with its head cocked to one side.

मेताङ् *n* सल्ला मेत्ताङ्को: गुदी उय्ले म्हे: हव:साकाय: त युत्नीतो Formerly people extracted pine gum for torches.

मेताङ्(बन्) *n* एक जातको भार गा:हाड: खे:याकाय: मेताङ्बन् ओउ:इले:ते: गुल्हूते:पाना: Wherever you go may the weeds follow you!

मेताङ्वा: *n* एक जातको चरो

मे:तुकुलुङ् *n* पुच्छरको आधार

मेत् *n* घुन मेत्इ सीङ:काय: आन जे:नौ Borers eat much wood.

मेत्छ्या: *n* बाख्रो मेत्छ्या:ताड: ल्होक्ती हाम:लाङ्ताड: आल्आ She went and sent the goats off to graze.

मेत्छ्या:गोन्छे *n* एक जातको भार

मेत्छ्या:ज्याङ्का *n* बारुलो (कालो) मेत्छ्या:ज्याङ्का बाङ्को: केप्हाड: पोन्हना: The wasps make nests under overhanging rocks.

मेत्छ्या:वा: *n* एक जातको चरो

मेदेम्ह अ. मू. अनुशासन गर्ने

मेन: *n* रौं, भुत्ला; सामा ओउ: कःस्याःको: मेन: म्हे:हाड: क्रव:उ Singe off the deer's fur in the fire.

मेन:ग्रान्सी *n* एक जातको रूख

मेन:जाबी: *n* एक किसिमको जाबी

मेन:लाङ: *n* जाल (मसिनो प्वाल हुने)

मेन:सा स. क्रि. बारी कमाउनु खीङ्हतीते: नाङ्इते: राङ्ते: मेन:ते:नौ You cover the whole field when weeding.

मेन्हसा व. क्रि. भुत्ले, भयापुल्ले लान्पाय् भाया भय कुत् दोम् मेन्हतो सीती मुआ There was the demon, dead and

covered with hair.

मेन्हसेचेक् *n* 1) एक जातको उनिउँ 2) उन्नू

मेप्सा स. क्रि. ओठ लाएर जाँचनु

मेम:सा अ. क्रि. दूध चुस्नु, चुसाउनु तेन्पाय् ओउ: चो:इ मेम:तती तुङ्सा खाय्आकान् Today that child has suckled.

मेरु *n* स्वास्नी, श्रीमती नाङ्इ मेरु सुते: वान:आकान्? Who have you brought as a wife?

मेज्याक् वि. गित गाउन रुचाउने मान्छे माय्हली तुमुयाङ्सै आन मेज्याक् Maili loves singing more than Tumuyang.

मेर्सा *v* दु:खी हुनु, रुन लाग्नु ओउ: चो: मेर्ती ज्या:सा बोड:नौ

मेल्मीक् *n* आँखा ढाक्न लाग्नु

मेल्ला अ. क्रि. आँखा चिम्लनु चो:काय: मीक् मेल्ती एन:उ त तोसा खे:तो It is necessary to tell a child to shut its eyes and sleep.

मेसा अ. क्रि. गाउनु भीङ् ताय्क्ती मेती स्याह्ती वाह्आकाय् They went about playing the drum and singing and dancing.

मे:सा अ. क्रि. कराउनु (बाख्रो, केहि जातको चरा)

मे:साग *n* तामा (बाँसको) मे:साग स्रोक्ताक्ती जे:नानी Bamboo shoots are fermented (made sour) and eaten.

मेस् *adv* पहिले, एकै छिन अधि मेस्को: गतते: दाय्हा उतले: द्याह् फेरी दाय्हा Say again what you said just now.

मो₁ *n* स्वास्नी, जहान, श्रीमती पेओ मोले:ते: दो:जे:पा: May you get a good wife.

मो₂ *n* निगालो सीमा गोलीती: लेखा मुओ मोको: ती: पाय:को: ती: वा:इमा: वेन्हमालो नाङ् वान:सा दो:पा: Like the unseen waters of the pay bamboo, the mo bamboo undisturbed by birds, may you bring a wife like that (ie. unspoilt, pure). Arundinaria intermedia

मोगु *n* पिँडालु मोगु साक्ल आन पेओ The taro is not acidic, it is very good.

मोङ: *n* थुत्नो ओउ:च्युक् मोङ:मा: ताङ्हाओ बन्याल्प्याक् A wild pig with a large snout that big.

मो:डा: *n* बाम माछा मो:डा:काय: लुआ त खे:या माय: जय्क्ती तात्नौ If an eel is felt for it will bite and tear flesh. Amphipnous chucia

मोङ् *n* मुख

मोङ्पुन् *n* ओठ

मोभङ्ङि *n* मादलको ठुलो भाग

मोत्सा स. क्रि. ओठ लाउनु हवल्मड मोत्सा ताकुडसुलु We do not allow children to touch (a drinking vessel) with their lips.

मोप्सा स. क्रि. 1) ओठ लाईएर जाँचनु 2) मुर्छा पार्नु

मोमः *n* नातिनी नाङ्को: मोमः गुच्युक् ना.चोङ् मुनै ? How many granddaughters do you have?.

मोमःचोः *n* स्त्री, आइमाई, केटी, स्वास्नीमान्छे, महिला आन पेओ मोमःचोः म्याङ् क्रन्हीताङःआ मुना: There was a very beautiful girl, combing her hair.

मोमःचोःचोः *n* केटी नाङ्को: कीम्हाङः मोम.चो.चोः मुना.या ? Are there girls in your household?

मोमःदाने *n* सन्तान (स्त्रीहरू) नाङ्को: मोम.दाने गुच्युक् ना.चोङ् मुनै ? How many female descendants do you have?.

मोम् *n* साली, नन्द उनीस् आने गोय्चो: र मोमःचो: भेना र मोम् तोकाय्ना.च The two, the boy and girl, call each other bhena and mom.

मोम्आमा *n* फुपू, सानीमा, काकी, सौतनी आमा

मोम्ब्रेङ्वा: *n* एक जातको चरो मोम्ब्रेङ्वा:इ दार्रीङ्गो तुङ्गौ The Silver-eared Mesia drinks (nectar) from the darriro shrub.

मोयःसा व. क्रि. भाँचिनु ओउ: तार् क्लय्ही वाय्ल, मोय:ओ ह The wire is not completely broken, it is fractured.

मोयाङ् *n* एक जातको फिङ्गा मोयाङ् मीओ याङ्काय: ज युह्ती चुम्ती आल.नौ The large fly seizes small ones.

मोरःसा *n* दोब्रिनु, घाँटी दुख्नु (सुतेको नमिलेर) भारी लात्ओ मान्ता कय्क् मोर.ती वाह्ना: A person carrying a load goes with a kinked neck.

मोरु: *n* अरिले काँडा Caesalpina decapitata?

मोला *n* बुनाइको भाग

मोल्पोङ्गो *n* चिल्लो ओउ:को पुन् मोल्पोङ्गो तभ रु लेखा सल्तो मुना: Its skin is smooth like a snake's.

मोसा सङ्. वटा (माछाको संख्य सूचक) सुम्मोसा डा: सात्आलाङ: I caught three fish.

मोहोर् *n* अनुहार, मुख

मोह्सा स. क्रि. इच्छा गर्नु, माया गर्नु आन पेओ डाको: लय:को: मोह्ओ रामा रेस्ती वाय्आ My best sickle is lost, my favourite one.

मोह्हाय्सा *v* हेर्ने इच्छा गर्नु प्याक्माय: जे.सा आन मोह्हाय्नाङ: I like to eat pork.

म्याङ् *n* कपाल, केश आमाइ चो:काय: म्याङ् खक्ती तीसना:थै The mother combs and plaits the child's hair.

म्याङ्थुय:वा: *n* एक जातको चरो म्याङ्थुय:वा:इ याङ् त्याम्ही जे.नौ The flycatcher snaps up flies.

म्याङ्ब्रोक्ती: *n* भमभम पानी म्याङ्ब्रोक्ती:इ मान्ताकाय: म याङ् ब्रोक्ताक्नौ Fine rain whitens people's hair.

म्याङ्ला *n* रेसा (कपाल, मकैको जुँगाको) याज्यो: म्याङ्ला तेत्आकान् He broke a strand of hair

म्यान् *n* 1) कपाल, केश 2) जाबी

म्या:सा अ. क्रि. कराउनु (बाख्रा) मेत्छ्या: योङ्क्राय्ती म्याती मुना: The goat is bleating with hunger.

म्योङ्सा स. क्रि. तान्नु, दुहुनु, चुसाउनु चो:इ आमाको: दुत् म योङ्ती तुङ्गानी A child drinks, tugging at its mother's breast.

म्रस्सा स. क्रि. मिसाउनु (तेल र पिठो)

म्राङ्सा व. क्रि. दुख्नु (पेट) पेटो मीन्मालो जे.जा जे.आक्तीको तुक् म्राङ्नौ Eating incompletely cooked food cause stomach pain.

म्राङ्ह *n* प्रतिध्वनि, प्रतिध्वनि आउने ठाउँ यातैज्यो: म्राङ्ह र याव्ताक्सा खे:तो ब्रक्त म्राङ्ह त्याङ्ओ बेलाहाङ: One echo must be made, the echos return together.

म्राङ्हदीङ् *n* प्रतिध्वनि आउने ठाउँको देवता म्राङ्हदीङ् ना.तो वारको: तुङ्.हाङ:, दुओ बाङ् म्राङ्हाङ: मुनै The spirit lives in the cliff base, in red coloured rocks.

म्राङ्हबाङ् *n* चट्टान ढुङ्गो

म्राप्सा व. क्रि. दुसी पर्नु, कुहिनु, काम नलग्ने हुनु न्यात्ती भ यान्ते च्यास् म्राप्ती वाय्ना Because it was wet the bamboo strips rotted.

म्राय्क्सा व. क्रि. त्रिपट हुनु, पसाङ्गिनु, बाङ्गिनु (काठ) म्राय्क्ओ सीङ:पाय् कीम् जाङ्हसाकाय: स्याव्ल Twisted timber is not good for house-building.

म्रा:सा स. क्रि. थप्नु (चामल) सागमा म्राती खाङ्उ Cook it mixed with vegetables.

म्रास्सा स. क्रि. मिसाउनु (तेल र पिठो)

म्री:सा स. क्रि. थप्नु

म्रीस्सा स. क्रि. मिसाउनु (तेल र पिठो)

मुय्क्सा स. क्रि. निमोठेर छिनाउनु साग मुय्क्ती तेत्सा खे:तो Vegetables are broken off with a twist.

मुस्सा स. क्रि. मिसाउनु (तेल र पिठो) कार्लाङ् जाङ्हासाकायः
सातीःकुस् ओय्क् मुस्नानी To make fried bread oil is
mixed with flour.

मेनःसा व. क्रि. अनिच्छुक हुनु, सुस्त हुनु आम्ह मेनःती जेःसा
खाय्ना He can eat slowly.

मेमःसा स. क्रि. चुस्को लिनु, चुस्नु (बिस्तारै) धाहो तीः ओम्त
म्रमःती तुङ्सा खेःतो Hot water must be sipped slowly.

मेस्सा स. क्रि. मिसाउनु (तेल र पिठो)

मोक्सा अ. क्रि. बर्ख उठ्नु

मोङ्सा अ. क्रि. तङ्ग्रिनु नाःतो बीरामी जीक्आक्तीको
ओउःपाय् तोहालेः मोङ्सा After much illness he is
recently recovered.

मोप्सा व. क्रि. कुहिनु, दुसी पर्नु

मोय्क्सा स. क्रि. निमोठेर, बटारेर छिनाउनु लौ वाःकायः मोय्
क्ती सात्उ Twist the bird's (neck) and kill it.

मोसा₁ व. क्रि. धूलोपीठो हुनु सेहो मकय् थुमःओ बेलाहाडः
मोसा खेःतो Dry corn should crush readily.

मोसा₂ व. रमाउनु, खुसी हुनु, मान्नु, रिभिनु डाकोः रीस् घाह
नाःडल डा मोतीलेः मुनाडः Now I am no longer angry, I
accept your explanation.

मोःसा स. क्रि. थप्नु (चामल वा अन्न) ल्योनरुकोः मात् दान्हती
इहा कासा काआक्तीको ओय्क् काती मोःती डाय्कनानी
Crushing the vine leaves they are first put in, then
flour, and it is mixed together.

मोस्सा स. क्रि. मिसाउनु (तेल र पिठो)

म्यासा व. जागा रहनु, जागु, बिउँभनु मान्ता जुगाङ् म्याःइली
नोःसा लहुङ् बल वह्क्इली People were not completely
alert, their minds were not awake enough to speak.

म्याःसा व. क्रि. ट्याक्क मिल्नु, सुहाउनु ओउः नीस्चाक् म
र्याःकाय्नाःच Those two are in complete agreement.

म्लेह् n फियो

मह

महोतोडःक्याक्सा अ. क्रि. घमण्डःपूर्वक बोल्नु, वाहियात कुरा
गर्नु नाङ् महोताडः क्या क्ताःअल नोःलाम् Don't talk
rubbish, stop talking.

महक् n नराम्रो बास्ना महक् सय्ङ्ओ नाम्हाक्तीको मान्
ताकायः जेःगार्ताकुलु After smelling an unpleasant
smell people do not feel like eating.

महतय्क् अ. मू. भुसुक्क दोङ् ल्याम्हाडः महतय्क् त एनःताडःआ
He fell fast asleep right in the trail.

महत्सा व. क्रि. निथुक्क हुनु, चुहिनु पेओ तीः वाआक्तीको
साःकायः महत्नौ After good rain has fallen, it wets the
soil.

महनःयसा स. क्रि. हल्लाउनु (बाँस, आदि) हवल्मङ् रुय्ङ्कायः म
हनःयती हुनानी Children cause the bamboos to sway.

महनःसा व. क्रि. फेद भिनो माथी बढ्नु (बाँस, आदि) इ रुय्ङ् म
हनःआक्तीको महानःती लन्हो This bamboo, while thin
at the base, thickens towards the top.

महप्सा स. क्रि. भूत लागु महप्लान्ङ् एकान् मुतो जीक्ओ मान्
ताकायः न्हाङ्तो जीक्ताक्ती महप्नाःथै The evil spirit
takes advantage of a sick person by himself and
make him more ill.

महयःसा अ. क्रि. मेटाउनु, ओइलाउनु, हट्नु (दुःखद स्मृती)
दीन्ङ् महयःती इकायःपाय् आलःनाःयै The (passing of)
days will take away the sad memory of this one.

महय् व. क्रि. राम्रो बास्ना आउनु, स्वाद आउनु कुत् लेम्हसतो
आन महयतो He licked his hand and there was a
pleasant taste.

महय्क्सा स. क्रि. टुनामुना गर्नु, जादु गर्नु ओउः लान्ङ् मान्
ताकायः महय्क्नौ एनःबुसङ् आलःताक्नौ The spirit puts
the people to sleep - causing sleepiness to overcome
(lit. take away) them.

महय्ङ्सा व. क्रि. महकिनु ओउः रो आन महय्ङ्तो सय्ङ्ना That
flower has a sweet smell.

महरःसा व. क्रि. चर्कनु, मर्कनु डाकोः फेर् धेङ्पाः त महर्ती र
याम्ङोतो महर्ती क्लय्हती वाय्आ I thought to straighten
my net-rod, but it fractured and broke.

महर् n बास्ना (बारीमा उत्पादकत्व हुँदाको) महर् नाःओ
राङ्हाडः मकय् आन रेन्हतो त्युस्ती लन्हनाः In a field that
has a fertile smell corn grows quickly and strongly.

महर्धाङ्सा व. मन लागु (दिसा, पिसाब गर्न)

महर्सा अ. क्रि. सोचनु, घोरिनु, लख्नु ओउ: रो डाइ रोम्ना:ताड:
त महर्ती ओउ: मान्ता महर्आ "I will get that flower." he
thought.

महस् *n* गन्ध (डढेको खानाको) यहुम्ती खाङ्ओ आम्ह महस् सय
ङ्ना: Burnt food has a bad smell.

महस्सा व. क्रि. डढ्नु (भात) ओउ: आम्ह महस्आ That food is
burnt.

महाड: अ. मू. डचाम्म प्याक्काय: महाड् त थो:ती सात्सा खे:तो
Pigs are to be killed with a blow to the head.

महाङ् *n* मुर्दा, लास ओउ: सीओ मान्ताको: महाङ् लात्नीतो
They carried the dead person's body.

महाङ्गुरु: *n* माछा मार्ने बिष (भर्खर राखेको) एन:रुकाय: महाङ्गुरुड
महाङ्ताकुनौ Fresh poison stirs up the old. महाङ्गुरु:ड
एन:रुकाय: रव: महाङ्ना:थै The fresh poison revives
the old.

महाङ्गलाह् *n* अर्धचन्द्र (मृत्युको चिन्ह) महाङ्गलाह् दाङ्आ त
खे:या मान्ता सीना: ते जवनानी When a bowl-like moon
appears a person will die, they say.

महाङ्सा स. क्रि. ब्युँभाउनु, जगाउनु, उठाउनु एन:ती मुओ
चो:खेकाय: महाङ्आलाड: I woke the sleeping child.

महात्सा अ. क्रि. अल्पनु, बिलाउनु, लोप हुनु बीया चोया रेती
गम्ल त खे:या महात्ती द्योक्ना: If seeds are not kept
(supplies) run out.

महान:सा व. क्रि. टुप्पोतिर दहो, मोटो हुनु इ रुय्ङ् म
हन:आक्तीको महान:ती लन्हओ This bamboo, while thin
at the base, thickens towards the top.

महान्हसा व. क्रि. पहिल्यै प्रयोग गरिएको, नयाँ नहुनु इ नाय् महान्
ह्आ These clothes are not new.

महाय:सा व. क्रि. बाली नाश लाग्नु (हुरीले) मरु:इ मकय् म
हाय:ताक्कान् The wind flattened the corn.

महाय्क्सा स. क्रि. आगो ठोस्नु, आगो दन्काउनु (पानी उमाल्नु)
महे:महाय्क्साकाय? अरु सीड: तुस्सा खे:तो To build up
the fire more wood must be pushed in.

महार:सा व. क्रि. चर्कनु, मर्कनु

महाससा स. क्रि. शुद्ध सोहाई गनुर् ओउ: सहरकाय: डाइ ङ्हा म
हासआक्चाड: That city I will first purge with fire.

महा:सा व. क्रि. मर्नु (सराप दिने कुरा) गा:ताङ् सीती महा:ते:ना:
Where are you going to finish up dying?

महीत्सा अ. क्रि. अल्पिनु, लोप हुनु इ नाय्को: रङ् महीत्आ The
colours of this cloth have faded.

महुक्सा व. क्रि. जानिफकार हुनु ओउ: मान्ता महुक्ती नो:ना:
That man is speaks very capably.

महुक्सा महीर:सा अ. क्रि. बतास थाम्न लाग्नु

महुङ्हसा व. क्रि. (काममा) ध्यान दिनु, राम्रो गर्नु ओउ: मान्ताइ
महुङ्हती काम् जाङ्हनौ That man works undistractedly.

महुप्सा स. क्रि. भूत,निद्र लाग्नु मान्ताकाय: एन:बुसङ् आन रेन्
हतोले: महुप्नौ Sleep overcomes a person very quickly.

महुस्सा व. क्रि. गन्ध आउनु (डढेको खानाको) आन महुस् सय
ङ्ना: It smells burnt.

महे: *n* आगो इ डाको: चो: महे: यहुम:आबत्ताड: Oh! my
child is burnt with fire!

महे: मुत्सा

महे: राव्सा

महे: सात्सा

महे:कु: *n* धूवाँ डाको: मीक् महे:कु:इ रोक्आताड: Smoke is
stinging my eyes.

महे:कु: भोय्सा

महे:ग्योम: *n* खरानी

महे:ग्ल्युम् *n* कोइला, गोल, अँगार गाल्ओ महे:ग्ल्युम् दान्हती
चाहाड: ल्यान:सा खे:तो Charcoal is crushed and rubbed
on the sore.

महे:ग्ल्युम्साय: *n* एक जातको फून् फुल्ने बोट

महे:ची *n* फिलिङ्गो

महे:ताप् *n* अगेनु, चुल्हो आम्हताड: खाङ्सा थेडा एतताड: म
हे:ताप्ताड: योउत्तो महे:पाय् सीताड:आ In order to cook
he looked in the fireplace but the fire had gone out.

महे:द्युन: *n* आगो बाल्ने दाउरो (ढूलो) ओउ:इ महे:द्युन:
वान:आक्कान् He carried a burning brand.

महे:मुत् *n* खरानी, भस्म, खाक ओउ:इ महे:मुत् खेन् ल्याव
ह्तीताड: गम्आकास She rubbed ashes on her face.

महे:युर₁ *n* अँगार, गोल महे:युर् वान:उ Bring hot coals.

महे:युर₂ *n* फिलिङ्गो, भुङ्ग्रो मोगु महे:युरहाड:ओप्नानी The
taro is cooked in embers.

महे:यहोम: *n* 1) डढेर बाँकी रहेको वस्तु वय्लाको:महे:यहोम:
हम्हआक्तीको तोक्राक्इ पाम्हआकान् Gathering up the
marten's remains the toad buried them. 2) घुरानलाई
बालेर पारिएको भस्म महे:इ जे:आक्तीको महे:यहोम: जाङ्हनौ
After burning rubbish is left.

महे:रीङ् *n* मोसो, ध्वाँसो ज्याम्हाड: महे:रीङ् दीहना: Soot hangs from the drying-tray.

महे:ल्युङ् *n* ज्वाला महे:ल्युङ् हौती योनानी Stirring up flames they look around.

महे:ल्युङ् भोय्सा

महे:सा स. क्रि. बिसनु, भुल्लु डाइपाय् वस्राय्आ महे:आलाड: है I have forgotten an axe!

महोक्सा स. क्रि. पोख्लु, खसाल्लु तेस्राइखा महोक्ती बय:ओ आम्ह जे:डल I did not eat the food tipped out on the burial field.

महोड: अ. मू. डचाम्म

महोतोड: *n* मुख एत महोतोड:गा:आ He gaped with his mouth open like this.

महोतोड: कल्याक्सा

महोतोड: जाङ्हसा

महोतोड: पाङ:काय्सा

महोतोड: राव्सा

महोतोड: ल्यहाक्सा

महोतोड: वहान:सा

महोय:सा व. क्रि. नुहिनु (बालीनाली)

महोय्क् *n* टुनामुना, मन्त्र, जादेखवेर जा:को: रय:इ आन् महोय्क् बय:नौ The scent of a panther is a powerful spell producer.

महोर:सा व. क्रि. भाँचिन लाग्नु, चर्कनु, मर्कनु जोक्तो मारु: वाङ्ती रुङ्पाय् महोर्ती क्लय्हासा बोड:आकान् A strong wind began to break the bamboo.

मह्याङ्सा *v* इच्छुक हुनु, तयार हुनु, उत्सुक हुनु (ठूलो काम गर्न), फूर्तिलो हुनु लय: लहुङ् म्याङ्ती डनअ:ती जाङ्हनौ He does it readily and energetically.

मह्युङ्सा *v* इच्छुक हुनु, तयार हुनु, उत्सुक हुनु (सानो काम गर्न) ओड:चो: आन मह्युङ्ती मेत्छ्या: हाम:नौ That child very willingly herds the goats.

महुक्सा अ. क्रि. मस्त सुत्नु ओड:मान्ता आन महुक्ती एन:ना: That person is fully asleep.

य

य(सी) *n* चिउरीको बोट यसी सीङ:पाय् स्या:सै ज्याल्ना: स्या:सै पेना: A Chyuri tree is far ahead of a cow, it is better than a cow. Bassia or Aesandra butyracea

यक:सा स. क्रि. रेट्नु, करेट्नु करन्तीइ सीङ:यक:ती तात्नानी Wood is cut with a saw.

यक्सा स. क्रि. हातले समात्नु (माछा), उघाउनु रु: काआक्तीको त्योन:ओ डा: हक्ती यक्सा खे:तो After putting in poison, the flopping fish must be scooped out.

यङ:सा अ. क्रि. लत्रनु, भुल्लु डाको: राङ्हाड: जस्खान् बल यात्ती यङ:ती मुना: They are spaced along in a row.

यङ्ह:सा व. क्रि. अन्तर भएको, छुट्टिएको, उनीनु (पोते आदि) ओड: याङ्हाआ यङ्ह:त यङ्ह:ती मुना: They are spaced along in a row.

यनसा व. क्रि. तन्कनु, खुकुलो हुनु (लुगा, हल्लनु (दाँत) काम:अ यनती ज्याल्ना: It has stretched at the bottom.

यन्दक्सा अ. क्रि. थर्कनु

यन्हसा व. क्रि. तन्कनु, खुकुलो हुनु ओड:नाय् यन्हती वाय्सा बोड:आकान् That cloth had begun to wear out.

यय:सा अ. क्रि. अरुसँग सँगै काम गर्नु पु: हव्क: यय:ना: The older brother works alongside the younger.

यय्रीसा अ. क्रि. होशियारसँग हात र खुट्टा दुबैले च्यापेर समात्नु सीङ:खागन यय्रीमा:त मुसा तोन्अना: ती You should hang on carefully when climbing on trees or you will fall.

यय्सा व. क्रि. लत्रनु, भुलिनु याम्को: फेक् ब्रक्त यय्ने Heads of rice bend equally.

यय्हासा व. क्रि. घुँगरिनु, बाङ्गिनु यय्हाओ लाव:मान्ताकाय: आन कोन्नौ An uneven mat makes a person uncomfortable.

यर:सा: *n* धूलो (पातमा रहाने) मोत् वाह्ओ ल्याम्को: चीन:चीन:सै मुओ लो:गन यर:सा: दीहना: On leaves beside a motor road much dust sticks.

यरु: *n* चिउरीको बियाँबाट बनेको बिख (माछा मार्न प्रयोग गरिने) यरु:ती:हाड: काआक्तीको डा: सीताक्ती जे:सा दो:ना: After putting the chyuri poison in the water the fish are killed and available to eat.

यरोः *n* मधु हुने फूल, फूल यरोः तुङ्सा आन मुनाः There is much nectar to drink.

यलसा स. क्रि. भुण्ड्याएर सुकाउनको लागि लामो लामो पारेर काट्नु (मासु) मायः यलअती तात्ती बाय्रालु जाङ्हनानी Meat is cut in strips to make dried meat.

यलुङ् *n* चिउरीको बियाँ

यल्(सायः) *n* चिउरीको फल यल् तुङ्ओ महीना ओउःलेः जेथ असार The Chyuri-sucking months are those ones (Jesth, Asar)

यल्(सी) *n* चिउरी (बोट) यल्सीकोः डात् ताक्नानी Chyuri sap is tapped (from the tree).

यल्लुङ् *n* चिउरीको बियाँ यल्लुङ्पाय् बन्हाङः आन रहनाः Many Chyuri kernels fall in the forest.

यवलअःसा स. क्रि. घस्रनु दालःलम् यव्लअःती वाहनै Worms wriggle along the ground.

यवःसा स. क्रि. टिप्नु, तान्नु (आँलाले)

यवःस्यानः *n* लाब्रे कीरो (पीठोमा हुने) यवःस्यानःइ ओय्क्कायः लपःनौ The grub makes flour stick together.

यव्सा अ. क्रि. ठचाक्क नलागनु (बाण), चोट मात्र पार्नु डाइ आप्ओ लाः यव्ती ल्होक्आलाङः The arrow I shot did not strike squarely.

यव्हसा अ. क्रि. गनगनाउनु, कचकच गर्नु चोःकोः भाक् दाट् ह्तीतेः यव्हचाःनाः Don't grizzle saying, "It's a child's portion".

यसायः *n* चिउरीको फल नेक् यसायः आन सायःती मुना This year there is much Chyuri fruit

याकःतुमः *n* पुरानो बसेको मौरी

याक्भ्याङ् *n* भाडा इ कीम्हाङः याकक्षसाकायः डाइ याक्भ याङ् बयःचे.नाङः I will pay rent for living in this house.

याक्तुमः *n* सधैं रहने मौरीकोः चाका

याक्दा *n* योग्यता लःलयः याक्दा बयःपानी Let them each give according to his ability.

याक्सा अ. क्रि. बस्नु, रहनु, बास गर्नु डाकोः कीम्ताङ् पोक्ती याक्ड Let's go into my house and live there.

याडाः *n* एक जातको माछा Wallago attu

याङ् *n* भिँगो, माखो म्हेः मुत्ती उलःती याङ् रुनःसा खेःतो Lighting a fire the flies must be driven off.

याङ्(लम्) *n* सन्तान मान्तालम्कोः चोःलम् याङ्लम् सीताक्आकान् He caused the death of children, descendants.

याङ्मायः *n* फलमासु

याङ्मायः *n* चाकको मासु

याङ्सा स. क्रि. चार्लु इ क्यानः छेः ल्हाम्आया ल्हाम्लया त चीःसाकायः याङ्नानी Curry is tasted to see if it has salt or not.

याङ्हा अ. मू. अन्तर भएको, छुट्टिएको याङ्हा याङ्हा त यङ्हःती मुनाः They were well spaced.

याङ्हासा₁ व. क्रि. राम्रो मौसम तेन्पाय् आन न्याम् याङ्हा मारुः नाःल Today the weather is very fine, there is no wind.

याङ्हासा₂ *v* अनिच्छुक नहुनु, लाज नलागनु गतमा म्हरमाःत याङ्हतीलेः जेःउ Eat without hesitation.

याज्याङ् सङ्. एकै आत्गोता मान्ता मुओहाङः याज्याङ् सीआ When there were eight people, one it was that died.

याज्योः सङ्. एउटा, एकजना डाइ याज्योः वीनः क्लाःआलाङः I have brought down one bat.

यातै *adv* एकान्त, सुनसान यातै चोः ह मुनाः There is only one child.

यात् सङ्. एक यात् ज्युरीङ् डात् खाय्आलाङः I have obtained one container of gum.

यात् मन्

यात् लाह

यात्आङ् *n* वर्ष

यात्कोः कयोह

यात्कोः छयोह *adv* तीन वर्षअगाडि डाकोः आपा यात्कोः छ योह सीआ My father died three years ago. ओउः मान्ता यात्कोः छयोह्खा सीआ The man died three years ago.

यात्कोः भयोह

यात्कोः तेह

यात्कोः त्यो

यात्कोः त्योह

यात्कोः ह्योह

यात्कोः स्योह

यात्चाक् सङ्. एकजना ओउः भारी यात्चाक्कायः मुनाः That load is for one person.

यात्नीस् सङ्. एकदुई, केही यात्नीस्चाक् वाङ्ने यादो A few people are coming perhaps.

यात्बन् सङ्. एकजना यात्बन् चोपा सीआजेतै One child died.

यात्बोन् सङ्. एकजना

यात्सा स. क्रि. मिल्काउनु (हातले पानी आदि) ओउ: ती: यात्ती
वाय्उ Brush off that water.

या:दीङ् न रात उय्हले योम्इ न्हीदीङ् चयव:उतो या:दीङ् च
यव:आकुउलु Formerly bears could see in the daytime,
not at night.

यादुङ् न खोलसा खोलसी; पाखा, पर्वत गाव्को: ल्याम् घोदुङ्
यादुङ् ल्याम् ह The village road is along gorges and
ravines.

यादो वि.बो. होला, सायद योह्पाय् ओउ:काय:पाय् ती:इ यादो
आल:आथै Yesterday the (river) water may have
carried him away.

यान्भन:सा स. क्रि. खुर्कुनु, खाएर प्बाल् बनाउनु पे:इ माय:
तात्ती यान्भन:ती जे:नौ Maggots eat holes in meat.

यान्ह्यान्ह् वि. नजिक मान्ता यान्ह्यान्ह् त ना.तो वाङ्ती मुनै
Many people are coming along in close file.

याप्सा स. क्रि. हम्कुनु धाह्ओ बेलाहाङ: याबीनाइ याप्ना.इसी
When it is hot they fan themselves.

याबाजाबी न जाबी, थैली (टूलो)

याबीना न पङ्खा

याम:सा स. क्रि. बिस्तारै होसियारपूर्वक गर्नु, मजाले (खानु, बोल
नु, हिँडडुल गर्नु), चुस्को लाउनु जीक्ओ मान्ताइ ती:मा
याम:उलु आम्ह्मा तुन:उलु A sick person neither sips
water nor eats a little.

याम् न धान, धानको बोट याम्आम्ह्ताङ: खाङ्ती बय:आकानी
They cooked rice and gave it (out).

याम्आम्ह् न भात

याम्चुय् न चामल ओउ: पाथीहाङ: याम्चुय् मुना: Rice is in
that basket.

याम्भार्सा अ. क्रि. लरखराएर हिँड्नु मीक्इ चयव:मालो मान्ता
सम्भार्ती याम्भार्ती वाह्ना: A person who cannot see
grotes and stumbles around.

याम्रोक् न भुस (धानको) याम्रोक् क्रापूती वाय्नानी Rice
husks are removed by winnowing.

याम्सा स. क्रि. मालिस गर्नु, मिच्नु, मुसार्नु, मल्नु

याम्सक् न धान

याम्हसा अ. क्रि. अरूको आडमा हिँड्नु; लरखराएर हिँड्नु
ओउ: चो:पाय् आमाको: नाय् चुम्ती याम्ह्ती चीङ्ती वाङ्ना:
That child stands and comes clinging to its mother's
skirts.

यार् न बेसार भाम्ओ माय:काय: यार् काती यार्ताक्सा खे:तो
White meat is made yellow with tumeric.

यार्गोय: न एक जातको तरुल यार्गोय: सबैसै इहा जे:सा दो:ना:
The yam is the first to be available for eating.

यार्फङ्ज्या न एक जातको चरो

यार्बुन्सी न एक जातको रूख (रगत जस्तो चोप हुने) Ougenia
oojeinensis

यार्होक्सा: न एक खालको पहेंलो माटो

यार्वालु न रानीचरो (पोथी) यार्वालु दुहीक्वा:कुसुब्रक्त रु
युङ्ती वाह्ने The female Minabets fly with the males.

यार्वीस् वि. सङ्लो, पहेंलो (जाँड) हान् घ्याम्पाहाङ:
काआक्तीको इक्सै सीक्सै यार्वीस् चोक्ती जीना: The
beer, after being put in a pot, in five or six days
matures a clear yellow.

यार्सा व. क्रि. पहेंलो हुनु नीचीको: बेलाङ्हाङ: माक्लो:
यार्आ In our area the vine leaves have yellowed.

यार्सील्हा न बाज यार्सील्हाइ बन्वा:को: चो: नयाम: जुय्लम्
जे:नौ The hawk eats the young of forest birds,
grasshoppers and insects.

याल:सा व. क्रि. अग्लो, लम्बु ओउ: मान्ता दोम् याल:ती मुना:
That man is lanky.

याला न बिहान

याला यल

याल् न बाँसको एक खण्ड, काठको टुक्रा ओउ: रुय्ङ्पाय् आन
योलीङ् याल:ती मुना: सुम् याल् याल:तीले: That bamboo is
many sections long - three lengths.

याव:लीङ् न भिँगो (लामो खुट्टा हुने, पानीमाठी चलने)

याव:सा स. क्रि. फिँजाउनु, बिछ्याउनु चो:लम्इ लो:
याव:आक्तीको आमालम्इ आम्ह् रेस्ती बोनानी After
children have put out leaf (plates) the mother gives
out the food.

यावाङ: यवङ:

याव्च्या adv एकछिन, केही समय याव्च्याहाङ: दाह्ती वाङ्आ
After a brief time he came. I will look in a moment.

याव्मै व. क्रि. लामो हुनु

याव्राङ् न जोतेको बारी याव्राङ्हाङ: आन मकय् स्याव्ना:
Corn does well in a ploughed field.

याव्सा स. क्रि. जोत्नु, सीयो बनाउनु सुइ स्या: याव्ती
बय:चा:ताङ:च Who will plough with oxen for us?

याव्सीदुम् न लौका, तुम्बी योसाकाय: काम:नालाको: गोय्चो:
गुक्काक्ओताङ:आ: याव्सीदुम्लो खे:इतो The

underworld men had goitres that looked like marrows.

यावस्याः₁ *n* गोरु, साँढे यावस्याः नाभायापाय् मान्ताइ राङ् तव ह्सा खाय्ल् If a person does not have a bullock they cannot cultivate a field.

यावस्याः₂ *n* मासु

यासा स. क्रि. छाम्नु, छामछुम गर्नु (पानीमुनी) डा यालाङ् आल्नाडः इहाडः बेःनाः इहाडः दुन्नाः I will feel along to see if here it is thin, here thick.

याःसा व. क्रि. फारो हुनु, सावधान हुनु याःती घान्सा खे.तो It should be beaten sparingly.

यास्सा व. क्रि. अग्लो हुनु इ सीडः यास्तोलेःआः This tree is tall.

याह्डात् *n* राती जम्मा गरेको खोटो याह्डात् याह्दीङ् वयःओ डातलेःआः Night gum is gum that exudes at night.

याह्दीङ् *adv* रात याह्दीङ् स्याव्आक्तीको ओउः लान् नाय् नाःताडःआक्ल As night comes the demon has no clothes.

याह्मीक् *n* मृगको आँखामुनी हुने चाउरी कस्याःइ याह्मीक्इ याःदीङ्हाडः च्यवःनौ The Barking Deer sees at night with its night-eye.

याह्यामः *n* पातालको अँध्यारो ठाउँ याह्यामःहाडः दोह्मा याक्इली जुगाङ् च्याक्ओ लेःआः In the underworld place nothing lives, it is completely dark.

याहरामःस्यानः *n* एक जातको भुसिलोकियो

याह्ला *adv* बिहान सबेर, मिर्मिरे बिहान याह्ला प्रीमा च्योक्ती आल्ड Lets get up and go early.

याह्लोः *n* चढ्ने लहरोको पात

याह्सा अ. क्रि. चढ्नु (लहरो), उक्लनु, माथि सर्नु ओउः याह्ओ गोयः दोह्हाडः याह्ती मुनाः ? What is that climbing vine climbing on?

यीनः *n* चमेरो

यीन्सा स. क्रि. बेच्नु, साट्नु

युः *n* मुसो ओउः युःइताडः रेक्ओ रेक्ओ त रायःतो The rat scratching made a noise.

युक् *n* बाँदर यलुङ् बन्हाडः आन रह्नाः ओउःकायः युक् योम् ग लय्इ तुङ्नौ Many Chyuri fruit fall in the forest, the monkeys and bears suck them.

युक्कुसुम्सायः *n* एक जातको (सेतो फूल फुल्ने र रातो साना फल फल्ने) ठूलो रूख

युक्क्रयोडःला *n* एक जातको मोटो लहरो (नागबेली) युक्क् रयोडःलाइ कीम् पानःनानी The vine is used to bind the pellet bow.

युक्दलनः *n* बलो

युक्दुलुङः *n* बलो कीम् चप्ओ बेलाहाडः युक्दुलुङःहाडः दुलुःती वाहनै When thatching the house people walk along the ridgepole.

युक्भाव् *n* ज्वाँइ

युक्मयसायः *n* सुनखरी

युःक्रास् *n* 1) मुसाको जुम्रो 2) सुलसुले

युक्लाक् *n* 1) गिठोको लहरा युक्लाक् आन युक् वाहओ वारहाडः नाःनाः The vine grows on cliff sides where monkeys go often. Dioscorea bulbifera 2) गिठो (घरतिर पाइने)

युक्लुङ्वाः *n* एक जातको चरो

युक्सा स. क्रि. उचाल्नु, उठाउनु; दुष्टबाट जोगाउनु म्हेःहाडः खाङ्ती मुओ मायः युक्ती बोनौ They take out the cooked meat and share it.

युक्सुन्दरी *n* एक जातको रूख (नयाँ पातको रङ्ग गाढा बैजनी, गुलाबी फूल र सानो रातो फल हुने)

युक्हायःसा *v* मन पर्नु, खुसी हुनु डाकायः युक्हायःआक् दोह् हायःती ग्यामाःसा If you were happy with me, why should you not be willing?

युःखनः *n* मुसो (हातखुट्टामा आउने मासुको डल्लो) जोक्तो पाल्आक्तीको युखनः थानाः After beng struck sharply there is a swelling (of the biceps).

युङ्गुसा अ. क्रि. हल्लाउनु ओउः बोतल् वेःताङ् डोय्ताङ् युङ्गुती हुनु.ती युताक्सा खे.तो Shake that bottle back and forth to dissolve it.

युङ्सा अ. क्रि. धेरै माग्नु चोःइपाय् आमाकायः दुत् आन युङ्ती दुत् तेती तुङ्नौ A child persistently begs for its mother's milk.

युत्सा व. क्रि. सुन्निएको घटाउनु ओउः माङ्ओ चा योःताक्कायः सोको.ती युत्सा खे.तो To reduce that swollen sore it should be massaged.

युदुङःसा अ. क्रि. घिसर्नु चोःलम्पाय् आन युदुङःती साङ्हनै Children often move around by sliding.

युःनोमुसा *n* एक जातको च्याउ

युन्हा अ. क्रि. घट्नु, कम हुनु (शङ्खेकीरा, भ्यागुता आदि), बैसीतिर बसाइँ सर्नु (जाडोमा) तीःसीर्मयः सीगाङ्सै युन्हती

युन्हती ग्ल्युड्हती वाङ्ओ खे.तो The people from the high watersheds migrated down (to lower regions).

युप्:सा स. क्रि. कसेर समाल्नु, निचोर्नु
युप्:सा व. क्रि. कसिनु, कसेर समाल्नु, निचोर्नु देडी ओउ: रुड्
गुक् युप्ना:थै Next the snake holds him by the neck.

यु:बन् *n* एक जातको भ्रार, सामा नाङ्को: राङ्हाङ: यु:बन् र
याव्पा:ना: Let the yu?bən weed be in your fields!

युम:सा व. क्रि. भयङ्कर, भयानक, डरलाग्दो हुनु ओउ:पाय् मान्
ताकाय.जा.इ जय्क्ओ च्यव.ती आन युम:आथै Seeing a
panther bite someone he was terrified.

यु:माय: *n* मुसो (हातखुट्टामा आउने मासुको डल्लो) थोम्हको:
यु.माय: प्लव.ती आन जीक्ना: When a calf muscle turns
upside down (cramps) it hurts much.

यु:मीक् *n* गोलीगाँठो यु.मीक् थुङ्आक्तीको मान्तापाय् आन
जीक्ना: When a person's ankle is bumped it hurts a
lot.

यु:मुजा: *n* एक जातको भ्रार (मुसा भगाउनको लागि प्रयोग
गरिने) यु.मुजा: यु: वाह्ओ ल्याम्हाङ: त्योय.ती चव.नानी
The burr is set out on a mouse's path to catch it.

युमुसा स. क्रि. चुस्नु ओउ:पाय् म्होतोड:हाङ: स्युप्ओ ओखोत्
युमुती जे.नौ He sucks cough medicine in his mouth.

यु:मे:ला *n* एक जातको लहरो (गुर्जो) यु.मे.लाइ मत्याङ्गोकाय:
पान.नानी The vine is used to bind the pellet bow.

युम्सा₁ अ. क्रि. उडनु
युम्सा₂ व. क्रि. थेप्चिनु, थेप्चो पर्नु, चेप्तिनु, सुटुकक जानु,
लुसुलुसु हिँड्नु जा:पाय् मेन: क्लेम्हती युम्ती वाह्ना: A
panther slinks along with its fur flattened.

युम्हसा व. क्रि. भयभित गर्नु, तर्सनु, डराउनु ओउ: वारहाङ: युम्
हसी:ओ छोङ् मुना: There is a terrifying rock face on
that cliff.

युय:सा अ. क्रि. बिस्तारै साव आनीपूर्वक चढ्नु वारहाङ: ओम्त्
युय.ती वाह्सा खे.तो It is necessary to move carefully
on a cliff.

युर:योङ्क्ली: *n* सानो आन्द्रा
युर *n* अँगार, गोल
युरसा स. क्रि. निचोर्नु, थिचेर निकाल्नु; धुत्नु चाको: उम्क्ली:
युरसा खे.तो The pus should be expressed from the
sore.

युह्रसा *v* घुसिनु (माटो, खरानीमा), दबाउनु माय:पाय् म्हे:ग्ल
युम:को: ताल्गेताङ्ताङ: युह्रधैताङ: गम्नौ He pushed the
meat in below the ashes.

युल्डा:(दुङ्) *n* माछा (गितको कुरा)
युल्सा *v* ढलनु (रूख), ठोकिनु सीङ: इहा धेङ्धेङ्ती मुआ लोने
कोन्हती युल्आकास A tree is first upright, later it falls.

युल्सीङ: *n* मुढो
युसा अ. क्रि. गल्नु, पगल्नु, बिलाउनु म्हे: घाङ्तो गम्ओ साती:
युती वाना: (Solidified) oil put near a fire melts away.

युस्सा व. क्रि. कुत्कुत्याउनु, उत्तेजित पार्नु चो:लम् आन
युस्काय्ती साङ्हनै Children often tickle each other at
play.

युहु युहु
युहुसा अ. क्रि. चुहुनु, तप्कनु, भरेली हुनु (कोदो) साती: युहुतती
युहुती वाय्ती घोक्आ Oil kept leaking until it was
gone.

युह्रुङ्सा: *n* एक खालको माटो (बग्ने उर्वरा माटो)
युह्रसा व. क्रि. अलिअलि उत्पादन हुनु वा चुहुनु (दुग्ध, तेल, मह
आदि) ओउ: थेकापाय् घाङ् मुती भयान्ते तुम: खुदु युह्ती
वाय्आ Because it has a hole the pot leaked honey.

यो *n* इन्द्रेनी ओहाङ: प्लीतो यो दाङ्ती मुना: Over there a
green rainbow appears.

यो भव्री
योको:सा *v* भुन्ड्याउनु, लट्कनु, मच्चिनु ओउ: रीङ्ह योको:ती
गम्नानी They hang up the drums.

योक्सा स. क्रि. निल्नु, कप्ल्याउनु इच्युक् ताङ्हाओ डा:इ
तोक्राक्काय: योक्आकान् A fish this big swallowed the
toad.

योङ्कोला *n* हातखुट्टाको हाड हुसले: योङ्कोलालम् थाय
क्तीताङ: सीर जे:आकानी With the bones they broke
the long ones and ate the marrow.

योङ्क्राय् काम्हासा
योङ्क्राय्(रो) *v* भोक
योङ्क्राय्(रो) गा:सा
योङ्क्राय्सा *v* भोक लाग्नु, भोकाउनु नीची आन
योङ्क्राय्आलाङ:च We two are very hungry.

योङ्क्ली: *n* आन्द्रा सीन्ह पोप् योङ्क्ली: तुक्पुन् त्युत्आकान्
He took out the liver, lungs, intestines, stomach.

योङ्सा स. क्रि. निकाल्नु (आन्द्राको मल) मान्ताइ वा.को: योङ्क्
ली: योङ्ती जे.नानी People expel dung from a hen's
intestines and eat them.

योङ्ह *n* हातखुट्टाको लामो हाड इ योङ्हहाङ:आ रुड् जय्क्ती
दाक्आथै योङ्ह र थोम्हको: तुङ:ताङ्आ The python had
swallowed to his thigh-bone, to the sinew at the top

of the calf.

योङ्हसा व. क्रि. अन्तर हुनु, लामो, अग्लो हुनु नेक्कोःसै = याम्पुःते: योङ्हना: Next year you will be taller than this year.

योत्सा स. क्रि. घटाउनु, कम गर्नु कोकोरोःते: दोह्इ दोह्इ योत्ते:ताक्चौ Don't let anything reduce the sorghum!

योनःसा स. क्रि. दया गर्नु, सहानुभूति प्रकट गर्नु बह्इ नीस् पु.चा.कायः योनःना:थाच The uncle sympathised with the two.

योनःसी:सा व. क्रि. दयालु पार्नु

योप्सा व. क्रि. चिरा पर्नु वा.को: उम् ज्योप्ती वाय्ना: The hen's egg is cracking open.

योभव्री *n* इन्द्रेनीको ठाउँ

योमै स. क्रि. बाँड्नु

योम् *n* भालु योम्को: मोडः ओउःतले: A bear's snout is like that.

योम्बोनः *n* एक जातको काँडादार लहरो (पिउने पानी निकाल्न प्रयोग गरिने)

योम्ला: *n* एक जातको कीरो (मकैको पात खाने)

योम्लाक्हुय् *n* एक जातको कीरो (पातमा लाग्ने)

योयःसा अ. क्रि. सँगै काम गर्नु, सहायता गर्नु ओउ.इ पु.कुस् योय.ती काम् जाङ्हनौ He assists his older brother in the work.

योय्सा स. क्रि. चाल्नु, केलाउनु, बताउनु रोक् भल.इ योय्ती वाय्सा खे.तो Shake it through a sieve to remove the chaff.

योय्हसा अ. क्रि. चपाउनु नाङ्को: ब्रय्ह् योय्हसा बयःची Give me your finger to munch!

योरःती: अ. क्रि. तरल पर्दथा घाउबाटोको

योरःसा अ. क्रि. चुहुनु, तप्कनु, चुहिएर सकिनु; आत्मा भाग्न ती:ताडः जम्बाय्ताडः योरःती ज्याल्आ The water all ran out.

योरायः *n* प्रदर्शन, दृष्टि, इन्द्रेनी ओउ: गोत्सीबाङ् योरायः भव्री प्लीङ्हो च्यव.ना: The display of the sparkling rainbow at gotsiban can be seen.

योरो: *n* फूलको रस वीन.इ योरो: थ्या.तीले: तुङ्नौ The bats tap (the flowers) to drink nectar.

योर् *n* असिना

योर्सा *v* तलबाट खन्नु (जरा खन्दा) गोयःकायः कामःसै योर्ती घाव.नानी Yam tubers are dug through to from below.

योलीङ् *n* हातखुट्टाको लामो हाड सोह् योलीङ् हताडः कातोक् बेलाहाडः मान्ता कात्सामा ची:नीली When people only had an upper leg-bone put in they could not take steps.

योलोक् अ. मू. सुटुक्क, स्वाट्टै हराउनु ओउ: क्राय्क्ओहाडः योलोक् त पोक्ती ज्याल्आ She slipped away through the crack (in the rock).

योल् *n* लामो टुक्रा (काठ, हाडको) यात् योल् सीडः लात्ती वान.अ Bring a length of timber.

योल्हसा अ. क्रि. छिचोल्नु, छिर्नु यु: स्याव्ती गय्ङ्सै योल्हती ज याल्आ Becoming a mouse he slipped away through the noose.

योसा स. क्रि. हेर्नु, नियाल्नु, जाँच्नु रय्ती भयान्ते घाङ्तो योलाङ् आल्ङ्चल Being afraid we did not go near to look.

योःसा अ. क्रि. घट्नु, कम हुनु; प्रयोग गरिनु इ ती:कायः गत हायःती यो:ताक्सा खाय्नी How can we reduce this water?

योःस्या: *n* थारल कःस्याःलम् रुय्ङ्स्या: योःस्या: स्यारःस्या: व वीक्आक्तीको सात्नानी Trapping the Barking Deer, Sambar, Serow and Goral he used to kill them.

योस्वा: *n* लुईंछे ओउ:ले: योस्वा: पय्क्चा: स्याव्ती मुना:च The two have become a pair of Jungle Fowl.

योहारे: *adv* दिउँसो योहारे: स्याव्आक्तीको न्याम् राव.ओ ङ युम्ना: As afternoon draws on the sun's heat diminishes.

योहोरःसा *v* (माछा मार्न दहको) पानि सुकाउनु, पानि बगेर सुक्नु ओउ: ती: दुम्हान्सै योहोरःती ज्याल्आ The water drained away from the pool.

योह् *adv* हिजो योह् छ्याप्ती खाय्आतय्ह्चु Yesterday we finished cutting down.

योह्नम् *adv* उहिलेको समय, पहिले पहिले योह्नम् दीन्को: ल हाक्काय.लम् सायःसा आन भाक्नाडी We like to listen to tales of former times.

योह्लाङ्(लोः) *n* एक जातको बोट (सानो केरा जस्तै)

यहडसा व. क्रि. बुनेको बस्तुमा बढी प्वाल हुनु, बाक्लो नहुनु ओउ: लाव: आन यहङ्ती दीङ्हमा:त क्याह्आ That mat has gaps in it, it was not closely woven.

यहनसा व. क्रि. बुनेको बस्नु तन्किनु ओउः नाय् यहनती वाय्नाः

The cloth is badly stretched.

यहवःती ज्याःसा

यहवःज्याक् वि. पिराहा (बच्चा आदि) नोह् उया यहवःज्याक्

Take it then, grizzler!

यहवःसा ν ठुस्किनु, गनगनाउनु, कचकचाउनु, घोस्सिनु, अनिच छुक हुनु, असहयोगी हुनु एनःओ बेलाहाडः हव्लम् यहवःती एनःसा ग्याइली At sleeping time children are unwilling to sleep.

यहःसा स. क्रि. जमिन फाँड्नु, खेतीको लागि तयार गर्नु नेक् डाइ जुदा राइ यहःनाडः This year I will clear the whole field.

यहाक्नाय् n कछाड, लुंगी, धोती

यहाक्लाक् n गिटो (घरतिर पाइने)

यहाक्सा₁ अ. क्रि. कछाड, लुंगी, धोती लगाउनु ओउः चोः तोहा नाय् यहाक्तो मुनाः The boy had only just begun to wear a loincloth.

यहाक्सा₂ व. क्रि. तीतो हुनु लाक्पाय् सुम् तीः खार्आक्तीको य हाक्ओ मीहनाः When the lak root is boiled three times the bitterness disappears.

यहाक्साग n एक जातको तीतो साग

यहाडःसा व. क्रि. फुर्सद हुनु, खाली हुनु, रिक्तो हुनु डाकोः कामः स्याइह दोह्मा नाःल यहाड्नाडः The boy had only just begun to wear a loincloth.

यहाड्सा व. क्रि. ठूलठूला प्वाल हुनु (बुनेको कपडामा) ओउः य हाड्ओ जाबीः पेल That netbag with holes in it is no good.

यहाड्ह n खोपिल्टो, (चट्टानमा हुने) प्वाल, खाल्डो, भ्वाड य हाड्हाडः पोक्पापाय् स्याः सीनाः If cattle get into a hole they will die.

यहान्हसा स. क्रि. टकटक्याउनु स्यानः धान्ह वाय्साकायः इ साग यहान्हती चल्उ Shake these vegetables to get rid of grubs and rubbish.

यहाम् यहाम्

यहार्सा अ. क्रि. बढ्नु (चट्टानमा हुने प्वाल), फुल्नु (पेट) तुमः त युत्साकायः घाड् यहार्ती तारःनानी To get the bees the hole is enlarged.

यहाल्सा स. क्रि. ठूलो पार्नु (प्वाल, मुख) गोयःकोः यहोगाड् य हाल्नानी The yam hole is enlarged.

यहाःसा स. क्रि. ओभाउनु, आगोबाट अगुल्टो भिक्नु इ नाःतो ल युड्ओ म्हेःकायः मीताकती यहाःपाः Let this flaming fire

be reduced .

यहास्सा स. क्रि. फुकाउनु (बुनेको बस्तु), उधार्नु इ जाबी मीतो भ्यान्ते फास्ती यहास्सा खेःतो The netbag is small so it must be unravelled and redone.

यहुडः n उपियाँ यहुडःपाय् आन लोकतो ज्योस्नाः A flea can jump a long way.

यहुड् n हिउँ

यहुत्सा स. क्रि. हतियारले खुर्कनु (छाला, बोक्रा) रुः य हुत्आक्तीको थुमःनानी After scraping off the poison bark they pound it.

यहुद adv हिउँद, जाडो याम छ महीना यहुद छ महीना बर्ख There are six months of winter and six months of monsoon.

यहुन्ज्युलः n बोक्राको सूत सीडःकोः यहुन्ज्युल् म्हेः मुत्साकायः स्याव्नाः Fibres from tree-bark are good for fire-lighting.

यहुन्ला n मसिनो, राम्रो धागो ओउः यहुन्लाकोः जाबी पेतो व याहनानी A fine thread is good for weaving.

यहुन्लाडः n जाल (मसिनो धागोले बनेको) यहुन्लाडःइ वीनः राय क्आनौ A fine thread net catches bats.

यहुन्सा व. क्रि. मसिनो, राम्रो हुनु (धागो) ओउः ला यहुन्ती वाय्आ That thread is too thin.

यहुन्ह n सानो टुक्रा इच्युच्युक् बल बल मीमीओ गोयःकोः यहुन् ह्लम् लात्ती पाय्हती वाड्नाः He came bringing such little bits of yam.

यहुमःसा अ. क्रि. पोल्नु याज्योः चोः तेन् जोक्तो म्हेः यहुमःआ A child was badly burnt by fire today.

यहुरःसा स. क्रि. बाँड्नु, सानो भाग दिनु लयःकोः मान्ताकायः कोय् मान्ताइ यहुरःतो बोनानी Some serve smaller portions to their own people.

यहुसा स. क्रि. बाँड्नु, सानो भाग दिनु मीओ चोःलम्कायः यहुती बयःसा खेःतो Small children must be given lesser amounts (of food).

यहुस्सा स. क्रि. मुठार्नु, छाँट्नु ओउः रामाकोः च्युल् यहुस्ती सल्ताक्उ Trim that sickle handle to smoothen it.

यहोकोःसा स. क्रि. बोक्रा छोडाउनु यलुड् धाकारहाडः दोम् लय्ती यहोकोःसा खेःतो The shells of the Chyuri kernels are trampled in a basket, removing them.

यहोक्सा 1) व. क्रि. अटाउनु, ठिक हुनु इ डाकोः दोम् य होक्नाडः This fits my foot. 2) स. क्रि. ढिकीमा कुट्नु इ याम् धीकीहाडः यहोक्नु Polish this rice in the foot-

pounder.

यहोःगाङ्ग *n* तरुल खनेपछि हुने खाडल जम्बाय् यहोःगाङ्ग हय्ती ल्युमःपुक् हय्ती बाङ्ग योती सीङः योती बोङःआकाकनी
They peered in all the holes, looking in caves and rocks and trees.

यहोङः *n* तरुल निकाल्न बनाइने प्वाल याज्योः इहाकोः यहोङः
द्यावःनौ ओहाङ्गसै यहोगाङ्ग स्याव्नाः He digs one hole first, then there is a yam hole.

यहोन्हासा स. क्रि. छर्कनु, छर्नु

यहोमः *n* घुरानलाई बालेर पारिएको भस्म

यहोमःसा *v* भत्कनु, ढलनु ओउः कीम् यहोमःती वाय्आ That house has collapsed.

यहोम् यहोम्

यहोरःसा स. क्रि. बाँड्नु, (मध्यम परिमाण) भाग दिनु ओउः आम्
ह् यहोरःती बयःउ नत्र थोप्ल Give out medium portions of food or there will not be enough.

यहोर्सा अ. क्रि. बढ्नु (प्वाल, मुख), फुल्नु (पेट) कोय् जेःगा
जेःआक्तीको तुक् यहोर्तो स्याव्ताक्नौ Some food make the stomach swell.

यहोल्सा स. क्रि. ठूलो पार्नु (प्वाल)

यहोःसा स. क्रि. जमिन फाँड्नु, खेतीको लागि तयार गर्नु छ
याप्राङ्ग यहोःती छचाप्आक्तीको म्हेः तय्कनानी After clearing and preparing the field it is set on fire.

यहोहोसा स. क्रि. बोक्रा छोडाउनु, फल्नु (कुल्चेर)

यहोहसा स. क्रि. बोक्रा छोडाउनु, फल्नु (कुल्चेर) यलुङ्ग दोम्ड
लय्ती यहोहसा खे.तो Cyuri shells must be removed by trampling.

र

र₁ *n* लहरा तथा लताको डाँठ लाक्कोः गोयःकोः र ओउः
याह्ती दाह्आ The yam stem has climbed up.

र₂ 1) प्र. होइन र? डाकायः दोह् सीङः परआ र What wood is necessary for me? 2) संयो. र

रकःसा स. क्रि. उकाउनु, खोलनु चन्कोः चाङ्ग सनःइ रकःती
जेःनानी Prising off the undershell with their nails they eat the crab.

रक्मै स. क्रि. उकाउनु, खोलनु

रक्वाः *n* पोथी कुखुरा रक्वाःइ उम् ओत्नौ The mother hen lays eggs.

रक्सा अ. क्रि. पूरै उखेलनु चारोक् रक्ती तायःनाः A scab comes off, reopening the wound.

रक्सी *n* रक्सी

रङःसा व. क्रि. बाहिर निस्कनु, ढुस्स हुनु ओउः मान्ता य्हारतो
जेःआक्तीको तुक् रङःती मुनाः That person having eaten fully has a swollen stomach.

रङ्ग *n* रङ्ग

रङ्ग लेङ्सा

रङ्गह रङ्गह

रछनः *n* सुत्केरीको रगत

रत्योङः *n* फूलको ढकनी

रत्सा अ. क्रि. पितृ बोलाउनु (ढ्याङ्गो ठोक्दा), सम्भन्नु
(घटना) डाइ जाः च्यवःआलाङः त दाह्ती रत्ती छ
यानःआकान् "I saw a panther." he said, recalling.

रदःसा स. क्रि. करेट्नु, कोतर्नु (काँडाले) ओउः सीङः रदःती
राःउ Cut that wood with a saw. चुःइ डाकायः
रदःआताङः Thorns scratched me.

रधीङः *n* अन्तिम खण्ड, वंशको वर्तमान पुस्ता

रन्हासा व. क्रि. पक्रनु, समात्नु

रपेतेः अ. मू. धर्को, टाटेपाटे नभएको ओउः जुय्पाय् फुत रेपेतेः
त रय्हुल That insect is a uniform brown, not patterned.

रप्सा स. क्रि. छेक्नु, रोक्नु, अस्पष्ट हुनु (बाटो, दृश्य) नाङ्गतेः
डाकायः रप्नाःची You are in my way.

रब रब

रमःसा स. क्रि. छेक्नु, अवरुद्ध गर्नु ओउः मुस्इ इ न्याम्कायः
रमःआकान् That cloud is blocking the sun.

रम्हग *n* गयल, अनुपस्थिती आल्ताङःआ भेनाकोः रम्हगपाय्
She went, in her husband's absence.

रयः *n* मैलो (छला, लुगाको), मैलो भएर आउने दुर्गन्ध ओउः
सय्कोः रयः घाइहाडः पोक्आ The porcupine's scent
went down a hole.

रयःसा स. क्रि. 1) कपाल धुनु म्याङ् रयःनाइसी They rinse
their hair. 2) लज्जित पार्नु, बेइज्जत गर्नु, फाइदा उठाउनु
नाइङ् चीःतेःउलु अरुइ रयःतेःनाः You don't know, others
will take advantage of you.

रय्ङ्तीः *n* घाउबाट निस्कने पातलो पारदर्शक तरल पदार्थ पेः
पोक्ओ चासै रय्ङ्तीः युह्नाः You don't know, others will
take advantage of you.

रय्स वि.बो. रहेछ! लौ इइले रय्स डाकाय् पाल्सा रय्स Oh it
is with this I will be slain.

रयसा *v* डराउनु, तर्सनु, भयभित हुनु ओउः मान्ता दोह्कःमा
रय्ङली Those people are not afraid of anything.

रय्हासा व. क्रि. राम्रो बनावटको हुनु; छिके, धर्को, टाटेपाटे
भएको हुनु; भाग्यमा लेखिएको हुनु ओउः डाः भाम्तो गाल्तो
रय्हनाः The fish is black and white striped.

रराङ्स्याः *n* कस्तुरी बिरालो

रवः *n* वाष्प, तीखो गन्ध, उर्वरपन (जमीनको) रवः नाःओ
भाङ्ग पेनाः Tobacco with a tang is good.

रवःसा स. क्रि. पोल्नु, डढ्नु (धामले) रावःओ न्याम् मान्ताकायः
रवःनौ A blazing sun scorches one.

रव् *adv* नयाँ, सिकारु, कुमार/कुमारी ओउः सीङः देडीकोःलेः
ओल्ती वाय्आः रव् सीङःलेः That tree that is just now
felled - it is new.

रव्दः *n* सुक्खा

रव्न्याम् *n* पानी पार्ने बादल (सुक्खा मौसम सकिएपछि प्रथम
पटक आएको) रव् न्याम्इपाय् मान्ताकायः सात्सा खाय्नौ
The new thunderclouds can kill people.

रव्मुस् *n* पानी पार्ने बादल (सुक्खा मौसम सकिएपछि प्रथम
पटक आएको)

रव्साः *n* पहिले कहिल्यै खनजोत नगरिएको जमीन रव्साःहाडः
पेओ गोयः हाक्नाः In virgin soil good yams grow.

रव्सातीः *n* पहिलो पटक पलेको तेल

रसा अ. क्रि. कडा हुनु, ठाडो हुनु (कपाल, भुत्ला, घाँस आदि);
उठ्नु सय्कोः रती वाह्ओ चुः कुत् थाक्आ The bristling
spines of the porcupine entered his paws.

रस्सा व. क्रि. टाँसिनु डात् सलाय्हाडः रस्ती घोप्ती मुनाः
Gum is stuck fast to the sticks.

रह्सा अ. क्रि. छुट्नु, खस्नु; सम्पती गुमाउनु ओउः सीङःकोः
पुन् रह्ल That tree's bark does not fall off.

रा *n* नाङ्लो ओउः राइ छीङ्कनःजु भल्इ तोय्जु Toss that
winnowing tray, shake the sieve in a circle.

रा लाङ्सा

राकास्थोङ्गरा *n* 1) एक जातको लहरो (जरा वस्तुभाउलाई
औषधीको रूपमा प्रयोग गरिने) 2) एक जातको रूख

राक्नम् *adv* सात दिनअगाडि

राक्फोङ्ला *n* एक जातको भार

राक्सा स. क्रि. ढोका लाउनु घाह् नीची कीम् राक्नाङःचु Now
we are closing the door.

राक्सी *n* सालको रूख राक्सीसीङः कीम् जाङ्हासाकायः पेनाः
The sal tree wood is good for building houses.

रागीनःसा व. क्रि. चाह गर्नु, लोभ गर्नु अरु भाव्लम्कायःतेः ल
हुङ्तेः रागीन्ते.चा.नाः Don't desire other's husbands.

रागोयः *n* एक जातको तरुल रागोयः रालेखालेः घोक्तो हाक्नाः
The yam tubers grow wide like a winnowing tray.
Dioscorea sagittata

राङःवाः *n* एक जातको चरो

राङाः *n* एक जातको माछा, कोटरो Colisa fasciatus

राङ् *n* बारी, ठाउँ लौ स्याङ्हापाय् डाकोः राङ् छ्याप्आल्च
Right, tomorrow let's go to clear my field.

राङ् कुयःसा

राङ् धुस्सा

राङ्ग दाङ्ग

राङ्गाक् *n* एक जातको रूख

राङ्गानःचुः *n* एक जातको काँडे बोट

राङ्घोह् *n* खोल्सो, साँघुरो उपत्यका

राङ्चुः(रो) *n* बोक्सी घाँस Mimosa rubicaulis

राचादाङः अ. मू. ठाडठाडो सय्पाय् राचादाङः राचादाङःत
दाह्तीताङः वाङ्आ The porcupine came along
bristling.

राचेस् *n* राक्षस, दुष्ट आत्मा

राजा *n* राजा

राजाग्वाह्पुक्रो *n* एक जातको भार (ठूलो पहुँलो फूल हुने)

राजाधुक्मु *n* एक जातको बिखालु च्याउ राजाधुक्मु
जेःआक्तीको मान्ता रेन्होलेः सीनाः After eating the
toadstool a person soon dies.

राजी *n* राज्य

रात्सा स. क्रि. ताछ्नु, उखेल्नु म्हेः यहुमःओ ज्यार् आमाइ
रात्नाङःसु

रानी *n* रानी

रानीमुसा *n* एक जातको च्याउ Pleuroticus

रानीज्याङ्का *n* बारुलो (पहेँलो र कालो धर्का भएको)

रानीसीङ्का *n* एक जातको बोट Dunstaedtia
appendiculata?

रान्भानः वि. छुट्टिएर रहेको बादलको समूह मुसलम् रान्भानः
रन्भनःत मुनै The clouds are small and puffy.

रान्सा स. क्रि. 1) तयार गर्नु, योजना बनाउनु आम्ह रान्ती
खाङ्उ Prepare and cook the food. 2) बनाउनु

रापाङ् *n* चिसो स्यालुङ्को: नीक्तो रापाङ् बाहार्को: धाहतो
हाहपनः The cold wetness of the high country the hot
dryness of the plains.

राप्सा स. क्रि. मन पर्नु, प्रेम गर्नु, माया गर्नु जाःइ चोःकायः
आनताङ् राप्ओ खेःतो The tiger loved the child much.

रामय् अ. क्रि. गर्नु

रामा *n* हँसिया, खुर्पा साथीलम् हुम्ती रामालम् लात्ती
आल्आकाय् The friends got together, carrying
sickles.

राम्घाक्सीडः *n* कीर्ा रूखराम्घाक्कोः सीडःहाडः लन्हूआ He
climbed a ramghak tree. Wrightia arborea

राम्सा स. क्रि. खोज्नु (कन्दमुल, शिकार आदि) गाःहाडःसैतेः
राम्ती वानःआकान् Where did you go foraging to get
it?

राम्सी *n* एक जातको रूख

राम्सुयः *n* हँसिया, खुर्पा

राम्सुय् *n* हँसिया, खुर्पा

राम्ह(सै) *adv* बेलुका, गोधूली साँभ राम्हसै न्याम्मा वल्क्आ
At dusk, the sun set.

राम्ह *adv* बेलुका, साँभ

रायःसा अ. क्रि. आवाज निस्कनु तीः रायःओकुसुड ओउः रु
रायःओमा सायःसा खाय्डुसुल With the noise of the rain
we could not hear the snake's noise.

राय्क्न्यामः अ. क्रि. सलह

राय्क्सा स. क्रि. भित्र्याउनु (जालमा माछा), लाग्नु (मसान)
लान्इ योह्हाडःसै राय्क्आताडः The evil spirit has
afflicted me since yesterday.

राय्गाम्सय्क् *n* दाँत (बालकको) राय्गाम्सय्क् वाय्आक्तीको
अरु सय्क् वाङ्नाः After the milk teeth fall out others
come.

राय्चनःरो *n* एक जातको फूल हुने बोट

राय्दालः *n* ठूलो गँडचौलो राय्दालःइ डाः कवेःती सात्नानी
Fish are caught using the large worms (as bait).

राय्बुन्सी *n* 1) सन्दन पिप्ले Desmodium oojeinense 2) एक
जातको रूख (रगत जस्तो चोप हुने) Ougenia oojeinensis

रावःसा स. क्रि. 1) घामले पोल्नु रावःतो न्याम्इ रवःनौ The
blazing sun burns him. 2) कात्नु (धागो) पाङ्रा स
याह्ताक्आक्तीको नाङ्इ उया ताक्ला रावःउ After
spinning the reel you then spin some mending thread.

रावान्दीयारो *n* एक जातको बोट (फूललाई खमिरको रूपमा
प्रयोग गरिने)

राव्गु *n* पिँडालु

राव्बाङ् *n* दुःख, कष्ट राव्बाङ्काले मुवाः क्लुय्नाः In hard
times the eagle cries.

राव्रास् *n* भयभित गर्ने भिर

राव्सा व. क्रि. महामारी, विपत्ति उया युक् दवामा राव्ल ग्लै
दवामा राव्ल Then plagues of macaques and plagues
of langurs will not come.

राव्सातीः *n* तेल (तोरीको) इची मय्तो राव्सातीः वानःउ Bring
this small amount of mustard oil. आय्खेइपाय् यात्
भाङ्गा राव्सातीः ताङ्हाआकान् The mother-in-law
heated up a pot of mustard oil.

रासा *v* इच्छ्याउनु, उत्सुक हुनु छ्यो है मेती राजेःडल Enough!
I don't feel like singing.

राःसा स. क्रि. डाँठ छिँवल्नु, घाँटी छिनाल्नु, सेर्नु याम् जुगाङ्
राःतीमा खाय्नीली They cannot harvest any rice.

रासीगारा वि.बो. अँ

रास्(ला) *n* बुनेको बस्तुको कुना, कुनाको चोया रास् पाय्
क्माःतो लावः स्याव्ल Not working one's way back
from the corner makes a bad mat.

रास्रै *n* लाज रोमोतोकोलेः रास्रै नाःल लोने रास्नै At first
there is no embarrassment, later they are
embarrassed.

रास्सा *v* लजाउनु, लाज लाग्नु, शर्माउनुडा नाय् नाःडल रास्नाडः
डा I have no clothes, I am embarrassed.

राहाग्यावः *n* एक जातको माकुरो (धेरै ठूलो) राहाग्यावःकोः
लाडःहाडः वाःमा डास्ती सीसा खाय्नौ Even birds can be
caught in the large spider's net.

राह्बाङ् *n* गरिब अथवा आवश्यकतामा परेको मानिस तेन्छ्
याङ् राह्बाङ् स्याव्नाः Nowadays there is famine (or
needy persons).

रुआङ् *n* आत्मा, सातो रुआङ् ना:ओ मान्ता आन तुतो स्याव्ना:
A person with a spirit lives long.

रुकास्(स) *n* बारुलो तथा अरिङ्गालको घर (गोलाकार) ओउ:
सीङ:हाङ: रीङ्को: रुकास् ग्ले:ती मुना: Right, let's go deer
hunting.

रुक्सा स. क्रि. पछ्याउनु, शिकार गर्नु लौ तेन् स्या: रुक्लाङ्
आल्ड Right, let's go deer hunting.

रुगुद्याक् *n* बारुलो तथा अरिङ्गालको घर (गोलाकार)

रुड: *n* आँठ, छातीमा हुने हाड, छातीको मध्य भाग मेत्छ
या:को: रुड: फु:ती जे:सा आन पेना: The roasted
breastbone of a goat is good to eat.

रुडा: *n* बाम माछा

रु:डा: *n* बिख प्रयोग गरेर मारेको माछा रु:डा: अरुसै आन =
युम्ना: Poison-killed fish are tastier than others.

रुङ्काय्सा स. क्रि. दूलोमा घोचु (केही खोज्नु) ओउ: घाङ्हाङ:
रुङ्काय्ती रु ल्होक्नौ He pokes in the hole, chasing
out a snake.

रुङ्हमै स. क्रि. रुङ्नु,,पर्खनु,,कुर्नु

रुत् *n* जरा; भुँडमुनिको स्थल (घरको) ङ्हाको: द्याव:ओ
गोय:ले: ओउ: सीङ:को: रुत्ताङ् पोक्ना: The yam dug
before has gone in amongst the tree roots.

रुत्वा: *n* कालिज मीक्मा दु क्वाहाल्यात दुतो =
या:आक्तीकोपाय् रुत्वा:मा लय:को: ल्याम्ताङ्ताङ:आ
पाय्हा The pheasant, red-eyed with crying, went off
on his path home.

रुत्सा स. क्रि. खन्दा जराको बाटो पहिल्याउनु, तरुल पत्ता
लगाउनु ओउ: गोय: डाङ् रुत्ती योनाङ: त्युत्सा खाय्ना:या
खाय्लया? I will follow that root, to see if the yam
can be extracted or not.

रुदुम: *n* मूत्राशय

रुधन: *n* खलक, समूह नाङ्पाय् दुसा:राङ् दोपाय: रुधन:
ले:ते:आ: You are from the Red-earth clan.

रुधन:वा: *n* चरो (गितको कुरा)

रुधय:सा स. क्रि. फिट्नु

रुधसा स. क्रि. फिट्नु, पखाल्नु ती:इ तेका रुधनौ The milk
container is rinsed with water.

रुन:धसा स. क्रि. छुट्याउनु, तितरबितर पार्नु मुवा:इ
कय:वा:काय: रुन:धआथास The hawk scattered the
bulbuls.

रुन:सा स. क्रि. धपाउनु, भगाउनु, खेदनु, लखेट्नु म्हे: मुत्ती
उल:ती याङ् रुन:सा खे:तो Lighting a fire, the flies must
be driven off.

रुन्सी *n* एक जातको रूख (बोक्रा पिँधेर पीठोसँग मिसिन्छ)

रुप् *n* चित्र, रूप, अनुहार

रुप्सा स. क्रि. सिउनु, गाँस्नु मात् रोत्आक्तीको दुना रुप्ती
आल:उ After picking leaves, pin together a leaf plate
and take it.

रुम्लीङ्ग्या *n* एउटा चोपङ् थर

रुम्सा अ. क्रि. टालिनु, घट्नु (प्वाल) सीङ:को: ङ्हा छाक्ती
वाय्ओ चाले: लोने रुम्ती तुर:ना: The former gash on the
tree closes up and has new (bark).

रुम्ह *n* छोक्रा, चोक्टा, चोकर काम:ताङ् दन्हओ रुम्ह ह सुम्हती
बय:आकान् Scooping up the beer mash only she gave
it to him.

रुम्क्सा₁ स. क्रि. पछ्याउनु, शिकार गर्नु तेप्आङ् ला: र नीपाङ्
लुय: खीक्राङ्स्या:काय: रुय्क्ती जे:ओ का:वाहीम: The
spirit, with the tep?an arrow and nip?an bow hunting
the serow.

रुम्क्सा₂ *v* अरुसँग जान मन लाग्नु, अरुको साथमा रहन
रूचाउनु

रुय्ङ् *n* बाँस ओ:हाङ: रुय्ङ् दुङ्ती मुना: There a bamboo is
growing.

रुय्ङ्कोलोवा: *n* एक जातको चरो

रुय्ङ्स्या: *n* जरायो रुय्ङ्स्या:को: माय: सबै सै ना:ना: The
Sambar deer has more meat than anything else.

रुय्हासा स. क्रि. लत्रनु, भुक्नु, लचक्नु

रु:सा₁ स. क्रि. बिख प्रयोग गरेर माछा मार्नु लौ स्याङ्हा डा:
रु:ती जे:नी Tommorrow let's catch fish to eat.

रु:सा₂ *v* फिक्री हुनु, चिन्ता लाग्नु, धन्दा हुनु, सुर्ता हुनु

रु:सी *n* एक जातको रूख (बोक्रा माछा मार्न बिखको रूपमा
प्रयोग गरिन्छ) रु:सीको: पुन्सै रु: जाङ्हनानी Poison-killed
fish are tastier than others.

रुस्सा व. क्रि. धेरै कन्द हुनु ओउ: गोय:पाय् आन रुस्तो
लामामा पेतोले: Those yams are prolific and of good
quality.

रुहसा स. क्रि. पानी, तरल पदार्थसँग मिसाउनु, छान्नु (जाँड)
इकाय: हान् रुह्ती बय:सा खे:तो Beer should be strained
and given to him.

रे: *n* बच्चा, शिशु (नयाँ) रे:चो: जे:गा जे:सा खाय्उलु

रेकायःसा स. क्रि. निकाल्नु

रेकेतेव्(वाः) *n* एक जातको चरो, हुटिट्याउँ

रेकेन्यामः *n* फट्याङ्गो (ठूलो, रातो)

रेकेःसा स. क्रि. ठुडेर खोज्नु वाःइ लोःराय् रेकेःती द्योह्तीः

जेःगा जेःनौ A bird pecks at leaves to get food.

रेक् *n* बाँसको मुसो ओउः साःहाडः पोक्नाः इच्युक्ताडः युःलो ताड्हनाः रेक् डीडमा जेःनाः The animal like a rat, which goes into the earth, the Bamboo Rat, is eaten by us also.

रेक्ती नोःसा

रेक्सा स. क्रि. जनाउ दिनु (जनावर, चरा आदिले कराएर), चेटावनी दिनु वाःइ दोह्कायः रेक्नौ? What is the rooster calling out for?

रेङ्भम्ला *n* ढ्याङ्गो बाँघ्ने बेत

रेङ्भेडः अ. मू. सुडौल, चिटिक्क ओउः मोमःचोः योसाकायः रेङ्भेडः त पेनाः

रेङ्सा व. क्रि. खजमज पर्नु, अस्तव्यस्त हुनु, लथालिङ्ग हुनु

रेःचेःरेः अ. मू. भिनो हुने

रेत्सा स. क्रि. बीउ रोप्न कोदालीले खन्नु स्याङ्हपाय् बीया चोया रेत्लाङ् वार्लाङ् आल्सा खेःतो Tomorrow it is necessary to come and cultivate for the seed.

रेनः *n* चाका (भकरको, नभरिएको) तुमःइ चोःपाय् जाङ्हउलु खाले रेनःकायः पारःती सोह्लेः मुनाः The bees produced no young but they remain clinging around the empty comb.

रेनःसा व. क्रि. पच्कार्नु, हल्ला फिँजाउनु काय्काय्सा बोडःओ बेलहडः रेनःकाय्ती नोःनै When trying to get an argument there is provocative speaking.

रेनेसा अ. क्रि. थर्कनु, हल्लनु, छिटोछिटो ठटाउनु (ढ्याङ्गो) वा फटफटाउनु (चराको पखेटा) कालाय्ङ् पाप् रेनेती र युङ्नाः The Carpenter bee flies vibrating its wings.

रेन्भेनः वि. अलगिएर रहेको बादलको समूह तेन् मुस् रेन्भेनः रान्भानः त थाआकाय् Today isolated puffs of clouds have appeared.

रेन्सा व. क्रि. खजमज पर्नु, अस्तव्यस्त हुनु, लथालिङ्ग हुनु जाः वाह्ओ ल्याम्हाडः साःमा बन्मा रेन्ती मुनाः On the track of a panther the soil and plants are disturbed.

रेन्हसा व. क्रि. छिटो हुनु, चाँडो गर्नु रेन्हो पाय्हती वाङ्ज दा डा एकान् छ्युपडल Hurry and return, I don't like to be alone.

रेःमायः *n* नयाँ पलाएको मासु (घाउको) ओउः मान्ताकोः चापाय् रेःमायः तुरःती स्याक्नाः That person's wound has begun to heal over.

रेलाक् *n* गिटो (घरतिर पाइने)

रेवाजी(डाः) *n* सहते माछा

रेव्सा व. क्रि. खराब, नराम्रो हुनु (आकार, काम, कुरा)

नाङ्कायः रेव्तो नोःओ कुरा खेःनाः र? It was not bad talk that was spoken to you, was it?

रेसा स. क्रि. 1) पोल्नु (जिब्रो, मुख) लाक्पाय् ड्हा म्हेःमुत्कुस् हाओ ओहाडःसै रेती भ्यान्ते गोर्ती हासा खेःतो First the tuber is boiled with ash, then, because it is acid, it must be reboiled (in fresh water). 2) जोगाउनुर् जेःगुलीङ् तुङ्गुलीङ् गत हायःती रेआकानी How have they saved food and drink?

रेस्सा अ. क्रि. पछि पार्नु, खसालेर हराउनु, थालमा (खाना) खसाल्नु याज्योः डाकोः रामा रेस्आ त खेःया घान्नेःनाङ् If one of my sickles is lost I will beat you.

रो *n* फूल

रो भुङ्हसा

रोआम्ह *n* गिलो (भात)

रोकेव् *n* फूलको दल, फूलको पत्र

रोक् *n* भुस, बोक्रा (दानाको)

रोक्मै अ. क्रि. कुरा गर्नु दोह् रोक्मै आमा? What should be said, Mother?

रोक्युः *n* ठूलो मुसो रोक्युःइ आन साः बुरुःनौ Rats dig up a lot of soil. रोक्युःदवआ राव्चानाः A plague of rats will cause trouble.

रोक्लाङ्हवाः *n* एक जातको लाहँचे चरो रोकलाङ्हवाःइ सीडःकायः दोह्न्नौ The woodpecker taps at trees.

रोक्सा व. क्रि. पीरो हुनु, पोल्नु; गाली गर्नु (मन दुख्ने गरी) छ युस्ड प्याक्कोः मीक्हाडः रोकनाःथास The urine stung the pig's eyes.

रोक्सायः *n* खोर्सानी

रोघ *n* कडा किसिमको रुघा, रोग

रोघामः *n* छोरा र छोरीको संख्या बराबर भएको परिवार ओउः मान्ता चोःमा चोःद्याङ् रोघामः दोःआकाच Those people have an even number of sons and daughters.

रोडः *n* सिङ ओउः कःस्याःकोः रोडःकोः च्योः तात्नौ He cut off the tip of the deer's horn.

रोडःगोयः *n* एक जातको तरुल Dioscorea sagittata

रोङ:लीस् *n* खटिरा ग्लोत्ड नाह्ओ त भयान्ते इहाङ: रोङ:लीस् वाङ्ना: Because of the spirit's afflicting sores come here.,

रोङसय्क् *n* दाहा (बनेलको)

रोङ्सा अ. क्रि. उठ्न थाल्नु (बादल)

रोतीङ् *n* फूलको दल, फूलको पत्र

रोतेक् *n* भयाउँकीरी रोतेक् गो:ओ साय:आक्तीको मक्य कानानी After hearing the cicada call they sow corn.

रोत्सा स. क्रि. टिप्नु; मान्नु ओउ: बेलाहाङ: यल्लुङ् रोत्नानी At that time they pick up the Chyuri fruit.

रोथम: रोथाम:

रोधन: *n* संगत (खलकको)

रोन:साग *n* एक जातको लहरो

रोन्सा *v* जाने मन गर्नु

रोपुब *n* फूलको पराग, पुंकेसर पुबसै तुम्ड रेन: जाङ्हनानी Bees make comb from pollen.

रोप्सी *n* एक जातको ठूलो रूख

रोम: *n* नाकको पोरा, फुली अड्याउने भाग नेह्रोम:हाङ: फुली व हात्ना:इसी They make holes in the side of their noses for studs.

रोम:मुस् *n* बादल (सेतो) रोम:मुसी ती: वान:उलु The white clouds do not bring rain. रोम:मुस्ड ती: लात्उलु The white cumulus clouds do not carry rain.

रोम:सा स. क्रि. छेक्नु, बार्नु आल्लाम् त दाय्ह्ती यकाय: चु:इ रोम:ती गम्नानी Saying 'Don't come.' they block access to the Chyuri with thorns.

रोमोतोको *n* त्याति बेलामा योङ्क्राय् त भयान्ते रोमोतोकोले: जे:आलाङ: Because of hunger I ate straight away.

रोम्आली *n* स्वास्नी डाको: रोम्आली गाव्लो छ्यान:ची Show me which is my wife.

रोम्सा स. क्रि. समात्नु, लिनु; स्वागत गर्नु लाव: न्हाप्ती ओउ:काय: चो:लम्ड रोम्आकानी Putting down a mat the children welcomed him.

रोय्मय् स. क्रि. कपाल धुनु पुह् रोय्ती मुइना They are washing their hair.

रोय्रो *n* एक जातको बोट

रोलाङ: *n* जाल (ठूलो प्वाल हुने) रोलाङ:याय् तेत्ती वाय्मात ओम्त लात्सा खे:तो A large-meshed net must be carried carefully to not tear it.

रोसा *v* इच्छयाउनु, खुसीसँग गर्नु लौ पाय्ह्द दाय्ह्ती ना: रोना: "Let's go." the older sister urged.

रोसा: *n* माटो (मलिलो) रोसा:हाङ: मक्य रेन्ह्तो लन्ह्ना: Corn grows quickly in soft soil.

रो:सा अ. क्रि. खरखराउनु, चुईंकनु, उत्सुक हुनु छाय्क् छाय्क् तपाय् पीह्ताङ:आ रो:आ Creak, creak the stool groaned.

रोस्सा स. क्रि. सिँगार्नु रीङ्हपाय् रो रोस्सा खे:तो The drum must be decorated with flowers.

ज्यप्सा स. क्रि. छेङ्नु, खबटो फोर्नु वा:को: चो:इ उम्को: रोक्थ याक् ज्यप्ताक्नौ Chicks begin to crack open the shell.

ज्यय:सा स. क्रि. आफ्नो सामान बटुल्नु, जम्मा गर्नु, तयार गर्नु डाको: जाबी लाङ: ज्यय:ती बय:ची Gather up my netbag and net and bring them.

ज्यय् अ. मू. बेगसँग, थपक्क हव्द्याङ्खेइ ज्यय् त कान्छी आङ्ग्वीलाहाङ: चुम्आकान् The younger sister, resolutely seized (the older sister's) little finger.

ज्यव्द्याङ्हमय: *n* केटी हुन लग्नु इ मोम:चो: द्याङ्हमय: पुत्थाङ्ग्ल ज्यव्द्याङ्हमय: ले:आ: This girl not yet a teenager, she is preadolescent.

ज्यव्लाव्मय: *n* केटो

ज्यव्सा व. क्रि. नराम्रो, अलच्छिन, खराब डाकाय:पाय् पेओ वान:सा परल ज्यव:ओले: वान:उ You don't have to bring a good-looking one, bring an ugly one.

ज्याक् *n* किर्नु मान्ताको: माय: दीह्आक्तीको ज्याक् गलमा र ले:ल After landing on a person's flesh a tick never drops off.

ज्याक्ध्याक् *n* धुस्ने ग्लय्लम्डपाय् चेक्लो: धु:सी ज्याक्ध याक्को: मात्ताङ: नुतुधै मुआकाय् The monkeys were rubbing the leaves between their hands Colebrookia oppositifolia

ज्याक्सा व. क्रि. अरट्ट, अररो हुनु, कुखुराको कुरकुर आवाज मेदा मेदा मान्ताको: गुक् ज्याक्ना: With a lot of singing a person's throat gets tense. रक्वा: उम् ओत्आक्तीको ज्याक्ना: When a hen has laid eggs it is clucky.

ज्याङ:सा स. क्रि. आगोमा सेकाउनु कीम्हाङ: थोङ:लम् सय:ती ज्याङ:ती गम्आकान् At the house he skewered the frogs and put them to dry over the fire.

ज्याडा ज्याडा वि. प्वाल प्वाल हुने दीङ्हतो क्याहूँ ज्याडा ँ
याडा त क्याहलाम् Weave it closely, without gaps.

ज्याङ्का *n* बारुलो

ज्याध्युङ् *n* पहरो कामःताङ्पाय् द ज्याध्युङ् मुनाः Below there
is a steep drop.

ज्यानः *n* बारुलो जस्तो पहुँलो कीरो

ज्यानःसा स. क्रि. बिचार गर्नु, पहिल्यै मनमा निर्धारण गरिएको हुनु
बाङ्कायः ओउः मान्ताकोः लहुङ्इ आन ज्यानःनौ That man
suspects a rock (as having a malign spirit).

ज्यानसा स. क्रि. खजमज्याउनु, जथाभावी छरपष्ट गर्नु इत
नेल्ती मुओ बन्लम्कायः ज्यान्ती गम्उ Stir up those
flattened leaves.

ज्यान्हसा स. क्रि. बचार गर्नु, पहिल्यै मनमा निर्धारण लगाउनु
ज्याम्ह *n* अगेनामाथि भुण्ड्याइने तखता आम्ह ज्याम्हताङ्
छाय्ती गम्चाडः उया I will store the food up on the
shelf.

ज्याव्हसा अ. क्रि. कराउनु, हल्ला गर्नु वाः चायाया त चीनःसै ँ
याव्हती वाह्आकाय् Birds flew chattering alongside.

ज्यासा₁ *v* उत्सुक हुनु, तयार हुनु (जान, गाउन)

ज्यासा₂ अ. क्रि. भन्नु, बोल्नु

ज्याःसा अ. क्रि. रुनु, कराउनु लौ चोः डाकायःतेः ँ
याःतेःताक्आची Oh child, you make me weep!

ज्यास् *n* भिर

ज्यास्सा स. क्रि. अचानक हुनु, तुहुनु नाःइ चोः दय्हलौहाडः
ओत्ती ज्यास्ती गम्उतो The older sister gave birth to
the child unexpectedly in the doorway.

ज्युकुसा व. क्रि. पिटपिट भाँचिने हुनु ओउः मास् ज्यकुती भयान्ते
फुक्ओ बेलाहाडः भेस्ती वाय्आ Because of brittleness,
when harvested the pulse burst out (of. the pods) and
was lost.

ज्युपुसा व. क्रि. पिटपिट भाँचिने हुनु धुःसीकोः मात् ज्याप्ज्याप्
त ज्युपुधै मुओ खे.तो Crackling, the leaves were being
crushed.

ज्युप्आयसा स. क्रि. धुजाधुजा पार्नु (सुकेको तमाखुको पात)

ज्युप्सा व. क्रि. पिटपिट भाँचिने हुनु

ज्युमःमायः *n* कडा सुकुटी

ज्युमःसा व. क्रि. भुरिनु, सुखा हुनु पुनकोः तीः सीप्आ ज्युमःआ
When the moisture is gone from the bark it breaks
up.

ज्युम्बाङ् *n* एक खालको सान्हो, खैरो दुङ्गो ज्युम्बाङ्पाय् अरु
बाङ्सै चाक्नाः पक्सा दोःल That rock is harder than
others, it cannot be cracked.

ज्युम्सा व. क्रि. सुखा हुनु दालःकोः ज्युम्ह ज्युम्ती ज्याल्आ
Dried worm goes away to nothing.

ज्युम्ह *n* सुखा मासु बुधीखे ग्रेङ्ती आल्आ डीकोः दालःकोः ँ
युम्ह लेखा The wife became very thin, like our dried
worms.

ज्युम्हडाः *n* सुखा माछा

ज्युम्हसा व. क्रि. सुखा हुनु ओउःपाय् ज्युम्हती ज्याल्आ She
became dried out.

ज्युय्हसा स. क्रि. टुप्पो भिनो हुनु (बाँस, आदि), लत्रनु, भुक्नु,
लच्चकु

ज्योक्थ्याक् *n* बोक्रो, खबटो

ज्योडःसा स. क्रि. मागनु, अनुरोध गर्नु ओउःकोः चोःद्याङ्कः ँ
योडःती तोःआकान् He made a request for his daughter
(in marriage).

ज्योङ् *n* एक खालको टोकरी

ज्योङ्काय् *n* भोक

ज्योत्योडः *n* फूलको डाँठ

ज्योध्योडः *n* घोक्रो, घाँटी र नाक बीचको खाल्डो, श्वासनली

ज्योन्सा स. क्रि. खजमज्याउनु, जथाभावी छरपष्ट गर्नु

ज्योप् *n* एक जातको टोक्ने कीरो (ठूलो लामखुट्टे जस्तो) ज्योप्ड
मान्ताकोः वयः स्युङःआक्तीको आन सोस्ताक्नौ After the
insect has bitten it causes much itching.

ज्योप्आक् *n* बोक्रा

ज्योमः *n* एक जातको कमिलो (रातो, टोक्ने) राक्सीलो.कोः
मात्हाडः पोतोल.ती ज्योमःइ चोः जाङ्हनौ Bundling
together Sal leaves the ant makes its children.

ज्योमःसा स. क्रि. बार्नु

ज्योस्सा स. क्रि. हराउनु, खस्नु डाकोः रामा चोःइ ज्योस्ती
वाय्आकान् My child lost my sickle.

ह

हङ्सा व. क्रि. गल्लु, धेरै थकाइ लाग्नु डा काम जाड्हती भ्यान्
ते हङ्आलाडः I am worn out from work.

हन्ह व. क्रि. हल्लिनु, भर्नु, खस्नु आय्सायः लहर्तेः हन्
ह्तेःताक्चौ Don't cause (the fruit) to drop off the
cucumber vines.

हन्हसा स. क्रि. पहिलो फल छान्नु (चढाउन), नमूना लिनु सायः
हन्हती दाक्आलाडः I delivered some gathered fruits.

हप्सा अ. क्रि. भासिनु, खस्नु (प्वालमा) जम्बाय् स्याः
कामःताडःआः हप्ती ज्याल्आ All the cattle sank away
down below.

हम्हसा स. क्रि. नाङ्गो बनाउनु, बोट बिरूवाको पात फिक्नु
(कीराले खाएर) राय्कन्याम्ड मात् हम्हती जेःनौ The
grasshoppers strip plants of leaves when they eat.

हयःसा स. क्रि. मिलाउनु, राख्नु गाःताड् चुह् हैःलाड् आल्च
Where shall we two go to set out traps?

हय्सा व. क्रि. फिजिनु, फैलिनु, केन्द्रबाट हटिनु; दुष्ट आत्माको
प्रभावबाट अलग हुनु

हसा अ. क्रि. निन्द्रा बिथोल्नु, फेरि बिउँभन्नु डा सुम् च्योक्
हआलाडः I woke up three times.

हस्सा अ. क्रि. सर्कनु जेःओ बेलाहाडः तीःड हस्आताडः When
eating some water got caught in my throat.

हह n भरेको पात

हहसा अ. क्रि. भर्नु, खस्नु, अलग हुनु लोः यार्आक्तीको
सीडःसै हहती ग्नेनाः Yellowing leaves drop off the
trees.

हाङ्हसा व. क्रि. चकचके हुनु, छुकछुके हुनु ओउः चोःपाय् आन
हाङ्हती साङ्हनाः That child is very restless.

हात्सा स. क्रि. खुर्कनु (हाँगाको काँडा) रामाइ चुःपाय् हात्ती
वाय्उ Scrape the thorns off with a sickle.

हान्हसा स. क्रि. टकटक्याउनु, भङ्कानु कुयःइ आन् यहुडः हान्
हनौ The dog shakes off a lot of fleas.

हामःसा स. क्रि. चराउनु डाकोः स्याः हामःपनौ Let him herd
my cattle.

हाम्सा अ. क्रि. चर्नु ओउः मेत्छ्याः कामःसै हाम्ती मुओ खेःतो
The goats were browsing below.

हाम्हसा स. क्रि. भार्नु (पात, स्याउला), छाँट्नु ओउः लान्कोः
चोः हाम्हती ल्होक्आकान् He knocked off the demon's
child.

हावःजेः n अभय, काम नलाग्ने व्यक्ति

हावःनाय् n कात्रो सीओ मान्ताकायः हावःनाय्हाडः काती
पोतोल्ती आल.नानी A dead person is put in a shroud,
wrapped up and taken away.

हावःला n सुरूमा राकेको (नकली)सुक्याउह्वीवःला लहेत्ती
सुप्ला लोय्ती त्याक्ती गम्नानी The dummy noose is
exchanged for a real one and set.

हावःसा 1) स. क्रि. भविष्यवाणी गर्नु, अपशकुन हुनु मुवाःइ मान्
ताकायः हावःनौ ज्याःआक्तीको मान्ता सीनाः An eagle
portends bad fortune to men, after it cries someone
dies. 2) अ. क्रि. उदासी हुनु, विलापी हुनु ओउः मान्ताइ
आन ज्याःती हावःनौ That person is always weeping.

हाव्लाह n चन्द्र

हासःसा अ. क्रि. फिजाउनु (बिस्कुन) ओउः साडा हासःती
लाह्ती मुनाः That millet is spread out to dry.

हास्सा स. क्रि. फिजाउनु (बिस्कुन) साडा हास्ती लाह्सा खेःतो
Millet must be spread out to dry.

हाह्दामःफा स. क्रि. पात नहुने (रूख)

हाह्सा स. क्रि. छिनान्नु सीडः ओल्आक्तीकोः ओउःकोः
केङ्कालम् हाह्ती वाय्आकान् After felling the tree he
lopped off its branches.

हीकीःला अ. मू. तन्काएको डोरी

हीकीःसा अ. क्रि. घरि यता घरि उता गर्नु, अघि पछि नुगाउनु
(भाँचनको लागि) ओउः जाः घाड्सै हीकीःती हीकीःती र्ल
युड्हा Wriggling back and forth the panther
(backed) out of the hole.

हीम् n सूत, धागो ला मुनाः सुत्ता हीम्कोः खाल् There is
string, a thread kind.

हीम्पनःसा स. क्रि. रूख वा हाँगो काट्नु केङ्कालम् हीम्पनःती
वाय्आकान् The branches were cut up and got rid of.

हीहसा स. क्रि. हल्लाउनु, चलाउनु (हतियार) दीड् सुय्
हीह्तीधाड् सीडः न्यास्चु Wielding the spirit axe let us
now fell the tree.

हुनु:सा स. क्रि. हल्लाउनु ओउ: रुइ सीड:को: रो हुनु:धै व
ला:आकान् The snake, shaking the tree, brought the
flower down.

हुस् *n* हाडखोड, कङ्काल; जनावर, रूखको कडा बस्तु जा:इ
हुस्काय: डाम्आकान् The panther gnawed at the bone.

हुस्पाप् *n* करिको पखेटोको ढकनी

हेक् *n* मीठो खाना पेओ जे:गा हेक् सय्ङ्ना: Good food has a
savoury smell.

हेक्सा व. क्रि. मीठो बासना हुनु ओउ: माय: हेक्तो सय्ङ्ना:
That food smells savoury.

हेत्सा स. क्रि. बढार्नु आङ्गन्हाड: छेचाराइ हेत्नानी They
sweep away rubbish with a yard-broom.

हेन्सा स. क्रि. खजमज्याउनु, गुजुमुजु पार्नु, अस्तव्यस्त पार्नु
मारु:इ ओन्काय: हेन्नौ The wind lifts the thatch.

हेन्हसा व. क्रि. चलाख हुनु, बाठो हुनु (बोल्नमा) ओउ: मान्ता
हेन्हतो नो:ना: दङ्गतो खे:ल That person is quick of
speech, he is not slow.

हेप्सा व. क्रि. जमिनमा छाप पर्नु, भासिनु वाह्ओ बेलाहाड:
सा:काय: हेप्ताक्नौ As it goes it leaves an impression
(footprint) in the ground.

हेसा स. क्रि. खोसेर खाना खोज्नु (कुखुराले) जे:गा बोड:ती हेती
जे:आकाचु The two ate scratching around for food.

हेस्सा व. क्रि. छरिनु (कसिङ्गर) कीमहाड: आन धान्ह हेस्ना:
There is much dirt in the house.

हेहसा₁ स. क्रि. बजाउनु (बाजा)

हेहसा₂ व. क्रि. मीठो स्वाद, बास्ना हुनु इ माय:पाय् लान्इआ
जे:आकान् हेह्ल This food an evil spirit has eaten, it is
not tasty.

होक्डोल् *n* बच्छ्युँ, अरिङ्गाल

होक्सा अ. क्रि. घुर्नु

होक्सा: *n* एक खालको सेतो तथा पहेँलो माटो आन् तोम्ना:
होक्सा: गोय: A very large-tubered white-earth yam.

होङ्ह *n* बगरे बाटो घाड्ताङ् यादो पोक्ती सीताक्कानी
होङ्हहाड: पोक्ती यादो सीताक्कानी They may have
killed it in a hole, going down a gully track.

होङ्हसा स. क्रि. घोचु, रोप्नु, घुस्नु, हान्नु (लाठोले) डाकाय:
लाइ होङ्हनानी They impaled fish on arrows.

होस्सा व. क्रि. छरिनु (कसिङ्गर), फोहोर हुनु

ह्यङ्सा व. क्रि. धेरै काम गरेर खिड्नु (मान्छे)

ह्यन्सा स. क्रि. खजमज्याउनु, गुजुमुजु पार्नु, अस्तव्यस्त पार्नु

ह्यप्सा व. क्रि. किचिनु ओउ: वा:को: उम् ह्यप्ती वाय्आ That
hen's egg is crushed.

ह्यय्सा व. क्रि. भद्रगोल हुनु, गोलमाल गर्नु देङ्ती गम्ओ सीड:
ह्यय्ना: The arranged timber is knocked out of line.

ह्यय्हसा स. क्रि. बजाउनु (बाजा) बाङ् भ्यामे: ह्यय्हसाते:
नाङ्इते: खाय्नौया? Can you play the stone cymbals?

ह्यस्सा व. क्रि. छरिनु (कसिङ्गर), फोहोर हुनु

ह्या *n* भुत्रो बस्तु

ह्यात् *n* टुहुरा, गरीब, कङ्गाल, माने नीची आमापा सीती
आल्याकाय: नाङ् ह्यात् स्याव्तीते: नाङ् जे:साते: ताप्ना:
यादो If we parents die it will happen that you will eat
like an orphan.

ह्यात्मय: व. क्रि. भुत्रो (लुगा)

ह्यात्सा स. क्रि. समात्नु, चिथोर्नु (काँडाले) चु.इ मान्ताको:
माय:काय: त्योय:ती ह्यात्नौ Thorns catch and tear
peoples flesh.

ह्यान्सा स. क्रि. सार्नु, पल्टाउनु, चलाउनु ओउ: लाह्ती गम्औ
बीया चोयालम् प्लव:ती ह्यान्सा खे:तो Those laid out
seeds need to be turned and stirred .

ह्याप्सा स. क्रि. भाँग काटेर बारीको साँधमा पल्टाउनु
(जनावरबाट सुरक्षाको लागि) योम् रय्ताक्साकाय: बन्लम् प
लव:ती ह्याप्सा खे:तो To frighten bears scrub needs to
be cut and upturned around the field.

ह्याम् *n* थकाइ ओउ:नीस्पाय् भोक्भोक् भाक्भाक्पाय्
ह्योक्ती ह्याम्हती ह्याम्इ डाय:तीताड:आ: स्याव्आकाच
The two were totally wiped out, tired with their
efforts.

ह्याम्सा *v* थाक्नु ल्हाक्बादीङ्हाड: दाह्आ बलचो:
ह्याम्गार्आ He reached half way and felt somewhat
tired.

ह्याम्हजा: *n* थकाइ ह्याम्हजा:इ सोन्थोय: बोन्थोय: र
याव्ताक्नौ Weariness causes distress.

ह्याम्हसा *v* धेरै थाक्नु ओउ:नीस् ह्युङ्ताड:आकाच ह्याम्
ह्ताड:आकाच The two were worn out, exhausted.

ह्यासा व. क्रि. भुत्रो हुनु, थोत्रिनु ओउ: लाव: ह्याती वाय्आ
The mat is full of holes.

ह्या:सा स. क्रि. भिक्नु, तान्नु, घटाउनु राङ्को: बन् मकय्काय:
छ्याप्ती ह्या:ती वाय्सा खे:तो The weeds need to be
cleared away for the corn.

ह्यास्सा स. क्रि. अचानक हुनु, तुहुनु

ह्युडः *n* कपडाको सुतलो (पिप भिक्न, रगत थाम्नको लागि प्रयोग गरिने) लीस् युराक्तीको ह्युडः काती गम्नानी
After removing pus a cloth plug is put in.

ह्युडःसा व. क्रि. रित्तिनु, सकिनु ओउः बेलाङ्हाडः गोयः नाल
ह्युड्ती द्योक्आकाय् In that place there are no yams,
they are gone.

ह्युड् *n* दुङ्गिलो

ह्युड्सा व. क्रि. धेरै थकाइ लाग्नु, दुब्लो हुनु ह्युड्ताडःआकाच
ह्याम्हताडःआकाच The two were worn out, exhausted.

ह्युत्सा स. क्रि. घिसार्नु, तान्नु, घिच्च्याउनु, लछार्नु गुलुडःनीस्
रुकोः मेःलेः लात्ती ह्युत्ती क्रव्आकाच The two
mongooses picked up the snake's tail and fled,
dragging it.

ह्युसा स. क्रि. दुहुनु, खिप्नु, छुट्ट्याउनु, भार्नु याह्ती मुओ भ्युर
ह्युती क्लाःसा खेःतो Climbing creepers are to be pulled
down.

ह्योक्सा व. क्रि. ओइलिनु; मरेको द्याह्पाय् इपाय् सीओलेः रैस्
वाय्ओलेः रैस् ह्योक्ओलेःआ रैस Now he is dead and
gone, decayed.

ह्योडःसा व. क्रि. नासिनु, सखाप हुनु डाकोः मान्ता ह्योडःती
पाय्क्आताडः He wiped out my people in return.

ह्योड्सा स. क्रि. भत्काउनु (पुरानो घर पुननिर्माण गर्नु, बिगार्नु,
नाश गर्नु आय् कीम् ह्योड्ती वाय्आक्तीको रौ कीम्
जाङ्हसा खेःतो When the old house is pulled down a

new one needs to be built.

ह्योड्हासा व. क्रि. थाक्नु काम् जाङ्हाक्तीको बल ग्रेड्ती
ह्योड्हतो स्याव्आ He was somewhat thin and worn
out with the work.

ह्योन्सा स. क्रि. खजमज्याउनु, गुजुमुजु पार्नु मारुःइ ओन्
ह्योन्आकान् The wind ruffled the thatch.

ह्योन्हासा स. क्रि. खजमज्याउनु, गुजुमुजु पार्नु ओउः साग ह्योन्
ह्ती स्यानः वाय् Shake out the grubs in those
vegetables.

ह्योप्सा स. क्रि. कुच्च्याउनु, किच्नु ओउः वाःउम् ह्योप्ती
वाय्आ That egg is crushed.

ह्योय्सा स. क्रि. रूखको जरा, फेद काट्नु सीडःकोः रुत्
ह्योय्ती ओल्नाः A tree is felled by chopping away its
roots.

ह्योसा अ. क्रि. थोत्रिनु, भुत्रो हुनु ओउःकोः कीम् ह्योतीलेः
वाय्ती मुआ His house was disintegrating.

ह्योस्सा स. क्रि. छरनु (कसिङ्गर), फोहोर पार्नु ओउः चोःलम्
आन धान्ह ह्योस्नानी The children scatter much
rubbish.

ह्योह् *adv* सात वर्षअघि

ह्योह्सा अ. क्रि. थल थल हुनु (शरिर), बल हराउनु ओउः सीओ
प्याक् ल्यहोह्ती ह्योह्ती सय्ङ्ती वाय्आ The dead pig
had gone soft, decaying and smelly.

ल

लःलयः *pro* आआफ्नो वाः वीनः जम्बाय् लःलयःकायः तीः ँ
हहर्पानी Let the birds, the bats, each dig for water for
themselves.

लकन्दा वि. नाङ्गो (बच्चो, भुत्ला नभएको कुखुरा) ओउः
क्रुङ्गुजुङ्ग सोह् लकन्दाताडःआ च्युडःआ He squatted
small and naked.

लकःसा स. क्रि. दल्नु, घोट्नु, पिस्नु ओउः मान्ताइ छेः लकःती
दान्हआकान् That person ground salt.

लख *n* भुण ओउः मोमःचोःकोः तुक्हाडः लख चोः मुनाः The
woman is carrying an embryo.

लङअःसा अ. क्रि. बेजोडले भुल्नु (हुरीले ठूला रूखहरू) ओउः
सीडःकायः चोःइ लङअःताक्नौ The child sways the tree.

लङसा अ. क्रि. हल्लिनु, भुल्नु मारुःइ तीः लङताक्नौ The
wind disturbs the water.

लङकरा *n* डाँठ ओउः मात्कोः लङकरा क्लय्हा त खेःया
सीनाः If the stalk is broken the leaves die.

लङगरःसा अ. क्रि. खुट्टामुनि (बेलनाकार बस्नु) गुडिनु वाह्ओ
बेलाहाडः इ बाङ् लङगरःतीतेः तोन्चाः Don't fall on this
rolling stone.

लङ्हा(हायः)सा अ. क्रि. हल्लिनु, भुल्नु मारुः वाङ्ती सीडः
लङ्हायःताक्नौ The wind comes and sways the trees.

लङ्गहर्सा अ. क्रि. खुट्टामुनि (ढुङ्गा, गोलो बस्नु) गुडिनु

लङ्गहसा *v* अधिपछि भुल्नु (हावामा रूख हल्ले भैं) ओउः

सीङःकायः तीःइ लङ्गहताकुनौ The water is making the tree move back and forth.

लतर् स. क्रि. सितिमिति

लतार्डाः स. क्रि. एक जातको ठूलो माछा

लनःसा स. क्रि. चढाउनु, उचालनु तान्ताङ्मा यात् राताङः गोयः
म्होक्ती गम्लाङ् लनःनौ She takes a tray of yams up to tip into the loft.

लन्हसा *v* चढ्नु, उक्लनु डा लयःकोः ग्लन्ह लन्हनाङः I will climb my own birdlime tree.

लपःसा 1) *v* घिसनु, जताततै हुनु; लिप्टिनु ताङ्गओ डाः तोस्ती
लपःती कालःती वानःआकानी Throwing the huge fish down and clinging to it, they brought it with much labour. 2) स. क्रि. घस्नु, मिलाउनु, गोल्याउनु ओउः
सीङःकायः साःइ लपःउ Rub earth on that wood (to preserve it).

लप्सा *v* लिप्टिनु

लमःसा स. क्रि. धकेल्नु, ठेल्नु वाहसा खाय्मालो स्याःकायः
लमःती लमःती वाहताकुनानी An immobile cow is pushed along.

लम्बरःसा अ. क्रि. लटपटिनु, पल्टाउनु ओउः नीङ्ग एसीङःती
डाः लाम्लाम्तग लम्बरःती वाहनाः Distressed by the poison the fish were flopping about.

लम्सा व. क्रि. उत्साहपूर्वक, तीब्रसँग गर्नु क्लुय्ती जेःलाम्
लम्ती जेःउ Don't pick at (your food), eat heartily!

लम्हसा स. क्रि. धकेल्नु (भारी बोक्दा मद्दतको भावले) इ लीःओ
भारी डाकायः लम्हती बयःची Give me a lift with this heavy load.

लयः *pro* आफैँ, स्वयंम डाइ लयःकोः चोःद्याङ्कोः रूप्
योआक्चाङः I will see my own daughter's likeness.

लयः डाःसा

लयः भुङ्गआले

लयः ह *adv* आफ्नै पारा; आफ्नै सुर नाम्हती हताङः

जेःताङःथाल It only sniffed and did not eat him (it is said).

लयःकायः च्युङःसा

लयःभुङ्ग(आले) *adv* एकलो, ठिङ्गो डा लयःभुङ्गआले
याक्नाङः I live on my own.

लयःमयःचोङ्ग *n* आफ्नो मान्छे, आफन्त लयःमयः

तोकाय्तीताङः पोक्ताङःनै Talking together amongst

themselves they went inside.

लयःह *adv* एकलो, ठिङ्गो, आफ्नै सुर ओउः मान्ता लयः ह
वाहनाः That man goes by himself.

ल्यक्सा अ. क्रि. चिसो हावा बहनु घयःदोकोः सीत्तीःआ लय
क्याकायःमाः For the dew of the east to cool..

ल्यङ्सा अ. क्रि. पुरा, समप्त गर्नु, नवरत गर्नु तीः दुम्ती ल्यङ्ती
वाङ्आ The waters came steadily rising and flooding.

ल्यसा स. क्रि. कुल्चनु, माड्नु, कुल्चेर धान भार्नु मारुःइ
डीकोः मकय् ल्य्ती क्लाःआतय्ही The wind has flattened our corn for us.

लरःसा *v* वश्य हुनु, लज्जाउनु (कसैको उपस्थितिमा) आय्
तोकःहाङः लरःसीःनाः Being in the presence of in-laws subdues one.

लव वि.बो. लौ लौ घाह् आल्इ Let's go now.

लवःसा 1) व. क्रि. चोसो परेर बाहिर निस्कनु जाबीहाङः नाःतो
गोयः काती भ्यान्ते उह्स्ती लवःताक्आकान् With many yams in the netbag it protrudes. 2) स. क्रि. सहयोग गर्न
(हातले, धकेल्नु स्याःकायः लवःती लमःती वाहताक्सा
खेःतो The cow must be pushed and shove to move it.

लव्हसा स. क्रि. मद्दत गर्नु, सघाउनु स्यान्ओइ स्यान्माःतो
तोओइ तोमाःतो लयः लव्हती आल्तेःइली You can't go without teaching and telling or by helping yourself.

लसा अ. क्रि. डाह गर्नु, ईर्ष्या गर्नुः र कमा एनःओ योती हौ
लताङःआ Seeing the older brother and his wife sleeping together the younger brother was envious.

लःसा व. क्रि. फुल पार्न नसक्नु (कुखुरी) ओउः मारक्वाः उम्
ओत्सा खाय्माःत लःआ That hen cannot lay her eggs.

लहसा व. क्रि. सुहाउनु, काम गर्नको लागि सुहाउँदो चरित्र हुनु,
परिस्थिती अनुकूल हुनु इ मान्ता राजाकोः काम् जाङ्हसा
लहनाः This man is suitable to rule as king.

ला *n* डोरी, धागो, लहरो कय्क्हाङः लाइ छीत्ती लाइ सुप्ती
गम्आकान् Tying a rope around her neck, as a noose.

लाः *n* काँड, बाण पुःखेइपाय् लाः तेप्ती कुयःती योआकान्
The older brother set and pulled the arrow.

लाक् *n* गिठो लाक्कोः गोयःकोः र ओउः याह्ती दाह्आ The
vine of the lak tuber has climbed up there. Dioscorea bulbifera

लाक्मय्ङ् *n* बोलाउने नाम, उपनाम

लाक्मुह् *n* 1) पछाडीपट्टिको पन्जाको छाप जाःकोः दोम्कोः
लाक्मुह्कोः हालः चयवःसा खाय्नाः The pad mark of a panther's foot can be seen 2) गिठोको बीउ

लाक्वाहवा: *n* एक जातको रातमा हिँड्दुल गर्ने चरो

लाक्स्यान: *n* एक जातको भुस्लेकीरो लाक्स्यान:इ मात्मा
गोय:मा जे:नौ The caterpillar eats the leaves and tubers

लाक्हुय् *n* एक जातको कीरो (पातमा लाग्ने)

लाखे वि.बो. एकछिन पर्ख लाखे डामा वाइनाड: Wait a bit, I am also coming!

लाख्या वि.बो. एकछिन पर्ख लाख्याक दा Wait a minute!

लागी: *n* माछा मार्न प्रयोग गरिने छडी (बाँसको मसिनो)

लागीन:सा स. क्रि. लरखरिनु (अरूलाई जिस्काउन, प्रेमलीला देखाउन) डाकाय: लागीन:ते:चा:ची Don't tease me!

लाड: *n* जाल लाड: लाइहाक्तीको वीन: वलक्लाइ वाइना:
After the net is hung bats come skimming past.

लाड:को: रो

लाड:छार् अ. मू. खुलेको

लाड:मीक् *n* जालको छिद्र लाड:को: मीक् जाइहती क्याहती व
ला:सा खे:तो Leaving spaces one weaves (the net).

लाइ *n* रोटी आमालमूड यल् साती:इ लाइ कार्नानी Mothers
fry bread in Chyuri oil.

लाइ भोरोइ

लाइआय् थाइआय्

लाइका *n* स्वर्ग नो:ओ कुरा डीइ अकास् तोनाड:सु भयाओ
कुरा र मेओ कुराइपाय् लाइका तोनाड:सु In ordinary
speech we call the upwards place ʔakas, in
drumbeating and singing laṅka.

लाइकागु *n* स्वर्गमा रहने देवता, आकाशदेव लौ इ उम्पाय्
लाइकाचुकाय: बय:पाना: Let this egg be given to the
sky god.

लाइकाछाइ अ. मू. छर्लङ्गै देख्नु तोल्मीक्इ लाइछाइ त च
यव:नौ He stared with clear eyes.

लाइकादीइ *n* स्वर्गमा रहने देवता, आकाशदेव लाइकादीइ र
लावार्दीइ नो:काय्आकाच The sky god and the
underworld god speak to each other.

लाइकामय: *n* स्वर्गवासीहरू लाइकामय:इ ल्हाव्हदैबाइको:
मान्ताकाय: बास्ती पेओ कुरा छ्यान:लाड: वाइनै The
heavenly beings care for humans and come to show
them many good things.

लाइकी *n* सूर्यको किरण लाइकी दाइआ त खे:या ल्हाव
हदैबाइहाड: जा: राव्ना: If the rays appear there will be
a plague of panthers.

लाइगन: *n* चौर लाइगन:हाड: ना:तो स्या: हाम:नानी Many
cows graze on the grass field.

लाइल्यपा/मा *n* स्वर्गमा रहने देवदेवी

लाइलो: *n* माने लाइलो: खाइती जे:सा स्याव्ना: The arum is
good for cooking and eating. Colocasia

लाइसा व. क्रि. सन्तुलित हुनु, बराबर हुनु, जोख्नु, तौलनु
माय:को: भाक् जाइहती वे:ती लाइती आल:आकानी They
divide the meat into shares, weigh it and take it.

लाइहसा स. क्रि. जालमा पार्नु डा वीन: लाइहआल्नाड: I go
to net bats.

लात्सा स. क्रि. बोक्नु, पुर्ज्याउनु, उचाल्नु रुको: मे:ले: लात्ती
ह्युत्ती ऋव्आकाच Taking up the snake's tail the two
mongooses fled, dragging it along with them.

लान् *n* दुष्ट आत्मा, असुर, राक्षस, प्रेत मान्ता सीआक्तीको पान्
दे ना:आक्ल त खे:या री: ब्याहती वाह्दा वाह्दा लान् र
याव्आ After a person dies, if there is no shaman, the
spirit will wander around and become an evil spirit.

लान्इ ग्रक्सा

लान्मुजा: *n* एक जातको कुरो बोट

लान्वा: *n* एक जातको चरो

लापारसा स. क्रि. ललचाउनु

लाम:ती: *n* लामो समयसम्म परेको पानी लाम:ती: ना:तो
दीन्काय: खी:ती वाइना: Widespread rain lasts for many
days.

लाम:सा व. क्रि. व्यापक हुनु, फैलनु, बढ्नु (रोगव्याधि)
याइल्म लाम:तीले: ब्याव्आकाय् Flies have increased
widely.

लामा *n* गुदी

लाम्सा अ. क्रि. उत्तानो पर्नु ओउ: मान्तापाय् लाम्तग एन:ना:
That person sleeps on his back.

लाय:धाम्लो: *n* एक जातको ठूलो पात हुने रूख

लाय्आइमा *n* भाले मौरी लाय्आइमा डाह्ओ त खे:या तुम:को:
चो: कहुदु ना:ना: If drones thrive there are many bee-
grubs, much honey.

लाय्क्सा अ. क्रि. ओहोर दोहोर जानु, बहनु (चिसो बतास);
पटकपटक भेट्न आउनु क्वालाड: लाय्क्आ अङ्गन्हाड:
The shadow swept across the courtyard.

लायड:सा अ. क्रि. पिट्नु ओउ:काय: लायड:ऊ Thrash him!.

लायड्या लयड्य

लायफुरी *n* एक जातको कीरो (बोटको रस खाने)

लायरीनः *n* समस्या उब्जाउने, अभग्ये व्यक्ति अशान्ति मच्चाउने
ओउः मान्ताइ लायरीनः गेस्ओकायः जाइहती वाहनाः That
person goes about courting trouble.

लायसा स. क्रि. इलम गर्नु, अनुसन्धान गर्नु

लाःलुयः *n* धणुकाँड लाःलुयः क्यावःतीपाय् आप्तीताडः प्याक्
सात्ताडःआकानी Drawing their bows they shot and
killed the pig.

लावः *n* मान्द्रो द्याह् डीकोः लावः न्हाप्सा खेःतो Now our mat
must be laid down.

लावःथुरीः *n* बेरेको मान्द्रो

लावःथुरीःन्याङ्का *n* बारुलो (बेरिएको पातमा गुँड बनाउने)

लावःथुरीःन्याङ्का *n* बारुलो (पहेंलो)

लावसा स. क्रि. लगाउनु, लाउनु (लुगा) ओउःकायः धुम्बी
लात्सा लावआकाचु The two hung the fish-basket on
him.

लावार् *n* पाताल यसीकायः लावार् गोय्हती रो ओर्सा लाङ्का त
याव्ती सायः सायःसा खेःतो For the Chyuri, the flowers
look down to below, looking up to the heavens it
should produce fruit.

लाव्मयः *n* तन्देरी, जवान लाव्मयः स्याव्आक्तीको बुधी
वानःनौ After becoming a young man he will get a
wife.

लासा स. क्रि. खोस्नु, गाँज्नु, थुत्नु, रूठ्नु, लुट्नु पारःकुयःइ
लाकाय्तीपाय् जेःनीली The wild dogs do not snatch
from each other to eat.

लाःसा स. क्रि. घुस्नु (भाडी, पानी आदिबाट भएर), पौडी खेलनु
तीःहाडः लाःती वाहनाडः I swim about.

लास्ताप् *n* ठोक्ने लास्तापड थोःती कीम् चप्नानी Using a
hammer a house is thatched.

लास्सा व. क्रि. सन्चै हुनु ओउः बल लास्ल He is not quite
better.

लाह् *n* चन्द्र, महिना यात लाह् मुनाः There is one month to
go.

लाह्दीङ्गो *n* चन्द्रमाको किरण सय्दीङ्गो ओर्आ लाह्दीङ्गो भ
योम्ह्आ गाताडःतेः आल्आ आमा सीधुङ्गलाङ् The
sunlight increases, the moonlight decreases - where
have you gone sidhuplan?

लाह्पान्गो *n* चन्द्रमाको किरण

लाह्सा स. क्रि. खुल्ला फैलाएर राख्नु वाः प्रेक्ती न्याम्हाडः
मेनःकुस्लेः लाह्सा खेःतो The bird is split open and put
in the sun with its feathers left on.

लाह्हौ *n* चन्द्र

लीकुनः *n* सिँवालीको बोट बाइहाडः ती.लीकुनः मुनाः मान्ता ल
हेक्ती तोन्नाः On the stones are algae, people can slip
on it.

लीकुमः *n* नर्कट

लीक्ओ साः

लीक्नम् *adv* सात दिनअगाडि

लीक्पुः *adv* छ वर्षपछि

लीक्सा व. क्रि. चिम्किलो हुनु

लीगार्सा स. क्रि. मालीस गर्नु (आँलाले)

लीगुम्आमा *n* माउरी (प्रौढ)

लीङ छीङ

लीङःका *n* एक जातको कमिलो (रोटे कमिलो)

लीङ्का *n* एक जातको कमिलो (सानो)

लीङ्गनःसा व. क्रि. सुधार हुनु, छुटिनु दीङ्कोः तीःइ
जय्लनःताक्सा ओहाडःसैको लीङ्गनःओ स्याव्आ First
he is purified with spirit's water, then he is separated
(from the evil spirit).

लीङ्गायःसा *v* चञ्चल हुनु, उत्साहित हुनु ओउः मान्ता
छ्युप्मात लीङ्गायःती मुनाः That person is unhappy with
the situation and restless.

लीङ्गारःसा स. क्रि. खुकुलो पार्नु

लीङ्सरःवाः *n* एक जातको चरो

लीङ्सहा अ. क्रि. थिग्रनु कामःताङ् रुम्ह् त्यावःताङ् तीः
लीङ्हती मुनाः At the bottom (are the) solids, above it
the liquid separates out.

लीङ्हहायःसा *v* चञ्चल हुनु, अनिश्चित हुनु, पहिल्यै मनमा
निर्धारण गरिएको हुन्छोह् हायःतीतेः मनरोतेः लीङ्हहायःनाःज
गाःनाज ? Why are you two unsettled in your minds?

लीङ्हीसा स. क्रि. थेग्रिएर रहेको वस्तु हुँडल्नु; उत्साहित हुनु
लीङ्हओ हान् लीङ्हीसा खेःतो The settled beer is to be
stirred up.

लीत् *n* जूको (पानीको) लीत् स्याःकोः नेह्हाडः पोक्नाः The
leech enters the noses of cattle.

लीधयःपा *n* ढोलको आमाबुबा

लीपीःचाना *n* एक जातको च्याउ

लीपीःसा स. क्रि. टाल्नु, घुसानु लीपीःचाना सीङःकोः पुन्
लीपीःत लीपीःती आल्नाः The fungus grows over
cracks in tree bark.

लीमः *adv* सायद वानःओलेः मुनाः लीमः योसा परनाः They have perhaps brought him, I must look.

लीमहरूङ्गस्याः *n* ढोलको आमाबुबा

लीम्अ वि.बो. होला माः लीम्अ Yes, perhaps so.

लीरीङ्गा *n* दुब्लो लहरा, एक पोयो यात् लीरीङ्गा ह मुना त खेःया ला तेत्ना If there is only one strand a rope will break.

लीरीसा अ. क्रि. चिच्याउनु, कराउनु (आत्मा, राती—मृत्युको संकेत)

लीरीःसा₁ स. क्रि. साँघुरो र लामो काटनु (मासु)

लीरीःसा₂ अ. क्रि. रूखो, धोत्रो स्वर हुनु; खराब किसिमले गाउनु डाकोः गुक् लीरीःतो स्याव्नाः My throat is rough.

लीर् *n* भयाउँकीरी

लीलोप् *n* फलफूल (एक्लो)

लीसा स. क्रि. माइतीमा बस्नु (बिवाह पश्चात एउटा बच्चा नजन्मेसम्म) ओउःनीस् लीकाय्ती मुनाःच The couple are living separately.

लीःसा व. क्रि. गह्रौं हुनु; लादिनु एत लीःओ सीडः आने गुस्ती लातनौ आने So he carries such a heavy timber (on his head) then!

लीसापेः(चा) *n* गिर्खा, घाउ

लीःसायः *n* बर्रो (फल)

लीःसी *n* बर्रो (रूख) Terminalia belerica

लीस् *n* पिलो, खटिरो याज्योः लीस् चाओ मान्ता लीस् थाओ मान्ता A person with boils.

लीस्सा व. क्रि. पिलो आउनु, खटिरो आउनु

लीह्सा *v* दुःखी हुनु, निराश हुनु घाह् दोह् हायःचु दाय्हतीताडः ओउःनीस् लीह्आकाचु "Now what will we do?" the two said unhappily.

लुकुन्जाः वि. नाङ्गो (बच्चो, भुत्ला नभएको कुखुरा)

लुकुन्यामः *n* एक किसिमको फट्याङ्गो (नउङ्गे)

लुकलुक अ. मू. ढुकढुक धड्कनु (मुटु) योम्पाय् र्य्सी.तो त भयान्ते ओउ.कोः लहुङ् लुकलुक त साङ्हा The bear was frightening, making his heart thump.

लुक्वाः *n* एक किसिमको लाटोकोसेरो

लुगीः *n* हिलोको गोलो

लुगुनः *n* एक खालको माटाको घैँटो

लुगुरःबाङ् *n* मुसली, ठोक्ने वा पीँध्ने ढुङ्गा

लुङ् *n* गोलक

लुङ्मीक् *n* आँखीगेडी

लुङ्गुलुङ् अ. मू. टुलुटुलु मीक्क्लीः पान्ती लुङ्गुलुङ् त योनौ She looks pleadingly with big, tear-filled eyes.

लुङ्कुररूसा स. क्रि. घोचु, ढूलोमा घोचु (सर्प, मुसा आदि मार्न) घाङ्हाडः पोक्ओ यु.कायः सीडःइ लुङ्कुरःती सातनानी They poke in the hole with a stick to kill a rat.

लुङ्सा स. क्रि. साहस दिनु, उत्साह दिनु, फकाउनु नाङ्कायः खाय्अ तलेः तोचेःनाडः दाय्हती लुङ्ताडःआथ I tell you "You can." he said encouraging.

लुङ्हजेःसा *v* चञ्चले हुनु, चुलबुले हुनु, स्थिर नहुनु लुङ्हजेःओ मान्तापाय् यात् थाव्हाडः पुपनीली An unsettled person does not like to stay in one place.

लुङ्हहायःसा *v* उताउलो हुनु, विपरित लिङ्गको साथमा रहन चाहनु लौ नाङ् लुङ्हहायःजेःती मुनाः बुधी वानःसा खेःतो You are unsettled, you need a wife.

लुत्सा स. क्रि. खोप्नु, घोचु चन्ड कुत्इ साः लुत्आकान् The crab poked a hole in the earth.

लुथुरी(बाङ्) *n* मुसली, ठोक्ने ढुङ्गा

लुपुःसा स. क्रि. छिप्नु, लपेटिनु सीओ मान्ताकोः म्हाडः सीडःकोः पुन्ड लुपुःनानी A dead person's body is covered in bark.

लुमःसा अ. क्रि. प्वालको तुँडो घटनु, आफैं भरिनु (रूखको टोङ्का आदि) सीडःहाडः मुओ घाङ् नया तुरःती लुमःती र याक्नाः A hole in a tree fills in and heals.

लुम् *n* बारुलो (पहेंलो)

लुयः *n* धणु (बाँसले बनेको) लाःलुयः क्यावःतीपाय् आप्तीताडः प्याक् सात्ताडःआकानी Drawing their bows they shot and killed the pig.

लुयःथ्युस्न्याम् *adv* बिहानको समय (करिब ८ बजेतिर) लुयःथ्युस्न्याम्हाडः मान्ताइ जे.गा बोडःनानी The crab poked a hole in the earth.

लुयःसी *n* एक जातको रूख (भुस्सा निकाल्न मिल्ने)

लुय्सा अ. क्रि. ओहोरदाहोर गर्नु, आतेजाते गर्नु तुमःपाय् ओउः कुङ्हाडः आन लुय्ती पोक्ती मुनाः Bees go in and out of that hole.

लुरूक् लुरूक्

लुसा स. क्रि. ढूलोमा हात हालनु (माछा तथा महको लागि) जाःइ ढुलीकोः कवःरूक्हाडः कुत्इ लुनौ हाताडःउलु The panther put his paw inside the tortoise shell, but could

not reach it.

लुःसा स. क्रि. मैथुन गर्नु

ले *n* जिब्रो तेने:वा:इ लेइ दोल: त्युत्सा ची:नौ The woodpecker can extract grubs with its tongue.

ले गोलोम्सा व. क्रि. गुनगुन्याउनु, स्पष्ट नबोलनु; भकभके हुनु ओउ: मान्ता ले गोलोम्तो नो:ना: That person cannot speak clearly. ले गोलोम:ती तोओ मान्ताको: कुरा पेतो धेसुतो साय:सा खाय्ल A person with impeded speech cannot be heard clearly.

ले थराय्हासा

ले दोत्सा

ले फुरी:

ले ब्रेहसा

ले म्यासा

लेइ प्रय्हासा

लेक्सा स. क्रि. लिप्नु, पोत्नु लेक्तीताड:आ: खाय्आकान् सा:पाय् He finished plastering the floor.

लेक्सी *n* फलेदो *Erythrina stricata*

लेक्हाय्(चो:) *n* सन्तान (पुरुषहरू) नाङ्को: साक्हाय् लेक्हाय:ते: बोड:नौ बा You are looking for your offspring.

लेखा वि. जस्तो रीड जे:आक्तीको यु:इ जे:ओ लेखा च्यव:ना: After the spirit had eaten it looked as though a mouse had nibbled it.

लेङ:सा व. क्रि. 1) टम्म भरिनु (माछाभिन्न अण्डा, घोगा मकैले) ओउ: डा: उम्इ लेङ:ना: That fish is full of eggs.

2) दुखाउनु ओउ:काय: घान्ती लेङ:ताक्आकान् He gave him a stinging blow.

लेङ् *n* तह

लेङ्काद *n* दाँदे

लेङ्गन:सा स. क्रि. भुत् पन्छ्याउनु, अलग गर्नु ओउ: नामे: रुआङ्काय् पेतो लेङ्गन:आक्तीको ओउ:पाय् स्याक्ना: Having separated the human spirit from the evil spirit then that person lives.

लेङ्छेर: *n* स्पष्टसँग देख्ने तुम:पाय् लेङ्छेर: त च्यव:ना: The bees are clearly seen.

लेङ्सा व. क्रि. तहालु हुनु ओउ:को: सीन्ह लेङ्ना: His liver will divide into layers.

लेपे: *n* लिलगिले लेपे: ना.मालो मान्ता नो:सा खाय्ल A person without vocal folds cannot speak.

लेफुरी *n* जिब्रोमा आउने खटिरा

लेफुरी दाङ्सा

लेम् *n* नाङ्लो

लेम्सा₁ स. क्रि. चार्लु क्यान: लेम्ती योउ Try a little of the curry.

लेम्सा₂ व. क्रि. सम्पाएको, तलासेको हुनु (केश, रौ) जा:पाय् मेन: क्लोम्ती युम्ती वाहना: A panther slinks along with its fur flattened.

लेम्हासा₁ स. क्रि. चाट्नु कार्जा:इ क्ली:ले: लेम्हती मुआ The jackal was left licking the droppings.

लेम्हासा₂ व. क्रि. सम्पाएको, तलासेको हुनु (केश, रौ) जा:पाय् मेन: क्लेम्हती युम्ती वाहना: A panther slinks along with its fur flattened.

लेरेका₁ *n* पिपिरी

लेरेका₂ *n* किलकिले

लेर्जा:वीन: *n* एक जातको रातो चमेरो लेर्जा:वीन:इ आन जय क्नौ The bat bites much.

लेर्सा व. क्रि. बाङ्गो हुनु (बाण), बटारिनु लेर्ती आप्ओ त खे:या डाय:सा खाय्ल If a bow is twisted when pulled it cannot hit (the target).

ले:लाङ् आल्ओ पुङ्

लेव:सा व. क्रि. लचकुनु, बिचमा भोलिनु ओउ: स्या: गीङ् लेव:ती वाहना: That cow has a sagging back.

लेवे:सा व. क्रि. लचिलो हुनु, फरफराइनु नेवारीको:यास्ती लात्ओ भार्सीड: लेवे: लेवे: त साङ्हना: The shoulder pole of Newars flexes much.

लेव्हासा अ. क्रि. जम्मा हुनु, भुम्मिनु ती:हाङ: आन वा: लेव्हाना: Around the water many birds congregate.

लेसा अ. क्रि. बिउँभनु, जागनु, बिउँतनु, उठ्नु ग्लीङ्ह पोक्आक्तीको एन:ओमा लेना:तय्ही After the spirit re-enters (the body) we wake up!

ले:सा स. क्रि. पाउनु, किन्नु ओउ: इहायमा काव्हती ले:ती तुङ्नाड:सु Getting fruit from the early Chyuri tree we suck them.

लेसेसा स. क्रि. टाँसिनु ओउ: चो: आमाकुस् आन लेसेती मुसा भाक्ना: That child likes to cling tightly to its mother.

लेस् *n* एक जातको भार भेनाको: लेस् तेत्आकान् She broke the husband's grass (ties).

लेस्वा: *n* लुङ्चे

लेस्सा स. क्रि. सम्भनु, नबिर्सनु, पछि नछोड्नु आय्कान:इ तोकान:इ न्यास्ती गम्ओ हाव्नय: लेस्ती न्यास्चु Let us always remember the tunes laid down by our

ancestors.

लेह् *n* फियो भीत्रको: सीन्हलम् पोप्लम् लेह्लम् त्युत्ती फु:उ

Taking out the liver, lungs and spleen, roast them.

लेह्सा व. क्रि. कोक्याउनु स्याक् हमाले: लेकाय? लेहनौ

Unripe tomatoes have a tart taste

लो: *n* पात (थालको रूपमा प्रयोग हुने) माय: फु:ती लो:हाड:

बोउ Roasting the meat divide it up on the leaves.

लो:राङ्ती: *n* रूखबाट तप्कने पानी

लोकोतोय्ह वि. बैँसे पुगेको

लोक् *n* टाढो क्षेत्र, ठाउँ लोक्ताङ् सीलाङ् आल्नाङ:च तते:

ता:ते:आ You thought we two were going to die and go to the distant place (of the dead)

लोक्सा व. क्रि. टाढो हुनु, लामो हुनु (कथा); मर्नु आन्दा

आल्दा राह्असै ल्याम्हाड: लोक्तोले: दाह्आ Going along the path one arrives at evening, a long distance away. ओउ:को: मान्तालम् लोक्आकाय् His people have died.

लोग *n* भीड, बगाल नो:तो लोग ना:नै There is a large crowd.

लोगर:सा स. क्रि. मल्नु

लोग्योरो: *n* गोलो, बाटुलो, डल्लो यु:क्रास् फुत् लोग्योरो: त

खे:ना: The rodent louse is grey and spherical.

लोड:वा: *n* एक जातको कालो चरो (कलच्युडे) लोडवा:

गो:आक्तीको न्याम् स्याङ्आ When the Whistling Thrush has called a new day dawns.

लोङ्कोरा *n* डाँठ (पातको) मात्को: लोङ्कोरा त्युत्ती वाय्उ

Strip off the leaf-stalk.

लोङ्क्ली *n* आन्द्रा

लोङ्हसा व. क्रि. लामो हुनु (समय तथा ठाउँको मध्यान्तर);

बिलम्ब गर्नु इ ल्याम् आन लोङ्हना:ताड: This path has made me very late.

लोता *n* लोहोटा याज्यो: मोम:चो:इ यात् लोता ती: लात्आकान्

A woman carried a brass pot with water

लो:तुर: 1) *n* आँकुरा, टुसा फेरी लो:तुर: कालेको: खाल्

बीरामी अरुको: वाङ्ना: Again the kind of sickness that comes at the time of leaf sprouting is another sort.

2) *adv* बसन्त, नयाँ पालुवा पलाउने समय फेरी

लो:तुर:कालको: खाल् बीरामी अरुको: वाङ्ना:, ओउ: आह् हराय:को: खाल् Also at the time of new leaves a kind of sickness comes, the warm season kind.

लोत्सा स. क्रि. सहनु, बाँच्नु (लामो समयको भोक प्यासको बाबजुत पनि) ओउ:तोक्हाड: नाङ्इ लोत्ते:उलु योङ्क्राय् सीते:आना: Then you will not survive, you will die of hunger.

लोनबरे: *n* कान्छी आँला

लोन:सा स. क्रि. पन्साउनु, पछ्याउनु (दाजुभाई) पु:काय: हौखेड लोन:ती सीताकना:थै The younger brother taking his older brother's place, causes him to die.

लोने *adv* पछि, पछाडि ओउ: मान्ता लोने पान्दे स्याव्सा खे:ना:

That man should later become a shaman.

लोने: *adv* धेरै पछि, पछाडि

लोन् *n* तल्लो किनारा, भाग राङ्को: लोन्को: छ्याप्ओ

सीड:काय: हाह्म्हे: दोल्ह्ती तय्क्नानी The felled trees at the lower part of the field are set on fire.

लोन्चाय् *n* नितम्ब, चाक

लोन्ते: *adv* पछि, पछाडि इहामा नाङ्इ डाकाय: रुन:ती ल

होक्ओ लोन्ते:मा ल्होक्ओ डाकाय: You chased me off before, later again you chase me away.

लोन्दो: *adv* पछाडि, पछि लौ लोन्दो पेतो गुल्हनाङ्स डा

इहादो Right, you follow carefully behind, I will be ahead.

लोन्दोम् *n* पछिल्लो खुट्टा लोन्दोम् कल्यह्आ त खे:या स्या:

जाह्सा खाय्उलु If a hindleg is broken a cow cannot move.

लोन्ब्रय्ह *n* कान्छीआँला मान्ताको: लोन्ब्रय्ह अरुसय् त्युन:ना:

A person's little finger is shorter than the others.

लोन्ह *adv* पछिको समय, ठाउँ डी इहा इहा माय्सीराङ्ताङ्

दाह्आलाडी ओ:मय: लोन्हहाड: दाह्आकाय् We arrived first at Maiserang, they came later.

लोन्हय *n* पछि फुल्ने चिउरी लोन्हयहाड: वा: वीन: सबै पुम्लाङ्

दाह्ना: Birds and bats flock to the late-flowering Chyuri.

लोन्हसा व. क्रि. पछि पर्नु ओउ: मान्ता आन लोन्हना: That

man trails behind a lot.

लो:भीर्वीन: *n* एक जातको सानो चमेरो

लोमोदोय:बुम् *n* डाँडा, थुम्का (सलकी हुने)

लोमोध्यबुम् *n* थुम्को

लोय् *n* बाहिर निस्केको नाइटो तोय्को: त्याव:सै लोय् ना:ना:

Umbilical hernia are above the navel.

लोय्काय्सा अ. क्रि. साटासाट गर्नु, अदलबदल गर्नु लोय्काय्ती
बयःकाय्सा डाकोः कीमताइ वाइअ In order to exchange
(hospitality) come to my house.

लोय्को अ. मू. आतेजाते गर्नु लोय्को लोय्को त ल्याम्पाय्
जाइहआकान् He wore a track by going back and
forth.

लोय्कोसा स. क्रि. घिस्सिनु

लोय्ङ्सा स. क्रि. घोट्नु

लोय्सा ν सर्नु, ओसार्नु ओउःत खेःओ मोमःचोमा लोय्ती
लोय्काय्सालेः खेःतो Thus the woman also changes
positions.

लोय्हसा ν सर्नु, ओसार्नु, घुम्नु, पातालमा भर्नु नाइधाइ लोय्
ह्साइस Move yourself for a moment.

लोःराय्क् n भरेको पात (सुकेको), पतिङ्गर पारःकुयःइ लोःराय्
क्गन छ्युस् काती गम्नानी The wild dogs put urine all
over the leaf-litter.

लोर्कोना n तेल पेलने काठकलाइ मस्काउने सिन्का

लोःहह् adv पात भर्ने समय

लोःलोःसीडः n एक जातको कीरो लोःलोःसीडः पोर् तेवःकीन् त
तेवःनाः The mantis has a bent-up abdomen.

लोसा अ. क्रि. ठिक प्रकारले गर्नु नाइ काम्पाय् लोतेःल पेतो
जाइहसा खाय्तेःउलु You have not done it properly,
you are not capable of doing it well.

लोःसा स. क्रि. खाँदनु, कोचु ओउः लोःती कासा खेःतो It is
necessary to push it back in.

लोसायः n केरा

लोःसुः n पातसटँ बिको

लोहामारा n ताँस्ने फलाम (ढ्याङ्गोको)

लोहाय्सा व. क्रि. रिचिन् लाग्नु, मासिन् लाग्नु ओउः मान्ताकोः
चोः लोहाय्ती द्योक्आ That man's children are nearly
all deceased.

लोहारबाइ₁ n सिलौतो, मुसल, ओखल

लोहारबाइ₂ n पातालको ढुङ्गो

लोहराङ्गीः n पातालको पानी

ल्यःअ अ. मू. हिले जस्तै साः ल्यःअ ल्यःअ त आन आय्हो
मुनाः The soil is soft and muddy.

ल्यङःकर्सा व. क्रि. छाल उर्लनु (खोलामा) ओउः ताइहो तीःल
यङ्कर्ती वाइनाः That river comes surging.

ल्ययः ल्ययः

ल्यय्सा व. क्रि. बाट्नु (डोरी), बटार्नु, माटो डल्लो पार्नु ला ल
यय्आक्तीको स्याःकायः पेन्हानी After twisting rope
cattle are tied up.

ल्यव्धयःबाइ n सन्सार ओउःनीस् त्यावःहाडः दाह्ती इहाडः ल
यव्धैबाइहाडः दाह्आकाच इ ल्याव्हदैबाइहाडः
दाह्आकाच The two arrived up above (the
underworld), at this real world, the earth.

ल्यव्हसा अ. क्रि. भिड लाग्नु, जम्मा हुनु, भुम्मिनु (पानीमा) वाः
ल्यव्हती तीः तुङ्गानी Birds congregate to drink water.

ल्याकारःजाः n बन बिरालो

ल्याडःसायः n ऐँसेलु

ल्याङ् n भुइँचालो, भूकम्प ल्याङ् वाइआक्तीको कीम् भनाः
When an earthquake comes houses collapse.

ल्याङ्दनी n भुइँचालोको उद्गमस्थल; यस्तो ठाउँको आत्मा ल
याङ्दनी वाह्ओ लेखा इ साःमा लङ्ह लङ्ह त हाय्तीमा
हुनुःताक्सा खेःतो As though the earthquake spirit was
moving, the earth should be shaken.

ल्याङ्मादीङ् n भुइँचालोको देवी

ल्याङ्हसा स. क्रि. पर्खनु, रुङ्नु, कुर्नु

ल्याद्या बाद्या

ल्याद्यामःबा वि. सलक्क

ल्यानःसा स. क्रि. घस्नु, मल्नु, पोल्नु सातीः ल्यानःमात म्हेःमुत्
बुस्ती म्हेःमुत् ल्यानःती मुओताडः Without rubbing on
oil she rubbed on ash.

ल्यान्ज्याका अ. मू. अङ्कने लाडःहाडः डाः ल्यान्ज्याका त
छास्धै मुनै Fish are jammed in the net.

ल्याम् n बाटो, सडक रुङ्ग्याः वाह्ओ ल्याम् गाःहाडः मुनाः ?
Where is the deer's track?

ल्याम् फेडःसा

ल्याम्सुरः n बाटो, गोहो ल्याम्सुरः नाम्हीती लान् वाइदाह्नाः
Sniffing the trail the demon comes.

ल्याय्सा स. क्रि. बाट्नु, बटार्नु

ल्यार्सा व. क्रि. धोत्रे स्वरमा बोल्नु ओउः मान्ता ल्यार्ती नोःनाः
Move That person speaks huskily.

ल्याव्हसा स. क्रि. मिसाउनु; लुगामा हिलो लगाउनु, अलमल्ल
हुनु साःमा ओउः ओय्क्मा ल्याव्हउ Mix the earth and the
flour.

ल्यासा₁ अ. क्रि. देखा पर्नु, निस्कनु (जन्तु) धोडः तेह् उपाङ् पाय्
ह्आकाय् द्याह्गोते धोडः ल्याआ Last year the frogs
went into hibernation, now they appear again.

ल्यासा₂ व. क्रि. फिक्का हुनु

ल्यासाय् *n* सन्तान (स्त्रीहरू)

ल्यासरला *n* एक जातको लहरो

ल्यास्सा स. क्रि. बाट्नु, बटार्नु जाबी क्याहसाकायः तीहर्ती ल
यास्ओ लाइ क्याह्नानी A netbag is made from tight
triple-twisted string.

ल्युङ् *n* ज्वाला

ल्युङ्सा अ. क्रि. राँक्किनु, जल्नु, दन्कनु ज्यान् ज्यान् त म्हेः
यास्तो ल्युङ्आ Whoosh! the fire flamed up high.

ल्युङ्हसा स. क्रि. रुङ्नु,,पख्नु,,कुर्नु इहाडः कीम् ल्युङ्हती
मुचाडः I will stay to watch the house.

ल्युन्मय् स. क्रि. फुकाल्नु

ल्युप्सा अ. क्रि. फस्नु (माटोमा), भित्र छिराउनु (कछुवाको
घाँटी) लुओ बेलाहाडः डाः कम्पत् ल्युप्मालो ओङ्हनाःस
When fish are tickled they open their gills, these are
not drawn in.

ल्युमःपुक् *n* गुफा, ओढार तीः वातोक् बेलाहाडः ल्युमःपुक्
पोक्सा दोःडचल When it rained we two were not able
to get into a rock shelter.

ल्युमःबाङ् *n* गुफा, ओढार

ल्युमःसा स. क्रि. फेरी भर्नु, फेरी कोच्नु (ढिकीको प्वालमा धान)
लौ नाङ्इ ल्युमःउ डाइ थुमःचाडः Right, you push (the
grain) back in while I pound it.

ल्योओःसा व. क्रि. गिलो हुनु

ल्योडःसा अ. क्रि. चाक हल्लाउनु ओउः मान्ता ल्योडःती स
याह्नाः That man wriggles his hips when dancing.

ल्योङ्की *n* आन्द्रो

ल्योत्तमय् व. क्रि. चिप्लिनु

ल्योत्सा व. क्रि. 1) अमिलो हुनु (पूरानो जाँड) ओउः मायः ल
योत्ती सङ्इती वाय्आ The meat is smelly and off.
2) गर्मी हुनु, पसिनाले च्यापच्यापी हुनु (बच्चा बोक्दा) इ
चोः आन धाह्ती ल्योत्ताः This child is sticky with heat.

ल्योद्योःसा स. क्रि. मल्नु, मालिस गर्नु

ल्योन्ः *n* एक जातको लहरो ल्योन्ः आम्हकुस् स्युर.ती
खाङ्नानी The creeper is cooked together with grain.

ल्योन्सा व. क्रि. चिप्लिनु, समात्न नसक्नु (शिकार) जाःड ज
युह्स्ताडःआथै प्ल्युत् जम्बुपाय् ल्योन्ती बेत्ती ज
याल्ताडःआ The panther pounced, but the jackal
slipped away.

ल्योभर्वाः *n* एक जातको चरो ओउःपाय् दान्दाकोः ल्योभर्वाः

That is a lyobhār bird of the hillside.

ल्योम्बोनःचुः *n* एक जातको लहरो

ल्योम्हमै स. क्रि. मिसाउनु

ल्योयोःसा व. क्रि. खुकुलो हुनु, नकस्सिनु ओउः पोत्ओ
सीडःङ्हनअःओ बेलाहाडः ल्योयोःनाः When the post
wobbles it becomes loose.

ल्योय्सा स. क्रि. थोरै मात्र पकाउनु आम्ह डाकायः ल्योय्उ
Cook a small amount of food for me.

ल्योय्होःसा अ. क्रि. चलनु, जिउ हल्लनु (उठ्न खोज्दा) भारी
लात्ओ बेलाहाडः मान्ता ल्योय्होःती चीङ्नाः A person
carrying a load sways when standing up.

ल्योय्हती पानःसा

ल्योय्हसा अ. क्रि. घुम्नु, चलनु; पातालमा भर्नु नालाकोः
दीङ्कुसइ ल्योय्हती मुनाः He is turning around with an
underworld spirit.

ल्योरःसा व. क्रि. गल्नु, फिक्का हुनु

ल्योरोःसा व. क्रि. गल्नु, फिक्का हुनु (मासु) गोय्चोः प्याक्
मायः ग्रम्हनाः मोमःचोःकोः ल्योरोःनाः A male pig's meat
is firm, a female's is watery.

ल्योसा व. क्रि. खोलेजस्तो हुनु

ल्योःसा व. क्रि. गिलो हुनु

ल्योहोयःसा अ. क्रि. सम्पूर्ण जिउ घुम्नु,,हल्लनु

ल्यहङ्क्रसा अ. क्रि. (ठूलो) छाल उर्लनु ताङ्हो मातीः ल्य
हङ्कर्ती होनाः A river flows violently.

ल्यहङ्कसा अ. क्रि. छोक्रा चलनु, कसर उकास्नु कोचेल्नु
जोक्तो पुह्आ त खेःया रुम्ह ल्यहङ्कती लन्हनाः If (beer)
is poured quickly the settlings are stirred up.

ल्यहङ्सा स. क्रि. अलिकति तुक्याःस्त्रीः आधा ल्यहङ्ती पुह्ती
वाय्उ Tip out part of the water.

ल्यहयो *n* एक जातको रूख, खजुर

ल्यहय् अ. मू. लिपीछिपीसँग

ल्यहय्सा₁ अ. क्रि. कर्केर हेर्नु ल्यहय्तो मीक्इमा योलाम् Don't
look sideways!

ल्यहय्सा₂ व. क्रि. गन्हाउनु दुक्मु ल्यहय्तो सङ्इनाः The
toadstool smells bad.

ल्यहवअःसा अ. क्रि. रूख रूखमा फट्कनु (बाँदर आदि) ग
ल्यल्म सीडः ल्यहवअःती साङ्हनौ Langur monkeys
jump around in the trees.

ल्यहवःसा अ. क्रि. सङ्गु, कुहिनु कुनाखाले: ओउ: गुपान्दे
कोन्रोङ् त ल्यहवःआ Inside (the cave) the shaman's
body rotted away.

ल्यहव्सा अ. क्रि. हल्लिनु, भुल्लु (हावामा) मारु:इ ओउ:
सीड:काय: ल्यहव्ताक्ती साङ्हाताक्नौ Wind tosses the
trees.

ल्यहाक्सा₁ स. क्रि. कापमा चिर्नु (हाँगा), कमजोर ठाउँबाट टुट्नु
ओउ: युक् साय: पुकु:ओ पुकु:ती क्लय्हाओ क्लय्हाती ल्य
हाक्ओ ल्यहाक्ती आल्आ The monkey went along
pulling off and breaking off fruit.

ल्यहाक्सा₂ स. क्रि. चाट्नु

ल्यहाङ्सा व. क्रि. फलेको हुनु (अन्न) इ याम्चुय् द्याह ल्यहाङ्आ
The rice is now polished.

ल्यहापात्या अ. मू. चिम्लिएको आँखा

ल्यहाप्सा अ. क्रि. माटो हानेर लेप्नु

ल्यहार अ. मू. भन्कने, भ्वाङ्भ्वाङ् आवाजले थर्किने ओउ:
भीङ् ल्यहार ल्यहार त ल्हर्ती गो:ना: The drum makes a
buzzing sound.

ल्यहारसा अ. क्रि. गर्ज्नु, ड्यारड्यार गर्नु, रूखो स्वर हुने बोल्नु

ल्यहावःसा अ. क्रि. फर्फराउनु (मासु)

ल्यहास् n तामा (आलो) ल्हयास् तात्आक्तीको होस्ती हाती
खाङ्गानी After cutting the bamboo shoot is scraped
and boiled.

ल्यहुक्सा अ. क्रि. छुट्नु, खुस्कनु (औजारको टाउको) ओउ:
वस्राय् च्युल्सै ल्यहक्ती ज्याल्आ The head flew off the
axe.

ल्यहुत्युक्सा स. क्रि. निकाल्नु

ल्यहुत्सा अ. क्रि. छाला काट्नु सीड:को: पुन् ल्यहुत्साकाय:
वीङ्हाती तो:ती तात्सा खे:तो To remove the bark it must
be cut right around.

ल्यहुन् n काँचुली; चाया, पाप्रा तेन् याज्याङ् रुको: पुन्को: ल्यहुन्
च्यव:आलाङ: Today I saw the sloughed skin of a
snake.

ल्यहुन्जा n सिँवाली, पानीको भार

ल्यहुन्सा स. क्रि. फुकाउनु (लुगा), खुइल्याउनु (सर्पको छाला)
लय:को: नाय्लम्मा साय:लम्मा ल्यहुन्आकास She took

off her beads and clothes.

ल्यहुम् अ. मू. सुत्त (भित्र हचकनु, पस्नु) दुली ल्यहुम् त
कव:रुकताङ् पोक्जे:आ The tortoise quickly withdrew
into its shell.

ल्यहुम्सा अ. क्रि. रोपिनु, घोपिनु ला:को: नो ल्यहुम्आ त खे:आ
ओउ: कस्या:इ ला:काय: आल:नौ Because the barbs of
the arrow had sunk in the deer went off with it.

ल्यहुसा स. क्रि. काट्नु (छाला), भिक्नु (छानाको खर), भार्नु
(जाल) जेल्हाङ:को: पुन्ले: ल्यहुती एत साम्हआकास The
skin of his forehead was lifted and he felt it.

ल्यहेसा व. क्रि. गन्हाउनु

ल्यहो:बे:डा: n एक जातको माछा ल्यहो:बे:डा: बाङ्को:
कामअ:सै खोस्तग द्योप्ती मुना: The fish clings to the
bottom of rocks. Pseudecheneis sulcatus

ल्यहोक्सा अ. क्रि. भल्कनु, फत्कनु ओउ: आम्ह आन ल्य
होक्ना: That food is boiling hard.

ल्यहोङ्सा व. क्रि. सुध्नु, तङ्ग्रनु ल्यहोङ्धाङ्गल त खे:या खेन्
मील:ना: खेन् भास्आ त खे:या स्याक्आ When (a person)
is not recovering his face is shiny, if recovered it is
pale.

ल्यहोत्सा अ. क्रि. फोका उठ्नु आन् ल्यहोत्आलाङ: फेनाङ्ज
It's scalding me, let me go you two!

ल्यहोपोत् ल्यहापात्

ल्यहोप्सा स. क्रि. कुनै गिलो बस्तुले हिकाउनु:सा ची:मालो मान्
ता दुमाय:इ ल्यहोप्नाङ:सु A person who cannot speak
we slap in the face with red meat.

ल्यहोय्सा व. क्रि. खोचिनु, पीडा हुनु (नितम्बमा) कील्हाङ:
बाङ्इ थो:आक्तीको क्ल्योय्ना: वाह्सा खाय्उलु After
being struck on the hip by a stone he is crippled and
cannot get about.

ल्यहोर्मु n एक जातको च्याउ

ल्यहोसा व. क्रि. कुहिनु

ल्यहो:सा व. क्रि. गिलो हुनु ओउ: माय: ल्यहो:ती मुना: That
meat is soft.

ल्यहोह्सा व. क्रि. कुहिनु ओउ: तीङ्साय:इ माय: ल्यहोह्ताक्नौ
चाताक्नौ That seed causes flesh to fester, giving
sores.

लह

लहु इ केइसा

लहुइ क्यान् सा

लहुइ क्यसा

लहुइ क्रायसा

लहुइ क्लोयसा

लहुइक्लइहसा √ बेखुसी हुनु, फन्कनु (रिस) लहुइ क्लइहओ
मान्ताकुस् नो:सा म्हर्गार्सी:ल One does not want to talk
with a grumpy person.

लहुइक्लम्सा √ पत्यार नगर्नु डाकाय: मीतो योती लकुइ
क्लम्इली Regarding me as unimportant they do not
have confidence in me.

लहुइक्लयसा √ मन भाँचिएको हुनु

लहुइक्लोत्काय्तीनो:सा स. क्रि. रिस उठाउनु

लहुइक्लोत्सा अ. क्रि. मन बदलिनु

लहुचइ क्रायसा

लहुनइ क्रोइसा

लहुरइ क्यथन् सा

लहुरइ क्यथसा

लहु1 इक्लावसा अ. क्रि. वाक्क लाग्नु

लहुइत्तुक् क्युसा

लहकसा अ. क्रि. उर्लनु माती: बाइआ लहक्अर्ना: The
river's stones are tossed around.

लहकसा अ. क्रि. छ्याप्नु, छल्किनु तुक्हाड: ती: लहकना:
Water sloshes in the stomach.

लहक् वि. अधुरो पाकेको

लहड:1 अ. मू. फोरेको

लहड:2 स. क्रि. हल्लाउनु, भुल्नु, फरफराउनु, खुकुलिनु, नुगिनु
मारु:इ सीड:काय: लहङ्गाय्नु Wind shakes the trees.

लहड:असा अ. क्रि. हल्लनु, भुल्नु, फरफराउनु, खुकुलिनु,
नुगिनु ओउ: सीड: आन लहडअ.ती मुना: That tree is
swaying much.

लहड:सा स. क्रि. चुँड्नु, निमोठ्नु (तरकारीका मुन्टा, घिन्नो भाँच
नु ओउ: सागको: च्यो: लहड्ती काव्हउ Break of the tops
of the vegetables.

लहङ्कसा √ भाँडा माभ्नु, पोख्नु (तरल पदार्थ) ती: लहङ्कती म
होक्ती वाय्उ: Swill out the water.

लहत्सा अ. क्रि. डाँडा काट्नु क:स्या:काय: दान्दाते: ल
हत्ताक्चनौ Don't let the deer slip away over the ridge
top.

लहद्या बद्या

लहन:सा अ. क्रि. केही चीज माथि उभिनु (केही कुरा भ्याउनको
लागि) त्युन:ओ मान्ता आन लहन.ती त्युत्सा खे.तो A short
person often has to stand on something to get things
out.

लहन्सा व. क्रि. टुप्पिनु, टुप्पामा पुगनु काम:अ जोम्बहाड:सै
वाह्ती त्याव:अ च्यो:ले: लहन्आलाड: I climbed from the
bottom right to the top.

लहप्(रती:) n पसिना क्राइहताइ वाह्ओ बेलाहाड: लहप्(रती:) ल
हप्ना: When climbing steeply sweat comes.

लहप्सा अ. क्रि. पसिना आउनु

लहय:(सीड:) n लिस्नु ओउ:तोक् बेलाहाड: काम:अ ग्ल्युडह्ओ
लहय:सीड: खे:तो At that time there was a descending
ladder.

लहय:सा1 स. क्रि. शिक्षा दिनु, सिकाउनु (पितापूर्खा द्वारा)
आय्कान: तोकान:इ बयआइ लहय:ती न्यास्ती गम्आकानी
The ancestors laid down teachings.

लहय:सा2 अ. क्रि. लिस्नु चढ्नु पोडा फेन्दी चाइसी क्रय्हहाड:
लहय:ती लन्ह्अ Ascend by the five steps.

लहय:सीड: n लिस्नु

लहयोरमु n एक जातको च्याउ

लहयड:सा स. क्रि. पिट्नु, सजाय दिनु चोर्काय: लहयड:को: लहय
ड:ती घान्नानी A thief is punished by beating.

लहयड्हसा अ. क्रि. सुस्केरा हाल्नु (निराशाले, डरले) ओउ: मान
ता रय्सी:ओ कुरा साय:ती लय्हहना: When he heard the
fearful news the man sighed.

लहय्वेर् n ठूलो असिनो लहय्वेर् ग्ले:ती थो:आ त खे:या मान्ता
सीना: If heavy hail falls and strikes a person they die.

लहय्सीड n लिस्नु, भज्याङ्ग

लहरसा अ. क्रि. भन्कनु, भ्वाडभ्वाड आवाजले थर्किनु
(ढ्याङ्गो, डम्फ आदि चर्केर वा फुटेर) ओउ: भीङ् ल्यहार् ल
य्हार् त लहर्ती गो:ना: The drum makes a buzzing
sound.

लहवःसा *v* अनकनाउनु, धुम्म पर्नु, नमान्नु हवल्म जेःगाकः ल
हव्नाः डाकायः मीतो बयःओ Children are unsatisfied
about food "I only have a small amount."

लहसा व. क्रि. खोलेर उठाउनु जेल्हताडःआ लहआ ओउः
युक्पाय् The monkey had lifted his scalp.

लहस्सा अ. क्रि. फुस्कनु स्याः पेनहओ ला लयःलेः लहस्ती
क्रव्नाः A cow slips off its own rope and flees.

लहहसा *v* मन पर्नु, इच्छा लाग्नु

लहाक् वि. आधा युक् वाङ्आक्तीको कोकोरोःपाय् लहाक् लय
ङ्तो माक्ओ खेःतो Of the sorghum, a clear half was
devoured.

लहाक् बादीङ्

लहाक्च्यादीङ् *adv* बीचमा लहाक्च्यादीङ्ताङ् दाह्आक्तीको न
यास्आलाङ् Reaching halfway we rested.

लहाक्तोय्ला वि. आधा इ पोम्हाङः तीः लहाक्तोय्ला ह मुनाः
This pot is only half full.

लहाक्बादीङ् *adv* बीचमा बलचोः ह्याम्गार्आ ल
हाक्बादीङ्ताङ् दाह्आ He felt rather tired, as he
reached halfway.

लहाक्ऱायः *n* सूचना, जानकारी इ लहाक्ऱायः डाकोः आमाङ् ल
हाक्ती छयानःओ खेःतो This information my mother
gave to me.

लहाक्सा स. क्रि. सुनाउनु, बखान्नु, बयान गर्नु, बटाउनु नीचीकोः
चोः सीखेःआ त दाय्हती लहाक्ती छयानःआथै "Our child
nearly died." she told him.

लहाङःसा स. क्रि. सहयोग गर्नु नाङ्इ लहाङःती भयान्ते डा साहु
स्याव्आलाङः Having your assistance I have become
wealthy.

लहाङ् *n* दुलो, गुफा लहाङ् मुनाः योम् याक्ओ कीम् मुनाः A
cavern was there, a home of bears.

लहाङ्तीः *n* कुवा लहाङ्तीः कामःअसै लय्ङ्ती लन्हती वाङ्नाः
A waterhole fills with water rising from below.

लहाङ्सा स. क्रि. निखन्नु रीन् पाय्क्ती हौकायः लहाङ्ती
वानःआकाचु Paying back the loan they brought their
brother back.

लहाङ्हसा स. क्रि. खालि ठाउँ भर्नु, भोक मार्नु जेःती डाङ् तुक् ल
हाङ्हआलाङः Eating, I filled my empty stomach.

लहापीता *n* भ्याल तथा ढोका छोप्ने तखता वा बार ओउः भ
याल्कायः लहापीता सीङः ध्याक्ती गम्उ Put a shutter
against that window.

लहाप्(लावः) *n* मान्द्रो एनःसाकायः ओउः लहाप्लावः न्हापू
Lay down that mat for sleeping.

लहाप्ला *n* नबटारेको डोरी (दाम्लोको रूपमा प्रयोग गरिने
लहरा) ओउः मेत्छयाःकायः लहाप्लाङ् पेन्हती गम्उ Tie up
that goat with a strip of vune.

लहाप्सा अ. क्रि. सोभो पार्नु, सम्याउनु (मान्द्रो) लावः फेर् ल
हाप्टी धेङ्ताक्नानी Mats and net-rods are straightened
out.

लहाम्सा व. क्रि. नुनिलो र तीखो मसलादार स्वाद छेः लहाम्मालो
क्यानः न्युम्ल Unsalted curry is not tasty.

लहायःदीङ् *adv* उहिलेको समय लहायःदीङ्हाङः मान्तालम्
लान्ब्रास् मान्ताब्रास् खेःइतो In olden times people were
sometimes evil spirits, sometimes people.

लहाय्क् *n* दाबिलो, पन्युँ लहाय्क्इ आम्ह् डाय्क्नानी Food is
stirred with a stirring stick.

लहाव्ह्दय्बाङ् *n* पृथ्वी, धर्ती, जगत ओउःनीस् त्यावःहाङः
दाह्ती इहाङः ल्यव्दैबाङ्हाङः दाह्आकाच इ ल्याव
ह्दैबाङ्हाङः दाह्आकाच The two arrived up above (the
underworld), at this real world, the earth.

लहाव्ह्दीङ् *n* पृथ्वी, धर्ती, जगत; धर्तीको देवता इ लहाव्ह्दीङ्
पेतोलेः मुआ वार नाःताङःआक्ताङःल (Formerly) the
earth was good, there were no cliffs.

लहाव्ह्लाय्मा *n* पृथ्वी, जगतको देवी

लहाव्ह्लोः *n* स्याउला तथा फिँजाएको पात (मासु राख्नु) लहाव
ह्लोः लहाव्ह्आक्तीको ओहाङः मान्तालम्इ मायः बोनानी
After spreading out leaves people divide up meat.

लहाव्ह्सा स. क्रि. ओछ्याउनु, बिछ्याउनु यात्ज्याङ् मायः लहाव
ह्सा बाङ् वानःनानी They bring a stone to put the meat
on.

लहासःसा स. क्रि. देखाउनु, प्रदर्शन गर्नु बजारहाङः वीनःसा चीस्
लहासःती छयानःती गम्नानी Goods for sale in the bazaar
are spread out for show.

लहासा स. क्रि. सुम्पनु, चढाउनु, टक्र्याउनु, हस्तनान्तरण गर्नु
पु.नीस्इ ओउःकायः सीङः लहाआकाचु The two brothers
handed over the wood to him.

लहाःसा व. क्रि. फिँजाएर देखाउनु, प्रदर्शन गर्नु, राख्नु ओःहाङः
नाङ्इ लाङः हयःलाङ् लहाःलाङ् आल्अ Go over there to
stretch and set out the net.

लहास्सा अ. क्रि. बदलिनु (अवस्था, रूप वा स्थिती), नकल
गर्नु लौ धाङ् आने जुआङ्मा इ होहराङ्स्याःलोलेः लहास्अ
Right, now imitate a Barking Deer.

लहाह् *n* पन्ना

लहाहसा स. क्रि. खोसेलनु, पोका खोलनु, देखाउनको लागि बाहिर भिक्नु, टपरी अलग गर्नु दुना लहाहती यावःनौ She separates the leaf-plates and sets them out.

लहीक्सा स. क्रि. बोक्रा उक्काउनु, लाछनु मात् भाम्ओ सीडःकोः ला लहीक्सा खेःतो (Bark) rope is stripped from the white-leaved tree.

लहीतीक्सा स. क्रि. प्रकट नगर्नु

लहीनःती जाङ्हसा

लहीनःसा अ. क्रि. भर्नु, ओर्लनु (बुई चढेको बच्चा), खुस्कनु (लुगा) वीनःकायः लाङःइ ग्वक्नाःथै लोने लाङःहाङः ल हीनःनाः The bats are entrapped in the net, then they slide down it.

लहीन्पीत् n एक जातको रूख (सानो हरियो गेडा हुने-बोक्रा डोरीको रूपमा प्रयोग गरिने)

लहीन्हसा v पात सर्काउनुलुगा सर्काउनुओउः सीडःकोः मात् लहीन् हती वाय्उ Strip off the leaves of that tree.

लहीपीती अ. मू. चिम्लिएको आँखा

लहीवः लहीवः

लहीवीःसा अ. क्रि. आँखा भिम्क्याउनु मीक् लहीवीःसा चीःल त खेःया मान्ता सीनाः If a person does not blink they are dying.

लहीसा अ. क्रि. फक्रन लाग्नु (कोपिला) रो ओर्साकायः तोहालेः लहीसा बोडःनौ Buds are beginning to open for blossoming.

लहीसीसा व. क्रि. सक्रिय हुनु, फुर्तिलो हुनु, चन्चले हुनु (बच्चा) ओउः चोः आन लहीसीनाः ? The child is very active.

लहीस्सा व. क्रि. चोइटिनु, फुत्कनु ओउःकोः सनः लहीस्आकास He pulled off his (finger) nail.

लहीहसा स. क्रि. पोको फुकाउनु, लुगा फुकाल्नु ओउः नाय् ल हीहती मुनाः The cloth is unwrapped.

लहु अ. मू. ठूलो आँखा ओउः तोक्राक् मीक्मा लहु तताडःआ थानाः The toad appeared, large-eyed.

लहुक्(गाम्). (सय्क्) n बुद्धिबङ्गारो

लहुक्उनःजा n बाडुली, हिक्का लहुक्उनःजाइ छुनःआथै A hiccough jerked him.

लहुक्गाम्सय्क् n बुद्धि बङ्गारो

लहुक्सा स. क्रि. पानी खन्याउनु, पानीले छ्याप्नु तीःइ खेन्हाङःलेः लहुक्आकान् He splashed water on her face.

लहुङ् n मुटु; मन, दिल लौ तात्उ उया भीत्रकोः सीन्हलम् पोप्लम् लहुङ् गल त्युत्ती लेह्लम् त्युत्ती फुःउ Right cut it up and, taking out the liver, lungs, heart, kidney and spleen, roast them.

लहुङ् अङ्हःसा

लहुङ् अपःसा

लहुङ् आय्हसा

लहुङ् एम्हेःसा

लहुङ् ओङ्हसा

लहुङ् क्लोत्काय्ती नोःसा

लहुङ् क्लोत्सा

लहुङ् क्लोय्क्सा

लहुङ् खःसा

लहुङ् गम्हसा

लहुङ् गुह्रसा

लहुङ् गेस्सा

लहुङ् गोडःसा

लहुङ् गोरे

लहुङ् ग्रम्हसा

लहुङ् गल्यान्सा

लहुङ् घमःसा

लहुङ् घीःसा

लहुङ् घ्युम्सा

लहुङ् डनःसा

लहुङ् डास्सा

लहुङ् डाहतो नोःसा

लहुङ् ड्याःसा

लहुङ् चाक्सा

लहुङ् चीःसा

लहुङ् च्याक्सा

लहुङ् जाङ्सा

लहुङ् जीक्सा

लहुङ् भम्हसा

लहुङ् भाहसा

लहुङ् भयम्सा

लहुङ् भयोम्सा

लहुङ् तय्क्सा

लहुङ् ताङ्हसा

लहुङ् तीमःसा

लहुङ् तेत्सा

लहुङ् तोय्क्सा

लहुङ् तोल्सा
 लहुङ् थोङ्सा
 लहुङ् दयुम्सा
 लहुङ् दान्हसा
 लहुङ् दोत्सा
 लहुङ् द्युङःसा
 लहुङ् द्युमःसा
 लहुङ् द्योक्सा
 लहुङ् द्योन्सा
 लहुङ् धङ्सा
 लहुङ् धोमाय्सा
 लहुङ् ध्यव्सा
 लहुङ् ध्युत्सा
 लहुङ् पक्सा
 लहुङ् प्रप्सा
 लहुङ् पुन्हसा
 लहुङ् प्लव्सा
 लहुङ् फुःसा
 लहुङ् फुस्सा
 लहुङ् फेन्हसा
 लहुङ् फेसा
 लहुङ् ब्राव्सा
 लहुङ् बुम्सा
 लहुङ् ब्रेक्सा
 लहुङ् ब्रेस्सा
 लहुङ् बलव्सा
 लहुङ् ब्लीङ्सा
 लहुङ् बल्यानःसा
 लहुङ् भेवःसा
 लहुङ् भ्यासा
 लहुङ् मल्हसा
 लहुङ् मीसा
 लहुङ् म्प्रासा
 लहुङ् मोसा
 लहुङ् म्हत्सा
 लहुङ् यावःसा
 लहुङ् युम्सा
 लहुङ् रस्सा
 लहुङ् रीङ्हसा
 लहुङ् रीसा
 लहुङ् रुय्क्सा
 लहुङ् रुःसा

लहुङ् रेस्सा
 लहुङ् रोन्सा
 लहुङ् रोसा
 लहुङ् रोस्सा
 लहुङ् ज्याङःसा
 लहुङ् ज्यासा
 लहुङ् ज्युम्सा
 लहुङ् ज्योन्सा
 लहुङ् लसा
 लहुङ् लाय्सा
 लहुङ् लीःसा
 लहुङ् लीह्सा
 लहुङ् लेसा
 लहुङ् ल्याव्हसा
 लहुङ् सट्सा
 लहुङ् साक्आयःसा
 लहुङ् साक्सा
 लहुङ् साय्क्सा
 लहुङ् सासा
 लहुङ् सेःसा
 लहुङ् सोरःसा
 लहुङ् सोस्सा
 लहुङ् स्रम्सा
 लहुङ् स्राम्सा
 लहुङ् स्राव्सा
 लहुङ् हासा
 लहुङ् हाःसा
 लहुङ्(कोःरो) सेह्सा₁
 लहुङ्(कोःरो) सेह्सा₂
 लहुङ्इ आलःसा

लहुङ्इ सेक्सा स. क्रि. बुभनु, मान्नु (अरूको कुरा) डाइ स
 यान्ओ कुरा लहुङ्इ सेक्ती गम्उ Take in what I taught
 you. डाइ तोओ कुरा लहुङ्इ सेक्ती जाङ्हउ Listen to my
 advice and carry it out.

लहुङ्कोः रो
 लहुङ्कोः रो ओर्सा
 लहुङ्कोः रो थुम्हसा
 लहुङ्कोः रो म्प्रासा

लहुङ्कोःरो *n* मन, भावनाको केन्द्र

लहुङ्कोःरो गीःसा *v* 1) निर्धक्क हुनु ओउः दोह्कःमा रय्ल ल
 हुङ् गीःती मुनाः He is not afraid of anything, he is
 bold. 2) नडराउनु, साहसी हुनु योम् सात्साकायः लहुङ्कोः

रो गी.ती मुसा खे.तो To kill a bear one must be bold.

लहुङ्को:रो थुम्हसा

लहुङ्गोरेचो: *n* प्यारो बच्चा; एउटै बच्चा ओउ.ग्याय् ओउ.को: ल
हुङ्गोरे चो.ले: That is his much loved child.

लहुङ्जे:चेरा *n* एक जातको लामो कीरो लहुङ्जे.चेराइ मान
ताकाय: लहुङ् जे.ताक्नौ Stick-insects cause people to
be sick.

लहुङ्तुक ल्याङ्सा

लहुङ्तुक *n* मन, सोचाइको केन्द्र लहुङ्तुकइ म्हओ काम्
जाङ्हसा खे:तो Work should be done with thought.

लहुङ्तुक कु:ती चव:सा

लहुङ्तुक कु:ती योसा

लहुङ्तुक कु:सा

लहुङ्तुक क्युसा

लहुङ्तुक डाय:सा

लहुङ्तुक चाप्सा

लहुङ्तुक चोक्सा

लहुङ्तुक भेल्सा

लहुङ्तुक घोन्सा

लहुङ्तुक पोक्सा

लहुङ्तुक फाल्हासा

लहुङ्तुक योसा

लहुङ्तुक लाङ्सा

लहुङ्तुक स्याङ्सा

लहुङ्पोप् *n* फोकसो

लहुङ्बाङ् *n* चिहानमा ठड्याइएको ढुङ्गो मान्ताको: तेस्हाङ: ल
हुङ्बाङ् पोत्ती गम्नानी A stone is erected on a person's
grave.

लहुङ्गुरु: *n* चिन्ता, फिक्री, सुर्ता लय:को: चो:लम् गत् हाय:ती र
यास्चाङ: त दाय्हती आन् लहुङ्गुरु: मुना: 'How can I care
for my own children?' she said, with much concern.

लहुङ्हाङ: तुम्सा स. क्रि. थाहा पाउनु; कसैको बारेमा जान्नु
ओउ:इ सुखेलो मान्ताकाय: लहुङ्हाङ: तुम्ती गम्नौ He
knows about everyone. ओउ: मान्ताइले: कु:आकान् त ल
हुङ्हाङ: तुम्ती मुनाङ: I know that person has stolen
something.

लहुङ्हाङ: त्युम्हसा

लहुङ्हाङ: वाय्क्सा

लहुङ्हाङ: साय:सा

लहुङ्हाङ: सेसा

लहुतुक्सा स. क्रि. निकाल्नु ओउ: स्या:ग्याय् ला लहुतुक्ती
क्रव्आ The cow pulled off its rope and fled.

लहुप्आक् *n* खोल जस्तो भाँडा

लहुप्नाय् *n* टोपी

लहुप्सा स. क्रि. माथि हाल्नु, टोपी लाउनु बान्हाताङ् तोपी ल
हुप्ना.स He put a cap on his head.

लहुहसा स. क्रि. भार्नु, खसाल्नु भाङ् न्हाप्आक्तीको रु: ल
हुहनानी They laid down branches and the poison bark
is tipped on to it.

लहेक्सा व. क्रि. चिप्लिनु बाङ्गितोलहाङ: प्लात् लहेक्तीमा
तोन्आ On the top of the rock he slipped and fell.

लहेङ:सा अ. क्रि. हलक्क बढ्नु इ मान्ता लहेङ:ती ताङ्हा
This one has grown up quickly.

लहेङ्सा अ. क्रि. बिस्तारै सुध्नु ओउ: मान्ता लहेङ्ती स्याक्ना:
That person is slowly recovering.

लहेत्सा अ. क्रि. परिवर्तन गर्नु (स्थान, दिशा); एकातिर जानु, चल
नु; उछिन्नु, फेर्नु (लुगा) चन्खेपाय् इताङ् लहेत्साताङ:
दो:आक्ल The crab was not able to dodge it.

लहेवेङ्खे *n* लुलो, भुकेको हुने

लहेवे:सा अ. क्रि. फरफरिनु, कम्प हुनु (हावामा) मान्ता लन्हओ
बेलाहाङ: ओउ: फाल्याक् सीङ: लहेवे.ना: When people
go on that board it bounces.

लहेव्सा अ. क्रि. हल्लिनु (हावाले रूख) ओउ: सीङ:को:
मात्पाय् मारु.इ लहेव्ताक्नौ The wind flaps the tree
leaves.

लहेसा स. क्रि. खोल्नु कीताप्को: लेङ्गल् लहेती पढ्ती योनु
Open your books and read!

लहे:सा अ. क्रि. कर्के नजरले हेर्नु, टाउको एकातिर फर्काएर हेर्नु
पछाडितिर हेर्नु मोम:चो:इ एत लहे:तीताङ: योउतो ना:ताङ:ल
She looked behind, (but) there was nothing there!

लहेस्सा 1) अ. क्रि. (राम्रो अवस्थामा) परिवर्तन हुनु, छुट्नु,
छुटकारा पाउनु, जीउ लाग्नु नाङ्को: जे:गा जे.ती डा लहेस्ती
वाङ्ङल Eating your food I will not put on weight.

2) स. क्रि. आवाज दिनु मान्ताको: हाव्न्नय: लहेस्ती नो:आ
It spoke with a human voice.

लहेह् *n* पत्र

लहेहसा स. क्रि. खोल्नु, पत्र उक्काउनु योङ्क्ली: सीन्ह ल
हेहमामा:त वेन्हमामा:त वान:अ Bring the innards and
liver without taking off anything.

ल्है *n* मुसल, लुसी उय्हलेको: मान्ताइ ल्हय्इ अम्ह् ह्योइहती
जे.नीतो Formerly people used to pound grain and eat
it.

ल्होकाइसा स. क्रि. अरूलाई छोड्नु (काम)

ल्होक्सा स. क्रि. पठाउनु वाइअ अक्ती ल्होक्चु इ बाइकाय:
Come, let's tip up this rock and send it off (down the
hillside).

ल्होत्सा स. क्रि. मन, बोली बदल्नु ओउ: मान्ताइ तोओ कुरा ल
होत्आकान् That man changed his statement.

ल्होन:सा स. क्रि. विस्थापित गर्नु, (आमाबुवा तथा दाजु
दिदीको) चरित्र वहन गर्नु हौइ पु:काय: ल्होन:ती सीताक्नौ
The younger brother has brought about the older's

death.

ल्होन्सा व. क्रि. आराम पाउनु योहकोसै तेन्पाय् बल ल
होन्आलाड: Today I have had some relief from
yesterday's work.

ल्होप्सा व. क्रि. बन्द हुनु (भाँडाकुँडा), थुनिनु (कान) ओउ:इ नो
ल्होप्ताक्ती गम्नौ नो साय:ताक्लाम् त दाय्हती दाय्हा He
blocked his ear saying "Let him not hear".

ल्होसा अ. क्रि. यात्रा रोक्नु डाको: कीम्हाड: ल्होती पाय्हा
Stop in at my house as you return.

ल्होह्सा स. क्रि. प्रशस्त उसिनु (तरकारी) साग ना:तो ल्होह्ती
हासा खे:तो A plentiful amount of vegetables needs to
be cooked.

व

वकअ:सा स. क्रि. चिर्नु, फोर्नु मेत्छ्या:काय: वकअ:आक्तीको
सीन्ह् त्युत्नानी After opening the goat the liver is
taken out.

वक्सा स. क्रि. फट्टाउनु रामाको: नेहइ रुय्ङ् वक्ती पक्उ Split
the bamboo with the sickle point and break it apart.

वङ:सा अ. क्रि. चर्कनु, फुट्नु इहा वङ्हाओ पोम् ती:इ प्रती
वङ:ताक्आथै The water burst open an already
cracked pot.

वङ्हासा व. क्रि. चर्कनु ओउ: सा: वङ्हाती मुना: लोने बङ्हागु
आल्ना: That earth is cracked, later there will be a
landslide.

वच:सा स. क्रि. फहराउनु, कोत्रनु पुसे: पुसे:नीस् वच:ती वच:ती
वच:काय्नाच Two cats tear each other (with their
claws).

वदसा स. क्रि. चलाउनु (भुङ्गो, माटो) म्हे:युर् वदधै माय: फु.ती
जे:आकान् As he stirred the coals he roasted and ate
the meat.

वन्द्यङ्सा स. क्रि. लङ्नु

वम्सा व. क्रि. चक्कर लाग्नु, सन्तुलन गुमाउनु, रिँगटा लाग्नु,
कहालिनु काम:ताङ्ते: योते:चौ वम्तीते: तोन्चा: Don't
look down, you may get giddy and fall.

वय: *n* रगत, रातो चोप ज्योपुइ मान्ताको: वय: स्युङ्:आक्तीको
आन सोस्ताक्नौ After the insect has bitten it causes
much itching.

वय:ताक्सा स. क्रि. रगत निकाल्नु, घाउ बनाउनु ओउ:इ क:स्
या:काय: वय:ताक्आकान् He wounded the deer.

वय:सा व. क्रि. घाइते हुनु, रगत बग्नु युक्पाय् दु काल्याम्बात
वय:ती मुओ The monkey was bleeding profusely.

वय्ङ्च्यो अ. मू. गहिसो, नचल्ने, सुनसान उनीको दह, पोखारी)

वय्ङ्सा₁ व. क्रि. भुक्क उक्सनु

वय्ङ्सा₂ व. क्रि. मधुर आवाज निकाल्नु; प्रतिध्वनी आउनु
डाको: हाव्नय: म्हाङ्हा आल्ती सीमीदीङ् वय्ङ्हा My
voice reverberates in the cliff place.

वय्ङ्हासा व. क्रि. दह पर्नु ओउ: ती: वय्ङ्हतो दुम्ती मुना: The
water tumbles into a pool.

वय्ला *n* मलसाँप्रो डा ज्याल्नाड: त दाय्हती क्वा वय्लाखे ऋ
हर्आ The marten thought, on the other hand "I will
flee".

वय्हमारो *n* एक जातको बोट Clerdendrum Indicum

वरअ:सा स. क्रि. चिथोर्नु, कोर्नु, कोतर्नु, फहराउनु जा:इ मेत्छ
या:काय: वरअ:ती चुम्नौ A panther scratches a goat
when seizing it.

वर:सा स. क्रि. चिथोर्नु,,कोपर्नु, घाउ पार्नु चु:इ माय: वर्आथै
Her flesh was scratched with thorns.

वर्सा स. क्रि. चकना, चाना पार्नु लाक् वर्ती हानानी The tuber
is sliced and boiled.

वह *n* फीज हुने पानी वहर् वहर्हाडः लाडः वार्उः Cast your net into the places of foaming water.

वलअःसा स. क्रि. चकना पार्नु (बाक्लो) लाक् तम्मामा.त वलअःउ Slice it evenly.

वलडः पलडः

वलःसा स. क्रि. चकना पार्नु (बाक्लो) लाक् वलःती तात्सा खे.तो The tuber is to be sliced.

वलसा व. क्रि. उघारो हुनु (यताउता) राड्हाडः वल्ओ थाव् मुनाः There are bare patches in the field.

वसा स. क्रि. रूखमा सानो काप हाल्नु सीडः वती तात्नानी वाती ओल्नानी A small scarf is (first) cut in a tree, a large one to fell it.

वस्राय् *n* बन्चरो वस्रायल्म रामालम् लात्ती आलनै They went, carrying sickles and axes.

वस्सा₁ स. क्रि. छ्याप्नु नाक्कोः मेःइ तीः वस्ती ल्होक्आथै The serpent's tail splashed up water.

वस्सा₂ अ. क्रि. गुञ्जनु, घन्कनु

वाः *n* चरा नाड्कोः डात्हाडः वाः दीह्आ A bird has perched on your gum.

वाः गोः

वाःतकलङ् वि. मूर्ख वाःतकलङ् मान्ताइ दोह्मा पेओ काम् जाड्हनीली Incompetent people do not do anything well.

वाःउम् *n* अण्डा आने कीम्हाडः आने आम्ह मायः वाःउम् मय्सायः बयःती गम्नाः And food, meat, eggs and bananas are given and put aside in the house.

वाकुम् *n* गौंथली

वाक् *n* बाँसको फल्लेंटो (पानीमा बगाउन प्रयोग गरिने)

वाःक्राड्हसी *n* एक जातको रूख

वाक्लुक्ला *n* एक जातको फल फल्ने लहरो वाक्लुक्सायः डावःआक्तीको इहीक्तो म्हायतो जे.नाः When the marrow is fried and eaten it is good-tasting.

वाक्सा स. क्रि. दुइ भागमा छुट्टिनु, फुटाउनु तेस्कोः साः पेतोलेः वाक्ल क्राय्क्ल The soil of the grave was in good order - it had not split or cracked.

वाक्सी *n* मौवा रूख वाक्सीकोः सय्हापाय् ग्रय्क्इ जे.नौ The catkins of the tree are eaten by parrots. Engelhardia spicata

वागाल्याप् अ. मू. बाउने मुख म्हातोडः वागाल्याप् त नबती मुनाः It had a gaping mouth.

वाघाय् वघय

वाःघोह् *n* घाँटीसँगैको खोपिल्टो वाःघोह् ज्युम्हनाः The hollow above the collar bones is deep.

वाःघोह्हुस् *n* घाँटीसँगैको खोपिल्टोको हाड

वाडः वाडः

वाड्घोह् *n* गोरेटो

वाड्घोह् *n* डौँडारो, कुलो, सोतो पेमालो वाओ ती.इ राड्कायः वाड्घोह्इ आल.नौ Bad rain causes runnels to take away fields.

वाड्सा अ. क्रि. आउनु ओउःपाय् कीम्ताड् योलाड्ताडः वाड्आ He came to the house to see.

वाड्हसा स. क्रि. फरासिलो वा उदार हुनु ओउः मान्ता सुकुस्मा आन नो.सा वाड्हनाः That person speaks well to everyone.

वाःचवःरु *n* एक जातको साँप (चरा समातेर खाने) वाःचवःरुइ वाः चवःती चुम्ती जे.नौ The snake hides (below a perch) and seizes birds.

वाःचा *n* ओठको पाकेको हुनु

वाःतकलङ् *n* अल्सी

वाःतोय्रुःर *n* एक जातको लहरो

वाःतोय्रुःसीडः *n* एक जातको रूख

वाद्यवाड् *n* भाँक्री नबन्ने मान्छे वाःद्यवाड् वाःमुत्राड्आले स याव्ती मुतीपाय् स्यावल् To become a part shaman is not good.

वाधालः *n* खोलाको तीर वाःधाल.हाडः आन पेओ घास् दो.नाः On river flats much good fodder is available.

वानःसा स. क्रि. ल्याउनु साः वानःती क्राक्ती ल्यानःनौ Fetching clay he kneads it and smears it on.

वान्या वान्या

वाःपोक् *adv* घाम डुबेको बेला, सन्ध्या वाःपोक् बेलाहाडः गाव् लान् गाव् मान्ता ? त तोनानी When it is twilight people say 'Which is an evil spirit, which a person?.'

वाप्सा अ. क्रि. कराउनु (बन बिरालो) कार्जा.इ वाप्ती मान् ताकायः हाव.नाः Wild cats calling is a bad omen for humans.

वाःमीन् *n* उड्ने धमिरो (सानो खाल) वाःमीन् ओयोक्सीडःसै गल् युड्हनाः The flying female termites come out of dead wood .

वाम्सा व. क्रि. सफलपूर्वक सक्नु, फत्ते गर्नु ओउः तेन् गोयः वाम्आ Today he was successful in yam gathering.

वाम्हसा अ. क्रि. सफलपूर्वक सक्नु, फत्ते गर्नु ओउःमयः तेन्पाय् कस्याः सात्ती वाम्हसाकाय् Today they successfully killed a deer.

वाय्क्सा √ प्रभाव पार्नु, मनमा राख्नु, गुण सम्भन्नु (राम्रो कुराले) दोह्रइ वाय्क्तीतेः डीःनाः ? डाकायः ओउः कुरा सायःती वाय् क्आताडः “What are you smiling at?” “Hearing those things gives pleasant memories”

वाय्ङ् अ. मू. बडोमा (भ्वाड) घाङ् कामःअपाय् वाय्ङ्त्त मुओ Below, the hole was huge.

वाय्त्तुरः(गोयः/ला) n कुकुर तरुल वाय्त्तुरःगोयः दान् ह्आक्तीको आन भोप् वाङ्नाः When the poisonous yam is crushed much foam comes.

वाय्त्तुरःगोयः n हवाल कन्द

वाय्सा व. क्रि. बिग्रनु, खहरिनु, बेकामको हुनु; फाल्नु, फ्याँक्नु हाओ गोयः डार्ती वाय्नाः Boiled yam is hard and spoilt.

वार n भीर, अक्कर इहापाय् ल्हाव्हदैबाङ्हाडः वार नाःताडःआक्ल Formerly there were no cliffs.

वाराङ्घुती n एक जातको रूख

वाःरामेः n आयु (छोटो) पोडा दीन्कोः पोडा वाःरामे जाङ्हतीतेः डाकायःजा वाय्तेः खेःआनाङ्ज बा Having a five-day lifespan I am done for indeed.

वारसा स. क्रि. छर्नु, फैलाउनु, प्रसारण गर्नु याम् वारसा खेःतो Rice must be sown.

वाह्सा स. क्रि. छर्नु, फैलाउनु, प्रसारण गर्नु

वाःलनः n महामारी (हैजा) द्याह इ राव्बाङ्काले वाःलनःलान् वाङ्नाः Now in this epidemic time the cholera spirit comes

वालाङ्जुय् n गोब्रे कीरो

वालालाय्ङ् n भयाउँकीरी

वालीम् स. क्रि. पछाडी राख्नु (लुगा)

वाःलीस् n अन्धो, अन्नो, सानो खालको पिलो

वाःलीस्मुसा n एक जातको च्याउ

वाल्हसा स. क्रि. हुँडल्नु, घोल्नु, चलाउनु (भात) आम्ह् वाल्हती खाङ्उ Stir and cook the food.

वावःसा स. क्रि. अँजुलीमा थाप्नु क्रुत् वावःती तीः तुङ्धै मुतो He was drinking water with cupped hands.

वाःसय्क् n एक जातको लहरो

वासा₁ 1) व. क्रि. शुभ हुनु इ दीन् डाकायः वाह्सा वानाःताडः This day is a good one for me to journey. 2) अ. क्रि.

पानी पर्नु तीः वातोक् बेलाहाडः बङ्हुगु आल्आ When it rained there were landslides.

वासा₂ स. क्रि. रूखमा ठूलो काप हाल्नु इसै उसै वाती तःती = होती सीडः ओल्नाः Cutting a scarf to the front and back and widening it, the tree is felled.

वाःसा₁ √ निराश हुनु, कसैको उपस्थिती वा अभावको महसुस गर्नु नीङ् पाय्हतीपाय् आन वाःआताडी Your going away home makes us very sad.

वाःसा₂ √ आगो भोसनु, फिँजाउनु डाइ आने म्हेः पोर्से वाःती तय्क्ती ल्होक्नाडः I, then, will set fire from below.

वाःसी n एक जातको रूख

वाःसीरो n एक जातको फूल

वास n खागमौरो वास्पाय् सीडःकोः क्लोङ्हाडः पोन्हनाः The lowland bee has a nest hanging from a tree branch.

वासोपकु n कोइली

वासगोयः n एक जातको कन्द तरुल Dioscorea sagittata वास्याङ् वेसेङ्

वास्युरः n एक किसिमको बिरालो जस्तो जनावर (भाँक्रीको साथी), छौँडो आङ् वास्युरः काःवास्युर वेःदोकोः डोय्दोकोः वाहीमः बेज नाःचाः क्वाप्आकानी The ?anwasyur? and ka?wasyur?, the two sister familiars on the left and right were trapping (bats).

वाससा व. क्रि. आत्मालाई सताउनु ओउः मान्तापाय् राम्हसै गोःती भयान्ते लान्इ वास्आथै Because that person called out in the evening an evil spirit afflicted him.

वाहीमः n छौँडो, सातो, आत्मा ओउःकोः वाहीमःकायः लान्इ डायःआथै त खेःया मान्ता जीक्नाः When an evil spirit gets a human one the person is ill.

वाह्सा अ. क्रि. चल्लु, हिँड्नु, आवत जावत गर्नु, भ्रमण गर्नु वाःताडःआः स्युङ्ती वाह्जेःआ The birds went flying.

वी n रगत

वीक्सा स. क्रि. बाटो छेक्नु (जालले), अगाडि लागेर जानु वाःकायः लाडःइ वीक्ती चुम्नाः A bird is trapped by a net and seized.

वीक्होल्सा अ. क्रि. घुमेर जानु जाः कामःसै वीक्होल्ती ज याल्आ The panther went away round below.

वीडेःसा स. क्रि. भाडीको भाग, भीडमा धकेलेर अगाडि बढ्नु चुःराङ्कायः वीडेःती वाह्सा खेःतो Going through a thorny patch the growth must be parted.

वीङ्ग चीङ्ग

वीङ्गहग चीङ्गहग

वीङ्हासा *v* घुम्नु, परिक्रमा गर्नु कीम् वीङ्हाती स्याहती वाहनै
They circled around the house, dancing.

वीङ्हीसा अ. क्रि. घुम्नु, परिक्रमा चल्नु

वीचीलीङःसा स. क्रि. जाल्मा थन्नु, पछितिर ढष्ट मान्ता
वीचीलीङःती वारताङ् तोन्ती ज्याल्आ Person fell
backwards over a cliff.

वीचीःसा स. क्रि. ससानो टुक्रा पार्नु ओउः हौलम्ड रो वीची.ती
वाय्नानी The children tear up flowers.

वीजसा व. क्रि. ससानो टुक्रा पारेको हुनु

वीजोरःसा स. क्रि. मुठो समार्नु

वीत्सा अ. क्रि. अण्डा भित्र चल्ला चीँ चीँ कराउनु वाः उम् भीत्र
वीत्नाः वीत् वीत् त दाय्हाः The chickens call "cheep
cheep" inside the egg.

वीनः *n* चमेरो याःआज्योः वीनः दाह्आ One bat arrived.

वीनःरायः *n* कथा द्याह् डाइ तुङ्ब्रेन् लान्कोः वीनःरायः
वानःनाङः Now I will bring the Tunbrenlan story.

वीनःसा स. क्रि. साट्नु, बेच्नु, बदल्नु ड्हीदीङ्हाङः ओउः पाथी
वीनःआकान् In the daytime he sold the basket.

वीनःसीप्चुः *n* एक जातको काँडे रूख

वीनःरायःकोः धुङ्

वीरीसा अ. क्रि. चिच्याउनु, कराउनु (आत्मा, राती—मृत्युको
संकेत)

वीहर् अ. मू. भरेर बगु (पानी)

वीहर्योङ्क्लीः *n* ठूलो आन्द्रा लीमुरुङ्स्याःकोः वीहर्योङ्क्लीः
क्रात् स्याव्आ The beast's large intestine became cane.

वीहर्सा व. क्रि. गुँडुलिनु, भरेर बगु (पानी) तीः वीहर्ती
वीहर्ती कामःताङ् ज्याल्ती दुम्हान्हाङः पोक्नाः The water
came whirling, tumbling into a lower pool.

वीसा स. क्रि. छरपष्ट पार्नु, तितरवितर गर्नु, छर्कनु तन्ती
वाङ्ओ वाङ् जे.गा वीती वाय्नौ Running fowl scatter
food.

वीसी वीसी

वीसेर्सा अ. मू. सुसेल्नु (औँलाले)

वीस् अ. मू. गहिरो, सङ्गलो (पानी)

वीस्लाङ्गनी *n* लट्टे साग

वीस्सा *v* छ्याप्नु, छर्नु; वितरण गर्नु इ मक्य् ब्याव्पाःनाः दाय्
ह्ती नाङ्इतेः वीस्तीतेः वार्ती जे.उ Saying "Let this corn
multiply." scatter and sow it and eat.

वेः *adv* बायाँ, देब्रेपट्टि वे.सैकोः ल्याम्ताङ् आल्ड Let's go on
the left-hand road.

वेक्सा अ. क्रि. टुक्रिनु, छुट्टिनु ओउः रुङ् वेक्ती वाय्उ Split
off small pieces from the bamboo.

वेङ्काय्सा अ. क्रि. छुट्टिनु

वेङ्गसा स. क्रि. पन्साउनु (भाडी) वेङ्गती फेल्ती भीत्र पोक्नाः
Pushing aside and parting the brush he enters it.

वेङ्जायःसा स. क्रि. एउटा छुतिनु (लोग्ने, स्वस्नी आदि)

वेङ्सा *v* छुटेर जानु, अलग्गिनु; एकातिर राख्नु नीची नीस्चाक्
इताङ् आल्आलाङ्च ओउ.पाय् उताङ् वेङ्ती आल्आ We
two came this way, he went off that way.

वेङ्हाग चेङ्हाग

वेङ्हासा अ. क्रि. (सानो) समूहको एउटा गुमाउनु (मरेर वा
हराएर) ओउः दस्गोता मेत्छयाःहाङः याज्याङ् वेङ्हाती
मीह्आ One of the ten goats is missing.

वेचेरेः वि. मसिनो

वेचेःसा स. क्रि. ससानो टुक्रा पार्नु, फहराउनु ओउः तुमःकोः तेने
वेचेःती वेःनानी They pull the honeycomb to pieces and
share it.

वेःदो *adv* बायाँतिर वेःदोकोः डोय्दोकोः वाहीमः बेज नाःचाः
To the left and to the right were the (shaman's) two
familiar spirit sisters.

वेन्सा अ. क्रि. (ठूलो) समूहको एउटा गुमाउनु (मरेर वा हराएर)

वेन्हासा अ. क्रि. ठूलो समूहको एक एक गरि गुमाउनु जा.इ याज
योः मेत्छयाःकायः वेन्हाताक्आथै A panther caused the
loss of one goat.

वेरेरे वि. टाढोबाट देखेको हुने लोक्तो मुओ सीङः वेरेरे त
चीङ्ती मुओ च्यवःनाः A tree is seen standing away in
the distance.

वेर् *n* असिना मारुःमा वाङ्आक्ल वेर्मा वाङ्आक्ल Wind
did not come nor hail.

वेलेङ्जुय् *n* गोब्रे कीरो

वेलेले वि. मुख बाउनु जे.गा वानःओ वेलाहाङः वाःकोः चोः
वेलेले त म्होतोङः गाती मुनाः When food is brought a
young bird is open-mouthed.

वेलेःसा व. क्रि. लुलो हुनु, लचिलो हुनु ओउः तात्ओ सीङः आन
वेले.नाः क्रोङ्मालो ले.आः That cut wood is very
springy, it is not rigid.

वेल्(सायः) *n* चिउरीको फल

वेल्सा स. क्रि. जाँचु, निरिक्षण गर्नु, परिक्षण गर्नु, छान्नु पेओ
पेओ सीडः वेल्ती योड Select good pieces of wood.

वेल्सी n चिउरीको रूख

वेसा व. क्रि. उब्रनु, बाँकी हुनु आम्ह माक्डल वेआ I did not
finish the food, (some) is left.

वेःसा स. क्रि. भाग लगाउनु, बाँड्नु दोह खेःयामा डाह्तेलेः
डायःनाःतय्हनी ओउः वेःनी Whatever we gain, that let
us divide up.

वेसेङ् वासाङ्

वेस्वाः n लुईचे

वेस्सा अ. क्रि. गुञ्जनु, घन्कनु, प्रतिध्वनी आउनु सुपाङ्थली
गोःओ ल्हेस्ती सीमी वेस्तो जुता वय्ङ्तो डाधाङ् गोःचाङ्
दा Copying the Scops Owl I will now make the cliffs
resound with my calling.

वलयसाः n कमलो सेतो माटो, कमेरो

वहक्सा v सचेत हुनु, बुझ्ने हुनु, होशमा हुनु मान्ता जुगाङ्
र्याःधाङ्इली बल वहक्धाङ्इली When a person is not
fully awake he is not fully comprehending.

वहङ्सा स. क्रि. अलिकति बाँड्नु दोह हायःतीतेः वहङ्आकान् ?
Why did you share some?

वहङ्हसा व. क्रि. आंशिक रूपमा प्रयोग गरिनु, आंशिक रूपमा
रित्तिनु (भाँडा) ओउः आम्ह वहङ्ती फन्हती जेःआकान्
Breaking off part he ate.

वहत्ओ पुङ्

वहत्सा v सोध्नु नीङ्जीकोः कीम् गाःताङ् ? दाय्हतीताङः व
हत्आकान् "Where is your house?" he asked.

वहय्ङ्सा व. क्रि. सुहाउँदो हुनु, ग्रहणयोग्य हुनु, नम्र हुनु
(बोलीमा); गुञ्जन, प्रतिध्वनी पाङ्कात्वाः गोःओ त खेःया
सीमी आन् वहय्ङ्नाः If the owl hoots the cliffs greatly
reverberate with the sound.

वहर्सा स. क्रि. खन्नु, प्वाल पार्नु (भुइँमा) तोक्राक्
साःघाङ्ताङ् वहर्तीताङः पोक्आ The toad dug a hole
and went into it.

वहसा स. क्रि. घ्याम्पोबाट अलिकति निकाल्नु, हटाउनु ओउः
जे.गा वहती अरु मान्ताकायः बयःउ Take out some of that
food and give it to another person.

वहाक्सा स. क्रि. केही निकाल्नु, भारी घटाउनु, घाँटीमा
अङ्केको कुरा निकाल्नु; आत्मा हटाउनु नाङ्कोः भारी
लीःआ त खे.या आधी डाइ वहक्ती लात्नाङः If your load
is heavy I will take off some and carry it. छास्ती मुओ
चीस्कायः डाइ वहक्ती त्युत्नाङः The thing stuck (in

his throat) I will remove.

वहाङ्सा स. क्रि. अलिकति निकाल्नु, हटाउनु ओउः ब्लीङ्ओ
आम्हकोः वहङ्ती त्युत् Take some out of that full (pot
of) food.

वहाङ्हसा व. क्रि. खुसीसाथ दिनु ओउःइ जे.गा तुङ्गा वहङ्हती
बय.नौ She readily gave food and drink.

वहात्सा स. क्रि. प्वाल खोप्नु, छेड्नु सीडःकायः घाङ् वहात्ती
ओहाङःसै अरु सीडः कानानी They make a hole in the
timber, then put another in that hole.

वहानःबाङ् व. क्रि. धारिलो ढङ्गा

वहानःसा व. क्रि. धारिलो हुनु याज्योः सय्क् आन् वहानःनाः
One tooth is very sharp.

वहाम्सा अ. क्रि. बढ्नु, बेर्नु (धागो), भाँक्रीको ज्ञान, शक्ति
बढ्नु चौरीस्माः वहाम्तो नाङ् गोःसातेः दोःतेःनाः You can
extend (the range) of your call even to the upper
heavens.

वहाम्हसा₁ व. क्रि. बुढेसकाल लाग्नु, बूढो हुनु; गीतलाई निरन्
तरता दिनु ओउः मोम.चोःपाय् मभ्यार्मा वहाम्हआ That
woman is past child-bearing.

वहाम्हसा₂ स. क्रि. तिखार्नु, चुच्चो पार्नु ओउःइ कलम् वहाम्हती
लेखनौ Sharpening the pencil he writes.

वहाय्सा व. क्रि. बुद्धि, अधिकार, प्रभाव, शक्ति, ज्ञान हुनु
नाङ्सेमा वहाय्ओ काम्तेः छयानःसा खाय्नाः More power
than you have can be shown.

वहासा स. क्रि. अलिकति निकाल्नु, हटाउनु, प्रयोग गर्नु
(भाँडाबाट) पोम्सै वहाती त्युत्सा खेःतो Some is to be
taken out.

वहास्सा स. क्रि. ठूलो पार्नु, बढाउनु (लुगा) चोः ताङ्हती भयान्
ते ओउःकोः नाय् वहास्सा खेःतो Because a child has
grown his clothes must be enlarged.

वहीस्सा स. क्रि. छ्यापिनु

वहेन्हसा स. क्रि. पूर्ण नहुनु, पैटिएको हुनु, प्रयोगमा हुनु ओउःइ
डाकोः गम्ओ पैसा वहेन्हनाःबत्ताङः He broke into my
money that I was keeping.

वहेलेःसा व. क्रि. मसिनो, लुलो हुनु, लचिलो हुनु डाकोः फेर्
मीतो मुनाः क्रोङ्ग्ल वहेले.ती साङ्हनाः My net-rod is thin,
not rigid - it wobbles.

वहोय्ङ्ह n पेट र छाती छुट्टयाउने (शरिरको भित्री भागमा हुने)
मासुको लोला मान्ताकोः वहोय्ङ्हहाङः घान्आ त खे.या मान्
ता सीनाः If a person is hit in the diaphragm he cannot
breathe.

स

सकृत्क्लोक्वाः *n* एक जातको चरो

सक्हायःसा स. क्रि. राम्रोसँग जान्नु

सङ्सा अ. क्रि. गन्हाउनु (बालबोलीमा)

सतरी *n* मुल बलो कीम्कोः डुदौडः सतरी The central beam of the house.

सथलङ्ग अ. मू. सुत्ने जस्तै पसारिने

सनः *n* नङ, नङ्गो वीनःकायः सनःइ त्युल्लानी Bats are called by (blowing through) the nails.

सनीसचबार् *adv* शनिसवार

सन्तान् *n* सन्तान, पुस्ता

सन्सा स. क्रि. लिखो निकाल्नु ओउः चोःकायः सय्क् उम् सन्ती वाय्उ Remove the child's lice eggs.

सन्हासा स. क्रि. टोकेर जाँच्नु (अन्न), चपाउनु ओउः याम् भ यार्आया भयार्लया त सन्हती जय्क्नौ To test whether the rice is dried or not he nips it with his teeth.

सप्सा स. क्रि. बाँध लगाउनु, थुन्नु (खोला) मान्ताइ सप्आक्तीको तीः सीप्नाः

सबै *adv* सबै गाव्कोः मान्तालम् सबै वाङ्आकाय् All the villagers came.

समःसा व. क्रि. ज्वरो घट्नु डाकोः अय्ओ तेन् समःआलाडः My fever has gone down today.

सम्आम्ह *n* चिसो खाना ओउः मायः सम्आम्हकुस् क्रोक्सा खे.तो That meat must be heated with cold grain food.

सम्धी *n* सम्धी

सम्ध्यय्नी *n* सम्धिनी

सम्भार्सा अ. क्रि. छामछुम गनुर्

सम्सा व. क्रि. सेलाउनु, चिसिनु लौ चाने आङ्आक्ड डाकोः डात् सम्आ After roasting the grain don't let it cool off!

सम्हासा व. क्रि. सुध्रिनु (घाउ, खटिरा), रोक्नु (खराब आचरण) तेन् डाकोः चा सम्हतो स्याव्आलाडः Today my sores have healed.

सयःरला *n* एक जातको लहरो

सयःसा₁ स. क्रि. चस्कने गरि दुख्नु, पीडा हुनु करयोडः सयःनाःताडः My knees hurt.

सयःसा₂ स. क्रि. सिल वा सुइरोमा उन्नु (माछा आदि), गाँथु ८ याङ्साकायः डाः सरङ्खहाडः सयःनानी In order to dry the fish they were skewered on a stick.

सय्क् *n* दाँत, (चराको) चुच्चो, दाहो ओउः वाःकोः सय्क् तात्ती वाय्ओ खे.तो The bird's beak had been torn off.

सय्क् दुप्सा

सय्क् हारःसा

सय्क्सा स. क्रि. खैचनु, बिगार गर्नु तोहा ओत्ओ चोःकायः सय्क्ज्यव्लानइ सय्क्नौ The evil spirit is attracted to and afflicts a new-born baby.

सय्क्सी *n* टुनी रूख सुलाङ्जुय्मा सय्क्सीहाडः गोःलाङ् थानाः The sulanjuy insect calls from in the sayksi tree.

सय्ङ्सा व. क्रि. गन्हाउनु, दुर्गन्ध आउनु, कुहिनु, सङ्नु सीओ ८ याक् ल्होती ह्योहती सय्ङ्ती वाय्आ The dead pig was rotten and smelling.

सय्दचा *n* निको नहुने घाउ

सय्दस्यानः *n* चिलचिलाउने भुसिल्लीरो

सय्पत्त्री *n* सयपत्री फूल

सय्भर् *adv* सबैरै सय्भर् आल्ड Let's go early.

सय्ह *n* तरुलको बीउ

सय्हसा व. क्रि. तरुलको बीउ हुनु गोयःकोः सय्ह सय्हनाः The yam (vine) has catkin seeds.

सरः *n* एक जातको बारुलो

सरङ् भरङ्

सरङ्खलाः *n* शर; माछा उन्ने काठको सुइरो ज्याङ्साकायः डाः सरङ्खहाडः सयःनानी In order to dry the fish they were skewered on a stick.

सरःसीडः₁ *n* शर

सरःसीडः₂ *n* ढोकाको खाम्बा

सर्भकान्दा *n* एक जातको पोथ्रो

सरसा स. क्रि. बढार्नु; हटाउनु कीम् सर्तो पेतो गम्पनौ Sweeping the house, let it be in good order.

सह्रसा व. क्रि. चोखो हुनु, पार्नु (जाँड आदि) युक् राव्चाः त दाह्ती थस्ती सह्रनानी 'Let monkeys not be a pest.' they remove the threat with an offering.

सलः *n* धवाँसो

सलःसा अ. क्रि. ज्वाला नहुने गरि जल्नु (भिजेको काठ) ओउः स योयःसीडःकायः म्हेःइ न्युमःउलु सलःती दोल्हनाः The fire does not take to the damp wood, it only smoulders. ओउः म्हेः सलअःती पेतो ल्युङ्ल The fire is smouldering, not burning brightly.

सल्सा व. क्रि. सम्म हुनु, चिप्लो हुनु वाःउम् हात् प्लाक्ती पेतो इत् सल्तोलेः गम्सा खेःतो An egg is boiled and halved, leaving it smooth like this.

सवःलक्सा *n* घस्रनु

सवःलःसा *n* घस्रनु

सवःला *n* एक जातको कमिलो (कालो, छोटो खुट्टा भएको, तीखो गन्ध हुने)

सवःलाः *n* एक जातको कमिलो (मध्यम आकारको, पहेँलो र लामो खुट्टा भएको)

सवःलाः दुप्लीः

सवःलाबन् *n* एक जातको भार

सवःसा *n* गन्ध हुनु सवःलाः सवःतो सयङ्नाः The ant has a guava-like smell.

ससुरा *n* ससुरा

सहय्वाः *n* एक जातको चरो

सहरी *n* पहिलो फल यल्सायः सहरी दाय्हीतीमा ओउःत जेःसा स यावल् Saying "(These are) first-fruits of the Chyuri tree" they are not to be eaten.

सहर् *n* शहर

सहर्डाः *n* सहर माछो

सहसीडः *n* मुर्दा बोक्ने डण्डा

सहरम्बी *n* जङ्गलबाट ल्याइएको लुट्को माल (फलफूल, कन्दमूल) उय्हेलेकोः मान्तालम् आम्ह नाःआक्ल सहरम्बी जेःतीलेः स्याक्डतो Formerly people did not have grain food, they lived by eating jungle spoils.

सहरातो *n* एक जातको भार

साः *n* जमीन, माटो, भुईँ लौ तक्ड साः द्यौःनु Right, dig the earth with hoes.

साःभरः *n* पातालमा हुने ठाउँको एउटा स्तर

साःभरःबाङ् *n* पातालमा हुने एउटा हरियो ढुङ्गा

साकानाम् *n* एक जातको बोट

साकाप्ल्युत् *n* काउसो *Mucuna nigricans/pruriens*

साकायाङ् *n* भुसुनु साकायाङ् वयः स्युङ्ती जेःनौ The midge sucks blood.

साक्आप्ल्युत् *n* काउसो

साक्आयःसा अ. क्रि. सुरु गर्नु, थाल्नु, खोज्नु दोह् दोह्तेः साक्आयःती मुतेःनै? What are you looking out for?

साक्सा व. क्रि. गला सकसकाउनु नाङ् काक्स्यानः नाङ्इ साक्तेःनौ You hairy caterpillar, you irritate (others)!

साखन्दरु *n* एक जातको सर्प (विषालु, लामो, कालोमा सेतो धर्का भएको)

साखीः *n* आत्मा, मन (व्यक्ति, ढुङ्गा आदिको) नाङ्कोः आङ्साखीः व्हाय्सा आङ्साखीःतेः ग्याङ्हतेःचाः Be sensible in your mind and not startled.

साखोरे अ. मू. ठूलो आवाज हुने गुलुङःइ गुल्हओ रु साखोरे साखोरे त जोक्तो रायःआ The snake, chased by a mongoose, thrashed about, making a great noise.

साग *n* सागपात

साडा *n* कागुनु, सामाको बोट

साडान्यामः *n* ठूलो फट्याङ्गो (लामो, साँघुरो चुच्चो टाउको भएको)

साडाबन् *n* एक जातको भार, सामा

साङ्ख(आय्) *n* जिज्यूआमा, महिला पूर्खा

साङ्खपा/मा *n* पतालमा रहने आत्मा (भुतको)

साङ्खरःलोः *n* पतिङ्गर यार्आक्तीको सीडःसै ग्लेःओ लोः साङ्खरःलोः लेःअः The leaves that yellow and fall are the leaf-litter.

साङ्खीमः *n* पूर्खाको घडाकोः साङ्खीमः कुहुमःजा दोह्मा नाःल In my house there is nothing. (Words of groom's mother)

साङ्सा अ. क्रि. छामेर समात्नु (माछा)

साङ्हसा *v* चलनु, सर्नु, हल्लनु; खेलनु ओउःनीस् साङ्हभनाङ् मुआकाच The two continued to play.

साःच्याङ् *n* ठूलो जातको गोहोरो

सातीः *n* तेल तेनेवाःइ दोलः सातीःहाङः डाव्आकान् The woodpecker fried the grubs in oil.

सात्सा स. क्रि. मार्नु, समाउनु डाःपाय् आन् सात्आकान् He caught (killed) many fish.

साथी *n* साथी

साःदाला *n* रूखको होचो हाँगो साःदाला लयः हाओ हाओच्युक् लयः काव्हसा खाय्जमच्युक् जेःआकानी From the lower branches, as much as they could reach and pluck they ate.

साःधावनेला *n* जालको फेदमा बाँधिने डोरी त्यावःताङ् ओउः
साःधावनेला चुरीङ्ला पेन्हो थाव्ताङ् Above is the
place where the strings are attached.

साःधावनेसीङः *n* जालको खुटी

साधे *adv* सधै ओउःपाय् साधे वाङ्ओ मान्ता लेःआः He is one
who always comes Bring this small amount of
mustard oil.

सान्च *n* सातो, आत्मा

सापत् *n* सापट

साःपाङःतीः *n* कुवा (बर्खा याममा मात्र हुनेतीः वाल त खेःया
साःपाङःतीः सीप्नाः If there is no rain a seasonal spring
dries up.

साबन् *n* साबुन

साःमनः(तीः) *n* जाँडसँग मिसाइने पानी; पातालको पानी, दुध
नालाकोः साःमनःतीःकोः थाङ्तीतेः योस्ताक्चौ Don't let
the underworld water change and flow away!

साःमनःबाङ् *n* पतालमा हुने ढुङ्गा

साम्भार्सा अ. क्रि. छामछाम छुमछुम गर्नु मीकड च्यवःमालो
मान्ता साम्भार्ती याम्भार्ती वाह्नाः A person who
cannot see gropes and stumbles around.

साम्भ्यारु *n* एक जातको सर्प (रातो, कालो र सेतो धर्केदार)

साम्ह *n* भूस, भुवा, पराग रुङ्कोः साम्ह मान्ताकायः साक्नौ
Bamboo fuzz irritates people.

साम्हसा स. क्रि. छाम्नु, छामछुम गर्नु इ साः साम्हतीआः योचाङः
I will feel the ground and see.

सायः *n* फलफूल, साहो बोक्रा भएको खान हुने किसिमको
फलफूल; बियाँ तथा बियाँको माला लयःकोः सायःलम् ल्य
हुन्आकास She took off her beads.

सायःगु *n* एक जातको पिँडालु तेन्छ्याङ्मा सायःगु अरु चोःलेः
मुनाः There are other young taro nowadays.

सायःरीङ्बन् *n* एक जातको घाँस

सायःसा₁ स. क्रि. सुन्नु, मान्नु डाइ नो सायःडल I do not hear.

सायःसा₂ स. क्रि. फल्नु लाङ्का त्याव्ती सायः सायःसा खेःतो It
is necessary to bear fruit facing up to heaven.

सायःहीसा स. क्रि. सुन्नु, हेर्नु ओउः लोक्तो गोःओ मान्ताकायः
सायःहीतो सायःनौ He listens carefully for that person
calling in the distance.

साय्क् *n* दाँत

साय्क्सा व. क्रि. मधुर आवाज हुनु वाः तेःओ बेलाहाडः आन
साय्क्तो दोङ् वाः लेखा गोःआ He imitates a bird very
pleasingly, like a real bird.

साय्ङःसा स. क्रि. चङ्काउनु, सजाय दिनु डाइ नाङ्कायः साय्
ङःनेःनाङ् I will thrash you!

साय्ङ् अ. मू. फुसुफुसु, भुसुक्क साय्ङ्त एनःनाःतय्हइ We
sleep soundly. म्हेःइ बन्कायः साय्ङ् त जेःआकान् दोह्मा
नाःल The fire completely burnt up the weeds.

साय् *n* धानको बोट कोय् साय् क्लय्हलाङ् आल्न Some go
and break off rice plants.

साय्लहा *n* साहिला छोरा

साय्लही *n* साहिली छोरी

सारापती *n* एक जातको चरो

सारनःरो *n* एक जातको पोथ्रो Clerodendrum japonica?

सारगी *n* सिप, सिपको नतिजा सारगी नाःओ मान्ताइ कस्याः
सात्ती वानःनौ A person with skill kills and brings
deer.

सारमा *n* एक जातको भार

सारसा व. क्रि. प्रभावकारी, योग्य, सिपालु हुनु कोय् बेला
नाङ्इतेः सार्तेःचाः कोय् बेला डा सार्चाङः Sometimes
you may be successful, sometimes I may be.

सारसी *n* एक जातको रूख

साहर्सा अ. क्रि. सिहार्नु, हेरचाह गर्नु चोःकायः साहर्ती योउ
Look after the child well.

साला *n* सालो

साःलाङ्तीः *n* भुइँबाट निस्किएको पानी साःलाङ्तीः गलमा
सीप्ल तुङ्सा नीक्नाः Water from an underground
source never dries up and is cool to drink.

सालाय् *n* सलाई; लिसो राखिने मसिनो सिन्का

साल् *n* ठूलो खजुरो (करिब १५ से. मी. लामो, रातो, साहो टोक्
ने) ओउःपाय् कोस् साल् रु स्याव्आ It became scorpions,
centipedes and snakes.

साल्डाः *n* एक जातको जानवार Scaly Anteater

साल्सा व. क्रि. उस्तै हुनु, अरूको पाइला पछ्याउनु हौपाय्
पुःकःताङ् साल्नाः The younger brother is so like the
elder.

सावःडाः *n* कतले माछा सावःडाः उय्हले खोलाहाडः

नाःभाय्सीतो खेःतो Formerly the fish were plentiful in
the river.

सावन् *adv* श्रावण

सावःसा *v* दिक्क लाग्नु, भिजो लाग्नु, भर्को मान्नु तेओ मान्नाकः बयःओ मान्ना सावःनै आनतेः सावःसीःतो मान्नातेः वाहतेःनै त दाह्ती A person who begs (continually) exasperates the giver "You are a bothersome person!" he says.

साव् *n* खजुरो

साव्सा *v*. क्रि. चिलाउनु

सासा₁ *s*. क्रि. पाकेको फलफूल छानेर खानु यकोः ग्लाडः काठ ह्ती सानाडःसु The tree-ripened Chyuri fruit we select and eat.

सासा₂ *v*. क्रि. चिसो लाग्नु आङ् सानाःताडः ऐगाओ I feel cold and feverish.

सासु *n* सासू

सास् *n* सास डाकायः सास् तेत्सा बेला स्याव्आ For me, my last breath is about to come.

सास् नाम्सा

साहारसा *s*. क्रि. आगो हेर्नु म्हेः साहारल त खे.या कीम् जे.ती माक्नौ If a fire is not looked after it may destroy the house.

साहु *n* साहु, धनी मान्छे

साह्रो *adv* साह्रो, कठिन लौ इपाय् साह्रोलेः मुनाः रैस This is difficult indeed.

साह्लाङ्खा *a*. मू. व्यर्थै नाङ्इ डाकायः साह्लाङ्खा तोसा परल It is pointless talking to me.

सीआख(राङ्) *n* घना जङ्गल तेन् सीआखराङ् छचाप्लाङ् आल्इ Let's go to clear some forest today.

सीओस्याक्वाः *n* घाँटी सेतो भएको जुरेली

सीकारा *n* डण्डा (चमेरोलाइ मार्नको लागि)

सीक्कोस् *n* एक जातको बोट (कालो जुनेलो)

सीक्खन्(साः) *n* खोलाले बगाएर थुपारेको रातो र ढुङ्गेन माटो

सीक्नम् *adv* सात दिनअगाडि

सीक्पुः *adv* पाँच वर्षपछि

सीक्सा *s*. क्रि. 1) चिल्ल्याउनु, नरम पार्नु (डोरी) चेक्ओ ला सीक्आक्तीको पेतो सल्तो स्याव्नाः After it is rubbed a rough rope becomes smooth. 2) पिट्नु ओउः चोःकायः सीक्ती घान्नौ He beats the child.

सीक्सै *adv* सात दिनपछि

सीखारी *n* सिकारी देउता

सीखीङ् सीखीङ्

सीगाङ् *n* खोलाको मुहान ओउः तीःकोः सीर् नाःल सीगाङ् नाःल ओउःकोः ग्ल्युङ्हती वाङ्ओ घाङ् च्यवःल That water has no (visible) source, the hole it comes from cannot be seen.

सीगाङ्तीः *n* धारा, कुवा, पानीको मुहान

सीडः *n* काठ, दाउरा, रुख एतताडः योआकानी सीडःताडः

साङ्हा They looked thus, and the tree shook.

सीडःकोः पुन्

सीडःकोः सोः

सीडःगु *n* एक जातको पिँडालु

सीडःच्याङ् *n* सानो जातको गोहोरो

सीडःजेःपोङ् *n* एक जातको कीरा (काठ खाने)

सीडःतोम्परी *n* जङ्गलको फल

सीडःत्याम्ह्योम् *n* रुख चढ्ने भालु

सीडःदोह्वाः *n* लाहाँचे, काठफोरुवा चरो

सीडःपास्रो *n* सुनाखरीको बोट सीडःपास्रो नाःतो स्यालुङ्हाडः

नाःनाः Most orchids live in the higher areas.

सीडःमीन् *n* धमिरा जाति

सीडःराङ्₁ *n* जङ्गल

सीडःराङ्₂ *n* वन, जङ्गल ओउःत खेःओ च्याक्ओ बन्हाडः

आन् सीडःराङ् मुनाः In such a dark wilderness there is much forest.

सीडःरोप्सी *n* एक जातको रुख

सीडःल्हयोर्मु *n* एक जातको च्याउ

सीडःसीडः तोडःतोडः

सीडःस्युलःवाः *n* सानो लाहाँचे

सीडःटोराङ् *n* दाउरा बटुल्ने ठाउँ

सीङ्क्वली *n* सिन्काउली, तेजपातको बोट a plant,

Cinnamon - leaves burnt to clear nose (Cinnamomum glanduliferum/tamala?)

सीत(दीङ्) *n* रुखको आत्मा सीतदीङ्पाय् रीङ्हकोः आमापा

लेःआः The sita spirit is the drum's parent.

सीतनः *n* अचार, चटनी सीतनः त तोओ आम्हकुस् जे.नाः

Chutney is eaten with grain food.

सीतापाङ्गुली *n* एक जातको चरो

सीतीतीवाः *n* एक जातको चरो

सीत् *n* शीत

सीत्बाङ् *n* सराप, गाली घान्साकायः घानःती आमापानीस्ड

सीत्बाङ् प्रनःबाङ् बयःनाःचु ओउः लयःकोः चोःकायः In return for beating them the parents curse their own

child.

सीत्सा स. क्रि. धिक्कार्नु, सराप्नु, अपमान गर्नु अमा अपाङ्
चोःकायः सीत्ती तोनानी The parents abuse the child.

सीधनःवाः *n* एक जातको चरो

सीधल *n* रूखधैयारो

सीधव्ली *n* अरिमुठे, कनसुत्लो सीधव्ली ने.या ओखेत ना.ल
There is no remedy for the bite of the large millipede.

सीधामःपा *n* गुहेकीरो Dungbeetle

सीधालान् *n* चरा, चमेरो खाने भुत रोम्लाङ् लन्हूओ बेलाहाङः
वीनः मुल सीधालान्ड त्युत्आक् जेःनौ चेक्चेक्त् पीह्नाः
When the bat is about to be removed nothing is there! The sidhalan takes it out and eats it noisily.

सीन्ह *n* कलेजो; अन्नको दाना ओउःकोः सीन्ह लेङ्आ His
liver grew in layers.

सीपाही *n* सिपाही

सीप् *n* सिप, कला नाङ्इमाः पेओ सीप्लेः छयानःउ You show
him the good skills.

सीप्नम् *adv* सात दिनअगाडि

सीप्रू *n* गोमन साँप

सीप्ला *n* एक जातको ठूलो लहरो सीप्ला जेःओ बेलाहाङः
रोक्सायः लेखा रोक्नाः When eaten the vine tastes hot like chilli.

सीप्सा अ. क्रि. घट्नु, सुक्नु (पानी, दुध) पुन्कोः तीःमा सीप्आ
पुन् ज्युम्आ The wetness of the bark decreased and it became brittle.

सीबाङ्मयः *n* अभय

सीबीरीङः *n* माछा मार्ने थुन्चे दोङ् सोरःसीबीरीङः लात्ती बेसेङ्
लात्आकान् He carried an upside down sibirin? basket and a besen basket.

सीमःसा अ. क्रि. कम हुनु, घट्नु (ज्वरो) तेन् डाकोः चोःकायः
ऐओ सीमःआथै Today my child's fever has reduced its hold somewhat.

सीमी *n* इलाखा

सीमीदीङ् *n* भिरको आत्मा सीमीदीङ् वारकोः भीत्रहाङः मुनाः
The spirit lives inside the cliff.

सीम्फरः₁ *n* तालु सीम्फरःहाङः आन जेःगा दयाक्नाः Food
often sticks to the palate.

सीम्फरः₂ *n* अदुवा

सीम्बल् *n* सिमल

सीम्बल्गोयः *n* सिमल तरुल

सीम्मयः व. क्रि. सेलाउनु, चिसिनु

सीर *n* मासी हुस्लेः योङ्कोलालम् थाय्कातीताङः सीर
जेःआकानी With the bones they broke the long ones and ate the marrow.

सीराङ् *n* सिङ हुने भाले जरायो

सीरीः *n* शक्ति

सीरीः डाहसा

सीरीः ध्यव्सा अ. क्रि. शक्ति कमजोर हुनु; कमजोर हुनु, लुत्रुक्
क पर्नु, दप्कनु जीक्आक्तीको सीरीः ध्यव्नाः After
sickness there is weakness.

सीरीङ् भीरीङ्

सीरीङ्वाः *n* एक जातको चरो

सीर् *n* सिरान (खोला, नदीनालाको) तीःकोः सीर्हाङः ना.तो वाः
मुनाः At the head of a river are many birds.

सीलव्बाङ् *n* अति सान्हो दुङ्गा

सीलाङ् *n* उद्गम, (चरा, चमेरा अदिको); खानी डाइलेः सीलाङ्
पर्मी ओङ्ह्ती बयःचेःनाङ् I will open the store-houses and give to you.

सीलाङ् रानी

सीलाङ्तुमः *n* दुङ्गा भित्र हुने मौरीको घार्

सीलाङ्पर्मी *n* उद्गम (जनुवार्को)

सीलाङ्बाङ् *n* पर्वतको चट्टान

सीलाङ्मयः *n* धेरै अगाडि मरेको मान्छे

सीलाबाङ् *n* सेतो सान्हो दुङ्गा

सीलाह *n* आँसी

सीलीक् सीलीक्

सीलीङ् गोलोङ्

सील्हावाः *n* एक जातको चरो

सीवयः *n* जमेको रगत सीवयः गाल्ती ग्रान्ह्नाः Coagulated
blood is dark and solid.

सीसा अ. क्रि. मर्नु, निभ्नु, अचेत हुनु नाङ् लयःकोः सीन्ह्इलेःतेः
सीतेःनाः You will die from your own liver (swelling).

सीसीक्यावःवाः *n* एक जातको चरो

सीस्युङ्सीङः *n* एक जातको रूख

सीहाङ् *n* पानीको मुहान कोमर्वाः तीः सीहाङः मुनाः
Partridges are found near water sources.

सीहाङ्ती: *n* चिसो पानी (चट्टानबाट निस्केको - बाह्रमास बग्ने) थाह्रो हाहपन:हाङ:ते: नाङ्को: सीहाङ्ती:हाङ: न्यास्ती
गम्उ At the time of hot weather put it in some cold water.

सीहाल:सीङ: *n* चिहानको बीचमा रोपिने रूख ओउ:
सीहाल:सीङ: न्याम्व: वाङ्तोक् बेलाहाङ: ओउ:को:
अम्व्हाङ: नुक्सा खे:तो (To buried person's spirit)
This grave-tree is for hiding in its shade when the heat comes.

सु *pro* को, जो, कोही सुते: दाह्आकाय्? Who are you that is coming?

सुकबार् *adv* शुक्रवार

सुक्सा स. क्रि. छर्नु, रोप्नु लौ द्याह् मकयल्म् रेत्सा सुक्सा
परना: Right, now the corn (field) must be cultivated and sown.

सुक्सीधुधुवा: *n* एक जातको चरो

सुगा *n* सुगा

सुङ्बन् *n* एक जातको गन्ध हुने भार

सुङ्सा अ. क्रि. तिक्खरो गन्ध हुनु सुङ्बन् फुक्ओ कुत् सुङ्तो
सङ्ना: The hand pulling the weed gets a pungent smell.

सुता *n* सुत्लो, धागो सुता हीम्को: खाल् ले:आ: They are thread kinds.

सुताङ् बाताङ्

सुतुम् खुतुम्

सुधन:वा: *n* एक जातको पहाडी चरो

सुधुलुङ् वि. ओरालो जाने

सुधु:सा अ. क्रि. खुट्टा घिसारदै हिँड्नु

सुनाव्लीजुय् *n* गाई कीरो

सुनासु *n* एक अरुको सुनासु सीनातय्ही One or other of us will die.

सुन् *n* सुन

सुपाङ्थलीवा: *n* एक जातको लाटोकोसेरो

सुबाङ्रु *n* सर्प देउता सुबाङ्रुइ मान्ताकाय: आन ग्रुती
जीक्ताकुनौ The snake spirit gives people long-lasting illness.

सुम् सङ्. तीन ओउ:मय: सुम् पु:चोङ् स्याव्आकाय् They became three brothers.

सुम्चाक् *n* तीनजना तेन् सुम्चाक् वाङ्आकाय् Today three people came.

सुम्ज्याङ् सङ्. तीनटै सुम्ज्याङ् स्या:काय: जा:ङ् जय्क्ती
सात्आकान् Three cows were killed by the panther.

सुम्ज्यो: सङ्. तीनवटा, तीन डाको: चो: सुम्ज्यो: मुनै My children are three.

सुम्हसा स. क्रि. हातमा जम्मा पार्नु रुम्हजतीताङ: सुम्हती ताती
वाय्आकान् Picking up the beer mash only he threw it away.

सुय: *n* खुकुरी, चक्कु

सुय:लीक्वा: *n* एक जातको चरो

सुय:सा व. क्रि. अमिलो गन्ध आउनु; नाक चिलाउनु हान् सुय:तो
सङ्ना: Beer smells sour.

सुय्क्सा अ. क्रि. सुसेलेको आवाज निकाल्नु (नजानी) ट्याम्ती भ
यान्त मान्ता सुय्क्ती उस्ना: Being tired a person whistles.

सुय्री:सा स. क्रि. घस्रनु (प्वाल) रुपाय् च्याक्ओ घाङ् सुय्री:ती
सुय्री:ती पोक्ना: A snake pushes its way into a dark hole.

सुय्हीती भयासा

सुय्हासा₁ अ. क्रि. लगातार कराउनु (भयाउँकीरी) सुलाङ्जुय् सुय्
हती गो:ना: The cicada chirps continuously.

सुय्हासा₂ अ. क्रि. घट्नु, सुक्नु (उम्लने पानी)

सुर: *n* गोहो जा:को: सुर: बोङ:नानी They are looking for the panther's trail.

सुरही *n* एक किमिको घैंटो

सुरी:सा अ. क्रि. भ्रम

सुरीङ: *n* किरण (सूर्यको), सूर्यको आकृती (प्वालबाट देखिने)
ओउ: घाङ्सै न्याम् सुरीङ: पोक्ती वाङ्ना: A beam of sunlight comes through that hole.

सुरीङ्सा अ. क्रि. भ्रमभ्रमाउनु, पोल्नु (नाकको पोरा) नेह
सुरीङ्आताङ: My nose tingles.

सुट्ग्राङ् *n* सुक्खा ठाउँ, पाखा

सुट्सा अ. क्रि. पानी सुक्नु (उमालेको पानी) ती:मा यो:ती ज
याल्आ सुट्ती ज्याल्आ The water also flowed away, disappearing fast.

सुलाङ: *pro* कोही ओउ:पाय् सुलाङ:आ: वाङ्आकाय् देडेपाय्
सात्ना:तय्ही That is someone coming, soon we may be killed.

सुलाङ:जुय् *n* भयाउँकीरी सुलाङ:जुय् सीङ:हाङ: ह गो:ना: The cicada only calls from trees.

सुलीङ्ग *n* ध्वाँसो सुलीङ्ग आन कीम् गाल्ताक्नौ Soot
blackens a house.

सुलुःसा अ. क्रि. छिटो तलतिर सुल्क्याउनु ओउः सीङःकायः
काम.ताङ्ग सुलु.ती ल्होक्उ Send that log sliding away
down.

सुल्हुङ्गसा अ. क्रि. सुल्कनु, चिप्लनु सुल्हुङ्गती ओउः ल्हेक्ती
तोन्नाः With slipping underfoot he tumbles.

सुल्हसा अ. क्रि. छिटो तलतिर सुल्कनु, चिप्लनु ओउः सीङः सुल्
हती ज्याल्नाः The log slides away down.

सुवालः *n* उल्का खस्दा देखिने लामो धुवाँको मुस्लो वा ज्वाला

सुवालःमुस् *n* अग्लो बादाल

सुवालःरो सुवालःरो

सुःसा व. क्रि. बासी हुनु नीङ्कोः सय्ङ्ओ डाःमायः सुःओ
याम्आम्ह जेःमयः खेःङल I am not one to eat your
smelly fish and stale rice-food!

सुसनालान् *n* चिहाने आत्मा, भूत सुसनालान् तेस्सै वाङ्नाः The
susnalan comes from the grave.

सुहीनःसा अ. क्रि. दुब्लाउनु गुओ मान्ताकोः मायः सुहीनःती ज
याल्नाः A chronically ill person's flesh wastes away.

सुहीवाः *n* एक जातको चरो

सुह्राङ्गलोः *n* पतिङ्गर (सुकेको), खोस्मेरो सीङः बाङ्ग सुह्रती
यार्ती ज्याल्आ सुह्र्राङ्गलोः हह्आ The trees and stones
become dry and yellow with dried leaves lying on
them.

सेकेःसा स. क्रि. सेकाउनु (आगोमा), सुकाएर सुरक्षित राख्नु
(खानेकुरा सङ्गनबाट) मायः म्हे.हाङः ज्याङःती सेके.ती भ
यार्ताक्नानी Meat is hung over the fire and dried
hard.

सेक् *n* जुम्रो (कपालको)

सेक्सा स. क्रि. टिप्नु, संकलन गर्नु धोङःपाय् सेक्धैलेः जेःनौ
She was picking up and eating frogs.

सेङःसा व. क्रि. पिटेर दुखाउनु देङे नाङ्ग सेङःतेःनाः You will
be sore soon!

सेङे लेङे

सेङेसा व. क्रि. डम्म हुनु (पेट), दुस्स हुनु (धेरै खाना खाएपछि)
ओउः लाङः आन सेङेती भोय्नाः आन तुक् वय्ङ्नाः The net
is billowing, sagging outward.

सेङ्गा *n* पखेरो बेलाङ्कोः घोदुङ्गाङ्कोः पीस्हाङ्ग
जेम्बाक्हाङः सेङ्गाहाङः याक्ओ He lived in a great
ravine and cliff place.

सेचेक् *n* उन्यू सेचेक् मात्कोः काह्सै सम्ह मुनाः The back of a
fern leaf has hairs on it.

सेतायःसा अ. क्रि. तिप्न सक्नु (फलफूल)

सेःतुमः *n* थोरै मौरी

सेप्सा अ. क्रि. हल्कासँग दर्फरिनु (काँडले लागेर), गाडिन नसक्
नु ओउः कस्याःकायः डाङ लाङ्गी डायःङल सेप्ती
डायःआलाङः ह I did not hit the deer squarely, only
grazed it.

सेफव्द *n* एक जातको कालो कमिलो

सेमःसा स. क्रि. कम हुनु (ज्वरो), धेरै मात्रामा घट्नु (ज्वरो,
घाउ) अय्ओ ना.ल सेमःआथै He has no fever, it has
abated.

सेमेनः *n* रौ, भुत्ला मान्ताकोः सेमेनः फुक्सा स्याव्ल ऐनाः A
persons body hair should not be plucked, or fever
will result.

सेम्सा व. क्रि. पीर पर्नु, कमजोर हुनु; मर्ने लाग्नु (मर्कै) ओउः
मर्कै न्याम्व्इ सेम्ती सीआ The corn has died from
being overcome with the sun's heat.

सेम्हसा अ. क्रि. घट्नु (आकारमा – सुनिएको भाग, फोका
आदि) ओउः म्हे.ङ ल्य्होत्ओ फोप् सेम्हआ The blister
from the fire has gone down.

सेरःगावःसा स. क्रि. फिज्नु, पल्टाउनु

सेरःसा स. क्रि. छोक्रा नआउने गरी भोल मात्र खन्याउनु भोल
आःताः सेरःती वानःअ Bring the liquid only from the
soup.

सेराय्हासा स. क्रि. चङ्ख बस्न सक्नु, राम्रो सुन्न सक्नु

सेरेक् अ. मू. सरलक्क चिरे भैं गरि डाकोः तुक्कायः तीःचोरोङ
सेरेक् तमाताङः तात्नौ The otter cut open my stomach
cleanly.

सेःज्यव्मयः *n* नराम्रो आत्मा

सेर्लीङ्ग अ. मू. सङ्गलो ओउः तीःपाय् आन पेतो सेर्लीङ्ग त
भेल्लतो खेःतो The water was crystal clear.

सेर्सा अ. क्रि. भाग लगाउनु, सजिलोसँग तथा राम्रोसँग चिर्नु
बुन्सीसीङः आन चाय्क्सा सेर्नाः The tree wood splits
very cleanly.

सेह्रसा व. क्रि. निको हुनु, राम्रो हुनु, सफा हुनु डापाय्
तेन्छ्याङ्ग सेह्रतो स्याव्आलानः बीरामी ना.ल Nowadays I
am fit, I have no sickness.

सेलः *adv* निको, बिसेक, सन्चो आपाङ ओउःकायः थोङह्मा
सेलः मुतोक्हाङः राप्आथै The father loved him in the

real world, while he was alive.

सेलेसा स. क्रि. खुल्क्याउनु, छाला काढ्नु मेत्छ्याःकोः पुन
सेलेती त्युत्तु Pull off the goat skin.

सेलेःसा स. क्रि. खुल्क्याउनु, छाला काढ्नु

सेवसा स. क्रि. अभिवादन गर्नु, ढोग गर्नु

सेवःसा व. क्रि. घाँटी कस्नु, सर्कनु, खार लाग्नु रोक्सायः
हेःहाडः पोक्आ त खेःया मान्ताकायः गुक् सेवःताकनौ
When a chilli falls in the fire (the odour) catches
one's throat.

सेव्सा व. क्रि. नमिल्नु (चिरिएको, ताछिएको बस्तु), नराम्रोसँग
चिर्नु च्यास् सेव्ताक्माःत वाक्उ Split the bamboo
evenly.

सेसा स. क्रि. जोगाउनु, संरक्षण गर्नु तुमः रेनःकायः पारःती
सेतीलेः मुनाः The bees crowd around the comb,
preserving it.

सेःसा व. क्रि. परिपक्व हुनु, योग्यको हुनु ओउः मोमःचोः सेःनाः
योसा पेनाः दोह् काम्मा चीःनौ That girl is very pleasing
- she is good-looking and knows how to do things.

सेह्सा व. क्रि. चाम्रो हुनु ओउः सीलेःखेःआ आइलेःआ सेह्आ
मायःलेः स्युम्ह She is about to die, her body is
shrunken, her flesh is gone.

सै n दुम्सी सय् दाह्ती चुःमा रह्ताक्ती वाह्आ The porcupine
arrived, coming with its quills erect.

सोः n नसो, श्वेत-सूत्र डाकायः सोःइ कृत् क्यानाःताडः The
sinew of my hand has contracted.

सोकाय्सा v सुध्रनु योह् राम्हसै तीः सोकायःओ Yesterday
evening the rainy weather improved.

सोकार्सा v लाज नमान्नु, निर्धक्क हुनु, खुलस्त हुनु लौ
सोकार्तो गतम् म्हरमाःत जेःउ Right, eat freely, without
being hesitant.

सोकोःसा स. क्रि. मालिस गर्नु, मिच्नु, मुसार्नु, मल्नु डाकायः एत
सोकोःची Rub me like this.

सोक्थरःक्लोक्वाः n एक जातको रात चल्ने चरो

सोक्सा स. क्रि. मालिस गर्नु, मिच्नु, मुसार्नु, मल्नु तोन्ती
जीक्ओ थाव्हाडः सोक्नानी A sore place from falling is
massaged.

सोखोयःसा स. क्रि. मालिस गर्नु हुस् जीक्ओहाडः आन
सोखोयःती ल्यानःसा खेःतो Painful bones need
massaging and rubbing.

सोगाङ्सीडः n बलेको पतिङ्गर उठाउने छडी (बारूलाको
गोलो जलाउन प्रयोग गरिने)

सोगायःसा स. क्रि. सुकाउनु (रुमाल्ल)

सोङ् n बिँड ओउः सोङ् रामा च्युलःहाडः पोत्सा खेःतो The
sickle blade needs to be put in a handle.

सोङ्गेन् n साथी, सँगी, दौतरी नाङ्पाय् डाकोः सोङ्गेन्तेः स
याव्पाः You be my companion.

सोताप् n बलेको पतिङ्गर उठाउने छडी (बारूलाको गोलो
जलाउन प्रयोग गरिने)

सोतेक् पोतेक्

सोत्सा व. क्रि. सुक्नु, सुक्खा हुनु ओउः साःपाय् सोत्आ That
soil has dried.

सोथार् n मरेको पात (केराको)

सोधोक्सा अ. क्रि. खुट्टा घिसारेर हिँड्नु, बिस्तारै जानु, खुट्टा
घिसार्नु लान्पाय् सोधोक्ती सोधोक्ती घाइतो वाङ्आ The
demon slowly, slowly came near.

सोनालः n पाठेघर, कोख ओउः सात्ओ कस्याःकोः

सोनालःहाडः चोः मुनाः There is a young one in the dead
deer's uterus.

सोनालःला n गर्भाशयको नलीहरू

सोन् n नड, नङ्ग्रो

सोन्थोयः बोन्थोयः

सोमबार् n सोमवार

सोमीकात् n एक जातको रूख

सोमेर् n सोते, हुक्काको तल्लो पट्टिको नली सोमेर्ड म्हेः मुत्नानी
A blowing tube is used to start a fire.

सोम्सा स. क्रि. सबै निकाल्नु, जम्मै भिक्नु ओउः गु सोम्ती
रोत्तु Pick up all that taro.

सोयोप् अ. मू. मस्त निन्द्रा खेव्रालान्पाय् सोयोप् तताडः एनःआ
The khewralan was sound asleep.

सोय्ङ्हासा स. क्रि. तीखार्नु, धारिलो बनाउनु धुङ् जाङ्हासाकायः
माक्लोःकोः दोम् सोय्ङ्ताक्नानी To make leaf baskets,
the leaf stalks are sharpened.

सोय्सा अ. क्रि. पानी उम्लिएर घट्नु तीः सोय्तो हासा खेःतो It
is to be boiled until the water is almost gone.

सोय्ह् adv अन्तिमको आपा आमामा मुओताडः सोय्ह् कान्छ
चोःताडः खेःतो He was the youngest, the last child of
his parents.

सोय्ह्चोः n सब भन्दा पछिल्लो बच्चा (कान्छा अथवा कान्छी)

सोय्हासा व. क्रि. रिक्तिनु, सकिनु ओउः माना सोह् स्याव्आ सोय्
ह्आ That container is empty, its contents are
exhausted.

सोरःम्हे: *n* तलतिर जाने आगो

सोरःसा अ. क्रि. घोट्टिनु, उल्टो हुनु सलाय्ते: सोरःचनौ Don't get the sticks back to front.

सोःरायः *n* जोर्नी (खुट्टाको)

सोःरायः जेःसा

सोर्मा *n* एक खालको गाग्रो ओउ: सोर्मा सोर.ती म्होक्ती वाय्उ That container is empty, its contents are exhausted.

सोर्सा स. क्रि. धेरै दिनु (खानेकुरा), भोज खुवाउनु ओउ:नीसूकाय: सोर्दा सोर्दा जे:गा द्योक्खे:ताड:आ The two were feasted until the food was nearly finished.

सोलःसा व. क्रि. लत बस्नु, बानी लाग्नु, पल्कनु द्याह् डा सोलःती भयान्ते फेसा खाय्डल Now I am addicted to it I cannot leave off.

सोलावःसा स. क्रि. सँगै बाँध्नु

सोल्सा व. क्रि. 1) मिठो बासना आउनु सोल्ती सय्ङ्ओ स या.वीन: माय: आन न्युम्ना: Attractive smelling bat meat is very tasty. 2) गठ हुनु

सोल्हे *n* डालो चो:काय: सोल्हे खुप्ती गम्आथै They shut the child in under a basket.

सोल्ह्ती च्युड:सा

सोल्ह्म्याङ् *n* सिधा कपाल सोल्ह्म्याङ एतो सोल्ह्ती सल्तो मुना: Straight hair lies straight and smooth.

सोल्ह्सा अ. क्रि. तन्काउनु, पसारु (खुट्टा) क्युड:ती मुओ दोम् सोल्ह्सा खे:तो Bent legs need to be straightened.

सोवायःसा व. क्रि. जानिफकार हुनु, सिपालु हुनु ओउ: मान्ताड दोह्हाड: खे.यामा आन सोवाय:तो जाङ्हनौ That man does anything skilfully.

सोसा व. क्रि. चर्को स्वर हुनु आपाड सोतोले: गो:आकान् The father called out loudly.

सोस्सा व. क्रि. चिलाउनु, कन्याउनु जाव्याङ्ज जे:ओ माय:मा सोस्ना: Mosquito bitten flesh also itches.

सोहन्दो वि. फापर पाउनु

सोह् वि. खाली, रिक्तो, नाङ्गो, सादा एत योआकान् सोह् खोयोङ् प्लोम:पाय् मुल Looking in like this (he saw) the cradle was empty - his grandson was gone.

स्यखुर: *n* सिप्रिक्क चिस

स्यनसा व. क्रि. तन्कनु रपत् तेनओ बेलाहाड: स्यनना: फेओ बेलाहाड: न्युन्हना: When rubber is pulled it stretches, when released it shrinks.

स्यप्सा अ. क्रि. आँखाको ढकनी शिथिल गर्नु (चिन्ताले नगर्दा) ओउ:पाय् मीक् मेल्ती स्यप्ती मुना: He looked down disdainfully.

स्यमःसा अ. क्रि. कम हुनु (बिमर, ज्वरो) ओउ:को: अय्ओ सेम:आथै His fever has abated.

स्यम्सा व. क्रि. भुरिनु, रुखिनु ओउ: मकै मात् भयार्ती स्यम्आ The corn leaves have dried up and are nearly dead.

स्यम्हसा व. क्रि. कम हुनु, धेरै मात्रामा घट्नु (सुनिष्को), पूर्ण आकार भन्दा कमको हुनु (मकैको घोगा) तेन्छ्याङ् ओउ: मकै भयार्ती मीतो स्यम्ह्लाङ् दाह्आ Nowadays the corn has dried and shrunk.

स्यय्रे(मा) *n* मौरीको लाभ्रे तुम:को: चो: स्यय्रेमा स्याव्ती भ र्याक्आ The bee grubs have become young adult larvae.

स्यरअःसा स. क्रि. घाँटी रेट्नु, घाँटी रेटेर रगत निकाल्नु ओउ: मेत्छ्या:काय: ना:सुय:इ स्यरअ:ती सात्उ Cut that goat's throat with a khukri to kill it.

स्यरःसा स. क्रि. छोक्रा नआउने गरी भोल मात्र खन्याउनु, थिग ग्राउनु ओम्त साङ्हताक्मात् स्यर:ताक्ती पुह्सा खे:तो Carefully, without shaking, the liquid is to be separated and poured off.

स्यलसा स. क्रि. खुल्क्याउनु, छाला काढ्नु मेत्छ्या:को: पुन् स यलती ल्यहुन्पा: Pulling the goat skin, it is stripped off.

स्यवसा स. क्रि. अभिवादन गर्नु, ढोग गर्नु सुकाय:ची डाइ स यवचे:नाङ्स? Who should I greet among you?

स्यवःसा *v* घाँटी कस्नु, सर्कनु ती: तुङ्ओ बेलाहाड: ती:इ स यव:आलाड: When drinking water I swallowed some down the wrong way.

स्यव्सा व. क्रि. नमिल्ने गरी चिरिनु च्यास् पेतो वाक्मा:त भयान ते स्यव्ती वाय्आ If bamboo is not well split it is spoilt by unevenness .

स्यह्सा व. क्रि. छिप्पिएको हुनु (मकै)

स्या: *n* गाई, गोरु स्या:को: मे: क्लुय:ती ताह्उ Drive the cow by twisting its tail.

स्याक् वि. जीउँदो, सन्चो; काँचो (फलफूल) ओउ: साय: स्याक् जे:सा स्याव्ल It is not good to eat the fruit when unripe.

स्याक्गाल् *n* दोष

स्याक्ताक्सा स. क्रि. निको पार्नु, चङ्गा पार्नु इहाड:को: चामा स्याक्ताक्कान् This sore here he cured.

स्याक्ती: *n* पानीको धारा

स्याक्बाङ्ग *n* साहो, चिल्लो ढुङ्गा

स्याक्री: *n* मर्न लागेको व्यक्तिको भौँतारिने आत्मा ओउ: मान्ता
स्याक्री: लन्हआ आन मीलओ कुरा नो:ल That person has
a disturbed spirit and is disagreeable.

स्याक्ली: *n* गाईको गोबर स्या:लम् आम्हलम् बयतौ He
brought meat and grain food.

स्याक्ली: आयसाय:

स्याक्लो: *n* जङ्गली केरा नीचीको: बेलाङ्खा स्याक्लो:
यार्आ In our area the wild bananas are yellowing.

स्याक्सा अ. क्रि. तङ्ग्रनु, बाँचु, चङ्गा हुनु, स्वस्थ हुनु
तेन्पाय् स्याक्आलाङ:च Today we are better.

स्याक्सीङ: *n* नसुकेको काँचो काठ स्याक्सीङ:पाय म्हे: दोल
हल म्हे:कु: वाङ्ना: Green wood does not burn well, it
smokes.

स्याखाखा अ. मू. चलने रौंको आवाज ओउ: सीङ:को: मात्
Green wood does not burn well, it smokes.

स्याखाव् वि. खस्रो (पात) ओउ: सीङ:को: मात् स्याखाव् स
याखाव् त चेक्ना: That tree's leaves are rough.

स्यागागा अ. मू. सँगै हिँड्ने, चलने ना:तोले: स्यागागागा त भुती
दाह्ती वाङ्ने Many arrive in a bunch.

स्यागारवा: *n* एक जातको चरो

स्याङ्कादुङ्ग *n* लामो पुच्छर हुने चरो स्याङ्कादुङ्ग त तोओपाय्
हीक्वा:को: राजा ले:आ: The Racket-tailed Drongo is
the king of Drongos.

स्याङ्काबाले *n* कुमुदिनी Crinum amoenum

स्याङ्की *n* जुँगा (पहरूपको)

स्याङ्गालाङ्ग *n* छुरी (बाँसको); राक्षसको खुकुरी

स्याङ्सा अ. क्रि. दिन सुरु हुनु न्याम्ताङ: स्याङ्आक्तीको
आल्ताङ:आ As the day dawned he went.

स्याङ्ह *adv* भोलि तेन्पाय् डात् ताक्लाङ्ग आल्च स्याङ्हखे
यसी ताक्चु Today let us get gum, tomorrow let's get
Chyuri gum.

स्याङ्हनम् *adv* पछि, भविष्यमा स्याङ्हनम् दीन्हाङ: पेओ कुरा
दाङ्ना: Soon good things will come.

स्याङ्हससै *adv* पछि, भविष्यमा स्याङ्हससैहाङ: कुस्काय्ङ
Let us meet in the future.

स्यात् *n* हावा, स्याँठ खोलाको: स्यात् वाङ्आ A cool breeze
comes from the river.

स्यात्सा स. क्रि. माङ्नु, घोट्नु, स्पर्श गर्नु मीक्हाङ: बन्ड
जीक्तो स्यात्नौ Foliage brushing the eye hurts.

स्याथाराक् अ. मू. सँगै थुपार्ने ओउ:पाय् स्याथाराक् त स्योन्ह्ती
गम्ओ They were piled together in layers.

स्यादादा अ. मू. धेरै आउने जाने (मौरी) तुम:पाय् स्यादादा त
लुय्ना: Bees come and go busily.

स्यान: *n* भुसिल्लीरो स्यान:ङ मात् डोहर्ती जे:नानी
Caterpillars gnaw at leaves.

स्यान:सी *n* दार Boehmeria rugulosa

स्यानाना अ. मू. ठाडो उट्ने

स्यान्सा *v* सिकाउनु, पढाउनु; सिक्नु ओउ: मोम:चो:चो:काय:
आमाइ स्यान्नौ The mother teaches the girl.

स्याप्सा स. क्रि. लुगाले छोप्नु धक्को: घाङ्काय: नाय् स
याप्ती चुय् लात्नानी A cloth-lined basket is used to
carry grain.

स्याबारे: *n* एक जातको कमिलो (सानो, टोक्ने)

स्याम: *n* तामाङ जाति इ स्याम:को: छोनाम् पुर्न्याहाङ: भ्यानै
The Tamang Chonam festival is held at full moon.

स्याम्सा स. क्रि. आङ तन्काउनु, पसारु (हातखुट्टा), सोभ्याउनु
(डन्डी आदि) च्योक्ओ बेलाहाङ: मान्ता क्रुत् स्याम्ना:स
When getting up people stretch their arms.

स्याम्हसा स. क्रि. 1) बिहानको सबेरैको खाजा खानु बीहान च
योक्ती डाइ स्याम्हनाङ्स Getting up in the morning I
have breakfast. 2) चङ्काउनु, पिट्नु, हान्नु ओउ:काय:
डाइ घान्ती स्याम्हनाङ: I punish him by beating.

स्यायुङ्ग *n* आवाज (हल्लिने हागाको पातको) ग्लय् स्यायुङ्ग त
सीङ:को: मात् राय:ती ज्याल्नै Langurs go off, jumping
noisily.

स्यार:सा अ. क्रि. मिसाएर पकाउनु (अन्न र तरकारी आदि)

स्यार:स्या: *n* घोरल स्यार:स्या:काय: मान्ताइ गोय्ङ् जाङ्ह्ती
सात्नानी Men kill Goral by making traps.

स्यार:स्या:गोय: *n* एक जातको बोट (सुनाखरी)

स्याराङ्खुरी *n* एक जातको चरो

स्या:रीप् *n* एक जातको सानो रूख स्या:रीप्को: हुस्
दोङ्कोलामा स्या:इ योय्ह्ती जे:नानी The central rip of the
tree leaf is munched by cows.

स्या:रो *n* एक जातको सानो रूख (मासुको जस्तो स्वाद हुने)

स्यार् अ. मू. घ्वाल् (खन्याउनु) खेन्हाङ:ले:ताङ: स्यार्त ती: र
होक्आकान् He poured the water over her face.

स्यार्(लोः) *n* केराको पात (बीचबाट चिरिएको, खानेकुरा राख्न प्रयोग गरिने) स्यार्लोःकोः रीप् स्योल्ती वाय्आक्तीको नीस् स्यार् स्याव्नाः After stripping out the midrib two sides remain.

स्याःज्याङ्का *n* बारुलो (ठूलो)

स्याःहुस्बाङ् *n* कमलो, सडेको ढुङ्गा स्याःहुस्बाङ् कीम् जाङ्हासाकायः पेल आय्हनाः Rotten rock is no good for building houses - it is soft.

स्याह्रसा स. क्रि. डढाउनु, जलाउनु, बाल्नु; गाली गर्नु घाड्तो मुओ नाय् म्हेऽ स्याह्रती वाय्ताक्नौ Fire scorches clothes that are close by.

स्यालःदोम् *n* अगाडिको खुट्टा

स्यालःमारुः *n* उल्टो बतास

स्यालःमारुः *n* विपरित दिशाबाट आएको हावा

स्यालःसा स. क्रि. डोज्याउनु, अधि लाग्नु; पहिला जानु, गर्नु ड्हाताडः स्यालःआकान् चीङःलान्इ The demon lead the way at the front.

स्यालुङ् *n* पहाड, लेक स्यालुङ्कोः नीक्तो रापाङ् बाहारकोः धाह्तो हाह्पनः The cold wetness of the highlands, the dry heat of the lowlands.

स्याल् *n* स्याल

स्याल्दोम् *n* पछाडीको खुट्टा

स्याल्सा अ. क्रि. अरुको ढाँचा पछ्याउनु, अरुलको जस्तै गर्नु; बुभ्नु (भाषा) आपाकोः दोम्मा स्याल्आ क्त्मा स याल्आलेः स्याव्आलाडः I have hands and feet like my father.

स्याल्हाडः स्युल्हुडः

स्यावारेः *n* एक जातको कमिलो (सानो, टोक्ने)

स्याःवीनः *n* एक जातको चमेरो (छोटो नाक भएको फल खाने, ठूलो, सेतो)

स्याव्बाली *n* भयाउँकीरी

स्याव्सा व. क्रि. हुनु, पुगु (अवस्थामा); ठिक हुनु नीची ब्रक्त नो लोक्ओ स्याव्आतय्हच We both became deaf together.

स्याव्ह वि. लोभी, खन्चुवा ओउः मान्ता आन् स्याव्ह That man is very greedy.

स्यासा अ. क्रि. दराउनु, हाँक्नु, चिच्याउनु (घरपालुवा जनावरलाई खतराको संकेत दिन) कीम्वाःकायः मुवाः स यासा खेःतो One must shout to warn the hens of a hawk.

स्याःसीन्हवाः *n* एक जातको चरो (घाँटी सेतो भएको जुरेली)

स्यास्सा स. क्रि. पाल्नु, हुर्काउनुस्याहारुन् द्याह् डाकायः सुइ स यास्चाःताडः ? Now who will look after me?

स्याह्सा अ. क्रि. नाच्नु भीङ् ताय्क्ती मेती स्याह्ती वाह्ओ He was playing a drum, singing and dancing.

स्युक्कृक्वाः *n* एक जातको सानो चरो

स्युगुःसा स. क्रि. दल्नु, रगड्नु, मेट्नु, पुछ्नु एत कुत्हाडः स युगुःआकास कुत्मा गाल्तो म्होतोडः मा गाल्तो स्याव्आ He rubbed his hand against (the soot on his face), so his hand was black and his mouth also.

स्युडःसा₁ स. क्रि. दुःख दिनु, वेदना हुनु (प्रसव, काँडाले घोच्दा) आन जीक्नाडः स्युङ्नाःताडः सुत्नाःताडः I have much sharp, throbbing pain.

स्युडःसा₂ स. क्रि. चुसेर निकाल्नु (तरल पदार्थ) लान्इ वयः स युडःताडःउतो नाःताडःल The demon sucked (for) blood, there was none

स्युङ्पाप् *n* प्वाँख वाःपाय् स्युङ्पाप् नाःमाया स्युङ्सा खाय्नीली Birds without wing pinions cannot fly.

स्युङ्सा अ. क्रि. उड्नु ओउः वाः स्युङ्दा स्युङ्दा पाप् खाम्आ The bird's wings, with flying and flying, became tired.

स्युङ्हसा व. क्रि. सलामी पर्नु (छाना) ओउः कीम्कोः छाना आन् स्युङ्हतो That house's roof is very steep.

स्युतुङ् *n* हावा, स्याँठ इ घोदुङ्हाडः आन स्युतुङ् खाय्ल् The cold breeze in this valley is hard to face.

स्युतुःसा अ. क्रि. तलतिर सुल्कनु, तलतिर भर्नु (रूखको मूढो), चाल मार्नु (चरा), बेगसँग हाम फाल्नु वाः तोरःताङ् स्युतुःती ज्याल्नाः The birds dive away down the hillside.

स्युत्सा स. क्रि. सम्म्याउनु ओउः फेक्कोः रोकायः डीड स्युत्ती वाय्नाडःसु The flowers of the grass stalk we strip away.

स्युथुः अ. मू. 1) टुईँटुईँ (रूख चढ्नु) ओउः युक् स्युथुः स्युथुः तलेः लन्ह्आ The monkey swarmed up the tree.

2) कक्रक्क (जाडोले) कुच्युरुडःपाय् न्याम् भयुङ्इ स्युथु त मुओ खेःतो The lizard was stiffened with cold.

स्युथुक्सा स. क्रि. भिरबाट भिक्नु सय्ओ डाः स्युथुक्ती ल युन्सा खेःतो Skewered fish must be slid off.

स्युदुःसा स. क्रि. दुबैतिर माड्नु, दुई हातले रगड्नु म्हेः यहुमःती भयान्ते कुत् स्युदुःती वाय्सा खेःतो In case of a burn one should rub it with the hand.

स्युन्दे *n* सिउँडी *Euphorbia royleana*

स्युन्सा स. क्रि. लिखो निकाल्नु आमालम्इ चोःकायः सय्कुम्
स्युन्ती वाय्नानी The mothers strip lice eggs from their
children's hair.

स्युन्हा अ. क्रि. खुस्कुनु, भर्नु

स्युप् *n* खोकी

स्युप्सा अ. क्रि. खोक्नु ओऊः मान्ता आन स्युप्नाः हाव्हाः
That man is coughing and rasping a lot.

स्युबाङ्ग *n* एक किसिमको सेतो ढुङ्गा स्युबाङ्गहाङः स्युआ त
खे.या स्युतीः थानाः त्योप्नाः If the stone is blown on
drops of water appear.

स्युमःसा अ. क्रि. घट्नु (ज्वरो) अय्ओ स्युम्आताङः My fever
has abated.

स्युम्बुद्युम् *n* चिम्लिएको आँखा

स्युम्हा व. क्रि. दुब्लाउनु, चाउरिनु, खुम्चिनु नीङ्जीकोः
चोःद्याङ्ग आङ्गलेः सेह्आ मायःलेःआ स्युम्हा Your
daughter's body has become dried up, her flesh
shrunken.

स्युम्हा अ. क्रि. तलतिर बग्नु

स्युरःसा अ. क्रि. मिसाएर पकाउनु (अन्न र तरकारी आदि) आफ
ह्मा क्यान.मा यात् थाव्हाङः स्युह्ती खाडनानी Grain
food and curry is cooked together.

स्युरी *n* प्रवाह (पानीको)

स्युरुक् अ. मू. खुर (चढ्नु) एह्कोः पालो स्युरुक् त लन्हनाः
The flying squirrel swiftly climba up.

स्युरुक्वाः *n* एक जातको सानो चरो

स्युह्सा 1) अ. क्रि. तलतिर सुल्कनु, बेगसँग चाल मार्नु (चरा)
तीः स्युह्ती ज्याल्आ The water flowed swiftly away.
2) स. क्रि. डढाउनु वय्लाकायः म्हे.इ स्युह्ती माक्आन्
Fire burnt up the Marten.

स्युलःलान् *n* सफल नबनाउने भूत

स्युलःती नोःसा

स्युलःसा₁ स. क्रि. एकैसाथ राख्नु, बाँध्नु, सँगसँगै गर्नु ओउः
भारी इकुस् स्युलःती गम्उ Put that load along with this
one

स्युलःसा₂ स. क्रि. सफल नबनाउनु, अछुक पार्नु, अल्लिन्न
लगाउनु ओउः गोयः बाङ्कोः चेनःताङ्ग पोक्आ ओउःइ
ओउःत तेन् स्युलःआताङः The yams went (down) into
the bedrock, so today I was unsuccessful (in
collecting them).

स्युलीक्वाः *n* एक जातको जुरेली

स्युलुःसा अ. क्रि. तलतिर सुल्कनु, बेगसँग चाल मार्नु वाः
तोर.ताङ्ग स्युलुःती ज्याल्नाः ओहाङ्गसैको तव्ती लन्हनाः
Birds swoop down, then up again.

स्युल्(बाङ्ग/मयः)लान् *n* घाउ पकाउने भूत चाकोः सय्ओ रयः
स्युल्बाङ्ग नाम्हीती स्युल्नौ The spirit smells the scent of
a sore and causes it to go bad.

स्युल्तीः *n* घाउ पकाउने पानी

स्युल्सा स. क्रि. पाक्नु, पिप निस्कनु (घाउ) ओउः बाङ्कोः र
लोत्इ मोमःचोःकायः नाम्हाथै स्युल्आथै The spirit of
the rock smelt the girl, causing sores.

स्युसा अ. क्रि. 1) तलतिर बग्नु, तलतिर चिप्लनु, तलतिर बढ्नु
गोयः स्युती ग्लुङ्गहनाः The yam (vine) grows
downward. 2) फुक्नु, सम्बृद्धि हुनु ओउःनीस् स्युती
उह्तीमा स्याक्काय्आकाच The two blowing (on each
other) revived each other.

स्युह्सा स. क्रि. छाला पोल्नु (निश्चित बोटको रसले) नाङ्कोः
तीङ्सायःकोः दय्क्इतेः डाकायः स्युह्तेः ताक्आची With
the juice of your tingsay? seed you burnt me.

स्यो *n* अपहरणकारी, पराई मान्छे (चेपाङ जाति भन्दा अन्य) लौ
डीकोः हक्कायः स्योइ डायःआथै Oh, a kidnapper has
got our younger brother!

स्योक्सा व. क्रि. गुलियो हुनु ओउः रोकोः खुदु आन स्योक्तो
यादो खेःतो That flower's nectar was very sweet
perhaps.

स्योङःथोङः *n* सोली

स्योङःसा स. क्रि. गप्फ्याउनु, कप्ल्याउनु, धेरै बेर सम्म पिउनु
ओउः स्या.इ आन तीः अप्ती भयान्ते स्योङःती तुङ्गनौ That
cow, being very thirsty, gulps water down.

स्योङ्सा अ. क्रि. फोका उठ्नु (पानी उमाल्दाको, मादिराजन्य
तरलपदार्थको), खोला सुसाउनु (पानी परेपछि); गुनगुनाउनु
तीः त्यावःसै वाती भयान्ते मातीःमा चोःतीःमा स्योङ्नाः
Rain having fallen, the streams and the rivers are
roaring.

स्योत् *adv* फेरिफेरि, एकपछि अर्को (पंक्तिमा), पालैपालो
पारःकुयःइ ओउःमैः स्योत्ताङ्ग स्योत्ताङ्ग हायःती जेःनानी
ओउः ब्रक्त लाकाय्तीपाय् जेःनीली The wild dogs eat
taking turns, not together and snatching from each
other.

स्योत्सा अ. क्रि. एकपछि अर्को गर्नु, पालैपालो गर्नु; सधैं गर्नु
डा स्योत्ती आल्नाङः I go daily.

स्योथोः *n* एउता छोप्ने चिस

स्योदनः *n* खोलसो ओउः स्योदनः तोरः गल्युङ्गहती आल्ड Lets go down to that gully below.

स्योनःसा स. क्रि. तरल पदार्थ चुसाएर खुवाउनु, दुध चुसाउनु (बच्चालाई) मीओ चोःइ लेइ दुत् स्योनःती तुङ्गनौ A small child sucks milk using its tongue.

स्योन्थोना वि. लामो (फूल) रो स्योन्थोना स्यन्थना त ग्याङ्नाः The flower is long and bell-shaped.

स्योन्हसा व. क्रि. धेरै पत्रदार हुनु, थुप्रिनु, थाक लागनु; धनी हुनु मयसायः आन स्योन्हती बल्यात्नाः Bananas fruit with many layers.

स्योपाङ्ग *n* किरण (उड्ग, डुब्न लागेको घामको) न्याम् स्योपाङ्ग गम्ती बलक्लाङ्ग ज्याल्आ Sending out rays the sun has gone down.

स्योप्ओक् अ. मू. बलियोसँग टाँसिने ओउःपाय् स्योप्ओक् त चुम्नौ It clings tightly to it.

स्योप्सा स. क्रि. पट्याउनु (लुगा), लगाउनु (पेटिकोट) इहाकोः नाय बेःती भयान्ते अरू नाय् स्योप्नाःइसी Because older clothing gets thin they wear an undershirt.

स्योबारेबन् *n* एक जातको भार

स्योबालःसा स. क्रि. रगड्नु, दल्नु, थपथपाउनु ओउः लोःकोः मात्सैमा इ मीक्हाङः स्योबालःती डायःआथास It rubbed off the leaves onto their eyes.

स्योम्सा स. क्रि. सम्याउनु (खुम्चेको वस्तु) ओउः लोः म्हेःहाङः आङ्आक्तको स्योम्सा खेःतो After warming the leaf in the fire it should be smoothened out.

स्योयः(सीडः) वि. भिजेको (काठ) ओउः स्योयःसीडःकायः म्हेःइ न्युमःउलु सलःती दोल्हनाः The fire does not take to the green wood, it only smoulders.

स्योयाङ्ग *n* एक जातको ठूलो भिँगा स्योयाङ्ग तुमःकोः इहालः लाती जेःनौ The fly steals from the bees' comb.

स्योय्सा अ. क्रि. उसिन्नु, कराउनु (भयाउँकीरी) ज्युरथालःज्युय् स योय्ती गोःनाः The cicada calls.

स्योरःसा अ. क्रि. सोलीले हाल्नु (पानी आदि) लोः स्योहेइ तीः स यारःती होताक्सा खेःतो

स्योरोसा अ. क्रि. छेर्नु, पखाला लाग्नु

स्योर्मा *n* एक खालको माटोको गाग्री

स्योहेः *n* बेहेको पात

स्योलःसा अ. क्रि. दोहोर्ज्याउनु, नमूना बनाउनु ओउःकःताङ्ग स योल्ती नोःसा चीःनाङः I know how to speak from him.

स्योलसा स. क्रि. काट्नु, छुट्याउनु कोयखे लोः स्योललाङ्ग आलन Some of you go to strip leaves.

स्योसा स. क्रि. **1)** आगो फुक्नु (ढुङ्गोले); सुन्निने बनाउनु इ म हेःकायः स्योआचाङः I will blow this fire! **2)** डाक्नु (बिदा गर्ने बेलामा), अनुरोध गर्नु ओउःनीस् स्योती दाम्काय्नाःच The two exchange invitations when farewelling.

स्योह् *adv* ६ वर्षअगाडि

सक् *n* नकुटेको अन्नको दाना

सक्याम् *n* धान ओउः सक्याम् थुमःसा खेःतो That unhusked rice needs husking.

सङ्सा 1) अ. क्रि. कोपिला खुल्नु, फक्रन लाग्नु **2)** व. क्रि. लामो, भिनो हुनु (नयाँ हाँगो)

सनसा स. क्रि. भमभमाउनु न्याम् भयुङ्ग डाकायः क्रुत् सननाःताङः भडङ्गज्ज My hand has pins and needles from cold.

सन्सा व. क्रि. लामो, भिनो, खुम्चिएको हुनु (हात तथा खुट्टा) ओउः मान्ता आन क्रुत् सन्तो ग्याङ्नाः That man has long thin arms.

सपःसा स. क्रि. तुन्नु (बुनेको चीजबीज) ओउः लावःकोः घाङ्ग सपःसा खेःतो That hole in the mat must be repaired.

सम्सा स. क्रि. ढुङ्गामा चिप्लिएर खुट्टा भमभमाउनु

सय्क् *n* जुम्रो (कपालको) लौ वाङ्ग अ डाइ सय्क् बोडःचेःनाङ्ग Right, come here I will look for lice for you.

सस्र अ. मू. भुलभुलिने पाल्आक्तीको वयः स्र स्र त स्रोत्नाः After cutting, blood spurted out.

सस्सा अ. क्रि. सर्कनु सातीः खुदु तुङ्गओहाङः सस्सा स्याव्ल गुक् सेवःनौ When drinking oil or honey it is bad if it goes the wrong way, it will catch in the throat.

साक्सा स. क्रि. छ्याप्नु (पानी, माटो, हिलो आदि) ओउः मान ताकायः तीःइ साक्सा परनाः That person must be splashed with water.

साङ्सा स. क्रि. सूल हुनु (पेटमा)

सात् अ. मू. स्वाट्ट (भिक्नु) वाःइ दोलः सात् सात्त सुत्थै त युत्थै मुओ खेःतो The bird pulls out the grub swiftly.

सानाङ्ग सनङ्ग

साप् अ. मू. च्वामच्वाम (सप्काउनु) त्युत्आक्तीको साप् तताङः जेःनौ Taking it out he ate it noisily.

साप्सा स. क्रि. सप्काउनु, हिकाउहुडोरी, भिजेको कपडा आदिले); आँखा दुख्ने पार्नु मीक्हाङःलेः मेःइ साप्ती ल

होक्आयै The tail flicked his eyes.

साम्नाचा *n* डाबर, फोका बन्हाडः वाड्ती स्राम्ना चानाः After going through weeds an itching allergy can come.

साम्ना स. क्रि. दुङ्गामा चिल्लिएर खुट्टा भमभमाउनु कुच्युली थुङ्आ त खेःया आन साम्तो जीकनाः If the elbow is bumped it is a numbing pain. सोक्ओ जे.ती आन ढ होतोडः साम्आताडः Eating sour things my tongue was numbed.

साय्साय् अ. मू. टिलिक्क तालाड्मा ताय्याया मीक्मा साय्साय् त थाती वाड्आ जाः With a huge head and glowing eyes the tiger appeared.

सावःसा व. क्रि. तिकखर हुनु, अमिलो हुनु ओउः गुन्रुक् आन साव.तो सोक्नाः That vegetable is strongly sour.

साव्सा अ. क्रि. भमभमाउनु, लाटिनु

साःसा व. क्रि. भालेमाले हुनु ओउः रो सा.ती सय्नानी दुओ भाम्ओ यार्ओ Those flowers are threaded on in mixed colours, red, yellow, white.

साह्सा अ. क्रि. ओठ चाट्नु ओउः मान्ता आन ले साह्नाःस That man is always licking his lips.

सीड्सा 1) अ. क्रि. फक्रनु, फुल्ल लाग्नु **2)** व. क्रि. भिनो, थारो हुनु मकै सीड्ती वाया The corn plants are thin and poor.

सीत्सा व. क्रि. **1)** एक छेउमा भिनो हुनु ओउः वाः आड् बोन्तो काम.ताड् दोम् सीत्नाः The bird has a large body but long thin legs. **2)** कराउनु (एक जातको चरो) गोय्बीन्सीप सीत्नाः The Black-throated Thrush calls.

सीदी बीदी

सीनीसा व. क्रि. **1)** सानो हुनु (खुट्टा) **2)** भमभमाउनु अय्ओ बेलाहाडः दोम् सीनीनाःताडः When I am feverish my foot gets pins and needles.

सीन्सा व. क्रि. लामो, भिनो हुनु (नयाँ हाँगो)

सीपीःसा स. क्रि. तुन्नु (बुनेको चीजबीज)

सीप् *n* चमेरोको पखेटाको हाड वीनःकोः सीप् त्युत्ती ले.ती प्रोपो.ती जे.नानी Taking out the bat's wing bones they are roasted and eaten.

सीम्सा व. क्रि. साह्वै अमिलो हुनु सोक्आक्तीको सीम्नाः After sourness it causes the tongue to pucker.

सीसा स. क्रि. सिँगान फाल्नु (हातले) सी नेह्वलीः सीतीताडः कानौ He blew his nose into it.

सुक्सा स. क्रि. घुसानु तथा छिराउनु (थुप्रोभिन्न), लुकाउनु (खरको थाकमा), प्वालमा राख्नु (भित्ताको) ओन्कोः

ताम्हाडः सुक्सा खेःतो It must be pushed under the thatch.

सुडः *n* भिनो छेस्को, पातलो मान्छे ओउः मान्तापाय् सुड् लेखा धेवे धेवे त वाड्नाः That person is so thin he comes struggling along.

सुडःसा अ. क्रि. पातलो बन्नु

सुड्सा व. क्रि. अमिलो गन्ध आउनु ओउः लाक् सोक्तो सुड्तो सय्ङ्नाः The tuber smells sour and acidic.

सुत्सा₁ व. क्रि. एक छेउ भिनो, मसिनो हुनु सीधालान्पाय् पोर्पाय् सुदुरुत् त पोर् सुत्तो लेःआः The Sidha demon has narrow buttocks.

सुत्सा₂ स. क्रि. तानेर निकाल्नु (धेरैवटाको थुप्रोबाट एउटा), भट्कार्नु तेनेवाःइ दोलः सात्त सुत्थै त्युत्थै वानःओ The woodpecker swiftly pulls out the grubs.

सुपुःसा स. क्रि. तुन्नु (बुनेको चीजबीज)

सुप्(ला) *n* सुर्कने

सुप्सा स. क्रि. सुर्कने पार्नु कय्क्हाडः लाइ छीत्आक्तीको लाइ सप्ती राड्हाडः ह्युत्आकानी Making a (slip) knot in the rope they put it around her neck and dragged her through the field.

सुम्हसा व. क्रि. चाउरिनु, नराम्रोसँग टाल्नु ओउः रुप्ओ नाय् सुम् ह्ती रुप्ओ लेःआः That cloth is sewn poorly.

सुय्सुय् वि. उघाएको (आँखा)

सुःसा स. क्रि. बुज्जिनु, कोच्चिनु, मुख बन्द गर्नु (भाँडाकुँडाको) गभुवाहाडः त्यावःसै लोः सुःआकान् She stopped the top of the container with leaves.

सुहु- स. क्रि. *pf* कुल्ला गर्नु, खोकल्नु, पिच्च गर्नु ओउः तीः ढ होतोडःहाडः सुहुनाःस Rinse your mouth with that water.

सेक्सा व. क्रि. मीठो बासना हुनु

सेड्सा अ. क्रि. **1)** खुल्नु (चिउरीको कोपिला), फक्रन थाल्नु **2)** भिनो हुनु, टिङ्गरो हुनु मकै सेड्ती वाय्आ The corn spindly and poor.

सेन् अ. मू. निस्कने (तरल पदार्थ)

सेपेःसा स. क्रि. तुन्नु (बुनेको चीजबीज)

सेवे सेवे

सोक्सा व. क्रि. अमिलो हुनु सोक्ओ मातगनखा भोती वाह्ओ मान्ता कीम् ताड् पोक्सा स्यावल् A person who has trodden on sour leaves should not enter a house.

सोड्कोसा स. क्रि. सिन्काले (भाँडाको) प्वालबाट खोस्ने निकाल्नु, भित्र घोच्नु ओउः घाड्हाडः पोक्ओ रुकायः

सोड्कोती कला.ती सात्त Chase out the snake that has gone into that hole and kill it.

स्रोत्सा अ. क्रि. छर्नु; उड्नु, शरिर छोड्नु (आत्मा) ओउ: स्रोत्ती मुओ माय:लम्को: सा: स्याव्ती मुआ The splattered flesh became soil.

स्रोपो:सा स. क्रि. तुन्नु (बुनेको चीजबीज)

स्रोप्(ो)सा अ. क्रि. ठूलो ठूलो थोपो पानी वर्षनु ती: स्रोपोती वाना: Rain is falling in large drops.

स्रोय्सा स. क्रि. जलाएर प्वाल छेड्नु सीड:हाड: स्रोय्ती व हात्सा खे:तो A hole is to be burnt through the wood.

स्रोसा व. क्रि. चारैतिर छ्यापिनु, छरिनु ती: स्रोत्ताकुमालो लात्त Carry the water without spilling it.

स्रोहोसा स. क्रि. चोख्याउनु, पखाल्नु डात् स्रोहोती सरोहोती गम्जे:न Clean the gum well and put it aside.

स्रोह्सा अ. क्रि. आफ्नै अपमान गर्नु, लथालिङ्ग पार्नु देडी नाड् व ली:ते: स्रोह्ते:ना: Next you will make a mess of yourself.

ह

ह₁ व. क्रि. हुनु

ह₂ adv मात्र

हक्सा स. क्रि. उघाउनु, उठाउनु दुय् माना चुय् हक्आकान् She took out two measures of grain.

हडसा व. क्रि. फुल्नु (नाकको पोरा, आदि) मोम.चो.को: नाय् हडती वाह्लाम् पी.ती वाह्अ Concerning female clothes: Don't have them open, tuck them in.

हड:सा व. क्रि. थेंचिएको (बन)

हङ्कसा अ. क्रि. पोल्नु, चहज्याउनु, टट्टाउनु म्हे: यहुम:ओ चापाय् आन हङ्कना: A burn stings much.

हङ्सा अ. क्रि. बादल फाट्न थाल्नु तेन् न्याम् हङ्आ Today the cloud has begun to break.

हङ्हअसा स. क्रि. धेरै रापिलो पार्नु इ म्हे: हङ्हअतो मुना: आङ्हनौ This fire is very hot, it is radiating a lot of heat.

हङ्हसा स. क्रि. खुल्ला हुने, उघारो हुने

हदब अ. मू. मिर्मि देख्ने

हपअ:सा अ. क्रि. तात्नु, रापिनु न्याम्रव् आन हप:ना: The sun is very hot.

हप्सा 1) व. क्रि. अमिलो हुनु ओऊ: हान् आन हप्तो That beer is pungently sour. 2) स. क्रि. बारुलोको गुँड पोल्नु ओऊ: रीड्काय: म्हे: ल्युङ्ताक्ती हप्उ Make the fire flame higher and burn out those wasps.

हमअ:सा व. क्रि. कमलो, नरम, कोमल ओउ: न्हाप्ओ नाय् आन हमअ.ना: क्लक्ल That laid cloth is very soft, it is not

uncomfortable.

हम:पतम: n चेपागाँडा हम:पतम: स्यालुङ्को: ती.हाड: हक्ती सात्नानी The tadpoles are scooped out of the highland waters.

हमाले: n गोलभेंडा हमाले: दुतो मन्हना: Tomatoes ripen a red colour.

हम्बलाय: n एक जातको रूख, लप्सी?

हम्सा व. क्रि. अमिलो हुनु

हम्हसा व. क्रि. पेट उक्सनु, हुप्प फुल्नु सुओ जे:गा जे:आक्तीको तुक्काय: हम्हताक्नौ After eating stale food one's stomach get bloated.

हय्क्सा अ. क्रि. सास फेर्न गाहो हुनु (जाडोले) नीक्ओ ती: जेसो बेलाहाड: ओउ: चो: हय्क्ना: When bathing in cold water that child gasps.

हय्सा स. क्रि. चियाउनु, भाँक्नु ओऊ: चो:इ कुनाताङ् घाड्सेताड:आ: हय्थै योथै मुआ The child was peering inside through a hole.

हरीस् n हरिस

हर् अ. मू. हतपत लौ हर्त ल्हानु Right, hand it over quickly.

हर्लक् adv हतपत

हर्सा स. क्रि. मानापाथीले नाप्नु, भर्नु ओऊ: आम्हपाय् मानाड हर्ती खाड्उ That Measure that grain in a mana and cook it.

हल: दल:

हलो n हलो

हल् *n* मूल जरो गोयः दाह्यादीङ्कोः तेत्ओ हल् ओऊःइ
थस्नौ The part of the yam where the root was broken
off, he offers.

हल्फाव्ने *adv* सूर्योदय, बिहान (सूर्योदय पछिको समय) न्याम्
दाह्याक्तीको हल्फाव्ने न्याम् स्याव्आ After the sun
has arrived it is early morning.

हवःसा अ. क्रि. बाल्नु (बत्ती); राँको बालेर माछा, भ्यागुता
समात्नु याह्दीङ्खा च्योक्ती म्हेःल्युङ् हवःती योनानी
Getting up in the night, they see by stirring up the
flames.

हव् *n* भाइ, बच्चा पुःइपाय् हव्कायःलेःताडः आप्सा बोडःनौ
The older brother seeks to shoot the younger.

हव्कमा *n* भाइबुहारी

हव्घाङ् *n* बहिनी ओऊःनीस्कोः हव्घाङ् याज्योः मडुमै खेःतो
The two had a younger sister Məduməy.

हव्घाङ् भाव्

हव्लम् *n* केटाकेटी, बालबालिका ओऊः हव्लम् मान्ता ताने
He was no more than a child.

हव्सा₁ व. क्रि. उमेरमा सानो हुनु डासै ओउः हव्नाः He is
younger than me.

हव्सा₂ व. क्रि. चम्कनु, टल्कनु ओउःपाय् आन हव्तो छोटो
लेःआः That is very bright and shiny.

हव्सीसा अ. क्रि. टुसाउनु ओऊः सीओ बोत् हव्सीतो वाय्आ
That plant died when beginning to sprout.

हसक् *n* एक खालको गन्ध (गोबर तथा बाँदरको मासुको)
युक्मायः ग्लय्मायः हसक् सय्ङ्नाः The meat of
Macaques and Langurs smells bad.

हःसा अ. क्रि. गितको अन्तिममा “ह” लेग्रो तान्नु ओउःपाय् हःती
मेनाः She sings, ending with hæ.

हस् *n* डडाएको गन्ध ओऊः मान्ता आन हस् सय्ङ्नाः That
person has a bad odour.

हस्यव्री *n* बतास हस्यव्रीइ मकै ओल्ताकनौ The gust of
wind blew over the corn.

हस्सा *v* डडाएको भाङ्ग नाःतो म्हेः य्हुमःती हस्ती वाय्आ If
tobacco is burnt it smells bad.

हहरमः दहरमः

हा वि.बो. धपाउनको लागि चिच्याउनु वाःकायः रुनःसा हा त
तोनानी To frighten off birds one calls “ha!”

हाक्चादान् वि. डल्लो, समरो ओउःपाय् हाक्चादान् त तुक्
तोल्तो मुनाः Its stomach is swollen.

हाक्सा *v* फेला पर्नु, तरुल हुनु, नतिजा निस्कनु अ गोयःमा
हाक्आ रैस Ah, tubers have appeared.

हाङ् *n* एक जातको लहरा

हाःच्योक् *n* एक छिनको निद्रा यात् हाःच्योक्पाय्
एनःआक्तीको पाय्हनाडः After a brief nap I will return.

हाज्युक्सा *v* निराश हुनु, नपाएकोले बेखुसी हुनु सात्सा
खाय्जेःडल् त दाय्हती जाः हाज्युक्ओ खेःतो Saying "I
could not kill it," the panther was disappointed.

हातुङ् *n* तिघ्रो

हात्सा स. क्रि. मुखबाट बाहिर निकाल्नु हात्ती वाय्उ त दाय्
हती चोःलम्कायः तोनानी “Spit it out” children are told.
ओऊःलेः नोःती हाव्नयः हात्ती मुनै They are speaking,
giving voice.

हाथी *n* हात्ती

हानः हानः

हान् *n* जाँड (मकैको) आम्ह जेःती हान् तुङ्नानी They are
eating food and drinking beer.

हान् पान्सा

हान् सेःसा

हान्ज्याना वि. भुत्ले, भ्यापुल्ले, बाक्लो (रौं)

हाप् *n* एक जातको झार (भारसी खर)

हाप्सा अ. क्रि. कराउनु (बन बिरालो) कार्जाःइ मान्ताकायः
हाप्ती हावःनाः The Wild Cat give people a bad omen.

हाप्सीला *n* हाप्सिलो हाप्सीला वाप् वाप् त दाय्हनाः The
hyena calls “Wap wap.”

हाबजुक् *n* फैलिएको

हाःबाङ् *n* एक रुखको पात

हायःसा स. क्रि. गर्नु ओऊः जाः दोहमाः हायःतेःल That
panther won't do anything to you.

हाय्क् *n* जाल फिँजाउने खुल्ला ठाउँ डाकोः हाय्क् पेतो
जाङ्हओआः डा I set up my net place well.

हाय्क् फोल्सा

हाय्लाप् वि. चम्किलो, तल्किने

हाय्हासा अ. क्रि. शिकारी जनावरलाई धपाउन चिच्याउनु ओऊःइ
जाःकायः हाय्हती रुनःती ल्होक्आकान् That He scared
the panther away with a shout.

हारःचाक् वि. बस्नु (ठूलो मान्छे) हारःचाक् त च्युङ्ती मुनाः A
large person sits.

हारःसा अ. क्रि. धेरै गर्नु (खानु आदि), कर्मठ हुनु ओऊः जेःगा
आन हारःनाः He eats much food.

हारीनःसा व. क्रि. (कमजोर भाएर) दुब्लाउनु काम् जाइहदा
जाइहदा कमाचोः हारीनःती ग्रेड्जेःआ Working and
working the daughter-in-law was worn out and thin.

हारु *n* लहर

हारु *n* खकार ओउःइ हारु हाक्ती वाय्नु He brings up
sputum.

हालः *n* बाटोमा छोडेको पाइला तथा खुरको छाप, थ्याप्चे
सीडःगोराइताइ हालः नाम्ही आलःआकान् Sniffing, he
took the trail to the wood-collecting place.

हालःसा अ. क्रि. पाइला तथा खुरको छाप छोड्नु कस्याःइ हालः
हालःती गम्नौ Deer leave spoor.

हाला *n* कलिलो पात न्याम्सीहाला आम्हकुस् सुहर्ती खाइनानी
The leaves are cooked with grain food.

हालाङःका *n* फैलिएको

हाःलामा वि. दुब्लो (मान्छे)

हाःलाव्मयः *n* प्रौढ अभै नभाएको (पुरुष)

हाले *n* बार डाइ पोडा हाले वाः सात्आलाइ I have killed
five birds.

हाल्ती नोःसा

हाल्म्यङ् *n* बोलाउने नाम, उपनाम

हाल्सा व. क्रि. खराब हुनु, फोहोर कुरा बोल्नु, नराम्रो नामले
बोलाउनु ओउःकायः हाल्ती गोःनौ He is rudely called.

हाल्हसा अ. क्रि. रिन फिर्ता माग्नुजोड गर्नु रीन् पाय्क्साकायः
ओऊःइ हाल्ही तेनौ He is pressing for the loan
repayment.

हावसा अ. क्रि. नदिनु, नमान्नु ओउःमान्ता हावजेःमान्ता
बयःसा हावनाः That person is a miserly person, he is
unwilling to give .

हाव्ने *n* आवाज, स्वर, भाषा, बोली, सुर चोःतीः बाङ् व
लोनःकोः क्याने मातीः बाङ् लहक्अर्कोः हाव्नयः बाजी
बयःधाङ्ची दाने Promise me, like the noise of
tumbling of stones in the small streams, of rolling
stones in the rivers. (song words)

हाव्ह *n* सास (स्वाँस्वाँ गर्ने किसिमको)

हाव्ह लामःसा

हाव्ह सेक्सा स. क्रि. घ्यारघ्यार हुनेगरि सास फेर्नु; दम आउनु,
असिनपसिन हुनु ओउःपाय् स्यागार्.स्यागारः त स्याव्ती हाव
ह् सेक्ना.थै He was breathing hard, with rasping
breath.

हाव्हसा अ. क्रि. स्वाँस्वाँ फ्वाँ फ्वाँ गर्नु ओऊः मान्ता आन स
युप्नाः हाव्हनाः That man is coughing and rasping a
lot.

हासा *n* अ. क्रि. “हा” कराएर धपाउनु मुवाः रुनःसाकायः हासा
खेःतो To chase off predators one shouts “ha!”.

हासा *n* स. क्रि. पकाउनु, भकभक उमाल्नु वाःउम् हाती तात्नानी
Boiling the egg they cut it.

हासा *n* स. क्रि. हात पसाएर कुनै चीज भेट्नु कुतइ लुनौ
हाताङःउलु He put his paw inside, but could not reach
it.

हाःसा व. क्रि. हलुको हुनु, रिक्तो हुनु; सजिलो च्युनुतो ती ओऊः
सीडःपाय् आनताङः हाःनाः He lifted the wood and it
was very light!

हास् *n* उल्टी, बान्ता, छाद ओऊःपाय् वीनःकोः हास् लेःआः
That is bat vomit.

हास्गार्सा *v* वाकवाक लाग्नु, बिरामी महसुस गर्नु
डोगार्आक्तीको हास्गार्आ After the giddiness there
was nausea.

हास्सा *n* स. क्रि. कुममा भुन्ड्याउनु (भोला आदि) जाबी
हास्तीताङःआः चीङ्आ Slinging a net bag over his
shoulder he started off.

हास्सा *n* अ. क्रि. छाड्नु, उल्टी गर्नु, बान्ता गर्नु, उकेल्नु रीःइ
पोह्ओ मान्ता आन हास्नाः A person attacked by a dead
person's spirit vomits much.

हाहपनः *n* आँच, ताप, सुख्खा बुहरायः लन्हनाः हापनः वाङ्ती
सीडःलोः मात् यार्नाः When the heat rises the hot
winds yellow the tree leaves.

हाह्मेः *n* माथितिर डढाउने आगो राङ्कोः लोन्कोः छ्याप्ओ
सीडःकायः हाह्मेः दोल्ही तय्कनानी The felled trees at
the lower part of the field are set on fire.

हाह्राय् *n* आँच, ताप, गर्मी ऋतु हाह्राय् इ रावःकालेः दाह्ती
वाङ्नाः The hot weather arrives at this time when the
sun blazes.

हाह्सा स. क्रि. माथितिर उचाल्नु, गर्नु धाह्ओइ हाह्ती हाह्रायः
त्यावःताङ् थुह्नु Heat rising brings the hot weather
upwards. राङ् हाह्ती त्यावःताङ् मेनःसा खेःतो A field
should be worked upwards.

ही *n* पित्त, पित्त थैली तुक्पुन् जम्बाय् ज्याद्या बाद्या त हायःती
भीत्रकोः हीमा पक्ताक्कान् Tearing open the stomach
he burst the gall bladder

हुत्सा अ. क्रि. छिचोल्नु, पुगु पर्ने ठाउँसम्म आइपुगु, ठाउँमै
छेड्नु (तीर) ओऊः ल्याम् हुत्ती दाक्आलाडःसु We
delivered her, without halting on the track.

हुथ्युलुक्सा अ. क्रि. फुत्कनु, फुस्कनु, चिप्लनु लात्ओ सीडःसै
याज्योः हुथ्युलुक्ती ग्लःआ One stick fell from the
carried wood.

हुदाङ्क n दौतरीहरू ओउःपाय् डाकुस् गुल्हकाय्ती वाहओ
हुदाङ्कोःलेः He is my going-around-together agemate.

हुद्युन्युःसीडः n दबदबे रूख Lannea Grandis, Symplocos
ramosissima or Garuga pinnata

हुनद्यावःसा अ. क्रि. सँगै मतो गर्नु, सँगै भेला हुनु ओउःनीस्
हुनद्याव्ती गोयः दयावःलाङ् आल्नाःच Saying "Let's go
tomorrow." agreeing they came.

हुमःसा स. क्रि. भुम्मिनु, भिड गर्नु मोमःचोःलम् ओऊः
सीडःकायः हुमःआकानी The girls crowded around the
tree.

हुम्सा 1) अ. क्रि. भेला हुनु, जम्मा हुनु ओऊः कीम् जाङ्हाओ
मान्ता हुम्ती वाङ्आकाय् The men making the house
gathered together. 2) व. क्रि. बासना आउनु डाव्ओ मकै
हुम्तो सय्ङ्नाः Roasted corn has a good smell.

हुम्हास स. क्रि. बटुल्नु, ताछेर टिप्नु यहुत्ओ रुः हुम्ह्ती
धकर्हाडः काती पाय्ह्ती वाङ्नाै They gather together the
scraped off bark, put it in a basket and return.

हुयः₁ n रगत

हुयः₂ n एक जातको सानो कीरो (बोटको रस खाने)

हुयःसा अ. क्रि. घाइते हुनु, रगत छाड्नु

हुय्क्सा अ. क्रि. सुसेल्नु उहुय् त दाय्ह्ती हुय्क्लाङ्ताडः लात्ती
दाह्नाः "Uhuy!" she said whistling, as she arrived
carrying (the pot).

हुयरो n एक जातको फूल फुल्ने बोट

हुयलुक् वि. तेज हुने (भिल्लको, आदि)

हुय्सा v कराउनु, चर्को सोरले बोलाउनु (टाढाका मानिसको ध
यानाकर्षण गर्न) हुती सायःमाःत भयान्ते हुय्आकान् उया त
याङ्आकाय् They did not hear when he called so he
cooeed and they answered.

हुय्हास व. क्रि. चर्को हुनु (आवाज), स्पष्ट हुनु (भालेको डाँक)
लाङ्गरःवाःकोः हुय्हास खेःतो It is necessary to call like
a rooster.

हुरःदालः n लामो गँडचौलो

हुरःसा₁ व. क्रि. बढी पाक्नु (अन्न), भर्नु (पाकेको अन्नहरू)
ओउः साडा मन्हाक्तीको हुरःती वाय्आ It After the
grain ripened it is lost by dropping seeds.

हुरःसा₂ n तुवाँलो

हुराङ्क n दौतरीहरू

हुरी n बतास, हुरी

हुरुरु अ. मू. सरसर (लहरा बेहिएर चढ्नु) साय् दोरीआ द्युन्यु-
यु माक् दोरीआ हुरुरु पानःतीलेःआ पाय्ह्जेःनाडः
Twisting and tying the vines I will return.

हुर n खन्ती, गल हुर्द गोयः द्यावःनानी Yams are dug with an
iron tipped digging stick.

हुरसा स. क्रि. माभनु, पखाल्नु, खकाल्नु, सफा गर्नु ओऊः माना
हुरसा परना That bowl must be rinsed.

हुल्मै स. क्रि. उध्याउनु, सान लाउनु, धार लाउनु

हुसा v कुल्नु, चर्को सोरले बोलाउनु हुती सायःमाःत भयान्ते
हुय्आकान् उया त्याङ्आकाय् They did not hear when he
called so he cooeed and they answered

हुःसा₁ अ. क्रि. उध्याउनु, सान लाउनु, धार लाउनु माहा पेतो
नाःसुय् हुःआकान् He sharpened the knife carefully.

हुःसा₂ स. क्रि. उखेल्लु (हातले) तेन्पाय् लैःकोः राङ् हुःसा खेःतो
Today it is necessary to weed our own field.

हुःसीबाङ्क n सिली, सानदुङ्गो लयःकोः रामा हुःसा
हुःसीबाङ्हाडः Today he must sharpen his own sickle
on the stone.

हुस् n कुइरो, तुवाँलो, हुस्सु, यीबाट हुने ओसिलोपन ओऊः
नीक्ओ तीःकोः खाल् डीङ् हुस् तोनाडःसु The cold kind
of moisture we call hus.

हुस्सा अ. क्रि. धेरै, सबै पकाउनु तेन् डा गोयः जम्बाय् हुस्नाडः
Today I will cook all the yams.

हे वि.बो. हे ऐहे नाङ्तेः दोह्तेः दय्आ ह? Oho, what
happened to you?

हेक्सा अ. क्रि. धम्की हुँदा भैं सास फेर्नु

हेडःसा v उग्रनु, फाटिनु (बादल) मुस् हेडःती क्रव्ती भयान्ते न
याम् हेङ्आ The cloud having begun to open up it is
now clearer.

हेडेसा व. क्रि. भुत्रो हुनु (कपडा) फेरी हेडेतीताडः आल्ताडःनै
Again they went, in a straggling line.

हेङ्कःसा स. क्रि. लहरै भुन्ड्याउनु, लस्करै राख्नु, लहरै काम
गर्नु ओउः नाय्लम् हेङ्कती लाह्ओ खेःतो The clothes are
hung in straight rows.

हेङ्के:सा व. क्रि. लहरमा भुन्डिएको वा काम गरिएको हुनु

हेङ्गालः *n* धवाँसो

हेङ्गे *n* सानो सेतो भ्यागुतो हेङ्गेपाय् दोम् होङ्कोर्सो त त
युन:तो मुना: The frog has short legs.

हेङ्चे:देङ् व. क्रि. देख्न सकिने ओउ: दुलुङ्सै अरुको: दुलुङ्
हेङ्चेदेङ् त च्थव:सा खाय्ना From that ridge another
can be seen.

हेङ्सा अ. क्रि. उघ्नु, फाटिनु (बादल) हङ्तो नो:को: हेङ्ती
द्याह् साय:उ Prick up (lit. open) your ears and listen
now.

हेङ्हसा अ. क्रि. लहरमा काम गर्नु, व्यवस्थित रूपमा काम गर्नु
लौ पेतो नीङ् ओऊ:सै हेङ्हती घान्ती पोक्न दा Go in there
and work through the scrub (to flush prey).

हेङ्हे:सा अ. क्रि. लहरमा काम गर्नु, व्यवस्थित रूपमा काम गर्नु
ओ.मय:इ हेङ्हेती हेङ्हेती काम् ब्रक्त जाङ्हनानी They
were working together systematically.

हेदाव:सा अ. क्रि. जिस्क्याउनु, ठट्टा गर्नु, दोहोरी खेलनु
हेदाव:काय्ती मुचतो आलाव:काय्ती मुओ खे.चतो The two
were playing and fooling about.

हेनव:सा अ. क्रि. राम्रोसँग सुन्नु

हेन्सार:सा स. क्रि. सतर्कु हुनु

हेप्सा स. क्रि. साँच्नु, सञ्चय गर्नु कीम्को: आमालम्ड बीया
चोया हेप्ती गम्नानी The housewives store seed safely.

हेम:सा अ. क्रि. गरि सक्नु, खतम गर्नु, मार्नु डाइ जे:ती हेम्नाड:
I am finishing eating.

हे:मीक् *n* आँखाको बाहिरी स्यारस्या:इ आन हे.मीक्इ च्यव.नौ
The Goral often looks out f the corner of it's eye.

हेम्बाय:रु *n* एक जातको सर्प

हेम्ह *n* कम्मर, बगल कस्या:काय:लाइ हेम्हहाड: डाय:आ त
खे.या रेनहतोले: चुमना: If hit in the waist with an arrow
a deer is quickly caught.

हेर:सा अ. क्रि. कर्केर हेनुर्, आँखा चिम्लो पारेर हेनु ओऊ:खे व
ली:मीक्इ हेर:ओको: हेर:ओइ ले:ताड: मुना: She was
watching continually for him out of the corner of his
eye.

हेर् *n* फुलाइ, सुन्नाइ हेरपाय् मान्ताको: रीप्को: तुङ.हाड: थाना:
The swelling appears below a person's ribs.

हेर्की:ला *n* घाटी वारिपारि तन्काइएको डोरी

हेर्न्याम् *n* अस्ताउने घाम

हेज्यव्मय: *n* नराम्रो आत्मा

हेलाव:सा अ. क्रि. जिस्क्याउनु, ठट्टा गर्नु, दोहोरी खेलनु ओउ:
गोय.चो:इ मोम.चो:काय: हेलाव.नौ That boy is teasing a
girl.

हेलेवा: *n* एक जातको चिभे चरो हेलेवा:इ आन तोय्ती स्युङ्सा
खाय्ना The Drongo can circle around a lot.

हे:सा स. क्रि. अवलोकन गर्नु, नियालेर हेर्नु, होसियार हुनु
डाकाय: हे:लाङ् ग्ल्युङ्हती मुची Come out and be
watching for me.

हेस्तेक् *n* डल्लो, बटुलो हुनु, अघाएको ओउ:को: तुक् हेस्तेक्
त तोल्तो His stomach is swollen.

है वि.बो. है ग्ल्युङ्हचल है दोह हाय.ती ग्ल्युङ्हचाड:च? We
didn't go out! Why should we have?.

होकार:सा स. क्रि. घेरेर धपाउनु चन्काय: कुत्इ सीबीरीड:हाड:
होकार:ती सात्नानी Crabs are caught by driving with
the hands into a basket.

होकोर्सो वि. छोटो (खुट्टा)

होको:सा स. क्रि. घेर्नु, थुन्नु (जालले), जालले घेरेर माछा मार्नु
डा.काय: होको.ती कानु Enclose the fish with nets

होक्रसा अ. क्रि. डकार्नु, डुक्रनु बय्स पुत्ओ स्या: आन होक्रना:
Young adult cattle bellow a lot.

होङ्गोज्यान् अ. मू. प्वाल पार्ने

होङ्ग्राय् *n* ठूलो चुच्चो हुने चरो, धनेस

होङ्सा *v* केही मात्रामा खुल्नु, हल्का फाटिनु (बादल) हेर:तो
नोको: होङ्ती साय:उ Listen with an attentive ear.

होङ्हरोक् *n* डौँडारो, भँड्खारो ओऊ:त हाय:ती ती: वाती
होङ्हरोक् ग्ल्युङ्हआ Such a rainfall caused runnels (in
the fields).

होङ्हसा व. क्रि. पतलो हुनु (बादल) मुस् बे.तो स्याव्ती
होङ्हना: The cloud has thinned.

होङ्हो:सा व. क्रि. तातो हुनु चुन्.म्हे: मुना: त खे.या मान्ता
होङ्हो:ओ होङ्हो:ती आङ्हती बुम्ना: If there is a
backlog people gradually warm up and are
comfortable.

होथ्योलोक् अ. मू. एकै भाग

होदाव:सा अ. क्रि. बाजि गनेर् ओउ.मय:इ होदाव:काय्ती बाङ्
आपनानी They compete by throwing stones

होदोक्सा अ. क्रि. घस्नु

होद्योरोक्सा अ. क्रि. छेर्नु (अलि दिशा) ओउ:चो: क्ली:
होद्योरोक्ना: That child has loose bowel motions.

होनःथोःलाडः *adv* सबै ठाउँमा ओउः युक्पाय् होनःथोःलोडः
 होनःथोःलोडः त बधीकोः हालः द्युल्ती द्युल्ती पाय्हा The
 monkey, tracing his wife's trail everywhere, returned
 home.

होन्छेङ्ग *वि.* हलुङ्गो च्युन्उतो ती होन्छेङ्ग त आनताडः हाःनाः
 He lifted it, and it was very light!

होन्त *n* सट्टा, बदला ओखोत्कोः होन्त भयासा खे.तो In place
 of medicine it is necessary to drumbeat.

होफोरोः *वि.* हलुङ्गो (माटो) ओउः साःपाय् होफोरो त आय्हनाः
 That soil is very light and soft.

होमःसा *व. क्रि.* धसाउनु, अँचेट्नु, दबाउनु ओउः साः वाहोत्को
 बेलाहाडः दोम्इ होमःताक्नौ When walking on that soil
 one's foot leaves an impression.

होमोःसा *व. क्रि.* कोमल हुनु तीः वाआक्तीको साः न्यात्ती भ
 यान्ते होमो.नाः The After the rain the soil is wet and
 giving.

होम्काय्सा *अ. क्रि.* सँगसँगै मिल्नु, एकसाथ सहमत हुनु
 ओ.नीस् होम्काय्ती खात्काय्सा कुरा नो.ना.च The two
 are talking to make an agreement.

होमगोयः *n* वर्षको पहिलो कन्द होमगोयः ओहाडः आन मुनाः
 There are many new yams there.

होम्मानः *n 1)* एक रूखको नरम बोक्रा होम्मान.कोः न्युप्ओ ला
 स्याव्नाः There are many new yams there.

2) ओदालको बोक्रा

होम्सा *स. क्रि.* फकाउनु, फुलाउनु रीःकायः होम्ती लात्ती
 आलःनानी Persuading the dead person's spirit, they
 take it away.

होयोङ्गो *वि.* एकलै, रिक्तो (पूरै) होयोङ्गो त सोह् लाडः ह मुनाः
 The net was completely empty.

होयोभोयोः *वि.* ढपक्क (ढाक्नु) हुस् फुत् होयोभोयोः त मुस्
 लेखा भोयःती मुनाः The mist came enveloping with a
 greyish whiteness, swirling like cloud.

होयोसा *व. क्रि.* राम्ररी नपाक्नु

होरःसा *व. क्रि.* बनावट हुनु, गिलो होर.साः गोयः होर.नाः Yams
 from soft earth are glutinous (not floury).

होरोसा₁ *स. क्रि.* पानी नथार्नु

होरोसा₂ *व. क्रि.* राम्ररी नपाक्नु, अधकल्चो हुनु (पकाउँदा
 पानीको मात्रा नपुगेर) ओउः आम्ह तीः दाह्माःत होरोआ
 Because there was not enough water the grain food is
 not well cooked.

होरोःसा *व. क्रि.* बनावट हुनु, साहो (तरुल) इ गोय.पाय् तीङ्गल
 होरो.तो ले.आः That yam is not floury, but lumpy.

होरोःसाः *वि.* कमलो (माटो)

होर्घोप् *n* एक जातको रूख

होर्घोरोक् *अ. मू.* अलि छेर्ने

होहर् *n* वंशावली, कुल, खलक डीकोः होहर् थैथे स्याव्ती
 वाङ्ग आ Our lines of descent differ.

होहर्सा *स. क्रि.* छेदुनु, भ्वाड पार्नु ओउः होलोकायः रामाइ व
 हात्ती होहर्नौ There are many new yams there.

होलो *n* हलो

होलोगोयः *n* एक जातको तरुल Dioscorea sagittata

होल्यो *n* पराई मान्छे, सिपाही

होल्योङ्सा *व. क्रि.* खुकुलो हुनु, टम्म नहुनु इ होलोपाय्
 चुम्माःत आन होल्योङ्ती मुनाः With the plough head not
 being tight it wobbles.

होल्योसा *व. क्रि.* कडा नहुनु ओउः मय्सायः आन होल्योनाः ग्रम्
 हतो खे.ल That banana plant is loose, it is not firm.

होल्सा *व. क्रि.* फराकिलो हुनु, फैलिनु त्यावःसै ओऊः घाङ् इच
 युक् होल्तो At the top the hole was this wide.

होल्हसा *v* प्वाल पर्नु, खोपिनु डाकोः लाडः क्रत्ती होल्हती ज
 याल् आ My net tore and went into holes.

होसा *अ. क्रि.* बग्नु ओउ.कोः वयः होती ज्याल् आ Its blood
 flowed away.

होःसा *स. क्रि.* थाप्नु (कपडामा) मान्तालम्इ काय्ह सप्ओ
 बेलाहाडः दुडा.कायः नाय् हो.ती त्याक्नानी When are
 stream-bed is dried out minnows are caught with a
 cloth.

होस्सा 1) *स. क्रि.* खुर्कुनु, ताछ्नु हुस्सै मायः होस्नानी They
 scrape the meat off the bones. **2)** *अ. क्रि.* पितापूर्खाको
 नाउँ लिनु लयःकोः नालीङ् होस्ती भयानै They call the
 clan ancestor names as they drumbeat.

होह्राङ्स्याः *n* मृग

होह्लोप् *n* कन्चट होह्लोप्हाडः थोःआ त खे.या मान्ता रे
 हतोलेः सीनाः If a person is hit on the temple they
 quickly die.

होहसा₁ *अ. क्रि.* कराउनु (मृग) होह्राङ्स्याः होहनाः The
 Barking Deer calls.

होहसा₂ *अ. क्रि.* फुस्कनु, खुस्कनु वस्राय्कोः नो होह आ त
 खे.या अरुकोः च्युल् पोत्सा खे.तो If the head of an axe

flies off a new handle must be put in.

।

यार्सा व. क्रि. पहुँलो हुनु

युर् वि. ओरालो

योङ् *n* पेट, भूँडी

योत् *n* बन्चरो

लान्मय् स. क्रि. घस्नु, मल्नु

ल्युङ्हमय् अ. क्रि. निक्लर्नु

ड

डक्लेक्सा अ. क्रि. उछिट्टिनु

डक्लेक्सा अ. क्रि. उछिट्टिनु

डबास्सा स. क्रि. सघाउनु (जनावर, देउताले) ओउः जाःइ मान्
ताकायःबास्नौ That panther (spirit) associates with
humans.